ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

Βραβευθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Παρισίοις Ἑταιρείας
πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν.

ΕΚΤΑΚΤΟΝ ΤΕΥΧΟΣ

ΕΠΙ ΤΗ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ Γ΄ ΤΟΜΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ: ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 20

1931

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ	Πρόεδρος
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΑΚΗΣ	Γεν. Γραμματεύς
ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ	Ταμίας
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΘΕΟΔΟΣΙΑΔΗΣ	Σύμβουλος
ΙΩΑΚΕΙΜ ΛΑΓΙΑΣ	Σύμβουλος

Της ύλης επεμελήθη ο

ΤΡΥΦΩΝ Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

πρώην γυμνασιάρχης

ΤΥΠ Α.Ε.Ε. ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΗΩΣ

(Ι. ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ) ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 15 Β

ΒΡΑΒΕΥΣΙΣ ΤΩΝ "ΘΡΑΚΙΚΩΝ,,

Ἀπόσπασμα τῆς ἐκθέσεως τοῦ Γεν. Γραμματέως τῆς ἐν Πορισίοις ἑταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν κ. H. Ch. Puech.

«Ἡ Ἐπιθεώρησις «Θρακικὰ» —ἡμέτερον βραβεῖον Ζάππα» —δημοσιεύεται παρὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Κέντρου. Ἐλάβομεν μέχρι τοῦδε ἐκδόσεις δύο ἐτῶν, ἀποτελούσας δύο τόμους ἀπὸ 514 καὶ 524 σελίδας.

Τὸ περιοδικὸν τοῦτο εἶναι ἓν τῶν πολλῶν δημοσιευμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποκαλοῦμεν σήμερον τοπικὰ (Régionalistes) καὶ εἰς τὰ ὁποῖα οἱ φίλοι μας Ἕλληνες, μελετῶσιν ὑπὸ διαφόρους ἐπόψεις τοὺς τόπους συχνὰ πολὺ διαφέροντας, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσι τὴν κοινήν των πατρίδα.

Ἡ Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, δικαίως ἀναφέρει εἰς τὸν πρόλογον τοῦ πρώτου τεύχους ὅτι δὲν εἶναι μακρὰν ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα μέρη, ἡ εὐκολία τῶν συγκοινωνιῶν θὰ μειώσῃ καὶ θὰ ἐξαλείψῃ ἐν τέλει τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῶν διαφόρων Ἑλληνικῶν Ἐπαρχιῶν. Πρέπει λοιπόν, νὰ ἐπισπευσθῇ ἡ συλλογὴ τῶν σπουδαιοτέρων καὶ περιεργοτέρων ἐξ αὐτῶν.

Ἡ προσπάθεια εἶναι τεραστία, ἀλλὰ γενναῖαι συνδρομαὶ καὶ πρόθυμοι συνεργασίαι ἐπιτρέπουν νὰ τὴν ἐπιχειρήσῃ τις. Πολλὰ δύναταί τις ν' ἀναμένῃ ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν ἄποψιν καὶ τὰ «Θρακικὰ» δὲν διαψεύδουν αὐτὴν τὴν ἐλπίδα. Γεωγραφία, ἱστορία, διαλεκτολογία, λαογραφία, ἀφθόνως ἐκπροσωποῦνται εἰς αὐτά. Εὑρίσκονται μάλιστα καὶ δημώδη τραγούδια μὲ τὴν μουσικήν των. Πίνακες καὶ εὑρετήρια πολὺ μεθοδικὰ κατηρτισμένα εὑρίσκονται εἰς

τὸ τέλος ἑκάστου τόμου. Ἡ ἐκτύπωσις ἐν γένει πολὺ ἐπιμεληµένη.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τῆς ἑκατονταετηρίδος, ἀναµιµνησκόµεθα τί ἦταν αἱ Ἑλληνικαὶ Ἐπιθεωρήσεις πρὸ τριακονταετίας. Ἡ πρόοδος ἡ ὁποία συνετελέσθη εἶναι µεγάλη καὶ ὡς πρὸς τὴν ποιότητα καὶ ὡς πρὸς τὸν ἀριθµόν.

Καὶ ἄλλα περιοδικὰ δηµοσιευόµενα ἐν Ἑλλάδι ἐνδείκνυνται διὰ τὴν ἀπονοµὴν τοῦ βραβείου Ζάππα.

Ἀπονέµοντες αὐτὸ ἐφέτος εἰς τὰ «Θρᾳκικά», ἠθελήσαµεν νὰ ἐκδηλώσωµεν τὴν ἰδιαιτέραν µας ἐκτίµησιν εἰς δηµοσίευµα τὸ ὁποῖον διὰ νὰ ἐµφανισθῇ καὶ συνεχίσῃ τὴν ἔκδοσίν του ὤφειλε νὰ ὑπερπηδήσῃ µεγάλας δυσκολίας καὶ τοῦ ὁποίου τὴν ἔκδοσιν κατὰ µέγα µέρος ἐξασφαλίζουν συνδροµαὶ ἐκ διαφόρων µερῶν τῆς Θρᾴκης».

ΟΛΙΓΑ ΠΕΡΙ ΘΡΑΚΗΣ

Ἡ Θράκη εἶναι τὸ ΒΑ. τμῆμα τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου,ἀλλ᾽ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἡ χώρα αὕτη ἡ πρὸς Α., ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου διαβρεχομένη καὶ τῆςΠροποντίδος,πρὸς Ν.δὲ ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους,ἐν τῇ διαρροῇ τῶν αἰώνων ἐλάμβανε μείζονα ἢ ἐλάσσονα ἔκτασιν.Οὕτω κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἡ χώρα αὕτη ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς Πιερίας, ἤτοι ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου πρὸς Μ. μέχρι τοῦ Ἴστρου (Δουνάβεως) πρὸς Β. Ἀλλ᾽ ὁ κατοικῶν αὐτὴν λαός, οἱ Θρᾷκες, οἵτινες ἦσαν διάφορα συγγενῆ μὲν πρὸς ἄλληλα φῦλα Ἀρίας ὁμοφυλίας (ἰνδογερμανικῆς) ἀλλ᾽ ἀλληλομαχόμενα καὶ διὰ τοῦτο τινὰ αὐτῶν προϋχώρησαν καὶ πρὸς Μ. τοῦ Ὀλύμπου εἰς τὴν Φωκίδα (Δαυλίδα παρὰ τοὺς Δελφοὺς),Βοιωτίαν καὶ Ἀττικὴν,ἔνθα καὶ στοιχεῖά τινα πολιτισμοῦ, λ. χ. τὴν λατρείαν τῶν Μουσῶν (πρβλ. τὴν κοιλάδα τῶν Μουσῶν ἐν τῷ Ἑλικῶνι,οὗ τὴν περιγραφὴν ἰδὲ ἐν τῷ «Μπαίδεκερ τῆς Ἑλλάδος τοῦ Γρ. Ε. Εὐαγγελίδου, Ἀθ. 1901 σ. 182), καὶ τὴν ποίησιν, ἧς πρῶτοι ἀντιπρόσωποι θεωροῦνται οἱ Θρᾳκικοὶ Ὀρφεὺς (1) μετὰ τοῦ Εὐμόλπου τσῦ Μουσαίου καὶ τοῦ Θαμύριδος.

Ἡ Θράκη χώρα πλουσία καὶ εὔφορος εἰς δημητριακὰ καὶ κτηνοτροφίαν ἐπιβλέπετο,ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν καὶ ἔδωκεν ὡς τοιαύτη λαβὴν εἰς

---

(1) Τοῦ λόγου περὶ τοῦ Ὀρφέως ὄντος θεωροῦμεν ἐπίκαιρον νὰ ἀναγράψωμεν ἐνταῦθα ὅτι οἱ Βούλγαροι ἐζήτησαν νὰ δημιουργήσωσι ζήτημα ἐθνικόν, ὅτι δῆθεν κατάγονται ἐκ Θρᾳκικῶν καὶ Μακεδονικῶν φύλων καὶ δὲν εἶναι μογγολικῆς καταγωγῆς. Ἔπλασαν δὲ διὰ τῶν πανσλαβιστῶν τὸν μῦθον, ὅτι κατὰ τὰ Βουλγαρικὰ (Σλαβικὰ) ᾄσματα περισυλλεγέντα ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ περὶ τὴν Ροδόπην χώρᾳ, ὁ Ὀρφεὺς (Ὄρφην ἢ Ὄρφιον) ἦτο Βούλγαρος καὶ εἶχε σύζυγον οὐχὶ τὴν Εὐρυδίκην ἀλλὰ τὴν Ροσίδαν ἢ Βρίδαν. Τὰ ᾄσματα ταῦτα ἐκάλεσαν **Σλαβικὴν Βέδαν** (Βέδα-Σλόβενα) ἐκ 15693 στίχων συγκροτουμένην, ἐξ ὅσων δηλαδὴ σύγκειται καὶ ἡ Ὁμηρικὴ Ἰλιάς καὶ διηρημένην εἰς 27 ᾄσματα (εὐτυχῶς οὐχὶ εἰς 24 Ραψῳδιας). Ἡ ἔκδοσις αὐτῶν ἡ πρώτη ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἐκ Μελενίκου διδασκάλου Χαριζάνωφ ἐν Βελιγραδίῳ τῷ 1874 καὶ εἶτα ἐν Πετρουπόλει ὑπὸ τοῦ ἀρχαιοκαπήλου ἐν Σέρραις Βέρκοβιτς Στεφάνου. Τάσις τῶν ᾀσμάτων τούτων εἶναι νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ ἱστορία τῶν Σλάβων καὶ Βουλγάρων ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ὀρφέως ! Ἐπιθ. Νικηφόρου Μοσχοπούλου Ἱστορία τῆς Βουλγαρίας, μετὰ χαρτῶν καὶ εἰκόνων, Ἀθ. 1930 εἰς 8ον σ. 8—August Dozon, chansons populaires Bulgares Paris 1875. Τὰ κατὰ τοὺς Βουλγάρους διὰ μακρῶν περιγράφουσι τὰ **«Πάτρια»**,τὸ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμενον ἐθνικὸν περιοδικόν.

διαφόρους εἰσβολὰς βαρβάρων ἀπὸ βορρᾶ κυρίως. Οἱ βάρβαροι οὗτοι φιλοκτήμονες λαοὶ παντοιοτρόπως ἑκάστοτε μέχρι πρὸ ὀλίγου ἐδῄουν καὶ ἐκάκουν τὴν χώραν, λείας χάριν. Αἱ κακώσεις αὗται ἔσχον τὸν ἀντίκτυπον μέχρι σήμερον, ὅτε ὁ πληθυομὸς, ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς, ἀνερχομένης εἰς 42,000 [ ] χιλιόμετρα, εἶναι δυσανάλογος, ἐν ᾧ ἡ χώρα δύναται νά διαθρέψῃ πολλῷ πλείους κατοίκους. Τοῦτο βεβαίως εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς μετέπειτα, διηνεκῶν κατὰ τὸν μεσαίωνα βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν Παραλείποντες δὲ τὰ ἀρχαιότερα ἀνεφέρομεν μόνον τὰ νεώτερα τῶν ἐν Θράκῃ συμβάντων. Οὕτω Γότθοι, Οὖνοι, Σλαῦοι, Βούλγαροι. Ἄνται, Ἄραβες, Πετσινάκαι, Κουμάνοι καὶ Φράγγοι ποικιλώνυμοι εἰσέβαλλον ἐπανειλημμένως εἰς τὴν Θράκην, διαρπάζοντες δ' αὐτὴν καὶ τοὺς κατοίκους αἰχμαλωτίζοντες κατηρήμωνον. Μάτην ἠγωνίζοντο κατ' αὐτῶν οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες τὸ πρῶτον καὶ εἶτα οἱ Ἕλληνες τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, (1), τὸ ἐξολοθρευτικὸν ἔργον ἐκείνων διηνωίζετο, πεδίον δὲ δράσεως αὐτῶν ἦτο ἡ περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν χώραι, ὅπου καὶ ἐμφύλιοι τῶν Ρωμαίων μάχαι συνεκροτήθησαν. Παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν, ὡς ἐκ τῆς ἱστορίας γινώσκομεν, ὁ Λικίνιος συγκροτήσας μάχην ἐνίκησε τῇ 1 Μαΐου 313 τὸν Μαξιμῖνον, νικηφόρος δ' ἄγων τὸν στρατὸν κατὰ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου καὶ μάχην συνάψας πρὸς αὐτὸν παρὰ τὴν αὐτὴν πόλιν ἡττᾶται κατὰ κράτος. Τῇ 9 Αὐγούστου 378 οἱ εἰσβαλόντες εἰς τὴν χώραν Γότθοι προσέβαλον τὸν κατ' αὐτοῦ ἐκστρατεύσαντα αὐτοκράτορα Οὐάλεντα καὶ ἐνίκησαν, πληγώσαντες αὐτόν, μετ' οὐ πολὺ ἀποθανόντα ἔν τινι πυρπολη θείσῃ καλύβῃ. Τεσσαράκοντα δὲ χιλιάδες ἀνδρῶν ἐκάλυψαν τὸ πεδίον τῆς μάχης. Καὶ ὁ Ἀττίλας, ἡ θεία αὔτη μάστιξ, γενόμενος βασιλεὺς τῶν Οὔνων εἰσβάλλει εἰς τὴν Θράκην τῷ 434 λαφυραγωγῶν αὐτὴν καὶ ἀπειλῶν ὅτι ἐὰν δὲν ἐλάμβανε χρυσίον παρὰ τοῦ Κράτους δὲν θὰ ἄφινε λίθον ἐπὶ λίθου. Καὶ ὄντως, ἐπειδὴ ἡ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ κυβέρνησις δὲν ἔτεινεν οὖς εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Ἀττίλα, ὁρμᾷ ἀκάθεκτος τῷ 441 καὶ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου ἦγε καὶ ἔφερε τὴν Μοισίαν, τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, τῆς Αδριανουπόλεως διαφυγού-

---

(1) Ὑπὸ διαφόρους ἄρχοντας καὶ ὑπαλλήλους, ὧν τοὺς βαθμοὺς καὶ τὰ ἀξιώματα ἀναγράφει ἐν τοῖς σιγιλλίοις ὁ Γάλλος μεσαιωνολόγος, ὁ πρὸ ὀλίγου ἀποθανὼν G. Schlumbeger, περὶ οὗ ἱκανὰ ἔγραψεν ὁ Φαίδων Κουκουλὲς, ἐν τῇ Sigillographie de l' Empire Byzantin Paris 1884 σ. 124,159-163 καὶ ὁ ἡμέτερος Κωνστ. Μ. Κωνσταντόπουλος νομισματογνώμων ἐν τῷ ἐθνικῷ νομισματικῷ Μουσείῳ, ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ· Βυζαντινὰ μολυββδόβουλλα τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐθνικοῦ νομισματικοῦ μουσείου, Ἀθ. 1917. σ. 6, 11 καὶ 283. Ἀρθμ. 14, 14α, 14β, 31, 32. Ὁ αὐτὸς Βυζαντιακὰ μολυβλόβουλλα τῆς συλλογῆς Ἀναστασίου Κ. Π. Σταμούλη, μετὰ τεσσάρων φωτοτυπικῶν πινάκων, Ἀθ. 1930 σ. 7 ἀρθμ. 15 σ. 9 ἀρθμ. 53. σ. 11 ἀρθμ. 65.

σης τότε τὴν ἐκπόρθησιν. Ἀλλ' ὡς μὴ ἤρκει ἡ καταστροφὴ τῶν Ἀντῶν, οἱ Σλαῦοι εἰσβαλόντες εἰς Θράκην διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου ἤγαγον αὐτὴν καὶ μετ' ὀλίγον πάλιν οἱ Βούλγαροι, οἵτινες,διαβάντες ἐκ τῶν πέραν τοῦ Ἴστρου καλυβῶν αὐτῶν ἐλεηλάτησαν τῷ 485 καὶ 499, 512 καὶ 517 οὐ μόνον τὴν Θράκην ἀλλὰ καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν μέχρι τῆς Ἠπείρου, ὅτε πλέον ὁριστικῶς ἐγκατεστάθησαν τῷ 679, ἐπὶ Κωνσταντίνου Δ' τοῦ Πωγωνάτου, ἐν τῇ Βορείῳ Θράκῃ, τῇ Μοισίᾳ, ἣν τοὐντεῦθεν ἐκάλεσαν Βουλγαρίαν. (1) Κακῇ τινι μοίρᾳ τοιαῦτα πάσχουσα ἡ Θράκη ἐκ τῶν συνεχῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν δὲν εὕρισκεν ἀναψυχὴν τῶν κακώσεων· διότι πάλιν ἐπιτίθενται κατ' αὐτὴν οἱ Ἄραβες τῷ 584 καὶ 586, ἐν συμπράξει μετὰ τῶν Σκλαβινῶν. Ἔπειτα τῷ 588 καὶ 597 εἰσβάλλουσι πάλιν Σλαυϊκοὶ λαοί, ἀλλὰ τῷ 600 ἡττῶνται καὶ ὅριον αὐτῶν καθίσταται ὁ Δούναβις. Ἀλλ' οἱ ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ ἐγκατασταθέντες Βούλγαροι παρενοχλοῦσι διηνεκῶς τοὺς Θρᾷκας καὶ τῷ 811 κατανικῶσι καὶ φονεύουσι τὸν ἀντεπεξελθόντα αὐτοκράτορα Νικηφόρον καὶ μετὰ ταῦτα πολλάκις εἰσβάλλουσι καὶ διαρπάζουσι τὴν Θράκην ἕως οὗ ὁ Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος ὑποτάσσει αὐτοὺς καὶ τὴν χώραν καθιστᾷ Βυζαντινὴν ἐπαρχίαν τῷ 1018—1186, ὅτε ἐπαναστατήσαντες ἀνιδρύουσιν ἴδιον κράτος 1386—1393. Ἐν τῷ μεταξὺ τῷ 1204 οἱ Λατῖνοι καταλαμβάνουσι τὸ Βυζάντιον καὶ κατακερματίζουσι τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος καὶ προλειαίνουσιν οὕτω τὴν εἰς τοὺς Τούρκους παραχώρησιν τῆς θέσεώς των διὰ τῆς καταλήψεως ὑπ' αὐτῶν τῆς Θράκης τῷ 1361 καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως τῷ 1365, κατόπιν ἰσχυρᾶς τῆς φρουρᾶς ἀμύνης, ἣν ἐξυμνεῖ τὸ ἀρχαιότατον δημοτικὸν ποίημα ὅπερ ἐδημοσίευσεν ὁ καθηγητὴς Ν. Γ. Πολίτης ἐν ταῖς «Ἐκλογαῖς ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ» (Ἀθ. 1925 ἀριθμ. 1).

Πρώτιστον μέλημα τῶν Τούρκων,κατανοησάντων τὴν ἔξοχον τοποθεσίαν τῆς πόλεως, ὑπῆρξε νὰ κηρύξωσιν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἐν Εὐρώπῃ Κράτους αὐτῶν. Προσωρινῶς δὲ ὁ κατακτητὴς τῆς Θράκης Σουλτὰν Μουρὰτ ὁ Α' (1359—1389) μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ λαμπροῦ Σεραγίου (νῦν Ἐσκῆ Σαράϊ) ἐν τῇ λεγομένῃ «**Βασιλικὴ Λιβάδα**» τῶν Βυζαντινῶν (Ἅλσος Κομνηνῶν), παρέμενεν ἐν Διδυμοτείχῳ. Ἡ Ἀδριανούπολις οὕτω ἀπὸ τοῦ 1365—1453 κατέστη ἡ ἕδρα τῶν μεγάλων Τούρκων Σουλτάνων τῆς Ἀνατολῆς καθ' ὧν ὁ Ἰωάννης Ε' διὰ πρέσβεων πρὸς τὸν Πάπαν Οὐρβανὸν τὸν Ε' (1362—1370) καὶ δι' αὐτοπροσώπου ἀνὰ τὴν Ἑσπερίαν με-

(1) Περὶ τῆς ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ ἐγκαταστάσεως τῶν Βουλγάρων ἐξέδοτο γαλλιστὶ πραγματείαν ἐν τῷ ἔργῳ «Βόρειοι γείτονες τῆς Ἑλλάδος» Ἀθ. 1923, ὁ καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας Κ. Ἄμαντος, διὰ μακρῶν ὁμιλήσας καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.

ταβάσεως, ἐζήτει συνδρομὴν τῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων. Δὲν παρῆλθον πολλὰ ἔκτοτε ἔτη καὶ τῷ 1388 τὸ Κράτος τῶν Βουλγάρων κατελύθη ὑπὸ τοῦ καταλαβόντος τὴν Ἀδριανούπολιν Σουλτὰν Μουράτ, ἀπαγαγόντος ἐκ Σιλιστρίας αἰχμάλωτον τόν τελευταῖον Τσάρον τῶν Βουλγάρων Ἰωάννην Σισμὰν τὸν Γ' (1365 - 1389) εἰς Φιλιππούπολιν, ὅπου ἀπέθανε τῷ 1393. Τὸν δὲ πρωτότοκον υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον Σισμὰν ἐξωμόσαντα τὸν Χριστιανισμὸν κατέστησε διοικητὴν τῆς ἐν Πόντῳ Ἀμισοῦ (Σαμψοῦντος), ὡς περιγράφουσιν ὅτε Zinkaisen (Geschichte der Turkei τόμ. Α σ. 284) καὶ ὁ Hammer (ἐν τῇ Geschichte des Ormanischen Reiches, ὅπερ μετεφράσθη καὶ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Σ.Κ. Κροκιδᾶ ἐν 7 τόμοις, μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀνερχομένοις). Καὶ οὕτως ἀπηλλάγη μὲν τῶν Βουλγάρων τὸ Βυζαντινὸν Κράτος, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι, τῶν χωρῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου καταληφθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ, διότι τῷ 1389 ὑπετάγη καὶ ἡ Σερβία διὰ τῆς ἐν Κοσσυφοπεδίῳ μάχης καὶ μέρος τῆς Βλαχίας, ἀλλ' ἤδη ἀπηλλαγμένοι τούτων; ἔστρεψαν ἅπασαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν πρὸς τὸ Βυζάντιον, ὅπερ ἔμελλε νὰ δοκιμάσῃ μετ' οὐ πολὺ τὴν ἰσχὺν αὐτῶν. Οἱ Βούλγαροι οὕτω ὑποταγέντες τοῖς Τούρκοις δὲν ἔδειξαν πνοὴν ζωῆς μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1878 ἀπελευθερώσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ρώσων, ἐν ᾧ οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Ἕλληνες περὶ πολλοῦ τὴν ἐλευθερίαν ποιούμενοι ἐξανέστησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιθ' αἰῶνος καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες, μετὰ ὀκταετεῖς φρικαλέους ἀγῶνας κατὰ τῶν Τούρκων ἔτυχον τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῶν, οἱ δὲ ἔλαβον σχετικὴν αὐτονομίαν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Τούρκων καὶ εἶτα τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν. Τὴν τοιαύτην κτηνώδη, οὕτως εἰπεῖν, παθητικότητα τῶν Βουλγάρων, ἐξεικονίζουσι τὰ δημοτικὰ αὐτῶν ᾄσματα, ἐν σχέσει πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ καὶ Σερβικά, περὶ ὧν ἀνάλυσιν ἔξοχον ἐποιήσατο ἐν τῷ συλλόγῳ «Παρνασσῷ» τῷ 1928 ὁ πολιτευτὴς καὶ δημοσιογράφος Ἀντώνιος Θ. Σπηλιωτόπουλος. Οἱ Βούλγαροι εἶναι φιλοκτήμονες καὶ προτιμῶσι τῶν συζύγων τοὺς ἵππους καὶ τοὺς βόας αὐτῶν καὶ ἐπιζητοῦσι νὰ γίνωσι, τρόπον τινά, οἰκοκύριδες, νὰ ἀποκτήσωσι κτήματα. Ἀλλ' ὁ Ἕλλην κατὰ τὸ δημοτικὸν ᾆσμα :

—«Βασίλη, κάτσε φρόνημα, νὰ γένῃς νοικοκύρης
γι' ν' ἀποχτήσῃς πρόβατα, ζευγάρια κι' ἀγελάδες
χωριὰ κι' ἀμπελοχώραφα, κοπέλια νὰ δουλεύουν»
—«Μάννα μου, ἐγὼ δὲν κάθουμαι νὰ γίνω νοικοκύρης,
νὰ 'κάμω ἀμπελοχώραφα, κοπέλια νά δουλεύουν,
καὶ νά 'μαι σκλάβος τῶν Τουρκῶν, κοπέλι σ' τοὺς γερόντους
φέρε μου τ' ἀλαφρὸ σπαθὶ καὶ τὸ βαριὸ τουφέκι
νὰ πεταχτῶ 'σὰν τὸ πουλὶ 'ψηλὰ 'στὰ κορφοβούνια
νὰ πάρω δίπλα τὰ βουνά, νὰ περπατήσω λόγγους,

νὰ βρῶ λημέρια τῶν κλεφτῶν, γιατάκια καπιτάνων,
καὶ νὰ σουρίξω κλέφτικα, νὰ σμίζω τοὺς συντρόφους,
ποῦ πολεμοῦν μὲ τὴν Τουρκιὰ καὶ μὲ τοὺς Ἀρβανίτες.»
Πουρνὸ φιλεῖ τὴ μάννα του, πουρνὸ ξεπροβοδιέται.
—Γιά σας, βουνὰ μὲ τοὺς γκρεμνούς, λιβάδια μὲ τὲς πάχνες,
—Καλῶς το τἄξιο τὸ παιδὶ καὶ τἄξιο παλληκάρι». (1).

Τοὐναντίον δὲ ὁ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐξαπατηθεὶς περιηγητὴς Auguste Dozon ὡς πρὸς τοὺς περὶ τὴν Ροδόπην βουλγαρικοὺς μύθους περὶ Ὀρφέως, λέγει ἐν τῷ ἔργῳ του (2) (σ. XXVII): «Ὁ Βούλγαρος ληστής, ἐξ ὅσων νὰ κρίνῃ τις δύναται ἐκ τῶν ᾀσμάτων αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα εἶναι κατάφορτα ἀπὸ τὰς περιπετείας αὐτοῦ, οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ κοινὸς καὶ ἄγριος δολοφόνος, κυριολεκτικῶς ληστὴς» ἄλλος δέ τις περιηγητὴς προσθέτει : «πρόκειται μόνον περὶ λείας. Τὸ μῖσος καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ θρησκευτικὸν κατὰ τῶν Τούρκων (ὡς Μουσουλμάνων) οὐδαμοῦ παρὰ τοῖς Βουλγάροις ἐμφανίζεται».

Ἡ Ἀδριανούπολις, ὑπετάγη τοῖς Τούρκοις. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ὅτε ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς ἰσχυρᾶς δυναστείας τῶν Ὀσμανιδῶν, ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τοῦ μεγαλείου της· διότι οἱ νέοι κυρίαρχοι ἐκαλλώπισαν αὐτὴν διὰ μεγαλοπρεπῶν δημοσίων οἰκοδομῶν καὶ τεμενῶν καὶ ὠχύρωσαν καὶ κατέστησαν αὐτὴν δευτέραν μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν πόλιν, εἰς ἣν βραδύτερον συνέρρεον ἀπανταχόθεν ἡγεμόνες καὶ ἀντιπρόσωποι ἰσχυρῶν βασιλέων τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἵνα ἐκλιπαρήσωσι παρὰ τῶν αὐτόθι διαμενόντων Σουλτάνων μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὕστερον ἀκόμη κατὰ τὸν ΙΔ΄ καὶ ΙΖ΄ καὶ ΙΗ΄αἰῶνα, ὅτε οἱ Ἑσπέριοι βασιλεῖς ἐκάλουν τοὺς Σουλτάνους Le grand Seigneur.

Ἐν Ἀδριανουπόλει ἐβασίλευσαν μετὰ τὸν Μουρὰτ τὸν Α΄ ὁ Βαγιαζὶτ Α΄ ὁ Γιλδιρὶμ (ἤτοι ὁ Κεραυνὸς 1389—1402) καὶ οἱ περὶ διαδοχῆς ἐρίζοντες υἱοὶ αὐτοῦ Σουλεϊμάν, Μουσᾶ καὶ Μεχμὲτ ὁ Α΄ (1402—1421) (3) Μουρὰτ ὁ Β΄ (1421—1451) καὶ τελευταῖος ὁ Μεχμὲτ ὁ Β΄ ὁ Φετὶχ (ὁ πορθητὴς

(1) Ἰδὲ Ν. Γ. Πολίτου, ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, Ἀθ. 1914 σ. 36, 25.

(2) Chansons populaires Bulgares, Paris 1875.

(3) Κατά τι χειρόγραφον τῆς Μονῆς Κοσφινιωτίσσης (παρὰ Λάμπρῳ ἐν «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι» Ζ΄ σ. 151—2) τῷ 1410 ἐγένετο πόλεμος ἐν Θράκῃ μεταξὺ Σουλεϊμὰν βέη καὶ τοῦ Μουσᾶ Βέη ἔξωθι τῶν τειχῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως Ἰουλίου 17 καὶ ἐφονεύθη πλῆθος πολύ. Πρβλ. καὶ N. Jorga, Geschichte des Osmanischen Reiches, Gotha 1908 σ. 32 σημ. 349 σημ. 351 σημ. Ἐβασίλευσαν δὲ ὁ μέν Μουσᾶ βέης 1403—1411, ὁ δὲ Σουλεϊμὰν 1411—1413 καὶ ὁ Μωάμεθ Α΄ 1413—1421.

1451—1453 καὶ εἶτα ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τοῦ 1482). Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ ἐντεῦθεν ἡ Ἀδριανούπολις κατεῖχε θέσιν σπουδαιοτάτην. Οἱ πρέσβεις τῶν Δυνάμεων προσήρχοντο εὐλαβῶς εἰς τὸ ἐρειπιῶδες νῦν Σεράγιον τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ δεκτοὶ γινόμενοι παρὰ τῷ Σουλτάνῳ εἰσήρχοντο περιδεεῖς καὶ ἡσπάζοντο τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου του, ἀπερχόμενοι δὲ ἀπεσύροντο χωρὶς νὰ στρέψωσι τὰ νῶτά των πρὸς τὸ ἱερὸν πρόσωπον τοῦ Σουλτάνου. Πόσοι ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας καὶ Πατριάρχαι καὶ ἀρχιερεῖς δὲν προσήρχοντο περιδεεῖς ἐκλιπαροῦντες ἵνα γίνωσι δεκτοί. Ὡς δὲ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων ἡ Θράκη ἦτο τὸ πρῶτον ἐν Εὐρώπῃ θέμα μετὰ πρωτευούσης τῆς Ἀδριανουπόλεως, οὕτω καὶ μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας καὶ νῦν ἔτι εἶναι ἡ βάσις τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς νῦν Τουρκικῆς Δημοκρατίας.

Τῶν Τούρκων καταλαβόντων τὴν Ἀδριανούπολιν, πολλαὶ εἰσέτι πόλεις τῆς Θράκης κατείχοντο ὑφ' ἡμῶν μέχρι τῆς ἀποφράδος ἐκείνης ἡμέρας τῆς 29 Μαΐου 1453· ὥστε ἐπὶ ὁλόκληρον περίπου αἰῶνα ἡ Κωνσταντινούπολις μετὰ τῶν προαστείων ἦν εἰσέτι Ἑλληνικὴ μέχρι τῆς Σηλυβρίας, κατεχομένης ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Παλαιολόγου.

Ἁλούσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ 29 Μαΐου 1453, ὡς ἦτο ἐπόμενον, παρεδόθη ἅπασα ἡ Θράκη τῷ Σουλτάνῳ ὡς καὶ ὁ Πύργος καὶ ἡ Σηλυβρία, ὡς λέγει ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης ἐν τοῖς «Μετὰ τὴν ἅλωσιν (Κων]πολις 1870 σ. 4) Ἐζητήθη δὲ ὡς Πατριάρχης ὁ Γεώργιος Σχολάριος, ὡς ἀνθενωτικός, ἵνα ἐκλεγῇ πατριάρχης, ἀλλ' οὐδαμοῦ εὑρίσκετο ὢν κεκρυμμένος ἐν τῷ ἀπ' αὐτοῦ [κληθέντι χωρίῳ **Σχολάριον** (Ἰσικλὲρ) τῆς ὑποδιοικήσεως Ραιδεστοῦ, τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Μετὰ ἐρεύνας εὑρεθεὶς ὡδηγήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκλεγεὶς ὑπὸ τῆς συνόδου πατριάρχης μετωνομάσθη Γεννάδιος καὶ μετὰ πομπῆς, ὡς συνηθίζετο παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, μετέβη παρὰ τῷ Σουλτάνῳ Μεχμὲτ Β΄, γενόμενος δεκτὸς μετ' εὐμενείας καὶ τιμῶν. Ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτοῦ περινοίᾳ ὁ Σουλτάνος παρέσχεν αὐτῷ τὰς γνωστὰς προνομίας, καὶ μετὰ τιμῶν μεγάλων προέπεμψεν εἰς τὰ νέα Πατριαρχεῖα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τῆς Ἁγίας Σοφίας μεταβληθείσης εἰς τέμενος. Ὁ Γεννάδιος μέχρι τῆς εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου τοῦ Μενοικέως, οὐ μακρὰν τῶν Σερρῶν, ἀποχωρήσεως, ἐπατριάρχευσε τρὶς καὶ ἀντὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐξέλεξεν ὡς πατριαρχεῖα τὸν ναὸν τῆς Παμμακαρίστου, ἐν ᾧ, ὡς λέγεται, ὁ Σουλτάνος ἐπισκεψάμενος τὸν Γεννάδιον συνδιελέχθη μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὡς γράφει ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης, παρατιθέμενος καὶ τὴν ἐκ τῶν Κομνηνῶν ἐκθηλυγονίας καταγωγὴν αὐτοῦ (σ. 8—11). Τοὐντεῦθεν ἡ Ἀδριανούπολις καθίσταται σπουδαῖον ὁρμητήριον τῶν πρὸς τοὺς Οὔγγρους καὶ Βλάχους πολέμων ἰδίως ἐπὶ τοῦ διαδεξαμένου τοῦ Μεχμὲτ Βαγιαζὶτ Β΄ (1482—1512),

ὅστις τῷ 1484 κτίζει ἐν Ἀδριανουπόλει μέγα τέμενος, μενδρεσὲν (ἱεροδιδασκαλεῖον), ἰμαρὲτ (πτωχοκομεῖον), παλάτιον νέον (Δὰρ οὐλχαγιὰ) καὶ μέγαν λουτρῶνα ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τόνζα, φονεύει δὲ τῷ 1485 ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τὸν στρατηγὸν Γιεδὶκ Ἀχμὲτ Πασᾶν

Ἐπὶ Σουλτὰν Μωάμεθ Δ΄ (1638—1687) ἐξορίζεται εἰς Ἀδριανούπολιν ὁ πατριάρχης Παρθένιος Δ΄ ὁ Μογιλάλος. Ὁ δὲ Σουλτάνος διατρίβει ἐν Ἀδριανουπόλει, μέλλων νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Πολωνῶν, ἐπιστρέψας δὲ παραμένει ἐν τῇ πόλει μέχρι τοῦ 1678. Τὴν Ἀδριανούπολιν ἐν γένει ἐτίμων οἱ Σουλτάνοι τὰ μέγιστα θεωροῦντες, μετὰ τὴν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Προῦσαν, τὴν πρώτην πρωτεύουσαν τῶν Σουλτάνων,ταύτην ὡς ἱερὰν διότι ὑπῆρξεν ἡ πρώτη πρωτεύουσα ἐν Εὐρώπῃ. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ μεγαλείτερον σῶμα στρατοῦ ἥδρευεν ἐκεῖ καὶ ὁ ἕτερος τῶν δύο τοῦ Κράτους **Ἰπποτζαντζημπασήδων**. τοῦ ἑτέρου ἐν Βυζαντίῳ μένοντος.Ἔργον αὐτοῦ ἦτο νὰ φυλάττωσι τὰ σαράγια καὶ τοὺς σεχζαδέδες τοὺς ἐν τῷ χαρεμίῳ ἀπὸ παντὸς κινδύνου καὶ ἐπιβουλῆς, ὅτε ὁ βασιλεὺς εὑρίσκετο ἐν ἐκστρατείᾳ. Ἡ ἀρχὴ δ' αὐτῶν ἐξετείνετο ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως μέχρι τῶν προθύρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Τζεκμετζέ)· ἐθεώρει δὲ πάσας τὰς ὑποθέσεις τῶν κατοίκων ἔχων δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐπὶ τῶν ἐκδικαζομένων ὑποθέσεων, χωρὶς νὰ ζητηθῇ ἡ γνώμη τοῦ Μ. Βεζύρου. Ὑπῆρχον δὲ καὶ οἱ λεγόμενοι **Ζορμπάδες** ἢ **Δερεμπέϊδες** ἐν Ἀδριανουπόλει, ὧν αἱ ἀπαιτήσεις παρὰ τοῖς Σουλτάνοις ἦσαν ἐκτελεσταί· οὕτως ὁ Μεχμὲτ Δ΄ ἐφόνευσε χάριν αὐτῶν φίλτατα πρόσωπα ὡς τὸν Μ. Βεζύρην Ἀϊνατζῆ Σουλεϊμὰν πασᾶν, τὸν Τεφτεδάρην καὶ τὸν γιουμπρουκτῆν. Ἄλλη ἀρχὴ ἦτο ὁ Καδῆς καὶ ὁ μουφτής. Ἀλλ' ἡ τουρκικὴ κατοχὴ τῶν Ἑλληνικῶν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας χωρῶν προσῆψε τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ πλείστας ὅσας λέξεις καὶ φράσεις ὁμολογεῖται ὑφ' ἁπάντων καὶ δὴ περὶ τοῦ ϑέματος τούτου γραψάντων, ὁ δὲ λόγιος Ι. Γ. Λάτρης, παραλαμβάνων παρὰ τοῦ Ὑψηλάντου (Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν Κων)πολις 1870 σ. 60 ἑξ.) πιστοῖ, ἐπίσης καὶ ὁ Σωφρόνιος Σταμούλης κρίνων τὸ ἔργον τοῦ μοναχοῦ Louis Ronzevelle Les empreints Turcs dans le Grec vulgaire de Rumelie et specialement d' Adrianople ἐν Journal Asiatique τοῦ 1911, ἐν Byzantinische Zeifschrift τοῦ 1913 τόμ. ΚΒ΄ σ. 16—25, ἀναφέρει τὰς ἐμφιλοχωρησάσας ἐν τῇ ἑλληνικῇ τουρκικὰς λέξεις τοῦ Νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Ἡ δὲ ἐπελθοῦσα ὑλικὴ καταστροφὴ τῶν Ἑλλήνων ἦν μεγίστη.

Ὅτε καταλήφθη ἡ Ἀδριανούπολις ὑπὸ τῶν Τούρκων, λέγει ὁ Ἀδριανουπολίτης Γρηγόριος Κωνσταντινίδης, κατὰ τὸ ἔτος 1365 οἱ Ἕλληνες κάτοικοι αὐτῆς, ὑπόδουλοι ἤδη, ὑπέστησαν πολλὰς ζημίας ἠθικὰς καὶ ὑλικάς. Οἱ εὔποροι κάτοικοι τῆς Ἀδριανουπόλεως, οἱ διενεργοῦντες τὸ ἐμπόριον καὶ ἄλλας τέχνας ἐπικερδεῖς, ἐξετοπίσθησαν ἀπὸ τὰς ἐν τῷ κέντρῳ (Ἄστυ ἢ Κά-

στρον) πλουσίας καὶ ἀρχοντικὰς οἰκίας των καὶ ὑποχρεώθησαν νὰ κατοικῶσιν εἰς τὰ πέριξ καὶ οὐχὶ μακρὰν τῆς πόλεως προάστεια, ὅπου ἀρχικῶς κατῴκουν αἱ πενέστεραι τάξεις, αἱ ἐπιδιδόμεναι κυρίως εἰς τὴν ἀμπελουργίαν, γεωργίαν καὶ κηπουρικήν. Αἱ διάφοροι ἐκκλησίαι καὶ μοναστήρια κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ μετετράπησαν εἰς τζαμία καὶ μεδρεσέδες. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες κάτοικοι ὑπεχρεώθησαν νὰ πληρώνουν διαφόρους φόρους, ἐκ τῶν ὁποίων ὀδυνηρότερος ἦτο τὸ παιδομάζωμα ἐκ τοῦ ὁποίου ἐσχηματίζετο καὶ ἐμορφώνετο τὸ τάγμα τῶν Γενιτσάρων, τῶν φοβερῶν ἀρνησιθρήσκων, οἱ ὁποῖοι ἐνέσπειρον τὸν φόβον εἰς τοὺς ἀτυχεῖς ὑποδούλους.

Ἡ τρομερὰ αὕτη κατάστασις διήρκεσεν ἐπὶ μίαν σχεδὸν ἑκατονταετηρίδα, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὁποίας οὐδὲν φωτεινὸν σημεῖον ἀνευρίσκομεν διὰ νὰ πληροφορήσωμεν τοὺς ἀναγνώστας πῶς διῆγον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπὸ τὸ πέλμα τῶν κατακτητῶν οἱ Ἕλληνες Χριστιανοὶ Ὀρθόδοξοι τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Κατὰ τὴν πολυστένακτον ἐκείνην περίοδον οἱ τοῦρκοι ἔκτισαν ἐν Ἀδιανουπόλει πολυτελῆ σουλτανικὰ ἀνάκτορα καὶ διάφορα ἄλλα δημόσια κτίρια, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπὸ τὸ μαστίγιον τῶν ἀγάδων καὶ Γενητσάρων εἰργάζοντο νυχθημερὸν οἱ πρόγονοί μας καταπίνοντες ἐν σιωπῇ τὰ πικρὰ δάκρυά των, καθόσον οὐδένα εἶχον προστάτην ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μόνον ἡ πρὸς τὸν Ὕψιστον καὶ τὴν Χριστιανικὴν Θρησκείαν πίστις τοὺς συνεκράτει καὶ παρηγόρει.

Ὅτε κατὰ τὸ 1453 ἑάλω ἡ Κωνσταντινούλις καὶ μετεφέρθη ἐκεῖ ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους οἱ ἐν Ἀδριανουπόλει Ἕλληνες ἀνεκουφίσθησαν κἄπως, διότι ἡ βία τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας τῶν Τούρκων ἀρχόντων ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἤρχισε βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης νὰ σχηματίζηται περὶ τὸν Ἐθνικὸν καὶ Ἐκκλησιαστικὸν πυρῆνα αὐτῆς, τὸν Μητροπολίτην, καθόσον, ὡς γνωστόν, α προνομίαι(1), τὰς ὁποίας παρεχώρησεν ὁ πορθητὴς εἰς τὸν πρῶτον μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχην Γεννάδιον τὸν Σχολάριον ἐπεξετάθησαν καὶ εἰς τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Ἕλληνας Μητροπολίτας καὶ Ἐπισκόπους καὶ ἐν γένει κληρικούς, τοὺς ὁποίους οἱ Τοῦρκοι ὑπεχρεοῦντο νὰ σέβωνται καὶ τιμῶσι.

Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1500 παρατηροῦμεν ὅτι ἡ θέσις τῶν Ἑλλήνων ἐν Ἀδριανουπόλει ἀρκετὰ ἐβελτιώθη. Ἀπέκτησαν οὗτοι περὶ τὰς 15 ἐκκλησίας, ἐπανῆλθον καὶ πάλιν αἱ εὔποροι τάξεις τῶν ἀστῶν εἰς τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς πόλεως, τὸ Ἄστυ (Κάστρον) καὶ ἔκτισαν τὸ μέγαρον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ὅπου ἡ κατοικία τοῦ Μητροπολίτου καὶ τὰ διάφορα γραφεῖα τῆς λε-

1) Περὶ τούτων ἰδὲ Τ. Ε. Εὐαγγελίδου Γεννάδιος ὁ Σχολάριος Ἀθ. 1896.

γομένης Πολιτείας ἢ Δημογεροντίας. Περί τῆς δράσεως ὅλων τούτων ἐκτενεστέρως θέλει γίνῃ λόγος ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ, καθόσον ὑπάρχουσιν αἱ σχετικαὶ σημειώσεις.

Καὶ ἤδη ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν ἐπιτροχάδην ἐπισκόπησιν τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος. Οἱ ὑποτεταγμένοι εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων Ἕλληνες Χριστιανοὶ Ἀδριανοπολῖται, διακρινόμενοι ἐπὶ φιλεργίᾳ, νοημοσύνῃ καὶ ἓν γένει οἰκοκυρωσύνῃ, ἐγκαίρως κατῶρθωσαν διὰ τῆς εὐγενοῦς καὶ καλῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τοὺς Ἄρχοντας Τούρκους νὰ κερδίσωσι τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῶν καὶ νὰ σχηματίσωσι σωματεῖα καλῶς συγκεκροτημένα τὰ ὁποῖα εἶχον τὴν ἐξωτερικὴν ἔμφανισίν των ὡς **Συντεχνίαι** ἢ κοινῶς λεγόμενα **ρουσφέτια** ἢ **ἐσνάφια**. Πῶς κατωρθώθη νὰ σχηματισθῶσι ταῦτα εἶνε ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' ἐκ τῶν σωζομένων **φιρμανίων**, ἤτοι σουλτανικῶν διαταγμάτων, φαίνεται ὅτι ταῦτα ἦσαν ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένα καὶ ἡ κοινωνικὴ αὐτῶν δρᾶσις ἐπετρέπετο ἐλευθέρως ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ εἶνε τὰ μέλη αὐτῶν νοματαγῆ.

Ἑκάστη συντεχνία εἶχεν ἰδιαίτερον οἴκημα, ἐν ᾧ ἦσαν τὰ γραφεῖα καὶ συνήρχοντο εἰς γενικὰς συνελεύσεις καὶ τακτικὰς ἢ ἐκτάκτους συνεδριάσεις τὰ Διοικητικὰ συμβούλια. Εἶχον σημαίαν καὶ σφραγῖδα, ἐκράτουν πρακτικὰ καὶ λογιστικὰ βιβλία, διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν χρηματικῶν κεφαλαίων τῆς συντεχνίας καὶ ἐν γένει ἐνήργουν καὶ ἔπραττον πᾶν ὅ,τι προεβλέπετο ὑπὸ τοῦ γραπτοῦ κανονισμοῦ, ἀποτελοῦντος τρόπον τινά, τὸν συνταγματικὸν χάρτην μικρᾶς πολιτείας ἐνεργούσης αὐτοτελῶς καὶ ἐλευθέρως διὰ πᾶν ὅ,τι ἀφεώρα τὸ Σωματεῖον-Συντεχνίαν.

Ὅλαι ὅμως αἱ συντεχνίαι καὶ αἱ Ἐπιτροπαὶ τῶν Ἱερῶν Ἐκκλησιῶν, ἂν καὶ εἶχον κανονικὴν συγκρότησιν καὶ ἐσωτερικὴν Διοίκησιν, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτελέσωσί τι γενναῖον καὶ ὠφέλιμον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα Ἀδριανουπόλεως, καθόσον ἔλειπεν ὁ ἀναγκαῖος ἐσωτερικὸς σύνδεσμος. Τοῦτον κατώρθωσε νὰ συμπήξῃ ὁ ἀείμνηστος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος, (1669—1707) ὅστις ἐπιστρέφων ἐκ περιοδείας του ἀνὰ τὴν Ρωσσίαν καὶ Βλαχομολδαυΐαν, συλλέγων ἐράνους ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος, ἔφθασεν εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ διέμεινεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ ἓν καὶ πλέον ἔτος καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ τότε Μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως Ἀθανασίου (1697—1709), συνέταξε τὸν κανονισμὸν τῆς 13μελοῦς Δημογεροντίας Ἀδριανουπόλεως, στρατολογήσας τοὺς ἀρίστους πολίτας ἐκ τῶν ἄνω ἀναγραφέντων ρουσφετίων ἢ ἐσναφίων (συντεχνιῶν). Ἐν τῇ ἱερᾷ Μητροπόλει Ἀδριανουπόλεως ἐσώζετο χειρογράφός τις κῶδιξ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν τῷ ὁποίῳ ἀνεγράφετο ὁ κανονισμὸς τοῦ ἀνωτάτου τούτου Κοινοτικοῦ Διοικητικοῦ Σώματος (Δημογεροντίας). Διὰ

τοῦ κανονισμοῦ τούτου προεβλέποντο ὅλαι αἱ διοικητικαὶ καὶ διαχειριστικαὶ λεπτομέρεια .

Μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἡ **Δημογεροντία** ἢ κατ' ἄλλους **Πολιτεία** ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τῶν κατὰ καιροὺς Μητροπολιτῶν κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ ὑπόληψιν καὶ δύναμιν οὐκ εὐκαταφρόνητον.

Ἡ ἄρχουσα φυλὴ τῶν Τούρκων φύσει νωθρὰ καὶ ἐστερημένη ἱκανότητος διοικητικῆς καὶ πνευματικῆς ὑπεροχῆς ἐφρόντιζεν ἁπλούστατα διὰ τῶν εἰδικῶν ὑπαλλήλων της (εἰσπρακτόρων) νὰ εἰσπράττῃ τοὺς φόρους, ὧν μέγα μέρος ἐστέλλετο εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλὰ πρὸς εὐκολίαν των οἱ ἄρχοντες Τοῦρκοι ἐπειδὴ παρετήρησαν ὅτι οἱ χριστιανοὶ (Ἕλληνες) κάτοικοι τῆς Ἀδριανουπόλεως εἶχον ὠργανωμένον Κοινοτικὸν σύστημα, ἀνέθεσαν εἰς τὴν Δημογεροντίαν τὴν ἔγκαιρον καταβολὴν ὁμαδικῶς τῶν φόρων τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν.

Οὕτω ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως ἡ δρᾶσις τῆς δημογεροντίας καὶ αὕτη διὰ τῶν διαφόρων ὑπαλλήλων της (γραμματέων, εἰσπρακτόρων, κλητήρων, κλπ.) διενήργει πᾶσαν διοικητικήν, δικαστικὴν καὶ διαχειριστικὴν πρᾶξιν. Εἰς ταύτας προσετέθη καὶ ἡ ἐκπαιδευτικὴ λειτουργία. Καίτοι δὲ οἱ Τοῦρκοι παρενέβαλλον ἑκάστοτε ἐμπόδια διὰ τὴν ἵδρυσιν καὶ λειτουργίαν σχολείων ἐν τούτοις ἡ Ἑλληνικὴ εὐφυΐα ὑπερεπήδα τὰς δυσκολίας καὶ οὕτως ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης Ἀδριανουπόλεως ἐμφανίζεται ἔχουσα διάφορα συνοικιακὰ γραμματοδιδασκαλεῖα καὶ Ἑλληνικὸν σχολεῖον (Σχολαρχεῖον), ἐν τῷ ὁποίῳ ἐδίδαξαν ἀπὸ τοῦ 1550 ὀνομαστοὶ διδάσκαλοι, περὶ ὧν ὁμιλοῦμεν ἐν τῷ τμήματι περὶ σχολείων. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ Φιλιππουπόλει ἀναπτυχθείσης παιδείας οἱ κάτοικοι διδασκόμενοι τὴν ἱστορίαν τῶν προγόνων αὐτῶν καὶ μανθάνοντες τὰς ἐκΓαλλίας εἰδήσεις περὶ τῆς χάριν τῆς ἐλευθερίας ἐκραγείσης μεγάλης Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἤρχισαν μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον νὰ δοκιμάζωσιν εὐχάριστον συγκίνησιν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς καὶ νὰ ἐλεεινολογῶσιν ἑαυτοὺς διὰ τὴν δουλικήν των κατάστασιν. Τοῦτο δὲ ἔτι μᾶλλον ἐπηύξησεν ἡ ἐν Ἀδριανουπόλει πολλάκις παρουσία τοῦ πρώτου ἀποστάτου τῆς ἐλευθερίας Ρήγα τοῦ Φεραίου (1) καὶ εἶτα τοῦ δραστηριωτάτου φιλικοῦ Ξάνθου, ὡς ἡ παράδοσις διέσωσεν ἡμῖν (1757—1798), ὅστις ἐφιλοξενεῖτο εἰς οἰκίαν σωζομένην μέχρις ἐσχάτων καὶ κειμένην πλησίον τοῦ μεγάρου τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως. (2) Οὗτος ἐν μυστικαῖς συναθροίσεσιν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου προέβαινεν εἰς

---

(1) Περὶ Ρήγα ἰδὲ τὸ ἔναγχος ἐκδοθὲν ἔργον τοῦ Φάνη Μιχαλοπούλου, Ἀθ. 1930 καὶ τὰ νέα ἔγγραφα τὰ ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας Κ. Ἀμάντου δημοσιευθέντα, Ἀθ. 1930.

(2) Οἰκία Ἀμιρᾶ.

τὴν σχετικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐθνικὴν κατήχησιν, σπείρων τὸν σπόρον τῆς ἐλευθερίας εἰς τὰς καρδίας τῶν προπατόρων μας.

Ἀκολούθως ἤρχισαν αἱ μυήσεις **τῆς «Φιλικῆς Ἑταιρίας»** ὑπὸ τῶν διαφόρων αὐτῆς ἀπεσταλμένων καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως Δωρόθεος ὁ Πρώϊος (1813—1821) καὶ ὅλοι οἱ Δημογέροντες καὶ πρόκριτοι καὶ πρόεδροι τῶν Συντεχνιῶν ἦσαν μεμυημένοι (1) περὶ τῆς μελλούσης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἀνέμενον τὸ σύνθημα τῆς ἀνατροπῆς τοῦ Τουρκικοῦ καθεστῶτος μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ Ἑλληνικοῦ Χριστιανικοῦ Κράτους.

Ὁ ἀοίδιμος Ἰωάννης Φιλήμων ἐν τῷ **«Δοκιμίῳ περὶ τῆς «Φιλικῆς ἑταιρίας»** ἐδημοσίευσεν ἐξ ὅσων ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ καταλόγων **«φιλικῶν»**(2) ὀνόματα περίπου 700 τοιούτων, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς βεβαίως δὲν ἀντιπροσωπεύει τὸ σύνολον τῶν **«Ἑταίρων τῆς «Φιλικῆς ἑταιρείας»** εἰς χιλιάδας ἀνερχομένων, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀπολεσθέντων διὰ παντός, δέον νὰ ἀνεγράφοντο ἐν χρυσῇ στήλῃ πρὸς ἀΐδιον μνήμην τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας τοῦ Γένους συνδραμόντων καὶ πολλαχῶς συντελεσάντων εἰς τὸν ὅσον τὸ δυνατὸν αὔξησιν τῶν **«Ἑταίρων»** χάριν συλλογῆς χρημάτων πρὸς ἐπανάστασιν τοῦ δουλεύοντος Γένους. Ὁ Φιλήμων ἀναγράφει κατ' αὔξοντα ἀριθμὸν τὰ ὀνόματα τῶν **«Φιλικῶν»**, τὴν πατρίδα, τὸ ἐπάγγελμα τὸ ἔτος τῆς κατηχήσεως καὶ τὸν τόπον, τὸ καταβληθὲν ποσὸν καὶ τὸν κατηχήσαντα αὐτοὺς ἀπεσταλμένον. Καὶ πᾶσαι μὲν αἱ ἑλληνικαὶ χῶραι, τὸν ἀπ' αἰώνων βαρύνοντα φύτας Τουρκικὸν ζυγὸν ν' ἀποτινάξωσι θέλουσαι, ἔδραμον εἰς τὸ κρύφιον κήρυγμα τῆς **«ἑταιρείας»** οὐχ ἧττον ὅμως καὶ ἡ ἑλληνικωτάτη Θράκη, καίπερ ὑπὸ πολλῶν Τούρκων οἰκουμένη καὶ περιστοιχουμένη καὶ τὴν πρώτην πρωτεύουσαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους ἐν ἑαυτῇ περιλαμβάνουσα, τὴν ὀχυρὰν λέγω Ἀδριανούπολιν, καὶ τὴν δευτέραν τοιαύτην, τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐν αἷς καὶ ὀχυρὰ φρούρια ὑπῆρχον καὶ στρατὸς πολὺς ἐν αὐταῖς ἥδρευε, ταῦτα πάντα ἀψηφίσασα, ἐν τοῖς πρώτοις ἔσ-

---

(1) Περὶ τῶν Θρᾳκῶν Φιλικῶν ἰδὲ τὸν δημοσιευόμενον ἐν οἰκείῳ τόπῳ κατάλογον ἐκ τοῦ περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας Δοκιμίου τοῦ Ἰωάννου Φιλήμονος, ἐν Ναυπλίῳ 1834.

2) Ὅτι χιλιάδες λείπουσι ἀπόδειξιν πρόχειρον ἔχομεν τὸν ἐξ Αἴνου καπετὰν Ἀντώνιον Βισβίζην, ὃν δὲν ἀνεγράφει ἐν τοῖς **φιλικοῖς** καὶ ὅμως ἔχομεν τὸ δίπλωμα τῆς κατηχήσεως αὐτοῦ ἐν πανομοιοτύπῳ ἐκ τοῦ ἀρχείου τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, ὅπερ καὶ δημοσιεύομεν ἐνταῦθα. Ἐπίσης δὲν ἀναγράφει τὸν Ἀντώνιον Κομιζόπουλον (Κοϊμτζόγλουν) ἕνα τῶν πρωτεργατῶν τῆς φιλικῆς ἑταιρίας, ὡς ἀναγράφομεν ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ (περὶ λογίων).

πευσε νὰ ἐνστερνισθῇ τὰ τῆς «Φιλικῆς ἑταιρείας», ἱκανὰ μέλη ἐγγράψασα ἐν τοῖς δέλτοις, ὡς ὁ κάτωθι πίναξ δεικνύει :

ΠΙΝΑΞ

ΘΡΑΚΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΤΗΣ "ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ,,

7. Ἀθανασίου Θεόδωρος ἐκ Φιλιππουπόλεως, κατηχήθη τῷ 1820 ἐν Βεσσαραβίᾳ. Κατέβαλε γρ. 50.
29. Ἀνώνυμος ἐκ Φιλιππουπόλεως, κατηχήθη τῷ 1820 ἐν Βουκουρεστίῳ. Κατέβαλε γρ. 200. Κατηχητὴς Στ. Διαμαντῆς.
45. Αὐξεντιάδης Ἀναγνώστης ἐκ Μεσημβρίας, κατηχήθη τῷ 1820 ἐν Μεσημβρίᾳ. Κατέβαλε ρούβλ. 300.
54. Κέλκος Ἀδαμάντιος, ἔμπορος, ἐκ Βουλγαρίας, κατηχήθη τῷ 1817 ἐν. Μόσχᾳ. Κατέβαλε φλωρ. 70. Κατηχητὴς Κ. Πεντεδέκας.
78. Γεβίδης Ἰω. Γεώργιος, ἔμπορος, ἐκ Μαρωνείας, κατηχήθη τῷ 1819 ἐν Κων]πόλει. Κατέβαλε γρ. 100. Κατηχητὴς Π. Μηχανίδης.
89. Γκίκας Παρασκευᾶς ἐξ Αἴνου, κατηχήθη τῷ 1821 ἐν Γαλαζίῳ. Κατέβαλε γρ. 25. Κατηχητὴς Δ. Βοήλας.
133. Ἐλευθερίου Ἰωάννης ἐκ Βάρνης, κατηχήθη τῷ 1820. Κατέβαλε ρούβλ. 100. Κατηχητὴς Ἰω. Ἀμβροσιάδης.
168. Ἰωαννίκιος ἱεροδιάκ. ἐκ Γιμουρτζίνας, κατηχήθη τῷ 1819 ἐν Βουκουρεστίῳ. Κατέβαλε γρ. 30. Κατηχητὴς Γρ. Δικαῖος.
237. Κομνηνὸς Ἀναστάσιος, ἔμπορος, ἐκ Μεσημβρίας. Κατέβαλε γρ. 400 Κατηχητὴς Γρ. Δικαῖος.
252. Κουμπάρης Σταμάτιος, ἔμπορος, ἐκ Μεσημβρίας, κατηχήθη τῷ 1819 ἐν Ἰσμαηλίῳ. Κατέβαλε γρ. 1000. Κατηχητὴς Γ. Π. Κορφινός.
253. Κουμπάρης Ἀλέξιος Δ., ἔμπορος, ἐκ Μεσημβρίας, κατηχήθη τῷ 1820 ἐν Ὀδησσῷ. Κατέβαλε γρ. 100. Κατηχητὴς Ἰω. Ἀμβροσιάδης.
254. Κουμπάρης Κυριάκος, ἔμπορος, ἐκ Μεσημβρίας, κατηχήθη τῷ 1818 ἐν Κων)πόλει. Κατέβαλε φλωρ. 1. Κατηχητὴς Π. Σέκερης.
255. Κουμπάρης Παναγιώτης Λάμ., ἔμπορος, ἐκ Μεσημβρίας, κατηχήθη τῷ 1820 ἐν Ὀδησσῷ. Κατέβαλε ρούβλ. 200. Κατηχητὴς Στ. Κουμπάρης.
279. Κώκιας Χ. Σωτήρης, ἔμπορος, ἐξ Ἀδριανουπόλεως, κατηχήθη τῷ 1821 ἐν Γαλαζίῳ. Κατέβαλε γρ. 100. Κατηχητὴς Π. Παπαντωνίου.
281. Κωνσταντινίδης, ἔμπορος, ἐκ Σωζοπόλεως, κατηχήθη τῷ 1821 ἐν Ρενίῳ. Κατηχητὴς Θ. Παπαναστασίου.
286. Κώνστας Δημήτρ., ἔμπορος, ἐξ Ἀγχιάλου, κατηχήθη τῷ 1820 ἐν Ὀδησσῷ. Κατέβαλε γρ. 250. Κατηχητὴς Στ. Κουμπάρης.

305. Λέτζογλους Δημήτρ. ἐξ 'Αδριανουπόλεως, κατηχήθη τῷ 1820 ἐν Γαλαζίῳ. Κατέβαλε γρ. 200. Κατηχητὴς Σπ. 'Αρβανιτάκης.
339. Μαρκέλλος Λάσκαρης Παπᾶ, ἔμπορος, ἐκ Μαδύτου, κατηχήθη τῷ 1819, ἐν 'Ιασίῳ. Κατέβαλε γρ. 1000. Κατηχητὴς Κ. Πεντεδέκας.
407. Νέστορος Ζαφείριος ἐξ 'Αγχιάλου, κατηχήθη τῷ 1821 ἐν 'Οδησσῷ. Κατέβαλε ρούβλ. 200. Κατηχητὴς Σ. Δ. Κουμπάρης.
408. Νέστωρ Κων]τῖνος, διδάσκαλος, ἐξ 'Αγχιάλου, κατηχήθη τῷ 1821 ἐν Τομαρόβῳ. Κατέβαλε γρ. 50. Κατηχητὴς Π. Βαρβάτης.
411. Νίκογλους 'Ιω. Παπᾶ, ἔμπορος, ἐκ Φιλιππουπόλεως, κατηχήθη τῷ 1821 ἐν Ρενίῳ. Κατέβαλε γρ. 200. Κατηχητὴς 'Αθ. Ξόδηλος.
412. Νίκογλους Κων]τῖνος Παπᾶ, ἔμπορος, ἐκ Φιλιππουπόλεως, κατηχήθη τῷ 1821 ἐν Ρενίῳ. Κατέβαλε γρ. 300. Κατηχητὴς 'Αθ. Ξόδηλος.
415. Νικολάου Παρασκευᾶς, ἔμπορος, ἐκ Βάρνης, κατηχήθη τῷ 1821 ἐν 'Οδησσῷ. Κατέβαλε ρούβλ. 500. Κατηχητὴς Δ. Πελοπίδας.
416. Νικολάου Κριονᾶς Παπᾶ, ἔμπορος, ἐκ Λουλὲ Μπουργάζ, κατηχήθη τῷ 1819 ἐν Πελοποννήσῳ.
437. Παλαιολόγος 'Αντώνιος, ἔμπορος, ἐξ 'Αγχιάλου, κατηχήθη τῷ 1821 ἐν Σιμπίνι. Κατηχητὴς Εὐστάθιος Παυλίδης.
438. Παλαιολόγος Παῦλος Κ., ἔμπορος, ἐξ 'Αγχιάλου, κατηχήθη τῷ 1821 ἐν 'Οδησσῷ, Κατέβαλε ρούβλ. 300. Κατηχητὴς Στ. Κουμπάρης.
521. Ποργιάιης Θ. 'Αθανάσιος, ἔμπορος, ἐκ Σελίμνου, κατηχήθη τῷ 1819 ἐν Βουκουρεστίῳ. Κατέβαλε γρ. 1500. Κατηχητὴς Κ. Πεντεδέκας.
554. Σγουρὸς Γεώργιος, ἔμπορος, ἐξ 'Αγχιάλου, κατηχήθη τῷ 1821 ἐν Ρενίῳ. Κατέβαλε γρ. 150. Κατηχητὴς Π. Βαρβάτης.
653. Φραντζεσκοσάρωφ Λουκ., ἔμπορος, ἐξ Αἴνου, κατηχήθη τῷ 1821 ἐν 'Οδησσῷ. Κατέβαλε ρούβλ. 300. Κατηχητὴς Στρατηγόπουλος.
672. Χατζηϊωάννου 'Αναστ., ἔμπορος, ἐξ 'Αγαθουπόλεως, κατηχήθη τῷ 1821 ἐν Γαλαζίῳ. Κατέβαλε γρ. 150. Κατηχητὴς Σπ. 'Αρβανιτάκης.
677. Χατζηστάνου Δημήτρ. Ν., ἔμπορος, ἐξ 'Αδριανουπόλεως, κατηχήθη τῷ 1819 ἐν Γαλαζίῳ. Κατέβαλε γρ. 50. Κατηχητὴς Κ. Πεντεδέκας.

'Ενεργὸν μέρος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἔλαβον οἱ παράλιοι Αἶνιοι, οἵτινες ἔχοντες πλοῖα διενεργοῦντα ἐμπόριον οὐχὶ μόνον εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Αἰγαίου, τῆς Προποντίδος, τοῦ Εὐξείνου ἀλλὰ καὶ εἰς Αἴγυπτον καὶ τοὺς λιμένας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἦσαν ἱκανώτατοι ναυτικοί. Μεταξὺ αὐτῶν ἀναφέρονται γενναίως δράσαντες ὁ 'Αντώνιος Βισβίζης καὶ ὁ Στρατῆς Σκόρδος. 'Ενταῦθα δημοσιεύομεν τὸ κατηχητικὸν τοῦ πρώτου μετὰ πανομοιοτύπου τσιγκογραφίας. Καὶ βλέπομεν μονομερῶς ὅτι κατὰ θάλασσαν ἔδρασαν μόνον οἱ Αἶνιοι· διότι ἦτο τότε ἡ Αἶνος ὁ μόνος λιμὴν ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει, οἱ

δ' ἄλλοι ναυτικοὶ Θρᾷκες τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἀποκεκλεισμένοι διὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου δὲν ἠδύναντο,δὲν θὰ ἀπετόλμων νὰ παραβιάσωσι τὰ φρούρια τῶν δύο τούτων στενῶν καὶ νὰ ἐκπλεύσωσιν εἰς τὸ Αἰγαῖον, ὅπου συνετελέσθησαν τὰ μεγαλοῦμνητα ναυτικὰ τρόπαια τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

Ἡ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μεταφορὰ τῆς συμβολικῆς κατηχήσεως τοῦ Βισβίζη ἔχει οὕτως: (1)

«Εἰς τὸ ὄνομα τῆς μελλούσης σωτηρίας.

Καθιερόνω ἱερέα φιλικὸν καὶ ἀφιερώνω εἰς τὴν ἀγάπην τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας καὶ εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν μεγάλων ἱερέων τῶν Ἐλευσινίων τὸν συμπολίτην Χατζῆ Ἀντώνιον ἐκ πατρίδος Αἴνου, χρόνων σαράντα πέντε, ἐπάγγελμά τοῦ καπετάνιος, ὡς θερμὸν ὑπερασπιστὴν τῆς εὐδαιμονίας τῆς πατρίδος, κατηχηθέντα καὶ ὁρκισθέντα παρ' ἐμοῦ εἰς τὰς 2 τῶν Φιλικῶν, 15 Μαρτίου Ζ. Μηλιές».

Ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ (τμῆμα χειρογράφων ἀρχεῖον ἀγωνιστῶν) ἐναπόκεινται τὰ ὑπ' ἀριθμ. 17287—17294 ἐπίσημα ἔγγραφα ἀφορῶντα τὸν Καπιτὰν Ἀντώνιον Χ'' Βισβίζην, ὑποβληθέντα ὑπὸ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ Δόμνας Βισβίζη (2) καὶΜαργιορίτζας Δακράκη(;) θυγατρὸς αὐτῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 20 Ἰουνίου 1865 πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν ἀγῶνα ἐκδουλεύσεων καὶ θυσιῶν ἐπιτροπὴν (τμῆμα Βον ναυτικαὶ ἐκδουλεύσεις) ἀριθμ. 13932. Ἡ ἐπιτροπὴ συνελθοῦσα εἰς συνδιάσκεψιν (ἀριθμ. 128) ὥρισε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6 ἀποφάσεως (ἀριθμ. Μητρῴου 2457) ὡς ἀποζημίωσιν τῶν υἱῶν αὐτοῦ Δημητρίου Βισβίζη καὶ λοιπῶν τὸ ποσὸν 40,000 γροσίων προερχομένων

ἐκ τοῦ Καραβίου	8,000 ταλλήρων
ἐκ δαπανῶν ἐκστρατείας	4,000 »
Τὸ ὅλον . .	12,000

Ὁ Γραμματεὺς τοῦ Β' τμήματος

Α. Δ. ΒΑΣΟΣ (;), Πλωτάρχης. .

---

1) Οὔτε τοῦ Βισβίζη, οὔτε τοῦ Κομιζοπούλου, οὔτε τοῦ Κάρπου Παπαδοπούλου τὸ κατηχητικὸν τῶν φιλικῶν ἀναγράφει ὁ Ἰωάννης Φιλήμων ἐν τῷ Δοκιμίῳ περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, Ναύπλιον 1834, ἔνθα ἀναγράφει τὰ ὀνόματα 31 Θρᾳκῶν Φιλικῶν.

2) Καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Βισβίζη Δόμνα, τοῦ ἀνδρὸς θανόντος, ἀνέλαβεν ἔργα πλοιάρχου καὶ ἐπολέμησεν, ὡς ἡ Λασκαρίνα Βουβουλίνα, γενναίως ἐν πλείσταις περιστάσεσιν, ὡς ἔγραψαν ὁ καθηγητὴς Κ. Ράδος καὶ ἡ Ἐλπινίκη Σαράντη Σταμούλη ἐν «Ἑλληνίδι» τοῦ 1929.

Ὁ καθηγητὴς Β. Α. Μυστακίδης ἐδημοσίευσεν ἐν τοῖς «**Θρακικοῖς**» τοῦ 1829 (Β΄ σ. 54—59) ἔγγραφά τινα ἀφορῶντα τὰς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὑπηρεσίας τοῦ Ἀντ. Βισβίζη οἷον τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρίτσου δύο, τοῦ Καρατάσου ἕν καὶ ἕν τοῦ Διαμαντῆ Νικολάου Ὀλυμπίου, ἀλλ' ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου ἐγγράφου, ὅπερ καὶ ἐγὼ ἀντέγραψα ἐκ τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης (ἀρχεῖον ἀγωνιστῶν ὑπ' ἀριθμ. 17292) λείπουσι τὰ κάτωθι:

«Προσέτι τὸν εἴχατε προστάξειν διὰ νὰ ἔλθῃ προτήτερα εἰς τὴν ὑπερτάτην διοίκησιν μὲ τὸ πλοῖόν του, ὅμως ἐπειδὴ καὶ εἶχεν ἀνάγκης ἡ Εὔβοια ἀπὸ τὸ ἴδιόν Καράβι καὶ ἦτο χρεία, διὰ τοῦτο ἐμποδίσθη καὶ ὑποφαινόμεθα.

Οἱ ἴδιοι.»

Ἀριθμ. 615.

Ὅτι ἴσον καὶ ἀπαράλλακτον μὲ τὸ εἰς χεῖρας τῆς Κ^{ας} Δόμνας Χ. Βισβίζη πρωτότυπον.

Τῇ 26 Ἰουλίου 1833 Ναύπλιον.

(Τ. Σ.) Ὁ Γραμματεὺς τῆς Δημογεροντίας
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΗΓΙΑΝΝΗΣ

Διὰ τὴν ἀντιγραφήν.

Ἀθῆναι τῇ 18 Ἰουνίου 1865

(Τ. Σ.) Ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων
Ε. ΚΟΥΤΖΙΚΟΥΡΗΣ

Ἀριθ. 17293 (1).

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ

«Ὅτι ὁ φιλογενέστατος Καπιτάνιος Χατζῆ Ἀντώνιος Βισβίζης μὲ τὸ Καράβι του ἀπὸ ἀρχὰς Ἀπριλίου τοῦ 1822 δευτέρου ἔτους τῆς ἐλευθερίας μέχρι τέλους τοῦ Ἰουλίου ἐδούλευσεν εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, καὶ μετὰ πάσης προθυμίας καὶ πίστεως, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, περιπλέων ἀδιαλείπτως τὸ Βόρειον στενὸν τῆς Εὐβοίας, καὶ καταπολεμῶν τὸν ἐχθρὸν εἴς τε τὴν Στυλίδα, Θερμοπύλας τε καὶ Μύλους καὶ Εὔριπον καὶ εἰς τὰ Βρυσάκια, ρίπτων ἀκαταπαύστως κανόνια μὲ τὰ ἴδιά του ἐφόδια πολεμικά, καὶ φανεὶς εὐδόκιμος ἐν πᾶσι, γίνεται δῆλον διὰ τοῦ παρόντος. Ἕπεται λοιπὸν εἰς τὴν ἀποκατά-

(1) Κατ' ἐμὸν ἀντίγραφον ἐλλεῖπον παρὰ Μυστακίδῃ. Τὸ πλοῖον τοῦ Βισβίζη ὠνομάζετο «**Καλομοίρα**».

στασιν τῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος, νὰ ἀντιβραβευθῶσιν οἱ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος ἀγῶνές του, ἀξίως τῶν κόπων καὶ ἐξόδων του.

Τῇ 15 Αὐγούστου 1822 ἐν Ξηροχωρίῳ

ΑΝΘΙΜΟΣ ΓΑΖΗΣ, Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἀριθ. 6.7.

Ὅτι ἴσον καὶ ἀπαράλλακτον μὲ τὸ εἰς χεῖρας τῆς Κ^ας^ Δόμνας Χ΄΄ Βισβίζη πρωτότυπον.

Τῇ 26 Ἰουλίου 1833 Ναύπλιον

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Δημογεροντίας

δωρεάν. (Τ. Σ.) ΙΩ. ΣΑΡΗΓΙΑΝΝΗΣ

Ἐκ τῶν σωζομένων ἐγγράφων ἔν τε τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ καὶ παρὰ τοῖς ἀπογόνοις τοῦ Βισβίζη καὶ ἐν τοῖς **«Θρᾳκικοῖς»** δημοσιευθέντων συνάγομεν, ὅτι ὁ Καπιτὰν Ἀντώνης ἦτο πλουσιώτατος, δανείζων χρήματα εἰς πλείστους ἀπὸ τοῦ 1816 καὶ ἑξῆς ἔν τε Λιβόρνῳ, Σμύρνῃ (1) καὶ Ἀνδρῳ. Ἐκ τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης ἀντιγράψας δημοσιεύω ὧδε τὸ ἑξῆς :

«Φιλογενέστατε Καπετάνιε Κύριε Χατζῆ Ἀντώνιε Βισβίζη, ἀδελφικῶς σὲ ἀσπαζόμεθα.

Τὸ ἀπὸ τοῦ λήγοντος, ἀδελφικόν σου ἐλάβομεν ἐφωδιασμένον μὲ ἐπιστολὴν τῆς θεοσυντηρήτου βουλῆς τοῦ Ἀρείου Πάγου. Εἴδομεν ἐκ τούτων ὅτι εὑρίσκεσαι εἰς τὴν δούλευσιν τῆς Βουλῆς, ὅπερ καὶ ἐχάρημεν καὶ ὅτι ἀπαιτεῖς νὰ σοὶ ἐξαποστείλωμεν καὶ τὰ ἐναπομείναντα ὀλίγα ἐκ τῶν παρὰ τῆς κοινότητος ἡμῶν χρεωστουμένων πρὸς τὴν τιμιότητά σου γροσίων 1500 ἤτοι χιλίων πεντακοσίων μὲ τὸν ἄνθρωπόν σου Νικόλαον Χόμπουλον. Σοὶ λέγομεν λοιπόν, ἀδελφέ, ὅτι κατὰ τύχην συνέπεσον καὶ αἱ παρὰ τῆς ἐν Κορίνθῳ διοικήσεως, διὰ τῆς Ὕδρας προσταγαί, ζητοῦσι νὰ καταβάλῃ καὶ ἡ νῆσός μας, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι, χρήματα, διὰ νὰ προετοιμασθῶσι τὰ καράβια μας καὶ διὰ τὸν ἄλλον μῆνα, διὰ νὰ κυνηγοῦν ἐκεῖνα τῶν ἐχθρῶν, τὰ ὁποῖα φοβερίζουν ὅλα τὰ νησιά. Ἡ τιμιότης σου ἠξεύρεις καλῶς τὴν ἀπορίαν τοῦ μικροῦ νησίου μας. Εἶναι δυνατὸν ταὐτοχρόνως νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ τὰ δύο αὐτὰ χρέη, ἐνῷ δὲν εἶναι ἱκανὸν διὰ τὸ ἓν μόνον, λέγω τὸ ἀναγκαιότερον διὰ τὴν σωτηρίαν μας ; ὅθεν, ἀδελφέ, λάβε ὑπομονὴν ἕως οὗ νὰ ἐκπληρώσωμεν τὸ ἀναγκαιότερον χρέος μας καὶ μετὰ ταῦτα λογαριαζόμεθα ἀδελφικῶς

(1) Τὰ ὁμόλογα εὕρηνται παρὰ τῷ δικηγόρῳ Ἰακώβῳ Βισβίζῃ.

ἐν τῷ μεταξύ μας καὶ ἐξοφλοῦμεν καὶ αὐτὰ τὰ ἐναπολειφθέντα, χωρὶς νὰ ζημιωθῶμεν οὔτε ἡμεῖς, οὔτε ἡ τιμιότης σου. Ταῦτα ἀποκρινόμεθα καὶ πρὸς τὴν θεοσυντήρητον βουλὴν τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ μένομεν

Ἄνδρος 1822 Ἀπριλίου 22

(Τ. Σ.) Οἱ προεστῶτες καὶ κάτοικοι τῆς νήσου Ἄνδρου

(Τ. Σ.) Ἐπικυροῦται ὅτι ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ παρουσιασθέντι εἰς τὴν γενικὴν ἀστυνομίαν ταύτην.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 2 Ἰουλίου 1826

Ὁ Γεν. Γρμματεὺς τῆς Γεν. Ἀστ.

Δ. ΒΟΥΛΗΣ.

Πλὴν τοῦ Καπιτὰν Ἀντώνη Βισβίζη (1) καὶ ἄλλοι 73 Αἴνιοι ἀνεγράφησαν ἐν τοῖς «Θρακικοῖς» (1929 Β΄ σ. 51—53) ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Α. Μυστακίδου, ἐν δὲ τοῖς χειρογράφοις τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης (Ἀρχεῖον Ἀγωνιστῶν) ὑπάρχει ἔγγραφον ἐμφαῖνον, ὅτι ὁ ἐκ Κεφαλληνίας (Χίου;)Ἰωάννης Βάμβας ἐναύλωσε τὸ πλοῖον τοῦ ἐξ Αἴνου **Στρατῆ Σκόρδου.** Ὁ Βάμβας ἐξώπλισεν αὐτὸ διὰ πληρώματος 32 ἀνδρῶν καὶ πυρομαχικῶν. Ἐξελθὼν εἰς ἀνοικτὸν πέλαγος συνηντήθη τῇ 3 Μαρτίου 1821 μετὰ ψαριανοῦ πλοίου καὶ ἐπετέθη κατὰ δύο μικρῶν Τουρκικῶν εἰς Μυτιλήνην πλεόντων, τὰ ὁποῖα, σφάξας τοὺς ἐπιβαίνοντας Τούρκους, κατεβύθισεν. Πλεύσας εἶτα πρὸς τὰ Β. τῆς Λέσβου παρὰ τὸν Μόλυβον πρὸς λαφυραγωγίαν συνηντήθη μετὰ Τουρκικῶν πλοίων τὰ ὁποῖα ἐπιτεθέντα κατ' αὐτοῦ, συνέλαβον πέντε αἰχμαλώτους καὶ τὸν ἐξοπλίσαντα ἰδίαις δαπάναις τὸ πλοῖον Βάμβαν, οὗ ἐθραύσθη ἡ χείρ. Οὗτος ὅμως ὡς Ἄγγλος προστατευόμενος ἀνηνέχθη πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας Γ. Κάνιγγα τῷ 1823 καὶ ἀφέθη ἐλεύθερος· μετέβη εἰς τὴν πατρίδα του Κεφαλληνίαν ὁπόθεν ἐγκατεστάθη εἶτα ἐν Ἀθήναις καὶ ἐτιμήθη διὰ παρασήμου ὡς δωρησάμενος τὴν βιβλιοθήκην τοῦ διδασκάλου τοῦ Γένους Νεοφύτου Βάμβα θείου του (2) εἰς τὴν ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην.

---

(1) Τούτου σώζονται ἔγγονος ὁ Ἐφέτης Τιμολέων Βισβίζης καὶ ὁ τούτου υἱὸς Ἰάκωβος δικηγόρος. Τὰ κατὰ τοὺς ἀπογόνους ἰδὲ ὅσα γράφει ὁ Ἀδαμάντιος Ταμπακίδης ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ. Ἐν Ἑρμουπόλει Σύρου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν εἶχον καταφύγῃ ἐξ Αἴνου καὶ τῶν ἄλλων παραλίων πόλεων τῆς πρὸς τὸ Αἰγαῖον Θράκης ὑπὲρ τοὺς 600 καὶ ὧν τινες ὑπογράφουσιν τῇ 13 Ἰουνίου 1832 (Θρακικῶν Β΄ σ. 54.)

(2) Ὥστε ὁ Ἰωάννης Βάμβας κατήγετο ἐκ Χίου καὶ ὅτε ὁ Νεόφυτος ἐκλήθη ὡς διδάσκαλος εἰς Κεφαλληνίαν συναπῆλθε μετ' ἐκείνου.

Ἀκριβῶς ὅμως διὰ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν ταύτας οἱ Αἴνιοι προσείλκυσαν τὰ μέγιστα τὴν προσοχὴν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ ἐντεῦθεν βλέπομεν ὅτι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἡ Τουρκία ἀπέστειλεν εἰς Αἶνον 600 Τούρκους, οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ κατέλαβον τὸ φρούριον, οὗ ἄλλοτε ἐδέσποζον οἱ Κατελοῦζοι, ἐξεδίωξαν τοὺς Ἕλληνας, οὓς ἀφοπλίσαντες καὶ γυμνώσαντες ἠνάγκασαν τοὺς προκρίτους αὐτῶν να περιβληθῶσι μαύρας προβιὰς πρὸς ἐξευτελισμὸν καὶ ἵνα διασκεδάζωσιν οἱ Μουσουλμάνοι. Ἀλλὰ κατὰ Μάϊον καταπλεύσας στόλος τεσσάρων πλοίων Ψαριανῶν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ἀνδρέαν Γιαννίτσην ἐξετόπισε τοὺς Τούρκους καὶ κατέλαβεν ἑβδομήκοντα πυροβόλα καὶ ποσότητα πολεμεφοδίων δι' ὧν ὠχύρωσε τὰ Ψαρά. Θαρρήσαντες οὕτως οἱ Αἴνιοι, προκειμένου νὰ ἐξέλθῃ τοῦ Ἑλλησπόντου ὁ Τουρκικὸς στόλος εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἐξώπλισαν καὶ ἀπέστειλαν μετὰ τοῦ ἄλλου Ἑλληνικοῦ στόλου πρὸς παρεμπόδισιν αὐτοῦ πλοῖά τινα.

Οἱ Θρᾷκες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν δὲν ἔδρασαν μόνον κατὰ θάλασσαν ἀλλὰ καὶ πλεῖστοι κατελθόντες εἰς τὴν ἀγωνιζομένην ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πατρίδα, ὡς κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1885—6 καὶ τοὺς πολέμους τοῦ 1897 καὶ 1912 καὶ ἐντεῦθεν μέχρι τοῦ 1922, ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα, ἑνωθέντες μετὰ τῶν ἄλλων ὑποδούλων ἀδελφῶν Θεσσαλῶν καὶ Μακεδόνων ὑπὸ ἰδίαν φάλαγγα : **«Θεσσαλο-Μακεδονο-Θρᾳκῶν»** ὑπὸ τοὺς ὁπλαρχηγοὺς Χριστόφορον Περραιβὸν τὸν Ὀλύμπιον (συγγραφέα τῶν «ἀπομνημονευμάτων πολεμικῶν διαφόρων μαχῶν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν» (Ἀθ. 1836 μέρη 2), Στέφανον Σέρβον καὶ Λιόλιον Λαζόπουλον ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Καραϊσκάκην ἀπὸ τοῦ 1825—1827 ὅτε ἐφονεύθη ὁ στρατηγὸς Καραϊσκάκης ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Φαλήρου (ὅπου καὶ τὸ μνημεῖον του). Ἐπολέμησαν δὲ πολλαχοῦ ἀλλὰ καὶ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι ὑπὸ τὸν λοχαγὸν καὶ γραμματέα τοῦ σώματος Ἐλευθέριον Θεοχάρην τὸν Ὑπατέα, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Χαϊδαρίου ἔξωθι τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀλλαχοῦ (Τριζώνια καὶ ἀντικρὺ τῶν νήσων τούτων τοῦ Κορινθιακοῦ, ὡς ἀναγράφεται ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν Ἀγωνιστῶν (Ἀριθμ. 30276—7).

Ἐπίσης ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἔλαβε καὶ ὁ θρᾷξ **Κάρπος Παπαδόπουλος** καταγόμενος ἐξ Αἴνου. Ἐσπούδασεν πάντως ἐν Ἀδριανουπόλει καί, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν, ἀπῆλθεν εἰς Ὀδησσὸν πρὸς ἐμπορίαν, ἐκ τῆς ὁποίας φαίνεται ὅτι ἱκανὰ ἐκέρδισε χρήματα. Τῷ 1818 ἐμυήθη τὰ τῆς φιλικῆς ἑταιρείας καὶ ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως κατῆλθεν εἰς τὴν μαχομένην ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδα καὶ προσεκολλήθη εἰς τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου μέχρι τοῦ θανάτου του, συμβάντος τὴν πρώτην ἑβδομάδα τοῦ Ἰουνίου 1825, καὶ ὕστερον κατετάχθη ὡς λοχαγὸς εἰς τὸν τακτικὸν στρατόν. Ὡς τοιοῦτος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῶν Μύλων μετὰ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντη κατὰ τῶν Αἰγυ-

πτίων ὑπὸ τὸν Ἰβραὴμ Πασᾶν μετὰ τοῦ λόχου του, κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1825 καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἀναζεύξῃ πρὸς τὴν Τρίπολιν, ἐσώθη δ' οὕτω τὸ Ἄργος καὶ τὸ Ναύπλιον. Ἐν γένει ὁ Παπαδόπουλος ἔλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς μάχας ἐν Πελοποννήσῳ μέχρι τῆς καταπαύσεως τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ἐκ τῆς πρὸς τὴν ἐξεταστικὴν τῶν ἀγωνιστῶν ἐπιτροπὴν αἰτήσεώς του πληροφορούμεθα ὅτι ἡ ἑλληνικὴ διοίκησις τὴν 9ην Ἰουλίου τοῦ 1824 προήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποχιλιάρχου,ὡς δεικνύει τὸ κάτωθι δημοσιευόμενον ἐπίσημον ἔγγραφον. Ἀπέθανε δὲ τὸ 1871 ὡς συνταξιοῦχος ἀντισυνταγματάρχης καὶ ἔγραψεν ἱκανὰ περὶ τοῦ ἀγῶνος, τὴν ἀλήθειαν τῶν ὁποίων ἀμφισβητεῖ ὁ Ι.Μακρυγιάννης ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Βλαχογιάννη ἐκδοθέντι Ἀρχείῳ αὐτοῦ (στρατηγοῦ Ἰω. Μακρυγιάννη Ἀθ.1907 τόμ. Β' σ. 103—4, 176 καὶ 337). Ἀλλ' ὁ Βλαχογιάννης ἐν σημειώσει προσθέτει ὅτι εἰς τὰ κατὰ τὸν λόχον τοῦ Κάρπου πολὺ ἀντίφασις ὑπάρχει, **«ἄλλα ἄλλων λεγόντων»** (1) καὶ ἀναγράφει τὴν ἐφημερίδα ἥτις ποιεῖται μνείαν τοῦ ἀνδρὸς ὡς τὸν **«Φίλον τοῦ νόμου»** καὶ ἔγγραφον τοῦ ἐκτελεστικοῦ πρὸς τὸν Θ. Κολοκοτρώνην καὶ τὰ«Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ν.Σπηλιάδη»,ὅστις ἀναφέρει, ὅτι καθ' ὃν χρόνον ἔφθασαν οἱ τακτικοὶ τοῦ Κάρπου εἰς Μύλους οἱ Ἄραβες ἐν τῇ μάχῃ τῶν Μύλων ὑπεχώρουν, ἐνῷ ὁ Κάρπος λέγει ἐν τῇ **«Ἀνασκευῇ»** (2) του, ὅτι «συνεκρότησα μάχην μὲ τοὺς Αἰγυπτίους ὑπὸ τοῦ Ἰβραὴμ πασᾶ ὁδηγουμένους καί, Θεοῦ βοηθοῦντος, ὡς ἐκ θαύματος ἐνικήσαμεν τοὺς Τούρκους καὶ ἀπεδιώξαμεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν Μύλων, διασώσαντες τὴν θέσιν καὶ τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην ἀπὸ τὸν ἄφευκτον κίνδυνον». Τὴν συμβολὴν τοῦ λόχου τοῦ Κάρπου εἰς τὴν μάχην δὲν ἀναγνωρίζει ὁ Μακρυγιάννης, ὅστις προσθέτει : «τελειώνοντας ὁ πόλεμος ἦλθαν καμμιὰ ἑξηνταριὰ ταχτικοὶ ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι μὲ τὸν λοχαγὸν Κάρπον. Βάρεσαν κ' ἐκεῖνοι τὰ ταμπούρλα καὶ ρίξαν μίαν μπαταριὰ εἰς τὸν ἀγέρα».

Ἐκ τοῦ ἀρχείου τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς Ἐθνι-

---

(1) Ὁ Βλαχογιάννης λέγει ὅτι ὁ Κάρπος ἠγωνίσθη νὰ σώσῃ τῆς κατηγορίας τοὺς Ἀνδροῦτσον, Βαρνακιώτην, Ρόδιον καὶ Μεταξᾶν καὶ νὰ ἐπιρίψῃ τὴν εὐθύνην τῶν κακῶν εἰς τοὺς ἀντιπάλους ἐκείνων, τὸν Μαυροκορδάτον, Κωλέττην καὶ λοιπούς.Ὑπῆρξε φανατικὸς ὀπαδὸς τοῦ στρατιωτικοῦ κόμματος μέχρι τοῦ θανάτου του.

(2) «Τῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἀναφερομένων περὶ τοῦ στρατηγοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου» Ἀθ. 1837. Ὁ Κάρπος ἐξέδοτο καὶ τὸν «Πρόδρομον ἀπανθίσματος τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος» ἐν Μεσολογγίῳ 1859 καὶ «Τὰ κατὰ Γ. Βαρνακιώτην καὶ ἀνάκτησιν Μεσολογγίου» ἐν Μεσολογγίῳ 1861. Ὁ Κάρπος ἐνυμφεύθη ἐν Μεσολογγίῳ καὶ ἀπέκτησε καὶ τέκνα, «ἅπερ μένουσιν ἀνοικονόμητα», ὡς λέγει ἐν τῇ κατωτέρῳ δημοσιευομένῃ αἰτήσει του, ὡς ἐκ τῆς γλίσχρας συντάξεώς του.

κῆς Βιβλιοθήκης ἀποκειμένου ἀντιγράψαντες ἐκδίδομεν τὰ κάτωθι ἔγγραφα ἀφορῶντα τὸν Κάρπον Παπαδόπουλον :

Περίοδος Ι΄ ἀριθ. 2604.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Τὸ ἐκτελεστικὸν σῶμα, δυνάμει τοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδαύρου :

α΄) οἱ προτεινόμενοι προβιβάζονται ὡς ἐφεξῆς :

Ὁ Κάρπος Παπαδόπουλος εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ὑποχιλιαρχίας.

β΄) τὸ ὑπουργεῖον τοῦ πολέμου νὰ ἐνεργήσῃ τὴν διαταγὴν τούτων.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 9 Ἰουνίου 1924

Ὁ Πρόεδρος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ
ΠΑΝΑΓ. ΜΠΟΤΑΣΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΛΕΤΗΣ
ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΣΠΗΛΙΩΤΑΚΗΣ

Ὁ προσωρινὸς Γεν. γραμματεὺς
Π. Ι. ΡΙΖΟΣ

Ὅτι ἀκριβὲς ἀπόσπασμα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Φεβρουαρίου 1865.

Ὁ ἀρχειοφύλαξ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου
(Τ. Σ.) ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Πρὸς τὴν Σ)ὴν ἐξεταστικὴν τῶν ἀγωνιστῶν ἐπιτροπὴν

Πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εὑρισκομένου ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν,ἐν Ὀδησσῷ ἐγενόμην ὀπαδὸς τῆς φιλικῆς ἑταιρίας τὸ 1818 λαβὼν τὸν ἀνήκοντα ὅρκον ἐνώπιον τοῦ προέδρου αὐτῆς ποτὲ Ἰωάννου Ἀρεσμοσίου καὶ ἐφοδιασθεὶς μὲ τὰ ἀναγκαιοῦντα ἔγγραφα καὶ ἅμα ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τὸ 1821 συλλέξας ἐκ τῆς περιουσίας μου 74,000 γρόσια μετέβην εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ σχηματίσας δι' ἰδίας μου δαπάνης στρατιωτικὸν σωματεῖον ἐτέθην ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ τότε ἐπισήμου ὁπλαρχηγοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου μεθ' οὗ ἐξηκολούθησα τοὺς ἀγῶνάς μου ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος εἰς συνεχεῖς ἐκστρατείας καὶ μάχας τὰ πρῶτα τέσσαρα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως,διὰ δὲ τοὺς ἀγῶνάς μου ἡ τότε ἑλληνικὴ διοίκησις κατὰ τὴν 9 Ἰουλίου 1824 μὲ προήγαγεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποχιλιάρχου ὡς ἐξάγεται ὑπὸ τοῦ συναπτομένου εἰς τὴν παροῦσάν μου ὑπ' ἀριθμ. 2604 θεσπίσματος τοῦ ἐκτελεστικοῦ Σώματος.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ διοίκησις ἤρχισε τὸν σχηματισμὸν τακτικοῦ μονίμου στρα-

τοῦ ἐξ ἐθελοντῶν, γνωρίζων δὲ ποῖα ἐξ αὐτοῦ πλεονεκτήματα ἠδύναντο νὰ παραχθῶσιν εἰς τὴν πατρίδα, πρῶτος κατετάχθην εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ στρατοῦ τούτου, συντελέσας οὕτως εἴς τε τὸν ἀπαρτισμόν, τὴν αὔξησιν διὰ στρατολογίας καὶ τὰ γυμνάσια αὐτοῦ πρὸς μεταχείρισιν τοῦ ὅπλου καὶ πρῶτος ὡδήγησα τὸν αὐτὸν στρατὸν κατὰ τῶν Τούρκων εἰς τοὺς Μύλους, ἀπέναντι τῆς Ναυπλίας καὶ ἀνέδειξα αὐτὸν νικητὴν καὶ ἔκτοτε κατέστη εὐϋπόλυπτος ὁ τακτικὸς στρατός. Κατόπιν δὲ ἐξηκολούθησα τοὺς ἀγῶνάς μου μέχρι τῆς λήξεως τῆς ἐπαναστάσεως, μεθ' ἣν ἐπῆλθεν ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Πατρίδος.

Τὸ χρηματικὸν δὲ ἐκ τῆς περιουσίας τῶν 74,000 γροσίων ἐδαπάνησα εἰς ἀγορὰν πυρίτιδος, μολύβδου καὶ ὅπλων διὰ τοὺς μὴ ἔχοντας τοιαῦτα καὶ πρὸς διατήρησιν τοῦ ἰδιαιτέρου σώματός μου, εὑρισκόμενος ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Ὀδυσέως κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ ἐν Πειραιεῖ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Καραϊσκάκη καὶ εἰς τοιαύτας περιστάσεις δὲν ἦτο δυνατον νὰ ἔχω ἀποδείξεις διὰ νὰ ὑποβάλω ὑπ' ὄψιν τῆς Σ. ταύτης, ἐπιτροπῆς, οὔτε ἀποδείξεις εἶχα μαρτυρούσας τοὺς ἀγῶνάς μου. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τούτους ἀρκοῦμαι νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ τε κυρίου προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν αὐτῆς, ὡς πρὸς τὰς χρηματικάς μου θυσίας ταύτας, ἐὰν θέλῃ, ἃς πιστεύσῃ ἡ Σ. ἐπιτροπή. Τὸ μόνον δὲ ὅπερ ἐπικαλοῦμαι ἵνα λάβῃ ὑπὸ τὴν δικαίαν αὐτῆς ἐκτίμησιν εἶναι, ὅτι ἄνθρωποι τοὺς ὁποίους ἐστρατολόγησα, ἐπέδειξα τὴν ὁπλασκίαν, καὶ ὡδήγησα κατὰ τῶν Τούρκων, εἶναι ἤδη συνταγματάρχαι, ὑποστράτηγοι καὶ ἀντιστράτηγοι μὲ ἄδρους μισθούς, ἐγὼ δὲ ἀντισυνταγματάρχης μὲ εὐτελεστάτην σύνταξιν καὶ τὰ τέκνα μου ἀνοικονόμητα.

Διὸ ἐπικαλοῦμαι αὐτῆς τὴν ἀναλόγως τῶν ἀγώνων καὶ ἐξόδων μου δικαίαν ἀμοιβὴν καὶ ἱκανοποίησίν μου ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην της.

Ὑποσημειοῦμαι

Ἐν Ἀθήναις τὴν 12 Μαρτίου 1865

ΚΑΡΠΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀντισυν.

Ἐν τῷ μητρῴῳ ἀριθμ. 437

Διεβιβάθη ἡ αἴτησις τοῦ Κάρπου πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν Ὑπουργεῖον, Αον τμῆμα.

Ὁ Γραμματεὺς

(Τ. Σ.) δυσανάγνωστον.

Ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ἀπεφάσισεν ἀλλ' ἀφῆκε τὴν αἴτησιν τοῦ Κάρπου ὑπὸ σκέψιν μέχρι τῆς 14 Ἀπριλίου 1871, ὅτε σημειοῦται ἐν τῷ φακέλλῳ «ἀπεβίωσε συνταξιοῦχος».

Καὶ νῦν ἴδωμεν τὶ ὑπέφερον οἱ Θρᾷκες, ἐν ᾧ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι συνέβαινον τὰ γεγονότα ταῦτα, κατὰ σημείωσιν τοῦ Θρακὸς λογίου Γ. Κωνταντινίδου.

«Ὅταν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνοίξεως τοῦ ἔτους 1821, λέγει ὁ Γ.Κωνσταντινίδης, ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις τῆς ἀχανοῦς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, ὅπου εὑρίσκοντο Ἕλληνες Χριστιανοὶ κάτοικοι ὅλων τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων, μηδὲ τῶν πέριξ χωρικῶν, ἀγροτῶν καὶ κτηνοτρόφων ἐξαιρουμένων, ἀνέμενον τὸ σύνθημα τῆς γενικῆς ἐξεγέρσεως, σκοπὸν ἔχοντες νὰ καταλάβωσι τὰς διοικητικὰς Ἀρχὰς τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως. Πρὸς τοῦτο ὑπῆρχον αἱ μυστικαὶ ὁδηγίαι ὅπως ἐνεργήσωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν ταχέως, ἀλλὰ μὲ φρόνησιν καὶ προσοχὴν ἵνα μὴ βλάψωσι τὰ γυναικόπαιδα τῶν Τούρκων. Κύριος σκοπὸς τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο νὰ καταλυθῇ ἀναιμάκτως ὁ τουρκικὸς δεσποτισμὸς καὶ ν' ἀποδοθῇ ἡ ἐλευθερία εἰς ὅλους τοὺς καταδυναστευομένους λαοὺς τῆς χώρας. Εἶνε γνωστὸν ὅμως ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ὅτι τὸ κίνημα ἀπέτυχεν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐξεγέρσεως καὶ ὅτι ἡ κεντρικὴ διοίκησις τῆς Πρωτευούσης ἔσπευσε διὰ κεραυνοβόλου δραστηριότητος νὰ καταπνίξῃ πᾶσαν ἐνέργειαν, μεταχειριζομένη ἐν ἀνάγκῃ τὰς τρομακτικὰς αὐτῆς μεθόδους καὶ προέβη εἰς τὴν σύλληψιν καὶ φυλάκισιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀρχηγῶν καὶ ὅλων τῶν Ἑλλήνων Προκρίτων. Διὰ συντόμου δὲ διαδικασίας ἐντὸς ὀλιγίστων ἡμερῶν ἐξεδόθη τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα (φιρμάνι) τὸ διατάσσον τὴν διὰ καρατομήσεως ἢ ἀπαγχονισμοῦ θανάτωσιν τῶν πρωταιτίων.

«Τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων ἤρχισε καὶ καθ' ὅλην τὴν μεγάλην ἑβδομάδα ἐξηκολούθει ἡ σύλληψις καὶ φυλάκισις τῶν Κληρικῶν καὶ λαϊκῶν ἀρχόντων. Οἱ πρῶτοι συνελήφθησαν εὐκόλως καὶ ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ἀντιστάσεως. Ὁ Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως Δωρόθεος ὁ Πρώϊος εὑρίσκετο ἐν Κωνσταντινουπόλει, κληθεὶς ὡς συνοδικός. Τοῦτον ἀντεπροσώπευεν ὁ Πρωτοσύγκελλος (Θεόκλητος) ὅστις ἐκ τῶν πρώτων ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς μετ' ἄλλων ἱερέων καὶ διακόνων. Ἡ σύλληψις τῶν δημογερόντων ἐβράδυνεν ἐπὶ τινας ἡμέρας, καθόσον οὗτοι μόλις ἔμαθον τὰ διατρέξαντα ἔσπευσαν νὰ κρυβῶσιν ὅπου ἕκαστος ἠδύνατο. Ἐκ τῶν διηγήσεων τῆς πολυσεβάστου γραίας (Σοφίας Πατσίδου) ὁ δημογέρων καὶ πατὴρ αὐτῆς Βλάσιος Γούναρης ἐκρύβη εἴς τι σκοτεινὸν διαμέρισμα, κείμενον μεταξὺ τῆς στέγης καὶ ὀροφῆς τῆς οἰκίας του καὶ ἐκεῖ διέμενεν ἐν ἀσφαλείᾳ ἐπί τινας ἡμέρας διαφυγὼν τὴν γενομένην κατ' οἶκον ἔρευναν τῶν Γενιτσάρων. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐκρύβησαν καὶ ἄλλοι καταζητούμενοι δημογέροντες. Μετὰ παρέλευσιν ὅμως ὀλιγίστων ἡμερῶν οἱ κρυπτόμενοι δημογέροντες ἐξ ὑπερμέτρου εὐλαβείας ἐξῆλθον ἀπὸ τὰ κρησφύγετά των καὶ μετέβησαν τὴν Μεγάλην Πέμ-

πτην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ νὰ κοινωνήσωσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα.

«Οἱ Γενίτσαροι ἀντελήφθησαν τοῦτο καὶ παρεφύλαξαν ἐκτὸς τοῦ ναοῦ καὶ συνέλαβον τοὺς δημογέροντας κατὰ τὴν ἔξοδον, ὁδηγήσαντες αὐτοὺς εἰς τὴν φυλακήν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας τῇ διαταγῇ τοῦ Διοικητοῦ (Βαλῆ) ὅλοι οἱ συλληφθέντες ἐκαρατομήθησαν ὅπου ἕκαστος συνελήφθη. Ὁ Βλάσιος Γούναρης ἐσφάγη ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τῆς ἐξωθύρας τῆς οἰκίας του, κειμένης ἀπέναντι τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Παναγίας, τῆς ἐπιλεγομένης Κολυκαραίας. Ἐπίσης καὶ οἱ ἄλλοι προΰχοντες ἐσφάγησαν πρὸ τῶν κατοικιῶν των πρὸς παραδειγματισμὸν καὶ ἐκφοβισμὸν τῶν οἰκείων των. Οἱ κληρικοὶ ἀπηγχονίσθησαν εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ὡς καὶ ὁ γέρων ἐξ Ἀδριανουπόλεως πρώην Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κύριλλος Ϛ' ὁ Σερμπετσόγλου ὑπέργηρος ἐφησυχάζων ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ καὶ ἐνδιατρίβων εἰς μελέτας θεολογικὰς καὶ φιλοσοφικάς, χρησιμοποιῶν τὴν ἰδιόκτητον πλουσίαν βιβλιοθήκην του ὡς καὶ τὴν τοῦ Μητροπολίτου Δωροθέου τοῦ Πρωΐου, ἀμέτοχος καὶ ἀμύητος εἰς τὰ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος καὶ ἐπομένως· τελείως ἀθῶος. Ἀλλ' ἡ ἀκράτητος ὁρμὴ τῶν Τούρκων ἀνεξετάστως καὶ ἄνευ ἐξακριβώσεως συνέλαβον αὐτὸν καὶ προέβησαν εἰς τὸν ἀπαγχονισμόν του ἐπί τινος παραθύρου τοῦ μεγάρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ὅπου ἔμεινεν αἰωρούμενος ἐπὶ τρεῖς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας.

«Αὐτόπται μάρτυρες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διηγοῦντο τὸ φρικτὸν καὶ ἀπαίσιον ἐκεῖνο θέαμα εἰς ὃ ὡς πρὸς διασκέδασιν μετέβαινον πλήθη μουσουλμάνων μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν τελευταίαν ἡμέραν μουσουλμανίς τις εἰς ἐνδιαφέρουσαν κατάστασιν εὑρισκομένη μόλις εἶδε τὸ σῶμα τοῦ Ἱεράρχου κρεμάμενον κατελήφθη ὑπὸ τρόμου καὶ ἔπαθεν ἀποβολήν.

«Παρατίθεται ἐνταῦθα ὁ διασωθεὶς κατάλογος τῶν ὀνομάτων τῶν ἀπαγχονισθέντων καὶ σφαγιασθέντων Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων τῆς Ἀδριανουπόλεως προκρίτων καθὼς καὶ τῶν κληρικῶν τοιούτων. Γρηγόριος Ε'. Κύριλλος Στ'. Δωρόθεος ὁ Πρώϊος, Πρωτοσύγκελλος Θεόκλητος, Ἰάκωβυς Ἀρξουμανίδης, Κωνσταντῖνος, Ἰωάννης, Νικόλαος, Πανούσιος, Ἰωάννης, Μιχαήλ, Κωνσταντῖνος, Ἀναστάσιος, Πέγιος, Βασιλειος, Γεώργιος, Βλάσιος (Γούναρης) Ἐμμανουήλ, Βασίλειος, Βλάσιος, Μιχαὴλ Ἀντώνιος, Σωτήριος, Ἀντώνιος, Λεμπέρης, Θεοχάρης, Στάϊκος, Δημήτριος, Ἀλέξανδρος· καὶ οἱ κλητῆρες Ἀντώνιος, Θεοχάρης (1).

---

(1). Καθ' ὃν χρόνον τελεῖται ἐν Ἀδριανουπόλει ἡ αἱματηρὰ θυσία τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν ἄλλῃ πόλει τῆς Βορείου Θράκης ἐν Βάρνῃ ὅπου ὑπέστησαν τὸν δι' ἀγχόνης μαρτυρικὸν θάνατον οἱ ταγοὶ τῶν Βαρναίων: Τσακίρ Τσορμπατζῆς, Ζαχαρίτης Καρυοφύλλου, Παπαμανώλης, Χριστόδουλος Νι-

«Δόξα εἰς τοὺς ἱερολοχίτας, τιμὴ καὶ εὐγνωμοσύνη εἰς τοὺς ἀπελευθερωτάς.

«Ἡ τελευταία αὕτη φράσις τιμῆς καὶ δοξασμοῦ ἦτο ἀναγεγραμμένη εἰς πίνακα, ὁ ὁποῖος ἀνηρτήθη κατὰ τὸ ἔτος 1921 ἤτοι μετὰ ἑκατὸν ὁλόκληρα ἔτη ἀπὸ τοῦ θλιβεροῦ γεγονότος τῆς θανατώσεως τῶν ἀνωτέρω σημειουμένων Ἐθνομαρτύρων.

«Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἡ ἀναλαμπὴ τῆς Ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1920, ὁπότε κατελήφθη ἡ Ἀδριανούπολις ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐτῇ αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαί. Τότε ἐπισήμως, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ὁ κατάλογος τῶν ὀνομάτων τῶν σφαγιασθέντων Ἐθνομαρτύρων ἀνηρτήθη ἔμπροσθεν τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως ἐπὶ τιμητικῆς ἁψῖδος. Ἐπίσης δὲ τότε ἠνοίχθη καὶ τὸ ἐπὶ μίαν ἑκατονταετηρίδα κλειστὸν παράθυρον τοῦ Μεγάρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ὁπόθεν ἀπηγχονίσθη ὁ ἀναφερόμενος Πατριάρχης Κύριλλος. Ἐγράφη δὲ ἐπὶ πίνακος ἀναρτηθέντος ἀπὸ τοῦ παραθύρου τούτου τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα :

Κυρίλλῳ τῷ ΣΤ΄.
Γόνῳ μὲν τῆς δε πόλεως
εὐκλεεῖ, δεξιῶς δὲ τὴν
Ὑλκάδα τῆς Μ. Ἐκκλησίας
Οἰακοστροφήσαντι
ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος
τὸν δι' ἀγχόνης
ὑποστάντι θάνατον,
ἡ Πατρὶς ἐλευθερωθεῖσα
καὶ μεγάλη ἤδη
τοῦτο ἱδρύσατο σῆμα
μνημεῖον μὲν τῆς πρὸς
αὐτὸν ἀϊδίου τιμῆς
καὶ σεβασμοῦ,
δεῖγμα δ' ἀρετῆς
τοῖς ἐπιγιγνομένοις.
Μάρτιος 25 1921.

«Ὁ ἀνωτέρω παρατεθεὶς κατάλογος τῶν ὀνομάτων τῶν Ἐθνομαρτύρων Ἀδριανουπόλεως ἐγράφη ἵνα ἀναγινώσκηται εἰς τὸ κατ' ἔτος τελού-

---

κολάου, Κ. Πωγωνάτου (Τενεσίζογλου), Καπετὰν Παρασκευᾶς, Κάλακλης καὶ Ἰωάννης Ἀσπιώτης, ὅστις καίπερ καθ' ὁδὸν ἐκπνεύσας πρὸς ἐμπαιγμὸν νεκρὸς ἀπηγχονίσθη.

μενον μνημόσυνον ἐν ταῖς ἱεραῖς ἐκκλησίαις. Ἐτελεῖτο δὲ τὸ μνημόσυνον τοῦτο τακτικῶς κατὰ πᾶν ἔτος κρυφίως ἐν ταῖς ἱεραῖς ἐκκλησίαις ἄνευ θορύβου καὶ χωρὶς νὰ λαμβάνωσι γνῶσιν τούτου αἱ Τουρκικαὶ Ἀρχαί. Ἀπὸ τοῦ τελευταίου ὅμως Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου κατὰ τὸ ἔτος 1878, τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς Συντεχνίας τῶν Παντοπωλῶν ἐτελεῖτο τὸ μνημόσυνον τοῦτο ἐν τῇ ἱερᾷ Ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ καὶ ἐξεφωνοῦντο ἐπιμνημόσυνοι λόγοι ὑπὸ εὐφραδῶν Ρητόρων χωρὶς αἱ Τουρκικαὶ Ἀρχαὶ νὰ παρεμποδίζωσι τὴν τέλεσιν τοῦ μνημοσύνου.

«Καθ' ὅλον τὸ μακρὸν διάστημα ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1908 ἤτοι μέχρι τῆς ἐν Τουρκίᾳ ἀνακηρύξεως τοῦ Συντάγματος ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων, οὐδεὶς ποτὲ Τοῦρκος ἠνώχλησε τοὺς Ἕλληνας διὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μνημοσύνου τούτου. Οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῷ Θρησκευτικῷ αὐτῶν ἀσύλῳ ἐτέλουν τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν καθήκοντα ἀνενοχλήτως καὶ ἐκεῖ ἐσφυρηλατεῖτο τὸ Ἐθνικὸν φρόνημα. Ἐκ παραλλήλου καὶ εἰς τὰ σχολεῖα παντὸς βαθμοῦ ἐγένετο ἡ σχετικὴ διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

«Μόνον κατὰ τύπους ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Σουλτὰν Χαμὴτ ὑπῆρχε περιορισμός τις διὰ τῆς λογοκρισίας. Οὐσιαστικῶς ὅμως εἰς τοὺς Ἑλληνόπαιδας, διὰ καταλλήλου Ἐθνικῆς κατηχήσεως, ἐξεγείρετο ἡ πρὸς τὴν μεγάλην Ἰδέαν τῆς ὁλοκληρώσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἀποκαταστάσεως ὑπόμνησις.

«Μόνον οἱ Νεότουρκοι μετὰ τὸ 1913—4 ἐπεζήτησαν νὰ πνίξωσι τὴν Ἰδέαν ταύτην, ἀλλ' ἔσπευσαν πολὺ εἰς τὰς ἐνεργείας των καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς σπουδῆς των εἶναι γνωστὰ εἰς πάντας ἐκ τῶν ραγδαίων ἐγονότων τῶν τελευταίων χρόνων.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 15 Ἰανουαρίου 19 0.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
Ἀδριανουπολίτης».

Ἐν τῷ ΙΔ΄ τόμῳ τῆς **«Πανδώρας»** (1863—4 σ. 202—204) ἐδημοσιεύθη χειρόγραφον, ἀνδρὸς προφανῶς Ἑπτανησίου, ἐν ᾧ πλεῖστα ὅσα ἀναγράφονται περὶ φόνων Χριστιανῶν ἔν τε Κωνσταντινουπόλει, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Θράκης καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Βλαχίᾳ. Οὕτως ἐν σελίδι 202 γράφει ὅτι τῇ 18]20 Ἀπριλίου ἀπηγχόνισαν τὸν ἐν Ἀνδριανουπόλει τῇ πατρίδι αὐτοῦ ἐφησυχάζοντα πρώην Οἰκουμενικὸν πατριάρχην Κύριλλον τὸν Ϛ΄, ἐν 204 τὸν Σωζουπόλεως μητροπολίτην, τὸν Μυριοφύτου [Νεόφυτον] καὶ τὸν Γάνου καὶ Χώρας καὶ 12 Χριστιανοὺς ἐξ Ἀγχιάλου ἐρχομένους καὶ ἐν 204 ἐπίσης τὸν Ἀδριανουπόλεως [Δωρόθεον Πρώϊον] τῇ 4 Ἰουνίου (1). Χειρόγραφον

(1) Κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκτὸς τοῦ Μυριοφύτου Νεοφύτου καὶ τοῦ ἐξ Αὐδημίου Κωνσταντίνου καὶ ἄλλοι πρόκριτοι ἐσφάγησαν καὶ κατὰ τὰ παράλια χωρία τῆς

τοῦ 1819 τοῦ διδασκάλου τοῦ γένους Ἰωάννου Λεοντοπούλου ἐν Ἡρακλείτσῃ (τῆς Προποντίδος) εὑρεθὲν ἀναφέρει γεγονότα ἐπιθέσεως Κιρζαλίδων ἴσως Τούρκων ἐν ᾧ ὁ ἀοίδιμος διδάσκαλος, συλληφθεὶς καὶ ἀφεθεὶς εἶτα ἐλεύθερος ἔγραψεν : «ἀπολογίαν περὶ τῆς ἐκδόσεως καὶ τοῦ ὕφους τῶν ἐκδοθέντων εὐχῶν καὶ παρακλητικῶν τροπαρίων ἐν τῇ κατὰ τὸ χιλιοστὸν ὀκτακοσιοστὸν δέκατον ἕνατον ἔτος ἐπισυμβάσῃ ἀνωμαλίᾳ καὶ ταραχῇ τοῦ γένους παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐκπονηθέντα παρὰ τοῦ σοφολογιωτάτου Ἰωάννου διδασκάλου τοῦ Μυριοφυτινοῦ».

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο τοῦ Λεοντοπούλου πιστοῖ διὰ μυριοστὴν ἴσως φορὰν ὅτι οὐδέποτε αἱ ταραχαὶ καὶ αἱ ἀνησυχίαι ἔπαυσαν ἐν Θράκῃ, ὡς εἴδομεν ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίσει τῆς χώρας, λόγῳ τοῦ ὅτι κειμένη ἐν τῇ ὑέσει δι' ἧς ἐξετελοῦντο πᾶσαι αἱ πρὸς Βορρὰν ἐκστρατεῖαι τῶν Σουλτάνων, διερομένων μετὰ πολυαρίθμων στρατευμάτων τακτικῶν τε καὶ ἀτάκτων προὐκάλει διαρπαγὰς καὶ φόνους καὶ ἀτιμώσεις. Πλεῖστα ἀναφέρουσιν οἵ τε ξένοι καὶ οἱ ἡμέτεροι ἱστορικοὶ καὶ ἰδίως ὁ Καισάριος Δαπόντες ἐν τῷ «**χρονογράφῳ**» (παρὰ Κ. Ν. Σάθᾳ, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, τόμ. Γ') καὶ ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης ἐν «**τοῖς μετὰ τὴν ἅλωσιν**» Καὶ ὁ πατριάρχης δὲ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος ἔγραψε περὶ ταραχῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος· «ἀληθὴς ἱστορία περὶ τῆς γεγονυίας ταραχῆς καὶ συγχύσεως ἀναμεταξὺ τῶν ἐθνικῶν» τῷ 1703 (Γεδεὼν ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ τόμ. ΛΓ' σ. 93). Κατὰ δὲ τὴν λεγομένην ἐπανάστασιν τοῦ Ὀρλὼφ (1769—1774) καὶ τοὺς μετέπειτα Ρωσο-Τουρκικοὺς πολέμους τοῦ 1789, τοῦ 1828—1829 τοῦ 1854—1856 ἐπανελήφθησαν ταὐτά.

Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον 1877—1878 ὅλη ἡ Θράκη κατελήφθη παρὰ τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ ὅστις καὶ προχωρήσας μέχρις Ἁγίου Στεφάνου ὑπεχρέωσε τὴν Τουρκίαν νὰ συνάψῃ μετὰ τῆς Ρωσίας τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἀρκετὸν μέρος τῆς Θράκης παρεχωρεῖτο εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν συνθήκην τοῦ Βερολίνου τὸ βόρειον μέρος τῆς Θράκης ἀπεφασίσθη ὅπως γίνῃ προνομιοῦχος ἐπαρχία ὑπὸ τὸν Σουλτάνον μὲ τὸ ὄνομα «Ἀνατολικὴ Ρωμυλία» καὶ μὲ χριστιανοὺς διοικητάς· τοιοῦτος διωρίσθη κατὰ τὸ 1879 ὁ Ἑλληνοβούλγαρος Ἀλέκος Πασᾶς Βογορίδης τὸν ὁποῖον διεδέχθη κατὰ τὸ 1884 καὶ ὁ ἐπίσης Ἑλληνοβούλγαρος Γαβριὴλ πασᾶς Χρίστοβιτς. Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν ἐπίσημοι γλῶσσαι ἦσαν ἡ Τουρκική, ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Βουλγαρική. Ἐπῆλθον τὰ γεγονότα τοῦ 1885 καθ' ἃ ὁ εἰσελάσας Βουλγαρικὸς

Προποντίδος πολλαὶ ἐκκλησίαι ἐκρημνίσθησαν. Ἰδὲ Πύρρου Γιαννοπούλου Χρυσαλλίδα τόμ. Α' ἀριθμ. 10.

στρατὸς ἀνεκήρυξε τὴν ἕνωσιν τῆς Ἀν. Ρωμυλίας μετὰ τῆς Βουλγαρίας κατόπιν δὲ πολλῶν διαπραγματεύσεων ἀπεφασίσθη ὅπως ὁ κατὰ καιρὸν ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας εἶναι καὶ Γ. Διοικητὴς τῆς Ἀν. Ρωμυλίας. Ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἑνώσεως ὑπέφερε τὰ πάνδεινα. Πάντες δ' ἐνθυμούμεθα τὰς ὁμαδικὰς καταστροφὰς τῆς Ἀγχιάλου, τῆς Μεσημβρίας, τοῦ Πύργου, τῆς Σωζουπόλεως κατὰ τὸ 1906 καὶ (1912—1913). Ἡ δὲ μήτηρ Ἑλλὰς δεξαμένη τοὺς ὁμαίμονας πληθυσμοὺς ἔκτισε νέας φερωνύμους πόλεις ἐν Θεσσαλίᾳ.

Ὁ δὲ πρώην μὲν ἐπίσκοπος Εἰρηνουπόλεως Φώτιος, νῦν δὲ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἐξέδοτο σειρὰν ὅλην **«ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ ἱστορικῶν σημειώσεων περὶ τῆς Βουλγαρικῆς πολιτικῆς καὶ τῶν βουλγαρικῶν κακουργιῶν πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας (1878—1914). (Ἀθ. 1919)».** Ἐν αὐτοῖς ἐκθέτει χρονολογικῶς τὰς διαμαρτυρίας καὶ τὰ ὑπομνήματα τῶν Ἑλλήνων, τὰς ἐκθέσεις τῶν Ἄγγλων προξένων, τὰ δημοσιεύματα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ τύπου, τὴν ἐπίσημον ἀλληλογραφίαν τῶν ἑκάστοτε βουλγαρικῶν κυβερνήσεων πρὸς τὰς Μητροπόλεις καὶ τὰς τούτων πρὸς αὐτάς, τὴν ἀλληλογραφίαν τῶν μητροπόλεων πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον καὶ τὴν τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων πρὸς τὰς μητροπόλεις τῆς ἐπαρχίας αὐτῶν, ἐν αἷς ἐμφαίνονται προφανέστατα τὰ κακουργήματα τῶν τε ἀρχῶν καὶ τῶν ἰδιωτῶν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῶν ἀπὸ αἰώνων ε. λληνικῶν κοινοτήτων τῆς Θράκης, ἃς ἀπεγύμνωσαν τελέως καὶ ἐνέπρησαν καὶ κατέσφαξαν πλείστους καὶ ἠτίμασαν.

Τὸ νόθον καθεστὼς τῆς διοικήσεως τῆς τέως Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας κατελύθη τῷ 1908, ἅμα τῇ ἀνακηρύξει τοῦ Τουρκικοῦ Συντάγματος καὶ τῆς Βουλγαρίας ἐπισήμως καταστάσης ἀνεξαρτήτου κράτους. Αἱ γνωσταὶ πιέσεις τῶν Νεοτούρκων πρὸς τὰς μειονότητας ἐπέφεραν τὴν συνεννόησιν μεταξὺ τῶν τέως σφοδρῶς διαμαχομένων ἐθνικοτήτων. Ἐπηκολούθησεν ὁ Βαλκανικὸς πόλεμος καθ' ὃν τὸ πλεῖστον τῆς Θράκης μέχρι Μετρῶν (Τσατάλτζας) καὶ τῆς χερσονήσου Καλλιπόλεως κατελήφθησαν παρὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Μόνον ἡ Ἀδριανούπολις ἐπὶ μῆνας ἀντέστη παραδοθεῖσα τέλος καὶ αὐτή. Ἡ ἀπληστία τῶν Βουλγάρων ἐπέφερε τὸν μεταξὺ τῶν συμμάχων πόλεμον καθ' ὃν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς νικηφόρως κατέλαβε τὴν Ἀλεξανδρούπολιν (τότε Δεδέ αγὰτς) καὶ ἄλλας πόλεις. Ἡ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου, ὡς γνωστὸν τοῖς πᾶσιν, ἄφησεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν τὴν Δυτικὴν Θράκην ἐνῷ προηγουμένως τῇ εἶχε παραχωρηθῇ ἡ γραμμὴ Αἴνου Μηδείας. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Θράκῃ παραμονῆς τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς πολλὰς ὑπέστη κακώσεις καὶ ταπεινώσεις. Ὁμοίως οἱ Τοῦρκοι ἀνακαταλαβόντες τὴν Θράκην προέβησαν εἰς σφαγὰς τοῦ χωρίου Οἰκο-

νομείου τῆς Σηλυβρίας καὶ ἄλλων παρὰ τὰ Μάλγαρα χωρίων, ἅμα δὲ τῇ εἰρήνῃ προέβησαν εἰς τοὺς συστηματικούς διωγμοὺς ὁλοκλήρων χωρίων διαρπάζοντες τὰς περιουσίας αὐτῶν καὶ ἀποστέλλοντες τοὺς κατοίκους εἰς Ἑλλάδα καὶ μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ παγκοσμίου πολέμου εἰς Ἀνατολήν.

Ἡ **«Μαύρη βίβλος τῶν Πατριαρχείων»** καὶ ὁ καθηγητὴς Ἀθανάσιος Παπαευγενίου ἐξέδοντο βιβλίον, ὡς συνέχειαν τοῦ ἔργου τοῦ Φωτίου: **«ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία ἐν Θράκῃ Τοῦρκοι—Βούλγαροι»**. (Θεσσαλονίκη 1926) ὡς συνέχειαν τῶν κακουργιῶν ἐν Θράκῃ ὑπό τε τῶν Τούρκων καὶ τῶν Βουλγάρων. Ἐν αὐτοῖς ἀναγράφουσι τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ διεπράχθησαν τὰ κακουργήματα, ἤτοι καταστροφὰς ναῶν καὶ Μονῶν,φόνους, ἐξορίας καὶ κακοποιήσεις κληρικῶν ἀπὸ τοῦ 1912—1920.Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης ἐξέδοτο τὸ **«Ὑπόμνημα»** περὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ παθημάτων τῶν ἑστιῶν τοῦ πολιτισμοῦ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Θράκης (Ἀθ. 1918) ἐν ᾧ ἀναγράφονται οἱ λόγιοι καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀλυτρώτων Ἑλλήνων καὶ αἱ σφαγαὶ καὶ ἀτιμώσεις καὶ αἱ σατανικαὶ μέθοδοι πρὸς καταστροφὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔν τε Μ. Ἀσίᾳ καὶ ἐν Θράκῃ, ἐπίσης ὁ καθηγητὴς Στίλπων Κυριακίδης ἐξέδοτο ἔργον **Ἡ Δυτικὴ Θράκη καὶ οἱ Βούλγαροι** (Ἀθ. 1919), δι' ὧν ἱστορικῶς ἀποδεικνύουσι τὴν ἑλληνικότητα αὐτῆς,ὡς ἀποδεικνύει τὴν δύναμιν τοῦ ἐν Θράκῃ ἑλληνικοῦ στοιχείου δι' ἱστορικῶν καὶ στατιστικῶν πινάκων ὁ ἀοίδιμος Σταμάτιος Β. Ψάλτης ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ **«ἡ Θράκη»** (Ἀθ. 1919), ὁ Γεώργιος Ἀρβανιτάκης ἐν τοῖς συγγράμμασι «Les prétentions Bulgares sur Adrianople, Paris 1920 καὶ L' Hellénicité de Thrace Paris 1918, ὁ N. Μοσχόπουλος γράψας τὸ ἔργον «La question de Thrace», Ἀθ. 1922 σ. 509 καὶ ὁ Πύρρος Γιαννόπουλος Ἠπειρώτης ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἐκεῖθεν τοῦ Ἕβρου. Δραματικὴ ἐξιστόρησις τῶν αἱματηρῶν ἐπιδρομῶν τῶν Βουλγάρων καὶ Τούρκων εἰς τὴν Θράκην» ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν «Ἑλληνικὸν Ταχυδρόμον» Ἀθηνῶν ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τῆς 26 Νοεμβρίου 1928 πλήρη ἐξιστόρησιν τῶν κακουργημάτων μετ' εἰκόνων ἐπὶ τῇ βάσει ἐπισήμων ἐκθέσεων.

Εὐτυχῶς διὰ τοῦ μετὰ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μούδρου κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1918, συνεχισθέντος ὑφ' ἡμῶν πολέμου κατὰ τῶν Τούρκων, τῆς Δυτικῆς Θράκης, καταληφθείσης ὑπὸ τῶν Γαλλικῶν στρατευμάτων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σαρπύ, διετάχθη τῇ 2 Μαΐου 1919 ἡ κατάληψις τῆς Σμύρνης καὶ μετὰ ἓν ἔτος (14—15 Μαΐου 1920) ἡ κατάληψις τῆς Δυτικῆς Θράκης, ἐν ᾗ οἱ Γάλλοι ἐνήργουν ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων, προκαλεσάντων τουρκικὴν ἀντίδρασιν. Τούτου συντελεσθέντος ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ζυμβρακάκην, διετάχθη καὶ ἡ περαιτέρω προέλασις μέχρι τῶν

προθύρων τῆς 'Αδριανουπόλεως(1), ἄνευ ἀντιστάσεως τῶν Τούρκων ὑπὸ τὸν ἀλβανὸν ἀρχηγὸν Δζαφὲρ Ταγιάρ. Διοικητὴς τῆς Δ. Θράκης διωρίσθη ὁ καὶ πρότερον ἐν Δ. Θράκῃ ὑπηρετῶν Χ. Βαμβακᾶς, ἀνὴρ Μακεδὼν καὶ οὐ τῶν τυχόντων. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνεμένετο καὶ ἡ διαταγὴ πρὸς προέλασιν εἰς τὴν 'Ανατολικὴν Θράκην διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἔβρου γεφύρας, ἀλλὰ τὸ Πανθρακικὸν Τουρκικὸν συνέδριον (καθ' ὃ βραδύτερον διεμορφώθη καὶ ἡ μεγάλη ἐθνοσυνέλευσις τῆς 'Αγκύρας) ἡτοίμαζεν ἤδη ἀντίδρασιν· διότι ἔβλεπεν ὅτι ἐγκαθιδρύθησαν ἀρχαὶ Ἑλληνικαὶ καὶ ἐν τοῖς καταληφθεῖσι μέρεσιν ὑπὸ τὸν 'Αντώνιον Σαχτούρην κατ' 'Ιούνιον, ὅτε καὶ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπεβιβάσθη εἰς Ραιδεστὸν κατὰ τὴν Προποντίδα. Κατ ἀρχόμενον δὲ 'Ιούλιον ἐγένετο καὶ ἡ διὰ ζεύξεως τοῦ Ἔβρου διάβασις εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην αὐτοῦ παρὰ τὴν Μακρὰν Γέφυραν (Οὐζοὺν Κιοπροῦ),ὅτε οἱ Τοῦρκοι πληροφορηθέντες τοῦτό τε καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Ραιδεστοῦ ἤρξαντο, φοβούμενοι μήπως τεθῶσι μεταξὺ δύο πυρῶν, κινούμενοι πρὸς τὴν Β. Θράκην, τῶν ἑλληνικῶν στατευμάτων τὴν 10ην καὶ 11ην κατὰ πόδας διωκόντων καὶ τὴν 12 'Ιουλίου ἡ μεραρχία Σμύρνης εἰσήρχετο θριαμβευτικῶς εἰς 'Αδριανούπολιν, ἧς οἱ κάτοικοι Ἕλληνες,Τοῦρκοι καὶ'Αρμένιοι ὑπεδέχθησαν αὐτὴν ἐνθουσιωδῶς,τοῦ Δζαφὲρ Ταγιὰρ καὶ τοῦ ὕστερον βουλευτοῦ Θράκης ἐν τῇ Γ΄ ἐθνικ συνελεύσει Ναῖρ Βέη καὶ Νουρεδδὶν βέη, κατὰ Ν. Μοσχόπουλον, φυγομαχησάντων καὶ μόνον κατωτέρων ἀξιωματικῶν παραμεινάντων, οἵτινες ἀπορρίψαντες τὴν περὶ κατοχῆς τῆς δεξιᾶς κεφαλῆς τῆς γεφύρας Καραγὰτς—'Αδριανουπόλεως πρόταsιν, προὐκάλεσαν κανονιοβολισμὸν τῆς 'Αδριανουπόλεως κατὰ τὴν 11ην καὶ 12ην 'Ιουλίου.Οἱ Τοῦρκοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντίσχωσι παρεκάλεσαν τὸν Ἕλληνα στρατηγὸν νὰ καταλάβῃ τὴν 'Αδριανούπολιν καὶ οὕτω τῇ 13ῃ 'Ιουλίου εἰσήρχετο ἐν μεγάλῃ πομπῇ ὁ βασιλεὺς 'Αλέξανδρος, καταλύσας ἐν τῷ περικαλλεῖ οἴκῳ τοῦ Μ. 'Αλτιναμάζη.

Μετὰ τοὺς πρώτους ἐνθουσιασμοὺς τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως τῇ 15ῃ ἐπῆλθε πλήρης τάξις καὶ ἡσυχία, ὁ δὲ ὕπατος ἁρμοστὴς Σαχτούρης (2) ἐξέδοτο πρὸς τὸν λαὸν προκήρυξιν, ὑπομιμνήσκων ὅτι ἡ Θράκη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἑλληνικὴ οὖσα καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους γενομένη τὸ προπύργιον τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἤδη κατέστη ἑλληνικὴ αὖθις

(1) Ἡ Θράκη ὑπὸ τὴν Τουρκίαν περιελάμβανε τὸν νομὸν 'Αδριανουπόλεως (μὲ τὰς διοικήσεις Σαράντα 'Εκκλησιῶν, Καλλιπόλεως καὶ Ραιδεστοῦ), τὸν νομὸν Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν ἀνεξάρτητον διοίκησιν Μετρῶν (Τσατάλτζας). Πρὸ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου εἰς τὸν νομὸν 'Αδριανουπόλεως ὑπήγειο καὶ ἡ διοίκησις Κομοτινῆς (Γκιουμουλτζίνας).

(2) Μετ' αὐτὸν γενικοὶ διοικηταὶ ἐχρημάτισαν οἱ Κοι Ξυδάκης, Βοζίκης καὶ Κατεχάκης.

καὶ ὡς τοιαύτη θέτει τέρμα εἰς τὴν τέως κακοδιοίκησιν. Ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκείας ἐγκαινιάζεται διοίκησις ἰσοπολιτείας τῶν κατοίκων, οὓς συνεκάλει νὰ τείνωσιν πρὸς ἀλλήλους χεῖρα φιλίας, χάριν τῆς τοὐντεῦθεν κοινῆς Χριστιανῶν καὶ Μουσουλμάνων πατρίδος. Τῇ δὲ 14 Ἰουλίου συνελήφθη αἰχμάλωτος, λιποτακτήσας πρὸς Α. τῆς Ἀδριανουπόλεως κατὰ τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας, ὁ ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ Δζαφὲρ Ταγιὰρ ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ τῆς μεραρχίας Σμύρνης,σκοπῶν νὰ εἰσέλθῃ εἰς Βουλγαρικὸν ἔδαφος. Ἀχθεὶς εἰς Ἀθήνας περιεφέρετο ἐλευθέρως συνοδευόμενος μόνον ὑφ' ἑνὸς ἀξιωματικοῦ, μέχρι τοῦ 1923 ὅτε, δυνάμει τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης, ἀφέθη ἐλεύθερος. Ἡ ὁλικὴ κατάληψις τῆς ἀνατολικῆς Θράκης μέχρι τοῦ Εὐξείνου, τῆς Προποντίδος, τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου καὶ μέχρι ἔξωθεν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς πόλεως τῶν ὀνείρων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐντὸς τῆς ὁποίας, παραλλήλως πρὸς τὰς σημαίας τῶν συμμάχων ἐκυμάτιζε καὶ ἡ Ἑλληνική, συνετελέσθη ἐντὸς τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1920, ἡ δὲ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἐπεδίκασεν αὐτὴν τῇ Ἑλλάδι μετὰ τῶν νήσων Ἴμβρου καὶ Τενέδου καὶ τῆς Δυτικῆς Θράκης. Εὐθὺς ἀμέσως διωργανώθη ἡ διοίκησις καθ' ὅλους τοὺς κλάδους αὐτῆς ἐπιδείξασα ἐφαρμογὴν τελείας ἰσοπολιτείας ἀπέναντι τῶν μειονοτήτων καὶ δὴ τῶν Μουσουλμάνων, οὓς, διὰ προγενεστέρων συκοφαντιῶν, κατώρθωσαν οἱ Βούλγαροι νὰ πείσωσιν ὅτι πολλὰ εἶχον νὰ ὑποφέρωσιν ὑπὸ τοὺς Ἕλληνας !

Ἡ Θράκη μετὰ δύο περίπου μῆνας προσηρτήθη τῇ Ἑλλάδι διὰ τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ Νόμου 1193 τῆς 10ης Σεπτεμβρίου 1920, συμφώνως τῷ νόμῳ ΔΡΛΔ' τοῦ 1913, ἐπιτρέποντος τῷ Γενικῷ διοικητῇ εὐρυτάτην δικαιοδοσίαν πολιτικήν, διατακτικὴν καὶ νομοθετικήν. Γενομένης δὲ ἀπογραφῆς τῇ 19 Δεκεμβρίου 1920 ἀπεγράφη καὶ ἡ Θράκη (Πληθυσμὸς τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, Ἀθ. 1921) περιλαμβάνουσα 1327 πόλεις καὶ χωρία καὶ πληθυσμὸν 704.204 ψυχῶν. Γενομένων δὲ βουλευτικῶν ἐκλογῶν τῇ 1 Νοεμβρίου 1920 διὰ τὴν Γ' ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ἐπὶ 52 ἑδρῶν ἐξελέγησαν 30 Ἕλληνες, 20 Τοῦρκοι, 1 Ἀρμένιος καὶ 1 Ἑβραῖος.

Ἡ Θράκη διῃρέθη εἰς 6 νομούς, Ἀδριανουπόλεως, Ἕβρου, Ροδόπης, Σαράντα Ἐκκλησιῶν, Καλλιπόλεως καὶ Ραιδεστοῦ. Τὰ δὲ πρὸς τὴν Τουρκίαν σύνορα ἤρχοντο μεταξὺ τῶν παρὰ τὴν Προποντίδα χωρίων Δημοκρανείων (Ἑλ.) καὶ Καλλικρατείας (Τουρκ.) καὶ ἔφθανεν παρὰ τὴν Μήδειαν τῆς Μαύρης Θαλάσσης. Τελευταῖος σταθμὸς Ἑλλ. σιδηροδρομικὸς πρὸς τὴν Κων)πολιν ἦτο τὸ Τσερκέζκιοϊ.

Ἕλληνες πληρεξούσιοι τῆς Γ' Ἐθνοσυνελεύσεως :

Ἀδριανουπόλεως : Οἱ κ. κ. Ἀλ. Ἀντωνιάδης, Χ. Θεοδωρίδης, Σ. Κώστογλους, Π. Σδρόλλας, Π. Κουρτίδης καὶ Γ. Τσαγγρῆς.

Ἕβρου : Κ. Κουρτίδης, Γ. Μπρίκας, Ἀλ. Παπαθανάσης, Β. Χατζηλίας καὶ Ξάνθ. Δελημιχάλης ἀποθανὼν ἅμα τῇ ἐκλογῇ του.

Καλλιπόλεως : Γ. Ἐξηντάρης, Ἀρ. Ζαννέτος, Ἀν. Μπακάλμπασης, Κ Σπυρίδης, Κ. Φίλανδρος καὶ Θ. Χρυσοβέργης.

Ραιδεστοῦ : Πολ. Βιζιρτζῆς, Θεολ. Ἐξηντάρης, Φίλ. Μανουηλίδης, Ἰωάννης Παπαδάτος, Σαρ. Σαραντίδης καὶ Μιλ. Σταμούλης.

Ροδόπης : Γ. Ματσόπουλος καὶ Γ. Χεκίμογλους.

40 Ἐκκλησιῶν : Ἀντ. Βεζερτζόγλους, Γ. Κόκκινος, Ν. Κωνσταντόπουλος, Φλ. Φλωρίδης καὶ Κωνστ. Χατζηγιαννάκης

Ἡ ἀνεπηρέαστος αὕτη βουλευτικὴ ἐκλογὴ περιτράνως κατέδειξεν ὅτι ἡ Θράκη ἦτο καθ' ὁλοκληρίαν χώρα Ἑλληνική, ἀλλ' οἱ ἰσχυροὶ τῆς ἡμέρας, διὰ λόγους αἰσθηματικοὺς καὶ συμφεροντολογικούς, ἔκρινον ὅτι εἶναι περισσότερον Τουρκικὴ καὶ Βουλγαρικὴ καὶ μετὰ τὴν κατ' Αὔγουστον φθίνοντα τοῦ 1922 ἐπισυμβᾶσαν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐθνικὴν δυσπραγίαν ἐξήνεγκον καταδικαστικὴν τὴν ψῆφον περὶ τῆς περαιτέρω τύχης αὐτῆς : **τὴν ἐκκένωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν κατοίκων ἐκτούρκισιν τῆς Θράκης !** (1). Τοιαῦτα τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὁ ἄνωθεν ἐπιβλέπων τὰς συντελουμένας ἀδικίας, ὁ ἀεὶ ὑπάρχων καὶ τοῦ ὁποίου τὴν ὕπαρξιν οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ, θὰ λάβῃ οἰκτον ἐν τοῖς ἀκενώτοις οἰκτιρμοῖς αὐτοῦ καὶ θὰ ἀποδώσῃ τὸ δίκαιον : «Ἔσσετ' ἦμαρ».

Ἐπεδικάσθη δὲ τῇ Ἑλλάδι μόνον ἡ Δυτικὴ Θράκη, ἐν ᾗ οἱ πολλοὶ τῶν ἐκδιωχθέντων Ἑλλήνων ἐγκατεστάθησαν. Ταύτης διαιρεθείσης εἰς δύο νομούς : Ροδόπης καὶ Ἕβρου διωρίσθησαν Γενικοὶ διοικηταὶ τὸ μὲν πρῶτον ὁ Σπυρίδων Δάσιος, εἶτα ὁ Εὐριπαῖος, μετὰ τοῦτον ὁ Κουρτίδης, εἶτα ὁ Μπούμπουλης, ὁ Ζῶτος, μετ' αὐτοὺς ὁ Ζαφειρόπουλος, κατόπιν ὁ Θεοφύλακτος, καὶ τέλος ὁ Κακουλίδης. Οὕτως ἡ Θράκη διηρέθη εἰς Τουρκικήν, Βουλγαρικὴν καὶ Ἑλληνικήν, ὡς ἄλλοτέ ποτε ἡ Πολωνία εἰς Γερμανικήν, Ρωσικὴν καὶ Αὐστριακήν, ἥτις ὅμως, τοῦ πληρώματος τοῦ χρόνου ἐλθόντος, ἡνώθη εἰς μίαν ἐνιαίαν Πολωνίαν τῷ 1920 οὕτω σὺν Θεῷ ἐλπίζομεν ὅτι

(1) Τοῦτο ἐπεβλήθη τῇ ἡττηθείσῃ μόνον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλλάδι διὰ τῆς ἐν Μουδανείοις συνδιασκέψεως τῶν ἀντιπροσώπων τῶν δυνάμεων, τοῦ Κεμάλ καὶ τῶν Ἑλλήνων τῇ 29 Σεπτεμβρίου 1922, ἡ δὲ ἐκκένωσις τῆς Θράκης συνετελέσθη ἀπὸ τῆς 3—18 Ὀκτωβρίου, ἡ δὲ παράδοσις τοῖς Τούρκοις τῇ 7η Νοεμβρίου. Κατὰ δὲ τὴν ἐν Λωζάνῃ τῇ 24 Ἰουλίου 1923 ὑπογραφεῖσαν συνθήκην τὰ ἑλληνοτουρκικὰ σύνορα διεχώριζε τὸ ρεῦμα τοῦ Ἕβρου, παρεδώκαμεν ὅμως τὸ Καραγὰτς (Ὀρεστιάδα) δι' οὗ διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμή.

καὶ ἡ Θρᾴκη θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς ἑνότητα καὶ εἰς τὰ ἱστορικὰ καὶ ἀπαράγραπτα αὐτῆς σύνορα ὑπὸ μίαν ἐθνικὴν διοίκησιν.

Θρᾷκες ὑπουργοὶ ἀπὸ τῷ 1920 ἐχρημάτισαν οἱ Κοι: Ἀπόστολος Δοξιάδης (Προνοίας καὶ ὑγιεινῆς), Ἀναστάσιος Μπακάλμπασης (Γεωργίας), Κωνσταντῖνος Κουρτίδης (Γ. διοικητὴς Θρᾴκης), Φίλιππος Μανουηλίδης (Προνοίας), Κωνσταντῖνος Φίλανδρος (ἐπίσης), Μιχαὴλ Κίρκος (ὁμοίως), Γεώργιος Ἐξηντάρης (Γεωργίας) Ἀχιλλεὺς Καλεύρας (Γ. Διοικητὴς Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου) καὶ Ἀχιλλεὺς Παππαδάτος (ὑφυπουργὸς Γεωργίας καὶ παρὰ τῷ Πρωθυπουργῷ).

Καὶ ἤδη ἀφήσωμεν τὸν Θρᾷκα Καθηγητήν, τὸν αἰσθανόμενον ὅλον τὸν βαθὺν πόνον ἐν τῇ ψυχῇ διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Θρᾳκικῆς πατρίδος νὰ ὁμιλήσῃ. Οὗτος εἶναι ὁ Ἀθανάσιος Παπαευγενίου (1): «Σταματᾷ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου καὶ μόνον, ὅταν συλλογισθῇ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς. Ἡ Ἀνατολικὴ Θρᾴκη, ἐκείνη ἥτις ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων ὑπῆρξεν Ἑλληνική, ἡ χώρα, ἐκείνη τῆς ὁποίας τὴν Ἑλληνικότητα διακηρύττουσι καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ λίθοι, ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον Μουσουλμανική. Τόσοι αἰῶνες, τόσαι ἐπιδρομαί, τόσαι συμφοραί, δὲν ἴσχυσαν ν' ἀλλοιώσωσι τὸν Ἐθνικον αὐτῆς χαρακτῆρα. Εἰς ταύτην διεπεραιώθη ὁ Τοῦρκος ἐννέα δεκαετηρίδας πρὶν ἢ καταλάβῃ τὴν Βασιλίδα τῶν πόλεων, τὴν πόλιν τῆς Θεοτόκου καὶ ταύτην ἐχρησιμοποίησεν ὡς ὁρμητήριον, διὰ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ μέχρι Βιέννης. Ὅλαι αἱ Τουρκικαὶ στρατιαὶ αἱ ἀποτελούμεναι ἀπὸ τὰ ἄγρια τῆς βαρβάρου καταστάσης ὑπὸ τὸν τουρκικὸν Πολιτισμὸν Μ. Ἀσίας στίφη, αἱ στρατιαί, τὰς ὁποίας ἐνέπνεον ἀρχηγοί, δι' οὓς ἐκτὸς τοῦ Κορανίου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ νοηθῇ πρόοδος καὶ πολιτισμὸς καὶ τὰς ὁποίας εἰς πόθος ἠλέκτριζεν, ὁ πόθος τοῦ νὰ σκορπίσωσιν εἰς ὅσῳ τὸ δυνατὸν μεγαλυτέραν ἀκτῖνα τὸν τρόμον καὶ τὴν φρίκην, τὴν Θρᾴκην κατέκλυσαν πάντοτε, εὐθὺς ὡς ἡ ἀνάγκη ἐκάλει τοὺς πιστοὺς τοῦ Ἰσλάμ, νὰ σπεύσωσιν εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς προάσπισιν καὶ πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων των. Ἡ Θρᾴκη ! καὶ ὅμως μεθ' ὅλα τὰ ἀνωτέρω διετήρησεν ἀκμαῖον τὸ Ἑλληνικόν της φρόνημα, καθαρὰν τὴν γλῶσσάν της, ἁγνὰ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμά της. Ἡ Ἀδριανούπολις, ἡ Ἑλληνικωτάτη, μὲ τὴν πληθὺν τῶν ναῶν της καὶ τὰ ἄριστα κατηρτισμένα Σχολεῖά της, τὰ σκορπίσαντα τὸ φῶς τῆς Ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως εἰς ὅλην τὴν Θρᾴκην, ἡ Ραιδεστὸς (ἡ ἀρχαία Βισάνθη), αἱ Σαράντα Ἐκκλησίαι, ἡ Καλλίπολις, ἡ Τυρολόη, ἡ Κεσσάνη, ἡ Μακρὰ Γέφυρα ἡ τόσας ἀρχαίας παραδόσεις περισώσασα καὶ πρόθυμος πάντοτε εἰς θυσίας ὑπὲρ τῆς Πατρίδος,

---

(1) Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἐν Θρᾴκῃ, Τοῦρκοι—Βούλγαροι, Θεσσαλονίκη 1926 σ. 89-94.

Βιζύη καὶ τόσαι ἄλλαι πόλεις καὶ πολίχναι ὑπῆρξαν κέντρα ἐθνικῆς ζωῆς κέντρα, τὰ ὁποῖα κατώρθωσαν ὑπὸ δουλείαν πέντε αἰώνων καὶ ὑπὸ περιοριορισμοὺς, τοὺς ὁποίους, μόνον ὅστις ἔζησεν ὑπὸ Τουρκικὴν Τυραννίδα, γνωρίζει, νὰ δημιουργήσωσι πρόοδον, τὴν ὁποίαν θὰ ἐζήλευεν ὁποιαδήποτε Ἐθνικότης. Καὶ ὅσο παρήρχοντο τὰ ἔτη, ὅσο παρήρχοντο οἱ αἰῶνες, ὁ Θρακικὸς Ἑλληνισμὸς ὅλος ἀντὶ νὰ ἐξαφανισθῇ ὅπως καὶ ἠὔχοντο καὶ ἐπόθουν καὶ ἐπεδίωξαν χαιρέκακοι καὶ φθονεροὶ πολέμιοι ἤνθη ἐπὶ πλέον καὶ ὥργα πρὸς πρόοδον καὶ μὲ ἅλματα ἐξειλίσσετο πρὸς τὸν ὑγιᾶ πολιτισμόν. Αἱ ποικίλαι πιέσεις τὸν ἐνίσχυον, τὰ δάκρυα καὶ αἱ συμφοραὶ τὸν ἐγιγάντωναν καὶ ἠντίκρυσεν μετὰ θάρρους πᾶν ἀντίξοον καὶ ἀνέτρεψε πᾶν ἐμπόδιον καὶ γοργὸς ἔβαινεν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ὅλων ἐκείνων τῶν πόθων, οἱ ὁποῖοι ὡδήγουν εἰς τὴν Μεγάλην Ἰδέαν.

Ὄχι, δὲν μᾶς παρασύρει εἰς τὸ νὰ χαράξωμεν τὰς γραμμὰς ταύτας ἡ Θρακικὴ καταγωγή μας· ὅσοι ἐγνώρισαν τὸν Θρακικὸν Ἑλληνισμὸν ἐκ τοῦ πλησίον καλῶς εἰς τὸν τόπον του, θὰ ὁμολογήσωσι μεθ' ἡμῶν, ὅτι, ὁ,τιδήποτε καὶ ἂν γραφῇ διὰ τοῦτον, εἶναι ὀλιγώτερον καὶ κατώτερον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ γραφῇ διὰ τοῦτον, διὰ τὴν ἀλησμόνητον καὶ πολύκλαυστον Θράκην μας.

Καὶ εἰς τὴν Θράκην ταύτην σήμερον ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ὁ Τοῦρκος ! Δὲν θ' ἀντηχῇ πλέον ἡ Ἑλληνικὴ φωνή, δὲν θ' ἀνέρχηται πρὸς τὸν οὐρανὸν ὁ λιβανωτὸς τῶν Ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν. Οἱ οἶκοί μας, ἐκεῖ ἔνθα ἐγεννήθημεν καὶ ἠνδρώθημεν, ἐκεῖ ἔνθα ἐγαλουχήθημεν μὲ τὰ ὡραιότερα ἰδανικὰ καὶ μὲ τὰς ὡραιοτέρας ἐθνικὰς καὶ θρησκευτικὰς παραδόσεις, θὰ στεγάσωσι πλέον ἄλλους..... Καὶ οἱ ναοί μας, οἱ ναοί μας οἱ μάρτυρες τῶν συμφορῶν μας καὶ τῶν ἀγωνιῶν μας καὶ τῶν πόθων μας καὶ τῶν ἐλπίδων μας, οἱ ναοί μας εἰς τοὺς ὁποίους κατεφύγομεν εἰς πᾶσαν στενοχωρίαν μας ἐθνικὴν καὶ ἐζητήσαμεν τὴν ἐξ ὕψους ἐνίσχυσιν καὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἐνεπιστεύθημεν τὰ μυστικά μας καὶ πρὸ τῶν εἰκόνων τῶν ὁποίων τοσάκις ἐκλαύσαμεν ἀπὸ θλίψεις ἀλλὰ καὶ ἀπὸ χαρὰν καὶ ἐνθουσιασμὸν καὶ πρὸ τῶν ὁποίων πολλοὶ ὡρκίσθημεν τόσους ὅρκους, οἱ ναοί μας οὗτοι σήμερον ἢ ἐρείπια ἢ μεταβεβλημένοι εἰς Τσαμία ! Θ' ἀντηχῇ τὴν ἡμέραν ἡ φωνὴ τοῦ Μουεζίνη καὶ τὴν νύκτα πένθιμος ἡ φωνὴ τῆς κουκουβάγιας..... Καὶ οἱ νεκροί μας; τὰ ὀστᾶ τῶν πατέρων μας καὶ τῶν προγόνων μας τόσων γενεῶν ;

Διεσκορπισμένοι σήμερον οἱ Θρᾷκες εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος. Δυνάμεθα νὰ λησμονήσωμεν ; Ν' ἀγαπήσωμεν μὲ ὅλην τὴν θέρμην τῆς καρδίας μας τὴν νέαν γῆν, παρ' ἧς τὴν εὐτυχίαν μας ἀναμένομεν καὶ τῆς ὁποίας αἱ ποικίλαι τύχαι θὰ εἶναι καὶ ἰδικαί μας τοιαῦται, ναί, ἀλλὰ νὰ λησμονήσωμεν τὴν Θράκην μας δυνάμεθα ; Νὰ λησμονήσωμεν τὴν Θράκην μας πρέπει ; Τὴν Θράκην μας, τὴν ὁποίαν ποῖος εἶναι δυνατὸν νὰ λησμο-

νήση πῶς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1922 κατελείψαμεν ; Ποῖος θὰ λησμονήση τὸ ρεῦμα ἐκεῖνο τῶν ἀτυχῶν Θρᾳκῶν, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὸ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένον χωρίον τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τὸν ὁποῖον, φεῦ, τόσον ὀλίγον ἐχάρημεν, ἐκινεῖτο πρὸς τὸν Ἕβρον, πέραν τοῦ Ἕβρου ; Ποῖος θὰ λησμονήση τὴν ἀποφράδα (ὑπάρχει χαρακτηριστικὴ λέξις ἱκανὴ νὰ τὴν χαρακτηρίση ; ἐγὼ ἀμφιβάλλω), τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν, καθ' ἣν μὲ δάκρυα καὶ μὲ λυγμοὺς κατελείπομεν τὸν οἰκόν μας καὶ ἐρρίπτομεν τὸ τελευταῖον βλέμμα, διὰ νὰ συγκεντρώσωμεν εἰς αὐτὸ ὅ,τι ἠδυνάμεθα περισσότερον εἰς ἀνάμνησιν καὶ ἐνετείνομεν τὴν προσοχήν μας μήπως ἀφήκαμέν τι σπουδαῖον ὄχι τόσον εἰς ἀξίαν ὑλικὴν ὅσον διότι συνεδέθη τοῦτο περισσότερον μὲ τὸν ἐκεῖ βίον μας, ποῖος θὰ λησμονήση τὸν πόνον, τὸν ὁποῖον ᾐσθανόμεθα, ὅταν διὰ τελευταίαν (;) φορὰν ἐξηρχόμεθα τοῦ χωρίου μας καὶ ἐφθάνομεν εἰς τὴν καμπὴν ἐκείνην, ἀφ' ἧς ἐξηφανίζετο πλέον τοῦτο ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας .... Ποῖος δὲν ᾐσθάνθη τὴν στιγμὴν ἐκείνην μίαν συγκλονιστικὴν κραυγὴν ἐξερχομένην ἀπὸ τοὺς τάφους τῶν προγόνων μας, τὴν κραυγήν : Ποῦ φεύγετε ; Ποῦ πᾶτε ;

Λησμονοῦνται ὅλα αὐτά, ἀλλὰ καὶ πρέπει νὰ λησμονηθῶσιν ;
Ὄχι, μυριάκης ὄχι ! ....
Οὔτε λησμονοῦνται,
Ἀλλ' οὔτε πρέπει νὰ λησμονηθῶσιν !

Τὰ Ἔθνη, οἱ λαοί, χωρὶς νὰ ἐπηρεασθῶσιν ἀπὸ οἱαδήποτε γεγονότα κανονίζουσι τὴν στάσιν αὐτῶν, συμφώνως πρὸς τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς ἰδικῆς των Συνειδήσεως. Καὶ ποῖος δὲν γνωρίζει, τί ὑπαγορεύει ἐν τῷ προκειμένῳ ἡ Ἐθνικὴ Συνείδησις ; Καὶ ποῖος δύναται ν' ἀρνηθῇ, ὅτι σήμερον ἡ Ἐθνικὴ Συνείδησις μίαν ἔχει Μεγάλην Ἰδέαν, πρὸς ἣν στρέφεται καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία καὶ ὁ πόθος καὶ τὰ ὄνειρα παντὸς Ἕλληνος ; Καὶ ἂν δὲν ὑπάρχῃ Μεγάλη Ἰδέα δύναται νὰ ὑπάρξῃ Ἐθνικὴ Συνείδησις ; καὶ ἂν δὲν ὑπάρξῃ αὕτη δύναται νὰ σταθῇ Ἔθνος ; Ἰδοὺ ὁ μέγας λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐδημιουργήθησαν αἱ Μεγάλαι Ἰδέαι τῶν Ἐθνῶν. Διὰ νὰ ζήσωσι ταῦτα, διὰ νὰ ἐξελιχθῶσι, διὰ νὰ προοδεύσωσι, διὰ νὰ μεγαλουργήσωσι ! Καὶ ἰδοὺ διατὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν. Διότι, ἂν λησμονήσωμεν, θὰ μαρανθῶμεν, θὰ παύσωμεν νὰ ἠλεκτριζώμεθα ἐθνικῶς· εἶναι τοῦτο τόσον ἀνεπίδεκτον οἱασδήποτε ἀμφισβητήσεως, ὥστε μόνος εἷς ἀνιστόρητος μὴ ἔχων ἰδέαν τῶν ἀξιωμάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ τηρῶσι τὰ ἔθνη καὶ τὰ ὁποῖα δὲν παραμελοῦσι ταῦτα ἀποινεί, εἶναι δυνατὸν νὰ διϊσχυρισθῇ τὸ ἀντίθετον.

Δὲν γράφομεν τὰ ἀνωτέρω διὰ νὰ φανατίσωμεν· δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη φανατισμοῦ διὰ τοὺς λαοὺς ἐκείνους, εἰς τὸν νοῦν τῶν ὁποίων τοιαῦτα γεγονότα τοιαύτας γεννῶντα ὑποχρεώσεις ἐθνικὰς στριφογυρίζουσιν. Δὲν θέλομεν νὰ φανατίσωμεν· ἀλλὰ δὲν θέλομεν νὰ ἐμπνεύσωμεν τὸν φανατισμὸν

ἐκεῖνον τὸν τυφλόν, ὁ ὁποῖος ἄγρια γεννᾷ αἰσθήματα ἐκδικήσεως καὶ ὁ ὁποῖος ἐξεβαρβάρωσε τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἐνέπνευσε καὶ τὰ ὁποῖα μὲ τὸν φανατισμὸν τοῦτον σελίδας μόνον ἱστορικὰς ἐρημώσεων, καταστροφῶν καὶ αἴσχους συνέγραψαν· ἐπιζητοῦμεν ὅμως νὰ ἐμπνεύσωμεν τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον φανατισμόν, ὁ ὁποῖος γεννᾷ τὴν αὐταπάρνησιν τοῦ πολίτου, διὰ νὰ ὑποβληθῇ εἰς οἱασδήποτε θυσίας, ὅπως ἐξασφαλίσῃ μίαν αὔριον ἂν μὴ καλλιτέραν πάντως ὅμως ἴσην πρὸς τὸ παρελθόν, τὸν φανατισμὸν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐμπνέει τὴν εὐγενῆ πρὸς τὰ Μεγάλα Δίκαια ὁρμήν. Καὶ τοιούτου φανατισμοῦ ἔχομεν ἀνάγκην καὶ εὐτυχεῖς θὰ λογισθῶμεν, ἂν κατορθώσωμεν διὰ τῶν γραμμῶν τούτων νὰ τὸν ἀναρριπίσωμεν, ἔστω ἐλάχιστον. Διότι εἶναι φανατισμὸς ἡ προσπάθεια τοῦ ν' ἀνακτήσῃ τις ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τῷ ἐνεπιστεύθησαν αἱ παρελθοῦσαι γενεαί ; ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τῷ παρέδωκαν οἱ αἰῶνες ; Μυριάκις οὐχί· εἶναι τοῦτο ὑποχρέωσις ἐθνική, καθῆκον ἐθνικόν.

Παραλείποντες νὰ ἐξετάσωμεν τὰ αἴτια τῆς συμφορᾶς, διότι πᾶν ἄλλο ἢ ὁ σκοπὸς ἡμῶν τοιοῦτος, σφίγγομεν τὸν πόνον μας, πόνον βαθύν, διότι ἐπλήγημεν ὡς Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ κατερειπώθημεν ὡς ἄτομα, πόνον, τὸν ὁποῖον ἑκάστη παρερχομένη ἡμέρα, ἀντὶ νὰ μετριάσῃ, ζωηρότερον καὶ τιμιώτερον καθιστᾷ, πόνον τὸν ὁποῖον μόνον μία, ἡ Μεγάλη Ἡμέρα, ἡ ἡμέρα τὴν ὁποίαν ὡς μίαν ἄλλην Ἀνάστασιν ἀναμένει ὁ Θρᾷξ ἀλλὰ καὶ πᾶς Ἕλλην, εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐξαλείψῃ· σφίγγομεν τὸν πόνον μας τοῦτον καὶ ἄπαξ ἔτι διακηρύσσομεν τὴν πεποίθησιν ἡμῶν, ἣν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον αἰσθανόμεθα κλονιζομένην καὶ ἣν ἐν τέλει τοῦ ἐπιλόγου τοῦ παρόντος ἔργου συνωψίσαμεν εἰς τὰς λέξεις : «οἱασδήποτε καὶ ἂν διέλθῃ δοκιμοσίας ὁ ὑγιὴς πολιτισμὸς δὲν ὑποκύπτει εἰς οἱαδήποτε βαρβάρων πλήγματα, ἀλλὰ νικᾷ καὶ θριαμβεύει.

Καὶ τὸ ἀδιάσειστον τῆς πεποιθήσεως ἡμῶν ταύτης εἰς πεῖσμα ὅλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐφαντάσθησαν, ὅτι εἶναι δυνατὸν προαιώνια ἐθνικὰ δίκαια ν' ἀλλοιωθῶσιν ἢ νὰ ἐξαφανισθῶσι κατὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τρόπον, θὰ δείξῃ ὁ προσεχὴς χρόνος» (1).

Καὶ ἔχει πλῆρες δίκαιον ὁ καθηγητὴς Παπαευγενίου ἐν τῇ ἀναμνήσει τῆς διετοῦς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος αὐτοῦ νὰ τονίζῃ εἰς τὴν θρηνητικὴν βάρβιτον τοὺς ἄνω ἀναγραφέντας δονισμοὺς φρικτοὺς τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ ὀδύνης.

Μὴ δὲν εἶπεν ὁ στεφανηφόρος ποιητής, ὁ δημιουργὸς τῆς Ἰταλικῆς

---

(1) Πρβλ. τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Δοξιάδου ἐν «Θρᾳκικοῖς» (1928 τόμ. Α' σ. 53—67) γραφέντα «ἀπελευθέρωσις—ὑποδούλωσις Θρᾴκης»

ποιήσεως Dante Alighieri ἐν τῷ πέμπτῳ μέρει τῆς **«Κολάσεως»** αὐτοῦ τὸ τρίστιχον ἐκεῖνο :

Nessun maggior dolore
che ricordarsi del tempo felice
nella miseria. . . . . »

ὅπερ πάνυ ἐπιτυχῶς μετέφρασεν εἰς τέσσαρας στίχους ὁ ἀοίδιμος ποιητὴς καὶ διπλωμάτης Ἄγγελος Βλάχος :

« . . . Δὲν φέρει ἄλλον πόνον
δριμύτερον εἰς τὴν ψυχὴν
παρὰ ἡ ὑπενθύμησις τῶν εὐδαιμόνων χρόνων
εἰς δυστυχίας ἐποχήν» ;

Καὶ πράγματι ἐκ τῆς προσωρινῆς, τῆς διετοῦς θρακικῆς ἐλευθερίας, δὲν ἀπέμεινεν ἡμῖν ἄλλο παρὰ ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τῆς προσφιλοῦς ἐκείνης ἑλληνίδος χώρας, τῆς Θράκης τὴν Ἀδριανούπολιν· διότι τῷ 1829 (2] 14 Σεπτεμβρίου—16 Ρεμπιοὺλ - Ἐββὲλ 1245) ἡ αὐτόθι μεταξὺ Ρώσων καὶ Τούρκων συναφθεῖσα συνθήκη εἰρήνης μετὰ τὸν ἀπὸ τῆς 14]26, Ἀπριλίου τοῦ 1923 ἀρξάμενον ρωσοτουρκικὸν πόλεμον, ἐν τῷ 10 ἄρθρῳ ἀνέγραφεν: **«ἡ Τουρκία ὑπεχρεοῦτο νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς μεταξὺ τῶν τριῶν Δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας περὶ τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος ἀποφάσεις, καὶ ὅρια αὐτῆς ὡρίζοντο πρὸς Β. ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ εἰς τὸν Παγασιτικόν, ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Τουρκίας».**

«Θαρσεῖν χρή, φίλε Βάττε, τάχ' αὖριον ἔσσετ' ἄμεινον» !

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ 1821.

Ἀπὸ τὴν ἐν Ἀλεξανδρουπόλει ὁμιλίαν τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀδαμαντίου Ταμβακίδου, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτῶν τῆς Ἑκατονταετηρίδος γενομένην τὴν 18 Αὐγούστου 1930.

Ἐν τῷ λόγῳ του ὁ κ. Ταμβακίδης μεταξὺ ἄλλων εἶπε καὶ τὰ ἑξῆς:

Εἰς τὴν Κεσσάνην, κατὰ πληροφορίας ποῦ μοῦ ἔδωκεν ὁ κ. Ἀριστ. Ἰωαννέτος πρώην Νομάρχης ἐνταῦθα, πολλὰς διώξεις καὶ ἐπιθέσεις ὑπέστη ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀπὸ τοὺς φανατισθέντας περιοίκους μουσουλμάνους. Καὶ ἵνα διαφύγωσιν πολλοὶ κινδυνεύοντες τὸν ἔσχατον κίνδυνον ἐκρύβησαν ὑπὸ τὰς ὑπογείους στοὰς καὶ σήραγγας τοῦ ἐκεῖ παρακειμένου Παλαιοκάστρου, ὅπου παρέμειναν ἐπὶ διετίαν καὶ ἐγκαρτερήσαντες διέφυγον τὰς μαχαίρας τῶν γειτόνων αὐτῶν Τούρκων.

Ἀπὸ τὴν αὐτὴν πηγὴν ἐπληροφορήθημεν ὅτι ὅτε ἐκ τινος ἐκδρομῆς του ἔξω τοῦ Ἑλλησπόντου ὁ Τουρκικὸς στόλος ἐστάθμευσεν εἰς Καλλίπολιν, ἔγινε γνωστὸν ὅτι εἰς τὸ κῦτος τῆς Ναυαρχίδος διεφυλάσσοντο περὶ τὰ 300 Ἑλληνόπουλα τὰ ὁποῖα μετεφέροντο ἄλλα μὲν εἰς τὰ χαρέμια τῶν ἰσχυρῶν Κων)πολιτῶν, ἄλλα δ' ὡς μέλλοντες νεοφώτιστοι τοῦ Κορανίου ὀπαδοί, ἄλλα δὲ ἐφέροντο εἰς τὴν ἀγορὰν δούλων πρὸς πώλησιν.

Τάχιστα τότε ὁ Πρόεδρος τῆς Δημογεροντίας Βουλγαρίδης διοργανώνει εἰς τὴν οἰκίαν του ὑποδοχὴν τῶν ναυάρχων μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐν καταλλήλῳ ὥρᾳ παρουσιασθεῖσαι κυρίαι διαφόρων προὐχόντων παρεκάλεσαν ὅπως δοθῶσιν εἰς αὐτὰς πρὸς υἱοθέτησιν μερικὰ ἀπὸ τὰ παιδία ποῦ εὑρίσκοντο στὰ πλοῖα.

Πάραυτα διατάσσουσιν οἱ ἀξιωματικοὶ νὰ ἀποβιβασθῶσιν ὅλα τὰ σκλαβόπουλα καὶ νὰ παρουσιασθῶσιν ἐνώπιον τῶν κυριῶν πρὸς ἐπιλογήν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ἀνθρωπίνου τούτου ὑλικοῦ καὶ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ εἰς τὰ πλοῖα, συγκαταθέσει καὶ τῶν δωροδοκηθέντων Τούρκων φυλάκων, ἥρπαζον τοὺς ἐκ τῶν στενῶν δρόμων διαβαίνοντας Ἑλληνόπαιδας ἀτὸ τὰς ἡμιανοίκτους θύρας των οἱ χριστιανοὶ Καλλιπολῖται καὶ οὕτω μόλις περὶ τοὺς 50 ἐπέστρεψαν, πάντες δὲ οἱ ἄλλοι διεσώθησαν ἀπὸ βεβαίαν ἐξισλάμισιν.

Μετὰ τὴν ἐν Χίῳ καταστροφὴν τοῦ Καρᾶ-Ἀλῆ Καπουτὰν Πασᾶ αἱ μᾶλλον δοκιμασθεῖσαι περιφέρειαι εἶναι ἐκ τῶν παραλίων τῆς Προποντίδος

Ἑλληνικῶν πόλεων, ἡ τῆς Ρεδαιστοῦ, Καλλιπόλεως, Σηλυβρίας καὶ Μυριοφύτου.

Ἀλλὰ τὸ μεγάλο κῦμα τοῦ φανατισθέντος ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 Τουρκικοῦ ὄχλου τῆς ὑπαίθρου χώρας ἀχαλίνωτον ἐξέσπασεν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων τῆς ἐνδοχώρας τῆς Θράκης.

Εἰς τὴν ἱστορικὴν τοῦ Διδυμοτείχου πόλιν, τὴν πόλιν ὅπου πλεῖστοι ἐπὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἐνεκλείοντο ἐξώριστοι μεγάλοι γόνοι ἐκπεσάντων τῆς βασιλείας κλάδων, ἢ ἀπόγονοι δυνατῶν πολιτικῶν καὶ στρατηγῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξέπιπτον τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐξουσίας κατὰ τὰς διαφόρους μεταστροφὰς τῆς τύχης, εἰς τὴν πόλιν αὐτήν, ἡ ὁποία, πλὴν τῶν ἄλλων τῆς εὐγενείας της τεκμηρίων ποὺ ἔχει, εἶχε καὶ δύο μεγάλους βασιλικοὺς βλαστοὺς γεννηθέντες ἐν αὐτῇ τὸν Ἰωάν. Βατάτσην καὶ τὸν Βαγιαζήτ, εἰς τὴν πόλιν ἡ ὁποία κατὰ πᾶν τεκμήριον περιέχει ἀρκετὸν αἷμα ἐκ καταγωγῆς τῆς ἱστορικωτέρας οἰκογενείας τῶν παλαιῶν Κατακουζηνῶν, τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως κατοικούντων καὶ τῶν περιοίκων Τούρκων ἡ θυελλώδης μανία ἐξέσπασεν ἐπὶ μᾶλλον, ἀμέσως μετὰ τὰ φρικτὰ ἐν Κων]πόλει τῆς 10 Ἀπριλίου καὶ τὰ ἐν Αδρ)πόλει τῆς 17 Ἀπριλίου γεγονότα κατὰ τῶν φιλησύχων καὶ φιλειρηνικῶν πολιτῶν τῆς πόλεως. Οἱ Τοῦρκοι κατέστρεψαν, συνέτριψαν καὶ εἰς μάχαιραν καὶ ἐρήμωσιν παρέδωκαν τὰ πάντα.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χρονολογεῖται ὄχι μόνον ἡ ἀραίωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως ταύτης ἀλλὰ καὶ ἡ κατάπτωσις ἐν τῇ πόλει ταύτῃ δύο σπουδαίων βιομηχανιῶν, τῆς πηλοπλαστικῆς καὶ τῶν μεταξοκλωστηρίων.

Αἱ πολλαὶ σφαγαὶ καὶ αἱ παντοῖαι καταπιέσεις ἐμάραναν τὸν ζῆλον τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης, ἡ ἔλλειψις δὲ ἀσφαλείας καὶ ἡ ἀβεβαιότης περὶ τῆς αὔριον συνέτριψε κυριολεκτικῶς τὴν αὐτοπεποίθησιν τοῦ βιομηχανικοῦ καὶ μικροεπαγγελματικοῦ κόσμου καὶ παρακμάσαντες οἰκονομικῶς ἀλλὰ καὶ ἀπολέσαντες τὸ θάρρος των οἱ πολῖται ὑπέστησαν σπουδαίαν εἰς τὸν χαρακτῆρά των μεταβολὴν μετά τινος δυσκινησίας καὶ φιλοσοφικῆς ἀπαθείας ἀποβλέποντες εἰς τὴν αὔριον, εἰς τὸ ἄγνωστον μέλλον.

Τὰ χωρία τῆς περιφερείας Διδυμοτείχου, Ἰσὰκ-Πασᾶ, Λαλὰ-Κουρουσοῦ καὶ Σεϋμὲν ἐρημώθησαν εἰς ὀλίγιστον χρόνον ἀπὸ ὅλους τοὺς κατοίκους,τῶν ὁποίων πολλοὶ μὲν ἐσφάγησαν, οἱ δὲ ἀπομείναντες ἔφυγον. Ἀπετέλεσαν δὲ τὰ χωρία αὐτὰ τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τῶν τσιφλικίων δύο σημαινόντων καὶ μᾶλλον αἱμοχαρῶν ἀγάδων τοῦ Χατζηεστρέφαγα καὶ τοῦ Κινλόγλου Ἀγᾶ.

Εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ πρώτου ἐθήτευσεν ἀναγκαστικὴν θητείαν ἀγρότου μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ τῶν ἀροτριώντων κτηνῶν του ὁ πάππος, εἰς δὲ

τοῦ δευτέρου ὁ πατὴρ τοῦ σήμερον ἐν Διδυμοτείχῳ ζῶντος εἰσέτι Γεωργίου Λιόλογλου ἡλικίας 111 ἐτῶν.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ὡς διαμαρτυρίαι ἔμπρακτοι κατὰ τῆς ἐπιταθείσης ταύτης θηριωδίας τῶν Τούρκων ἀνεφάνησαν σποραδικῶς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Θράκης ἄνδρες φιλοπόλεμοι καὶ ἐκδικητικοὶ ποῦ ἐπροτίμησαν τὸν ἐλεύθερον ἀέρα τῶν βουνῶν ἀπὸ τὴν ἀνυπόφορη σκλαβιά, ἀλλὰ λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, τῶν πυκνοτάτων στρατιωτικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι περιήρχοντο τὴν χώραν, καὶ τοῦ πυκνοτάτου Τουρκικοῦ πληθυσμοῦ, ὄχι μόνον οὐδεμίαν θετικὴν ἐξυπηρέτησιν προσέφεραν εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ Γένους, ἀλλὰ καὶ παραίτιοι ἐγένοντο ἵνα τὰ ἐλάχιστα εἰς βάρος τῶν Τούρκων κατορθώματα αὐτῶν, πληρώνωνται μὲ τὸ αἷμα, τὰς μαστιγώσεις, τὰ βασανιστήρια καὶ τὴν ἀτιμίαν χιλιάδων συμπατριωτῶν καὶ πολλῶν συγγενῶν των.

Ὁπωσδήποτε τὸ φαινόμενον αὐτὸ τῆς μεμονωμένης καὶ κατὰ τόπους διεσπαρμένης κλεφτουργιᾶς ἐν Θράκῃ διετηρήθη ἐπ' ἀρκετὸν καὶ κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν χρόνους, μόλις δὲ μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ἐξηφανίσθη ὅτε, διὰ Χάτι Χουμαγιούν, ἐλευθερίου δηλονότι συντάγματος τὸ ὁποῖον παρεχώρησεν ὁ Σουλτᾶνος εἰς τοὺς ὑπηκόους του, ἐδόθη κάποια ἐλευθερωτέρα πνοὴ εἰς τὴν πολυβασανισμένην τοῦ ραγιᾶ ζωήν.

Ἀπομεινάρια τῆς κλεφτουργιᾶς ἐκείνης ἐνθυμοῦντυι ὁπωσδήποτε οἱ σήμερον ὑπέργηροι Θρᾷκες, μὲ τοὺς ὁποίους ἤλθα εἰς ἐπαφήν. Τοιούτους περιέσωσεν ἡ ὑστεροφημία, ἐκείνους ποῦ εἰς οὐδεμίαν κατὰ τῶν Χριστιανῶν προέβαινον πρᾶξιν, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπεστήριζον αὐτούς, ἐβοήθουν τὰς ἐκκλησίας, ἐπροίκιζον ὀρφανάς, ἐξεδικοῦντο καὶ κατεδίωκον τοὺς Τούρκους· τοιούτους περιέσωσεν ἡ παράδοσις ἐν μὲν τῇ περιφερείᾳ Τσανδὼς-Σηλυβρίας καὶ Τυρολόης τοὺς Κωστὴν Ἰγνάτογλου καὶ Παπάζογλουν, ἐν δὲ τῇ περιφερείᾳ Διδυμοτείχου καὶ Ἀδριανουπόλεως τὸν Καπετὰν Βαγγέλην καὶ τὸν Καπετὰν Λάζον.

Λίγα χρόνια μπροστὰ ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση νοτίως τοῦ Διδυμοτείχου εἰς χωρίον μικρόν, τοῦ ὁποίου τὴν προτέραν ὀνομασίαν ἀγνοοῦμεν, Σουλιῶται, ἀπὸ τοὺς μᾶλλον δοκιμασθέντας κατοίκους τῆς μικρᾶς ἐπικρατείας τοῦ Σουλίου, ἐξαναγκασθέντες νὰ διασπαροῦν καὶ νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν ὥμορφη κ' ἐλεύθερη πατρίδα τους ἦλθαν καὶ κατῴκησαν εἰς τὴν σημερινὴν τοῦ Σουφλίου πόλιν. Καὶ ἡ συγγένεια τῆς ὀνομασίας τῆς πόλεως, τῆς ὁποίας ἡ παραφθορὰ ἴσως καὶ σκόπιμος νὰ εἶναι διὰ νὰ μὴ προκαλέσῃ τοῦ φοβεροῦ Σουλίου τὸ ἄκουσμα, τὴν μανίαν τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας διεσπαρμένων Ἀλβανῶν, ο τινες μόνοι ἴσως εἶχαν πικρὰς καὶ ἀλγεινὰς ἀναμνήσεις ἀπὸ τοὺς ἀνυποτάκτους ἐκείνους κατοίκους τῶν βουνῶν τῆς Ἠπείρου, καὶ τὰ ὀνόματα τὰ παλαιὰ τῶν ἐν Σουφλίῳ σήμερον δύο συ-

νοικιῶν Κακοσοῦλι καὶ Λέκα, ἡ ὀνομασία διαφόρων οἰκογενειῶν ὁμοιάζουσα πρὸς τὰς καταλήξεις ὀνομάτων Σουλίου, ἡ ἐνδυμασία τῶν κατοίκων ἡ πρὸ 30ετίας καὶ πρὸ πάντων τῶν γυναικῶν, ἐν πολλοῖς ὁμοία μὲ τὴν ἐνδυμασίαν τῶν γυναικῶν τοῦ Σουλίου, ὅλα αὐτὰ μᾶς πείθουν, ὅτι ὁ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν δεινῶς δοκιμασθεὶς Ἑλληνισμὸς τῆς Θράκης ὑπέστη ἐνοφθαλμισμόν, ἀπέκτησε μιὰ καινούργια φλέβα, ἐμβολιάσθηκε μὲ ἀρκετὰ Νεοελληνικὸ ἡρωϊκὸ αἷμα.

Καὶ ναὶ μὲν δὲν ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπαναστάσεως οὐδὲν εἰς τὸ νεότευκτον ἐκεῖνο καὶ ἄσημον τότε χωρίον καὶ διὰ τὰς προσφάτους πικρὰς ἀναμνήσεις τῶν νεοεποικισθέντων καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν φυσικῶν ἐκείνων γεωγραφικῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα ὑπεβοήθουν τοὺς ἀγῶνάς των εἰς τὴν παλαιὰν πατρίδα των, ἀλλ' αἱ μεταγενέστεραι γενεαὶ καὶ μάλιστα, ὅτε ἐπὶ τῆς τελευταίας τριακονταετίας δεινὸς ἤρχισεν ὁ ἀγὼν περὶ ἐπικρατήσεως τῶν Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων ἐν τῇ Τουρκικῇ αὐτοκρατορίᾳ καὶ κατὰ τοὺς Βαλκαν. πολέμους καὶ ἡ παντοία τῶν Σουφλιωτῶν δρᾶσις εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν καὶ εὐόδωσιν τῶν διαφόρων τοῦ Ἑ. λληνισμοῦ ὑποθέσεων, ἀπέδειξε τὴν ἀνωτέρω περὶ καταγωγῆς τοῦ Σουφλίου παράδοσιν ἀσφαλεστέραν καὶ βεβαιοτέραν.

Ἀλλ' ἡ πόλις ἐκείνη, ἡ ὁποία ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην πόλιν ἐλάμπαυνε τὴν Θράκην καὶ ηὔξησε τὰ δικαιώματα αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας, εἶναι ἡ ξακουσμένη καὶ πολυπαθὴς Αἶνος.

Ἡ πόλις αὐτὴ ποῦ εἶναι ξακουσμένη ἀπὸ τὰ Ὁμηρικὰ ἀκόμη χρόνια, ποῦ ἐχρησίμευσε ὡς γέφυρα μεταδόσεως πολιτισμοῦ καὶ ἐπικοινωνίας τῆς Θράκης μὲ τὰς ἄλλας τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐξελιχθείσας χώρας, ἡ πόλις ἡ ὁποία ἐγνώρισε πρώτη τὰς Ἑλληνικὰς νίκας καὶ τοὺς θριάμβους τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐχρησίμευσε μεταξὺ τῶν πρώτων ἑστιῶν διὰ τὴν διάδοσιν καὶ ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ πλουσιωτέρα ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας πόλις ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐπίδοσιν τῶν κατοίκων της περὶ τὰ ναυτικά, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ρείθρου τοῦ Ἔβρου καὶ δι' αὐτοῦ ὁλοκλήρου τῆς Θράκης μέχρι τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ βορειότερον αὐτῆς ἀκόμη, ἡ πόλις ἡ σφύζουσα ἀπὸ ζωὴν καὶ πλοῦτον καὶ δι' ὅλα τὰ παραπάνω καὶ κοντὰ σ' αὐτὰ καὶ διὰ τὴν ξακουσμένην καὶ ἔξω τῶν ὁρίων τῆς Θράκης Πηλοπλαστικήν, ἡ πόλις αὐτὴ περιλαμβάνει εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς ἓν ἐκ τῶν 25 θυμάτων τῆς 17 Ἀπριλίου 1821 τὸν Νεομάρτυρα Στέφανον ἐξ Αἴνου τοῦ ὁποίου, κατὰ πληροφορίας Α. Σαμοθράκη, τὴν ἐγγονὴν ἐνυμφεύθη ὁ ἐκ Καλωτῆς τῆς Ἠπείρου Νικόλ. Χατζόπουλος, διδάξας ἐν Αἴνῳ, τούτου δὲ θυγάτηρ εἶναι ἡ νῦν ἐνταῦθα τιμωμένη μεταξὺ τῆς παροικίας Αἴνου ἡ Χατζοπούλου Κλεοπάτρα. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ μάρτυρος τούτου περιλαμβάνει εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς 73 πολεμιστάς, οἱ ὁποῖοι ἔσπευσαν θαρραλέοι, ἀψηφοῦντες

πάντα κίνδυνον εἰς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν καὶ ἔδωσαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς κοινῆς αὐτῆς καὶ γνωρίμου εἰς τοὺς Ἕλληνας θεᾶς, ὅ,τι πολυτιμότερον εἶχαν: τὸ αἷμά των. Ὁ κ. Β. Μυστακίδης ἄλλοτε ὑποδιευθυντὴς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου Κων)πόλεως μᾶς παραθέτει λεπτομερῆ κατάλογον ἑνὸς ἑκάστου καὶ τοῦ τόπου εἰς ὃν ἠγωνίσθη καὶ ἐφονεύθη ἕκαστος, εἰς τὸ περιοδικὸν σύγγραμμα (Θρακικά), περιοδικὸν ἀπαραίτητον διὰ κάθε διανοούμενον Θρᾷκα καὶ εἰς τὸ ὁποῖον περιοδικὸν περικλείεται ὅσον τὸ δυνατὸν ἡ λαχτάρα, αἱ ἀναμνήσεις καὶ κάθε τι, ποῦ μᾶς συνδέει μὲ τὴν ἀλησμόνητή μας Θρᾴκη. Ἄλλοι δὲ ἑξακόσιοι Αἰνῖται ἀναφέρονται ἐπιζήσαντες ἐν Ἑρμουπόλει τῆς νήσου Σύρου καὶ οἱ ὁποῖοι ἀνήκοντες ὄχι μόνον εἰς τὴν Αἶνον ἀλλὰ καὶ τὴν Μάκρην καὶ τὴν ἱστορικὴν Μαρώνειαν, εὐκόλως δισπλεύσαντες τὸ Αἰγαῖον, προσέφερον τὰς πολυτίμους αὐτῶν ὑπηρεσίας, εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐπαναστάσεως· τούτους συναντῶμεν κατὰ τὸ 1832 ἀναμένοντας νὰ ἐποικισθῶσιν εἰς τόπον δωρηθέντα εἰς αὐτοὺς παρὰ τῆς ἐν Τροιζῆνι Ἐθνοσυνελεύσεως, διότι ἦτο εἰς αὐτοὺς ἀδύνατον νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν Αἶνον μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ μεγάλου τῆς ἐπαναστάσεως ἀγῶνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐδικαίωσε τὰς ἐλπίδας αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι ἐστηρίζοντο εἰς τὴν ὁλοσχερῆ ἐξ Εὐρώπης ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων.

Ὅτε κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1829 ὁ μὲν Ρῶσσος στρατηγὸς Pinbs εἶχε καταλάβει τὴν Αἶνον ὁ δὲ Ρῶσσος ναύαρχος Ἔϋδεν, γνωστὸς ἀπὸ τὴν πρὸ μικροῦ ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, ἔσπευδε πρὸς τὴν Αἶνον μὲ τὰ πλοῖά του, ἀπόσπασμα δὲ 1500 ἱππέων ἀποσταλὲν ὑπὸ τοῦ Πασᾶ τῆς Θεσσαλονίκης ἐβάδιζε πρὸς τὴν Κων)πολιν, οἱ Αἶνιοι ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τῶν Ρώσσων καὶ στρατηγούμενοι ὑπ' αὐτῶν διέλυσαν καὶ διεσκόρπισαν ὁλόκληρον, περισώσαντες ἀφ' ἑνὸς τὴν πόλιν των ἀπὸ τῆς ἀναποφεύκτου διαρπαγῆς ἐστέρησαν δὲ καὶ τὸν Σουλτάνον ἀρκετὰ σημαντικῆς δυνάμεως ὥστε κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών των συνετέλεσαν εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν ταχυτέραν σύναψιν τῆς γνωστῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως διὰ τῆς ὁποίας ἐτέθησαν τὰ θεμέλια τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους.

Κατὰ πληροφορίας τοῦ κ. Μ. Ἀλτιναμάζη, ἐξ Αἴνου κατάγεται ἐπίσης ὁ καπετὰν Κούταβος; ὑψηλός, ἄγριος τὴν φυσιογνωμίαν, νευρώδης, ἀπολέσας τῶν ἕνα ὀφθαλμῶν του ἐν ναυμαχίᾳ ὁ ὁποῖος ἐπέζησε μετὰ τὰ γεγονότα τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὀλίγα πρὸ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ἔτη ἦλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ἐφιλοξενήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀλτιναλμάζη Μανουήλ, ἀδελφοῦ ἢ θείου τοῦ εἰς τὴν μάχην τῆς Καρύστου φονευθέντος Ἀργυρίου Ἀλτιναμάζη ναυτικοῦ ἐξ Αἴνου, πάππου τῆς σημερινῆς μεγάλης πατριαρχικης τῶν Ἀλτιναλμαζαίων οἰκογενείας. Εἰς τὸν οἶκον τούτου ἔγινεν ἡ συνάντησίς του μὲ τὸν Κιπρισλῆ Μεμὲτ πασᾶν ὁ ὁποῖος μεγάλως ἐχάρη, ἀναγνωρίσας ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Καπετὰν Κουτάβου τὸν πρώην ἄσπονδον ἐχθρόν του καὶ πο-

λέμιόν του. Ἀπέθανε δὲ ὁ Καπετὰν Κούταβος ἐν πάσῃ δόξῃ καὶ τιμῇ ἐν Ἀθήναις ὅπου ἐτιμήθη μὲ διάφορα ἀξιώματα κατὰ τὴν μετεπαναστατικὴν αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ δρᾶσιν.

Ἀλλ' ἐκεῖνος, ποῦ ὑπερέβη εἰς πατριωτισμὸν πάντας τοὺς Θρᾷκας καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα προσείλκυσαν τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν μαχομένων ἀγωνιστῶν τοῦ 21, εἶναι ὁ ἐξ Αἴνου πλοίαρχος Χατζη-Ἀντώνιος Βισβίζης καὶ ἡ σύζυγός του Δόμνα Βισβίζαινα ἡ Θρακιώτισσα αὐτὴ Μπουμπουλίνα (1).

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1822 λαμβάνει ὁ ἀξιόλογος καπετάνιος Ἀντών. Βισβίζης διαταγὴν ἀπὸ τὸν Ἄρειον Πάγον τῆς Ἀνατ. Στερεᾶς Ἑλλάδος νὰ βοηθήσῃ μὲ τὸ πλοῖόν του τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου τοῦ Εὐρίπου. Ἀλλὰ ὁ γενναῖος πατριώτης ὁ ὁποῖος ἀπὸ τοῦ προηγουμένου Σ)βρίου εἶχεν ἐπιδοθῇ εἰς τὴν περιπολίαν τοῦ στενοῦ μεταξὺ Εὐβοίας καὶ Στερεᾶς, τρέχοντας πάντοτε πρόθυμος καὶ ἐγκαίρως εἰς ὁποιονδήποτε σημεῖον ἀντελαμβάνετο ὅτι εἶχον τὴν ἀνάγκην του οἱ ἐπαναστατήσαντες τῆς Ἀν. Στερεᾶς Ἑλλάδος κάτοικοι, γενόμενος οὕτω παρήγορος μὲν εἰς αὐτοὺς ἄγγελος τρομερὸς δὲ καὶ φοβερὸς διώκτης τῶν Τούρκων, ἀρχίζει τὴν φορὰν αὐτὴν μὲ ἅγιον ἐνθουσιασμὸν τὸ ἔργον του. Περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν ἀπροφύλαχτα πλησιάζει μὲ τὴν «Καλομοίραν» του καὶ ἐπιδίδεται ἀφωσιωμένος εἰς τὸ ἔργον του, ἀψηφῶντας τὰ ἐχθρικὰ βόλια ποῦ πετοῦσαν δεξιὰ καὶ ἀριστερά του. Καὶ σκοτώνεται ὁ τολμηρὸς πατριώτης,ὁ ὀνειροπόλος τῆς ἐλευθερίας ὀπαδός, πάνω στὴ κρισιμότερη στιγμὴ τῆς πολιορκίας.

Θὰ ἐπερίμενε τώρα καθεὶς μας ν' ἀποσυρθῇ πιὰ τὸ τολμηρὸ μπρίκι γιὰ νὰ πάῃ νὰ κλάψῃ τὸ σκοτωμένο καπετάνιο του.

Ἀλλ' ἂν ὁ καπετάνιος ἀπέθανεν δὲν ἔμεινεν τὸ καράβι ἀκυβέρνητο. Ἡ Δόμνα, ἡ τολμηρὴ Θρακιώτισσα γυναῖκα τοῦ καπετάνιου, ποῦ εἶχε πάρει πρὸ πολλοῦ τὸ βάπτισμα τοῦ πυρὸς ἀπάνου στὸ καΐκι τοῦ καπετὰν Βισβίζη, ἀπ' τὸν καιρὸ ποῦ βγαίνοντας ἀπ' τὴν Αἶνο συναντήθηκε ἡ «Καλομοῖρα» μὲ τὰ Ψαριανὰ καράβια τοῦ καπετὰν Γιαννίτση καὶ ἔλαβε μέρος στὸν βομβαρδισμὸ τοῦ Τουρκικοῦ φρουρίου τῆς Αἴνου, βλέπει πῶς δὲν ἔχει καιρὸν νὰ χάνῃ κλαίοντας τὸν ἄνδρα της. Διατάσσει ἀμέσως νὰ μεταφέρουν τὸ νεκρὸ σῶμα τοῦ ἀνδρός της στὸ ἀμπάρι γιὰ νὰ τὸ κλάψουν τὰ παιδιά του, καὶ αὐτὴ μὲ τὸν ὑπαρχηγὸ τοῦ πλοίου, τὸν καπετὰν Σταυρή, συνεχίζει τὸ ἔργον της.

Ἡ πολιορκία ἐκείνη παρετάθη μέχρι τέλους Ἰανουαρίου τοῦ 1823 ἕως ὅτου ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ὁ Ἄρειος Πάγος, μέχρι τότε δὲ δὲν ἔπαυσε ἡ Δόμνα προστατεύουσα τοὺς ἐπαναστατημένους πληθυσμοὺς τῆς ἔναντι τῆς

---

(1) Τὰ περὶ Βισβίζη ἰδὲ ἐν σελίδι 18 ἑξ. τοῦ παρόντος ἔργου.

Εὐβοίας Στερεᾶς Ἑλλάδος. Τὸ ὄνομα τῆς Δόμνας Βισβίζαινας, ἦτο τόσον σεβαστόν, ὥστε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην προεφέρετο ἀπὸ τὰ χείλη ὅλων, καὶ τόση ἦτο ἡ ἐμπιστοσύνη ὄχι μόνον τῶν ἁπλῶν στρατιωτῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχηγῶν, ὥστε ὁσάκις ἐπρόκειτο ἀρχηγοὶ ἀντίπαλοι κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην ἐποχὴν τοῦ ἐμφυλίου ἐν τῇ ἐπαναστατημένῃ Ἑλλάδι σπαραγμοῦ νὰ προέλθωσιν εἰς συνεννοήσεις, ἐλλείψει ἐμπιστοσύνης, ὡς ἔδαφος φιλικὸν ἐξέλεγον τὸ πλοῖον τῆς Βισβίζαινας. Ἐπάνω στὴ «Καλομοῖρα» πολλὲς φορὲς συνηντήθη ὁ Νικηταρᾶς μὲ τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδροῦτσον.

Καὶ ἔτσι ἡ Θρακιώτισσα Δόμνα Βισβίζαινα μὲ τὸν ἡρωϊσμόν της καὶ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην της ἀνεδείχθη ὄχι μόνον τοῦ ἀνδρός της ἀξία ἀλλὰ καὶ τῆς συγχρόνου καὶ μεταγενεστέρας Ἑλληνικῆς γενεᾶς σέμνωμα καὶ καύχημα.

Μὰ ἀπὸ τὴν πολλὴ χρῆσι καὶ τὴ μεγάλη φθορὰ ἡ «Καλομοῖρα» ἔπαυσε πλέον νὰ εἶναι τὸ ὑπερήφανο καὶ τολμηρὸ καράβι, ποῦ ἀψηφοῦσε τοῦ ἐχθροῦ τῆς μπίλλες καὶ τῆς σφαῖρες.

Καὶ ἡ Βισβίζαινα ἀποχωρήσασα σ' ἕνα φτωχὸ καὶ ταπεινὸ σπητάκι τῆς Σύρου μαζὺ μὲ τὰ παιδιά της ἔζοῦσε εὐτυχισμένη καὶ εὐχαριστημένη γιατὶ ἀξιώθηκε νὰ δῇ τὰ ὄνειρά της πραγματοποιηθέντα, νὰ ἰδῇ ἕνα κομμάτι Ἑλληνικῆς χώρας ἐλεύθερο.

Ὅ,τι ὅμως ἀποτελεῖ καύχημα καὶ σέμνωμα γιὰ τὰ Ἑλληνόπουλα τῆς σήμερον εἶναι ὁ μικρὸς υἱὸς τῆς Δόμνας Βισβίζη.

Ὅταν ὁ στρατηγὸς Ρὸς ἦλθεν ἀπὸ τὰ φιλελληνικὰ κομιτᾶτα τοῦ Παρισιοῦ νὰ πάρῃ στὰ 1824 μερικὰ Ἑλληνόπουλα γιὰ νὰ τὰ λανσάρῃ στὸ Παρίσι, νὰ σπεύσουν ὅλοι ὅσοι ἤθελαν ν' ἀξιωθοῦν νὰ ἰδοῦν Ἑλλάδα ἐλευθέραν, νὰ βοηθήσουν μὲ χρήματα, μὲ ἐνδύματα, μὲ τροφὴ καὶ πολεμοφόδια τοὺς μαυρισμένους ἀπὸ τὴ μπαροῦτι καὶ τῆς πολεμικῆς ἀντάρας τὸν καπνὸ Ἕλληνας, παρέλαβε μαζύ του τοὺς ἀπογόνους τοῦ Γιαννίτση, τοῦ Μπότσαρη, τοῦ Μπαλάσκα καὶ τοῦ Κανάρη καὶ τὸν ὠμορφότερο καὶ μεγαλύτερο γυιὸ τῆς Βισβίζαινας.

Ἡ ἐμφάνισις ἐκείνη ἡ ὁμαδικὴ τῶν Ἑλληνοπαίδων συνεκλόνισε ὅλους τοὺς Παρισινοὺς καὶ μὲ τὴν ποιητικὴν καὶ φλογερὰν πνοὴν τοῦ Σατωβριάνδου καὶ τοῦ Οὐγκὼ ὁ συγκλονισμὸς μετεδόθη καὶ εἰς τοὺς φιλελληνικοὺς κύκλους ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης.

Εἰς τὸ Ἐθνολογικὸ Μουσεῖο μας διατηρεῖται ζηλότυπα ἓν ἀντίγραφον τῆς χαλκογραφίας τοῦ μικροῦ Βισβίζη ποῦ σὰν ὠμορφώτερος καὶ ἐκφραστικώτερος τύπος ἀπὸ τὰ συνομήλικά του Ἑλληνόπουλα τῆς συντροφιᾶς του ἔτυχε τῆς προστασίας τῆς μαντὰμ Ρεκαμιὲ καὶ τῆς ἐπὶ Ἑλληνικῇ καταγωγῇ καυχωμένης δουκίσσης δ' Ἀμπρεντές.

Ἀντίτυπα τῆς χαλκογραφίας αὐτῆς ἐπωλοῦντο σ' ὅλο τὸ Παρίσι καὶ

σ' ὅλη τὴ Γαλλία ἀντὶ μεγάλων ποσῶν, τὰ ὁποῖα ἐδωροῦντο ὑπὸ τῶν ἀγοραστῶν στὸ φιλελληνικὸ κομιτᾶτο γιὰ τὴν ἀγορὰ πολεμοφοδίων.

Κάτω δὲ ἀπὸ τὴν ὡρ ίαν χαλκογραφία εἶναι σημειωμέναι αἱ ἑξῆς μητρικαὶ συμβουλαὶ καὶ παραγγελίαι : «Θὰ υἱοθετηθῇς καὶ θὰ ὀφείλῃς τὴν ἀνάπτυξίν σου εἰς τὴν Γαλλικὴν γενναιοδωρίαν. Ἴσως δὲν θὰ ζῶ ὅταν θὰ ἐπιστρέψῃς. Σκέψου ὅμως ὅτι πρέπει νὰ ἐκδικήσῃς τὸν πατέρα σου» (1).

Ἡ χαλκογραφία μᾶς παρουσιάζει τὸ Θρακόπουλο εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, μὲ ἐνδυμασίαν ρουμελιώτη λεβέντη, μὲ σκουφάκι κολλημένο σχεδὸν στὸ κεφάλι του, μὲ μαλλιὰ ἄκοπα μακρυὰ καὶ σγουρά, φθάνοντα ἀπὸ τοὺς δύο κροτάφους εἰς τοὺς ὤμους μὲ χάρη καὶ κομψότητα καὶ τέχνη, μὲ πρόσωπο ἐλαφρῶς μελαχροινό, μὲ μάτια καὶ φρύδια κατάμαυρα. Ἡ ὅλη τοῦ προσώπου ἔκφρασις μᾶς φανερώνει παιδὶ ποῦ δὲν εἶναι ξένο στὰ γυρίσματα τῆς τύχης, ποῦ εἶναι ζυμωμένο μὲ τῆς πίκρες καὶ τὲς φουρτοῦνες τῆς ζωῆς του καὶ τοῦ γένους του· ἡ φυσιογνωμία του μᾶς παρουσιάζεται ἀντιπροσωπευτικὴ τοῦ τύπου τῆς τότε νέας Ἑλληνικῆς γενεᾶς, ἡ ὁποία πιστεύουσα εἰς τὸ δίκαιον τῶν ἀγώνων τῆς φυλῆς ἀτενίζει μετ' ἐμπιστοσύνης καὶ πεποιθήσεως εἰς τὸ μέλλον.

Τὰ μάτια του καθαρὰ καὶ ὁλάνοιχτα μᾶς παρουσιάζουν τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν ἱερότητα τῆς Ἑλληνικῆς Ἰδέας ἡ ὁποία διὰ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν προσπαθειῶν αὐτῆς ἐπιδιώκει νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὰς συνειδήσεις φίλων καὶ ἐχθρῶν μὲ τὸ δίκαιόν της καὶ τὸ μεγαλεῖόν της.

Ἀναμφιβόλως ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ ὅταν στὸ 1827 ἔκαμε μίαν ᾠδὴν στὸ Ἑλληνόπουλο τῆς Χίου, ὡς πρωτότυπον ἔλαβε τὸν μικρὸν Βισβίζην γιὰ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸ πικραμένο καὶ πολυβασανισμένο Ἑλληνόπουλο, ποῦ τὸ ξέχασε τὸ μαχαῖρι τοῦ Τούρκου, σκεπασμένο ἀπὸ μιὰ ἀγράμπελη σὰν κεῖνο ξεχασμένη, μὲ τὰ μαλλιὰ χυμένα στοὺς ὤμους, μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι, μὲ τὴν ψυχὴν περίλυπον. Καὶ ὅταν ὁ ποιητὴς τὸ ρωτᾷ τί θέλει νὰ τὸ χαρίσῃ διὰ νὰ παύσῃ τὰ δάκρυα, ἀπαντᾷ ἐκεῖνο : «Βόλια ἐγὼ θέλω καὶ μπαροῦτι». Στὴ νέα Θρακικὴ νεοελληνικὴ γενεὰ χαρίζοντας αὐτὲς τῆς τελευταῖες γραμμὲς ἐκφράζω τὴν εὐχήν, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ὅλων ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι τοὺς παρακολουθοῦμεν σήμερον εἰς τὸν ἀθλητισμόν, σχολικὸν καὶ κοινωνικὸν στίβον τῆς εἰρηνικῆς βιοπάλης καὶ ἐκείνων ποῦ ἔχυσαν τὸ αἷμά των γιὰ νὰ ἐλευθερώσουν τὴν πολυπαθῆ αὐτὴ χώραν, νὰ ἀναδειχθοῦν ἄξιοι τῶν προσδοκιῶν τοῦ Ἔθνους γιὰ νὰ μποροῦν ὑπερήφανα νὰ μᾶς λέγουν : «**Καμαρώστε μας. Ἐγινήκαμε καλύτεροί Σας**»...

---

(1) Ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς ἐκθέσεως τῆς 25 Μαρτίου 1884 ἀριθμ. 81 σ. 23 ὁ Δημήτρ. Γρ.Καμπούρογλους ἐξέθετο τὸ χαντζάρι τῆς ἀγωνιστρίας Δόμνης Α. Βισβίζη.

Η ΣΩΖΟΠΟΛΙΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ.

[Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἐν χειρογράφῳ ἱστορίας τῆς Σωζοπόλεως ὑπὸ Κ. Παπαϊωαννίδου.]

Ἀπὸ τῆς θεμελιώσεως αὐτῆς ἡ Σωζόπολις (Ἀπολλωνία) 510 π. Χρ. διετέλει αὐτόνομος μέχρι τοῦ 423 π. Χρ. ὅτε ὁ βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσῶν Θρᾳκῶν Σιτάλκης, κατέστησεν αὐτὴν φόρου ὑποτελῆ. Ὑπόφορος διετέλεσεν αὐτη καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ μέχρι τοῦ 342, ὅτε κατὰ τὴν τρίτην ἐκστρατείαν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου ἐν Θρᾴκῃ, εὐχαρίστως ἀπαλλαγεῖσα ἀπὸ τῶν Θρᾳκῶν, συνεμάχησε μετ' αὐτοῦ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὑπήχθη εἰς τὸ Θρᾳκικὸν βασίλειον τοῦ Λυσιμάχου, ὅστις καταργήσας τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς, ἐγκατέστησε φρουρὰν Μακεδονικήν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ Ἀπολλωνία διετέλει μέλος τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πενταπόλεως.

Τὸ 72 π. Χρ. ὑπέκυψεν εἰς τὰ νικηφόρα ὅπλα τῶν Ρωμαϊκῶν λεγεώνων·

Τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως τῆς Θρᾴκης Ροιμητάλκου μνημονευόμενον ἐπὶ ἑνὸς ἀνεκδότου ἔτι αὐτοκρατορικοῦ τῆς Ἀπολλωνίας νομίσματος καὶ ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης, μᾶς δίδει τὸ ἐνδόσιμον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ Θρακικὴ διοίκησις διετηρήθη ἐν Ἀπολλωνίᾳ καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατάκτησιν αὐτῆς. Καὶ τὸ ἐπὶ ἑτέρας δὲ ἐπιγραφῆς ἀναφερόμενον πρόσωπον μὲ τὸ καθαρῶς Θρακικὸν ὄνομα τοῦ Μητόκου, ἐνισχύει τὴν γνώμην μας ταύτην·

Ἐπὶ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Κλαυδίου (268-270) ὑπήγετο εἰς τὴν Ἀστικὴν στρατηγίαν καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ (384 μ. Χρ.) ὑπὸ τὸ νέον πλέον αὐτῆς ὄνομα ἀπετέλει μέρος τοῦ θέματος Αἱμιμόντου.

Μετὰ τὸν διαίρεσιν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, οὗ τὸ Ἀνατολικὸν μέρος ἔλαβε τὸ ὄνομα τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἡ Σωζόπολις ὑπήγετο ἀπὸ τοῦ 679 εἰς τὸ Θρακικὸν θέμα καὶ τελευταῖον ἐπὶ τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας (866 μ. Χ) εἰς τὸ θέμα τῆς Μακεδονίας, τῆς ὁποίας πρωτεύουσα ἦτο ἡ Ἀδριανούπολις.

Περαστικοὶ ἐντεῦθεν κατὰ τὸ 1206 ἦσαν καὶ οἱ Σταυροφόροι.

Προσωρινῶς ἀπετέλεσε μέρος τοῦ Βουλγαρικοῦ κράτους καὶ εἶτα κατὰ τὸ 1352 ἐκυριεύθη καὶ ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν Γενουατῶν.

Κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἅλωσιν (1370) ἀναφέρεται ὡς ἀνήκουσα εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Θρᾴκης Ἰντζιγίς.

Μετὰ δύο ὅμως ἔτη ἐπαναστατήσασα ἐπολιορκήθη ματαίως ὑπὸ τοῦ

Σουλτὰν Μουρὰτ ἐπὶ 15 ἡμέρας. Κεκμηκὼς δὲ ἤδη ἐκ τῆς πολιορίας ὁ Σουλτάνος (λέγει ὁ ἱστορικὸς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας Χάμμερ) ἀπεχώρησεν εἰς θέσιν «Καβάκια», καταλιπὼν μόνον ὀλίγον στρατὸν πρὸς περικύκλωσιν, ὅτε μέρος τῶν τειχῶν καταρρεῦσαν ἤνοιξε δίοδον εἰς τοὺς πολιορκητάς. Ὁ Μουράτ, ὅτε ἔμαθε τὴν εἴδησιν ταύτην ἦν προσκεκλιμένος ὑπὸ πλάτανον, ὅστις ἔκτοτε ἐκλήθη «εὐδαίμων πλάτανος», τὸ δὲ φρούριον ὠνομάσθη «Τανρὶ Γκιδουγὶ» ἤτοι θεόβλητον.

Ἐνταῦθα ὁ Χάμμερ ἀναφέρει καὶ τὸ ἑξῆς γεγονὸς, ἐρανιζόμενος τοῦτο ἐκ τῶν Ὀθωμανῶν χρονογράφων καὶ τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει ὡς μῦθον. Οἱ Ὀθωμανοὶ χρονογράφοι ἀποδίδουσι τὴν εἰσαγωγὴν τῶν χρυσοποικίλτων σκούφων ὡς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῶν αὐλικῶν καὶ τοῦ Σουλτάνου εἰς αἰτίαν προελθοῦσαν κατὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Σωζοπόλεως. Γράφουν λοιπὸν ὅτι, ὅτε οἱ πολιορκηταὶ ἀπεχώρουν ἐκ τῆς Σωζοπόλεως μετὰ πλουσίων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν λαφύρων, ὁ Μουρὰτ ἰδὼν στρατιώτην φέροντα ἐπὶ κεφαλῆς χρυσῆν κύλικα μὴ κρυπτομένην καλῶς κάτωθεν τοῦ καλύμματός του,ἐπέπληξεν αὐτόν, διότι ἔκρυψε τὸ λάφυρον τοῦ ὁποίου τὸ 1)5 ἀνῆκεν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. Καὶ ὅμως, ἐπειδὴ ἤρεσεν εἰς αὐτὸν ἡ ἐπινόησις τοῦ στρατιώτου, οὐ μόνον ἐδωρήσατο αὐτῷ τὴν κύλικα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνάμνησιν εἰσήγαγε τὰ χρυσοποίκιλτα ὑποκαλύμματα, τὰ ὁποῖα ἔκτοτε ἔφερον οἱ σωματοφύλακες καὶ ἄλλοι αὐλικοί. Καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Σουλτάνος, εἰ καὶ ἠγάπα τὴν λιτότητα, ἐκάλυψεν ἔσωθεν τὸ κάλυμμά του διὰ χρυσοῦ. Καταλήγει δὲ ὁ Χάμμερ ἀναφέρων, ὅτι ἡ συνήθεια τῆς σκούφιας παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς ὑπομιμνήσκει ἔτι καὶ νῦν, τὴν ὑπὸ τοῦ Τούρκου στρατιώτου κατὰ τὴν λεηλασίαν τῆς Σωζοπόλεως ἁρπαγεῖσαν χρυσῆν κύλικα.

Ἀποδοθέντων ὅμως μετὰ τεσσαρακονταετίαν, ἤτοι τὸ 1413 ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Μωάμεθ Α΄ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς ἁπάντων τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου κάστρων, διετέλεσεν ἔτι ἡ Σωζόπολις ὑπὸ τὴν Βυζαντινὴν κυριαρχίαν μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Βαϊαζὶτ Β΄ καταλήψεως καὶ τῶν τελευταίων τούτων λειψάνων τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἔκτοτε οἱ Σωζοπολῖται διετήρησαν ἀκμαῖον τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἑλλ. Ἐπανάστασις εὗρεν αὐτοὺς προθύμους πρὸς ἔνοπλον εἰς αὐτὴν συμμετοχήν.

Οἱ προΰχοντες αὐτῆς μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μητροπολίτην Παΐσιον Πρικαΐον, ἐκ χωρίου Μένιτες τῆς Ἄνδρου, φίλον καὶ προστατευόμενον τοῦ Ἐθνομάρτυρος Γρηγορίου Ε΄, ὑποβοηθούμενοι χρηματικῶς ὑπὸ τῶν ἐν Ρενίῳ καὶ Ἰασίῳ συμπολιτῶν αὐτῶν Ι. Κωνσταντινίδου καὶ Κ. Παναγιώτου κατηχηθέντων ὑπὸ τοῦ Παπαφλέσσα, προετοιμάζουσιν εἰς τὴν γενέτειραν ὅπλα καὶ φυσίγγια, μὴ ἀποδυσπετοῦντες ὅπως φονεύσωσι καὶ ὑποπτόν τινα ὑπηρέτην των.

Ἀλλ' ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις τεθεῖσα ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτῶν τὸν μὲν ἀείμνηστον Μητροπολίτην Παΐσιον ὁδηγεῖ δέσμιον εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως ἀποτίσῃ τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον (1) τοὺς δὲ προϋχοντας Χ' Ἀσλάνην Ἀντωνάκην Σκουλόγλου, ἱερέως τὸν βαθμόν, (ἐξ οὗ ἡ μετέπειτα οἰκογένεια Χ' Ἀσλάνογλου), Θανασάκη Θανάσογλου (ἐξ οὗ αἱ οἰκογένειαι Ἀθανασιάδου καὶ Ἰωαννιδῶν) καὶ Μπαλασάκην Σφέτκου, ἀπαγχονίζει εἰς Ἀγχίαλον, σωθέντος μόνον τοῦ Ἀσλάνη Δ. Σκουλόγλου, τῇ ἐπεμβάσει τοῦ φίλου του Διοικητοῦ Βιδινίου Χουσεΐν πασᾶ, καὶ ἐξορισθέντος εἰς Ρόδον, ὁπόθεν ἐπανῆλθε μετὰ ἓξαετίαν.

Ὅτε δὲ ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις, ἵνα καταρτίσῃ στόλον ἀξιόμαχον ἠναγκάσθη νὰ προσλάβῃ εἰς τὰ πλοῖά της, καταναγκαστικῶς καὶ Ἕλληνας τῶν παραλίων τῆς Μαύρης Θαλάσσης, τότε πολλὰ σπίτια τῆς Σωζοπόλεως ἔδωκαν καὶ τὸν φόρον τοῦτον τοῦ αἵματος.

Γερόντων μαρτυρίαι ἐπεβεβαίωσαν τὴν παράδοσιν, ὅτι ὁ Γεώργης Ράλλη, (ἀδελφὸς τοῦ Νικόλα Ράλλη γενν̀άρχου τῆς οἰκογενείας τῶν ἐν Σωζοπόλει Ραλλιδῶν διακριθέντων πάντοτε ἐπὶ φιλοπατρίᾳ), ὁ Θοδωράκης Πινάκογλους, Ν. Μελεγχάρης, Γιάννης Μαστροδημήτρογλους, Πουτσιτέλλας, Φραγκογιάννης, Γεωργάκης Τσάντογλους, Δ. Πετρινόγλους, Κωνσταντᾶς Χρούσογλους, Κοτότσος, Αὐγερινός, Ζήσης Ἀγγελέσας, Γιάννης Τσερκέζογλους, Δ. Μπότσης, Δ. Πρατσόλης, Πασχάλης Κατσούλιογλους καὶ Ἀσλάνης Πλανίτσας, παρευρέθησαν εἰς τὴν ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχίαν, ἐκτὸς τοῦ τελευταίου, ὅστις ἀποθανὼν κατὰ τὸν μεταξὺ Ναυαρίνου καὶ Πατρῶν πλοῦν τοῦ στόλου ἐτάφη ἐν Κυπαρισσίᾳ. Μερικοὶ δ' ἐκ τῶν λοιπῶν διασωθέντες εἰς τὴν παραλίαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ τουρκο-Αἰγυπτιακοῦ στόλου καὶ ἑνωθέντες μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Τούρκους, ὀλίγων μόνον ἐπανελθόντων εἰς τὴν γενέτειραν.

Παράδοσις.

Ἤdανε συνεφιασμένη καὶ βροχερὴ ἡ μέρα ποὺ ἦρτ' ἕνας πασᾶς στὴ Ζόπολι. Τ' ἀσκέρι dου τ' ἄφκε ὄξω πὲ dὴ πολιτεία κι' αὐτὸς πὲ τοῖς ἀξιωμακούς του, τράβηξε ἴσια γιὰ dὴ Μητρόπολι. Ἤdασι οὔλοι τέσσερης. Ἡ Μητρόπολι ἤdανε ἔρημη, γιατὶ μπροστήτερα πὲ κάμποσο καιρὸ dὸ Δεσπότη dὸ

(1) Κατά τινα τοπικὴν παράδοσιν ὁδηγούμενος οὗτος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπεβίωσε καθ' ὁδόν, ὅπου εὐσεβεῖς τινες Χριστιανοὶ τοῦ Σαμοκοβίου Θρᾴκης ἁψηφοῦντες πάντα κίνδυνον,τυλίξαντες τὸ ἱερὸν αὐτοῦ σκῆνος ἐντὸς ψάθας ἔθαψαν αὐτὸ εἰς ἀπόκεντρον μέρος τοῦ δάσους. Ἀπόγονοι ἐκ δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ, τοῦ Νικολάου καὶ Δημητρίου μετηνάστευσαν ἤδη εἰς Ἀθήνας καὶ Θεσσαλονίκην.

Μπαΐσιο δὸν ἐστείλανε δεμένο στὴ Μπόλη γιὰ κρέμασμα. Ηὕρανε 'κεῖ μόνε δὸ γέρω Γιαννάκη τοῦ Παρασκεᾶ, δὸ καδυλανάφτη. Δὸν ἐδωκανε νὰ συργιανίση τ' ἀλόγατα κ' ὕστερα δὸν ἔστειλ' ὁ πασᾶς νὰ καλέση τοῖς πρώτους τοῦ χωριοῦ. Ὅσοι π' αὐτουνοὺς δὲν ἐκρεμάστηκαν στὴν 'Αχελώ, ποὺ ἤδανε στημένη ἡ κρεμάλα, πήγανε τώρα καὶ κρύφτηκανε δῶ καὶ κεῖ. Τὰ γεναικόπαιδα μαζωμένα στὴν ἐκκλησιὰ τ' Ἄϊ-Γιάννη τοῦ Θεολόγου, παρακαλούσανε δὸ Θεὸ νὰ βοηθήση γιὰ νὰ γλυτώσουνε πὲ τοῖς Τούρκους π' ἀκόνιζαν ὄξω στὴς »Μισαριὲς» τὰ γιαταγάνια δους. Εἶχε βγῆ Σουλτανικὸ φερμάνι νὰ σφάξουνε τοῖς ραγιάδες.

Βράδυασε· κανεὶς πὲ τοῖς προεστοὺς δὲ φάνηκε. Οἱ Τοῦρκοι πὲ δὴ λύσσα ἔτριζαν τὰ δόδια δους. Ὁ γέρω Γιαννάκης ὅμως ἀτοὺ ἤδανε κεῖ. Δούλευε τώρα καὶ τόσα χρόνια 'ς τὸν Ἄϊ-Γιώργη καὶ τῶρα τοῖς Τούρκους θὰ φοβηθῆ; Δὸν ἐφώναξ' ὁ πασᾶς. Τ' ἀλόγατα δὸν εἶπε νὰ τὰ βάλης κριθάρι, νὰ τὰ κάνης τιμάρι καὶ πόψε νὰ τὰ δέσης μεσ' τὴν ἐκκλησιὰ «Πέκιεϊ ἐφεντὶμ» δὸν εἶπε. Μέσα' τὴν αὐλὴ τῆς Μητρόπολις ἤδανε ἡ ἐκκλησιὰ τ'Ἄϊ-Γεώργη. Τ' ἀλόγατα ὁ Γέρω Γιαννάκης τὰ 'δεσε 'ς τὸ πλάϊ τῆς 'Εκκλησιᾶς ποκάτου πὲ τὸ πάτωμα τοῦ γεναικίτη· οὔλο ὅμως μέσα 'ς τὴ περιοχὴ τῆς ἐκκλησιᾶς. Τὶ νὰ κάνη Βασιλικιὰ διαταγὴ θεϊκιὰ ὀργή. Τὰ 'δεσε καὶ φύλαγε νὰ κάνη τὸ θᾶμμά δου ὁ Ἄϊς-Γιώργης.

Πέρασανε τὰ μεσάνυχτα· ἀκούει φωνὲς μέσ' στὴ κάμαρα ποὺ κοιμούδαν ὁ πασᾶς μὲ τοῖς συντρόφους του. Τί τρέχει ; Ὁ Ἄϊς Γεώργης μὲ τὸ καμιτζίκι δου ἔδερνε δὸ πασᾶ στὸν ὕπνο δου. Πέρνει τοῖς συδρόφους του κατεβαίνουνε 'ς τὸ μέρος ποὺ ἤδασε τ' ἀλόγατα δεμένα. Καὶ τὰ τέσσερα πεσμένα κατὰ γῆς ποδοκλοτσοῦσαν γιὰ νὰ ψωφήσουν. Ἔφυγε μὲ τοὺς συδρόφους του τρεχᾶτος κι' οὔτε πιὰ μαθεύτηκε ποῦ πῆγε.

Ἔγραφον κατὰ μῆνα Μάϊον τοῦ 1930 ἐν Βυζαντίῳ Θεσσαλονίκης.

ΚΩΝΣΤ, ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΣΑΡΑΝΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ

Γεωργάκης Σαΐρογλους. Οὗτος ἦν Σαράντα ἐκκλησιώτης. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνεγερσίας τοῦ 1821 καθήμενος ἑσπέραν τινὰ ἐν τῷ καφενείῳ εἶδεν εἰσερχόμενον ἄγνωστον Ὀθωμανὸν ἰδιώτην, σχεδὸν ρακένδυτον καὶ κατάβρεκτον ἐκ τῆς κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν πιπτούσης ραγδαίας βροχῆς. Τὸν ἄγνωστον τοῦτον ἐφιλοξένησεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, κατὰ τὰ τότε ἐπικρατοῦντα ἔθιμα τῆς φιλοξενίας, πρὸς δὲ καὶ καθαρὰ καὶ στεγνὰ προσέφερεν αὐτῷ ἐνδύματα. Τὴν ἑπομένην ὁ ἄγνωστος ἀνεχώρησεν καὶ οὐδὲ πλέον ἐπανῆλθεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ Σαΐρογλου, ὁποῖός τις ἦν ὁ φιλοξενηθεὶς ἄγνωστος. Παρῆλθον ἔκτοτε δύο ὁλόκληρα ἔτη καὶ ἐξεδόθη Σουλτανικὴ διαταγὴ πρὸς ἀποκεφάλισιν τῶν ἁπανταχοῦ τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας προϋχόντων Χριστιανῶν τῶν ὁπωσδήποτε ἐνεχομένων εἰς τὴν ἐπανάστασιν.

Οἱ προϋχοντες τοῦ Βιλαετίου Ἀδριανουπόλεως σιδηροδέσμιοι ἤχθησαν εἰς Σαμακόβιον καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ Γεωργάκης Σαΐρογλους, ὅστις, ἀντὶ νὰ ὁδηγηθῇ εἰς τὴν φυλακὴν ἢ τὴν ἀγχόνην, ἤχθη ἐνώπιον τοῦ ἐκτελεστοῦ τῶν Σουλτανικῶν ἀποφάσεων.

Οὐδέποτε ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ Σαΐρογλου, ὅτι ὁ παρ' αὐτοῦ φιλοξενηθεὶς πρὸ δύο ἐτῶν ἄγνωστος, ἦτο ἐμπεπιστευμένος τότε τοῦ Σουλτάνου πασᾶς, περιερχόμενος τὰς Ὀθωμανικὰς ἐπαρχίας χάριν κατασκοπείας.

Ἡ ἀναγνώρισις ἐγένετο τῇ ὑπενθυμίσει τοῦ πασᾶ καὶ ὁ Σαΐρογλους ἀντὶ τῆς ἀγχόνης ἀπήλαυσε τῆς ὑψίστης τιμῆς νὰ παρουσιασθῇ κατὰ σύσταοιν τοῦ πασᾶ, ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου. Ἐκ τούτου ἀποιλλαγὴ ἀπὸ βεβαίου θανάτου, τιμητικὴ σπάθη καὶ ἄλλα προνόμια καὶ τιμαὶ ὑπῆρξαν ἡ ἀμοιβὴ τῆς φιλοξενίας ἐκείνης. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀθανάσιος εἰσήχθη δωρεὰν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Αὐτοκρατορικὴν Σχολήν, ἧς ἀποφοιτήσας διωρίσθη Ταπουτζίμπασης (Ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ Κτηματολογίου) τοῦ Βιλαετίου Ἀδριανουπόλεως.

Κατὰ τὴν ὑπηρεσιακὴν δὲ περιοδείαν του ἀνὰ τὴν Θράκην ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Σωζούπολιν. Οἱ προϋχοντες αὐτῆς ἔχοντες κοινοτικὰς γαίας διεκδικουμένας ὑπὸ τρίτων καὶ θέλοντες νὰ καθυποχρεώσουν αὐτόν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων περιποιήσεων ἐξέδραμον μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ Μεγάλο νησὶ πρὸς διασκέδασιν. Ἐκεῖ κατόπιν εὐθυμίας ἔψαλε μελῳδικώτατα ὁ τότε ἱεροψάλτης μουσικὸς Ἀντώνιος Χρηστίδης καὶ τόσον πολὺ ηὐχαριστήθη ἐκ τῆς μελῳδίας

αὐτοῦ ὁ Σαΐρογλους, ὥστε ἀπεκάλεσεν αὐτὸν Τέρπανδρον καὶ ἔκτοτε ἔφερεν τὸ ἐπώνυμον τοῦτο.

Κ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΙΔΗΣ

Ἀπαγχονισμοὶ ἐν Σαράντᾳ Ἐκκλησίαις.

Ἡ μῆνις τοῦ τυράννου κατὰ τὸ 1821 ἐξεδηλώθη ἐν Σαράντα-Ἐκκλησίαις διὰ τοῦ ἀπαγχονισμοῦ τῶν προκρίτων Κωνσταντίνου Ἱερέως, Χατζῆ Μαζαράκη, Χατζῆ Δημητράκη καὶ Χατζῆ Νικολάου τῶν αὐταδέλφων.

Οὗτοι μυηθέντες εἰς τὰ τῆς φιλικῆς ἑταιρείας καὶ ἀνταλλάσσοντες τὰ συνθήματα τοῦ δεινοῦ ἀγῶνος ἐν γραφαῖς τεθωρακισμέναις ὑπὸ τὰ πέταλα τῶν διαγγελέων ἵππων, κατώρθουν νὰ εὑρίσκωνται εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν λοιπῶν συναγωνιστῶν καὶ οὕτω μεταδίδοντες καὶ ἀποδεχόμενοι τὰς δεούσας ὁδηγίας διετήρουν συνοχὴν τῶν ἐνεργειῶν καὶ δράσεων τοῦ ἐξεγερθέντος Πανελληνίου.

Ὁ Ἱερεὺς Κωνστάντιος ὁ νυχθημερὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ Ἔθνους ἐλευθερίας οὐ μόνον δεόμενος τοῦ Ὑψίστου, ἀλλὰ καὶ ἐνθαρρύνων τὸ ποίμνιόν του ἦτο ὁ μόνος ἱερεὺς κατὰ τὴν περιφέρειαν ταύτην καὶ διδάσκαλος ἀντάξιον υἱὸν ἀναθρέψας τὸν ἀοίδιμον διδάσκαλον γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα **«Δάσκαλος Γιάννης»**, τὸν ἰδόντα τὸν πατέρα του ἀπαγχονισθέντα καὶ τὰς πρώτας γνώσεις ἐπὶ ἥμισυ αἰῶνα εἰς πολλὰς ἑκατοντάδας παίδων μετὰ ζήλου ἐνθέου μεταλαμπαδεύσαντα.

Ὁ Χατζῆ Μαζαράκης ἦν ἔξοχον μέλος τῆς Κοινότητος, τὴν θέσιν του καὶ τὴν παρὰ τῷ Ἔθνει ὑπόληψιν του μεταχειριζόμενος ὑπὲρ τοῦ πρὸς τὸ Ἔθνος ἀγαθοῦ.

Οἱ ἀδελφοὶ Χατζῆ Δημητράκης καὶ Χατζῆ Νικολάκης ὑπερέχοντες κατὰ πλοῦτον πάντων τῶν πολιτῶν ἐχρῶντο οὐχὶ ὑπὲρ ἰδίας ἀπολαύσεως ἀλλ' ὑπὲρ τῆς εὐκλείας τοῦ Ἔθνους καὶ εἰς τὰ αἰσθήματα ταῦτα πάντες ἐνεπνέοντο ἀπὸ τὴν φυσίζωον αὔραν τῆς ἐλευθερίας καλῶς σκεπτόμενοι, ὅτι τὰ κατὰ κόσμον ἀγαθὰ ἐδωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ καλοῦ καὶ τῆς γενικῆς εὐτυχίας.

Ὁ ἕτερος τῶν ἀδελφῶν ἀοίδιμος Χατζῆ Δημητράκης καὶ κατὰ τὴν ἐσχάτην ὥραν τῆς ζωῆς του θέλων νὰ μεταδώσῃ θάρρος γενναιοψυχίαν καί καρτερίαν εἰς τοὺς φίλους καὶ ὀπαδούς του ἐτόλμησε ν' ἀποτείνῃ λόγους παρηγορητικοὺς καὶ ἐνθαρρυντικούς, τοῦθ' ὅπερ ἐκίνησεν τὴν μανίαν τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου, ὁ ὁποῖος ὥρμησε κατ' αὐτοῦ πρὸς σπαραγμόν, ἀλλ' οὗτος ὥσπερ οἱ πρῶτοι μάρτυρες Χριστιανοί, περιφρονῶν πάντα καὶ ὀρεγόμενος τοῦ ἐνδόξου θανάτου, διὰ τῶν ἰδίων του ποδῶν ἀπεμάκρυνε τὸν ὑπὸ τοὺς πόδας

του ὀκρίβαντα τῆς ἀγχόνης καὶ ἐπέσπευσε τὸ τέλος τῆς ἀγωνίας. Καὶ τοῦτο εἶναι τρανὴ ἀπόδειξις τῆς μεγάλης ἐλπίδος, ἣν ἔτρεφε περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ἔθνους. Καὶ θὰ ἐξετείνετο τὸ κακὸν καὶ δι' ἄλλους, ἐὰν μὴ αἱ ἀντάξιαι σύμβιοι αὐτῶν, προσφέρουσαι τὰ κοσμήματα αὐτῶν καὶ ὅλην των τὴν περιουσίαν ἐξιλέουν τὴν μῆνιν καὶ προελάμβανον τὴν γενίκευσιν τοῦ κακοῦ.

Δὲν ἔτρεμον οἱ ἀοίδιμοι πρὸ τοῦ θανάτου, ἀλλ' ὡς γνήσιοι Χριστιανοὶ καὶ ἀκραιφνεῖς Ἕλληνες καὶ μὲ προφητικὴν ἔλλαμψιν, ὅτι ὁ ἀκήρατος αὐτῶν θάνατος θὰ ἐπότιζε τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ἔθνους καὶ οἱονεὶ βλέποντες καὶ ὁραματιζόμενοι τὴν κυανόλευκον ὑπὲρ τὰς κεφαλάς των, γαλήνιοι σταθεροὶ καὶ καρτερικοὶ μετ' εὐχαριστιῶν πρὸς τὸ θεῖον, διότι ἠξιοῦντο τοιούτου φωτοστεφάνου ἀθανασίας, παρέστησαν εἰς τὸν τόπον τῆς ἀγχόνης ἐν τῇ Κεντρικῇ ἀγορᾷ τῆς πόλεως, ἔνθα ἦσαν ἄλλοτε τὰ κρεοπωλεῖα αὐτῆς, ὅπου ἐσώζοντο ἀκόμη μέχρι πρό τινος χρόνου καὶ οἱ κρῖκοι τῆς ἀγχόνης, ἡ δὲ ἄνωθεν θεία δύναμις ὑπετύπου τὸ φῶς τὸ ὁποῖον θὰ διεχεῖτο ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον, ὡς οἱ παραστάντες ὁμοεθνεῖς τε καὶ ἀλλοεθνεῖς ἀφηγοῦνται, ὅτι πύρινοι γλῶσσαι ἀνεφάνησαν ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ ἦσαν αἱ πύρινοι αὗται γλῶσσαι ὁ πρόδρομος καὶ φωταυγὲς σημεῖον τῆς μελλούσης καὶ αὐτῶν καὶ τοῦ Ἔθνους δόξης, ὑπὲρ ἧς αὐτοὶ καὶ οἱ ὁμόφρονες καὶ ὁμότροποι πανταχοῦ ἀποθνήσκοντες κληρομοῦσιν αἰώνιον ζωὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

(Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ ἄλλοτε δημάρχου Σαράντα Ἐκκλησιῶν κ. Μιχ. Λυκίδου).

Η ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΓΚΙΟΥΜΟΥΛΤΖΙΝΑΣ (ΚΟΜΟΤΙΝΗΣ) ΤΟΥ 1913.

Οἱ σύμμαχοι εἶχον πλέον συντρίψει τὸν Τουρκικὸν στρατόν, ἡ δὲ Τουρκικὴ ἐξουσία ὕστερα ἀπὸ τόσους αἰῶνας εἶχε περιορισθεῖ εἰς τὴν Εὐρώπην μόνον εἰς τὴν Χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως καὶ πέραν τῆς ἀπορθήτου Τσατάλτζας. Τὰ τμήματα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας τὰ κατέλαβον οἱ Ἕλληνες, οἱ Σέρβοι, οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Μαυροβούνιοι.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἐπειδὴ οἱ σύμμαχοι δὲν συνεβιβάσθησαν εἰς τὴν διανομὴν τῆς δι' αἵματος κτηθείσης χώρας, ἐκηρύχθη ὁ δεύτερος Βαλκανικὸς πόλεμος μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ Σερβίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Βουλγαρίας ἀφ' ἑτέρου, τὴν 18 Ἰουνίου 1913. Οἱ Τοῦρκοι, ἡττημένοι, εἶχον κατορθώσει νὰ συγκεντρώσουν ἀπὸ τὰς μακρυνὰς χώρας των εἰς τὴν Τσατάλτζαν καὶ τὸ Μπουλαΐρ τῆς Χερσονήσου στρατὸν πολυάριθμον καὶ ἀξιόμαχον καὶ δι' αὐτοῦ κατέλαβον εὐκόλως τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην μὲ τὴν Ἀδριανούπολιν διότι οἱ Βούλγαροι συνεκέντρωσαν ὅλον σχεδὸν τὸν στρατόν των ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ Μακεδονικὸν στρατόπεδον.

Μὲ ἀληθινὰς ἐποποιΐας καὶ καταπληκτικὰς γιγαντομαχίας οἱ Ἕλληνες εἰς συνεχεῖς καὶ αἱματηρὰς μάχας, συνέτριψαν τὴν ἀφαντάστως πείσμονα ἀντίστασιν τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ καὶ ἐπὶ τέλους, ἔφερον αὐτὸν πέραν τῶν παλαιῶν συνόρων ἐπὶ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους.

Οἱ Τοῦρκοι ἐν τῷ μεταξύ, ἐπωφεληθέντες ἀπὸ τὴν ρῆξιν τῶν συμμάχων, ἐπροχώρησαν καὶ μὲ τρία τάγματα στρατοῦ, ἀποτελουμένου ἐκ νεαρῶν ἐφέδρων ἐκ Συρίας καὶ τῆς πολεμικῆς φυλῆς τῶν Καρὰ-Κετσιλῆ, ὑπὸ τὴν διοίκησιν Ταγματάρχου ἐμπειροπολέμου, κατέλαβον τὸ Διδυμότειχον. Ὁ Βουλγαρικὸς στρατὸς τοῦ Σουφλίου ἠναγκάσθη τότε νὰ ἐκκενώσῃ τὴν πόλιν ταύτην καὶ διὰ τῆς ὀρεινῆς ὁδοῦ Μικροῦ Δερείου νὰ ἀποσυρθῇ πέραν τοῦ Ἄρδα.

Ἡ διοίκησις τοῦ Σουφλίου ὁμοφώνως ἀνετέθη τότε εἰς τὸν ἰατρὸν Κωνσταντῖνον Κουρτίδην, ὅστις ἀμέσως ἐσχημάτισε πολιτοφυλακὴν ἀπὸ στελέχη καλῶς γυμνασμένα καὶ πειθαρχικά, προσλαβὼν ὡς ὑπαρχηγὸν τὸν Ἐλευθέριον Ἀλ. Γκιρτζῆν.

Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς Διδυμοτείχου, γνωρίζων τὸ ἀξιόμαχον τῶν Σουφλιωτῶν, διακριθέντων πάντοτε διὰ τὸν πατριωτισμόν των, δὲν ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ μέχρι Σουφλίου. Ἐπειδὴ δὲ αἱ Κυβερνήσεις Ἑλλάδος — Τουρκίας εἶχον ἔλθει εἰς σχετικὰς συνεννοήσεις διὰ τὴν στάσιν των ἀπέ-

ναντι τῶν Βουλγάρων, ὁ Διοικητὴς τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων ἐζήτησε νὰ καταλάβῃ τὸ Σουφλίον εἰρηνικῶς. Μετέβη πρὸς τοῦτο ἐπιτροπὴ ἐκ Σουφλίου πρὸς συνεννόησιν. Ἐπειδὴ δὲ ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ ὁ ἀναμενόμενος Ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς τὸ Σουφλί, συνεφωνήθη νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν ὁ Τουρκικὸς στρατὸς εἰς ὡρισμένην ἡμέραν καὶ ὥραν διὰ τῆς δημοσίας ὁδοῦ. Παρασπονδήσαντες ὅμως οἱ Τοῦρκοι ἔφθασαν πρὶν ἐξημερώσει καὶ κατέλαβον τοὺς πρὸ τῆς πόλεως λόφους, παρατάξαντες καὶ μυδραλλιοβόλα. Μόλις ὅμως ἡ πρωτοπορία των ἐπεχείρισε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, ἡ πολιτοφυλακὴ Σουφλίου, ὡπλισμένη καλῶς, ἀντέταξεν ἄμυναν καὶ ἐκ τῆς συμπλοκῆς αὐτῆς ἐπληγώθησαν 4 Τοῦρκοι στρατιῶται. Τὸ ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον εἰμποροῦσε νὰ ἔχῃ τρομερὰς συνεπείας διὰ τὴν πόλιν, ἐδικαιολογήθη, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἦλθον παρὰ τὰ συμπεφωνημένα δι' ἄλλης ὁδοῦ καὶ ὅτι ἕνεκα τοῦ σκότους οἱ Σουφλιῶται ἐξέλαβον τοὺς Τούρκους ὡς Βουλγάρους.

Μετὰ τοῦτο ὁ Τουρκικὸς στρατὸς εἰσῆλθε φιλικῶς εἰς τὴν πόλιν Σουφλίον καὶ κατέλαβε αὐτὴν τὴν 14 Ἰουλίου 1913.

Μετά τινας ἡμέρας, δηλαδὴ τὴν 19 Ἰουλίου, ἄγημα Ἑλλήνων πεζοναυτῶν μὲ μυδραλλιοβόλα καὶ πολυβόλα μικρᾶς ὁλκῆς ὑπὸ τὸν Τυπάλδον καὶ Κωνστ. Μελᾶν ἔφθασαν καὶ ἐσταμάτησαν εἰς Κορνοφωλέαν, τρία χιλιόμετρα πρὸς Νότον τοῦ Σουφλίου.

Ἐπίσης ἦλθεν εἰς Κορνοφωλέαν ὁ ἔνδοξος Ναύαρχος Κουντουριώτης, ὅπου προσεκάλεσε τὸν τότε Δήμαρχον Σουφλίου Πασχάλην Μανάβην καὶ τὸν ἰατρὸν Κ. Κουρτίδην. Συγχρόνως εἶχε προσκαλέσει καὶ τοὺς προϋχοντας ὅλων τῶν ὑπὸ τὴν Ἑλλην. κατοχὴν χωρίων καὶ συνέστησεν εἰς ὅλους τοὺς νέους νὰ στρατευθοῦν ὡς ἐθελονταὶ τῆς μελλούσης νὰ συσταθῇ αὐτονομίας τῆς Λυτικῆς Θρᾴκης, νὰ συμπράξουν δὲ μὲ τοὺς Τούρκους πρὸς τοῦτο πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς. Ἀκολούθως πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ὑπέδειξε ὡς πρόεδρον τῆς αὐτονομίας τοῦ τμήματος Σουφλίου τὸν Κ. Κουρτίδην.

Οἱ Ἕλληνες ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν Κορνοφωλέαν τὴν 3 Αὐγούστου καὶ περιωρίσθησαν μόνον εἰς τὸ Δεδεαγάτς, ὅπου ἔμειναν μέχρι τῆς 8 Σεπτεμβρίου.

Οἱ Τοῦρκοι ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Σουφλίον περὶ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Τούρκων, κατόπιν, φαίνεται, συνεννοήσεως τῶν Κυβερνήσεων Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, ὅπως ἡ Δυτικὴ Θρᾴκη ἀνακηρυχθῇ αὐτόνομος, Ἐπιτροπὴ ἐκ Σουφλίου καὶ Ὀρτάκιοϊ ἀνεχώρησαν πρὸς συνενόησιν μετὰ τοῦ Γεν. Διοικητοῦ εἰς Ἀδριανούπολιν. Μετά τινας ἡμέρας μετέβησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ Ταγματάρχου τότε Ἐνβὲρ βέη.

Ἡ ἐπιτροπὴ Σουφλίου ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸν Κ. Κουρτίδην καὶ δικηγόρον Δημητράκην ἐφένδην Βαλτζιόγλου, ἐπανειλημμένως δὲ παρουσιάσθη εἰς τὸν Ταλαὰτ βέην καὶ ἐπὶ δεκαπενθήμερον συνειργάσθη μὲ τὸν Οἰκουμενικὸν

Πατριάρχην Γερμανόν, τὸν τότε Διευθύνοντα τὴν Ἑλλην. Πρεσβείαν Κύριον Εὐθύμιον Κανελλόπουλον, ὅστις ἐγνώριζε καὶ πρόσωπα καὶ πράγματα, διότι εἶχε χρηματίσει ὑποπρόξενος εἰς τὸ Δεδέαγατς, ὡς καὶ μὲ τὸν πρύτανιν τῶν Ἑλλήνων δημοσιογράφων ἀοίδιμον Σταῦρον Βουτυρᾶν. Ὁ ἰατρὸς Κ. Κουρτίδης καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο συνέτασσε τὰς προκηρύξεις, ἀνακοινωθέντα καὶ ἐδημοσίευεν εἰς τὸν «Νεολόγον» καὶ «Πρόοδον» Ἐθνικὰ ἄρθρα, σκοποῦντα τὴν παγίωσιν τῆς αὐτονομίας.

Ἐπειδὴ δὲ ἤδη ἀνεκηρύχθη ἡ αὐτονομία, αἱ ἐπιτροπαὶ ἐπέστρεψαν εἰς τά μέρη των. Ἡ Δυτικὴ Θράκη εἶχε διαιρεθῇ εἰς τρία τμήματα, εἰς τὸ τῆς Γκιουμουλτζίνας, ὅπου Πρόεδρος ἐξελέγη Τοῦρκος καὶ εἰς τὸ τοῦ Δεδέαγατς καὶ Σουφλίου, εἰς τὰ ὁποῖα ἐξελέγησαν Ἕλληνες.

Ὁ τουρκικὸς στρατός, ὡς εἴπομεν, ἀπεσύρθη εἰς τὸ Διδυμότειχον.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ τμήματος Σουφλίου-συνόρων, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ σπουδαιότερον, διότι εὑρίσκετο μεταξὺ τῶν Τουρκικῶν καὶ Βουλγαρικῶν στρατευμάτων, Κ. Κουρτίδης διωργάνωσε ἀμέσως αὐτὸ πολιτικῶς καὶ διοικητικῶς, διορίσας τὸν Δημ. Βαλτζιόγλου Εἰρηνοδίκην, Διευθυντὴν τῆς Ἀστυφυλακῆς τὸν Εὐάγγελον Μόκαλην καὶ τὸν Ἠλίαν Ἀργυριάδην ἀρχηγὸν τῆς Πολιτοφυλακῆς, ἥτις ἐξησφάλισε τὴν τάξιν καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν

Ἡ ἀ τυνομία ἐλειτούργει ὡς πραγματικὸν κράτος. Ἐπέβαλε φορολογίαν δεκάτης ἐπὶ σταφυλῆς, δασμὸν τελωνειακὸν ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἔδιδε μισθὸν τακτικὸν εἰς τοὺς ὑπαλλήλους, τοὺς ἀστυφύλακας καὶ πολιτοφύλακας.

Ἐκ Γκιουμουλτζίνης ἐστάλησαν γραμματόσημα ἰδιαίτερα ἀκίνητα εἰς φακέλλους, ἐξεδίδοντο δὲ καὶ κανονικὰ διαβατήρια διὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν κατοίκων.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἐπεκράτησε τάξις καὶ ἀσφάλεια πρωτοφανής.

Ἐν τῷ μεταξύ, κατόπιν συνεννοήσεως ἐν Κωνσταννινουπόλει τῶν Κυβερνήσεων Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας, ἡ Τουρκία παρεχώρησε τὴν Δυτικὴν Θράκην εἰς τοὺς Βουλγάρους, οἱ ὁποῖοι ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου 1913 κατέλαβον αὐτήν. Τὴν πόλιν Σουφλίου κατέλαβε ὁλόκληρον σύνταγμα ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Πέτρον Ράσκωφ.

Ἡ ἐπὶ τῆς Δυτικῆς Θράκης Βουλγαρικὴ κυριαρχία διήρκεσε ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς μέχρι τῆς 15 Μαΐου 1920, ὁπότε ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατέλαβε τὴν Ἑλληνικωτάτην Θράκην καὶ τὴν ἥνωσε μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

(Ἀπὸ τὸ «Ἡμερολόγιον» παλαιοῦ πολεμιστοῦ).

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΘΡΑΚΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

[Ἐκ τῆς περὶ τῶν σχολείων τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους ἐπὶ τουρκοκρατίας μελέτης τοῦ πρώην γυμναστιάρχου Τρύφωνος Ε. Εὐαγγελίδου ἀποσπάσαντες δημοσιεύομεν ὧδε κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν τὰ τῶν σχολείων Θράκης, παρακαλοῦντες τοὺς λογίους Θράκας νὰ ἀποστείλωσι τῷ «Θρακικῷ Κέντρῳ» ἐὰν ἔχωσιν ἄλλας εἰδήσεις μὴ ἀναφερομένας ἐν τῇ παρούσῃ πραγματείᾳ πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῆς.]

Σχολὴ Ἀγχιάλου.— Αὕτη συνεστάθη κατὰ τὸν ιστ' αἰῶνα ὑπὸ τῶν προυχόντων καὶ μέγα παρὰ τοῖς Τούρκοις ἰσχυόντων Ἀγχιαλιτῶν, Καντακουζηνῶν, Χρυσοβέργηδων (Κουροπαλάται), ἀνιδρυθεῖσα δὲ τῷ 1703 (1), παρεῖχε τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῆς τε καὶ τοῖς πλησιοχώροις Ἕλλησιν, τῶν Βουλγάρων ἐπίσης ἀκροωμένων μαθημάτων ἑλληνικῶν, ὡς μὴ ἐχόντων ἔτι ἐθνικὴν συνείδησιν. Διδασκάλων ὀνόματα δὲν γινώσκομεν, ὑφίστατο ὅμως καθ' ὅλον τὸν ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα. Οὕτω τῷ 1792 ἔχομεν μνείαν αὐτῆς(2), ὡς καὶ τῷ 1800. Τῷ 1819 ἐδίδασκεν ὁ ἐξ Ἄνδρου Γρηγόριος Ροΐδης, ἀνεψιὸς τοῦ ἐν Κυδωνίαις εὐδοκίμως παιδαγωγοῦντος Γρηγορίου, καταφυγὼν εἶτα εἰς Ὀδησσὸν καὶ τῷ 1826 εἰς Ἄνδρον (3), ὃν διεδέξατο τῷ 1821 ὁ Χρυσοβέργης Κουροπαλάτης ὁ Ἀγχιαλίτης.

Σχολὴ Ἀδριανουπόλεως.— Ἐν Ἀδριανουπόλει, φθίνοντος τοῦ ιε' ἢ ἀρχομένου τοῦ ιστ' αἰῶνος, ὑπῆρχον λόγιοι ἄνδρες ἱκανοί, οἵτινες ἤγειραν συζήτησιν σφοδρὰν περὶ θρησκευτικοφιλοσοφικῶν ζητημάτων καὶ δὴ περὶ ψυχῆς καὶ παραδείσου, ἥτις ἐξῆψε τοιαύτας καὶ τοσαύτας συζητήσεις ἐν τῇ πόλει, ὥστε ὁ πατριάρχης ἠναγκάσθη νὰ γράψῃ διὰ τοῦ μ. ῥήτορος τῆς Μ. Ἐκκλησίας Μανουὴλ Κορινθίου αὐστηρῶς πρὸς τὸν μητροπολίτην περὶ

---

(1) Ἴδε χειρόγραφον Ἁγιάσου (Λέσβου). Ἐπιθ. «Ξενοφῶντος» Τόμ. στ' 283 καὶ 583. Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Μαυρογορδάτειος Βιβλιοθήκη παράρτημα ΙΕ' τόμ. τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου Κων/πόλεως σ. 162.

(2) Ἴδε Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, ἡ Μάδυτος, Ἀθ. 1890 σ. 44 ἐν ᾗ ἀναφέρεται ὅτι ὁ Κῶδιξ Γ' τῆς βιβλιοθήκης τῆς Σχολῆς ἐγράφη ὑπό τινος Νικολάου ἐν τῇ τῆς Ἀγχιάλου σχολῇ.

(3) Δ. Πασχάλη (ἐν σχολείοις Ἄνδρου). Δυστυχῶς ἡ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Θ. Παρασκευοπούλου ἐκδοθεῖσα ἱστορία τῆς Ἀγχιάλου, Ἀθ. 1887 φθάνει μέχρι τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, τὸ β' μέρος δὲν ἐξεδόθη, ὥστε νὰ ἔχωμεν πληροφορίας παρὰ τοῦ ἰατροφιλοσόφου ὄντως Παρασκευοπούλου, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέθανε.

καταπαύσεως αὐτῶν (Γεδεὼν ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ τόμ. ΚΔ' σ. 375—6 καὶ 381—4 τοῦ αὐτοῦ Γράμματα ἐκ τῆς Ἀδριανουπόλεως (1689—1729) Κων)πολις 1913 σ. 10). Ὄντως δὲ ὑπῆρχον τότε λόγιοι καὶ εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ προὔχοντες, ὡς οἱ ἀδελφοὶ Θωμᾶς καὶ Γεώργιος Κριτόπουλοι, οἵτινες καὶ τὸν ναὸν τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἀνίδρυσαν καέντα καὶ οἶκον ἐδωρήσαντο εἰς τὴν ἐν Ἄθῳ Μονὴν τοῦ Παντοκράτορος τῷ 1597 καὶ κανδύλαν ἀργυρᾶν εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Γεδεὼν αὐτόθι σ. 11.). Περὶ δὲ τοῦ Γεωργίου Ραοὺλ Μελίκη θὰ εἴπωμεν ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἐκ Μεσημβρίας Μιχαὴλ Κατακουζηνοῦ (Σεϊτάνογλου) (πρβλ.Γεδεὼν ἄνθ' ἀνωτέρῳ σ.12).Μὴ λησμονῶμεν δὲ ὅτι καὶ τῆς ἐν Καλκούτῃ ἑλληνικῆς παροικίας ἱδρυτὴς ἦν ὁ Ἀδριανουπολίτης Παναγιώτης Ἀλεξίου, κατὰ Ἡλίαν Ταντταλίδην (Ἰνδικὴ ἀλληλογραφία, Κων]πολις 1852 καὶ Γεδεὼν αὐτόθι σ 12.) Μεγάλη δ' ἐμπορικὴ ἐπιμιξία ὑπῆρχε μεταξὺ Ἀδριανουπόλεως, Κων)πόλεως καὶ Σμύρνης καὶ συνάφειαι βιομηχανικαὶ καὶ ἐμπορικαὶ ἤκμαζον ἐν τῇ πόλει, ὡς δεικνύει ὁ κατάλογος ὁ δημοσιευθεὶς ὑπὸ τοῦ Γεδεὼν (ἔνθ' ἀνωτέρω σ. 24). Πρὸς τὸ σχολεῖον δὲ διετήρει καὶ ὀρφανοτροφεῖον ἤδη τῷ 1600 (αὐτόθι σ. 25).

Ἡ Σχολὴ Ἀδριανουπόλεως εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα τῶν ἐν Θράκῃ ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἐν τῇ πόλει πάντως καὶ πρὸ τῆς ἁλώσεως τοῦ Βυζαντίου (1) ὑπῆρχον σχολεῖα, ἅπερ, ὅτε ἑάλω ἡ πόλις ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1365 καὶ κατέστη πρώτη πρωτεύουσα τοῦ Κράτους αὐτῶν ἐν Εὐρώπῃ, ἔκλεισαν ἴσως, ἀλλ' ἤδη 200 ἔτη μετὰ ταῦτα ἐν τῇ πόλει συναντῶμεν σχολὴν περὶ ἧς μαρτυρίαν ἔσωσεν ἡμῖν ὁ πατριάρχης Ἰωάσαφ (πρώην Ἀδριανουπόλεως) ἀνὴρ Ἰωαννινίτης παρὰ Μαρτίνῳ Κρουσίῳ (Τουρκογραικίᾳ σ. 336) γράφων πρὸς τὸν διδάσκαλον Ἰωάννην Ζυγομαλᾶν : (2) «Τοὺς δὲ μαθητάς, πρὸς θεοῦ, μὴ ἀμέλει, ἀλλὰ πάσῃ δυνάμει ἐν ἐπιμελείᾳ καὶ καθαρᾷ συνειδήσει σπούδασον.... καὶ ἅπαντα τὰ παιδία καλῶς σπουδασάτωσαν· ἤδη γὰρ ἀποστελῶ ἡμῖν θᾶττον βιβλία κάλλιστα (18 Μαΐου 1550) (3). Ἡ σχολὴ αὕτη

---

(1) Ἰδὲ Γ. Λαμπουσιάδου «Θρακικὰ» 1919 τόμ. Β' σ. 303, ἐκπαιδευτικὴ κίνησις ἐν Ἀδριανουπόλει κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, ὅτε ἡ πόλις ἐτουρκοκρατεῖτο ἀπὸ τοῦ 1365.

(2) Ἰδὲ «Βυζαντίδα» τόμ. Β' σ. 414. Οὗτος ἐκκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάσαφ (1540 1551), οὗ ἀγνοοῦμεν ἂν ὑπῆρξε διδάσκαλος (Μ. Γεδεὼν ἐν «ἡμερολογίῳ τῆς Ἀνατολῆς» 1883 σ. 242—265.

(3) Ὁ Μ. Ι. Γεδεὼν ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» 1816 ἀριθμ. 14 καὶ 15 λέγει ὅτι ὁ Νεόφυτος τῷ 1673 ὑπεστήριξε τὴν σχολήν. Ἐν τοῖς Ἐπισκοπικοῖς Καταλόγοις τοῦ Ἀνθίμου Ἀλεξούδη τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἀναθεωρηθεῖσι ἐν τῷ «Πανελληνίῳ Λευκώματι τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας» Ἀθ. 1922 τόμ. στ' σ. 184, ἀναφέρει τρεῖς

ἦτο παράρτημα τῆς μητροπόλεως καὶ ἐπλούτισεν αὐτὴν ὁ Ἀδριανουπόλεως Νεόφυτος. Ἡ σχολὴ ἐξηκολούθει καθ' ὅλον τὸν ΙΖ' αἰῶνα (1) ἐδίδαξε δὲ πρὸ τοῦ 1642 ὁ Εὐγένιος Αἰτωλὸς ἴσως ἐκ Βυζαντίου κληθεὶς (2) καὶ ὁ Ἀναστάσιος Παντοδύναμος μετὰ τὸ 1660· διότι τῷ 1671 ἐξελέγη μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ μὴ ἀναγνωρισθεὶς ἐπέστρεψεν ὡς ἰδιώτης εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ ἐδίδασκεν ἰδιωτικῶς ἴσως αὐτόθι κατὰ Γεδεὼν (Χρονικὰ πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας σ. 92-3), τοῦθ' ἅπερ ἀπεδέχεται καὶ ὁ Γ. Λαμπουσιάδης. Τὸ σχολικὸν κτίριον ᾠκοδομήθη τῷ 1711 ἀντικρὺ τῆς Μητροπόλεως. Μετὰ τὸν Παντοδύναμον ἐδίδαξεν Χρύσανθός τις (Γεδεών, Νεόφυτος μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως Κων)πολις 1913 σ. 19 καὶ 26) μετὰ τοῦτον ὁ Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης (Γεδεών, γράμματα ἐκ τῆς ἐκκλησίας Ἀδριανουπόλεως Κων)πολις 1913 σ. 72— Μαρ. Βρετοῦ ἐθνικὸν ἡμερολόγιον, Παρίσιοι 1869 σ. 602). Ἐν αὐτῇ ἐσπούδασε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος ὁ Λαρισαῖος, ὁ συγγραφεὺς τοῦ Λατινιστὶ ἐκδοθέντος συγγράμματος «**περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας**» (3). Κατὰ τὸν κώδικα τῆς Μητροπόλεως ΝΘ' (τῆς θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης νῦν) ἐπὶ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθανασίου (1722-1739) ἐδίδαξεν ὁ Λαρισαῖος

Νεοφύτους α) 1644-8 β) 1651-60 γ) 1989-90, ὥστε τῷ 1673 δὲν ὑπῆρχε Νεόφυτος. Ὁ αὐτὸς ἐξέδοτο καὶ γράμματα ἐκ τῆς ἐκκλησίας Ἀδριανουπόλεως (1689-1729 Κωνσταντινούπολις 1913 εἰς 8ον σ. 96.

(1) Τῷ 1721 ὁ Ἱεροσολύμων Χρύσανθος γράφει πρὸς τοὺς Ἀδριανουπολίτας νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν σχολὴν (E. Legrand, Bibliothèque Vulgaire τόμ. IV—Γεδεὼν ἐν Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ 1889 σ. 32).

Ἐν Ἀδριανουπόλει ὑπῆρχε μετόχιον τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ πατριαρχείου ἐν ᾧ ἔμενον οἱ ἑκάστοτε ἔξαρχοι αὐτῶν καὶ οἱ διὰ Ρωσσίαν, χάριν τῶν λεγομένων ζητειῶν, καὶ ἐκεῖθεν δι' Ἱεροσόλυμα, Πατριάρχαι. Ἐν τῷ ναῷ τούτου τὰ ἐσνάφια τῆς πόλεως ἐτέλουν πεντάκις τοῦ ἔτους πανηγύρεις ἀντὶ 15 γροσίων καὶ τοῦ ἀναγκαιοῦντος κηρίου διὰ τὸν ἐπιτάφιον. Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ 405 χειρογράφῳ τοῦ Μετοχίου (φύλλ. 322β-323β) σώζεται γράμμα τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου τῆς 1 Ἰουνίου 1721 περὶ τῆς Σχολῆς Ἀδριανουπόλεως. Κατ' αὐτὴν ὁ διδάσκαλος ἐλάμβανεν 150 γρόσια (800 φράγκα) διδόμενα παρὰ τοῦ μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως, καὶ παρεκάλει τοὺς προϋχοντας νὰ ἀναβιβάσωσι τὸ ποσὸν τοῦτο εἰς 250 γρόσια ὧν τὰ μὲν 200 νὰ λαμβάνῃ ὁ διδάσκαλος, τὰ δὲ 50 νὰ χρησιμεύωσι πρὸς ἀγορὰν βιβλίων διὰ τοὺς μαθητὰς (Γεδεὼν ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ ΛΓ' σ. 86 ἑξ. καὶ Νεόφυτος μητροπολ. Ἀδριανουπόλεως σ. 55).

(2) Κ. Σάθα Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη τόμ. Γ' σ. 456.

(3) Οὗτος συνέγραψεν ἐπίτηδες λατινιστὶ ἵνα οὕτω δυνηθῶσιν οἱ τῆς Ἑσπερίας σοφοὶ νὰ λάβωσιν ἰδέαν τινὰ περὶ τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος: Status presens Ecclesiae Graeciae in quo etiam causae exponuntur cur Graeci moderni Novi Testamenti editiones in graeco-barbara lingua factas acceptare recusunt, Altorfi 1714.

Μᾶρκος μετὰ τοῦτον δὲ ὁ ἐκ Λιτίτζης Δημήτριος καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ Ἀθανάσιος Κόντης Βουθρωντεὺς (1714-1725).

Οἱ μαθηταὶ τοῦ Βουθρωντέως, ὡς μανθάνομεν ἐξ ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν πατριάρχην Χρύσανθον τῆς 18 Νοεμβρίου 1714, ἦσαν 17 διηρημένοι εἰς 4 τάξεις, ὧν ἡ μὲν α΄ περιεῖχε 3 σπουδάζοντας Ὅμηρον μετὰ τῆς ποιητικῆς τεχνολογίας καὶ προγυμνάσματα τοῦ Ἀφθονίου μετὰ τῶν παρεπομένων αὐτοῖς θεμάτων, ἡ δὲ β΄ 4 σπουδάζοντας Βασιλέων καὶ Φιλοσόφων ἀποφθέγματα καὶ τὰ κατ' εἶδος θέματα, ἡ δὲ γ΄ 3 σπουδάζοντας λόγους Ἰσοκράτους καὶ τὴν ἀνήκουσαν τεχνολογίαν, καὶ τέλος ἡ δ΄ 5 σπουδάζοντας Βατραχομυομαχίαν. Ἐν δὲ τῇ Γραμματικῇ καὶ τῇ Γραφῇ 2. «Προχωροῦν δι' εὐχῶν σας καλῶς ὅμως οἱ γονεῖς των τὰ ἀφίνουν ἕως νὰ μάθουν κἄτι τι καὶ μετὰ ταῦτα τὰ βάνουν εἰς τέχνην· μολουντοῦτο οἱ κόποι καὶ τὰ ἔξοδα δὲν γίνονταί εἰς μάτην· διὰ τοῦτο θέλετε παρακαλέσει τὸν ἐκλαμπρότατον (τίνα;) μήπως καὶ ἔβανε δύο ἢ τρεῖς λουφέδες νὰ ἐκυβερνοῦντο ἕνα ἢ δύο πτωχὰ νὰ σπουδάζουν καὶ ἦτο πολὺ τὸ καλὸν ἂν ἐγίνετο καὶ μάλιστα στερέωσις τοῦ σχολείου καὶ παρακίνησις καὶ φήμη καὶ καθένα γλιγόμενος καὶ ἀποβλέπων εἰς τὴν ὀλίγην ἐκείνην κυβέρνησιν ἐπρόστρεχε κλπ.».

Ὁ Βουθρωντεὺς τῇ 29 Μαΐου 1721, μὴ ἀνανεώσας, φαίνεται, τὸν διορισμόν του ἐν τῇ σχολῇ, γράφει τῷ αὐτῷ Χρυσάνθῳ ὅτι τὸν νεοδιορισθέντα διδάσκαλον Ζώην Ἰωάννου «ὅποῦ μέλλει νὰ ἀναδεχθῇ τὴν ἐπιστασίαν τῆς ἐνθάδε ἑλληνικῆς σχολῆς», ἐξετάσας εὗρε καθ' ὅλα καλόν, ὡς καὶ ὁ μητροπολίτης Ἀθανάσιος γράφων τῷ αὐτῷ αὐθημερόν. Ἀμφότεροι δὲ συνιστῶσι τῷ Χρυσάνθῳ νὰ γράψῃ πρὸς τοὺς ἐν Ἀδριανουπόλει γέροντας καὶ προεστῶτας νὰ τὸν ἀγαπῶσι καὶ «νὰ δείχνουν κάθε λογῆς περιποίησιν πρὸς τὴν λογιότητά του καὶ νὰ ἀφήσουν τὰ ψυχρὰ τὰ λόγια μερικοὶ ἀπ' αὐτούς, τὸ νὰ λέγουν δηλαδὴ ὅτι ἡμεῖς εὑρίσκομεν **διδάσκαλον δὲ 100 γρόσια** (1), **τὰ ὁποῖα ψυχραίνουν τὸ πρόθυμον ὁποίου καὶ ἂν εἶναι**».

Ἀφορμὴν λαβὼν ὁ Χρύσανθος ἐκ τῶν δύο ἐπιστολῶν τούτων γράφει παραινετικῶς τοῖς προεστῶσι νὰ δίδωσιν ἐκτὸς τῶν 150 γροσ. ἅπερ θὰ ἔδιδεν ὁ Ἀδριανουπόλεως νὰ δίδῃ τακτικὰ καὶ ἡ κοινότης τὰ 100 γρόσια καὶ ἐκ τούτων τὰ 200 νὰ λαμβάνῃ ὁ διδάσκαλος τὰ δὲ 50 δι' ἀγορὰν βιβλίων (Γεδεὼν ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ ΛΓ΄ σ. 86-7 καὶ τοῦ αὐτοῦ, Γράμματα ἐκ τῆς Ἀδριανουπόλεως σ. 68-71).

---

(1) Ὅτι τὰ 100 γρ. δὲν ἤρκουν ἔχομεν ἀπόδειξιν τοῦ Βουθρωντέως παραπονουμένου πρὸς τὸν Χρύσανθον καὶ ζητοῦντος συγχρόνως καμμίαν ἄλλην θέσιν. Ἐπὶ ἓξ μῆνας ὅμως ἐδίδασκεν ἰδιαιτέρως δύο μαθητὰς υἱοὺς ἀρχόντων Ἀδριανουπόλεως (Γεδεών, Γράμματα ἐκ τῆς Ἀδριανουπόλεως κτλ. σ. 66).

Μετ' αὐτὸν δ' ἐδίδαξεν ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Ζώης Ἰωάννου μέχρι τοῦ 1735. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1736-1744, ὁ Ἀλέξιος Τζέτζης Σπανὸς ὁ Ἠπειρώτης (Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ τόμ. Α΄ σ. 203-218) (1) μετὰ τούτου συνεδίδασκε ἀπὸ τοῦ 1738 καὶ ὁ ἐκ Κορνοφωλεᾶς Σταμάτιος Παπᾶ ἢ Παπασταμάτιος, πρότερον διδάσκαλος καὶ ἱεροκήρυξ Ἀλεξανδρείας χρηματίσας, ὅστις καὶ λόγον ἐπικήδειον ἐξεφώνησεν εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ τῷ 1739 ἀποθανόντος μητροπολίτου Ἀθανασίου. Ἐσπούδασεν ἀρχομένου τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος ἐν τῇ περιφήμῳ σχολῇ τῆς Πάτμου καὶ ἔγραψε: α΄) Χρηστομάθειαν (Ἀναστασίου Βυζαντίου;) Ἀρ. 4221, 1 τῶν χειρογράφων τοῦ Ἄθω. β΄) Ἐξηγήσεις κανόνων Ἀναστάσεως Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, αὐτόθι, 4. γ΄) Θέματα τὰ ἔξω τῶν εἰδῶν καὶ τὰ κατ' εἶδος, αὐτόθι, 3 καὶ ἀντέγραψε κώδικας **Γεωργίου Κορεσίου** (1721—1736), τῷ 1723 (Ἱεροσολυμ. Βιβλιοθήκη Λ. Παπαδ. Κεραμέως Α΄ 219—20)—**Θεοφίλου Κορυδαλλέως** προοίμια ρητορικῆς τέχνης κατὰ Ν]βριον 1721 ἐν Πάτμῳ (αὐτόθι σελ. 418—9)—**Συνεσίου** ἐπιστολὰς τῇ 25 Ἰανουαρίου 1724 ἐν Πάτμῳ (αὐτόθι σελ. 430) καὶ τὸν τοῦ **Μακαρίου** κώδικα περιέχοντα ἔκθεσιν ρητορικῶν κανόνων τοῖς ἱεροκήρυξι μάλιστα συμβαλλομένων ἐκ τοῦ Λατινικοῦ (αὐτόθι σελ. 432) καὶ τῷ 1756 «πνευματικὸν ἐντρύφημα» κώδ. 153 Ἀλεξίου Κολυβᾶ (Ν. Ἑλληνομνήμων ΙΕ΄ σ. 88). Ὁ Παπασταμάτης ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1763 ὅτε καὶ κατέλυσε τὸν βίον (2).

Μετ' αὐτὸν πιθανῶς ἐκλήθη διδάσκαλος ὁ Ἰγνάτιος Σαράφογλους (1764—8) ὁ εἶτα διευθυντὴς τῆς σχολῆς Καισαρείας (Παρανίκα Σχεδίασμα σ. 118), κατόπιν Ναζιανζοῦ († 1818), ὡς λέγει ὁ Γ. Ι. Λαμπουσιάδης (Ἀπομνημονεύματα ἐν Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ 1889 σ. 218 ἑξ. καὶ ὁ κώδιξ τῆς μητροπόλεως τοῦ 1819 ἐν ὑποσημειώσει) καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἰωακεὶμ Ἰβηρί-

---

(1) Ἄνθιμος Γαζῆς ἐν Ἑλληνικῇ Βιβλιοθήκῃ τόμ. Β΄ σ. 298. Ὁ Σπανὸς ἐξέδοτο παράφρασιν τῆς Ἐξαβίβλου τοῦ Ἀρμενοπούλου, κατ' ἐπιταγὴν καὶ ἀναλώμασι τοῦ Ἡρακλείας τῷ 1744.

(2) Τούτου σώζεται χειρόγραφον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς γραφὲν τῷ 1739 καὶ περιέχον λόγους ὑπ' αὐτοῦ ἀπαγγελθέντας καὶ δὴ τὸν ἐναρκτήριον τῆς σχολαρχίας αὐτοῦ, ὡς λέγει ὁ Γεδεὼν (Ἐκκλ. Ἀλήθ. ΛΓ΄ σελ. 459-61) καὶ ἄλλο χειρόγραφον μαθητικῆς ὕλης ἐν τῷ ἐν Ἀδριανουπόλει Σιναϊτικῷ Μετοχίῳ, ὁπόθεν ἐστάλησαν εἰς τὸ ἐν Παλατᾷ τοιοῦτον (Γεδεὼν ἔνθ' ἀλλαχοῦ σ. 55). Ὁ αὐτὸς ἐκ τοῦ χειρογράφου τούτου, ἀπολεσθέντος πιθανῶς μετὰ τὸν σεισμὸν τοῦ 1894, ὡς λέγει ἐν τῇ «Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ» (τόμ. ΛΓ΄ σ. 85, 91 καὶ 101), ἠρύσατο πλείστας πληροφορίας, περὶ τῆς σχολῆς, μαθητῶν καὶ διδασκάλων καὶ δὴ περὶ τοῦ Παπασταμάτη. Τούτου διήκουσε τῷ 1758 ὁ μαθητὴς Γεώργιος Χ. Γεωργίου, οὗ τὸ μαθηματάριον δημοσιεύει καὶ ποιήματά καὶ ἐπίγραμμα τοῦ συμμαθητοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου Φωκυλίδου εἰς αὐτὸν ἀποθανόντα καὶ τὰ ὀνόματα τριῶν ἄλλων συμμαθητῶν τοῦ Ἀθανασίου καὶ Σταύρου καὶ Θεοχάρου Χατζηγεωργίου.

της (1) καὶ μοναχὸς καὶ μαθητὴς τῆς Ἀθωνιάδος Ἀκαδημίας Νικόλαος Γ. Κῶος τῷ 1775 (2). Μετ' αὐτὸν ὁ Εὐγένιος Ἰθακήσιος. Τοῦτον διεδέξατο ὁ Σμυρναῖος Ἱερόθεος καὶ μετ' αὐτὸν ὁ ἐντόπιος Γεώργιος Οὐζούμογλους τῷ 1779 πρὸς ὃν γράφει ὁ Σέργιος Μακραῖος (3), ὁ τῆς Μ. τοῦ Γένους σχολῆς σχολάρχης, τῷ 1785.

Οὗτος ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1805· διεδέξατο δ' αὐτὸν ὁ ἐντόπιος ἐπίσης Γρηγόριος Μιχαήλογλους, ἀλλὰ τῷ 1808 διωρίσθη καὶ αὖθις ὁ Οὐζούμογλους.

Οἱ μαθηταὶ διὰ τὰς καιρικὰς περιστάσεις (ἤτοι ἀνταρσίας) δὲν προσήρχοντο καὶ τὸ σχολεῖον προσωρινῶς ἀνέστελλε τὴν λειτουργίαν του, ὡς ἀνέστελλεν αὐτὴν καὶ ἐν καιρῷ συλλογῆς τῶν καρπῶν τῆς χώρας, ὅτε οἱ γονεῖς ἀπέσυρον τὰ τέκνα των, χάριν τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν, ὡς συμβαίνει πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος μέρι σήμερον ἀκόμη. Εἰς τὴν Σχολὴν ἀφιέρωσε τῷ 1721 ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Χρύσανθος γρόσ. 100 δι' αὔξησιν μισθοῦ διδασκάλου εἰς ὃν νὰ δίδωσι 200 γρ. καὶ 50 διὰ βιβλία **καὶ νὰ μὴ ζητοῦσιν οἱ ἔφοροι φθηνὸν διδάσκαλον, ἀλλὰ καλόν** (Κώδιξ 405 τοῦ Μετοχίου Παναγίου Τάφου φύλ. 322α-323β), καὶ αἱ πέντε δὲ τῆς πόλεως συνοικίαι νὰ προσφέρωσι χρήματα διὰ τὴν σχολὴν (Γεδεὼν Ἐκκλ. Ἀλήθεια τόμ. ΛΓ' σ.85 ἑξ.). Ὁ δὲ πλούσιος Χατζῆ Βλασάκης Σταύρου προσέφερε κτῆμα 20,000 γροσίων.

Τῷ 1813, ὁ Δωρόθεος Πρώϊος μετὰ τὴν ἐν τῇ Σχολῇ Χίου καὶ Μεγάλῃ τοῦ Γένους διδασκαλίαν ἐξελέγη μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως, ἐδίδασκε συγχρόνως ἐν τῇ σχολῇ λογικὴν καὶ ἠθικὴν κατ' Ἀριστοτέλη,μαθηματικὰ καὶ Φυσικὰ κατὰ Νικηφόρον Θεοτόκην καὶ μεταφυσικὴν καὶ θεολογίαν κατὰ Εὐγένιον Βούλγαρην. Ἦτο λίαν πεπαιδευμένος ὡς σπουδάσας ἐν Ἑσπερίᾳ ἤτοι ἐν Πίσῃ, Φλωρεντίᾳ καὶ Παρισίοις(4). Οὗτος εἰργάσθη καὶ πρὸς σύστασιν ἱερατικῆς σχολῆς, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε τὸ ποθούμενον, οὐχ ἧττον ὅμως ἐν τοῖς πρυαστείοις τῆς πόλεως : Γιλδιρίμ, Κιὶκ καὶ Κιριτσχανὲ ἱδρύθησαν

---

(1) Byzantinische Zeitschrift 1907 σ. 269.

(2) Αὐτόθι. Πρὸς αὐτὸν γράφει ἐπιστολὴν ὁ Συμαῖος διδάσκαλος Ἰωάννης Καλοδουκίδης Μίγλης, ὄνομα μέχρι τοῦδε σωζόμενον ἐν Σύμῃ. Ἐχρημάτισε δὲ μαθητὴς τῆς Πατμιάδος σχολῆς (ἧς μονογραφίαν ἐξέδοτο ἐν Ἀθήναις τῷ 1911 ὁ Μ. Η. Μαλανδράκης), τῷ 1755—8, ὡς μανθάνομεν ἐκ κώδικος τῆς Μονῆς Πανορμίτου.

(3) Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη τόμ. Γ' σ. 541—542.

(4) Κατὰ τὸν Πουκβὶλ γερμ. μετάφρ. Hornthal, Heidelberg 1824 Β' 409-10 ἦτο ἐξωτερικὸς τρόφιμος τῆς πολυτεχνικῆς Σχολῆς, τρώγων ἐν ἐστιατορίῳ τῆς ὁδοῦ St. Iacques ἀντὶ 22 σολδίων τὴν μεσημβρίαν. Ὁ δὲ Ch. Diehl, mouvement civilisateur avant 1821 en Grèce, προσθέτει ὅτι ἔλαβε βαθμὸν Ἀριστα. Περὶ τούτου ἰδὲ ἐν τοῖς λογίοις βιογραφίαν τοῦ καθηγητοῦ Κ. Ἀμάντου.

κοινὰ σχολεῖα, ὧν οἱ διδάσκαλοι ἐμισθοῦντο ἐκ τῆς κεντρικῆς Σχολῆς (1). Ἀλλὰ καὶ τὴν παλαιὰν σχολὴν τῆς Ἀδριανουπόλεως μετερρύθμισε συνεργοῦντος τοῦ πρώην Πατριάρχου Κυρίλλου στ' αὐτόθι διατρίβοντος τῷ 1819 καὶ ἔγγραψεν εἰς Σμύρνην καὶ Χίον ζητῶν διδασκάλους· διότι ἐθεώρει ὅτι **«τὸ δυσκολώτερον μέρος τῆς συστάσεως καὶ προκοπῆς τῶν γυμνασίων εἶναι ἡ εὕρεσις τοιούτων,»** ὡς ἀναγινώσκομεν παρὰ Μ. Γεδεὼν (Χρον. Πατρ. Ἀκαδ. σ. 180-2. πρβλ. τὰς αὐτόθι παραπομπάς. Marcellus Souvenirs de l'Orient, Bruxel. 1840 Γ' 211, Λόγιος Ἑρμῆς 1819 σ. 719, 1820 σ. 354-66).

Ἀρχιδιδάσκαλος τῆς Σχολῆς διωρίσθη ὁ Στέφανος Καραθεοδωρῆς ὁ γεννάρχης τῶν εἶτα ἐν τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ διαπρεψάντων Καραθεοδωρήδων μετὰ τοῦ Σαράντη Ἀρχιγένους τοῦ ἐξ Ἐπιβατῶν. Ἐκ τῆς αὐτῆς Σχολῆς προῆλθον εἶτα καὶ δύο Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Στέφανος Κουμανούδης καὶ Χρῆστος Παπαδόπουλος, εὐεργέτης τῆς σχολῆς γενόμενος. ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς βίοις αὐτῶν.

Μετὰ τὸν Σαράντην Ἀρχιγένην ἐκλήθησαν ὡς διδάσκαλοι οἱ Μᾶρκος Βερώνης, Κ. Κόδρος, Πολυζώης Ἐμ. Χαριλάου, Γ. Λογοθετίδης μέχρι τοῦ 1856. Τοὐντεῦθεν δέ, μεταρρυθμισθείσης τῆς Σχολῆς, ἐκλήθησαν ὡς διδάσκαλοι οἱ ἐν Ἑσπερίᾳ τὰς σπουδὰς αὐτῶν συμπληρώσαντες Χρῆστος Παπαδόπουλος καὶ Β. Γρηγοριάδης, ὅτε ἡ σχολὴ περιελάμβανε καὶ γυμνασιακὰς τάξεις. Μετὰ τούτους ἐκ περιτροπῆς ἐδίδαξαν οἱ Γ. Δογοθετίδης, Κ. Χρονίδης, Π. Κυριτζίδης καὶ Κάκαρις. Τῷ 1879—80 ἐκτίσθη τὸ Γυμνάσιον ἐπὶ τοῦ Ἀδριανουπόλεως Γρηγορίου, πρώην διδασκάλου 1866 ἐν Πλωμαρίῳ Λέσβου καὶ εἶτα ἐν τῷ ἐν Γαλαζίῳ Λυκείῳ Α. Βενιέρη, ὅπου ἐξέδοτο καὶ τὸ «περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ὑπὸ λογικὴν ἔποψιν» ἔργον του. Οὗτος τῷ 1888 μετετέθη εἰς Ρόδον, ἀλλὰ καταργήσας τὸ λεγόμενον **παφοῦντιν σίτου** (περὶ οὗ ἰδὲ ἐμὰ Ροδιακὰ Ρόδος 1917), δυσηρέστησε τοὺς κατοίκους, ἐφ' ᾧ καὶ ἡ Μ. Ἐκκλησία μετέθεσεν αὐτὸν εἰς Δρυϊνούπολιν («Δωδώνη» β' 1879 σ. 139—143 Ἡμερολόγιον μετ' εἰκόνος). Τότε τελείαν διοργάνωσιν λαβὸν τὸ Γυμνάσιον κατέστη, διὰ Β. Διατάγματος ἰσότιμον πρὸς τὰ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Κράτους. Ἐδίδαξαν δ' ἐν αὐτῷ οἱ Ἰωάννης Βεργάδης, Γ. Παγίδας, Χριστόφ. Σαμαρτζίδης, Ματθαῖος Παρανίκας, ὁ πολλὰ περὶ τῆς Θράκης καὶ Ἀδριανουπόλεως δημοσιεύσας, Ν Παπαγεωργίου, Α. Φυλακτός, Ι. Βεργάδης τὸ δεύτερον, Α. Ζιομετίκου, Ε. Δαβίδ, Δ. Σάρρος καὶ

(1) Ὑπῆρχε καὶ γραμματοδιδασκαλεῖον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Κολικιραίᾳ παρὰ τῷ Ὀρτᾶ Καπῆ ἐν τῷ Λαυρεωτικῷ Μετοχίῳ ἁγίου Στεφάνου (Γ. Λαμπουσιάδης (Ἐκκλ. Ἀλήθεια 1889 σ. 214.

Α. Ζιομετίκου τὸ δεύτερον μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς τοῦ 1920. Ἀλλ' ἐπελθούσης τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς κατ' Αὔγουστον τοῦ 1922 ἐξεκενώθη καὶ περιῆλθεν αὖθις μετὰ τῆς Θράκης εἰς τοὺς Τούρκους. Θαρσεῖν χρή ! (1).

Δυστυχῶς, ὡς ἐκ τῆς αὐστηρότητος τῶν ἠθῶν ἐν Ἀδριανουπόλει τὰ κοράσια σπανίως ἐξήρχοντο τῶν οἰκιῶν, ἀσχολούμενα περὶ τὰ οἰκιακὰ ἔργα καὶ διὰ τοῦτο ἡ θηλεία ἐκπαίδευσις καθυστέρει μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος· μόνον δ'αἱ πλούσιαι παρθένοι εἶχον οἰκοδιδασκάλους. Περὶ τὸ 1841 ἱδρύθη τὸ πρῶτον παρθεναγωγεῖον εἰς ὅ ὁ τοῦ ἀρρεναγωγείου διδάσκαλος Πολυζώης ἐδίδασκε μετὰ τοῦ ἱερομονάχου Ἀμβροσίου Σιναΐτου. Ὅσημέραι αἱ μαθήτριαι ηὔξανον καὶ τῷ 1851 ἐκτίσθη ἰδιαίτερον Παρθεναγωγεῖον ὑπὸ τὸν Σταυράκιην Ἀμηρᾶν. Ἀλλ' εἶτα διωρίσθη διδασκάλισσα ἡ Ἑλένη Καλοπόδη καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Ἀθηναΐς Λινάρδου μετὰ βοηθῶν ἐκ τοῦ παρθεναγωγείου προερχομένων. Σὺν τῷ χρόνῳ προϊόντι ἐτελειοποιοῦντο τὰ κατὰ τὸ Παρθεναγωγεῖον καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς Καλλιρρόης Σιγανοῦ, Κρήσσης πρόσφυγος (νῦν Κυρίας Ι. Παρρὲν τῆς ἐκδότιδος τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Κυριῶν»). Τῷ 1835 ὁ ἐθνικὸς εὐεργέτης Κωνσταντῖνος Ζάππας συνέστησε τὸ Ζάππειον, ἐφάμιλλον τοῦ ὁμωνύμου τοιούτου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἱδρυθέντων δὲ καὶ νηπιαγείων καὶ δημοτικῶν σχολείων ἡ Ἀδριανούπολις ὁσημέραι ἐξεπολιτίζετο καὶ ἐμορφοῦτο ἐθνικῶς, διατηροῦσα μετὰ τῶν προαστείων 17 σχολεῖα μέχρι τοῦ 1922.

Σχολὴ Αἴνου.—Αὕτη φαίνεται ἱδρυθεῖσα τῷ 1652 ὑπό τινος τῶν ἐνταῦθα οἰκουσῶν Βυζαντινῶν οἰκογενειῶν. Διδάσκαλος αὐτῆς ἐχρημάτισεν ὁ ἐκ Δρυϊνουπόλεως Νικηφόρος ἱερομόναχος, ὅστις καὶ εἰς Μητροπολίτην Αἴνου προήχθη 1652—4 (Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη τόμ. Γ' σ. 586). Ἀλλ' ἡ σχολὴ αὕτη ἦτο ἐγκατεστημένη ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἀπαντῶμεν δ' αὐτὴν καὶ τῷ 168(1—9) καὶ περὶ αὐτῆς ὁ Β. Μυστακίδης ἐδημοσίευσεν ἐν «Νεολόγῳ» Κωνσταντινουπόλεως (1882 Μαΐου 12 ἀριθμ. 3937 πρβλ. καὶ «Ἀνατολικὸν Ἀστέρα» Β. Καλλίφρονος τοῦ 1885 σ. 273 ἑξ.). Τοὺς μετέπειτα διδασκάλους καὶ ἂν ἡ σχολὴ ἐλειτούργει ἀγνοοῦ-

---

(1) Περὶ τῆς σχολῆς ἔγραψεν ὁ Β. Μυστακίδης ὁ πολλὰ τῆς μεσήλικος ἐθνικῆς ἱστορίας εἰς φῶς προαγαγών, ὡς ὁ Μανουὴλ Ι. Γεδεών, διὰ τῶν καλῶς μεμελετημένων πραγματειῶν. Οὗτος ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Τεσσαρακονταετηρίδι τοῦ καθηγητοῦ Κ. Κόντου (Ἀθ. 1909 σ. 390—408), περὶ τοῦ Χίου Ἀδριανουπόλεως μητροπολίτου Δωροθέου Πρωΐου, ὡς καὶ περὶ τῆς σχολῆς καὶ τοῦ Γυμνασίου Ἀδριανουπόλεως (πρβλ. Λόγιον Ἑρμῆν 1819 σ. 719 καὶ 1820 σ. 354). Ὁ δὲ Ἰγνάτιος Σαράφογλους ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ ἐν «Θρακικοῖς» 1929 Β' σ. 80.

μεν. Γινώσκομεν δὲ τὰ ἀπὸ τοῦ 1796 καὶ ἐντεῦθεν, ὅτε κατὰ Μάρτιον Ἰνδικτιῶνος Δ΄, προσαρτᾶται αὐτῇ ἡ Μονὴ Σκαλωτῆς (Μυστακίδου ἐν Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. ἑταιρείας Β΄ 84 ἑξ. καὶ ἐν «Θρᾳκικοῖς» Β΄ σ. 304). Τῆς σχολῆς ἐπεμελήθη ὁ Αἴνου Ματθαῖος (1808—1821). Οὗτος ἦτο πρώην διδάσκαλος Ἐπιβατῶν καὶ εἶτα τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς (Θρᾳκικὰ Β΄ σ. 307). Τὴν αὐτὴν φροντίδα ἐπεδείξατο περὶ αὐτῆς καὶ ὁ Αἴνου Γρηγόριος Τήνιος τῷ 1823, πρώην ἐφημέριος τῆς ἐν Μελίτῃ Ἑλληνικῆς κοινότητος (1). Ὁ Ματθαῖος ἰδίως ἐπεμελήθη τῶν τῆς σχολῆς Αἴνου προτρέψας τὸν Χ΄΄ Λασκαράκην Χ΄΄ Μανωλάκη νὰ διαθέσῃ ὑπὲρ τῆς σχολῆς μαγαζεῖον (Θρᾳκικὰ Β΄ σ. 309). Διδάσκαλοι ἐχρημάτισαν ὁ Ἀναστ. Μουσπινιώτης περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, ὡς λέγει ὁ καθηγητὴς Μ. Στεφανίδης ἐν ἡμερολογίῳ «τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος» 1922, τῷ 1804 ὁ Μελέτιος Μυτιληναῖος καὶ Μοσχούδης(2), ὁ Ἀλέξανδρος Γανοχωρίτης τῷ 1821. Ἱερόθεος (κατά τινα Κώδικα τῆς Μονῆς Λαύρας), Ἰωάννης Φιλαλήθης μετὰ 1837 ἐκ Μουδανίων εἶτα καθηγητὴς τῆς Μ. τοῦ γένους σχολῆς († 1888), οἱ ἐκ Μυτιλήνης ἀδελφοὶ Γρηγοριάδαι, οἱ εἶτα ἐν Σμύρνῃ ὁμώνυμον λύκειον συστήσαντες, ὁ Μεθόδιος Στεφανίδης, Ἀναστάσιος Χρηστίδης Μακεδών, Νικόλαος Χατζόπουλος Ἠπειρώτης, νυμφευθεὶς τὴν ἐγγονὴν τοῦ νεομάρτυρος Αἴνου Στεφάνου († 17 Ἀπριλίου 1821) καὶ ὁ σχολάρχης Βασίλειος Μυστακίδης (1880—2) ὁ γνωστὸς μεσαιωνοδίφης (3).

---

(1) Ἔπιθι Ἑβδομαδιαίαν Ἀνατολικὴν Ἐπιθεώρησιν ἀριθ. 41 καὶ 53 καὶ Ἐκκλ. Ἀλήθειαν 1920.

(2) Ἰδὲ Ἀθ. Παρίου ἐπιτομὴ τῶν θείων τῆς πίστεως δογμάτων, Λειψία 1806 κατάλ. συνδρομητῶν.

(3) Ἐν πραγματείᾳ Σαμίδου ἐν «Θρακικοῖς» Β΄ 282 ἀναγινώσκομεν ὅτι «ἐν βιβλίῳ τῆς βιβλιοθήκης σημειοῦται : 1799 Αὐγούστου 1 ἤρξατο ἡ οἰκοδομὴ τῆς σχολῆς ταύτης καὶ ἔλαβε πέρας περὶ τὸ τέλος 7]βρίου» καὶ πάλιν ὅτι μετὰ 47 ἔτη τῷ 1847 Αὐγ. 18 ἐπεσκευάσθη ἐκ νέου. Ὁ Μυστακίδης ἔγραψεν ἱκανὰ περὶ τῆς πόλεως καὶ τῆς σχολῆς ἔν τε «Νεολόγῳ» Κων)πόλεως 1881 7]βρ.16 Ἀρθμ.3772 καὶ Μαΐου 12 1882 Ἀριθμ. 3937, ἐν Δελτίῳ Ἱστορ.ἑται. Β΄ 22—5 καὶ 82—107, ἐν «Ἑβδομάδι» Καμπούρογλου Ἀρθ. 52, 112 καὶ 113, πρβλ. καὶ ἐν «Θρακικοῖς» 1929 Β΄ σ. 300 ἑξ., Β. Καλλίφρονος «Ἀνατολ. Ἀστέρα» 1885 σ. 273 ἑξῆς καὶ «Νεολόγον» 1872 ἀριθμ. 1012 καὶ 1014 καὶ 1873 ἀριθ. 1335. Σημειούσθω δ' ὅτι, ὁ πατριάρχης Γεράσιμος Γ΄ κατὰ Μάρτιον 1796 αἰτήσει τῶν Αἰνητῶν ἐξέδωκε γράμμα δι' οὗ ἡ Μονὴ Ἁγίου Παντελεήμονος μετεποιεῖτο εἰς σχολήν. Τῷ 1817 κατὰ τὸν «Λόγιον Ἑρμῆν» (σ. 225) ἐκλήθη ὡς διδάσκαλος τῆς Μουσικῆς ὁ Ἁγιοταφίτης Κωστῆς. Ἐξ Αἴνου κατήγετο καὶ ὁ ἐν Ἄργει ψάλτης Παναγιώτης Ἀγαθοκλῆς, πατὴρ τοῦ ἀοιδίμου Κ. Ἀγαθοκλέους βουλευτοῦ Φθιώτιδος, ὡς λέγει ὁ Γ. Παπαδόπουλος; ἐν τῷ περὶ Μουσικῆς ἔργῳ αὐτοῦ.

Ἐξεδόθησαν δὲ σιγίλλια περὶ τῆς σχολῆς· α΄) Γερασίμου περὶ τῶν ἐσόδων τῆς Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος, β΄) Κωνσταντίου τῷ 1831 ἔσοδα ἐκ τῆς Μονῆς Σκα-

Εἰς τὴν σχολὴν ἐπώλησε τὴν βιβλιοθήκην του ὁ πατριάρχης Νεόφυτος οὗ τὸ ἐξοφλητικὸν παρὰ πόδας :

Νεοφύτου Πατριάρχου ἐξοφλητικὸν τῶν τῇ Σχολῇ πωληθέντων παρ᾽αὐτοῦ βιβλίων (1).

ΑΙΝΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΕΠΙΒΑΙΟΙ

† Ἡ Μετριότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος δηλοποιῶ, ὅτι τὰ ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ ἡμῖν καταστίχῳ περιλαμβανόμενα βιβλία μας, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης βιαζόμενοι, ἐπωλήσαμεν ἤδη πράσει τελείᾳ διὰ γρόσια πεντακόσια Ν. 500, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σχολὴν τῆς πολιτείας Αἴνου, καὶ ἐλάβομεν τὰ ἄσπρα μέχρις ὀβολοῦ, οὐδεμίαν τοῦ λοιποῦ μετοχὴν ἔχοντες ἐξ αὐτῶν ἢ μικρὰ γοῦν δεσποτεῖαν, ἀλλ᾽ ἡ σχολὴ δύναται χρῆσθαι τοῦ λοιποῦ τοῖς βιβλίοις τούτοις, ἤτοι πρὸς ἰδίαν της χρῆσιν ἢ καὶ ἀπεμπολῆσαι χρείας καλεσάσης. Καὶ δι᾽ ἀσφάλειαν τὴν περὶ τούτου, ἐγένετο τὸ παρὸν ἐνυπόγραφον καὶ ἐμμάρτυρον γράμμα μου καὶ ἐδόθη τοῖς ἐπιτρόποις τῆς αὐτῆς Σχολῆς.

ᾳωε΄. Μαΐου ι. Ἐν τῇ Αἴνῳ.

† Πρώην Κωνσταντινουπόλεως Νεόφυτος βεβαιοῖ.
Ὁ τῆς Σχολῆς διδάσκαλος Ματθαῖος Ἱεροδιάκονος Μιτυληναῖος μάρτυς.
Δημητράκης Μιχαήλου Βεκίλης τῆς πόλεως, μάρτυς.
Στεφανῆς Χ΄ Λασκαράκης, μαρτυρῶ.
Μπερτῆς Μαλκότζης, μάρτυς.
Φρατζέσκος Γεωργίου, μάρτυς.
Χ΄ Ράλλης Ἀγγελούδης μάρτυς.
Δημήτριος Λασκαρούδογλος. μάρτυς.
Χ΄ Ἀγγέλης Δημητρίου, μαρτυρῶ.
Ἀλέξιος Δημητρίου, μαρτυρῶ.

Σχολὴ Ἀλεξανδρουπόλεως (Δεδὲ Ἀγάτς). — Αὕτη ἱδρύθη τῷ 1860 παρὰ τὸν ἀντικρὺ τῆς Σαμοθράκης Γενουατικὸν πύργον. Λίαν ταχέως ἀνεπτύχθη εἰς πόλιν καὶ νῦν ἔχει περὶ τὰς 20,000 κατοίκων (Τῷ 1921 κατὰ τὴν ἀπογραφὴν εἶχε 6963. Σχολεῖον ἑλληνικὸν ἱδρύθη τῷ 1866 ἔκτοτε δὲ ὁλονὲν προαγόμενον, διὰ τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως, ὀνομασθείσης

λωτῆς, γ΄) τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν Αἴνου καὶ τὸν ἡγούμενον τῆς Μονῆς τῷ 1833, δ΄) Ἀνθίμου τῷ 1847, ὅτε ἡ Μονὴ γίνεται σταυροπηγιακή (Δελτίον Ἱστ. Β΄ σ. 82—107 καὶ 622. Περὶ τῆς σχολῆς ἰδὲ καὶ Μ. Γεδεὼν Χρονικὰ Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας σ. 206, τοῦ αὐτοῦ Πατριαρχ. Πίνακας σ. 674.

(1) Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς Αἴνου ἐξ ἀντιγράφου τοῦ ἰατροῦ Σαμοθράκη δωρηθέντος τῷ πρώην Λεοντοπόλεως Σωφρονίῳ.

οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου, προήχθη εἰς Γυμνάσιον πλῆρες, μετὰ διδασκαλείου καὶ δημοτικῶν σχολείων.

Σχολὴ Γανοχώρων (Γάνος καὶ Χώρα). Αὕτη τὸ πρῶτον ἀναγράφεται μετὰ τὸ 1790, ὅτε ἐδίδαξεν ὁ Ματθαῖος, διότι τὸ 1787-9, ἐδίδασκεν ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ. Ὁ Ματθαῖος ἦτο Γανοχωρίτης διδάσκαλος λίαν μορφωμένος γραμματικῶς. Φαίνεται ὅτι καὶ κατόπιν ἐδίδαξεν ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους σχολῇ ἐπὶ Πρωΐου (1804-7) καὶ βραδύτερον τῷ 1825, ἐκτὸς ἂν εἶναι ἄλλος Ματθαῖος. Ὁ Ματθαῖος ἐδίδαξε καὶ ἐν Μυριοφύτῳ μετὰ τὸ 1795.

Ὅπως δήποτε τὰ κατ' αὐτὸν εἶναι συγκεχυμένα (1), κατὰ Γεδεών, διότι ὑπῆρχον τότε καὶ ἄλλοι διδάσκαλοι τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος (Χρον. τῆς Πατρ. Ἀκαδημίας σ. 203), τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν σύγχρονοι.

Σχολὴ Ἐπιβατῶν. Αὕτη ἱδρύθη τῷ 1796 τῇ προτροπῇ τοῦ Σηλυβρίας Καλλινίκου, διατηρουμένη ἐκ τοῦ τομείου τῶν τριῶν ναῶν τῆς κοινότητος καὶ τοῦ ἀφιερωθέντος αὐτῇ ἐμβατικίου τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Θεοδώρων ἐκ 3,000 γρ. ὧν ὁ τόκος 300 γρ. τῷ διδασκάλῳ. Ἐν δὲ τῇ νῦν σχολῇ ἐσώζετο τὸ ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ ἐν Κων)πόλει ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου (τόμ. ΙΑ' σ. 76-9) δημοσιευθὲν πατριαρχικὸν σιγίλλιον τοῦ Γερασίμου, (2) ὡς καὶ χρυσόβουλλα τοῦ ἡγεμόνος Μολδαβίας Ἀλεξάνδρου Καλλιμάχη τῷ 1818 ἐκδοθέντα, δι' ὧν χορηγεῖται ἐτησίως ἐκ τοῦ γενικοῦ ταμείου διὰ τὰ σχολεῖα καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἁγ.Παρασκευῆς 150 λέβια, καὶ Γρηγορίου Ε' σιγίλλιον ἀπολεσθέν. Ἀλλ' ἡ παλαιὰ αὕτη σχολὴ δυστυχῶς ἐκάη τῷ 1861 καὶ 1866 ἐκ νέου,πολλῶν συνεισενεγκόντων καὶ δὴ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἰατροῦ Σαράντη Ἀρχιγένους (οὗ τὸν βίον δημοσιεύομεν) ἐξ οὗ καὶ **Ἀρχιγένεια Ἐκπαιδευτήρια** ἐκαλοῦντο ἀπὸ τοῦ 1857. Πρὸ τοῦ 1801 διδάσκαλος Ἐπιβατῶν ἐχρημάτισεν ὁ ἐξ Αἴνου καὶ εἶτα Αἴνου προχειρισθεὶς (1807) Μητροπολίτης Ματθαῖος (Θρακικῶν Β' 1929 σ. 307 —Γεδεὼν χρον. πατρ.

---

(1) Πρβλ. Κωνσταντίου, ἐλάσσονες συγγραφαὶ ἔκδ. Θ. Ἀριστοκλέους σ. 361. Γ. Ζαβίρα, Ἑλλ. Θέατρον σ. 554—Ν. Σάθα Νεοελ. φιλ. σ. 615. Νικόδημος Νάξιος ἐν Συναξαριστῇ Νοεμβρίου 11 ἔνθα γράφει, ὅτι ὁ Ματθαῖος μετέφρασεν εἰς τὸ ἁπλοῦν 72 Κατηχήσεις Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου ἐν τῇ σκήτῃ Ξενοφῶντος ἐν Ἄθωνι εὑρισκομένας. Ἐξέδοτο δὲ Γραμματικὴν τῷ 1796 (ἔκδ. β' 1816) καὶ Συντακτικὸν κατὰ τὰ αὐτὰ ἔτη (Βρετοῦ Νεοελ. Φιλολ. Β' Ἀρθ. 260 καὶ 272. Ἔγραψε δὲ καὶ περὶ Ἑρμογένους ρητορικῆς, ὡς ἀναφέρει ὁ διδάσκαλος Ν. Λογάδης ἐν τοῖς ἐκδοθεῖσι 35 τυπογραφικοῖς φύλλοις τῆς τοῦ Ἑρμογένους ρητορικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει.

(2) Πρῶτος ἐδημοσίευσέν αὐτὸ ἐν «Νεολόγῳ» Κωνσταντινουπόλεως ἀρθμ. 319 ὁ Ἡρακλῆς Βασιάδης, ἀλλ' ἀντὶ 1796 ἀνέγνω 1726.

ἀκαδ. σ. 205-7. Τῷ δὲ 1818 διδάσκαλος Ἐπιβατῶν διωρίσθη ὁ μοναχὸς Θεοδόσιος, ὅστις ἐστάλη ὑπὸ τοῦ τὴν σχολὴν ὑποστηρίξαντος Σταγῶν Παϊσίου τοῦ εἶτα Σηλυβρίας (Ἀδαμ. Ταμβακίδου Ἀρχιγένεια ἐν Θρακικῶν Β΄ 1929 σ. 372 καὶ Β. Μυστακίδου σ. 44. Πρβλ.«Θρακικὴν Ἐπετηρίδα» 1897 σ. 128 ἔνθα εἰκὼν του ζεύγους Ἀρχιγένους καὶ «Θρακικῶν» Α΄ 1928 σ.483-92) (1)'

Ἡ σχολὴ Καλλιπόλεως ἱδρύθη, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθμ. σλστ΄ ἐπιστολῆς τοῦ πολλοῦ λογίου Κρητὸς Μελετίου Πηγᾶ (1535—1602), πρὸς τοὺς φιλομαθεῖς Καλλιπολίτας Κύριλλον τὸν Οἰκονόμου καὶ τὸν Ἀλέξανδρον υἱὸν αὐτοῦ, οἵτινες ἐδίδασκον τοὺς ἑαυτῶν συμπολίτας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος. Ἐντεῦθεν κατήγετο ὁ διδάσκαλος **Κωνσταντῖνος Χρυσοκέφαλος,** ἐκδοὺς γραμματικὴν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1811 (2). Ἐπίσης γνωστὸς εἶναι καὶ ὁ Μάξιμος Καλλιπολίτης, ὅστις τῷ 1638 ἐν Γενεύῃ ἐξέδοτο μεταφράσας εἰς τὴν νεοελληνικὴν τὴν Καινὴν Διαθήκην (3).

Ἡ σχολὴ διετηρεῖτο μέχρι τῆς ἐκκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως, καθ' ὅλην ὅμως τὴν διάρκειαν αὐτῆς, λόγῳ τῆς θέσεως τῆς πόλεως παρὰ τῷ Ἑλλησπόντῳ ἐσχόλασε καὶ ἀνασυνέστη τῷ 1830. Πρῶτος δὲ διδάσκαλος διωρίσθη ὁ ἐκ Ζαγορίου Ἀντώνιος Κάππας ἀνὴρ εὔσωμος, θέρους καὶ χειμῶνος κάππαν φέρων ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα· ἐδίδαξεν ἀπὸ 3 Νοεμβρίου μέχρι τῆς 3 Νοεμβρίου 1831 ἐν ἰδιωτικῷ οἴκῳ ἀντὶ ἐτησίου μισθοῦ 1200 γρ. καὶ 103 γρ. διὰ ροῦχά του καὶ δι' ἐνοίκιον, ψάθαν καὶ ἄνθρακας καὶ μίαν λάγηνον γρ. 177, εἰσπραχθέντα διὰ συνδρομῆς τῶν κατοίκων, ὡς ἀναγράφεται ἐν τῷ Κώδικι. Μετ' αὐτὸν ὁ ἱερομόναχος Θεοδώρητος καὶ ἀπὸ τοῦ 1832 - 3 ὁ Γεράσιμος Ἰθακήσιος καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Γ. Π.Κωνσταντίνου ἐκ Κουτάλεως μέ-

---

(1) Εὐστρατίου Λράκου, Ἐκκλησιαστικαὶ σελίδες σ. 73-6.

(2) Τερψίνους, ἡ νέα γραμματικὴ ἁπλοελληνικὴ περιέχουσα ἀνελλιπῶς τὸ κάλλιστον ἐκ πάντων τῶν γραμματικῶν καὶ διηρημένη εἰς τόμους τρεῖς, ἥτις συνετέθη ὡς οἷόν τε εὐμεθόδως ὑπὸ τοῦ ἀπὸ Καλλιπόλεως Κωνσταντίνου τοῦ Χρυσοκεφάλου εἰς χρῆσιν τῶν ὁμογενῶν νέων. Ἀφιερωθεῖσα τῷ ἐκλαμπροτάτῳ καὶ μεγάλῳ ἑρμηνεῖ Κ. Κ. Δημητρίῳ Μουρούζῃ καὶ τανῦν πρῶτον τύποις ἐκδίδεται δι' ἰδίων τοῦ αὐτοῦ Χρυσοκεφάλου ἀναλωμάτων. Τόμος πρῶτος ἐν ᾧ περὶ τῶν ὀκτὼ μερῶν τοῦ λόγου καὶ διαφόρων ρημάτων καὶ διαλόγων ἑλληνιστί τε καὶ ρωμαϊστὶ μετὰ σχολίων τῶν τοῦ λόγου μερῶν ἐν Λειψίᾳ 1811. (Παρὰ Γ. Χασιώτη περὶ τῶν δημωδῶν μνημείων κλπ. Ἀθ. 1910 σ. 184-5. Τὸ ὄνομα Χρυσοκέφαλος ἀπαντᾷ παρὰ Φαβρικίῳ Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη τόμ. VII 683).

(3) Κ. Ν. Σάθα Νεοελληνικὴ Φιλολογία, Ἀθ. 1868 σ. 309.—Ἐκτὸς τούτου ἡ Καλλίπολις ἐξέθρεψε καὶ τὸν ἱερομόναχον Διονύσιον, ὅστις γεννηθεὶς τῷ 1733 καὶ διδαχθεὶς ἐν τῇ πατρίδι καὶ ἐν Ἄθωνι εἶτα διώρθωσε τὰ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς βιβλίοις παρεισφρήσαντα λάθη, καὶ τὸν Πενταπόλεως Νεῖλον, τὰ μέγιστα περὶ τῶν ἐν Ρουμανίᾳ Μοναστηριακῶν κτημάτων ἐργασθέντα.

χρι τοῦ 1834, μέχρι δὲ τοῦ 1835 ὁ Μανουὴλ Τήνιος. Τοῦτον διεδέξατο 1835-6 τὸ δεύτερον ὁ Γεράσιμος Ἰθακήσιος. Ἀλλ' ἐπισυμβάσης χολέρας τὸ σχολεῖον ἔκλεισε. Τῷ 1840-5 ἐσχολάρχησεν ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ εἶτα χειροτονηθεὶς ἱερεύς. Τῷ 1848-50 τὸ δεύτερον ὁ Α. Ζαγοραῖος Κάππας, μεθ' ὃν ὁ ἀλληλοδιδάκτης Ἀπόστολος ἐπὶ μικρὸν καὶ μετ' αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 1850-2 ὁ Κωνσταντῖνος Εὐθυκράτης. Τῷ 1852 ἐκλήθη ὁ Κουκουλᾶς, ἐφ' οὗ ἡ σχολὴ ηὐδοκίμει. Οὗτος ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1856. Μετ' αὐτὸν ἐσχολάρχησεν ὁ ἐκ Μετρῶν Ἀναστάσιος Χουρμουζιάδης 1856-8, εἶτα ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους σχολῇ διδάξας. Διάδοχος τούτου ὑπῆρξεν ὁ Βασιλειάδης 1858-1861. Κατόπιν ἐδίδαξεν ὁ μοναχὸς Δανιὴλ Κωνσταντινίδης, ἐφ' οὗ εἰσήχθη καὶ ἡ Γαλλικὴ καὶ εἶτα ἡ Τουρκικὴ γλῶσσα καὶ ἐν γένει ἡ σχολὴ μετερρυθμίσθη. Ἀπεσύρθη τῷ 1874, ὅτε διωρίσθη ἐν τῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἀβερωφείῳ Γυμνασίῳ. Μετ' αὐτοὺς ἐδίδαξεν ὁ Θεμιστοκλῆς Μαρῖνος, ἀλλ' ἡ σχολὴ παρήκμασε. Τοῦτον τῷ 1875 διεδέξατο ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Κωνσταντῖνος Βάγιας μέχρι τοῦ 1879 καὶ τοῦτον ὁ ἐκ Μαδύτου Ἀρσένιος καὶ μεθ' ὃν ὁ Σπυρίδων Δημητριάδης ἐντόπιος, Ἐπανελθόντα δὲ τὸν Δανιὴλ Κωνσταντινίδην λόγῳ τῆς χολέρας ἐξ Ἀλεξανδρείας διώρισαν τῷ 1881 διδάσκαλον μέχρι τοῦ 1884· διότι τῷ 1885 ἐδίδαξεν ὁ Νικόλαος Χατζόπουλος. Εἶτα ἐκκλήθη ὁ Ἀστυπαλεὺς Φώτιος Μεσθενεύς, μεθ' ὃν ὁ Μαδύτιος Ἀπόστολος Οἰκονομίδης μέχρι τοῦ 1891. Διάδοχοί του ὑπῆρξαν ὁ Μακεδὼν Δημήτριος Κασιγόνης, ἐφ' οὗ ἐκτίσθη καὶ δεύτερος ὄροφος εἰς τὴν σχολήν, τὴν ἱδρυθεῖσαν τῷ 1840. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγένετο Ἀστικὴ σχολή. Τοῦτον τῷ 1895 ἀποχωρήσαντα ἀντικατέστησεν ὁ Γ. Ἀνδροῦτσος, μέχρι δὲ τοῦ 1899 ὁ διδάκτωρ τῆς φιλολογίας Δημήτριος Καλλιπολίτης. Ἱδρύθη δὲ καὶ Παρθεναγωγεῖον. Μετὰ τοῦ Καλλιπολίτου ἐδίδασκε καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Α. Κωνσταντινίδης, ὁ ἐκδότης τῆς «Καλλιπόλεως» (Ἀθῆναι 1907 εἰς 8ον σ. 43-56). Ἡ σχολὴ διετηρεῖτο μέχρι τοῦ 1922 ὅτε ἐξεκενώθη ἡ Θράκη.

Σχολὴ Λιτίτσης, κώμης, ἕδρας ὁμωνύμου μητροπόλεως ἐν τῇ Δ. Θράκῃ. Αὕτη ἱδρύθη ἀρχομένου τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος καὶ γινώσκομεν μόνον διδάσκαλον τὸν Σιμωνίδην, ἄνδρα Βουλγαρογενῆ, μονάζοντα εἶτα ἐν τῇ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Μονῇ τοῦ Παντελεήμονος, γράψαντα ἑλληνιστὶ τὸν **«Κῆπον εὐανθῆ»** († 1865). (ἰδὲ Μ. Γεδεών, Ἄθως σ. 231 σημ. Περὶ Λιτίτσης ἰδὲ Ἀνατολ. Ἐπιθεώρησιν Ἀρθμ. 51—53 περὶ τῆς παιδείας ἐν αὐτῇ).

Σχολὴ Μαδύτου. Τῆς πόλεως ταύτης μονογραφίαν ἐξέδοτο ἐν Ἀθήναις τῷ 1891 ὁ νῦν μητροπολίτης Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομος Παπαδόπουλος. Ἱδρυτὴς τῷ 1784 τῆς κοινῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς τῆς πόλεως ὑπῆρξεν ὁ ἀρχιτέκτων (Κάλφας) τῶν ἀνακτόρων τοῦ Σουλτάνου **Χατζῆ**

Ἀνδρέας, ὅστις καὶ τὴν ἐν Δαρδανελλίοις σχολὴν τῷ 1793 ᾠκοδόμησε προικίσας αὐτὴν διὰ 10000 γρ.(1). Τὰ δὲ τέκνα τῆς πόλεως ταύτης, τῆς καλλίπαιδος, ἐστόλησαν αὐτήν, πρός τε ἄλλοις καὶ διὰ βιβλιοθήκης. Τέκνον αὐτῆς εἶναι καὶ ὁ λόγιος καὶ μουσικὸς μητροπολίτης Προύσης Χρύσανθος (1770—1846) καὶ ἄλλοι μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι καὶ ἐπιστήμονες, ὧν τελευταῖος ὁ Μαδύτιος Χρυσόστομος Ἀθηνῶν μητροπολίτης. Παλαιὸς διδάσκαλος Μαδύτου ὑπῆρξεν ὁ ἰατροφιλόσοφος Ἠλιάδης Μανασσῆς († 1785) καὶ ὁ διδάσκαλος Δημήτριος Ἀλεξιάδης (Ἀλεξούδης), ὁ φονευθεὶς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, πατὴρ τοῦ Ἀνθίμου Ἀλεξούδη (2), τοῦ συγγραφέως τῶν ἐπισκοπικῶν καταλόγων καὶ μητροπολίτου Ἀμασείας (3).

Σχολὴ Μεσημβρίας· μνείαν τῆς σχολῆς ταύτης εὑρίσκομεν ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ (1815 σ. 573) ἐν ᾧ ἀναγράφεται ὅτι ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς πόλεως μὲν ταύτης καταγομένου Ἀλεξάνδρου Κουμπάρη, τοῦ φιλικοῦ ἐν Ὀδησσῷ δὲ ἐμπορευομένου, οὗ τὸ γένος σώζεται ἔν τε Ρουμανίᾳ, ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Κων]πόλει, ἔνθα ὁ Ἀριστείδης Κουμπάρης ἦν διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπείου. (Πρβλ. Μ. Γεδεὼν Χρονικὰ τῆς Πατριαρχ. Ἀκαδημίας σ. 197 σημ.).

Σχολὴ Μυριοφύτου· αὕτη συνέστη κατὰ 7]βριον 1785· συνῆλθον παρὰ τῷ μητροπολίτῃ Μυριοφύτου Μελετίῳ οἱ πολῖται ἀδελφοὶ Χατζῆ Ἰωάννης καὶ Μπίλιας καὶ Ἀλεξανδρῆς καὶ ὡμολόγησαν ὅτι πρὸς σύστασιν ἑλληνικῆς σχολῆς καταθέτουσι 2000 γρόσια διὰ μισθὸν τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν ἄλλων ἐξόδων καὶ διορίζονται καὶ ἐπίτροποι καὶ ἐπιστάται τῆς σχολῆς ὑπὸ τῶν συνελθόντων καὶ ὑπογραφομένων συμπολιτῶν (ἰδὲ συστατικὸν γράμμα παρὰ Γεδεὼν ἐν Ἐκκλ. Ἀληθεία 11 Αὐγ. 1912 σ. 299 (4).

Διδάσκαλος πρῶτος τῆς σχολῆς (φυτουργὸς τῆς σχολῆς) ἐγένετο ὁ πρώην διδάσκαλος, ὑπογραφόμενος Ματθαῖος ὁ Γανοχωρίτης, ὅστις ἀφιερώνει τῇ σχολῇ καὶ διάφορα σχολικὰ ὄργανα, μίαν τράπεζαν καὶ μίαν καρέκλαν ὡς καὶ

---

(1) Καὶ ἄλλος Κωνσταντῖνος Κάλφας σύγχρονος ἤκμασεν ἐν Μαδύτῳ, περὶ οὗ ἐν τέλει τῶν «Θρακικῶν».

(2) Ὁ βίος του ἐγράφη ὑπὸ Η. Ἀλεξανδρίδου ἐν Δελτίῳ ἑταιρείας Μεσαιωνικῶν ἐρευνῶν Κων]πόλεως 1898 σ. 317.

(3) Τοὺς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους συμπληρώσας ἐξέδοτο ὁ Μ. Γεδεὼν ἐν Πανελληνίῳ Λευκώματι τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας Ι.Χατζηϊωάννου τόμ. Δ΄ σ. 214—233 καὶ Ϛ΄ σ. 107—10 καὶ 183—85.

(4) Ὁ Γεδεὼν (Χρον. Πατρ. Ἀκαδημ. σ. 204 σημ.) λέγει ὅτι ὁ Μελέτιος Ἡρακλείας ἀφιέρωσε τῇ σχολῇ 25,000 γρόσια, συνάγων τοῦτο ἔκ τινος ἀναφορᾶς τῶν Μυριοφυτινῶν πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον (Κων]πολις 1870 16 σελίδας) περὶ τοῦ Μελετίου.

μετὰ τὸν θάνατον 500 γρόσ. Τῷ 1796 ἀποθανόντος τοῦ ἐπιτρόπου Χατζηϊωάννου διωρίσθη ὁ Παπᾶ Στρατῆς. Μετὰ τὸν Ματθαῖον διωρίσθη ὁ Ἰωάννης Λεοντόπουλος περὶ τοῦ ὁποίου ἐν τῷ Κώδικι Μυριοφύτου (σ. 70) κεῖται ἔγγραφον ἐμφαῖνον ὅτι ὁ Ἰωάννης Λεοντόπουλος (1) μετατίθεται τῷ 1822 ἀπὸ τοῦ Σχολείου Μυριοφύτου εἰς τὸ τῆς Ραιδεστοῦ, ἐν Μυριοφύτῳ δὲ διορίζεται Θεοχάρης ὁ Αὐδιμιώτης (ἐκ χωρίου Θράκης Αὐδίμι), ὃν διαδέχεται ὁ Ἀλεξανδρῆς Κυρίτσης Μπίλιος ἀντὶ μηνιαίου μισθοῦ 100 γροσίων. Τὴν πρᾶξιν ταύτην τοῦ 1826 ἐπιβεβαιοῖ ὁ Μυριοφύτου Σεραφεὶμ (Μ. Γεδεὼν ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ 11 Αὐγούστου 1912 σ. 298 καὶ 8 Ὀ]βρίου 1912 σ. 333). Ἐν δὲ σελίδι 87 τοῦ Κώδικος Μυριοφύτου «φως Μαΐου α΄ ὁ Μυριοφύτου Νεόφυτος ἐπιβεβαιοῖ : δῆλον εἶναι ὅτι ἐλθόντες ἐνώπιον τῆς ἡμῶν ταπεινότητος οἱ προεστῶτες τῆς χώρας ταύτης ἐδιωρίσθη ὁ Σταυρῆς κοινὸς παιδαγωγὸς ἐπὶ συμφωνίᾳ τοιαύτῃ νὰ τοῦ δίδονται 150 γρόσια. Καὶ ἀπὸ τὰ παιδιὰ νὰ λαμβάνῃ εἰς τὴν φυλλάδα 1 γρ. εἰς τὸν Ὀκτόηχον 2, εἰς τὸ Ψαλτῆρι 3 καὶ εἰς τὸν Ἀπόστολον 5» (Μ. Γεδεών, ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ τῆς 8 7]βρίου 1912 σ. 333)

Σχολὴ Ραιδεστοῦ. Συνέστη αὕτη ὡς κοινὴ τῷ 760 καὶ ἄλλη τῷ 1790 καὶ ἐδωρήσατο 7,500 γρ. ὁ Ἡρακλείας μητροπολίτης Μεθόδιος ὁ Λέριος, πρὸς ὃν δύο ἐπιστολὰς πεμφθείσας τὴν μὲν ὑπὸ τῶν προκρίτων, τὴν δὲ ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆς σχολῆς ἐξέδοτο ὁ Μ. Παρανίκας, ὅστις καὶ περὶ τῶν λογίων ἀνδρῶν τῆς πόλεως ἔγραψε (2). Ἡ σχολὴ ἐπροικίσθη καὶ διὰ βιβλιοθήκης. ἀλλὰ τῷ 1817 ἀπειλήσασαν παρακμὴν ἀνεστύλωσεν ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος διὰ νὰ πληρώνωνται ἐκ τῶν τόκων, οἱ διδάσκαλοι τῶν δύο σχολῶν (κοινῆς καὶ ἑλληνικῆς) δοὺς 7.500 γρ. ἀλλὰ καὶ πάλιν εἰς διάλυσιν βαίνουσαν συνεκράτησεν ὁ ἀνεψιὸς τοῦ μητροπολίτου Ἰγνάτιος ὁ διαδεξάμενος τὸν θεῖόν του, δοὺς 7,500 γρ. καὶ καλέσας τὸν ἐν Μυριοφύτῳ διδάσκοντα 1822 Ἰωάννην Λεοντόπουλον, († 1828) οὗ ὁ υἱὸς Γρηγόριος ἐγένετο ἐπίσκοπος Μυριοφύτου († 1880). Ὁ Λεοντόπουλος συνειργάσθη εἰς τὴν «Ἐκθω-

---

(1) Περὶ Λεοντοπόλου ἐκ Πελοποννήσου καταγομένου ἀλλ' ἐν Μυριοφύτῳ γεννηθέντος βιογραφίαν μετὰ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ὁ Γεδεὼν ἐν «Μνήμῃ Γανοχώρων» Κωνσταντινούπολις 1913 σ. 153. Οὗτος ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταραχῶν συμβασῶν ἐν μέρεσι τῆς πρὸς τὰ παράλια τῆς Προποντίδος Θρᾴκης τῷ 1819, ἔγραψε, κατὰ χειρόγραφον τῆς κώμης Ἡρακλείτζης, **μακρὸν πρόλογον** ἢ «**ἀπολογίαν**» εἰς τὴν ἔκδοσιν εὐχῶν καὶ παρακλήσεων διὰ τὰ συμβάντα «ἀνωμαλία τοῦ Γένους παρὰ τῶν Τούρκων». Ταῦτα δημοσιεύομεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ. Υἱὸς τοῦ Ἰωάννου ἦτο ὁ Γρηγόριος ἐπίσκοπος Μυριοφύτου (Γανίτης).

(2) Ἐν Ἑλλ. φιλ. συλλόγῳ Κων)πόλεως τόμ. Γ΄ σ. 66-80 καὶ ΙΑ΄ σ. 75-6 καὶ ἐν «Νεολόγῳ».

τὸν», τὸ ἑλληνικὸν Λεξικόν, καὶ ἐδίδαξε καὶ ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ ἐν οἰκίαις πλουσίων ὁμογενῶν.

Σχολὴ Σαράντα Ἐκκλησιῶν.—Αὕτη κατὰ τὸ α΄ τέταρτον τοῦ ιθ΄αἰῶνος, κατὰ τὸν ἐκεῖθεν καταγόμενον Μελισσηνὸν Χριστοδούλου τὸν εἶτα ἐπίσκοπον Μαρωνείας, εὑρίσκετο ἐν σπαργάνοις. Ἦτο κοινή. Μετὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τῷ 1833 ἱδρύθη ἑλληνικὴ τὸ μὲν πρῶτον ἐν ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ ἀλλὰ τῷ 1847 ᾠκοδομήθη λαμπρὸν κτίριον σχολικόν. Διδάσκαλοι ἐχρημάτισαν: Σπυρίδων Ἀθανασίου Ἰθακήσιος 1833—36, Ἰωάννης Σουρμελῆς Σωζοπολίτης 1836-7, Ἀθανάσιος Μπιλμὶζ 1837-8, Δημήτριος Ἀδριανουπολίτης 1838-1845 (2), Σπυρίδων Κεφαλλὴν 1845-7, Ἄνθιμος ἐντόπιος ἱεροδιάκονος, τὸ γένος Βούλγαρος καὶ εἶτα Βιδύνης καὶ πρῶτος ἔξαρχος τῶν Βουλγάρων μετὰ τὸ σχίσμα 1846-8, Βασίλειος Ματζαράκογλους Ἠπειρώτης 1848-50, Σωφρόνιος ἐξ Ἡλιουπόλεως 1850-3, Κ. Κόκκινος ἐντόπιος 1853-4, Κ. Πατρικόπουλος Ἠπειρώτης 1854-1863. Πέτρος Βαφείδης ἐντόπιος 1863-4, Δημήτριος Σπάνιας Ἠπειρώτης 1864-7, Κ. Πατρικόπουλος τὸ δεύτερον 1867-1876, Β. Π. Μελανίων καὶ Ἄνθιμος Πελτέκης, εἶτα μητροπολίτης Δεβρῶν καὶ Βελεσσοῦ, συνδιδάσκαλοι 1876-8, Κ.Πατρικόπουλος τὸ τρίτον καὶ Μελισσηνὸς Χριστοδούλου ἐντόπιος ὁ εἶτα μητροπολίτης καὶ συγγραφεὺς 1878-1880, Κ. Πατρικόπουλος καὶ Β. Π. Μελανίων τὸ δεύτερον 1880-1, Β. Π. Μελανίων καὶ Ἀγγελίδης Μακεδὼν 1881-2. Π. Κυριτσίδης καὶ Θεοχάρης Μπίκας ἀμφότεροι Ἠπειρῶται 1882-4, Π. Κυριτσίδης καὶ Εὐαγγελίδης 1884-5, Μ. Μιχαλόπουλος Κρὴς 1885-7. Ἀλλὰ τῷ 1887 ἠνώθησαν ἡ ἀλληλοδιδακτικὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ σχολὴ εἰς Ἀστικήν, ἧς διευθυνταὶ ὑπῆρξαν: Γ. Σαββόπουλος 1885-1887, Δ. Χριστοφίδης 1887-1891, Κ. Τζόγιας 1891-2, Δ. Μελανδρινὸς ἐκ Πλωμαρίου 1892-5, Γ. Ἀνδροῦτσος Πατρεὺς 1895-6. Ἐδίδαξαν δὲ συγχρόνως καὶ οἱ Ἀθανάσιος Χηνόπουλος ἐντόπιος, Στυλιανὸς Εὐστρατιάδης Ἴμβριος, Ἀβραὰμ Ζαχαριάδης ἐκ Πάφρας, Ἰω. Μαγκριώτης, Δημήτριος Χατζηπαναγιώτης ἐντόπιος καὶ Στυλιανὸς Γεωργίου ἐντόπιος. Ἱδρύθη δὲ καὶ Παρθεναγωγεῖον τῷ 1867 καὶ νηπιαγωγεῖον. Ὑπῆρχον δὲ ἐν τῇ ἐνορίᾳ Ἁγίων Πάντων καὶ δημοτικὴ σχολὴ καὶ παρθεναγωγεῖον, καὶ ἄλλη ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῶν 40 Μαρτύρων μετὰ παρθεναγωγείου καὶ τρίτη ἐν τῇ ἐνορίᾳ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ παρθεναγωγεῖον (ἰδὲ Μελισσηνοῦ Χριστοδούλου, ἡ Θράκη καὶ αἱ 40 Ἐκκλησίαι, Κων]πολις 1897 σ. 246-266).

---

(1) Ἰδὲ Γεδεὼν χρονικὰ πατρ. Ἀκαδ. σ. 210 σημ. —Β. Α. Μυστακίδου ἐν Κουρουτζεσμὲ σ. 53.

(2) Οὗτος Διονύσιος μετονομασθεὶς ἔφθασε νὰ ὑψωθῇ εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον ὡς Διονύσιος Ε΄.

Σχολὴ Σκοποῦ Αὕτη συνέπτη τῷ 1810 ὡς κοινή, μετὰ δὲ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἱδρύθη ἑλληνικὴ τῷ 1833. Διδάσκαλοι ἐχρημάτισαν τῷ 1810-1821 ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ Ἰωάννης, ὁ Παπανδρέας, ὁ ἐξ Ἀθηνῶν Βασίλειος καὶ ὁ Ἀργυράκης Κουντίδης. Ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι τοῦ 1855 ἀγνοοῦμεν τὰ ὀνόματα τῶν διδασκάλων. Τῷ 1856-1857 ἐδίδαξεν ὁ ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν Κ. Ι. Κόκκινος μεθ' ὃν ὁ ἐξ Ἡλιουπόλεως ἱεροδιάκονος Σωφρόνιος 1857-1858, τοῦτον διεδέχθη ὁ Γεώργιος Μπαλάνος ἐξ Ἀθηνῶν 1858-1862, μεθ' ὃν ὁ ἐκ Πανόρμου Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης (1) 1862-1869, κατόπιν ὁ ἐξ Ἠπείρου Γεώργιος Πετρίδης 1869-1871. Τοῦτον διεδέχθη ὁ Σάμιος Ι. Ἰωαννίδης μετὰ τοῦ ἐκ Σκοποῦ Ζ. Συμεωνίδου 1871-1872 καὶ τοῦτον ὁ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Ι. Βοτοσιάδης μεθ' ὃν ὁ ἐκ Καισαρείας Γεώργιος Ἰορδανίδης 1873-4, ἔπειτα ὁ ἐντόπιος Ἀθανάσιος Χρηστίδης 1874-1875, κατόπιν ὁ ἐκ Βυζαντίου Ἀδαμάντιος Ψαλλιάδης 1875-6, ὃν διεδέξατο ὁ Ἰωάνιης Ἀγακίδης Σιατιστεὺς 1876-7, μεθ' ὃν ὁ ἐντόπιος Ἀλέξανδρος Σ. Ἀλεξιάδης 1877-9, εἶτα ὁ Ἰω. Ἀγακίδης τὸ δεύτερον 1879-81 κατόπιν ὁ ἐντόπιος Βασίλειος Σταυρόπουλος 1881-3. Ἀπὸ τοῦ 1884-5 ἐδίδαξεν ὁ Α. Ἀλεξιάδης τὸ δεύτερον καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1885-1891 ὁ Ἀπόστολος Πλακίδης. Τῷ 1892 ἡ σχολὴ συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ ἀλληλοδιδακτικοῦ εἰς Ἀστικὴν ἐν ᾗ ἐδίδαξαν τῷ 1895-6 τέσσαρες ἐντόπιοι διδάσκαλοι τὰς 7 τάξεις: Α. Ἀλεξιάδης, Ἀριστόδημος Κωνσταντόπουλος. Θ. Τουλουτιάδης καὶ Σῖμος Σιμόπουλος. Ὑπῆρχε δὲ καὶ Νηπιαγωγεῖον καὶ Παρθεναγωγεῖον (ἰδὲ Μελισσινοῦ Χριστοδούλου, ἡ Θράκη καὶ αἱ Σαράντα Ἐκκλησίαι Κωνσταντινούπολις 1897 σ 42-44).

Σχολὴ Στενημάχου.—Ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἰσχυρὸν Βυζαντινὸν φρούριον. Κατὰ δὲ τὸν Βούλγαρον ἱστορικὸν Π. Τσίλωφ (ἐν Δελτίῳ τῆς Βουλγαρικῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1824 σ. 236), πρέπει νὰ καλῆται Σθε-

---

(1) Οὗτος ἐσπούδασεν ἐν Φαναρίῳ, Μάλτᾳ, Ἀθήναις καὶ Λονδίνῳ ὅπου καὶ διωρίσθη ἐν τῷ αὐτόθι ἑλληνικῷ Λυκείῳ τῷ ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἴου Ι. Βαλέττα διευθυνομένῳ τῷ 1869, διδάσκων συγχρόνως καὶ ἐν τῷ Κολλεγίῳ Kings College ἐπὶ 22 ἔτη καὶ ἰδιωτικῶς ἐν τοῖς οἴκοις πλουσίων ὁμογενῶν ἔν τε Λονδίνῳ καὶ τὸ θέρος ἐν New Breiton. Ἐπιστρέψας ἐν Ἀθήνας τῷ 1310 παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ συμβάντος τῷ 1917. Ἐν Λονδίνῳ ἐξέδοτο παρὰ τῷ Muray τὰ Neoehellenina καὶ τοὺς θεοὺς καὶ ἄνδρας (ἔκδ. β' ἐν Ἀθήναις μετ' εἰκόνων, καὶ τινα βιβλία ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ὠφελίμων βιβλίων καὶ μετέφρασε ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ τὸ ἑλληνικὸν Λεξικὸν τοῦ Liddl - Scott παράτῷ Ι. Σιδέρῃ, ἐν ᾧ μεγίστην συμβολὴν παρέσχεν αὐτῷ ὁ καθηγητὴς Κ. Κόντος καὶ ὁ Τρύφων Ε.Εὐαγγελίδης πρώην γυμνασιάρχης. Πλεῖσται δὲ διατριβαὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐδημοσιεύθησαν ἐν περιοδικοῖς.

νίμαχος (1). Δυστυχῶς νῦν ὡς καὶ ἡ Φιλιππούπολις κατέχεται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ἐξεβουλγάρισαν τὰς ἄλλοτε ἑλληνικωτάτας πόλεις, διατηρούσας λαμπρὰ σχολεῖα καὶ γενναίους καὶ φιλογενεῖς πατριώτας (Ἀναστασίου Γεωργιάδου Λευκίου, περὶ πομφολυγώδους πυρετοῦ σ. 383 καὶ Ἀριστείδου Γ. Σκορδέλη ἔνθ' ἀλλαχοῦ) (2). Ἡ σχολὴ ἱδρύθη πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ πρῶτος διδάσκαλος κοινὸς ἀναφέρεται ὁ ἐκ Τριγλείας τῆς μητροπόλεως Προύσης Ἰωάννης Φούντας, ὀλίγης παιδείας κάτοχος, ὅστις πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἐδίδαξεν ἀλλ' ἄνευ τινὸς ὠφελείας ἔν τινι ἰδιωτικῷ οἴκῳ καὶ διὰ κατὰ μαθητὴν πληρωμῆς. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐκκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, οὐδεὶς πλέον λόγος περὶ σχολείου γίνεται καὶ μόλις τῷ 1833 προσλαμβάνεται διδασκαλος ὁ ἐκ Βελενίκου Δημήτριος Καλαμβοκίδης μετὰ βοηθοῦ τοῦ ἐξ Ἀμπελίνου Ἰωάννου Δαλίδου, διδάσκων ἐν οἴκῳ τινὶ παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον καὶ πληρωνόμενος ὑπό τε τῶν Στενημαχητῶν καὶ τῶν Ἀμπελινιωτῶν. Τῷ 1835 ὁ Καλαμβοκίδης ἀποχωρεῖ ὡς μὴ λαμβάνων τὸν μισθὸν καὶ μένει ὡς τοιοῦτος ὁ Δαλίδης· ἐδίδασκον ὅμως ἰδιωτικῶς καὶ λόγιοι τινὲς ἱερεῖς τὰ κοινὰ γράμματα μέχρι τοῦ 1841, ὅτε ἱδρύεται σχολικὸν κτίριον παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ χωρίζοντος τὴν Στενήμαχον καὶ Ἀμπελῖνον χειμάρρου τοῦ εἰσβάλοντος εἰς τὸν Ἕβρον, ἀλλ' οἱ Στενημαχῖται ἐδιχογνώμησαν καὶ ἀπέσχον, ἱδρύσαντες τῷ 1844 νέον σχολεῖον καὶ ἐξητήσαντο τὴν ἀρωγὴν τοῦ ἐν Κισνεβίῳ συμπολίτου Ἀποστόλου Μεζεβίρη, ἀποστείλαντος 10,000 γροσίων καὶ διωρίσθη ἐντόπιός της διδάσκαλος ἀμέσως, ὃν διεδέχθη ὁ ἐκ Σωζουπόλεως Θεόδωρος Στανίδης, διαιρέσας τοὺς μαθητὰς εἰς 9 τάξεις· μετὰ τοῦτον ἐδίδαξεν Ἀπόστολός τις καὶ εἶτα ὁ Ἰωάννης Ζαχαριώτης μετὰ τοῦ Θεοδώρου Στανίδου καὶ εἶτα ὁ ἐν Ἀμπελίνῳ διδάσκαλος Ἰωάννης Δαλίδης διδάξας μέχρι τοῦ 1848, ὅτε, μετερρυθμισθέντος τοῦ σχολείου, προσεκλήθη διδάσκαλος τῇ 10 Ὀκτωβρίου ὁ ἐκ Περιστερᾶς Κωνσταντῖνος Σαϊτίδης καὶ ὁ ἀλληλοδιδάκτης Στανίδης ἀποχωρεῖ, διωρίσθη δ' ἀντ' ἐκείνου μαθητὴς ἀπόφοιτος ὁ Θεαγένης. (Δυστυχῶς ἐδημοσιεύθη μόνον τὸ α' μέρος τοῦ χειρογράφου). Ἀλλ' ὅπως πότ' ἂν ᾖ (μέχρι τῆς δημοσιεύσεως τοῦ β' μέρους) ἡ σχολὴ ὁλονὲν προαγομένη ἐμόρ-

---

(1) Ὁ καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Κωνσταντῖνος Ἄμαντος ἐν τῷ Λεξιγραφικῷ Ἀρχείῳ (τόμος Ε' Ἀθ. 1920 σ. 58, ἀναφέρων χωρία Βυζαντινῶν συγγραφέων ἐμμένει ἐν τῇ γραφῇ Στενήμαχος.

(2) Ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὰ πρακτικὰ Στενημάχου εὑρέθη ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ καθηγητοῦ Γεωργίου Μουσαίου καὶ ἐκδότου τῆς νεοελληνικῆς μεταφράσεως τοῦ τυπικοῦ τοῦ **Γρηγορίου Πακουριανοῦ** ἐν τοῖς Dissentationes Philologicae Jenenses, Jena 1888, τόμ. Δ' σ.134—210. Ἐν αὐτῇ ἐξιστορεῖται ἡ κατάστασις τῆς Σχολῆς, Θρᾳκικῶν τόμ. Α' σ. 352 ἑξ.).

φωσε σωρείαν μαθητῶν ἐν Ἀθήναις σπουδασάντων μέχρις οὗ ἐγένετο λεία τῶν Βουλγάρων, ὡς ἡ Φιλιππούπολις καὶ αἱ ἄλλαι τῆς Ἀνατολικῆς κληθείσης Ρωμυλίας πόλεις (1).

Σχολὴ Σηλυβρίας· αὕτη συνέστη τῇ ἐπιμελείᾳ καὶ δαπάνῃ τοῦ μητροπολίτου Καλλινίκου, μεσοῦντος τοῦ 1799, ᾠκοδομήθη κοινὴ σχολὴ τοῦ ἑλλ. καὶ ἄλλη ἱερατικὴ μετὰ πόρων ἀνερχομένων εἰς 6495 γροσίων τοκισθέντων πρὸς πληρωμὴν ἐκ τῶν τόκων τῶν ἑκάστοτε δύο διδασκάλων. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Ἀλέξανδρος Μουρούζης κατεχύρωσε τὴν σχολὴν διὰ χρυσοβούλλου, δωροῦντος αὐτῷ 100 γρ. ἐτησίως. Σιγίλλιον δὲ τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου Ζ' καθυπέβαλε τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας εἰς τὴν συντεχνίαν τῶν Γουναράδων. Τὸ νῦν οἰκοδόμημα τῷ 1849 κτισθὲν εἶναι λαμπρὸν ὡς καὶ τὸ μετὰ 10 ἔτη οἰκοδομηθὲν Παρθεναγωγεῖον μετὰ βιβλιοθήκης (Μ. Παρανίκα, σχεδίασμα σ. 44) (2). Ἐδίδαξε τὸ πρῶτον Γεώργιός τις συνδιδασκάλους ἔχων τὸν ἐντόπιον Μανουὴλ Δημητρίου (1807—10) μαθητὴν τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας, ἧς ἐχρημάτισε καὶ γραμματεὺς (Βασίλειος Μυστακίδης ἐν «Ἑβδομάδι» 1886 σ 463). Τῷ 1817—8 ἐδίδασκεν ὁ ἱερομόναχος Εὐγένιος (κατάλογος συνδρομητῶν τῆς Φαρμακοποιΐας Διονυσίου Πύρρου τοῦ Θετταλοῦ, Κων]πολις 1818 σ. 259). Ἐκ Σηλυβρίας κατήγοντο ὁ Ἀρσένιος ὁ καὶ τῆς Μ. τοῦ γένους Σχ.διδάσκαλος (1777—86) ὁ εἶτα Προικονήσου μητροπολίτης (1795) καὶ ὁ Ἀναστάσιος μαθητὴς γενόμενος τοῦ διδασκάλου Νικολάου Λογάδου.

Σχολὴ Σωζουπόλεως, αὕτη συνέστη τῷ 1817 ὑπὸ τοῦ ἐντοπίου ἡγουμένου τῆς μονῆς Ρακετόσσης Θεοφίλου Βατοπεδινοῦ, ἀφιερώσαντος διὰ δανείου 10,000 γροσ. 15 ο]ο τῷ κοινοτικῷ ταμείῳ, ὅπως ἐκ τῶν τόκων καὶ τῶν 3,000 γρ. δωρεᾶς αὐτοῦ τε καὶ τῶν συγγενῶν, διατηρῆται ἡ σχολή, ἧς διδάσκαλον ὥρισε τὸν ὁσιολογιώτατον Δανιὴλ δυνάμενον νὰ διωρίσῃ καὶ ὑποδιδάσκαλον (Γεδεὼν ἔνθ' ἀνωτέρω σ. 196—7 σημ.). Ὁ Θεόφιλος ἔδωκε καὶ 3000 γρ. ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τῶν συγγενῶν τῇ σχολῇ. Ὁ Ἄνδριος διδάσκαλος Ἁγχιάλου Γρηγόριος Ροΐδης γράφει πρὸς τὸν Σωφρόνιον Καΐρην θεῖον του,

---

(1) Ὁ Βλάσιος Σκορδέλης ἔγραψε μελέτην περὶ Φιλιππουπόλεως καὶ Στενημάχου ἐν «Χρόνῳ» ἡμερολογίῳ Νεολόγου 1871 σ. 74-83 καὶ ἐν Δελτίῳ Δ' σ. 290. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ὡς διευθυντὴς τοῦ φερωνύμου ἀξιολόγου Παρθεναγωγείου, ὅπερ ἐπαξίως διευθύνει ὁ κ. Κλεάνθης Χουρμούζης.

(2) Εὐστρατίου Δράκου, Θρᾳκικά, Αθ. 1892 σ. 20—1. Σ. Δημοσθενοπούλου, Μητρόπολις Σηλυβρίας ἐν «Νεολόγῳ» Κων]πόλεως 1891, Ὀκτώβριος 22, 26, 29—30 καὶ Νοέμβριος 2 καὶ 7—Σ. Β. Ψάλτη ἡ Θρᾴκη Ἀθ. 1919 σ.87—ἐφ. Γεδεὼν Χρον. Πατριαρχ. Ἀκαδημίας σ. 204—5 σημ.

ὅτι στέλλει εἰς Κυδωνίας 2 Σωζουπολίτας μαθητάς του τῷ 1819, ὑποσχόμενος ὅτι θὰ στείλῃ καὶ ἄλλους εἰς τὴν σχολὴν Κυδωνιῶν, ὁ δὲ Καΐρης γράφει ὅτι στέλλει διδάσκαλον τὸν σοφὸν Σαμουήλ Σωζουαγαθοπόλεως ἦν τότε ὁ Ἄνδριος Παΐσιος Νέρης ἐξάδελφος τοῦ Καϊρη. Τὸν Ροΐδην ἐπὶ Καποδιστρίου ἀπαντῶμεν διδάσκαλον ἐν Ἄνδρῳ. Ἐν Σωζουπόλει τῷ 1699 κατέφυγεν ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδᾶτος ὁ ἐξ Ἀπορρήτων, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τοῦ Κάρλοβιτς, καθ' ἣν ἡ Τουρκία ἀπώλεσε ἱκανὰς χώρας. Ὁ Μαυροκορδᾶτος, κατὰ τὸν χρονογράφον Καισάριον Δαπόντεν,(Σάθα Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη τόμ. Γ' σ. 33) ἐν Βελιγραδίῳ εὑρισκόμενος ἤχθη εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ ἐνταῦθα ἀφῃρέθη τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ καὶ ἐφυλακίσθη, ἀντ' αὐτοῦ δὲ μέγας δραγομάνος ἐγένετο ὁ Σεφέραγας. Ὁ Μαυροκορδᾶτος ἵνα σωθῇ ἔδωκε λύτρα ὑποσχεθεὶς νὰ δώσῃ καὶ ἄλλα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ὡδηγήθη ἵνα φροντίσῃ περὶ ἐξευρέσεως χρημάτων, ἀλλὰ μὴ εὑρὼν ἐφυλακίσθη καὶ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ Ρωξάνη καὶ ἡ σύζυγος Σουλτάνα καὶ ἐπανωδηγήθη εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου πληρώσας καὶ τὰ ὑπόλοιπα τῶν 300 πουγγίων ἀφέθη ἐλεύθερος μετὰ περιπετείας ἑνὸς περίπου ἔτους καὶ ἀνέλαβε πάλιν τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ, ἐζήτησεν ὅμως τὴν Ἀδριανούπολιν ὡς ἀρπαλίκι (ζωάρκειαν)· διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ζήσῃ ἔχων πολλὰς δαπάνας καὶ τὸ ζιαμέτι (εἰσόδημα) ὅπου εἶχε δὲν ἐπήρκει αὐτῷ. Ὄντως δὲ διατάξαντος τοῦ Βεζίρη Σουλεϊμὰν πασᾶ «ἔβαλε τὸν Καστορίας Γεράσιμον (ὕστερον Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας 1688—1710) νὰ ἐπιτελῇ τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐκεῖνος καὶ αὐτὸς νὰ πέρνῃ τὸ εἰσόδημα».

Σχολὴ Τυρολλώης. (Τσορλοῦ) Ἱδρύθη τῷ 1780 ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας Μεθοδίου ὡς ἀναγινώσκομεν παρὰ Μ.Γεδεὼν (Ἔγγραφοι λίθοι καὶ κεράμια σ. ρνγ'-δ'). Ἐντεῦθεν κατήγετο ὁ Θεόδωρος Γεωργίου γραμματεὺς μητροπολιτῶν ἀπὸ τοῦ 1820-1873.

Σχολὴ Φιλιππουπόλεως. Αὕτη συνέστη πάντως κατὰ τὸν ιστ' αἰῶνα (1), διότι καὶ ἀρχιερεῖς λογίους ἔσχε καὶ κέντρον πνευματικὸν καὶ οἰκονομικὸν ἐχρημάτισε κατὰ τὴν ἐπισκεψαμένην αὐτὴν Lady Mary Worstley Montegue (ἔκδ. I. M. Berton, Paris 1882). Ἀλλὰ τῶν ἀρχείων τῆς μητροπόλεως καταστραφέντων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῷ 1860 (2) δὲν ἔχομεν τὴν πρώτην πηγὴν καὶ ἐντεῦθεν ἀγνοοῦμεν τὸ ἔτος τῆς ἱδρύσεως καὶ τὰ ὀνόματα

(1) Γ. Τσουκαλᾶ, ἱστορικογεωγραφικὴ περιγραφὴ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, Βιέννη 1851 σ. 41-42 σημ. λε'.

(2) Ζ. Χατζηβασιλείου, Βουλγάρων ἐνέργειαι πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἑλληνισμοῦ, Ἀθ. 1909 σ. 7.

τῶν διδασκάλων τῶν πρώτων καὶ κατ' εἰκασίαν λέγομεν, ὅτι ἴσως πρῶτος διδάσκαλος ἐγένετο ὁ Σπαντωνάκης (1692-1711) (1). Μετ' αὐτὸν θέτομεν τὸν ρήτορα Ἀνδρόνικον, οὗ μνείαν ποιεῖται ὁ Σάθας ἐν τῷ περὶ Ἱερεμίου Β τοῦ Τρανοῦ συγγράμματι (Ἀθ. 1870) καὶ ἡ «εἰσαγωγὴ εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου Στενημάχου», ἡ ἀναφέρουσα τὰ μέχρι τοῦ 1851 γεγονότα καὶ γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἀριστείδου Σκορδέλη (Θρακικῶν Α΄ σ. 350-362). Κατὰ τὰ ἔτη 1726-1738 ἐδίδασκεν ὁ Λεονταράκης Ἀρτηνὸς ἀντὶ 200 γροσίων ἐτησίως (2) ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς σ. 131 τοῦ Κώδικος τῆς μητροπόλεως. Μέχρι τοῦ 1792 ὀνόματα διδασκάλων δὲν γινώσκομεν (3). Τῷ 1790-1819 ἀπαντῶμεν σχολαρχοῦντα μετὰ ὑποδιευθυντοῦ τοῦ Ἀντωνίου Παπαγεωργίου 1792 τὸν Κωνσταντῖνον Οἰκονόμον τῆς πόλεως καὶ μετὰ δύο ὑποδιδασκάλων τοῦ Εὐγενίου, τοῦ εἶτα Φιλιππουπόλεως προχειρισθέντος ἀλλὰ μὴ ἀναλαβόντος τὸν θρόνον, καὶ Κ. Τριανταφύλλου. Ὁ Οἰκονόμος ἦτο λογιώτατος καὶ ἔγραψε περιγραφὴν Φιλιππουπόλεως ἐν Βιέννῃ τῷ 1819 τυπωθεῖσαν καὶ ἀφιερωθεῖσαν τῷ δαπανήσαντι μητροπολίτῃ Παϊσίῳ· ἐν αὐτῷ (σ. 29) λέγει : «Ἔστι δ' ἐν τῇ πόλει καὶ γυμνάσιον τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἐκ πολλοῦ ἐνεστώς». Ταὐτοχρόνως τῷ 1809-1817 ὁ τότε μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως ὁ ἀπὸ Ἐλασσῶνος Ἰωαννίκιος, λογιώτατος ὢν (4) ἵδρυσεν ἐν τῇ μητροπόλει ἴδιον σχολεῖον, ἐν ᾧ αὐτὸς οὗτος ἐδίδασκεν ὡς καὶ ὁ ἰατροφιλόσοφος Γεώργιος Κυζικηνός, παραδίδων καὶ Ἰταλικά, ὡς λέγει ὁ

---

(1) Γ. Τσουκαλᾶ ἔνθ' ἀνωτέρω σ. 41 σημ. λγ'. Πρβλ. Γεδεὼν Χρονικὰ τοῦ πατριαρχ. οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ Κων]πολις 1884 σ. 193-4. Τοῦ αὐτοῦ Χρον. Πατριαρχ. Ἀκαδ. σ. 113-4. Ὁ Ν. Κατραμῆς Φιλολ. Ἀνάλεκτα Ζακύνθου σ 130 ἀναφέρει καὶ ἕτερον Σπανδωνῆν Διονύσιον ἱερομόναχον.

(2) Ἀθ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς ἐν «Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ» Ἀλεξανδρείας 1908 σ. 193 ἑξ. λέγει ὅτι ἐδίδασκεν ἀπὸ τοῦ 1726-38 ἀρυόμενος τὴν εἴδησιν ἐκ τοῦ κώδικος ΡΟΑ΄ φύλ. 17-18. Πρβλ. Ἐκκλ. Ἀλήθειαν 1913 σ. 372-3 περὶ τοῦ Λεονταράκη. Οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἔχομεν εἰδήσεις, οὐδ' ἀναφέρεταί τι ὑπὸ τοῦ Ἄρτης Σεραφεὶμ ἐν τῇ περὶ Ἄρτης καὶ τῆς Πρεβέζης μονογραφίᾳ Ἀθ. 1884 σ. 193-209, ὅπου ἀναγράφονται οἱ λόγιοι Ἀρτηνοί.

(3) Τὸ πρῶτον κοινοτικὸν κατάστημα ὡς σχολεῖον ἱδρύθη τῷ 1770 κατὰ τὶ χειρόγραφον Στενημάχου (Θρακικὰ 1928 Α΄ σ. 350-362) ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐξ αὐτοῦ ἐξῆλθε κεὶ ὁ πολὺς εἶτα καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀναστάσιος Γεωργιάδης Λευκίας.

(4) Τῆς Φιλιππουπόλεως ὑπῆρξεν ἐπίσης μητροπολίτης ὁ Νεόφυτος (1708-10) ὅστις πρὸ τῆς χειροτονίας του περιηγηθεὶς τὴν Ἑσπερίαν τῷ 1701 εὑρίσκετο ἐν Ὀξφόρδῃ τῆς Ἀγγλίας, δημοσίᾳ δὲ ὁμιλήσας ἐν τῷ Σχελδιανῷ θεάτρῳ τοσοῦτον εὐδοκίμησεν, ὥστε ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, εἶτα εἰς Γαλλίαν ἀπελθὼν παρουσιάσθη τῷ Λουδοβίκῳ ΙΔ΄, ὅστις ἐθαύμασε τὸν ἄνδρα διὰ τὴν σοφίαν καὶ γλωσσομάθειαν.

Ἠλίας Ταναλίδης ἐν βίῳ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ σ. 35, γράψαντος ἐπιστολὴν τῷ Καζικηνῷ ἐκ Τατὰρ Παζαρδζὶκ τῷ 1821. Ἐπίσης ἐδίδαξε καὶ ὁ Στέφανος καὶ ὁ Σαράντης Ἀρχιγένης, ὁ εἶτα εὐεργέτης τῶν Ἐπιβατῶν. Ἡ σχολὴ Φιλιππουπόλεως μετερρυθμίσθη τῷ 1820, ἀλλ' ἐκραγείσης, μετ' οὐ πολὺ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐσχόλασεν ἠνοιξεν ὅμως κατὰ τὸ 1828 καὶ ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1831 ὁ Ἰωάννης Σιλιμίνσκης, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν ὑπ' ἀριθμ. 1222-1228 χειρογράφων τῆς ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης (1). Μετ' αὐτὸν ὁ Ζακύνθιος Γεώρ. Τσουκαλᾶς (1832-1836), ὁ εἶτα ἐν Σελίμνῳ ὑπηρετήσας καὶ γράψας,ὡς εἴπομεν,τὴν ἱστορικογεωγραφικὴν περιγραφὴνΦιλιππουπόλεως. Ὁ αὐτός,ἐξέδοτο ἐν Κ]πόλει τῷ 1835 καὶ γραμματικὴν καὶ τῷ 1859 βιβλίον: «ἡ Βουλγαρικὴ συμμορία καὶ ἡ τριανδρία αὐτῆς». Ὁ Τσουκαλᾶς μετὰ τὴν Σέλιμνον ἐπέστρεψεν ἐν Φιλιππουπόλει καὶ νυμφευθεὶς αὐτόθι διωρίσθη πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, αὐτὸς ὢν Ἰόνιος ὑπήκοος καὶ ἴσχυε παρὰ τοῖς Τούρκοις τὰ μέγιστα. Ἀπέθανε γέρων αὐτόθι. Τὸν Τσουκαλᾶν διεδέξατο ὁ Πελοποννήσιος Παναγιώτης Δημητριάδης (1836—1838 ὅτε καὶ ἀπέθανε). Μετ' αὐτὸν διωρίσθη ὁ ἐκ Μετσόβου Ἄδαμος Τζαπέκος, πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ διδάξας, ἐφ' οὗ τῷ 1845 ἐκάη ἡ σχολὴ καὶ ἡ πλουσία βιβλιοθήκη, ἣν ἐδωρήσατο αὐτῇ ὁ μητροπολίτης Παΐσιος. Μετὰ τὸν Τσαπέκον καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1848 καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἄλλοτε θάλλουσα παιδεία ὁλονὲν χαλαροῦται· διότι οἱ ἐκγραικισθέντες Βούλγαροι, οἱ τέως αἰσχυνόμενοι νὰ ὀνομάζωνται τοιοῦτοι, ἀλλ' Ἕλληνας ἑαυτοὺς ἀποκαλοῦντες, ἤρχισαν, κινούμενοι, ὑπὸ τῶν Σλαβιζόντων νὰ ζητῶσι βουλγαρικὰ σχολεῖα καὶ ἰδίας κοινότητας, ὡς ἐκ τῆς ἀδρανείας τοῦ μητροπολίτου Νικηφόρου τοῦ Λεσβίου (1835—1850). Εὐτυχῶς ὡς ἀπὸ μηχανῆς, ἐμφανίζεται μεγάτιμος ὁμογενὴς ἐκ Μόσχας, ὁ Φιλιππουπολίτης Ἀντώνιος Κομιζόπουλος (2), ὅστις προέβη εἰς τὴν ἵδρυσιν νέου σχολείου καὶ προχειρισθέντος μητροπολίτου τοῦ ῥέκτου Χρυσάνθου τῷ 1850, ἄρχεται νέα περίοδος, ἀφ' οὗ μάλιστα ἀπὸ τοῦ 1852 οἱ Βούλγαροι συνέπηξαν ἰδίαν κοινότητα, καταλαβόντες τὸ ἑλληνικὸν παρθεναγωγεῖον καὶ τὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως. Τότε ἐκτὸς τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων Γ. Παπακωνσταντινοπούλου καὶ Θεοφυλάκη, ἱδρύθη καὶ ἡ Κεντρικὴ Σχολὴ τῷ 1857 διὰ τοῦ φιλομούσου Γκιουμοὺς Γκερδάνη, ἧς διευθυντὴς ἐτάχθη ὁ Βλάσιος Σκορδέλης (1863—73) ὁ ἐκ Στενημάχου μετὰ 5 φιλέργων διδασκάλων καὶ 5 τά-

---

(1) Τῷ 1834 συνέστη καὶ προκαταρκτικὴ σχολή, ἧς διδάσκαλοι ἐγένοντο ὁ Ἰωάννης Μουσικὸς καὶ ὁ Κωνσταντίνου Η.Γεώργιος, ὅστις καὶ τῷ 1846 ἐν Κων)πόλει ἐξέδοτο Ἀνθολογίαν τινά. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ ἰδιωτικὰ σχολεῖα ὡς τοῦ Γ. Παπακωσταντίνου Μουσικοῦ καὶ Θεοφιλάκη καὶ ἄλλα ὡς ὁ ποιητὴς Λαμαρτῖνος διελθὼν τῷ 1831 ἐκ τῆς πόλεως λέγει ἐν τῷ τῷ 1881 ἐκδοθέντι Voyage en Orient (Β'σ. 252).

(2) Περὶ τούτου ἐν τοῖς περὶ λογίων Θρᾳκῶν.

ξεων, συνεστήθησαν δὲ καὶ 5 σχολαὶ ἀρρένων καὶ 1 θηλέων. Ἡ τῷ 1846 καεῖσα βιβλιοθήκη χειρογράφων καὶ ἐντύπων ἀνιδρύθη καὶ ἐν αὐτῇ κατετίθεντο καὶ αἱ περισυλλεγόμεναι ἀρχαιότητες (1). Ἔκτοτε τὰ πράγματα ἐβελτιώθησαν καὶ τῷ 1851 ἱδρύθη καὶ Παρθεναγωγεῖον, κληθείσης ἐξ Ἀθηνῶν τῆς διδασκαλίσσης Ζωῆς Μουρούζη, μετὰ 7 τάξεων. Ἀλλὰ οἱ ἐθνικὴν συνείδησιν κτησάμενοι Βούλγαροι κατέλαβον αὐτὸ τῷ 1853 καὶ ἀντ' ἐκείνου ᾠκοδομήθη νέον λειτουργοῦν μέχρι τοῦ 1900. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐκτίσθησαν 5 σχολεῖα περιλαμβάνοντα 1000 μαθητάς. Τοῦ κεντρικοῦ σχολείου διευθυντὴς διωρίσθη ὁ Βλάσιος Γ. Σκορδέλης (1863-1874), ὅτε ἐστάλη ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου Γ. Ζαρίφη τοῦ Προικοννησίου εἰς Λειψίαν πρὸς σπουδὴν τῆς παιγαγωγικῆς. Τῷ 1876 ἱδρύθησαν τὰ περιώνυμα **Ζαρίφεια ἐκπαιδευτήρια** μετ' ἀνωτέρου παρθεναγωγείου καὶ νηπιαγωγείου καὶ ἐδίδαξαν καὶ διηύθυναν τὴν σχολὴν ἄλλοι τε καὶ αὐτὸς ὁ Σκορδέλης καὶ ὁ ὑπότροφος ἐπίσης τοῦ Ζαρίφη Γεώργιος Κωνσταντινίδης (1874-7), Βλάσιος Σκορδέλης (1877-9), Λύσανδρος Χατζηκώνστας (1879-80), Ἰωάν. Καρακατσανίδης (1880-1), Φίλιπ.Σακελλαρίου (1881-3), Κωνστ.Τσούλκας καὶ ἀρχιμανδρίτης Γ. Ἰατρουδάκης (1883-4), Γ. Κωνσταντινίδης τὸ β' (1884-7), Ντούλας Νικολαΐδης (1887-8), Γεώργιος Σωτηριάδης (1888-9), Ἀλέξιος Ζαμαρίας (1889-96), Γρηγόριος Βερναρδάκης (1896-7), Δαμιανὸς Ἰωαννίδης (1897-8), Ἰωάννης Βεργάδης (1898-900) καὶ Ἀθαν. Φυλακτὸς (1900-6) (2).

Καθηγηταὶ δὲ τῆς σχολῆς ἐγένοντο : ὁ Χρῆστος Τσούντας, ὁ Γεώργιος Μουσαῖος, ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος, ὁ Πέτρος Παπαγεωργίου, ὁ Κρατῖνος Ἀποστολίδης, ὁ Βασίλειος Μυστακίδης, ὁ Ἰωάννης Καρακατζανίδης, ὁ Νικόλαος Παπαγεωργίου, ὁ Κωνσταντῖνος Κέκος, ὁ Ἰωάννης Βογιατζῆς, ὁ Γεώργιος Μαντινιός, ὁ Ἀπόστολος Κωνσταντίνου, ὁ Δημήτριος Νικολαΐδης, ὁ Γεώργιος Αθανασιάδης, ὁ Δαμιανὸς Ἰωαννίδης, ὁ Ἰωάννης Ζαννέτος, ὁ Εὐγένιος Χασιώτης, ὁ Ἀλέξανδρος Βορωνάκης, ὁ Δημήτριος Στέφος, ὁ Κυριακὸς Στεφανίδης, ὁ Σταμάτιος Ψάλτης, ὁ Κωνσταντῖνος Μυρτίλος Ἀποστολίδης, ὁ Χριστόφορος Δρακοντίδης, ὁ Νικόλαος Τσιγγερίδης, ὁ Ἰωάννης Ἀγγελῆς, ὁ Εὐάγγελος Τάνος, ὁ Ἰωάννης Ἀρβανίτης, ὁ Γεώργιος Τούσας, ὁ Κωνσταντῖνος Ρώτας, ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμου, ὁ Πέτρος Κυριτζίδης, ὁ Ἰωάννης Τζωαννόπουλος καὶ ὁ Γεώργιος Δημητριάδης. Ἐν δὲ τῷ Παρθεναγωγείῳ ἡ Σμαράγδα Χατζηνταῆ. Τῇ 6ῃ Σεπτεμβρίου 1885, καταληφθείσης τῆς Φιλιππουπόλεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, τὰ πάντα ἀπώλοντο καὶ τυπικῶς μόνον οἱ Ἕλληνες διετήρουν κοινότητα. Καταργηθείσης τῆς κοινότη-

(1) Dumont - Homolle, Melanges etc σ. 254.

(2) Οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἐχρημάτισαν καὶ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἀνώτερα κατέλαβον ἐν Ἑλλάδι ἀξιώματα.

τος τῷ 1906, τὰ σχολεῖα ἐπαύσαντο λειτουργοῦντα καὶ ἤρξατο ἡ διαρροὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ πάντα τὰ κοινοτικὰ καταστήματα κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, τὴν Φιλιππούπολιν **Πλόβδιφ** ἀποκαλεσάντων!

Ἐκ Φιλιππουπόλεως κατάγονται ὁ ἐν Μόσχᾳ διδάσκαλος Ἀναστάσιος Μιχαὴλ (1796) καὶ ἐκδοὺς γραμματικὴν ρωσικὴν (Βρετοῦ Β΄ 27", 308), ὁ τὸ πρῶτον μὲν ἐν αὐτῇ διδάσκαλος εἶτα δὲ μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως **Εὐγένιος** (1807), ὅστις ὅμως ἔμεινεν ἄνευ ἐπαρχίας, καταλαβόντος αὐτὴν τοῦ Ἀγχιάλου Ἰωάσαφ, ὁ πολὺς Γεώργιος Κλεόβουλος, ὁ ἐν Κυδωνίαις σπουδάσας μετὰ τοῦ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ καὶ εἶτα ἐν Ἑσπερίᾳ καὶ δὴ ἐν Παρισίοις, ὅπου τὴν ἀλληλοδιδακτικὴν ἐκμαθὼν ἐδίδαξεν ἐν Ὀδησσῷ, εἶτα ἐν Ἰασίῳ καὶ τέλος ἐν Τήνῳ καὶ ἐν Σύρῳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1828, ἐκδοὺς ἔκθεσιν περὶ τὴν ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου, Ἰάσιον 1820 καὶ πίνακας αὐτῆς,ὁ Ἀναστάσιος Γεωργιάδης Λευκίας ἐκ Στενημάχου, μαθητὴς τοῦ Λάμπρου Φωτιάδου καὶ εἶτα ἐν Γερμανίᾳ (Βιέννῃ) σπουδάσας καὶ διορισθεὶς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου (1837), πολλὰ συγγράψας (1) οἱ Ἰσχόμαχοι καὶ εἴ τις ἄλλος. Προσθετέον ὅτι τὸ ἀκμάζον ἐμπόριον τῆς πόλεως κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα ἐξώθησε πολλοὺς Φιλιππουπολίτας εἴς τε τὴν Ἑσπερίαν καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας, ὅπου, ἐν Καλκούττῃ καὶ Δάκᾳ, ἵδρυσαν τῷ 1782 παροικίαν μετὰ ναοῦ καὶ σχολείου, ὡς περιγράφει διὰ μακρῶν ὁ Ἡλίας Τανταλίδης ἐν τῇ «Ἰνδικῇ Ἀλληλογραφίᾳ» (σ. θ΄ καὶ 7) (2).

Ἡ σχολὴ τῆς Χώρας συνέστη τῷ 1795 ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων Μακαρίου ὄντος Χωρηνοῦ καὶ ἀφιερώσαντος, κατὰ γράμμα τοῦ πατριάρχου Γερασίμου τοῦ Γ΄, 5000 γροσίων πρὸς 12 ο]ο τοκισθέντων πρὸς πληρωμὴν τῶν διδασκάλων γρόσια 200 καὶ τοῦ ἐνοικίου τοῦ σχολείου γρ. 100. Ἐν τῇ σχολῇ ἐδίδαξαν ὁ Ἀλέξανδρος Λεοντόπουλος (;) κατὰ Γεδεὼν (Χρ. Πατρ. Ἀκαδ. σ. 204 σημ.—τοῦ αὐτοῦ, ἐπιφανεῖς κληρικοὶ τῶν τελευταίων ἐτῶν, Ἀθ. 1929 σ. 15) (3), οὗ ὁ πατὴρ Ἰωάννης ἐξέδοτο τὴν Νέαν

---

(1) Πρβλ. Γ. Τσουκαλᾶ, ἱστορικογεωγραφικὴ περιγραφὴ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, Βιέννη 1851 (καὶ εἰσαγωγὴν εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ ἑλλ. σχολείου Στενημάχου ὑπὸ Ἀριστ. Γ. Σκορδέλη (Θρᾳκικὰ Α΄ σ. 350—62.

(2) Ἰδὲ Φωτίου Σ. Μανιάτη, ἡ 40ετηρὶς τοῦ σ. μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως Φωτίου (1864—1904 Ἀθ. 1904. Ἡ Lady Montague ἐν τῷ Voyage λέγει ὅτι: ἐν Φιλιππουπόλει ὑπάρχει κέντρον σπουδαῖον πνευματικὸν καὶ οἰκονομικόν· ταῦτα λέγει καὶ ὁ γάλλος ποιητὴς Lamartine ἐπισκεψάμενος αὐτὴν τῷ 1831 Voyage en Orient Παρισ. 1831 τόμ. Β΄ σ. 252 ὡς εἴπομεν.

(3) Ἰδὲ καὶ Ἀπομνημονεύματα τῆς βιοτῆς τοῦ Ἀντιοχείας Ἱεροθέου, Κων]πολις 1882 σ. 11. Τῆς Σχολῆς Χώρας ἐπίτροποι διὰ τὴν καλὴν αὐτῆς λειτουργίαν ὡρίσθησαν ὁ Δέρκων Μακάριος καὶ Ἡρακλείας Μελέτιος κατὰ τὸ γράμμα τοῦ πατριάρχου Γερασίμου.

Ὁδηγὸν ἢ ἐγχειρίδιον περὶ κλίσεως (Γραμματικὴν) τῷ 1826 ἐν Κων)πόλει. Ἐκ τῆς ἐν τῷ Ι΄Δελτίῳ (1911 σ.72 ἑξ.) τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας δημοσιευθείσης πραγματείας τοῦ Δ. Δουκάκη περὶ τοῦ πατριάρχου Ιροκοπίου, μανθάνομεν ὅτι οὗτος τῷ 1742 δωδεκετὴς ἐδιδάχθη ἐν τῇ σχολῇ Γανοχώρων, ὧν μητροπολίτης ἦν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Νεόφυτος (;) ἐξ οὗ συνάγομεν ὅτι ἡ σχολὴ ἦτο ἤδη ἱδρυμένη τῷ 1742 ὡς κοινὴ ἴσως.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τὰ παλαιότερα σχολεῖα τῆς Θράκης πρὸ τοῦ 1861. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1861 καὶ ἐντεῦθεν, διὰ τῆς ἱδρύσεως τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συλλόγων, ὧν πατὴρ θεωρεῖται ὁ **Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος**, τὴν πεντηκονταετηρίδα τοῦ ὁποίου ἑώρτασε σύμπας ὁ Ἑλληνισμός, διὰ τῆς ἐκδόσεως τῷ 1921 πανηγυρικοῦ τεύχους ἐκ 489 σελίδων, τοῦ Θρᾳκικοῦ, τοῦ Ἠπειρωτικοῦ καὶ τοῦ Μακεδονικοῦ, ἡ παιδεία ἐν Θράκῃ ἔλαβε μεγίστην ἐπίτασιν. Οὕτω συνεστήθησαν ἐν ἁπάσαις ταῖς κοινότησι σχολεῖα συντηρούμενα τὸ μὲν ὑπ' αὐτῶν τούτων μετ' ἐπιδόματος τοῦ Φιλολογικοῦ καὶ Θρᾳκικοῦ συλλόγου, τὸ δὲ ὑπὸ μόνου τοῦ Θρᾳκικοῦ, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τοῖς ἐτησίως ἐκδιδομέναις **ἐπετηρίσιν** αὐτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκτυπουμέναις, ἐν αἷς ἀναγράφονται αἱ ἐτήσιοι δαπάναι ὑπὲρ τῶν σχολείων ἀρρένων καὶ θηλέων, τοὺς διδασκάλους τῶν ὑποίων παρεῖχον τὰ Ζαρίφεια καὶ τὰ Εὐγενίδεια διδακτήρια. Τῶν σχολείων τούτων πίνακας τελείους παρέσχεν ὁ ἀοίδιμος ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν φιλόλογος, συντάκτης τοῦ ἱστορικοῦ λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, Σταμάτιος Β. Ψάλτης ἐν τῷ πολλοῦ λόγου ἀξίῳ βιβλίῳ αὐτοῦ **«ἡ Θρᾴκη καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἐν αὐτῇ ἑλληνικοῦ στοιχείου»** (Ἀθ. 1919). Ἐκ τῶν παρατιθεμένων ὑπὸ τοῦ Ψάλτη ἀκριβῶν πινάκων ἐμφαίνεται τὸ ὄνομα τῆς κοινότητος, ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, ὁ ἀριθμὸς τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν δαπανῶν. Οὕτω τῆς μὲν Νομαρχίας Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τοῦ Σαντζακίου Τσατάλτζας (Μετρῶν) τὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων δημοτικῆς καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως ἀνήρχοντο εἰς 172, τὰ δὲ τοῦ Βιλαετίου Ἀδριανουπόλεως εἰς 419 ἤτοι ἐν ὅλῳ εἰς 591, τὰ ὁποῖα ὅμως κατὰ δυστυχίαν ἐκ τῆς ἐκκενώσεως τῆς Θράκης τῷ 1922 ἐσχόλασαν, πλὴν τῶν ἐν τῇ ζώνῃ τὴν Κωνσταντινουπόλεως.

ΛΟΓΙΟΙ ΘΡΑΚΗΣ

Οἱ μητροπολῖται τῆς Φιλιππουπόλεως ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως καί τινων ἄλλων μητροπόλεων ἦσαν ἑκάστοτε λίαν πεπαιδευμένοι, ἰδίως κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ὅτε ἠρχιεράτευσαν ὁ Νεόφυτος, ὅστις εἶχεν ἀλληλογραφίαν πρὸς πατριάρχας, ἀρχιερεῖς, ἄρχοντας καὶ πρὸς τὸν Τσάρον τῆς Ρωσίας Ἀλέξιον καὶ τῷ 1697-1709, ὁ Κρὴς Ἀθανάσιος Ἀμηρᾶς, ὁ εἶτα οἰκουμενικὸς πατριάρχης (1709-1711) (1), καὶ ὁ Διονύσιος τοῦ ὁποίου λόγοι ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1775 καὶ 1778, ὁ Νικηφόρος Ἄραψ (1774-80) εἰδήμων πολλῶν γλωσσῶν, εἶτα ὁ Κύριλλος Σερμπετζόγλους, ὁ πρότερον Κωνσταντῖνος καλούμενος (2), καὶ τέλος ὁ Δωρόθεος Πρώϊος (1813-1821).

---

(1) Ἐν τῷ περιφανεῖ αὐτοῦ οἴκῳ, ἐν ᾧ τοσοῦτος πλοῦτος ὑλικὸς καὶ πνευματικὸς εὑρίσκετο, ὥστε ἐθαύμαζον οἱ ἐπισκεπτόμενοι αὐτὸν περιηγηταὶ καὶ ἐν αὐτῷ κατέλυον οἱ ἐπίσημοι, ὁσάκις διήρχοντο εἴτε ἐκ Γαλαχίας ἐρχόμενοι, εἴτε ἐκεῖσε μεταβαίνοντες. Ἐν αὐτῇ, φθίνοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος κατέλυσεν ὁ Ρήγας ὁ Φεραῖος, ὁ πρωτομάρτυς τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐδόνισε τὰς ψυχὰς τῶν δούλων Θρᾳκῶν, ᾄδων τὸν θούριον, ἐν αὐτῷ, διερχόμενοι διὰ τὸ κατηχητικὸν ἔργον των, διενυκτέρευσαν οἱ φιλικοί, ὡς ὁ Ξάνθος καὶ ἄλλοι.

Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ λογοθέτου Ἀδριανουπόλεως Ἀθανασίου Ἀμηρᾶ τοῦ εἶτα πατριάρχου ἐσώζετο χειρόγραφον Συνεσίου τοῦ ἐπιλεγομένου Ἑλληνικοῦ ἀκμάζοντος κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα (1670), ἐν ᾧ ὑπῆρχον δόκιμα ποιήματα τοῦ ἀνδρὸς ἐν ἡρωελεγείοις (Ἰαμβείοις, ὡς ἀναφέρει ὁ πολὺς Γεώργιος Ζαβίρας ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Θεάτρῳ σ. 165 καὶ 175. Πρβλ. Κ Ν. Σάθαν ἐν Νεοελλ. Φιλολογίᾳ σ. 442 καὶ Γεδεὼν Πατρ. πίνακες σ. 619).

(2) Περὶ τοῦ Κωνσταντίνου τούτου ἰδοὺ τί λέγει ὁ ἀοίδιμος Ἠλίας Ταντιλίδης ἐν τῷ βίῳ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ (Κων]πολις 1868 σ. 14) : «Κωνσταντῖνος ἦν οὗτος ὁ τοὐπίκλην Σερμπετζόγλους, ἐκ Καισαρείας καταγόμενος ὃν πένητος καὶ ἀποχειροβιώτου πατρὸς γενόμενον, ἀλλὰ ψυχῆς καλλυνόμενον εὐγενείᾳ καὶ ἐξόχοις κομῶντα πλεονεκτήμασι, διαπρέψαντα ἤδη ἐξ ἁπάντων τῶν τῆς σχολῆς μαθητῶν ἐπὶ θαυμασίᾳ ἐπιδόσει εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης καί τινων φιλοσοφικῶν μαθημάτων, γνούς ποτε ὁ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1780-1792 ἀρχιερατεύων τῆς Ἀδριανουπόλεως Καλλίνικος ὁ ἐκ Μουδανίων, ὀξύνους καὶ φιλομαθὴς ἀνὴρ παρέλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ ἔτι μαθητεύοντα καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν εἰσεποιήσατο πνευματικὸν υἱόν, χειροτονήσας αὐτὸν διάκονον καὶ Κύριλλον ἀπὸ Κωνσταντίνου μετονομάσας, εἶτα δὲ καὶ ἀρχιδιάκονον τῆς μητροπόλεως ἀναδείξας καὶ γραμματέα ἑαυτοῦ δοκιμώτατον ἐν τοῖς τότε γραμματεῦσιν.» Οὗτος εἶτα ὑψώθη εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ἀπὸ Μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως (1811—1813), πρότερον Ἰκονίου (1803—1811) ὡς Κύριλλος Ϛ' (1813—1818).

Τοιούτους ἀρχιερεῖς ἔχουσα ἡ Θρᾴκη ἦτο ἐπόμενον ὅτι θὰ ἀπέκτα καὶ καλὰ σχολεῖα καὶ θὰ παρῆγε πολλοὺς λογίους, ἐξαιρουμένων τῶν τοῦ Βυζαντίου, δηλαδὴ τῆς τάξεως ἐκείνης τῶν Φαναριωτῶν, οἵτινες ἐπὶ αἰῶνας διηύθυνον τὰ πράγματα τοῦ δουλεύοντος Γένους, ὡς εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος. Τῶν λογίων τούτων τῆς Θρᾴκης τῶν ἔκ τε τῶν τοπικῶν σχολείων, τῶν ἐν Βυζαντίῳ καὶ τῇ Ἑσπερίᾳ σπουδασάντων τοὺς βίους περισυλλέξας διὰ πολλοῦ κόπου παρατίθημι ἐφεξῆς, ἵνα καταδείξω προφανῶς τὴν ὕπαρξιν καλῶν σχολείων, ὡς εἴπομεν ἐν τοῖς περὶ τῶν σχολείων, καὶ τὴν σειρὰν λογίων ἀνδρῶν διαπρεψάντων ἐν τοῖς γράμμασιν εἴτε ὡς κληρικοὶ εἴτε ὡς λαϊκοί, οἵτινες ἐτίμησαν τὸ ὄνομα τῆς μεγάλης ἐκείνης ἀλλὰ πολυπαθοῦς ἑλληνικῆς χώρας, τῆς φερούσης τὸ ὄνομα Θρᾴκης, τῆς τόσον στενῶς συνδεδεμένης πρὸς τὰς τύχας τοῦ Ἑλληνισμοῦ σύμπαντος.

Ὁ **Ἱερεμίας Β΄** ἐγεννήθη ἐν Ἀγχιάλῳ τῆς Θρᾴκης τῷ 1536 καὶ ἐδιδάχθη τὰ γράμματα ὑπὸ τοὺς διδασκάλους Ἱερόθεον, Ἀρσένιον, Δαμασκηνὸν τὸν Στουδίτην, καὶ Ματθαῖον τὸν Κρῆτα, οἵτινες, πλὴν τοῦ τελευταίου, μαθηταὶ γενόμενοι τοῦ Θεοφάνους Ἐλεαβούλκου τοῦ Νοταρᾶ, προὐχειρίσθησαν μετέπειτα εἰς μητροπολίτας, ὁ μὲν Μονεμβασίας, ὁ δὲ Τυρνόβου (Ἀρσένιος), ὁ δὲ Λιτῆς καὶ Ρενδίνης καὶ μετέπειτα Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης (Δαμασκηνὸς Στουδίτης). Διήκουσε μαθημάτων καὶ ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους Σχολῇ. Τῷ 1565 ἐξελέγη μητροπολίτης Λαρίσσης. Ἐπὶ ἑπταετίαν δὲ ποιμάνας τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, τῇ 5 Μαΐου 1572 ἐξελέγη οἰκουμενικὸς πατριάρχης ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν **Ἱερεμίας Β΄ ὁ Τρανός.** Φύσει φιλομαθὴς καὶ δραστήριος ὁ ἀνὴρ εὐθὺς ἀμέσως ἐπεδείξατο μέγαν ζῆλον ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν κακῶς κειμένων, διὰ διδασκαλιῶν καὶ περιηγήσεων ὅπως ἰδίοις ὀφθαλμοῖς ἀντιληφθῇ τῆς καταστάσεως. Τῷ 1572 περιῆλθε τὴν Μακεδονίαν (Δράμαν, Θεσσαλονίκην). Τῷ 1574 τὴν Πελοπόννησον, καταλιπὼν ἐπίτροπον τὸν πρώην διδάσκαλον αὐτοῦ Δαμασκηνὸν Στουδίτην, ἐπίσκοπον Λιτῆς καὶ Ρενδίνης, ἣν καὶ αὖθις ἐπεσκέψατο τῷ 1578, περαιωθεὶς εἶτα καὶ εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ τῷ 1579, 29 Νοεμβρίου καθῃρέθη. Ἐπὶ τῆς πρώτης ταύτης πατριαρχίας τοῦ Ἱερεμίου πολλὰ τὰ καλὰ ἐπεγένοντο τῇ ἐκκλησίᾳ, οἷον ἀπηγορεύθη διὰ συνόδου ὑπ' αὐτοῦ προεδρευομένης ἡ ἐπὶ χρήμασι χειροτονία ἐπισκόπων (σιμωνία), ἀνηγέρθησαν καὶ ἐπεσκευάσθησαν ναοὶ καθὼς καὶ ὁ πατριαρχικὸς (Μ. Γεδεὼν Χρονικὰ πατριαρχ. οἴκου καὶ ναοῦ σελ. 54-58, 63 καὶ 108), ἐγένοντο πολλαὶ πατριαρχικαὶ πράξεις περὶ διαφόρων ναῶν καὶ μονῶν, τινὲς τῶν ὁποίων ἐξεδόθησαν ὑπὸ Ἰ. Βελούδη, Μ. Γεδεών, Κ. Σάθα, Ν. Κατραμῆ, Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως (Μ. Γεδεών πατριαρχικοὶ Πίνακες σελ. 518-523).

Ἐπ' αὐτοῦ αἱ σχέσεις τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας πρὸς τὰς ἐν Ἑσπερίᾳ

διαμαρτυρομένας ὁλονὲν καθίσταντο συχνότεραι, μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι ὁ Ἱερεμίας ἔγραψεν αὐτοῖς ὅτι αὐτοὶ πρέπει νὰ ἑνωθῶσι. Πράγματι δὲ οἱ Λουθηρανοὶ χωρισθέντες τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ἐζήτησαν νὰ ἑνωθῶσι μεθ' ἡμῶν. Πρῶτος δ' ὁ φίλος τοῦ Μαρτίνου Λουθήρου, τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς διαμαρτυρήσεως, Φίλιππος Μελάγχθων, ἐπέστειλε τῷ Πατριάρχῃ Κων]πόλεως Ἰωάσαφ Β' (1559) διὰ τοῦ διακόνου Δημητρίου Μυσοῦ ἐπιστολὴν καὶ τὴν **Αὐγουσταίαν ὁμολογίαν** ἑλληνιστί, ἀλλ' οὐδαμῶς προσέσχε τοῖς γραφεῖσιν ὁ Ἰωάσαφ. Μετὰ 14 ἔτη ἤτοι τῷ 1573 ἐστάλησαν δύο καθηγηταὶ τῆς ἐν Τυβίγγῃ ἀκαδημίας ὁ Ἰάκωβος Ἀνδρέου καὶ ὁ Μαρτῖνος Κρούσιος, φέροντες καὶ τὴν **Αὐγουσταίαν ὁμολογίαν** ἑλληνιστί. Ὁ Ἱερεμίας μελετήσας αὐτὴν ἐπισταμένως ἀνῆρεσεν ὡς μὴ συνᾴδουσαν τῇ ὀρθοδόξῳ ὁμολογίᾳ καὶ τὴν ἀναίρεσιν ἀπέστειλε τοῖς Λουθηρανοῖς τῷ 1576. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι δὲν ἐπείσθησαν, ἔστειλαν, καὶ αὖθις καὶ τρίς, ἐπιστολὰς ἐμμένοντες εἰς τὰ αὐτῶν, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Ἱερεμίας γράψας τῷ 1579 καὶ βραδύτερον ἐπὶ τῆς γ' πατριαρχείας αὐτοῦ τῷ 1586 **ἠξίου νὰ μὴ παρέχωσιν αὐτῷ κόπους.** Τινὲς κατηγόρησαν διὰ τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ τὸν Ἱερεμίαν, ἀλλ' οἱ τὰ ἔργα αὐτοῦ μελετῶντες ἐπισταμένως θὰ ἴδωσιν ὅτι εἰς ἐλάχιστα μόνον ἡ ὀρθόδοξος ὁμολογία εὑρέθη σύμφωνος πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Λουθήρου πρεσβευόμενα (1).

Αἱ σχέσεις ὅμως αὗται τῶν διαμαρτυρομένων, αἱ μέχρι Κυρίλλου Λουκάρεως παραταθεῖσαι, εἰ καὶ ναυαγήσασαι ἐπὶ τέλους, ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως εἰλικρινείας τῶν διαμαρτυρομένων, προὐκάλεσαν τὴν καθ' ἡμῶν μῆνιν τῶν Παπῶν, οἵτινες διὰ τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ τῶν ἐν τῷ ἐν Ρώμῃ Ἑλληνικῷ Γυμνασίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου σπουδαζόντων ἀρνησιθρήσκων Ἑλλήνων, πολλὰ πράγματα παρέσχον τῇ ὀρθοδοξίᾳ : τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, τὸν προσηλυτισμὸν τῶν ἐν Πολωνίᾳ Ὀρθοδόξων εἰς τὸν καθολικισμὸν καὶ ἄλλας πικρίας ἐπότισαν τοὺς κατὰ καιροὺς πατριάρχας.

Ὁ Ἱερεμίας κυβερνήσας τὴν ἐκκλησίαν μέχρι τῆς 29 Νοεμβρίου 1579, ὡς εἴπομεν, κατασπᾶται τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ περὶ τὸν προκάτοχον αὐτοῦ Μητροφάνη τὸν Γ', τὸν ἀπὸ Καισαρείας, ὃν καὶ ἀναβιβάζουσι, τὸ β' ἐπὶ τοῦ θρόνου (1579—1580). Ἀλλὰ τούτου θανόντος τῷ 1580, τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα ἀναλαμβάνει καὶ αὖθις ὁ Ἱερεμίας τὸ β' (1580—1584), ραδιουργούμενος ὅμως ὑπὸ τοῦ Θεολήπτου, μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως καὶ ἀνεψιοῦ τοῦ Μητροφάνους Γ' καὶ ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Παχωμίου, ἐκπίπτει

---

(1) Ἰδὲ Κ. Σάθα. Βιογραφικὸν σχεδίασμα περὶ Ἱερεμίου Β', Ἀθῆναι 1870.—Ι. Μεσολωρᾶ, Συμβολικήν, Ἀθῆναι 1886.—Β. Μυστακίδου, ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Β' ὁ Τρανὸς καὶ αἱ πρὸς τοὺς Διαμαρτυρομένους σχέσεις κατὰ τὸν ΙϚ' αἰῶνα (Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια Δ' 1894 σελ. 286 καὶ ἐντεῦθεν).

τοῦ θρόνου ἵνα μετὰ ταῦτα ἀναλάβῃ καὶ αὖθις τὸ γ΄, διαδεξάμενος τὸν Θεόληπτον Β΄ τὸν θρόνον κατασχόντα παρὰ τοῦ Παχωμίου Β΄ τοῦ Πατέστου (1584—1585)(1) Ὁ Ἱερεμίας καθαιρεθεὶς ἀποστέλλεται, ὡς εἴπομεν ἐν τοῖς ἡμετέροις «Ροδιακοῖς» (Ρόδος 1917) ἐξόριστος εἰς Ρόδον, ὡς καταγγελθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ: **«Ὅτι ἔκαμε Γενιτσάρους καλογέρους ταὶ τούρκισσας χριστιανὰς καὶ πῶς στέλνει γραφαὶς εἰς τὸν πάπαν κατὰ τῶν Τούρκων».** Καὶ εἴπομεν ἀληθῶς ὅτι ὁ Ἱερεμίας ἀπέστειλεν ἐπιστολὴν (κατ' Αὔγουστον 1584) πρὸς τὸν Πάπαν Γρηγόριον ΙΓ΄ ἀλλ' ἐν αὐτῇ ἐγένετο λόγος περὶ Γερμανῶν αἱρετικῶν ὡς καὶ περὶ διορθώσεως τοῦ ἱεροῦ καὶ παναγίου Πάσχα (Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον(2) καὶ περὶ ἀποστολῆς ἁγίων Λειψάνων (Ἰδὲ τὴν ἐπιστολὴν παρὰ Α. Δημητρακοπούλῳ. Ἐπανορθώσεις σφαλμάτων παρατηρηθέντων ἐν τῇ Νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ Κ. Ν. Σάθα σελ. 17—18). Μετὰ τὸν Παχώμιον ἐπατριάρχευσεν ὁ Θεόληπτος Β΄ (1585 - 6) καὶ μετὰ τοῦτον ἐπῆλθε τρίμηνος τοποτηρητία τοῦ διακόνου Νικηφόρου, φίλου τοῦ ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνακληθέντος Ἱεραμίου Β΄ ἢ (δεκαήμερος) τοῦ ἱεροδιακόνου Διονυσίου καὶ αὖθις καὶ τοῦ Νικηφόρου, μεθ' ὃν τέλος τοὺς οἴακας τῆς ὀρθοδοξίας ἔλαβεν ὁ Ἱερεμίας Β΄ τὸ γ΄ (1586—1595). Καὶ ὡς καλῶς κυβερνήτης οἰακοστρόφησεν αὐτήν. Τῶν κυριωτέρων γεγονότων τῆς πατριαρχείας ταύτης τυγχάνει καὶ ἡ ἀνὰ τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας καὶ τὴν Ρωσίαν περιοδεία τοῦ πατριάρχου μετὰ τῶν μητροπολιτῶν Ἱεροθέου Μονεμβασίας καὶ Ἀρσενίου Ἐλασσῶνος, ὅτε καὶ ἐγκαθίδρυσε τὸ **Ρωσικὸν Πατριαρχεῖον.** Ἡ περιοδεία αὕτη ἐγένετο τῷ 1589 τοῦτο μὲν χάριν προαιρετικοῦ ἐράνου τῶν Χριστιανῶν ὑπὲρ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, τοῦτο δὲ πρὸς μελέτην τῆς καταστάσεως τῶν κατὰ τὰς χώρας ἐκείνας χριστιανῶν. Ὁ Ἱερεμίας συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Μόσχᾳ ἥτις ἵδρυσε ρωσικὸν Πατριαρχεῖον, τὰ κατὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ ὁποίου ἔγραψε διὰ μακροῦ ὁ Ἐλασσῶνος Ἀρσένιος (Ἴδε Σ. Ζαμπελίου Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ρωσίᾳ Ἀθ. 1859.— Σάθα, βιογραφ. σχεδίασμα περὶ Ἱερεμίου Β΄ σ. 35—81). Καὶ ἀπεφασίσθη μὲν τότε ἐνταῦθα ἵνα τοῦτο ἔρχεται γ΄ κατὰ τὴν τάξιν, μετὰ τὸ τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τῇ 12 Φεβρουαρίου 1593(3) σύνοδος ἐν τῷ ναῷ τῆς **Θεοτόκου**

---

1) Περὶ αὐτοῦ ἰδὲ ἐν ἐκτάσει παρὰ Κ. Σάθᾳ ἐν «Χρυσαλλίδι» τεύχη 83—4 ἐν Βιογραφ. Σχεδιάσματι περὶ Ἱερεμίου Β΄ Ἀθῆναι 1870, καὶ παρὰ Γεδεών, Πατριαρχ. Πίνακες σελ. 526—527.

2) Ὁ Γρηγόριος ἀπέστειλεν εἰς Βυζάντιον πρὸς τὸν Ἱερεμίαν τὸν Βοναφέα καὶ τὸν Μιχαὴλ Ἔπαρχον ἵνα συσκεφθῶσι περὶ τοῦ νέου ἡμερολογίου.

3) Ἤδη τῷ 1592 ἡ Μ.Ἐκκλησία εἶχεν ἀποστείλῃ εἰς Μόσχαν τὸν Τυρνόβου Διονύσιον Ράλλην μετὰ τοῦ μητροπολίτου Γρεβενῶν ἵνα ἀναγγείλῃ ὅτι ε΄ τῇ τάξει

Παραμυθίας(Βλὰχ-Σεράϊ) συνελθοῦσα ἐπεκύρωσε μὲν τὴν ἵδρυσιν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἔταξε τὸν πατριάρχην Μόσχας Ἰὼβ ε΄ τῇ τάξει, μετὰ τὸν Ἱεροσολύμων. Ὁ Ἱερεμίας ἐφρόντισε καὶ περὶ τῆς Ἐκκλησίας Κιαίβου ὅτε ἐκεῖθεν διήρχετο, καθαιρέσας ὡς δίγαμον τὸν μητροπολίτην Ὀνησιφόρον, ἀλλ' ἀκριβῶς τοῦτο δυσηρέστησε πολλούς, οἵτινες μετὰ τῶν Ἰησουϊτῶν ἐνήργουν τοὐντεῦθεν ὑπὲρ τῆς μετὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἑνώσεως (οὐνίας) κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων. Πράγματι δὲ οἱ ἀγῶνες τῆς ὀρθοδοξίας ἐν Πολωνίᾳ καὶ Λιθουανίᾳ ἠπείλουν κίνδυνον μέγαν, ὁ δὲ πατριάρχης Ἱερεμίας ἀπέστειλεν ἐκεῖσε ὡς ἔξαρχον τὸν Ἱερομόναχον Νικηφόρον, τὸν εἶτα οἰκτρῶς θανατωθέντα ὑπὸ τῶν Ἰησουϊτῶν, ὁ δὲ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγᾶς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Κύριλλον τὸν Λούκαριν καὶ αὐτὸν κινδυνεύσαντα τὸν ἔσχατον. Καὶ κατὰ τὴν ὑστάτην ταύτην πατριαρχείαν ὁ Ἱερεμίας πολλὰ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἐποίησεν ἀποστείλας πρὸς συλλογὴν ἐράνων ἀπανταχόσε τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ εἰς Πελοπόννησον, ἥτις ἦτο ἤδη αὐτῷ γνωστὴ ἐκ τοῦ εἰς αὐτὴν ταξιδίου τοῦ 1572, τῷ 1595 τὸν Ἰωαννίνων Ματθαῖον μετὰ τοῦ μεγάλου Λογοθέτου Ἱέρακος. Ὁ Ἱερεμίας, οὗ εἰκὼν σώζεται παρὰ Μαρτίνῳ Κρουσίῳ (Τουρκογραικία) καὶ Μ. Γεδεὼν (Πατριαρχ. Πίνακες σελ. 536) καὶ ἐν τοῖς πατριαρχείοις, θεαρέστως ποιμάνας τὴν ἐκκλησίαν ἀπέθανε κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1595, ἱκανὰ καταλιπὼν τῆς παιδείας αὐτοῦ δείγματα (1).

ΕΡΓΑ ΑΥΤΟΥ :

α) Περὶ Ἑλληνικῶν ἐθίμων (ἰδὲ Ν. Κομνηνοῦ Παπαδοπούλου Prae nostationes Mystagicae.

β) Ἔκθεσις δογμάτων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

γ) Παραίνεσις πρὸς Γερμανοὺς περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας.

δ) Κρίσεις περὶ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς Πάπαν

πρέπει νὰ θεωρῆται ὁ Μόσχας" ἐζήτησε δ' ὁ Διονύσιος νὰ ἐνεργήσῃ ὁ Τσάρος πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ γένους.

(1) Ὅτι ὁ Ἱερεμίας μετέβη εἰς Πελοπόννησον καὶ Μακεδονίαν (Θεσσαλονίκην) πιστοῦται ἐκ τῶν ἐγγράφων Ἄθω, ὡς ἀναφέρει ὁ Philip Meyer. ἐν τῇ συλλογῇ τῶν περὶ Ἄθω ἐγγράφων, λέγων ἐν 215 . «Ἐπειδὴ τῆς ἡμῶν μετριότητος τὴν πρὸς Δυσμὰς καὶ Πελοπόννησον πέρυσιν κατεχομένης ὁδὸν καὶ ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μητροπόλει Θεσσαλονίκης διατριβούσης καὶ τὰς τε τῶνΧριστουγέννων ἑορταζούσης τῷ 1572» πρβλ. Βασιλείου Μυστακίδου, ὁ ἱερὸς Κλῆρος κατὰ τὴν ιστ' ἑκατονταετηρίδα σ. 14 σημ. Πλήρη βιβλιογραφίαν περὶ Ἱερεμίου Β΄ ἰδὲ παρὰ Χρυσοστόμῳ μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν : περὶ τῆς ἑλλην. ἐκκλησιαστ. Χρονογραφίας τοῦ ΙΣ΄ αἰῶνος, Ἀλεξ. 1912 σ. 13-14 σημ.

Γρηγόριον ιστ' (Δημητρακοπούλου, Ἐπανορθώσεις κλπ. σελ. 17-8, E. Legrand, Bibliographie Hélléuique (τόμ. Β' σελ 376-8).

ε) Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους ἐξεδόθησαν ἐν Βιρτεμβέργῃ τῷ 1584 ὑπὸ τὸν τίτλον : Acta et scripta Theologorum Wirtembergesium et Patriarchae Constantinopolitani Hieremiae (ἔκδ. β' ἐν Λειψίᾳ 1758 ὑπὸ τὸν τίτλον «Κριτὴς Ἀληθείας» ὑπὸ τοῦ αὐτόθι Ἕλληνος ἐφημερίου Γεδεὼν τοῦ ἁγιοταφίτου (1) καὶ ὑπὸ Wilhelm von Regel ἐν τοῖς Aralecta Byzantino-Russica Petropoli 1892 σελ. 85-91)· ἐπιστολὰς πρὸς Ἱερεμίαν ἔχομεν 23 τοῦ Μαξίμου Μαργουνίου (ἐξεδόθησαν 1 μὲν ἐν τῇ ἐν ἔτει 1590 ἐκδόσει τῆς παραφράσεως τῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Κλίμακος ὑπὸ τοῦ Νικοδήμου Μεταξᾶ ἐν τοῖς Ἐπιστολικοῖς τύποις τοῦ Θ. Κορυδαλλέως, Λονδῖνον 1625, 21 δὲ ὑπὸ Κ. Σάθα ἐν τῷ περὶ Ἱερεμίου Β. Βιογρ. Σχεδιάσματι σελ. 99—134 (2), 16 δὲ τοῦ Μελετίου Πηγᾶ (ἐκδ. Ι. Σακελλίωνος ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορ. καὶ ἐθν. ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθ. 1883 σελ. 31-69 μετὰ τοῦ εἰς Ἱερεμίαν θρήνου τοῦ Μ. Πηγᾶ), 13. Γαβριὴλ Σεβήρου τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας τοῦ ἐκ Μονεμβασίας, 1 τοῦ Ἀνδρέου Λονδανοῦ (ἐξεδόθησαν πᾶσαι ὑπὸ Lamius ἐν Deliciae Eruditorum καὶ ὑπὸ Fabricius ἐν Bibl. Graeca τόμ. ΙΑ' σελ. 638 καὶ ἑφεξ. αἱ πλεῖσται ἀχρονολόγητοι, ἄλλαι δὲ φέρουσι χρονολογίαν : 1583 - 1591 καὶ ὑπό Μ. Κρουσίου ἐν Τουρκογραφίᾳ). Γράμμα Ἱερεμίου Β' πρὸς τὴν Βενετικὴν ἐξουσίαν ἰδὲ παρὰ Ματθαίῳ Παρανίκᾳ (ἐν Ἑλληνικῷ Φιλολ. Συλλ. Κων]πόλεως τόμ. Ι' σ. 23 ἐξ ἰδιωτικοῦ κώδικος).

Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ ἐξυψοῖ τὸν ἐξ Ἀγχιάλου πατριάρχην εἶναι ἡ μέριμνα αὐτοῦ πρὸς ἵδρυσιν σχολείων, ὡς πρότερον ἐπεμελήθη ὁ Ἰωάσαφ Β' ὁ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως (3), ὅστις τῶν γραμμάτων προστάτης ἐγένετο καὶ σχολεῖα ἵδρυσε καὶ ὑπυτρόφους κατεστήσατο, γράψας πρὸς τοῦτο τῷ Τσάρῳ

---

(1) Περὶ τῆς ἐν Λειψίᾳ Ἑλλην. ἐκκλησίας ἰδὲ τὴν ἐμὴν πραγματείαν ἐν «Δύο Κόσμοις», Ἀθῆναι 1895 καὶ ἐν «Νέᾳ Ἑλλάδι» τοῦ Βερολίνου 1900, καὶ τὴν μονογραφίαν τοῦ πρώην Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου.

(2) Ἡ ἐπιστολὴν Μαργουνίου πρὸς Ἱερεμίαν ἐξέδοτο ὁ Ἀθ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς ἐν τῷ Περιοδ. τοῦ ἐν Κων]πόλει Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου τόμ. ΙΖ' σ. 66-68.

(3) Δυστυχῶς πρὸ τούτου δὲν ἔχομεν μνείαν περὶ σχολείων ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας εἰμὴ μόνον σιγίλλια καὶ γράμματα πατριαρχικὰ περὶ Μονῶν καὶ τῶν αὐταῖς ἀνηκόντων κτημάτων. Μόνον ἓν γράμμα τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως τῆς 18 Μαΐου 1550 πρὸς τὸν ἐν Ἀδριανουπόλει διδάσκαλον Ἰωάννην Ζυγομαλᾶν (παρὰ Μαρτίνῳ Κρουσίῳ ἐν Τουρκογραικίᾳ σ. 336), σώζεται, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω. Ἀπὸ τῶν μέσων ὅμως τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡ Μ. Ἐκκλησία λαμβάνει ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἵδρυσιν σχολείων καὶ ἔκτοτε ἄρχεται ἡ πρὸς τὰ γράμματα τάσις τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων.

κατὰ τὸ 1561 (W. von Regel, Analecta Byzantino - Russica, Petropoli 1892 σ. 72-85). Πράγματι δ' ἔλαβε βοηθείας ἐκ Ρωσίας καὶ γράφει τῷ Τσάρῳ Ἰωάννῃ ἐπιστολὴν ἐν ᾗ ἀγγέλλει τὰς βοηθείας ἃς ἔλαβε, τὰ σχολεῖα καὶ τοὺς διδασκάλους οὓς προσέλαβε καὶ τὰ σιτηρέσια, ἅπερ παρεῖχε τοῖς μαθηταῖς. Οὕτω καὶ ὁ Ἱερεμίας κατὰ Μάϊον τοῦ 1593 διὰ συνοδικῆς πράξεως ἐκ 40 ἀρχιερέων καὶ τῶν Ἀλεξανδρείας Μελετίου Πηγᾶ κρὶ τοῦ πρώην Μελενίκου ἀπεφήνατο: «**Ἕκαστον ἐπίσκοπον ἐν τῇ ἑαυτοῦ παροικίᾳ φροντίδα καὶ δαπάνην τὴν δυναμένην ποιεῖν, ὥστε τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ γράμματα διδάσκεσθαι**».

Μιχαὴλ Κατακουζηνός.—Ἐν Ἀγχιάλῳ, πόλει ἑλληνίδι ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου καθὼς καὶ ἐν Μηδεία, Σωζοπόλει καὶ Μεσημβρίᾳ, συνέρρευσαν, ἁλούσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, λείψανα Βυζαντινῶν οἰκογενειῶν, ζῶντα ἄγνωστα καὶ διατρεφόμενα, ὡς ἀναγράφει ὁ τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος λόγιος πατριαρχικὸς ὑπάλληλος Θεοδόσιος Ζυγομαλᾶς πρὸς Μαρτῖνον Κρούσιον (1581) διὰ τῶν φροντίδων τῆς Ἐκκλησίας. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν καὶ οἱ Κατακουζηνοί, γένος Βυζαντινόν, βασιλεῦσαν ἐν Βυζαντίῳ καὶ διασωθὲν ἐν Θράκῃ καὶ ἐν ταῖς παραδουναβίαις ἡγεμονίαις ἔνθα καὶ ἡγεμόνευσε, καὶ πολλοὺς μέχρι τοῦδε ἐν Ρωμανίᾳ παρέσχε πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς ἄνδρας. Οἱ ἐν Θράκῃ ἐγκατεστημένοι Κατακουζηνοὶ καὶ ἰδίως οἱ πάραλοι τοῦ Πόντου τοὺς φόρους τῶν Τούρκων ἐξαγοράζοντες καὶ πλείονα ἀντὶ τῶν ὡρισμένων κερδαίνοντες ἐπλούτησαν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἐδυσπράγησαν καὶ ἐθανατώθησαν.

Μεταξὺ τῶν ἐν Ἀγχιάλῳ πανισχύρων Ἑλλήνων ὑπῆρξεν ὁ Μιχαὴλ Κατακουζηνὸς κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα. Διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ μηχανορραφιῶν κατώρθωσε νὰ κερδήσῃ πολὺν πλοῦτον, ἐξαγοράζων τὰ δημόσια τέλη τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Καταλλήλως τὰ χρήματα μεταχειριζόμενος ἔπλεξεν εἰς τὰ δίκτυά του τὸν μέγαν βεζύρην Μεχμὲτ Σοκώλην, μεθ' οὗ διενέμετο τὰ κέρδη, καὶ ὁλονὲν προχωρῶν ἐγένετο κύριος ἀπεράντων κτημάτων ἀπὸ Θράκης μέχρι Δουνάβεως. Αἱ ἅλυκαὶ τῶν παραλίων πόλεων ὑπῆρξαν δι' αὐτὸν πηγὴ χρηματισμοῦ ἀκένωτος· διότι τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα περιφρονῶν καὶ ἐκβιάζων, χάρις εἰς τὴν ἀτιμωρησίαν, ἣν εἶχεν ἐξηοφαλισμένην διὰ τοῦ Σοκώλη πρῶτον καὶ εἶτα διὰ τῶν βεζυρῶν Πιαλῆ καὶ Ἀχμέτ, ἐφέρετο σατραπικῶς πρὸς πάντας, πωλῶν ἀξιώματα οὐ μόνον πολιτικὰ ἀλλὰ καὶ ἐκκλησιαστικά (1). Ἐπὶ τέλους ὅμως οἱ ἐχθροί του Σινᾶν καὶ Μουσταφᾶς πασά-

(1) Ἀνεβίβαζε καὶ κατεβίβαζε πατριάρχας, καθήρει ἡγεμόνας τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ἐνήργει προαγωγὰς εἰς ἀξιώματα πολιτικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐν γένει μετήρχετο πᾶσαν ἄνομον πρᾶξιν ἐπὶ χρηματισμῷ.

δες, ὡς μὴ συμμετέχοντες τῶν κερδῶν, κατήγγειλαν τὸν Μιχαὴλ πρὸς τὸν Σουλτάνον, ὅστις διατάσσει νὰ ἀχθῇ δέσμιος ἐξ Ἀγχιάλου εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ριφθῇ εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Ἑπταπυργίου (Γεδὶ-Κουλέ). Ἀλλ' ὁ Μιχαὴλ διὰ τῆς ἀγχιστροφίας καὶ τοῦ χρυσίου (55000 δουκάτων) ἀπηλλάγη τῷ 1577 καὶ διωρίσθη **μέγας βασιλικὸς πραγματευτής** (1), καὶ διὰ τοῦ νέου τίτλου του προέβη εἰς μεγαλειτέρας ἁρπαγάς, διότι ἀφόβως πλέον οὗτος μετήρχετο τὸ ἐμπόριον ἐξ οὗ συνεσώρευσεν ἀμύθητον πλοῦτον, ἐπὶ ζημίᾳ ἑτέρας Βυζαντινῆς οἰκογενείας τῶν Παλαιολόγων, ἣν κατεδίωξεν ἀπηνῶς. Κωνσταντῖνος δέ τις Παλαιολόγος διωκόμενος κατέφυγεν εἰς Κριμαίαν παρὰ τοῖς Τατάροις καὶ ἔπεισε τὸν Χάνην νὰ καταγγείλῃ πρὸς τὴν Πύλην τὸν Μιχαὴλ Κατα ουζηνόν, τὸν διὰ τὰς δολοπλοκίας του **Σεϊτάνογλου** ἤτοι **διαβολάνθρωπον** ἐπονομασθέντα ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὡς δῆθεν αἴτιον τῶν τότε ἐν Μολδαβίᾳ ἐκκραγεισῶν ταραχῶν. Ὁ Σουλτὰν Μουρὰδ Γ', μεθ' ὅλας τὰς ἐνεργείας τῶν φίλων τοῦ Μιχαήλ, πρὸς σωτηρίαν, ἐπείσθη καὶ ὑπογράψας καταδικαστικὸν φιρμάνιον ἀπέστειλεν αὐτὸ πρὸς ἐκτέλεσιν διὰ τοῦ θαλαμηπόλου τοῦ Ἀλῆ Μπέη. Τὴν τραγικὴν καταστροφὴν αὐτοῦ περιγράφει ζωηρῶς δημοτικὸν ᾆσμα :

«Θέλου νὰ κάτσω νὰ σᾶς 'πῶ πολλὰ νὰ θαμαχθῆτε,
τὶς ἦτον ποὺ τὸν ἔλεγαν Κυρίτσης ὁ Μιχάλης.
Εἶχεν τὸν βιὸν ἀρίθμητον, τὴν ἀφεντειὰν μεγάλην·
καὶ κάθονταν 'στὸ 'σπῆτί του, κακὸ δὲν εἶχ' ὁ νοῦς του.
Ἕνα **ροκᾶ** ἀνάγνωσαν μέσα εἰς τὸ Διβάνι,
ὁποὺ τὸν κόσμον χάλασε, τὸν πόλεμον γυρεύει·
ὡς τ' ἄκουσεν ὁ βασιληᾶς, πολλὰ τὸν 'κακοφάνη,
μηνᾶ τὸν **Καπηδζήμπαση**, γοργὰ τὸν συντυχαίνει.
«Γοργὰ νὰ πᾶς 'στὸν Ἀχελόν, 'στὸ 'πῆτι τοῦ Μιχάλη,
ἐκεῖ ὁμπρὸς 'στὴν πόρταν του νὰ 'δῇς νά τον κρεμάσῃς
καὶ τὸν μικρόν του τὸν υἱὸν νὰ 'δῇς νὰ τονε πιάσῃς·
φυλάγου κι' ἀπ' τὸ πρᾶγμά του βελόνη νὰ μὴ χάσῃς».

---

(1) Οὕτως ἐκαλοῦντο καὶ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων οἱ ἔμποροι καὶ οἱ μεγαλέμποροι. Ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς δ' ἐγγράφοις καὶ ἐν γένει συγγράμμασιν ἁπαντῶσι πραγματευταὶ οἱ ὁποῖοι εἰς ἀκμὴν πλούτου φθάσαντες τὰ μέγιστα συνετέλεσαν εἰς ἵδρυσιν σχολείων, ἔκδοσιν συγγραμμάτων, σπουδὴν ἐνδεῶν μαθητῶν, συντήρησιν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς βασιλείου τάξεως (ἔκδ. Βόννης σ. 495 καὶ 594) τοποθετεῖ τοὺς πραγματευτὰς ἐν οἰκείᾳ, κατὰ τὰς παρελάσεις τῶν βασιλέων, θέσει. Ἰδρβλ. Ν. Δ. Λεβίδου πραγματείαν ἐν «Ἐλευθέρῳ Βήματι» τῆς 18-10-30.

Μεσάνυκτα ξεπόρτισε, στὸν Ἀχελὸν ἐπῆγε,
ὡσὰν πουλὶ ἐπέταξεν, ὡσὰν σαγίτα ἐπῆγε.
—Σάν τον ἴδεν ὁ Μιχάλμπεης, ἐπροσηκώθηκέν τον.
«Ἦρθες καλῶς, ἀφέντη μου, κάτσε νὰ γευματίσῃς».
—«Δὲν ἦρθα γὼ γιὰ τὸ φαγί· οὐδὲ διὰ τὸ ποτῆρι,
τὸν λόγον ποὺ ἔπε ὁ βασιληᾶς. τὸ θέλημα νὰ κάμω».
Καὶ τὸ σχοινὶν ἐπέταξε καὶ τὸν λαιμόν τ' εὗρῆκε,
κι' εὐθὺς στὴν πόρτα του πιάνει τον καὶ κραμᾶτον.
καὶ τὸν μικρόν του τὸν υἱὸν εἶδεν καί τονε πιάνει
σ τὸ κάτεργον τὸν ἔβαλεν μὲ ὅλον του τὸν βίον.»(1)

Ἐν Ἀδριανουπόλει κατὰ τὸν αὐτὸν ιστ΄ αἰῶνα ὑπῆρχεν ἔμπορος πλούσιος Ἰάκωβος Ράλλης τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα ἐνυμφεύθη ὁ ἐξ Ἀγχιάλου Ἀνδρόνικος Κατακουζηνός, ὁ υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Κατακουζηνοῦ τοῦ Σεϊτάνογλου. Εἰς τοὺς γάμους αὐτοῦ τούτους, τοὺς ἀφέντας ἐποχήν, ὁ Γεώργιος Αἰτωλὸς ἐποίησεν ἐπιγράμματα. Ὁ Αἰτωλὸς γεννηθεὶς περὶ τὸ 1525 ἐν Αἰτωλίᾳ, ἐσπούδασεν ἐν Βυζαντίῳ καὶ ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Θ. Ζυγομαλᾶ καὶ Μανουὴλ Τζεζεπᾶ. Καὶ τοὺς τρεῖς δὲ διεκωμῴδησε εἶτα ἐν τῷ **«Φιλαλήθει»** αὐτοῦ ὁ Ἀλέξ. Φόρτιος· Ὁ Γεώργιος θεωρεῖται ὑπὸ τῶν συγχρόνων του ποιητὴς ἄριστος. Τῷ 1573 ἐν Ἁγ.Ὄρει ἔγραψε τὸν Κώδικα 130 τῆς Μονῆς Παντοκράτορος καὶ ἀπέθανε κατὰ 7)βριον 1580, καταλιπὼν ἱκανὰ ἔργα α) ποιήματα εἰς Μιχ. Κατακουζηνὸν (Σεϊτάνογλου) καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀνδρόνικον ἐν ἀκροστιχίδι (Κώδ. 152 τῆς Μονῆς Ἰβήρων) (2). Καὶ

---

(1) Fauriel, Chants populaires de la Grèce A' σ. 21-24. «Τοῦ Κυρίτζη Μιχάλη». περὶ τοῦ Κατακουζηνοῦ ἰδέτω ὁ βουλόμενος Μαρτίνου Κρουσίου τὴν Τουρκογραικίαν σ. 67, 203, 211, 223-5, 274-5.—Χάμμερ, Ἱστορίαν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας τόμ. VII σ. 60-1.—Κ. Ν. Σάθα βιογραφικὸν σχεδίασμα περὶ πατριάρχου Ἱερεμίου Β' (1572-1594) ἐν Ἀθήναις 1870 σ. ϛ'—η'. Περὶ δὲ Κατακουζηνῶν Θρᾴκης ἰδὲ Μακεδονικὸν ἡμερολόγιον 1929, Θεσσαλονίκη, σ. 231-5.

(2) Legrand, Recueil des poèmes historiques en Grec vulgaire Paris 1877 σ. 2 Σ. Π. Λάμπρος ἐν «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι» τόμ. Θ' σ. 252-261, αὐτόθι καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία ἐκ τῶν χειρογράφων Ἀδριανουπόλεως. Πρβλ. Giorga, Geschichte des Osmanischen Reiches, Gotha 1910 τόμ. Γ' σ. 211 ἑξ. καὶ τὴν μονογραφίαν αὐτοῦ : Despre Cantacusini Bουκουρέστι 1912.

Ἰδὲ καὶ ὅσα λέγει περὶ Κατακουζηνῶν ὁ Μαρτῖνος Κρούσιος ἐν Τουρκογραικίᾳ (βιβλ. III σ. 497): «Τῶν Κατακουζηνῶν οἶκοι δύο, ὧν ὁ μὲν ἐν Ἀγχιάλῳ, ὅπου ὁ Μιχαὴλ Κ. λαμπροὺς οἴκους ἔχει, οὗ ὁ υἱὸς 76έτης ἐνυμφεύθη μετά τινος κόρης ἐκ τῆς ἀρχαίας τῶν Ράληδων οἰκογενείας· τούτου προῆξ ἦν, πλὴν ἄλλων πολυτίμων πραγμάτων, 20,000 ταλλήρων· τοὺς δὲ γάμους τούτους ηὐλόγησεν ὁ μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Ἰωάσαφ. Ὁ ἄλλος οἶκος ἐν Πέρᾳ» Πρβλ. καὶ τὴν ἐμὴν μελέτην : Μαυροκορδάτοι καὶ Ράλληδες, Ἑρμούπολις 1910 σ. η').

143 Αἰσωπείους μύθους ἐν δημώδει γλώσσῃ, ὧν ὁ τοὺς Κώδικας αὐτοῦ μελετήσας Σ. Λάμπρος ἐξέδοτο 3 ἐν τῷ ἡμερολογίῳ Κ. Σκόκου (1888 σ. 325-9).

Ἐπίσης τῆς αὐτῆς οἰκογενείας τοῦ Ἰακώβου Ράλλη, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἶναι καὶ ὁ πλουσιώτατος ἐν Ἀδριανουπόλει Γεώργιος, **Ραοὺλ** Μελίκης, περὶ οὗ μανθάνομεν ἐκ τῆς «νομικῆς συναγωγῆς τοῦ πατριάρχου» Ἱεροσολύμων Δοσιθέου (1669—1707), ὡς ἔγραψεν ὁ Γεδεὼν (ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ τόμ. ΛΓ΄ σ. 85, 91, 101), ὅτι τῇ 2 Φεβρουαρίου 1611 ἔγραψεν ἰδιοχείρως τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐν Γαλατᾷ ἐπικυρωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου. Κατὰ τὸν Δοσίθεον (Φύλλ. 279β—280α) ἦτο πλουσιώτατος καὶ εἶχε τέκνα ἓν θῆλυ τὴν Σμαράγδαν, ἣν ἐνύμφευσε μετά τινος Κυρίτζη καὶ δύο ἄρρενα τὸν Ἰάκωβον(1) καὶ Κωνσταντῆν. Καταλείπει δὲ τοιαύτην περιουσίαν εἰς τὰ τέκνα του καὶ εἰς ἔργα φιλανθρωπίας, πλὴν τοῦ χαρτοπαίκτου Κωνσταντῆ, ὃν ἀποκληροῖ, ὥστε ἐκπλήσσεταί τις δι' αὐτήν, ἀνερχομένην εἰς μετρητὰ καὶ ὑποστατικὰ εἰς 20 φορτώματα ἄσπρων (ἕκαστον φόρτωμα ἰσοῦται πρὸς 100, 000) ἤτοι 400,000 φράγκων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἡ διαθήκη αὕτη διδάσκει ἡμᾶς πολλὰ περὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα καὶ γλωσσικῶς καὶ κοινωνικῶς καὶ θρησκευτικῶς· διότι ἀφίνει διὰ τὴν θανήν του ἐπιτροπικῶς τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ Κυρίτζῃ 20,000 ἄσπρα καὶ διὰ ψυχικά (2).

Πορφύριος Α΄ Μητροπολίτης Νικαίας. - Δύο Πορφύριοι δεξάμενοι ἀλλήλους ἐν τῷ θρόνῳ Νικαίας καὶ συνακμάσαντες μνημονεύονται (3). Τούτων ὁ Α΄ πατρίδα εἶχε τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ Σωζόπολιν καὶ κατελέγετο ἐν τοῖς μοναχοῖς τῆς ἀντικρὺ Σωζοπόλεως κειμένης μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου· τῷ δὲ 1597 ὑποδιάκονος ὢν διέτριβεν ἐν Μόσχᾳ τῆς Ρωσσίας, καθὰ αὐτὸς οὗτος ἀντίγραψας τοῦ Ἱεροθέου Μονεμβασίας τὴν

---

(1) Ἡ συνωνυμία αὕτη πρὸς τὸν Ἰάκωβον Ράλλην ἀσφαλῶς ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἐν ἀρχῇ ὑποτοπασθεῖσαν γνώμην μου ὅτι καὶ ὁ Γεώργιος Ραοὺλ Μελίκης εἶναι συγγενὴς ἐκείνου. Καὶ πλούσιος ὢν ὡς ἐκεῖνος ἐσυμπεθέρευσε πρὸς τὸν πολὺν Σεϊτάνογλουν.

(2) Περὶ Ραοὺλ καὶ Ράληδων ἔγραψε μονογραφίαν ὁ Α. Α. Ράλλης, ἰατρός A Pedigree of the Rallis of Scio London 1906, ὁ καθηγητὴς Ἀντώνιος Χατζῆς ἐν Kirchain 1909 καὶ ἐγὼ ἐν τῷ ἐν Ἐρμουπόλει τῷ 1810 ἐκδοθέντι ἔργῳ μου : «Δύο Βυζαντινὰ κείμενα» σ. ε΄-ιβ΄. Ἐπίσης ὁ ἀοίδιμος Γεώργ. Ζολώτας ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Χίου τῇ ἐκδοθείσῃ ὑπὸ τῆς θυγατρὸς Αἱμυλίας Κ. Σάρρου καὶ ὁ Καθηγητὴς Β. Μυστακίδης.

(3) Πάντες οἱ περὶ τῶν ἡμετέρων Πορφυρίων γράψαντες, οἵ τε σύγχρονοι καὶ οἱ νεώτεροι, ἀνακριβῶς καὶ συγκεχυμένως τὰ κατ' αὐτοὺς ἐξέθηκαν.

«Συναγωγὴν ἐν πεζῇ φράσει περὶ τῆς ἀμωμήτου πίστεως τῶν Χριστιανῶν κτλ.» μαρτυρεῖ περὶ ἑαυτοῦ γράφων ἐν τέλει τῆς βίβλου τάδε.

> «Ἐν Μοσχοβίᾳ τῇ θεοσώστῳ πόλει
> ἐπικρατοῦντος τὰ σεβάσμια σκῆπτρα
> τῆς βασιλείας ἄνακτος Θεοδώρου(1)
> μοναχὸς Πορφύριος ὑποδιάκων
> Σωζοπολίτης ἐκ τῆς Μαύρης Θαλάσσης
> καὶ ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου
> ἔγραψε ταύτην τὴν θεόπνευστον βίβλον
> ἐν ἔτει ,ζρέῳ» (1597)(2).

Βραδύτερον ὁ Πόρφύριος προήχθη εἰς προηγούμενον τῆς Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου (3), τῷ δὲ 1613 κατὰ Ἰανουάριον, πατριαρχοῦντος Τιμοθέου τοῦ Β΄ τοῦ ἐκ Πανόρμου τῆς Κυζίκου (1612-1620), ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Νικαίας (4), ὡς τοιοῦτος δὲ ὑπογράφεται ἐν τοῖς ἑξῆς ἐγγράφοις.

α΄.) Ἐν συνοδικῇ πράξει Τιμοθέου τοῦ Β΄ ἀπολυθείσῃ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1616 καὶ δι' ἧς ἀποκαθίσταται κηρυχθεὶς ἀθῶος εἰς τὸν αὐτοῦ θρόνον ὁ Λήμνου μητροπολίτης Κλήμης (5).

β΄.) Ἐν πράξει τοῦ αὐτοῦ πατριάρ ου περὶ ἀκυρώσεως μεταθέσεως ἀρχιερέως ἀπολυθείσῃ ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ 1617 ἰνδ. ιε΄. (6)

γ΄.) Ἐν συνοδικῷ σημειώματι μετὰ τὸν θάνατον Τιμοθέου τοῦ Β΄. τῷ 1620 μηνὶ Δεκεμβρίῳ ἰνδ. δ΄ ἀπολυθέντι (7).

δ΄) Ἐν πράξει Κυρίλλου Β΄. τοῦ ἐκ Βερροίας ἀπολυθείσῃ μηνὶ Μαΐῳ 1635 (8). καὶ

ε΄) Ἐν πράξει ἀχρονολογήτῳ Παρθενίου τοῦ Α΄, δι' ἧς καθαιρεῖται ὁ Κορίνθου Ἰωάσαφ καὶ ἥτις ἀπελύθη ἴσως μικρὸν μετὰ τὴν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνάρρησιν τοῦ Παρθενίου (9).

---

(1) Ὁ αὐτοκράτωρ Θεόδωρος Ἰωαννίδης κατὰ τὸν Θεόδ. Βαλλιάνον (Ἱστορ. τῆς Ρωσ. Ἐκκλ. σελ. 138 καὶ 162) ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 1582-1598.

(2) Σπ. Λάμπρου, Καταλ. Ἑλλην. κωδ. Α΄, 2128,5.

(3) Γ. Ζαβίρα, Νέα Ἑλλάς, σελ. 510,

(4) Α. Π. Κεραμέως, Ἱεροσ. Βιβλ. Α΄ σελ. 350.

(5) Ἔνθ. ἀνωτέρω Δ΄. σελ. 20.

(6) Α. Π. Κεραμέως, Ἀναλεκτ. Ἱεροσ. σταχ. Δ΄ σελ. 92.

(7) Ἔνθ' ἀνωτέρω σελ. 94.

(8) Τοῦ αὐτοῦ, Ἱεροσολ. Βιβλ. Δ΄. σελ. 18.

(9) Ἔνθ. ἀνωτέρω σελ. 16.

Ὁ Νικαίας Πορφύριος ἐτέθη συνυποψήφιος μετὰ τοῦ πατριάρχουΠαρθενίου τοῦ Α΄ καὶ τοῦ Μολδοβλαχίας Βαρλαάμ, καθὰ φαίνεται ἐν τῇ πράξει ἐκλογῆς τοῦ Παρθενίου Α΄. τῇ γενομένῃ τῇ 1ῃ Ἰουλίου 1639 (1).

Ὁ πορφύριος Α΄ δι᾽ ἀγνώστους ἡμῖν λόγους παρητήσατο τὸν θρόνον Νικαίας τῇ 17ῃ Ἰουνίου 1640, διάδοχος δ᾽ αὐτοῦ ἐξελέγη τῷ αὐτῷ μηνὶ καὶ ἔτει (2) **Πορφύριος ὁ Β΄**. Ὡς πρώην δὲ Νικαίας Πορφύριος ὁ Α΄, μετέσχε τῆς ἐν Ἰασίῳ Συνόδου, καθὰ δηλοῦται ἐκ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ ἐν τῇ πρὸς τὴν σύνοδον ταύτην ἐπιστολῇ τοῦ πατριάρχου Παρθενίου Α΄ τῇ ἀπολυθείσῃ ἐν ἔτει 1612 μηνὶ Μαΐῳ ἰνδ. ι΄. (3).

Ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος (4), ὁ Μελέτιος Ἀθηνῶν (5), ὁ Κομνηνὸς Ὑψηλάντης (6) καὶ ὁ Καισάριος Δαπόντες (7) ἱστοροῦσιν ὅτι ὁ ἀοίδιμος ἱερομάρτυς πατριάρχης Παρθένιος Γ΄, ὁ ἀπὸ Χίου τῷ 1657 διά τινος Μητροπολίτου πρώην Νικαίας ἔπεμψεν εἰς Ρωσίαν ἐπιστολὰς πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν, ἵνα οὕτως ἀνακουφίσῃ τὴν δεινὴν οἰκονομικὴν τοῦ πατριαρχείου κατάστασιν, ἀποσιωπῶσι δὲ τοὔνομα τοῦ πρώην τούτου Νικαίας· ὁ Καισάριος Δαπόντες μάλιστα ὀνομάζει τὸν πρώην Νικαίας ἁπλῶς καλόγηρον.

Ἴσως δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ παρὰ τῷ Χατμάνῳ τῶν Κοζάκων διατρίβων τότε πρώην Νικαίας Μητροπολίτης εἶναι ὁ ἡμέτερος Πορφύριος, ὅστις πολλοῦ ἀξιούμενος σεβασμοῦ καὶ τιμῶν παρὰ τῶν φιλοχρίστων Κοζάκων διήγειρε διὰ τοῦτο τὸν φθόνον καὶ τὴν καχυποψίαν πρέσβεώς τινος τοῦ Χάνου τῶν Τατάρων, ἀποσταλέντος τότε πρὸς τὸν Χάτμανον τῶν Κοζάκων.

Ὁ πρεσβευτὴς οὗτος ἐπανελθὼν εἰς Ταταρίαν διέβαλε παρὰ τῷ Χάνῃ αὐτῆς τόν τε Νικαίας Μητροπολίτην καὶ τὸν Πατριάρχην Παρθένιον Γ΄ ὡς ἐπιβούλους τῆς βασιλείας. Τούτου ἕνεκα ὁ Χάνης τῶν Τατάρων συνέλαβε κατὰ Δαπόντεν (8) τὸν πρώην Νικαίας Μητροπολίτην κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ καὶ κατασχὼν τὰ ἐπ᾽ αὐτοῦ πατριαρχικὰ γράμματα ἔπεμψεν αὐτὰ πρὸς τὸν τότε μέγαν βεζύρην Μεχμὲτ Κιοπρουλῆν, ὅστις διέταξε τὴν θανάτωσιν τοῦ μακαρίου Πατριάρχου Παρθενίου Γ΄ καίπερ ὅλως ἀθῴου,

---

(1) Τοῦ αὐτοῦ Ἀνάλ. Ἱερ. σταχ. Δ΄ σελ. 103.
(2) Κ. Σάθα, Μεσαιων. Βιβλ. Γ΄. σελ. 575.
(3) Δοσιθέου Ἱεροσ. Κατὰ Καλβίνων καὶ Λουτέρων σελ. 27.
(4) Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσ. πατρ. σελ. 1176.
(5) Ἐκκλ. Ἱστορ. Γ΄. σελ. 466.
(6) Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν, σελ. 158.
(7) Χρονογρ. Κ. Σάθα Γ΄. σελ. 6.
(8) Ἔνθ᾽ ἀνωτέρω.

ἵνα μὴ δῆθεν φωραθῇ ψευδολόγος ὁ Χάνης τῶν Τατάρων. Τὸ τέλος τοῦ Νικαίας Πορφυρίου Α΄ ἀγνοεῖται

Ἔργον τοῦ ἡμετέρου Πορφυρίου εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον «Περίοδος τοῦ Ἁγιωνύμου ὄρους Ἄθωνος» διὰ στίχων πολιτικῶν, ὅπερ ἐξεδόθη ὑπὸ Montfaucon (1) ἐν Παρισίοις τῷ 1708. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Πορφυρίου συνεξεδόθη καὶ μετὰ τοῦ «Προσκυνηταρίου τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ» ἐν Ἐνετίᾳ τῷ 1745 καὶ πολλάκις μετὰ ταῦτα. Μνείαν τοῦ Πορφυρίου Α΄ ποιοῦνται ὁ M. Lequien (2) καὶ ὁ Φαβρίκιος (3).

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Σ. ΙΩΣΗΦΙΔΗΣ

(Ἐκ τῆς «Ἀναγεννήσεως» 14 Ἰουνίου 1912).

Μάξιμος Καλλιπολίτης. Ἐγεννήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος ἐν Καλλιπόλει τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἐσπούδασεν αὐτόθι τε καὶ ἐν Βυζαντίῳ. Ἀπελθὼν δ΄ εἶτα εἰς Ἑσπερίαν προσελήφθη ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν. Ἐν Γενεύῃ δὲ τῷ 1638 διατρίβων παραφράσας εἰς τὸ ἁπλοελληνικὸν ἰδίωμα ἐξέδοτο τὴν **Καινὴν Διαθήκην** χάριν τοῦ προπαγανδιστικοῦ σκοποῦ αὐτῶν, ἀποστειλάντων χιλιάδας ἀντιτύπων εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολήν. Ἡ ἔκδοσις ἐγένετο ἐν δυσὶ τόμοις, ὧν ὁ μὲν περιέχει τὰ πρωτότυπα Εὐαγγέλια μετὰ τῆς παραφράσεως σελ. 452(4), ὁ δὲ τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων, τὰς ἐπιστολὰς καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν σελ. 414. Ὁ τίτλος τῆς ἐκδόσεως εἶναι ὅδε :

«Ἡ Καινὴ Διαθήκη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δίγλωττος, ἐν ᾗ αὐτοπροσώπως, τό τε θεῖον πρωτότυπον καὶ ἡ ἀπαραλλάκτως ἐξ ἐκείνου εἰς ἁπλῆν διάλεκτον διὰ τοῦ μακαρίτου (sic) κυρίου Μαξίμου τοῦ Καλλιουπολίτου γενομένη μετάφρασις ἅμα ἐτυπώθησαν· ἔτει 1638. (Ἐν Γενεύῃ παρὰ Potro Chovet) 2 τόμοι εἰς 4».

Περὶ τοῦ βίου τοῦ Καλλιπολίτου γινώσκομεν ὀλίγα τινὰ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Α. Λεγήρου πρὸς τὸν Πατριάρχην Κύριλλον Λούκαριν· οὗτος ἐν μιᾷ λέγει ὅτι ὁ Μάξιμος ἦτο ἀσθενὸς (Legrand Bibl. Hell. τόμ. Δ΄ σελ. 411 ἐπιστολὴ 146.) Ὁ δὲ Κύριλλος ἔγραψε τῷ Λεγήρῳ λαβὼν ἤδη τὸ κείμενον τῆς παραφράσεως τοῦ Καλλιπολίτου, ὅτι τοῦτο ἐγένετο καλῶς (αὐτόθι σελ. 476-7 ἐπιστολὴ 189).

---

(1) Palaeographia Graeca, σελ. 501 κ. ἑ.

(2) I, σελ. 654-655.

(3) Biblioth. Graeca, τομ. ΙΓ΄, σελ. 838.

(4) Ἐν αὐτῇ εὑρηνται πλασταὶ ἐγκύκλιοι Κυρίλλου Λουκάρεως καὶ ἐπίγραμμα Νεοφύτου Ἱερομονάχου Πατελάρου.

Ἀλλὰ πάντα τόσον ἀσαφῆ εἶναι, ὥστε ἄλλοι δέχονται, ὅτι μετεφράσθη ὑπὸ ἄλλων καὶ δὴ τοῦ Σεραφεὶμ τοῦ Μυτιληναίου, ἐκδόντος ἐν Λονδίνῳ τῷ 1703 τὴν μετάφρασιν καὶ ἀποθανόντος ἐν Σιβηρίᾳ, ὅπου ἐστάλη ἐξόριστος διὰ τὰ πολλαπλᾶ αὐτοῦ ἐγκλήματα ἔν τε Δυτικῇ Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ρωσίᾳ (Ἀθ. Παπαδ. Κεραμέως, διάφορα ἑλληνικὰ γράμματα ἐκ τοῦ ἐν Πετρουπόλει μουσείου τῆς Α. Ε. Nicolas Likhatscef, Πετρουπ. 1907 σ. 11). Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, οἱ Λουθηροκαλβῖνοι κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα μετεχειρίζοντο Ἕλληνας πρὸς προπαγανδισμόν, ἀλλ' ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἀπαγορεύσασα τὴν χρῆσιν τῶν μεταφράσεων ἐπὶ Παρθενίου καὶ Κυρίλλου διέταξε τὴν πυρπόλησιν αὐτῶν (1), (Μ. Γεδεών, Κανονικαὶ Διατάξεις, Κων)πολις 1888 τόμ. Α'. σ. 108.) διὰ γράμματος συνοδικοῦ τοῦ πατριάρχου Γαβριὴλ Γ' (1702-7). Περὶ Μαξίμου ἔγραψεν ἱκανὰ ὁ Λαρισαῖος Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος ἐν τῷ **περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας** λατινιστὶ ἐκδοθέντι συγγράμματι (Altorf 1714) Ἐν κεφαλαίοις Θ', ΙΕ'-Κ'. πρβλ. Σάθαν Νεοελλ. Φιλ. σ. 309. Περὶ τῶν μεταφράσεων ἐν γένει ἰδὲ Θ. Ξανθοπούλου, ἐν Echos d'Orient τόμ. Ε' 1902 σ. 321-32 καὶ στ 230-40.

Ἐξ Ἡρακλείας (Περίνθου) κατήγετο καὶ ὁ **Ἰωάννης Κομνηνός.** Οὗτος εἶναι ὁ τελευταῖος τῶν ἐκ Τραπεζοῦντος Κομνηνῶν,ὡς διδάσκει ἡμᾶς ἔγγραφον τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας Νεοφύτου Ε' (1691-1698) τοῦ ἔτους 1695, μηνὸς Σεπτεμβρίου ἰνδικτ. γ'. πάντες δὲ οἱ εἰς Λακωνικὴν καὶ Κορσικὴν μεταναστεύσαντες Κομνηνοὶ προέρχονται ἐκ θηλυγονίας, καὶ διέδιδον ἐπιτηδείως ὅτι κατήγοντο ἔκ τινος υἱοῦ τοῦ Δαβὶδ Β' Νικηφόρου, ὅλως ἀγνώστου ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἐν Λακωνίᾳ ἐγκατασταθέντος (2). Τὸ ἔγγραφον, τοῦ Ἡρακλείας λέγει μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς δυστυχοῦς Τραπεζοῦντος ὁ δύστηνος αὐτῆς βασιλεὺς Δαβὶδ ὁ Κομνηνὸς μετῳκίσθη ἐκεῖθεν μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ θείων καὶ ἀνεψιῶν καὶ λοιπῶν συγγενῶν καὶ ἀρχόντων τοῦ παλατίου αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν (γράφε Ἀδριανούπολιν), μεθ' ὧν καὶ ὁ τιμιώτατός ἄρχων Θεόδωρος ὁ Κομνηνός, υἱὸς μὲν ὢν Γεωργίου πρωτοβεστιαρίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἔγγονος δὲ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ καὶ ἀπόγονος τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως τῆς αὐτῆς Τραπεζοῦντος Βασιλείου Κομνηνοῦ, ὅστις ὕστερον, διὰ προτροπῆς ἡμετέρας πολλῆς, ἦλθε, κατὰ τὸ ,στΦπθ' ἔτος Δεκεμ-

---

(1) Ἡ σύνοδος τοῦ 1672 καθὼς καὶ ὁ Μελέτιος Συρῖγος ἀπηγόρευσεν τὴν χρῆσιν τῶν μεταφράσεων.

(2) Καὶ ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης, ὁ συγγραφεὺς «**τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν**» (Κων]πολις 1870 σ. 8, 10 καὶ 61) λέγει ὅτι ἐκ θηλυγονίας κατάγεται : Ὑπὲρ τοῦ Ἰωάννου δὲ γράφων ἀναφέρει ὅτι τὸ περὶ **καθικόντων** σύγγραμμα τοῦ Νικολάου Μαυροκορδάτου (Βουκουρέστι 1719) εἶναι ἐκείνου. Πρβλ. Σοφοκλ. Κ. Οἰκονόμου Ψόγος Νικοτιανῆς, Βενετία 1876 σ. 15 καὶ 61-62.

βρίου ιστ' μετὰ τῆς συμβίας αὐτοῦ Μαρίας, θυγατρὸς τοῦ ἄρχοντος Καβασίτου (οὐχὶ Καζαβίτου) καὶ τοῦ υἱοῦ Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ κατῴκησεν ὧδε ἐν τῇ Ἡρακλείᾳ διὰ τὸ ἥσυχον. Καὶ δεδώκαμεν αὐτῷ εἰς κατοίκησιν τὸ ὁσπίτιον τῆς ἐκκλησίας τῶν ἀρχιστρατήγων, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν κτίσμα τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ἔστω εἰς μνήμην. Ἐν κώδικι ἀναγράφονται εἶτα πλεῖσθ' ὅσα περὶ βαπτίσεως, ἀφιερώσεων, γάμων, ταφῆς, χειροτονίας εἰς ἱερέα καὶ τὰ τοιαῦτα (Κεραμέως ἐν Δελτίῳ τῆς ἱστορ. καὶ ἐθνολ. ἑταιρείας Β' σ. 667-79. Πρβλ. καὶ τὴν ἐμὴν ἱστορίαν τῆς Τραπεζοῦντος, Ὀδησσὸς 1898 σ. 165-168).

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ δὲ κώδικος πληροφορούμεθα ὅτι κατετέθη ἐνόρκως ὑπὸ ἱερέων καὶ γερόντων, ὅτι ὁ ἰατρὸς Ἰωάννης Κομνηνὸς εἶναι γνήσιος υἱὸς τοῦ Ἀλεξίου ἱερέως καὶ ὅτι πρόγονοι τούτου ἐκ Τραπεζοῦντος ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἡρακλείᾳ (Περίνθῳ).

Ὁ Ἰωάννης ἐγεννήθη τῷ 1651, ἐβαπτίσθη 16 Ἰανουαρίου 1658, ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Βυζαντίου καὶ εἶτα ἐν Ἰταλίᾳ τὴν ἰατρικὴν καὶ εἰς Βλαχίαν ἀπελθὼν ἐχρημάτισε καθηγητὴς καὶ ἀρχίατρος τοῦ ἡγεμόνος Κωνσταντίνου Βασσαράβα, εἶτα κληρικὸς γενόμενος προήχθη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῆς Δρύστρας (Τούλτσης 1710—1719) κατὰ τοὺς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους Ἀνθίμου Ἀλεξούδη (Πανελλήνιον Λεύκωμα τῆς Ἐθνικῆς Ἑκατονταετηρίδος, Ἀθ. 1927 τόμ. Δ' σ. 222). Ἀπέθανεν ἄκληρος ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1719 καὶ θεωροῦνται μετὰ τοῦ Ἀνθίμου Κομνηνοῦ οἱ τελευταῖοι ἄρρενες τῆς μεγάλης τῶν Κομνηνῶν οἰκογενείας. Ὁ Ἰωάννης πολλὰ κατέλιπεν καὶ καλὰ προϊόντα τῆς διανοίας αὐτοῦ. «Ἐγένετο ἀνὴρ θεοσεβής, κόσμιος τὰ ἤθη καὶ πολλαῖς ἀρεταῖς βίῳ πρεπούσαις χριστιανικῷ κεκοσμημένος, ἐλλόγιμος, πολυμαθής, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς ἑβραϊκῆς καὶ ἀραβικῆς φωνῆς καὶ κατὰ πᾶσαν ἰδέαν λόγου καὶ ἐπιστήμης τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς πεπαιδευμένος. Γέγονεν ἀκροατὴς τῶν καθηγητῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς, συνδιέτριψε δὲ ἱκανὸν χρόνον καὶ τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ σοφοῖς καὶ σχεδὸν ἅπασαν τὴν Εὐρώπην περιηγήσατο». (Δημήτριος Προκοπίου παρὰ Φαβρικίῳ, Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη τόμ. ΙΑ' σ. 534—Σάθας ἐν Μεσαιων. Βιβλιοθ. Γ' σ. 490).

Ἔργα τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς :

α) Προσκυνητάριον τοῦ Ἁγίου Ὄρους τοῦ Ἄθωνος κατὰ τὸ 1698 (κατὰ σημείωσιν ἐν χειρογράφῳ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Ἰασίῳ Πανεπιστημίου κατὰ C. Erbice anu, Revista Teolog. Γ' σ. 237) τυπωθὲν ἐν τῇ Μονῇ Συναγόβου 1701, ἀνετυπώθη δ' ὑπὸ Montfaucon ἐν Palaegraphia Gre-

cia σ. 441 μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως, εἶτα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1745 καὶ 1857 ὑπὸ I. Βελούδου μετὰ προλόγου (1).

β΄) Βίος αὐτοκράτορος Ἰωάννου Κατακουζηνοῦ ἐξεδόθη ἐν Πετρουπόλει τῷ 1888 ὑπὸ Ch. Loparev.

γ΄) Μεταμόρφωσις τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ νέου γένους, ἤτοι βίβλος κατανυκτικὴ περὶ τῶν τεσσάρων τοῦ ἀνθρώπου ἐσχάτων, μεταφρασθεῖσα ἐκ τῆς λατινικῆς εἰς τὴν κοινὴν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον. Ταύτης ὑπάρχουσι δύο ἀντίτυπα, ἓν μὲν ἐν Βουκουρεστίῳ γραφὲν τῷ 1699, καὶ σωζόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου Ἰασίου, (Revista Teolog. III 231), ἕτερον δὲ ἐν τῇ Ἱεροσολυμιτικῇ Βιβλιοθήκῃ (Α. Π. Κεπαμέως, Ἱερ. Βιβλ. Γ΄, ἀριθ. χειρογρ. 84) (2).

δ΄) Ἐπιστολαὶ πρὸς Χρύσανθον Νοταρᾶν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων (Σάθα, Μεσαιων. Βιβλιοθήκη Γ΄ 529), Νικόλαον Μαυροκορδάτον καὶ πρὸς πολλοὺς ἄλλους. Ὁ Αἰμ. Λεγρὰνδ ἐξέδοτο δύο ἐπιστολὰς Μαυροκορδάτου πρὸς τὸν Δρύστρας Ἱερόθεον (Epistolaire Grec, Paris 1888 σ. 55 καὶ 75). Ὁ δὲ Ἀθαν. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς εὗρεν ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Σελευκείας σταλεῖσαν ἐκ Βουκουρεστίου τῷ 1701. Ἐπίσης ὁ Μ. Γεδεὼν (Χρον. Πατριαρχ. Ἀκαδημίας, Κων]πολις 1883 σ. 91) ἔγραψεν ὅτι ἔχει ἰδιόχειρον ἐπιστολὴν τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ.

ε΄) Τοῦ μακαριωτάτου Θεοφυλάκτου ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας ἑρμηνεία εἰς τὰ 4 Εὐαγγέλια μεταφρασθεῖσα ἐκ τῆς Ἑλλην: φωνῆς εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον ἐν Βουκουρεστίῳ ἐν ἔτει ,αψβ΄ κατὰ μῆνα Φεβρουάριον (χειρόγραφον ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης, κατὰ Α. Δημητρακόπουλον, προσθῆκαι κτλ. σελ. 62).

στ΄) Προγνωστικὸν τῶν Μοσκόβων ἢ δεδοξασμένος αὐτοκράτωρ Πέτρος Ἀλεξίεβιτς περὶ τῆς εὐτυχίας καὶ αὐξήσεως τῶν Μοσκόβων μὲ τίνα τρόπον ἔγειναν ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ τυράννου Ἰβάνου Βασιλειοβίτσου ἕως εἰς τὸν νῦν ὀρθόδοξον βασιλέα Πέτρον Ἀλεξιεβίτσην τὸν κραταιότατον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ τῶν βασιλευόντων βασιλεὺς Κύριος ἐπηγγείλατο τὴν ἀνατολι-

(1) Ὁ ἀληθὴς τίτλος εἶναι: Προσκυνητάριον τοῦ Ἁγίου Ὄρους τοῦ Ἄθωνος συγγραφὲν μὲν καὶ τυπωθὲν ἐπὶ τῆς γαληνοτάτης ἡγεμονείας τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Βασσαράβα βοεβόδα· ἀφιερωθὲν δὲ τῷ πανιερωτάτῳ μητροπολίτῃ Οὐγγροβλαχίας κυρίῳ Θεοδοσίῳ σπουδῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ ἐξοχωτάτου ἰατροῦ κυρίου Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ ἵνα δίδωται χάρισμα τοῖς εὐσεβέσι διὰ ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν. Τύποις Ἀνθίμου τοῦ ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγόβου ,αψα΄ εἰς 8ον.

(2) Πρβλ. τὰ ἐμὰ Ῥοδιακά, Ρόδος 1917 σ. 117.

κὴν βασιλείαν . . . . καὶ τὴν πατριαρχικὴν καθέδραν τῆς Κων]πόλεως σὺν αὐτῇ (εὐτυχῶς οὐδέτερον συνετελέσθη). Τὸ ἔργον τοῦτο ἐγράφη ὑπὸ Στανισλάου Ρεϊντέρου τοῦ Ἀξτελμέϊερ καὶ ἐτυπώθη ἐν Αὐγούστᾳ Οὐϊνδελικῶν τῷ 1698, μετεφράσθη δὲ ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ Κομνηνοῦ διαταγῇ τοῦ ἡγεμόνος Κωνσταντίνοτ Βασσαράβα ἐν Τριγοβίστῳ μηνὶ Ν]βρίῳ 1698.

ζ΄) Ἀκολουθία εἰς τὸν πατριάρχην Νήφωνα,ὡς λέγει ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις ἐν τῇ πρὸς Πέτρον Δεκλέρκιον ἐπιστολῇ σελ. 26.

η) Πίναξ ἀκριβὴς κατὰ στοιχεῖον ἐν εἴδει συμφωνίας πάντων τῶν σποράδην ἀναφερομένων ἐν ἅπασι τοῖς τόμοις τῶν Χρυσοστομικῶν.

θ) Ἐπιχειρήματά τινα ἐκβληθέντα ἐκ τῆς θεολογικῆς περὶ μυστηρίων πραγματείας τινῶν τῶν Λατινοφρόνων ἀπὸ τοῦ λατινικοῦ μεταφρασθέντα.

ι) Περὶ τοῦ διὰ τίνων ρημάτων γίνεται ἡ τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας μεταβολή.

ια) Ἀποφθέγματα.

ιβ) Ἀνακρεόντειοι στίχοι περὶ ἁμαρτήματος.

ιγ) Ἡρωελεγεῖον ἐν τῷ **ἑορτολογίῳ** Σεβαστοῦ τοῦ Κυμινήτου ἐν Συναγάβῳ 1701.

ιδ) Ἐπιγράμματα α) 2 πρὸς τὸν ἡγεμόνα Κωνσταντῖνον Βασσαράβαν προτασσόμενα τῆς εἰσαγωγικῆς ἐκθέσεως Βησσαρίωνος Μακρῆ ἐν ἔτει 1699 καὶ ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ὁμολογίᾳ πίστεως ἐν Συναγώβου Μονῇ 1699 (ἰδὲ Legraud Bibliograph. Hell. τόμ. Γ΄ σελ. 61-65) β) εἰς Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον γ) εἰς Νικόλαον Μαυροκορδάτον ἐκ διστίχων 30 ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν **Ἰουδαϊκῶν** (1716) ἐκείνου καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ **περὶ καθηκόντων.**

ιε) Ἐπιτύμβιον εἰς Σεβαστὸν Κυμηνίτην, ἕτερον εἰς τὸν σοφώτατον διδάσκαλον Ἰωάννην Καρυοφύλλην, ἐν Βουκουρεστίῳ ᾳχ ιδ΄ Σεπτεμβρίου 25 (Δελτίον τῆς Ἱστορ. καὶ ἐθνολ. ἑταιρείας 1889 Γ΄ σ. 284).

Ὁ σχολάρχης τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας (1752-60;) καὶ γραμματεὺς τῆς Μ. Ἐκκλησίας Νικόλαος Κριτίας ὁ Προυσαεὺς ἀποθανών τῷ 1768 ἀφῆκε συλλογὴν ἐπιστολῶν πατριαρχῶν, μητροπολιτῶν καὶ λογίων ἐν αἷς σώζεται καὶ τοῦ ἡμετέρου Ἰωάννου Κομνηνοῦ Μολύβδου τοῦ Περινθίου ἐπιστολὴ διηγηματική, ἰδιόχειρος τῷ ,αχπζ΄ κατ᾽ Ἀπρίλιον γραφεῖσα καὶ ἄλλη δεητικὴ εἰς φράσιν ἁπλῆν ἰδιόχειρος (ἐν Λυκείῳ 30 Νοεμβρίου 1688), ἀμφότεραι ἀπευθύνονται πρὸς τὸν μέγαν Ρήτορα τῆς Μ. Ἐκκλησίας Μανουὴλ Καρυοφύλλην. Ταύτας ἀνέγραψεν ὁ ἀοίδιμος Σ. Π. Λάμπρος ἐν «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι» 1907 τόμ. Δ΄ σ. 212 καὶ 223, ἔνθα γράφει ὅτι τοῦ Μολύβδου σώζεται τὸ ἥμισυ τῆς σφραγῖδος, ἐὰν ὁ Μόλυβδος εἶναι ἐπίθετον τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ ἀγνοῶ. Ὁ Βρετὸς (Α΄ σ. 231 ἀρθ. 113) λέγει ὅτι ἦτο

νοτάριος τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ὁ δὲ Σάθας (Νεοελ. Φιλολ. σ. 412) προσθέτει ὅτι ἐχρημάτισε διορθωτὴς τοῦ ἐν Ἰασίῳ ἑλληνικοῦ τυπογραφείου καὶ ὡς τοιοῦτος μνημονεύεται ἐπιμεληθεὶς τῆς ἐν ἔτει 1683 γενομένης ἐκδόσεως τοῦ Συμεὼν Θεσσαλονίκης. Ὁ Ματθαῖος Παρανίκας ἔγραψεν (ἐν τῷ ἑλλ. φιλ. Συλλόγῳ Κων)πόλεως τόμ. ΚΗ΄ σ. 293), ἀλλ' ὁ τόμος οὗτος δὲν εὑρίσκεται ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ περιοδικοῦ ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Ἐκ τῆς ἀναγραφῆς ὅμως τοῦ ἐπιμελείᾳ αὐτοῦ ἐκδοθέντος Συμεὼν ὁ ἀναγνώστης πείθεται ὅτι εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον ὁ Ἰωαννης Κομνηνὸς καὶ ὁ Ἰωάννης Μόλυβδος περὶ τοῦ ὁποίου ὅμως ὁ Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος, ἀρυόμενος ἐκ τοῦ Γ. Ζαβίρα, (Νεοελλ. Φιλολ. σ. 345), λέγει ἐν τῇ «Ὀρθοδόξῳ Ἑλλάδι» σ. 149) ὅτι ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ: «Συμεὼν τοῦ μακαρίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης κατὰ αἱρέσεων καὶ περὶ τῆς μόνης ὀρθῆς τῶν Χριστιανῶν ἡμῶν πίστεως. Τῶν τε ἱερῶν τελετῶν καὶ μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας διάλογος. Περί τε τοῦ θείου ναοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἀρχιερέων τε περὶ ἱερέων καὶ διακόνων. Καὶ τῶν ὧν ἕκαστος τούτων στολῶν ἱερῶν περιβάλλεται. Καὶ περὶ τῆς θείας μυσταγωγίας εἴς τε τὸ τοῦ ὀρθοδόξου τῶν Χριστιανῶν πίστεως σύμβολον ἑρμηνεία. Καὶ τῶν τούτων ρήσεων ἔκθεσιν, ὅθεν τε συνελέγησαν καὶ κατὰ τίνων συγκείμεναί εἰσιν. Ἔτι δὲ περιεκτικὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως κεφάλαια, ἤτοι ἄρθρα δώδεκα. Καὶ ὅτι ταῦτα περιέχει τὸ ἱερὸν συμβολον. Καὶ περὶ τῶν περιεκτικῶν ἀρετῶν. Ἀποκρίσεις τε πρός τινας ἐρωτήσεις ἀρχιερέως ἠρωτηκότος αὐτόν. Καὶ τελευταῖον περὶ ἱερωσύνης. Μεθ' ὧν τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου Μάρκου Εὐγενικοῦ, μητροπολίτου Ἐφέσου ἐξήγησις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας. Ἐφ' οἷς πίνακες ἀναγκαῖοι καὶ πλουσιώτατοι δύο. Τυπωθέντα διὰ δαπάνης τοῦ εὐσεβεστάτου κλπ. Ἰωάννου Δούκα βοεβόδα πάσης Μολδοβλαχίας κτλ. Ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου νοταρίου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας κυρίου Ἰωάννου Μολίβδου τοῦ ἐξ Ἡρακλείας. Ἐν τῇ σεβασμίᾳ πατριαρχικῇ καὶ αὐθεντικῇ Μονῇ τῶν Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων, τῇ καλουμένῃ Τζετατζουνίᾳ ἐν ἔτει σωτηρίῳ ᾳχπγ΄ κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον ἐν Γιασίῳ τῆς Μολδαβίας, εἰς φύλλον (ἐν τέλει ἐτυπώθη: ἐπιμελείᾳ δὲ καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου Κυρίου **Ἰωάννου Μολίβδου** τοῦ Περινθίου παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Χουσίου κυρίου **Μητροφάνους**.

Ὅτι ἡ οἰκογένεια τῶν Κομνηνῶν ἐγκατεστάθη ἐν Ἡρακλείᾳ καὶ Σηλυβρίᾳ φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου, ἥτις φέρει τήν δε τὴν ἐπιγραφὴν, καὶ ἀναγράφει ἄλλον Κομνηνόν, τὸν Ἄνθιμον: «Κτίτωρ νέος καὶ δομήτωρ ἱερὸς ταύτης Μονῆς Ἄνθιμος ἀρχιμανδρίτης Κομνηνὸς ὢν ἐκ φυλῆς, ἤγειρε μὲν ἐκ βάθρων διὰ ἰδίας του δαπάνης, ἔσχε δὲ πατρίδα πόλιν Σηλιβρίαν τῆς Θράκης. Μέμνησθε ὑπὲρ τοῦ

του, ὤφθη γὰρ Μονῆς καὶ προστάτης· 1816.» (Ἰδὲ Γ. Σμυρνάκη, τὸ Ἅγιον Ὄρος σ. 595). Τοῦ ἀνδρὸς ἡ εἰκὼν ἀνήρτηται ἐν τῷ συνοδικῷ τῆς Μονῆς μετ' ἐπιγραφῆς: «Ἄνθιμος Κομνηνὸς ἀρχιμανδρίτης κτήτωρ τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ ὄρει Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου τῆς πόλεως Σηλιβρίας 1762 »Ἐγεννήθη τῷ 1762 ἐχειροτονήθη ἀρχιδιάκονος τῷ 1787, ἡγούμενος τοῦ Ἁγίου Παύλου (ἐσβεσμένον τὸ ἔτος ὡς καὶ τὸ ἔτος τῆς ἡγουμενείας αὐτοῦ ἐν Μολδαβίᾳ 179 (1—9). Ἔπιθι Δελτίον τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας (περίοδος β' τόμ. Γ' Ἀθ. 1926 σ. 65—66 ἀνέκδοτα Βυζαντινὰ Μνημεῖα ἐν Θρᾴκῃ ὑπὸ Ἀντ. Κ. Π. Σταμούλη—Ἀλεξ. Φιλαδελφέως. Ὁ Σταμούλης ἀπέστειλε τῷ Φιλαδελφεῖ εἰκόνα τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β' καὶ περὶ τὰς 90 εἰκόνας μητροπολιτῶν καὶ Ὀφφικιαλίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ἐκδοθείσας ὑπὸ τοῦWilhelm von Regel καθηγητοῦ τοῦ ἐν Πετρουπόλει Πανεπιστημίου. Μεταξὺ τῶν εἰκόνων εἶναι καὶ ἡ τοῦ Ἀλεξίου Ἀποκαύκου, ὅστις κατὰ τοὺς μεταξὺ Ἰωάννου Κατακουζηνοῦ (1341—1355) καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ματθαίου (1347) ἐμφυλίους σπαραγμούς, τοὺς ἐπιταχύναντας τὴν τῆς Θρᾴκης κατάληψιν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἦτο ἀντίπαλος τοῦ Ἰωάννου. Εἶχε δὲ καὶ γνώσεις ἰατρικὰς καὶ ἐγένετο κτήτωρ τοῦ ἐν Σηλυβρίᾳ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

Ὁ Ἰωάννης Καρυοφύλης ἐγεννήθη ἐν Καρυαῖς χωρίῳ οἰκουμένῳ ἐξ Ἑλλήνων Ἀθιγγάνων κατὰ Δοσίθεον, τῆς ἐπαρχίας Δέρκων ἐν Θρᾴκῃ πρὸς Α. τῶν Μετρῶν ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα **Καρυοφύλλης**. Αὐτὸς ὅμως αὐτοκαλεῖται Βυζάντιος καὶ ὁ πατήρ του ἦν ἐκ Καρπενησίου· μετὰ τὰ πρῶτα ἐν τῇ πατρίδι γράμματα ἀπῆλθεν εἰς Βυζάντιον καὶ ἐχρημάτισε μαθητευόμενος παρά τινι γουναροποιῷ καὶ εἶτα χρυσοχόῳ ἀλλὰ ταχέως καταλιπὼν τὰς τέχνας ἐτράπη ἐπὶ τὰ γράμματα καὶ διήκουσε τοῦ Θεοφίλου Κορυδαλλέως διδάσκοντος ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους Σχολῇ (1629-1639) ὃν εἶτα καὶ διεδέξατο, διδάξας ἀπὸ τοῦ 1641-1665 μετὰ μεγάλης φήμης περί τε τὴν φιλοσοφίαν, τὰ γραμματικὰ καὶ τὴν θεολογίαν, ὡς πάντες οἱ σύγχρονοι ὁμοφώνως ἀναγράφουσιν (Δοσίθεος Ἱεροσολύμων, ὁ Γ. Ζαβίρας, ὁ Προκοπίου Δημήτριος, ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις ὁ Π. Κοδρικᾶς, ὁ Δημήριος Καντεμίρης κτλ.) Διὰ δὲ τὴν ἄκραν παιδείαν αὐτοῦ ἡ Μ. Ἐκκλησία ἐτίμησε τὸν ἄνδρα διὰ τῶν ὀφφικίων τοῦ λογοθέτου τοῦ Γενικοῦ (1641) (1), Μεγάλου Ῥήτορος

(1) Ὡς τοιοῦτος ἐστάλη πρὸς τὸν Τυρνόβου Ἀθανάσιον ὡς ἀναγινώσκομεν παρὰ Ράλλῃ καὶ Ποτλῇ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων τόμ. Ε' σ. 587 καὶ Π. Ζερλέντῃ ἐν ΔΙΕΕ. 1902.

(1653) (1), χαρτοφύλακος (1663) (2), μεγάλου σκευοφύλακος (1570) καὶ τοῦ Μ. Λογοθέτου 9 Δεκεμβρίου (1676-1691) (3) ἐπειδὴ ὅμως εἶχε ποτισθῇ τῶν τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου Θεοφίλου Κορυδαλλέως δοξασιῶν, καθ' ὧν εἶχε κατεξαναστῇ ὁ Μελέτιος Συρίγος, κατεκρίθη ὑπὸ Συνόδου μετὰ ταῦτα, ὡς γράψας προτροπῇ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ κατὰ τῆς λέξεως **μετουσιώσεως** καὶ τῆς **εὐχαριστίας**· κυρίως ὅμως ἡ σύνοδος αὕτη ἡ ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ ἀπὸ Προύσης συγκληθεῖσα κατὰ Μάρτιον 1691, ὡς λέγει ὁ Μελέτιος Ἀθηνῶν (ἐκκλησιαστ. Ἱστορία τόμ. Γ'. σελ. 484) συνδρομῇ καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ καὶ συγγενοῦς Ἀλ. Μαυροκορδάτου καὶ Ἱεροσολύμων Δοσιθέου, τοῦ εἶτα γράψαντος τὸ **Ἐγχειρίδιον** κατ' αὐτοῦ ὅπερ σκοπὸν εἶχε μᾶλλον νὰ ἀποβάλῃ αὐτὸν τοῦ ἀξιώματος τοῦ Μ. Λογοθέτου, οὗ ἐγλίχετο ὁ Μαυροκορδᾶτος καὶ νὰ παραδώσῃ εἰς καταφρόνησιν τὸν Καρυοφύλλην(4) ὅστις παρὼν ἐν αὐτῇ ἐσιώπα οὐδὲν λέγων εἰς ὅσα κατ' αὐτοῦ ἐβόων. Ἐν τέλει δὲ καὶ ὑπέγραψε τὸν **τόμον τῆς συνόδου** ἀρχόμενον διὰ τῶνδε: **«Ἁπλοῦς ὁ λόγος . . .»** Τὸ περὶ τῆς μετουσιώσεως συνταγμάτιον αὐτοῦ κατεσχίσθη,λειτουργοῦντος τοῦ Πατριάρχου τῇ Κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας. Διὰ τὰ θλιβερὰ γεγονότα ὠνομάσθη **Κυριακὴ τῆς Γρονθοδοξίας!** καθυπεβλήθησαν δὲ εἰς ἀνάθεμα καὶ οἱ ἔχοντες ἀντίγραφα αὐτοῦ καὶ μὴ καίοντες αὐτά, ὡς ποτε ἐπὶ Γενναδίου Β' τοῦ Σχολαρίου, τὸ περὶ **Νόμων** σύγγραμμα τοῦ Γεωργίου Γεμιστοῦ Πλήθωνος. Ὁ τάλας Μ. Λογοθέτης Καρυοφύλλης καὶ μετὰ τὴν σύνοδον ἰδὼν ὅτι οἱ κατ' αὐτοῦ δὲν καθησύχασαν ἵνα προσάψωσιν αὐτῷ ἀτιμίας, παραιτησάμενος τὸ τοῦ Μ. Λογοθέτου ἀξίωμα ἀπῆλθεν εἰς Βλαχίαν τῷ 1693 παρὰ τῷ ἡγεμόνι Κωνσταντίνῳ Βασαράβα· ἀπέθανε δ' ἐν Βουκουρεστίῳ μετὰ τὸ 1697 ἐν τῇ Μονῇ Ράδουλ, καταλιπὼν τρεῖς υἱούς: τὸν ῥήτορα τῆς Μ. Ἐκκλησίας Μανουήλ, (Μανωλάκην), Δημήτριον καὶ Ραλλάκην καὶ τοῦτον Μ. ῥήτορα καὶ ἐκκλησιάρχην τῆς Μ. Ἐκκλησίας, μίαν θυ-

---

(1) Π. Ζερλέντης αὐτόθι.

(2) Αὐτόθι καὶ παρὰ Κ. Δεληκάνῃ Πατριαρχικὰ ἔγγραφα, Κωνσταντινούπολις 1904 σ. 373.

(3) Μ. Ι. Γεδεών, Χρονικὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ Οἴκου καὶ ναοῦ, Κων)πολις 1884 σ. 192, τοῦ αὐτοῦ Χρον. Πατρ. Ἀκαδημίας σ. 87-92 καὶ ἐν «Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείᾳ Γ' 424-5.

(4) Ὅτι τοιοῦτόν τι συνέβη μανθάνομεν ἐκ τοῦ Καισαρίου Δαπόντε (παρὰ Κ. Σάθᾳ Μεσαιωνικὴ Βιβλ. τομ.Γ' σελ. 39) λέγοντος, ὅτι ὁ Καρυοφύλλης ὢν ἀθυρόστοστομος καὶ κακῶς ἐξεφράζετο περὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων (μεγάλου διερμηνέως) πρὸς ὃν καὶ διαπληκτισθεὶς ἐδάρη καὶ ἐσώθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Δοσιθέου Ἱεροσολύμων.

γατέρα Ἑλένην καὶ ἐγγόνους Μιχαὴλ καὶ Ἰωάννην Καρυοφύλλας(1). Ἐν τῇ πρὸς Γιαννούλην ἐπιστολῇ ὁ Καρυοφύλλης ἀναγράφει τὰς κατ' αὐτοῦ ἀντιδράσεις τοῦ τε πατριάρχου, τοῦ Μελετίου Συρίγου καὶ τῶν ἄλλων (2),

Βίος ἐκτενὴς καὶ αἱ Ἐφημερίδες τοῦ Καρυοφύλλη ἐναπόκεινται ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ. Additional Ἀριθ. 8232, (Ἔπιθι καὶ τὰ τῷ Π. Ζερλέντῃ γεγραμμένα ἐν Δ.Ι.Ε.Ε. 1902). Ε. Legrand Bibliographie Hellenique Γ' σ. 30-37 — Ματθαίου Παρανίκα ἐν Ἑλλ. Φιλολ. συλλόγῳ Κων]πόλεως ΙΑ' σ. 27 - 33 —Γεδεὼν Χρονικὰ Πατριαρχ. Ἀκαδημίας σ. 87-92. Ἐπιστολαὶ δὲ Καρυοφύλλη ἐναπόκεινται ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἁγιοταφικῷ Μετοχείῳ καὶ παρὰ τῷ πρίγκηπι Γ. Μαυροκορδάτῳ καὶ παρὰ Γεδεών.—Ἀθ. Παπαδ. Κεραμέως ἐν Ἱεροσολ. Βιβλιοθήκῃ Α' 301,—Τ. Ε. Εὐαγγελίδου ἐν Πανελληνίῳ Λευκώματι τῆς Ἐθνικῆς 100ετηρίδος τόμ. Ε' 1930 σ. 224. Κατὰ Καρυοφύλλη ἔγραψεν ὁ Δοσίθεος ἐγχειρίδιον, Ἰάσιον ἐν ἔτει 1694.

Ὁ οἶκος τοῦ Καρυοφύλλη κατέχτη ὁ δοκιμώτατος τῶν ἐν Βυζαντίῳ, ἐσυχνάζετο καὶ ὑπὸ Βεζυρῶν καὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας, οἵτινες προσεκάλεσαν τὸν ἄνδρα πολλάκις εἰς Βουκουρέστιον καὶ ὠνόμασαν καὶ Βεστιάριον (Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθήκης τόμ. Α' σελ. 301). Τοσαύτης ἀπολαύων δόξης ὁ Καρυοφύλλης ἐνύμφευσε τὸν υἱόν του Μανωλάκην μετὰ τῆς Ζωῆς, θυγατρὸς τῆς Ρωξάνδρας Μαυροκορδάτου (Π. Ζερλέντη, Ἰωάννου Καρυοφύλλη **Ἐφημερίδες**, Ἀθ. 1890 σελ. 5), ἣν αὐτὸς ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ καθὼς καὶ τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον.

ΕΡΓΑ ΑΥΤΟΥ :

α) Ἐγχειρίδιον περί τινων ἀποριῶν καὶ λύσεων, ἢ περὶ ἐξετάσεως καὶ ἐπιβεβαιώσεως ἀναγκαίων τινῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων, πονηθὲν μὲν παρὰ τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου διδασκάλου κυρίου Ἰωάννου Καρυοφύλλου μεγάλου λογοθέτου τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας· κατ' αἴτησιν τοῦ πανευγενεστάτου καὶ λογιωτάτου ἄρχοντος κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ ἀφιερωθὲν τῷ ὑψηλοτάτῳ καὶ εὐγενεστάτῳ ἡγεμόνι Κ. Κ. Κωνσταντίνῳ Μπασαράμπᾳ βοεδόδᾳ ἁπάσης Οὐγγροβλαχίας κτλ. Ἐτυπώθη

(1) Σύζυγον εἶχε λάβῃ τὴν κόρην τοῦ Μ. Οἰκονόμου τῆς Μ. Ἐκκλησίας.

(2) Πρὸς Καρυοφύλλην ἐπιστολὰς ἔγραψαν ὁ Ε. Γιαννούλης, οὗ ἐπιστολὴν πρὸς αὐτὸν ἐξέδοτο ὁ Γεδεών ἐν «Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ» ἔτος Γ' σ. 425, ὁ Κ. Γουλιανός ὁ Α. Λικίνιος, ὁ Βαρθολομαῖος Ἡρακλείας (παρὰ Γεδεών, Χρονικὰ Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας σελ. 90-91),Π.Ζερλέντης, ἐν'Ιωάννου Καρυοφύλλου πρὸς Μελέτιον Χορτάκιον Ἐπιστολαὶ ἐν Δ.Ι.Ε.Ε. 1892).

ἐν τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τοῦ Συναγόβου, ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ ᾳχῃζ΄ εἰς 4ον μετ᾽ ἀφιερωτικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀνθίμου Ἴβηρος, καὶ τὰ μαρτύρια τῶν ἑξῆς νεομαρτύρων :

β) Ἰορδάνου μαρτυρήσαντος τὴν 2 Φεβρουαρίου 1650.

γ) Ἰωάννου τοῦ ῥάπτου μαρτυρήσαντος τὴν 20 Δεκεμβρίου 1652.

δ) Συμεὼν τοῦ Τραπεζουντίου μαρτυρήσαντος τὴν 14 Αὐγούστου 1653.

ε) Ἰωάννου τοῦ Βλάχου μαρτυρήσαντος τὴν 12 Μαΐου 1662.

στ) Ἀθανασίου μαρτυρήσαντος τὴν 24 Ἰουλίου 1670

ζ) Νικολάου τοῦ Καρπενησιώτου μαρτυρήσαντος τὴν 23 Σεπτεμ. 1672.

η) Γαβριὴλ μαρτυρήσαντος τὴν 2 Φεβρουαρίου 1676.

θ) Κυπριανοῦ μαρτυρήσαντος τὴν 5 Ἰουλίου 1679.

ι) Σταματίου μαρτυρήσαντος τὴν 10 Αὐγούστου 1680.

ια) Δαμασκηνοῦ μαρτυρήσαντος τὴν 13 Νοεμβρίου 1681.

ιβ) Παύλου τοῦ Ρώσου μαρτυρήσαντος τὴν 3 Ἀπριλίου 1683.

ιγ) Ἐφημερίδες, ὧν ἀποσπάσματα ἐδημοσίευσεν ὁ Ματθαῖος Παρανίκας ἐν τῷ Περιοδ. τοῦ ἐν Κων]πόλει Ἑλλην. Φιλ. Συλλόγου τόμ. ΙΑ΄ σελ. 27—33 ἀναγομένας εἰς τὰ ἔτη 1676-1679 καὶ ὁ Περικλῆς Ζερλέντης ἐν Ἀθήναις 1890 εἰς 8ον.

ιδ) Σχεδιάριον περὶ τῆς θείας εὐχαριστίας πρὸ τοῦ 1694 καθ᾽ οὗ ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος ἐξέδωκε : τὸ Ἐγχειρίδιον ἐν Ἰασίῳ 1694 εἰς 8ον (Le grand, Bibl. Hell. τόμ. Γ΄ σ. 30-37).

ιε) Ἐπιστολαὶ πρὸς πολλοὺς οἷον πρὸς τὸν Φιλαδελφείας Μελέτιον Χορτάκιον (1664), πρὸς Θεσσαλονικεῖς (1684), τὸν Χρύσανθον Ἱεροσολύμων (1690), Διονύσιον Μουσελίμην (1692), Νεόφυτον Ἀδριανουπόλεως 1644-48), Εὐγένιον Γιαννούλην, τὸν υἱὸν Μανουήλ, τὸν Κωνσταντῖνον Γουλιανὸν καὶ Ἀνδρέαν Λικίνιον τὸν ἰατρόν. Αὗται ἀπόκεινται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου τάφου ἐν Κων]πόλει, παρὰ τῷ πρίγκηπι Γ. Α. Μαυροκορδάτῳ καὶ Μ. Γεδεών, ὅστις ἐξέδωκε τὴν πρὸς Γιαννούλην ἐν «**Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ**» τόμ. Γ΄ σ. 424-425 καὶ ἐκείνου πρὸς Καρυοφύλλην καὶ ἄλλους λογίους τῆς ἐποχῆς. Ὁ Γεδεὼν κατέχει καὶ ἄλλας ἐπιστολὰς ἀνεκδότους.

Ὁ **Χρυσόσκουλος** Καλλιπολίτης (ἀγνοεῖται τὸ Κύριον ὄνομα) ἤκμασε κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα· ἐχρημάτισε **μέγας σκευοφύλαξ** (1638-1641) τῶν Πατριαρχείων Κωνσταντινουπόλεως, καὶ **λογοθέτης τοῦ γενικοῦ** (1642). Ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἑλλαδίου, καὶ ἔγραψε διήγησιν τῶν μηχανημάτων τῶν Ἰησουϊτῶν κατὰ Κυρίλλου Λουκάρεως δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Aymon ἐν τοῖς Monuments authentiques de la réligion des et de la fausseté de plusieurs confessois de foi des Chrétiens Ori-

entaux, La Haye 1708 εἰς 4ον (ἰδὲ Μ. Γεδεών, χρονικὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ ναοῦ, Κων)πολις 1884 σελ. 192 καὶ 195—Legrand, Bibliog. Héll. τόμ. Γ′ σελ. 88, τοῦ αὐτοῦ. Généalogie des Mavrocordato de Constantinople Paris 1900 (περὶ Ἰωάννου Χρυσοσκουλίου).

Ὑπῆρχε καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸ τοῦ 1797 διερμηνεὺς τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας ὁ Μιχαὴλ Χρυσόσκουλος καὶ ἐν τοῖς χειρογράφοις δὲ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀρθμ. 3138 σημ. ἀπαντᾷ Χρυσόσκουλος.

Ὁ **Βασίλειος Βατάτζης** Θρᾷξ γεννηθεὶς τῷ 1694 ἐν Ἀδριανουπόλει ὁπόθεν κατήγετο, ὡς θὰ ἴδωμεν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Ἰωάννης Βατάτζης. Πατέρα ἔσχεν ἱερέα καὶ μέγαν οἰκονόμον τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἔχοντα καὶ ἄλλα πέντε τέκνα. Μετὰ τὰ πρῶτα γράμματα τῷ 1708 ἀπεστάλη εἰς Ρωσίαν πρός τινα γνωστὸν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἵνα ἐπιδοθῇ εἰς τὸ ἐμπόριον, ὅπερ εὐδοκίμως μετῆλθεν. Ἐπανακάμψας εἰς Βυζάντιον ἐστάλη καὶ αὖθις εἰς δεύτερον πλοῦν καὶ τρίτον τῷ 1727 ἀνά τε τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν. Ἰδίως διέτριψεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Περσίᾳ, ἧς τὴν ἱστορίαν εἶτα ἐπανακάμψας εἰς τὴν γενέτειραν ἔγραψε. Ταύτης ἀπολεσθείσης, ἀπὸ μνήμης ἐδημοσιεύθη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ Φιλιππίδου ἐν Λειψίᾳ τῷ 1816 ἐν παραρτήματι τοῦ **Γεωγραφικοῦ τῆς Ρουμανίας** (σ. 122). Ὁ Βατάτσης καλῶς γνωρίσας τὸν βασιλέα τῆς περσίας Ναδὴρ καὶ Ἀσιατικὰς καὶ εὐρωπαϊκὰς γλώσσας γινώσκων ἐστάλη ὑπ' αὐτοῦ ὡς πρεσβευτὴς εἰς Ρωσίαν, Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν. Τὰ κατὰ τὴν περιήγησιν δ' αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Χίβαν, Βουχάραν, Ὑρκανίαν, Ἀραλικὴν θάλασσαν ἀναγράφει ἐν τῇ ἔτι ἀνεκδότῳ ἐμμέτρῳ (2100 στίχων) περιηγήσει. Ἄγνωστον πότε καὶ ποῦ ἀπέθανεν ὁ Βατάτσης. Πάντως ὅμως μετὰ τὸ ἀνὰ τὴν Ἑσπερίαν Εὐρώπην ταξείδιον αὐτοῦ γενόμενον τῷ 1732.

Ἔργα αὐτοῦ.

α′) Ἱστορία τοῦ Σέχη τῆς Περσίας Ναδὶρ ἀπὸ μνήμης ἐξεδόθη ἐν Λειψίᾳ τῷ 1816, (ὡς εἴπομεν).

β′) Μακρὰ ἔμμετρος περιήγησις (ἐν χειρογρ. Additional 10, 075 τοῦ Βρεττ. Μουσείου).

γ′) Χάρτης μέρους τῆς Ἀσίας διὰ χαλκογραφίας, Λονδῖνον 1832 (χάρτα δι' ἧς τοῖς φιλομαθέσι παρέχεται ἰδεῖν μέρος τι τῆς Ἀσίας κλπ.).

Περὶ Βατάτση ἰδὲ Σ. Π. Λάμπρου πραγματείαν περὶ Κανανοῦ Λασκάρεως καὶ Βασιλείου Βοτάτση ἐν **Παρνασσῷ** τοῦ 1881 σελ. 713—719. καὶ Μ. Ἱδρωμένου συμπληρωματικὰ αὐτόθι σελ. 801—4. Ἔπιθ. **E. Legrand** Voyage etc. Paris 1886 καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐν τοῖς ὑπὸ τῆς ἐν Παρισίοις

Σχολῆς τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν δημοσιευθεῖσιν ὑπομνήμασι, Paris1888. K. Krumbacher, Geschichte der Byzantinischen Litteratur ἔκδ. β΄ σ. 422—Σ. Π. Λάμπρου ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμονι 1905 σ. 238—9 τοῦ αὐτοῦ Μικταὶ σελίδες, Ἀθ. 1915 σ. 579—90.

Ὁ **Μελέτιος** πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἐγεννήθη ἐν Αἴνῳ φθίνοντος τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος. Ἐσπούδασε πιθανῶς ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἐν Βυζαντίῳ. Ἀπελθὼν εἶτα εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπου πλεῖστοι παρέμενον Θρᾷκες ἀδελφοὶ τῆς Ἁγιοταφικῆς ἀδελφότητος, ἐξελέγη πατριάρχης τῷ 1731, γενόμενος προστάτης τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, ἅπερ ἐπεζήτουν οἱ ἰσχυροὶ τῆς ἡμέρας Ἀρμένιοι, οἱ πολλῶν κακῶν πρόξενοι γενόμενοι τοῖς Ἕλλησιν ἁπανταχοῦ τοῦ τουρκικοῦ Κράτους. Καταπολεμῶν αὐτοὺς καὶ πλεῖστα καταδαπανήσας πρὸς τοῦτο χρήματα περιῆλθεν εἰς οἰκονομικὴν δυσπραγίαν καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἀναλάβῃ μακρὰς περιοδείας, ὡς οἱ προκάτοχοί του πρὸς ζητείαν παρητήθη τῷ 1737, πατριαρχεύσας μόνον 6 ἔτη (ἰδὲ Ἀθαν. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας τόμ. Β΄ σ. 340-8· καὶ Β΄ σ. 38.

Ὁ Θεόκλητος Πολυειδὴς ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος· οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἦσαν εὐκατάστατοι, ἀλλ' αὐτὸς τὸν μοναχικὸν βίον ζηλῶν ἀπῆλθεν εἰς Ἄθωνα καὶ ἐκάρη μοναχὸς ἐν τῇ Μονῇ τῶν Ἰβήρων. Αὐτόθι τότε διέτριβε καὶ ὁ Νεοκαισαρείας Ἰάκωβος, ὅστις ἐχειροτόνησεν αὐτὸν τῷ 1713 20 Μαρτίου διάκονον. Τῇ 10 Μαΐου 1719 ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Λήμνου Ἰωαννικίου καὶ ἀπῆλθεν εἰς Οὐγγαρίαν καὶ ἐχρημάτισεν ἐπὶ πενταετίαν (1719-1724· ἐφημέριος τῶν ἐν Τοκάϊᾳ ὀρθοδόξων Ἑλλήνων. Ἐπιστρέψας εἰς Μακεδονίαν τῇ 13 Φεβρουαρίου 1725 προήχθη εἰς ἀρχιμανδρίτην καὶ χωροεπίσκοπον Πολυανῆς καὶ Βαρδάρων (Ἀνδρονίκου Δημητρακοπούλου. Ὀρθόδοξος Ἑλλὰς σ. 177-178. Τοῦ αὐτοῦ, Προσθῆκαι εἰς τὴν Νεοελληνικὴν Φιλολογίαν Κ. Ν. Σάθα σ. 81-82—Γεδεών, Ἄθως σ. 223). Τῷ 1731 ἀπελθὼν εἰς Γερμανίαν ἐπεσκέψατο ἱκανὰς πόλεις καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Πετρούπολιν, ὅπου ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ μητροπολίτου Θεοφάνους Πόποβιτς (κατ' Ἰούνιον 1734). Ἐκεῖθεν ἐπανέζευξε καὶ αὖθις εἰς Γερμανίαν καὶ ἐπὶ μακρὸν μελετῶν καὶ περιηγούμενος τὴν χώραν ἐπανέκαμψεν εἰς Μακεδονίαν τῷ 1736. Τῷ 1741 ἀπῆλθεν χάριν ὑποθέσεων οἰκογενειακῶν εἰς Δρέσδην τῆς Σαξωνίας, ὅπου τότε μέγα ἐτελεῖτο ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων (ἰδίως Μακεδόνων πωλητῶν γουναρικῶν) ἀφ' ὧν προσκληθεὶς ἵδρυσεν ἐν Λειψίᾳ τῆς Σαξωνίας τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν ναΐδριον (1743) ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος (νῦν Ἁγίου Γεωργίου) σωζόμενον μέχρι τοῦδε (ἐν Katherine Strasse No 4, II). Αὐτὸς ὑπῆρ-

ξεν ὁ πρῶτος ἱδρυτὴς καὶ ἐφημέριος, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ **περὶ τῆς ἐν Λειψίᾳ ἑλληνικῆς κοινότητος πραγματείᾳ** (ἐν **«Δύο κόσμοις»**, Ἀθηνῶν 1895 καὶ ἐν **«Νέᾳ Ἑλλάδι»**, Βερολίνου 10 ᾽ ανουαρίου 1900). Ὁ Πολυειδὴς ἀπέθανεν ἢ ἀνεχώρησε τῆς Λειψίας τῷ 1754 διότι τότε συναντῶμεν ὡς ἐφημέριον τὸν Κύπριον Γεδεών.

ΕΡΓΑ ΑΥΤΟΥ (1)

α) Sacra tabula fidei apostolicae,sanctae, aecumenicae ac orthodoxae Graecanae Orientalis Ecclesiae Christi, Lipsiae ; 1736. Τὸ αὐτὸ καὶ γερμανιστὶ μετ᾽ εἰκόνος τοῦ συγγραφέως.

β) Διάλογον Κόσμον καὶ ψυχήν.

γ) Ἱστορία τῆς Ἑλλ. Ἐκκλησίας (χειρόγραφον παρὰ Γεωργίῳ Χριστιανῷ κατὰ Γ. Ζαβίραν).

δ) Ἀγαθαγγέλου ἱερομονάχου προφητεία γεννηθεῖσα ἐν Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας τῷ 1279, τῷ δὲ 1555 τύποις ἐκδοθεῖσα ἰταλιστὶ ἐν Μεδιολάνῳ· νῦν μετεφράσθη εἰς πεζὴν φράσιν (παρὰ Γ. Ζαβίρᾳ ἐσώζετο τὸ χειρόγραφον· ἰδὲ ἑλλ. θέατρον σελ. 320-1) Πρβλ. χειρόγραφον 21 τῆς Μονῆς Προυσοῦ ἐν «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι» τόμ. 10 σ. 302 καὶ «Λαογραφίαν» 1914 σ. 741-3 ὅπου χρησμοὶ Ἀγαθαγγέλου ὑπὸ Ν. Πολίτου, ἐν «Ἐλευθερίᾳ» Λευκωσίας 1915 ἀρθμ. 485 καὶ ἐν «Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ» Ἀλεξανδρείας 1919 σ. 491-3. Ὁ Τρύφων Ε. Εὐαγγελίδης ἐν τοῖς **«Ροδιακοῖς»** (Ρόδος 1917) διὰ μακρῶν ὁμιλεῖ περὶ Ἀγαθαγγέλου Ἱερωνύμου Ροδίου ἀνδρός.

Διονύσιος Καλλιπολίτης· γεννηθεὶς τῷ 1730 ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῇ πατρίδι, ἀπῆλθεν εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ ἀκροασάμενος μαθημάτων ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Ἀκαδημίᾳ, ἴσως, κατέστη λογιώτατος, μονάζων ἐν τῇ σκήτῃ της Ἁγίας Ἄννης. Κατ᾽ ἰδίαν τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία μελετῶν παρετήρει, ὅτι ἐξ ἀγνοίας τῶν ἀντιγραφέων καὶ τῶν τύποις διορθούντων αὐτά, ταῦτα ἦσαν πλήρη σφαλμάτων καὶ προβὰς εἰς παραβολὴν τῶν ἀρχαιοτέρων τοῦ Ἄθω κωδίκων, εἶδε τὴν μεγάλην διαφορὰν καὶ τῷ 1779 διορθώσας κατ᾽ ἀντιπαραβολήν, ἀπέστειλεν αὐτὰ πρὸς ἐκτύπω-

(1) Καὶ ἄλλος Θεόκλητος Ἰβηρίτης σύγχρονος τούτου ὑπῆρχε (1730-6), ὅστις κατ᾽ Εὐγένιον Βούλγαριν (ἐν ἐπιστολῇ πρὸς Πέτρον Κλαίρικον περὶ τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ἁγίων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας σελ. 35) ἐχρημάτισε προϊστάμενος τῆς ἐν Μινόρκᾳ τῶν Βελεαρίδων νήσων ἑλλ. κοινότητος καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 1759 ἐν τῇ Μονῇ τῶν Ἰβήρων. Τοῦτο ὁ Βούλγαρις ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἐν ἀνεκδότῳ ἐπιστολῇ (Γεδεών, Ἄθως σελ. 223), Ἴσως νὰ εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ὅπερ μετὰ τὸ 1754 ἔφυγεν ἐκ Λειψίας.

πωσιν τῷ τότε πατριάρχῃ Σωφρονίῳ Β΄ (1774—1780). Ἀπέθανε φθίνοντος τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἔγραψαν ὁ Γεώργιος Ζαβίρας, Ἕλλην. θέατρον σ. 276—7 -Σάθα Νεολ. Φιλολ. σ. 610- Γεδεών, Ἄθως σ. 220.

Ὁ Πολυχρόνιος Δημητρίου ὁ Θρᾷξ ἐγεννήθη ἐν Ἀγκαριῷ τῆς Θράκης τῷ 1752 ἐκ γονέων Δημητρίου καὶ Ροδινιᾶς. Τῷ 1761 ἀπεστάλη πρὸς τοὺς ἐν Βυζαντίῳ συγγενεῖς, οἵτινες ἐκπαιδεύσαντες αὐτὸν ἐπαρκῶς τῷ 1768 ἀπέστειλαν εἰς Ἰάσιον πρὸς περαιτέρω σπουδήν. Πρὸς συμπολίτας αὐτοῦ ἐμπόρους σχετισθεὶς συναπῆλθε μετ' αὐτῶν εἰς Λειψίαν τῷ 1773 καὶ αὐτόθι τὴν γερμανικήν, λατινικήν, γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν διδαχθεὶς καὶ ἰατρικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἀκροασάμενος μαθημάτων(φοιτητὴς ἐνεγράφη τῇ 5 7]βρίου 1778) παρὰ τοῖς διασημοτέροις τῶν τότε καθηγητῶν, οὓς ἀπαριθμεῖ ἐν ἑνὶ τῶν συγγραμμάτων, κατὰ Γ. Ζαβίραν (Ἑλλ. Θέατρον σελ. 508-10) ἐν ᾧ καὶ βίον αὐτοῦ ἑλληνιστὶ κατεχώρισεν, ὡς σύνηθες ἐν Γερμανίᾳ τοῖς διδάκτορσιν νὰ ἐκδίδουσι τὴν ἐναίσιμον αὐτῶν διατριβήν. Διδάκτωρ ἀναγορευθεὶς τῷ 1781 κατῆλθεν εἰς Βιέννην, ὅπου μετῆρχετο τὸ ἐπάγγελμα καὶ διέτριβε περὶ τὴν μελέτην καὶ συγγραφήν, ὡς ἀναφέρει ὁ φίλος αὐτοῦ Ζαβίρας. Ἀπέθανε μετὰ τὸ 1804.

Συνέγραψε δὲ τὰ ἑξῆς : α) Ἱερὸν Ἀπάνθισμα περιέχον τέσσαρας καὶ ἑκατὸν ἱστορίας τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης ἐν Λειψίᾳ 1775 (μετάφρασις ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ τοῦ Ἰωάννου Hübner β) Galenus adversum Vesalium defenditur Λειψία 1777 γ) de febre Graecis epidemiae Λειψία 1778 (ἐν τέλει τούτου προσήρτηται λατινιστὶ συγχαρητήριος ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Χάλλῃ τῆς Σαξωνίας σπουδάζοντος Ἕλληνος ἰατροῦ Ἰωάννου Μανικάτη Ζαφράνου) δ) περὶ τοῦ πόσον ἡ δύναμις τοῦ ἀέρος βοηθεῖ εἰς τὴν κίνησιν τοῦ αἵματος, Λειψία 1778 ε) περὶ δυνάμεως τῆς κινναβάρεως καὶ περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἰδὲ Γ. Ζαβίρα σ. 316 καὶ 518—Σοφ.Κ.Οἰκονόμου ψόγον Νικοτιανῆς Βενετία 1876 σ. 22—Σάθα Νεολ. φιλ. σ. 555-6. (1)

Ἐπίσης ἐκ Θράκης κατήγετο καὶ ὁ τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων Ἄνθιμον τὸν Ἀντιοχέα (1788—1808), τῶν λογιωτάτων συγχρόνων ἀνδρῶν τυγχάνοντα ὅστις οὐ μόνον καὶ τὰς ὑπαρχούσας ἑλληνικὰς (ρωμαϊϊκας) καὶ Ἀραβικὰς σχολὰς ὑπεστήριξεν ἀλλὰ καὶ νέας τοιαύτας ἵδρυσε, βιβλιοθήκην σπουδαίαν κατήρτισεν καὶ οὕτως ἐγένετο ἄξιος τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἣν ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὅλην ἐποίμανεν († 10η Νοεμβρίου

(1) Ὡς ἔχομεν τὸν ἀρχαῖον γραμματικὸν **Διονύσιον τὸν Θρᾷκα** (190-170 π Χ.) οὕτω καλεῖται καὶ οὕτος ὡς ἐκαλεῖτο καὶ ὁ γαλλοέλλην ποιητὴς Ἀνδρέας Chenier ἐπιγραφόμενος **ὁ Θρᾷξ**, ὡς ἔχων μητέρα Βυζαντίαν. Τοῦ Διονυσίου Θρᾳκὸς σώζονται καὶ ἐν τῇ **ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ** χειρόγραφα ὑπ' ἀριθμ. 1066 καὶ 1072.

1808)(1), διεδεξάμενος **Πολύκαρπος** (1808—1827). Οὗτος ἐν Νεοχωρίῳ τοῦ Βοσπόρου διατρίβων, ἀλλὰ νεώτατος ἐξ Ἀγχιάλου εἰς τὴν Ἁγίαν γῆν ἀπελθὼν ἐπατριάρχευσεν οὐχὶ ὑπὸ καλοὺς οἰωνούς· διότι καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως ἐνεπρήσθη καὶ ἄλλα δεινὰ τὴν ἐκκλησίαν Ἱεροσολύμων ἐτάραττον, ἀλλ' ὅμως τὰ μέγιστα συνετέλεσεν ἵνα δι' ἐθνικῶν ἐράνων ἀνοικοδομηθῇ οὗτος καὶ ἡ ἐν Παλαιστίνῃ κατάστασις τῶν Χριστιανῶν, ἡ ἄλλως ἀθλιεστάτη, τραπῇ ἐπὶ τὰ βελτίω· διότι καὶ προτεστάνται καὶ καθολικοὶ μισσιονάριοι τὰ μέγιστα ἔβλαπτον τὸν θρόνον καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐξερράγη ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις καὶ φόβος καὶ τρόμος συνεῖχε τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα πολλαχῶς κακούμενον ὑπὸ τῶν Τούρκων. Πολλὰ ὑποστὰς ὁ Πολύκαρπος διὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ Γένος, ἀπέθανε τῇ 3 Ἰανουαρίου 1827, μὴ προφθάσας νὰ ἴδῃ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πατρίδος ἐλευθέρας.

Ἀθανάσιος Ε' πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—Ἐγεννήθη ἐν Ραιδεστῷ τελευτῶντος τοῦ ΙΗ αἰῶνος. Μετὰ τὰς ἐν τῇ πατρίδι σπουδὰς ἀπῆλθεν εἰς Βυζάντιον, ὅπου ἐξηκολούθησε τὴν ἐκπαίδευσίν του, προσκολληθεὶς εἰς τὸν ἐν Νεοχωρίῳ τοῦ Βοσπόρου ἱεροσολυμητικὸν οἶκον (Μετόχιον μετὰ τυπογραφείου). Κληθεὶς εἶτα ὑπὸ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ πατριάρχου Πολυκάρπου ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὡς μοναχὸς τῆς ἀδελφότητος τοῦ Παναγίου Τάφου. Ἐστάλη εἰς διαφόρους ἐξαρχίας ἀνὰ τὴν Ἰβηρίαν ὅπου ὑπῆρχον πλεῖστα μετόχια τῶν πατριαρχείων. Τότε ἡ κατάστασις τοῦ θρόνου ἦτο ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως οἰκτρά, τὸ χρέος ἀνήρχετο εἰς 9,000,000 φράγκων, οἱ δὲ δανεισταὶ ἐπίεζον τὸν Πατριάρχην, προσκυνηταί, λόγῳ τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ἐσπάνιζον ἢ ἂν προσήρχοντο πολλάκις ἠχμαλωτίζοντο ὑπὸ διαφόρων κακοποιῶν στοιχείων καὶ ἀπηλλάττοντο διὰ λύτρων ὑπὸ τοῦ πτωχοῦ πατριαρχείου πληρωνομένων. Καθολικοὶ δὲ καὶ διαμαρτυρόμενοι καὶ Ἀρμένιοι παρεῖχον πράγματα τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἱεροσολύμων, ἥτις ἠναγκάζετο νὰ πωλῇ διάφορα κτήματα καὶ νὰ ἐνεχυριάζῃ πολύτιμα σκεύη τοῦ θρόνου καὶ εἰς ἐπίμετρον νὰ ἐξαποστείλῃ ἐγκύκλιον πρός τε τοὺς μητροπολίτας τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ τὰς Ἑλληνικὰς κοινότητας τῆς Ἑσπερίας καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, ἐκζητοῦσα βοήθειαν.

Ἀποθανόντος τῷ 1827 τοῦ Πολυκάρπου ἐξελέγη ἐν Νεοχωρίῳ ἔνθα ὑπῆρχεν ἁγιοταφικὸν μετόχιον ὁ **Ἀθανάσιος**, ὅστις, ἐν μέσῳ τῆς δυσπραγίας

---

(1) Περὶ αὐτοῦ μονογραφίαν ἔγραφεν ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος κληρικὸς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος Διονύσιος Κλεόπας ὁ Βυζάντιος ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τὰς ἑρμηνείας τῶν ψαλμούς τοῦ Δαβὶδ τοῦ Ἀνθίμου, Ἱεροσόλυμα 1855. Πρβλ, Γρηγορίου Παλαμᾶ Ἱεροσολυμιάδα σ. φκη', Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, Ἱεροσόλ. σ. 776-7.

ταύτης ἐκυβέρνησε τὴν ἐκκλησίαν Ἱεροσολύμων ἐπιτυχῶς, κατορθώσας διὰ τῶν συνδρομῶν τῶν Χριστιανῶν, τοῦ Σουλτὰν Ἀχμοὺτ Β΄, προσενεγκόντος ἥμισυ ἑκατομμύριον φράγκων καὶ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σερβίας Μιλὸς Ὀβρένοβιτς ἐπίσης 500,000 καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Κωνσταντίου Α΄, δι' ὧν κατώρθωσε νὰ ἐξοφλήσῃ ὅλον τὸ χρέος τῶν πατριαρχείων, ὅπερ ἐπεβάρυνε τὸν θρόνον ἀπὸ τοῦ 1808, ὅτε ἐκάη καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἀνιδρύθη διὰ πολλῶν δαπανῶν. Ὁ Ἀθανάσιος, μεθ' ὅλον τὸν ἐκραγέντα πόλεμον μεταξὺ Σουλτὰν Μαχμοὺτ Β΄ καὶ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰβραΐμ, φθάσαντος μέχρις Ἀγκύρας τῷ 1841, ὅτε τὰ πάντα κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, ἐπέτυχε νὰ τηρήσῃ τὸν θρόνον, ὃν ἐπὶ 17 ὅλα ἔτη ἴθυνεν, ἀλώβητον, ἀποθανὼν τῷ 1844 Δεκεμβρίου 16. Ἐπ' αὐτοῦ ἱδρύθησαν καὶ ἐπεσκευάσθησαν ἐκκλησίαι καὶ συνεστήθησαν ἑπτὰ σχολεῖα ἐν Ἱερουσαλήμ, Βηθλεέμ, Ἰόππῃ, Ναζαρὲτ καὶ Πτολαιμαΐδι. Αἱ ἐνέργειαι ὅμως τῶν καθολικῶν ἐξηκολούθησαν προστατευομένων ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ ἐντεῦθεν ἐξερράγη ὁ λεγόμενος Κριμαϊκὸς πόλεμος χάριν τῶν ἁγίων τόπων προστατευομένων ὑπὸ τῆς Ρωσίας ὡς ὀρθοδόξου δυνάμεως (1854—6), ὅτε ἡ συνθήκη τῶν Παρισίων ἔθηκε τέρμα.

Περὶ Ἀθανασίου ἴδε Γρηγορίου Παλαμᾶ Ἱεροσολυμιάδα (Ἱεροσόλυμα ϛωβ΄ σ. χνα΄-χοη΄—Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων κατὰ τοὺς τέσσαρας τελευταίους αἰῶνας Ἀθ. 1900 σ. 232-236—τοῦ αὐτοῦ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων σ. 675-6—Δωροθέου ἁγιοταφίτου, λόγος εἰς τὴν κηδείαν Ἀθανασίου, ἐν Σμύρνῃ 1845—Μ. Ι. Γεδεὼν Μνημεῖα Πατριαρχικῆς ἱστορίας, Ἀθ. 1922 σ.23 καὶ 56-60—Νέος Ἑλληνομνήμων Σ. Π. Λάμπρου τόμ. Ζ΄ σ. 267, ΙΔ΄ σ. 393 καὶ ΙΖ΄ σ. 244.

Ὁ **Κύριλλος στ΄** ἐγεννήθη τῷ 1775 ἐν Ἀδριανουπόλει ἐκ γονέων πτωχῶν ὁρμωμένων ἐκ Καισαρείας. Ἐσπούδασεν αὐτόθι καὶ εἰς ἡλικίαν φθὰς ἐχειροτονηθη διάκονος ὑπὸ τοῦ Ἀδριανουπόλεως Καλλινίκου τοῦ Μουντανιώτου (1780—1792) τοῦ μετέπειτα οἰκουμενικοῦ πατριάρχου (1801-6 καὶ 1813-8) μετονομασθεὶς ἀπὸ Κωνσταντίνου (Σερμπετζόγλου) (1) Κύριλλος. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐχρημάτεσεν ὡς γραμματεὺς καὶ ἀρχιδιάκονος τοῦ Καλλινίκου εἶτα δὲ ἀρχιδιάκονος τοῦ Ἐφέσου Γαβριὴλ, θείου τοῦ Ἰακώβου Ρίζου Νερουλοῦ καὶ εἶτα ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῷ 1801 καὶ κατὰ Σεπτέμβριον 1803 ἐξελέγη μητροπολίτης Ἰκονίου μεγάλην ὑπηρεσίαν προσενεγκὼν εἰς τὴν τουρκόφωνον ἐπαρχίαν αὐτοῦ διὰ τῆς διηνεκοῦς διδασκαλίας. Κατ' Ὀκτώβριον 1810 προὐβιβάσθη εἰς τὸν θρόνον Ἀδριανουπόλεως, τῆς πα-

(1) Οὗτος ἐχρημάτισε διδάσκαλος ἐν Ἀδριανουπόλει.

τρίδος αὐτοῦ ὑπὲρ ἧς μεγάλως εἰργάσθη καὶ τῇ 4 Μαρτίου 1813 ὑψώθη εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὡς Κύριλλος στ΄, διαδεξάμενος Ἱερεμίαν τὸν Δ΄. Πατριαρχεύσας δὲ μέχρι τῆς 13 Δεκεμβρίου 1818 παρητήθη καὶ εἰς Ἀδριανούπολιν ἀπελθὼν ἐφησύχαζε μέχρι τῆς ἐκκρήξεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὅτε καὶ ἀπηγχονίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ τοσούτων ἄλλων μαρτύρων τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς θρησκείας (18 Ἀπριλίου 1821) ὡς εἴπομεν.

Ὁ Κύριλλος ἦν λογιώτατος καὶ φιλογενέστατος ἀνὴρ καὶ ὡς τοιοῦτον κρίνουσιν οἱ σύγχρονοι Κ. Κούμας (Ἱστορία τῶν Ἀνθρωπ. πράξεων τόμ. ΙΒ΄ σελ. 512-513, Ἔπιθι A. Didot Notes d' un voyage au Levant σελ. 40), ὁ δὲ Ἠλίας Τανταλίδης ὁ βιογράφος τοῦ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ (Κωνσταντινούπολις 1868 σελ. 14-16) ἱκανὰ γράφει περὶ τῆς νεότητος τοῦ Κυρίλλου, ὅστις ὡς πατριάρχης μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῶν κακῶς παρ' ἡμῖν τότε κειμένων, τὴν ἵδρυσιν Μουσικῆς Σχολῆς (1815) κτλ. καὶ τὴν προσπάθειαν ὅπως πείσῃ τὸν Πατριάρ ην Καλλίνικον πρὸς διατήρησιν τῆς Μ. τοῦ Γένους σχολῆς.

ΕΡΓΑ ΑΥΤΟΥ :

α) Ἱερογραφικὴ ἁρμονία ἐκ διαφόρων ἐμμέτρων πονημάτων, Κων)πολις 1802.

β) Πίναξ χωρογραφικὸς τῆς μεγάλης ἀρχισατραπείας Ἰκονίου ἐν Βιέννῃ 1812.

γ) Ἱστορικὴ περιγραφὴ τοῦ ἐν Βιέννῃ προεκδοθέντος χωρογραφικοῦ πίνακος τῆς μεγάλης ἀρχισατραπείας Ἰκονίου, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα ἐν τῷ πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ ἐν ἔτει 1815 εἰς 8ον σ. 73. Ἐν τέλει συνῆπται περιγραφὴ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν πέριξ τῆς Θράκης μερῶν (σ. 67-73). Εἶναι περίεργοι ὡς τοπογραφικαὶ εἰδήσεις καὶ αἱ δημοσιευόμεναι ἐπιγραφαί. Ἀνετυπώθησαν ἐν «Θρακικοῖς».

δ) Ἐπιγραφαὶ ἐν «Λογίῳ Ἑρμῇ» τῆς Βιέννης 1815.

ε) Κανονικαὶ διατάξεις ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ Μ. Γεδεὼν ἐν τόμῳ Β΄ τῶν Κανονικῶν Διατάξεων σελ. 145-152. Ἔπιθι τοῦ αὐτοῦ Πατριαρχικοὶ Πίνακες σελ. 683-4.

στ) 158 Ὁμιλίαι ἀνέκδοτοι ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολ.Σχολῆς, ὧν 50 τουρκιστί, σώζονται διὰ τὸν λαὸν καὶ αἱ ἄλλαι ἑλληνιστί (ἴδε Η. Τανταλίδου Βίον Στεφάνου Καραθεοδωρῆ σελ. 31-32 καὶ Σ. Μαυρογένους, Βίος Κωνστ.Καραθεοδωρῆ, Παρίσιοι 1885 σελ. 5-6). Περιγραφὴ Ἀδριανουπόλεως καί τινων τῶν πέριξ τῆς Θράκης μερῶν ἐν **«Θρακικοῖς»**, Ἀθ. 1929 τόμ. Β΄ σ. 83-86. Περὶ αὐτοῦ ἴδε Βρετοῦ Νεοελλ. Φιλολ. Α΄ ἀριθμ. 373 — Σάθα Νεοελ. Φιλ. σ. 678.

Ἀγαθάγγελος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει κατὰ τὸ β΄ ἥμισυ τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, συμμαθητὴν ἔχων τὸν εἶτα πατριάρχην Κύριλλον στ΄. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον ἀσπασθεὶς ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ ὡς τοιοῦτος ἐκλήθη, ἀρχομένου τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, ἐφημέριος τῆς ἐν Μόσχᾳ ἑλληνικῆς κοινότητος. Ἐνταῦθα τὴν ρωσικὴν ἐκμαθὼν ἐχειροτονήθη κατὰ Νοέμβριον τῷ 1815 μητροπολίτης Βελιγραδίου, ἐπαρχίαν, ἣν ἐποίμανε μέχρι τοῦ 1825(1), ὅτε προήχθη εἰς τὸν ζ΄ θρόνον τῆς Χαλκηδόνος (1825—6 κατ' Αὔγουστον) καὶ τῇ 25 Σεπτεμβρίου 1826 ἀνερρήθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ὃν διηύθυνε μέχρι 5ης Ἰουλίου 1830, ὅτε παυθεὶς ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ καταπαύσῃ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν (2) ἐξωρίσθη εἰς Καισσάρειαν, ἀλλὰ διὰ λόγους ὑγείας λαβὼν ἄδειαν ἐπέστρεψεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου καὶ ἀπεβίωσεν ἀρχομένου τοῦ 1832, ἀφεὶς ἀγαθὴν μνήμην τοῖς μεταγενεστέροις. Ὁ Ἀγαθάγγελος ἦν πολύγλωσσος· διότι καὶ τὴν Βουλγαρικήν, τὴν Γαλλικήν, καὶ Τουρκικὴν ἐκτὸς τῆς ρωσικῆς ἐγίνωσκε καὶ ἦν αὐστηρὸς τοῦ καθήκοντος τηρητὴς καὶ χρηστὸς καὶ μόνον φιλοχρηματίας κατηγόρουν οἱ γνωρίσαντες αὐτόν. Τοῦ ἀνδρὸς εἰκὼν ἐσώζετο ἐν τῇ μητροπόλει Ἀδριανουπόλεως μέχρι τοῦ 1922. Ὁ συγγραφεὺς τῶν «Πατριαρχικῶν Πινάκων» Μ. Γεδεὼν ἐξέδοτο τούτου πέντε κανονικὰς διατάξεις (τόμ. Α΄ 314-328, τόμ. Β΄ σ. 52-63). Κυριώτεραι δ' αὐτοῦ πράξεις ἀναγράφονται ὑπὸ τοῦ Γεδεών (3).

---

(1) Φαίνεται ὅτι ἐν Βελιγραδίῳ δὲν ἦτο εὐχαριστημένος λόγῳ τοῦ ἡγεμόνος Μιλὸς Ὀβρένοβιτς μεθ' οὗ ἤρχετο εἰς προστριβὰς καὶ μάλιστα λέγεται, ὅτι ἐκακοποιήθη ἐν φυλακῇ, ἐσώθη δὲ ὑπὸ τοῦ Οὐζίτσης Γερασίμου μεθ' οὗ καὶ συμπαρητήθη τῆς ἐπαρχίας (Α. Γούδας παράλλ. βίοι Α΄ σ. 15—Μ. Γεδεών, ὅσα γνωστά μοι ἐν «**Θρακικοῖς**» Α΄ σ. 280.

(2) Ὁ Ἀγαθάγγελος πιεσθεὶς, ὡς ὁ Γρηγόριος Ε΄, ἔπεμψε πρεσβείαν πρὸς τὸν Κυβερνήτην Καποδίστριαν περὶ ὑποταγῆς τῶν Ἑλλήνων τῷ Σουλτάνῳ, ἀλλ' ἡ ἀπάντησις τοῦ Κυβερνήτου, ὡς εἰκός, ἐστάθη ἀρνητικὴ καὶ ἐντεῦθεν ἡ μῆνις τοῦ Σουλτὰν Μαχμοὺτ Β΄. Ἐκ τῶν πατριαρχικῶν ἐγγράφων (1788 1801) τῆς συλλογῆς τοῦ μητροπολίτου Παροναξίας Νεοφύτου Λαχοβάρη(1780-1811) ἐμφαίνεται πραγματικῶς, ὅτι ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς πατριάρχας καὶ δι' ἐκείνων εἰς τοὺς μητροπολίτας τοῦ κράτους νὰ συμβουλεύσωσι τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἔχωσι πίστιν εἰς τὸ Τουρκικὸν κράτος καὶ νὰ ἀποφεύγωσι τὰς ἀνατρεπτικὰς ἰδέας. Περὶ τοῦ πατριάρχου Ἀγαθαγγέλου καὶ Χρυσάνθου τοῦ ἐκ Γραμματικόβου (1824 1826) ἐγράφησαν συκοφαντίαι ὡς Βουλγάρων, ἀλλ' ὁ Ἐλευθερουπόλεως Σωφρόνιος γράφων ἐν τῷ παρόντι Λευκώματι διαλύει τὰς συκοφαντίας ταύτας.

(3) Πατριαρχ. πίν. σ. 689. Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ, μνημεῖα πατριαρχικῆς ἱστορίας Ἀθ. 1920 σ. 15-20. Περὶ τοῦ Ἀγαθαγγέλου ἰδὲ Κ. Κούμα ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων

Περὶ τοῦ Ἀγαθαγγέλου καὶ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Χρυσάνθου κατηγορηθέντων ὡς Βουλγάρων ἰδοὺ τὶ γράφει ὁ Ἐλευθερουπόλεως Σωφρόνιος Σταμούλης τῇ 29 Ἰουλίου 1930:

«Θέλων τις νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ὀργήν του κατ' ἄλλου ζητεῖ πολλάκις εἰς τὴν καταγωγὴν τοῦ ἀντιπάλου νὰ ἀνεύρῃ πηγὰς ὕβρεων καὶ κατηγοριῶν. Ἄλλοτε πάλιν ἀστειότης ἢ ἀμάθεια γεωγραφικὴ δίδει ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ θωρῆταί τις ξενικῆς καταγωγῆς !

Ἐκ τοιούτων λόγων προῆλθε προφανῶς καὶ ἡ συκοφαντία τῶν πατριαρχῶν Χρυσάνθου (1824—1826) καὶ Ἀγαθαγγέλου (1826-1830) ὡς Βουλγάρων. Αὕτη καὶ ἄλλοτε ἐκτοξευθεῖσα, ἐπανελήφθη καὶ τελευταίως διὰ τὸν δεύτερον ὑπό τε τοῦ διαπρεποῦς μεσαιωνοδίφου Μανουὴλ Γεδεὼν ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσιν (ἐν Ἀθήναις 1922 παρὰ Γ. Βασιλείου) ἀπομνημονεύμασι Γ.Χ.Κωνσταντινίδου (1), τὰ ὑπό τε τοῦ τότε Ἀρχιμανδρίτου τῆς Ριζαρείου Σχολῆς Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου (Μαδυτίου) ἐν τῇ «Ἑστίᾳ» καὶ ὑπὸ τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας.

Καὶ ὁ μὲν Χρύσανθος ἦτο τοὐλάχιστον βουλγαρόφωνος—ἐν Γραμματικῇ (ἢ Γραμματικόβῳ) τῆς Μακεδονίας (Ἐορδαίας) γεννηθείς. Ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἑλληνοφρονέστατον καὶ διεκρίθη ὡς τοιοῦτον κατὰ τὸν τελευταῖον μακεδονικὸν ἀγῶνα, τὸ δὲ περικλεὲς αὐτῆς τέκνον, ὁ Χρύσανθος, διεκρίνετο διὰ τὴν κλασικήν του ἑλληνικὴν μόρφωσιν, ποιήματα δὲ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν σώζονται καὶ ὁ κανὼν τῆς ἀκολουθίας Ἀντωνίου τοῦ Βερροιέως ἔχει αὐτὸν ποιητήν, ποιμάναντα καὶ τὴν Βέρροιαν (ὡς καὶ τὰς Σέρρας).

Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ὀνομασθῇ Βούλγαρος ὁ Ἀγαθάγγελος ; Ὁ Ἀγαθάγγελος ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει· ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ ἐκείνῃ πόλει τῆς Θράκης ἢ μᾶλλον τῇ πρωτευούσῃ τῆς ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θράκης, μάλιστα καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐλά-

---

πράξεων τόμ. ΙΛ' σ. 517. Ὁ Ἀγαθάγγελος ἐν Μόσχᾳ ἔτι διατρίβων ὡς ἱερεὺς ἐξεφώνησε λόγον εἰς τὸν θάνατον τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου Ζώη Καπλάνη τῇ 22 Δεκεμβρίου 1806, ὅστις ἐξετυπώθη ἐν τῷ ἐν Μόσχᾳ ἐκδοθέντι βιβλίῳ : «Σπάνια εὐποιΐας ἔργα Ζώη Κωνσταντίνου Καπλάνη σ. 52—63. Κωνστ. Οἰκονόμου Ἐκκλησιαστικῶν σωζομένων τόμ. Β' σ. 60. Ζαχαρία Μαθᾶ κατάλογος πατριαρχῶν ἐκδ. α' σ. 290-1-. Σοκολώφ, ἡ ἐκκλησία Κων)πόλεως κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα Πετρούπολις 1904 τόμ. Α' σ. 191 ἑξ. 210 ἑξ. ρωσ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ἱστορία τῆς αὐτοκεφάλου ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθ. 1920 τόμ. ΙΙ. σ. 36 ἑξ.

(1) Ὁ Γ. Κωνσταντινίδης ἀναιρεῖ τὴν φήμην ταύτην, ἐνῷ ὁ Μ. Γεδεών, πρὸς ὃν εἶχον γράψει ὅ,τι ὁ μακαρίτης Λαμπουσιάδης μοὶ ἔγραφεν ἐπιμένει εἰς τὴν ἀκρίβειαν αὐτῆς ! Ποῦ στηρίζεται ἀγνοῶ.

χιστοι ἦσαν οἱ Βούλγαροι ἢ καὶ ἁπλῶς βουλγαρόφωνοι. Πλὴν τούτου ὅμως ὁ Γεώργιος Λαμπουσιάδης, ὁ μετὰ ζήλου ἐγκύψας εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας τῆς πατρίδος του, μ' ἐβεβαίωσεν ἐγγράφως, ἀπαντῶν εἰς σχετικήν μου ἐπιστολήν, ὅτι οἱ γονεῖς τοῦ Ἀγαθαγγέλου ἦσαν **ἐξ Ἀγυιᾶς τῆς Θεσσαλίας,** ὅπου οὐδὲ ἴχνος βουλγαροφωνίας ὑπάρχει ἢ ὑπῆρχε. Πῶς εἶναι δυνατὸν λοιπὸν ποτὲ ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν ἄνδρα βουλγαρικὴ καταγωγή;

Τὸ περιεργότερον καὶ λυπηρότερον εἶναι ὅτι εἰς τὴν δῆθεν βουλγαρικὴν τοῦ πατριάρχου καταγωγὴν ἀποδίδει ὁ ἐν τῷ «Δελτίῳ» γράψας τὸ διάβημα αὐτὸ πρὸς τὸν Καποδίστριαν διὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ ἀγῶνος! Ἀλλὰ μήπως βουλγαρικῆς καταγωγῆς ἦτο καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Ε' ὁ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἁγίας τραπέζης ὑπογράψας μετὰ τῶν περὶ Αὐτὸν συνοδικῶν ἀρχιερέων ἀφορισμὸν φρικτὸν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου καὶ τῶν λοιπῶν ἐθνεγερτῶν; Μήπως ξενικῆς καταγωγῆς ἦσαν ὅλοι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ πατριάρχαι, οἱ ἑκάστοτε εὐχὰς καὶ δεήσεις ἀναπέμποντες ὑπὲρ τοῦ κραταιοτάτου καὶ γαληνοτάτου Τούρκου Σουλτάνου καὶ ὁμιλοῦντες περὶ τῆς θεόθεν ταχθείσης ἐφ' ἡμᾶς βασιλείας; Καὶ τὸ διάβημα τοῦ Ἀδριανουπόλοθεν τὴν γέννησιν, ἐξ Ἀγυιᾶς δὲ καταγομένου, περὶ καταθέσεως τῶν ὅπλων, ἦτο βεβαίως ἀποτέλεσμα τουρκικῶν ἀξιώσεων, ὁμοίων πρὸς ἐκείνας, αἵτινες ἠνάγκασαν καὶ τὸν Πελοποννήσιον νὰ ἀφορίσῃ οὓς ἀφώρισεν ἐξωτερικῶς, ἐνῷ ηὐλόγει καὶ ἐνίσχυεν ἐσωτερικῶς μεθ' ὧν ἔπεσε καὶ αὐτός.

*
* *

Τὴν ἐξ ἀμαθείας, ὡς εἶπον, ἢ ἐχθρότητος προελθοῦσαν συκοφαντίαν ταύτην ἐθεώρησαν ἄλλοτε οἱ ἡμέτεροι ὡς εὐκαιρίαν διὰ νὰ ὑποστηρίζωσιν ἀπέναντι ξένων τὴν μὴ ἀποκλειστικότητα τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐπικαλοῦνται ὡς παράδειγμα μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἄνω δύο ἁγίων Ἑλλήνων πατριαρχῶν, ὡς Βουλγάρων δῆθεν!

Καιρὸς νὰ παύσῃ ὁ τοιοῦτος ἔστω καὶ ἐξ ἀγαθοῦ συνειδότος, διασυρμὸς τῆς ἐθνικῆς τιμῆς τοῦ Μακεδόνος καὶ τοῦ Θρᾳκός.»

Ἄνθιμος Ε' ἐγεννήθη ἐν Νεοχωρίῳ τῆς ἐπαρχίας Ραιδεστοῦ, φθίνοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Οἱ γονεῖς αὐτοῦ ὠνομάζοντο Χρυσάφης καὶ Σουλτάνη Ἐσπούδασε πάντως ἐν τῇ σχολῇ Ραιδεστοῦ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἱερεὺς χειροτονηθεὶς τὸ κατ' ἀρχὰς προσελήφθη ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Δέρκων Γρηγορίου 1801-1821 τοῦ Μεγάλου, ὡς ἐκάλεσεν αὐτὸν ὁ Στέφανος Θωμόπουλος ἐν ἰδιαιτέρᾳ μονογραφίᾳ ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολ. ἑταιρείας 1929, πρωτοσύγκελλος. Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1815 προχειρίσθη, προστασίᾳ τοῦ γέροντός του, εἰς μητροπολίτην Ἀγαθοπόλεως καὶ κατ' Α-

πρίλιον τοῦ 1821 Ἀγχιάλου, κατ' Ἰούλιον δὲ τοῦ 1831 Κυζίκου, ὁπόθεν τῇ 6 Μαΐου 1841 ἐκκλήθη ἐπὶ τὸν οἰκουμενικὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ὃν ἐκυβέρνησε συνετῶς μέχρι τῆς 12 Ἰουνίου 1842. Ἀπέθανεν οὐ πολὺ ὕστερον. Ὁ Ἄνθιμος τῇ 1 Ἰουνίου 1841 προήγαγε τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Σάμου εἰς μητρόπολιν, ὡς ἀναγράφει ὁ Ἐπ. Σταματιάδης ἐν τῇ ἐπετηρίδι τῆς ἡγεμονίας τοῦ 1875 σ. 139-40 —Μ. Ι. Γεδεὼν Πατριαρχικοὶ Πίνακες σ. 194-5.

Περὶ τοῦ ἐξ Ἀδριανουπόλεως οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Διονυσίου Ε' (1887-91) θά εἴπωμεν ἐν τοῖς περὶ τῆς ἐκκλησίας Θράκης.

Ὁ Ἀθανάσιος Μιχαὴλ Ταπλίκαρις ἐγεννήθη ἐν Ραιδεστῷ Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ ἐσπούδασεν αὐτόθι τε καὶ ἐν Βυζαντίῳ τυχὼν τῆς προστασίας τοῦ Ἡρακλείας Γερασίμου (1728—1752), μεθ' ὃ εἰς ἱερέα προχειρισθεὶς διωρίσθη πρωτοσύγκελλος αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1783. Ἐκλεγεὶς τῇ 5 Ἰουλίου 1783 μητροπολίτης Ἀθηνῶν(1) ἀντὶ τοῦ Βενεδίκτου ὡς Ἀθανάσιος Γ ἀπῆλθεν εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτῷ ἐπαρχίαν μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ καὶ γραμματέως αὐτοῦ Ἰωάννου Ταπλίκαρη. Ἐκδιωχθεὶς ὅμως διέτριβεν ἐν Λεβαδείᾳ μέχρι τοῦ 1787, ὡς ἐκ τῆς πρὸς τὸν Ἄγγλον ἐν Ἀθήναις πρόξενον Προκόπιον Μηνᾶν ἐριδος. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας διέμεινε τῷ 1792 καὶ 1796 μέχρι τοῦ 1799, ὅτε διεδέξατο αὐτὸν ὁ Γρηγόριος Δ' ἀνὴρ Μυτιληναῖος. Ἀπέθανε δέ, ὡς λέγεται δηλητηριασθεὶς τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1799. Ὁ Ἀθανάσιος ἦτο ἄνθρωπος λογικώτατος, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ τουρκικῆς ἀλλὰ καὶ πεισματωδέστατος, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς πρὸς τὸν ἕτερον μητροπολίτην Ἀθηνῶν Βενέδικτον καὶ τὸν Ἄγγλον πρόξενον μακρᾶς ἔριδος 2).

Ἔγραψε δὲ «πατρίδος ἐγκώμιον ἢ κατ'ἄσκησιν παιδείας πρὸς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ Ραιδεστηνοὺς ἀπευθυνόμενον», δημοσιευθὲν ὑπὸ Ματθαίου Παρανίκα ἐν τῷ Γ' τόμῳ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου (σ. 69-78) μελέτης ἄξιον. Ἐγράφη δὲ τῇ 8ῃ Μαΐου 1786 πρὸς τὴν ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικὴν ἀδελφότητα, ὡς λέγει ὁ Φιλαδελφεὺς (ἔνθ' ἀλλαχοῦ σ. 147), ὡς συντρέχουσαν τὰ σχολεῖα Ἀθηνῶν.

Ἰωάννης Ταπλίκαρης (Τζελεμπῆς) ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου παρ' ᾧ καὶ ἐδιδάχθη τὰ γράμματα, ὅτε ἦτε ἦτο πρωτοσύγκελλος τοῦ Ἡρακλείας. Ἐγεννήθη τῷ 1755. Εἶτα ἐσπούδασεν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ

---

(1) Ὁ κατάλογος τῶν μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν ἔχει χρονολογίαν 1785.

(2) Θ. Φιλαδελφεύς, Ἱστορία Ἀθηνῶν τόμ. Β' σ. 144—151.

καὶ εἰς Νεάπολιν ἀπελθὼν διέτριψε περὶ τὴν ἰατρικήν. Μετὰ τὰ 1783, τοῦ θείου μητροπολίτου Ἀθηνῶν καταστάντος, ἀντὶ τοῦ παυθέντος Βενεδίκτου, ἀπῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ὑπηρέτει ὡς γραμματεὺς παρὰ τῷ θείῳ. Τῷ 1787 ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐφ' ἱκανὸν διατρίψας χρόνον ἐπέστρεψεν αὖθις εἰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ θείου αὐτοῦ, ἐπίτηδες εἰς Βυζάντιον ἀπελθόντος, ἵνα ἀνακτήσηται τὸν θρόνον, ὅν, ὡς εἴδομεν, διὰ τὴν πρὸς Ἄγγλον πρόξενον ἔριδα, εἶχε προσωρινῶς ἀπολέσῃ, τῷ 1792. Ἀλλὰ καὶ αὖθις ἐκβληθέντος τοῦ Ἀθανασίου τῆς μητροπόλεως καὶ ἀπελθόντος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνεχώρησε καὶ ὁ Ἰωάννης. Ἐνταῦθα σχετισθεὶς μετὰ συγγενοῦς τινος τοῦ τὸν θεῖον αὐτοῦ διαδεχθέντος μητροπολίτου Ἀθηνῶν Γρηγορίου Δ τοῦ Μυτιληναίου, προσελήφθη ὑπ' ἐκείνου ὡς διδάσκαλος καὶ συγκατῆλθεν εἰς Ἀθήνας. Νυμφευθεὶς κόρην ἐκ τοῦ εὐγενοῦς οἴκου τῶν Πατουσαίων διωρίσθη διδάσκαλος τῆς σχολῆς Ντέκα τῷ 1808 καὶ μετὰ ταῦτα τῷ 1817 —1823, ἐκλεγεὶς συγχρόνως μετὰ τοῦ Μιχαὴλ Μασσὼν ἔφορος τῆς ἐν ἔτει 1813 ἐν Ἀθήναις συστάσης Φιλομούσου ἑταιρείας, ἣν αὐτὸς τὴν 1 7βρίου μετὰ τοῦ Διονυσίου Ἀβραμιώτου, Πέτρου Ρεβελάκη, Ι. Παλαμᾶ, Ἀλεξάνδρου Χωματιανοῦ καὶ Ἰωάννου Μαρμαροτούρη ἵδρυσεν (ἰδὲ Ν. Κατραμῆ, Φιλολογικὰ Ἀνάλεκτα Ζακύνθου σελ. 447). Ἐδίδασκε δὲ ἑλληνικά, λατινικὰ καὶ ρητορικὴν καθ' Ἑρμογένη καὶ ἦν εἰδήμων τῆς τουρκικῆς φιλολογικῶς.

Καὶ διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1824 ἐδίδασκεν ἐν Ἀθήναις μετὰ τοῦ Γεωργίου Γενναδίου ἐν τῇ διασήμῳ σχολῇ Ντέκα, ἔχων συνδιδασκάλους τὸν ἐκ Μεσημβρίας ἢ Αἴνου τῆς Θράκης καταγόμενοι Δανιὴλ Σουρμελῆν,τὸν Διονύσιον Πύρρον, τὸν Θετταλὸν ἰατροφιλόσοφον, εἰς οὗ τὴν Γεωγραφίαν (1818) ἔχει γράψει ἐπίγραμμα. Κατόπιν διωρίσθη διδάσκαλος ἐν Τρικκάλοις τῆς Κορινθίας, μετονομασθεὶς ἀντὶ τοῦ δυσπροφέρτου Τατλίκαρις Εἰρηναῖος. Ἐπανακάμψας εἰς Ἀθήνας ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐγένετο μέλος τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐκλεγεὶς ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐπὶ Κυβερνήτου (1828—1831). Ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας (1833—1835) ἔζη ἐν Ἀθήναις ἰδιωτεύων, ἀπέθανε δὲ τῷ 1835 ὀγδοηκοντούτης, καταλιπὼν χορὸν ὅλον μαθητῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Γεώργιος Ψύλλας, ὁ γράψας ἑλληνικὸν λεξικὸν καὶ περισώσας ταύτας τὰς περὶ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ βιογραφικὰς σημειώσεις. Ἔγραψεν ἱκανά:

α) Ἐπιστολὴ γραφεῖσα εἰς Ἱεροσόλυμα τῇ 22 Αὐγούστου 1779 (παρὰ Μ. Παρανίκα ἐν Περιοδικῷ τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἑλλ. Φιλολ. Συλλ. τόμ. Ι' σελ. 78. ἐν σελίδι 79 ἡ ἀπάντησις.

β) Διατριβὴ ἐν **Ἐφημερίδι τῶν Ἀθηνῶν** ἀρθμ. 18.

γ) Ἐπίγραμμα εἰς τὴν ἐν ἔτει 1818 ἐκδοθεῖσαν Γεωγραφίαν Διονυσίου Πύρρου τοῦ Θεσσαλοῦ. (1)

δ) Ἀναίρεσις βλασφημιῶν ἐξώλους τινὸς Μονοφθάλμου (Χριστοδούλου τοῦ Ἀκαρνᾶνος). Πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὰς ἔχει ὁ πολὺς Ν.Δούκας δύο (ἴδε Ἐπιστολὰς πρός τινας ἐν διαφόροις περιστάσεσι, Αἴγινα 1835 Α' 35 καὶ 272 ὑπ' ἀριθμοὺς 218 καὶ 464). Λόγιος Ραιδεστινὸς ἦτο καὶ ὁ Καστορίας (1780 — 88) **Γεννάδιος**, οὗ μία ἐπιστολὴ σώζεται (Μ. Παρανίκα ἐν Ἑλλ Φ ολ. συλλ. Κωνσταντινουπόλεως τόμ. Ι' σ. 67).

Ὁ **Ἄνθιμος (Παγώνης) Ἀγχιαλίτης** ἐγεννήθη πολὺ μετὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Τοῦ συμπολίτου αὐτοῦ Πολυκάρπου ἀνελθόντος εἰς τὸν Ἱεροσολυμιτικὸν θρόνον ἀπῆλθε καὐτὸς εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ μοναχὸς κατελείς διωρίσθη σὺν τῷ χρόνῳ ἀρχιγραμματεὺς (1821-1824 καὶ βιβλιοφύλαξ τοῦ θρόνου· παρ' αὐτῷ ἐδιδάχθη ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἱερόθεος. Ἀπέθανε δὲ τῇ 5 Ἀπριλίου 1857.

ΕΡΓΑ ΑΥΤΟΥ :

α) Γραμματικὴ (αὐτόγραφος) ἢ τὸ Δ' τοῦ Θεοδώρου (Γαζῆ) περὶ συντάξεως ἐκ τῶν ἐκείνου σχολιαστῶν ἐρανισθεῖσα (Ἱερ. Βιβ. Α' 247).

β) Λόγος ἐπιβατήριος εἰς Ἀθανάσιον πατριάρχην Ἱεροσολύμων (αὐτόθι σελ. 362 καὶ Γ' 118).

γ) Παράρτημα τῶν ἐν ἐσχάτοις ἐπισυμβάντων (αὐτόθι σελ. 268) ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ἀθ. Κεραμέως ἐν Ἀναλέκτοις Ἱεροσολυμ. Σταχυολογίας τόμ. Γ' 309-333).

δ) Περὶ τῆς ἐν ἔτει 1832 ἐνσκηψάσης λοιμικῆς νόσου ἐν μέσῳ τῶν ἁγιοταφιτῶν πατέρων, διήγησις αὐτόγραφος (αὐτόθι σελ. 389).

ε) Ἐπιστολαὶ (σχέδια ἐπιστολῶν ποικίλων) αὐτόθι σελ. 276 καὶ 283 ἐπιστολαὶ ἀναγόμεναι μέχρι τοῦ 1836.

στ) Ἐξηγήσεις τροπαρίων (αὐτόθι σελ. 429).

ζ) Ποιημάτιον ἐκ 71 στίχων εἰς τὴν βιβλιοθήκην (αὐτόθι σελ. 457, 491). Ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν Μόσχᾳ τῷ 1835 σελ. 31 τῆς Διατριβῆς

---

(1) Ἴδε Μ. Παρανίκα ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 67-80 καὶ Δανιὴλ Σουρμελῆ Ἱστορία Ἀθηνῶν, σελ. 23. Λόγιος Ἑρμῆς 1816 σ. 98-9. Πρβλ. Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως ἐν «Ἁρμονίᾳ» Ἀθηνῶν 1900. Φιλαδελφέως Ἱστορία Ἀθηνῶν, Ἀθ. 1902 Β' σελ. 144-7. Ἐφημερίδα Ἀθηνῶν Ἀρθμ. 4—Buchon, La Grèce continentale σελ. 90 — Κ. Οἰκονόμου, Τὰ Σωζόμενα Ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα Γ' 111-113—Μάμουκα, τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος Α' 85.

περὶ τῶν ἀληθῶν αἰτίων τῆς κορυφώσεως τῶν χρεῶν τοῦ κοινοῦ τοῦ Παν. Τάφου κτλ. ὑπὸ Γ. Κωνσταντινίδου, καὶ εἶτα ὑπὸ Ἀ. Π. Κεραμέως ἐν Ἱερ. Βιβλ. Α΄ σελ. 491-2).

η) Κατάλογος Ἑλληνικῶν Κωδίκων τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης κατὰ τὸ 1817) (1).

θ) Σύνοψις ἱστορικὴ περὶ τῆς Λαύρας τοῦ Ἁγίου Σάββα, Ἱεροσόλυμ. βιβλιοθ. Β΄ 421-3).

ι) Περὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν τελούντων ἓξ μητροπολιτῶν καὶ ἑπτὰ ἀρχιεπισκόπων καὶ ἑνὸς ἐπισκόπου. Ἐξεδόθη ρωσιστὶ Πετρούπολις 1840 εἰς 8ον σελ. 43. Ἰδὲ Ἱερ. βιβλ. Γ΄ 119.

ια) Ὑπόμνημα εἰς τὸν βίον τοῦ ἀοιδίμου Πέτρας κ. Μισαήλ, ἐγράφη τῇ 25 Ἀπριλ. 1837, αὐτόθι.

ιβ) Προσφωνημάτιον πρὸς τὸν ἀρχιμανδρίτην καὶ σεβαστόν μοι γέροντα κ. Δανιὴλ τῷ 1815, αὐτόθι.

ιγ) Ἱερὰ Κατήχησις ἕνεκα τῶν ἀπὸ τῆς Δυτικολατινικῆς αἱρέσεως ἐπιστρεφόντων, αὐτόθι 120.

ιδ) Περὶ τῶν 3 λίθων τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Θέκλας (ἐξεδόθη ὑπὸ Ἀθ. Παπ. Κεραμέως Ἀνάλεκτα Ἱερ. σταχ. Β΄ σ. 479-481).

Ἐγκώμιον εἰς Ἄνθιμον ἔχει ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς Σάββα Ἰωάσαφ Ἱερ.βιβλ.Β΄ 656, ὁ αὐτὸς ἔχει καὶ τροπάριον εἰς τὸν αὐτὸν αὐτόθι 657, εἰς ὃν ἀφιεροῖ στίχους 14 καὶ ὁ Χῖος ἱερομόναχος Ἄνθιμος, αὐτόθι καὶ Ἱερ. βιβλ. Γ΄ 231, 232. Ὁ Ἄνθιμος ἔγραψε καὶ πολλοὺς κώδικας τῆς Βιβλιοθήκης Ἱεροσολύμων. Ἔπιθι Ἱερ. Βιβλ. Γ΄ 294-299 καὶ 362. Περὶ Ἀνθίμου ἰδὲ Βαρθολ. Κουτλουμουσιανοῦ, ὑπόμνημα ἱστορικὸν περὶ τῆς κατὰ τὴν Χάλκην Μονῆς τῆς Θεοτόκου, Κων]πολις 1846 σελ. 158 - 163 καὶ Προλεγόμενα τοῦ Γ΄ τόμ. Ἀναλέκτων Ἱερ. σταχ. καὶ τὰς αὐτόθι παραπομπάς.

---

(1) Ἕτερον κατάλογον συνέταξεν ὁ Κύριλλος Ἀθανασιάδης ἀρχιμανδρίτης καὶ σχολάρχης τῆς Σχολῆς Σταυροῦ τῷ 1865 (Ἱεροσολ. Βιβλ. σελ. 457-8), ὃν ἐδημοσίευσεν ἐν «Σωτῆρι» 1890 καὶ τὸν τελειότατον ὁ Α. Π. Κεραμεὺς εἰς τόμ. 3 (Πετρούπολις 1891-7).

Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου
διδ. φιλολογίας

Ἀναστάσιος Γεωργιάδης Λευκίας

Ἐγεννήθη ἐν Φιλιππουπόλει μεταξὺ τοῦ ἔτους 1772 καὶ τοῦ ἔτους 1780, (1) ἐκ πατρὸς Γεωργίου Στενιμαχίτου, ἐγκαταστάντος εἰς Φιλιππούπολιν εἰκοσαετοῦς καὶ διατρίψαντος αὐτόθι τὸν βίον(2) ὡς ἐμπόρου, πιθανῶς ἀμπατζῆ, καὶ ἐκ μητρὸς Φιλιππουπολίτιδος, ἧς τὸ ὄνομα δὲν μνημονεύεται. Κατὰ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν τρὶς προσεβλήθη ὑπὸ τῆς μαστιζούσης τὰ ἔτη ἐκεῖνα δεινῆς πανώλους τὴν Φιλιππούπολιν, ἀλλ' ἐσώθη(3),

---

(1) Τὸ ἔτος τῆς γεννήσεώς του ἐξάγω ἐκ τῶν περὶ τοῦ βίου του σημειώσεων, τῶν γενομένων ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἐν ταῖς παρεκβολαῖς τοῦ συγγράμματός του **λοιμοῦ ἀφορισμοὶ** (1832). Ἐν σελ. 381 λέγει : «Κατὰ τὸ ἔτος 1784 τοῦ λοιμοῦ ἐκραγέντος ἐν τῇ πατρίδι ἡ ἐμὴ μήτηρ μετ' ὀλίγον αὐτῷ περιέπεσεν ἦν δὲ ἰσχνὴ μὲν τὴν ἕξιν, ἀλλ' ἐρρωμένη, ἡλικίας καθεστώσης καὶ παῖδας ὀκτὼ γεννήσασα ὧν οἱ μὲν πρῶτοι τέσσαρες ἐν τῇ νηπιότητι ἐτεθνήκεσαν, οἱ δὲ ὑστερογενεῖς Χριστόδουλος, ἐγώ, Θεόφιλος καὶ Δημήτριος ἐπεζήσαμεν». Ἐν σελ. 385: «Ἀλλ' ὁ δριμύτερος,ὧν ἐν τῇ πατρίδι εἶδον λοιμῶν ἦν ὁ κατὰ 1795 ἔτος ἐπισκήψας...., ὁ τῆς ἡμετέρας (τότε) οἰκογενείας χορὸς ἐξ ἀνθρώπων ἐννέα. συνέκειτο, δύο τῶν γονέων, πέντε τέκνων, ὧν τὸ ἔσχατον ἐννεαέτις ἦν νεᾶνις, τῆς νύμφης καὶ τριετοῦς παιδαρίου· ὁ γὰρ πρεσβύτερος ἀδελφὸς πρὸ τεσσάρων ἐτῶν γεγαμηκὼς ἐπαιδοποιήσατο.» Ἐν σελ. 391 «(ὁ Χριστόδουλος περιπεσὼν τῷ λοιμῷ), ἀφῆκε τὸ πνεῦμα, πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἄγων τῆς ἡλικίας ἔτος, κατὰ τὸ τέταρτον δὲ τοῦ γάμου καὶ τῆς ἱερατείας τὸ τρίτον». Ἐκ τῶν προειρημένων σαφῶς δηλοῦται ὅτι ὁ μὲν πρεσβύτερος ἀδελφὸς ἱερεὺς Χριστόδουλος ἐγεννήθη τῷ 1770, ἡ δὲ ὑστερότοκος ἀδελφὴ τῷ 1786. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τέταρτος ἀδελφὸς ἦτο γεγεννημένος τῷ 1784, ὁ διαλείπων χρόνος μεταξὺ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ὑστεροτόκου εἶναι τοὐλάχιστον τέσσαρα ἔτη· ὥστε κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν ὁ μὲν Δημήτριος ἐγεννήθη τῷ 1783,ὁ Θεόφιλος τῷ 1779 καὶ ὁ Ἀναστάσιος τῷ 1775. Ἐὰν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι μεταξὺ τῆς γεννήσεως τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς ὑστερογενοῦς ἀδελφῆς ἐμεσολάβησε μείζων χρόνος τοῦ συνήθους, ὡς συμβαίνει τὸ πλεῖστον ἐν τῇ γεννήσει τῶν Βενιαμὶν τῶν οἰκογενειῶν, καὶ ὅτι οἱ τέσσαρες ἀδελφοὶ ἐγεννήθησαν κανονικῶς κατὰ διάστημα δύο ἢ τριῶν ἐτῶν, τότε ὁ Ἀναστάσιος ἐγεννήθη τῷ 1772 ἢ 1773. Ἀδιαφιλονεικήτως ὅμως εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι γεγεννημένος μετὰ τὸ 1780, ἀφοῦ τῷ 1784 προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ ἔδει νὰ ἔχῃ ἡλικίαν οὐχὶ ἐλάσσονα τῶν τεσσάρων ἐτῶν, ὅπως ἐνθυμῆται τὰ τῆς νόσου του, ἣν περιέγραψε μετὰ πεντηκονταετίαν.

(2) «Κἀγὼ πρὸς πατρὸς ἐντεῦθεν ἕλκω τὸ γένος. Ἰστιευμαχεὺς γὰρ ἦν ὁ πατήρ, εἰκοσαετὴς δὲ εἰς Φιλιππούπολιν μετοικήσας καὶ γυναικὶ συζευχθεὶς μέχρι τέλους τοῦ βίου διέτριψε». Αὐτόθι, σελ, 384, σημ,

(3) τῷ 1784, σελ. 382, τῷ 1787, σελ. 383 καὶ τῷ 1795 σελ. 386, Αὐτόθι.

ἀποθανόντων ἐξ αὐτῆς τοῦ πρεσβυτέρου του ἀδελφοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς καὶ ἄλλων συγγενῶν του. Τὴν ἐγκύκλιόν του ἐκπαίδευσιν ἔλαβεν ἐν τῇ τότε ἀκμαζούσῃ ἑλληνικῇ κεντρικῇ σχολῇ, ἧς στεγασθείσης ἀπὸ τοῦ 1770 ἐν κοινοτικῷ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως κτιρίῳ, τὸ πρόγραμμα μετερρυθμίσθη ἐπὶ τὸ φιλολογικώτερον καὶ ἐμπορικώτερον(1). Κατὰ τὸ 1802 ἐσπούδαζεν ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπὸ τὸν πολὺν Λάμπρον Φωτιάδην, οὗ σώζεται ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἑταιρείας ἀποδεικτικὸν ἀντίγραφον ὅτι ὁ Λευκίας διήκουσε μαθημάτων του (20 Ἰανουαρίου 1802) ἐπικεκυρωμένον ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ Καπέλλῃ Βιέννης ἐφημερεύοντος Ἰωνᾶ καὶ τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πρεσβευτοῦ τῆς Τουρκίας Τυπάλδου τῷ 1804. Τῷ 1806 ἀναγορεύεται ἰατρὸς ὑπὸ τοῦ ἐν Ἰένῃ τῆς Σαξωνίας πανεπιστημίου καὶ ὡς τοιοῦτος ἔγραψε τὴν **Ἀντιπανάκειαν**, τὸν πρωτότοκον ἐκ τῆς ἰατρικῆς παῖδα αὐτοῦ, ὡς λέγει(2). Ἄδηλον, ἂν δαπάνῃ τῆς οἰκογενείας του ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν, ὁπότε δέον ὁ πατήρ του νὰ θεωρηθῇ ὡς εἷς τῶν εὐπόρων ἐμπόρων Φιλιππουπολιτῶν, ἢ ἰδίαις οἰκονομίαις, ἃς ἐσχημάτισε μετελθὼν ἐπί τινα ἔτη πρὸ τῶν σπουδῶν του τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα ἐν Δακίᾳ. Μετὰ τὴν ἀναγόρευσίν του ὡς ἰατροῦ ἐπὶ δύο ἔτη σχεδὸν διέτριψεν ἐν Παρισίοις «τῆς μὲν τέχνης χάριν εἰς τὰ διδασκαλεῖά τε καὶ νοσοκομεῖα φοιτῶν, διὰ δὲ τὴν φιλογένειάν τε καὶ φιλαλήθειαν πᾶσι τοῖς τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἤδη ἐκ πολλοῦ διαβεβληκόσιν, ὡς ἄρα τὴν τῆς πατρῴας γλώττης ἀποβεβλήκει ἐκφώνησιν ἐν παρέργῳ χώρᾳ ἐς δύναμιν ἀνταγωνισθεὶς καὶ τὸ ἐγνωσμένον σύνταγμα (3) τύποις ἐς τὸ κενὸν καταθείς (4)».

Ἐκ Παρισίων ἀπῆλθεν εἰς μητρόπολιν τῆς Δακίας, τὸ Βουκουρέστιον, ὅπου ἐπὶ δέκα συνεχῆ ἔτη περὶ τὴν ἰατρικὴν ἠσχολήθη «ἀπάσῃ τῇ τῶν ἐπὶ καιροὺς δεσποζόντων νοσημάτων φάλαγγι συμπλεκόμενος καὶ ταῖς τῆς τέχνης ὑπηρεσίαις δουλεύων, διαπονῶν τε καὶ κοπιῶν» (5). Ἀρξαμένου ἐκεῖ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1821 τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνος καὶ τῶν πραγμάτων ἐξ αὐτῆς κακῶς φερομένων ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ὄμορον Τρανσυλβανίαν, ἐν ᾗ ἐπὶ δέκα ἔτη ἀλήτην βίον ἐβίωσε, τόπον ἐκ τόπου καὶ πόλιν ἐκ πόλεως συνεχῶς ἀλλάσσων. Ἐν ἔτει 1831 ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν Δακίαν ἀλλὰ κατηναγκάσθη πάλιν νὰ καταλίπῃ αὐτὴν ἕνεκα τοῦ πολέμου τῶν Ρώσων πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ τῆς ἐπισκηψάσης ἀνὰ τὴν χώραν πανώλους.

---

(1) **Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου**, Τὰ Ἑλλην. ἐν Φιλιππουπόλει σχολεῖα. Θρακικά, ἔτ. II (1829), σελ. 96.

(2) Λοιμοῦ ἀφορισμοί, σελ. α΄ καὶ 395, καὶ σελ. ε΄.

(3) Περὶ τῆς τῶν ἑλληνικῶν στοιχείων ἐκφωνήσεως, Παρίσιοι 1812.

(4) Λοιμοῦ ἀφορισμοί, σελ. α΄.

(5) Αὐτόθι, σελ. β΄.

Τότε ἐγκατέστη εἰς τὴν Στεφανούπολιν τῆς Τρανσυλβανίας, ἐν ᾗ κουφισθείς πως τῶν ἰατρικῶν ἔργων συνέγραψε τὸ τελευταῖόν του ἔργον «λοιμοῦ ἀφορισμοί» (1) ἐν Ἰωνικῇ διαλέκτῳ, ἔχων ὡς πρότυπον τὸν πατέρα τῆς Ἰατρικῆς Ἱπποκράτην. Ἱδρυθέντος ἐν Ἀθήναις διὰ βασιλικοῦ διατάγματος τῇ 21 Δεκεμβρίου τυῦ 1836 τοῦ Ὀθωνείου πανεπιστημίου καὶ διοργανωθέντος κατὰ τὸν τύπον τῶν πανεπιστημίων τῆς Γερμανίας, προσεκλήθη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γενικῆς παθολογίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἰατρικῆς ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ, ἧς καὶ πρῶτος κοσμήτωρ μεταξὺ τῶν ὀκτὼ τότε καθηγητῶν αὐτῆς ἐξελέγη. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ἐν βαθεῖ γήρατι κατ' Ἰούνιον τοῦ 1853, καταλιπὼν ἀπογόνους. Τὴν ἐπωνυμίαν **Λευκίας** προσέλαβε πρεσβύτης ἤδη τῷ 1852, ἀνῆκε δὲ αὕτη εἰς τὴν πρὸς πατρὸς οἰκογένειάν του, ὡς ἐβεβαίωσεν αὐτὸν ἡ τῷ 1815 ἐλθοῦσα εἰς Βουκουρέστιον μήτηρ του πρὸς ἐπίσκεψιν. Ποιεῖται δὲ χρῆσιν τῆς ἐπωνυμίας κατὰ πρῶτον ἐν τῷ ἔργῳ του «λοιμοῦ ἀφορισμοί», ἐπάγων τὰ ἑξῆς: «Ἐπεὶ καὶ ἄλλοι Γεωργίου ὄντες υἱοὶ τῷ πατρωνυμικῷ κατ' ἐμὲ ὡς ἐπικλήσει ἐχρήσαντο, ἔδοξέ μοι διακρίσεως χάριν ἐν τῇ τοῦ συγγράμματος τούτου ἐκδόσει καὶ ταύτην τὴν ἐπωνυμίαν τῷ κυρίῳ καὶ πατρωνυμικῷ ὀνόματί μου προσθεῖναι, μᾶλλον ἔμοιγε νυνὶ πρέπουσαν, ἐπεὶ καὶ δι' ἡλικίαν μέν, οὐχ ἧττον δὲ καὶ διὰ πολλὰς λύπας αἳ τῇ τῶν τριχῶν χροιᾷ ἰδίως ἐπηρεάζουσιν, οὐκέτι μέλας, ἀλλὰ μιξόθριξ καὶ λευκὸς τὴν κόμην εἰμί».

Ὡς δεῖγμα τῆς ἑλληνομαθείας τοῦ σοφοῦ Φιλιππουπολίτου καὶ διασήμου κατὰ τοὺς χρόνους του ἰατροῦ παρατιθέμεθα ἐνταῦθα τὸ προοίμιον τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1806, μετὰ τὴν ἀνάρρησίν του εἰς διδάκτορα, περὶ λοιμοῦ ἐν Βιέννῃ σχεδιασθέντος ποιηματίου ἐν ἡρωϊκοῖς ἑξαμέτροις καὶ ἀπολεσθέντος κατὰ τὴν ἐκ Βλαχίας φυγήν του σὺν ἄλλοις τισὶ μελλόντων συνταγματιων σχεδίοις. Ἐκ τοῦ ὅλου ποιηματίου ἀποτελουμένου ἐκ πλειόνων τῶν τετρακοσίων στίχων περιεσώθησαν ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ συγγραφέως μόνον οἱ ἀκόλουθοι τῶν λοιπῶν ἐξιτήλων γενομένων.

«Νοῦσον λευγαλέην, πασῶν μέγ' ὑπείροχον ἄλλων,
γαίης Αἰγύπτου καὶ Νείλεω ἔκγονον αἰνήν,
λοιμὸν τὴν καλέουσι, ταλάφρων ἔννεπε θυμέ·
ἄλγεά τε στονόεντα, τὰ ἔτλην, εὖτε πάλαι τρὶς
μάρψεν ἀνηλεέως με, ἑοῖς βελέεσσι κιχήσας,
ἀμφοτέρους τοκέας τε, χ' ὁμαίμους, συγγενέας τε,
τῶν οἳ μὲν φύσιος πολυίδριος ἁπλέτῳ ἀλκῇ

(1) Αὐτόθι, σελ. γ'.

κῆρα ὑπεκφεύξαντο τανηλεγέος θανάτοιο,
οἱ δ' αὐτῇ μάλα ὦκα ἔλωρ καὶ κύρμα γένοντο,
Ἔννεπε δ' ἀρχὴν τῆς, ἰδίην τε, φυὴν τ' ἰδὲ φύρμα,
τῷ μέροπας βάλλει καταθνητούς, πολλάκι δ' αἶψα
σκηπτὸς ὅκως ψολόεις ἄδην ἐς ἐρεμνὸν ἰάπτει.
Φράζεο δ' αὐτῆς πάντα ἀκραιφνέα σήματα, τοῖσι
νούσων ἀλλάων διαγνῶναί γ' ἴσχομεν αὐτὴν
ἐξ ἀρχῆς, ἠδ' ἄλλα, τὰ ὀψιγόνως ὁρόωνται,
ὅσσα τε φοιβάζουσι ἀεικέα αἰὲν ὄλεθρον,
ἢ ἐς θυμοχαρῆ ὑγίειαν νόστον ἱμερτόν.
Ἀλλ' ὦ παῖ Λητοῦς, Ζηνὸς θ' ὑπάτοιο Ἄπολλον,
τηξιμελῶν νούσων τ' Ἀσκληπιὲ ἦπι' ἀκεστήρ,
κλῦτέ μευ εὐχομένοιο, ἰδ' εἴπατε εἴ τιν' ἔασι
φάρμακα αἰνομόρου λοιμοῦ ραιστήρια πάντως,
ὄφρα μέγ' ἰάχων εἰν ἄσματι τῷδ' εὐμόλπῳ
ταῦτ' εἴπω πάντεσσι περισχιδέεσσι βροτοῖσιν.
Οὐδὲν γάρ πω ἴσασιν ὑποδρηστῆρες ἀγαυοὶ
ἰρῆς τέχνης, νούσου ἄκεσμά γε ἀνδροφόνοιο,
ἠὲ πιπισκόμενόν γ', ἢ ἔγχριστον τ', ἢ ἐπίπαστον».

ΕΡΓΑ ΑΥΤΟΥ :

1) Εἰδύλιον ἐγκωμιαστικὸν εἰς τὴν αὐτῆς αὐτοκρατορικὴν ὑψηλότητα κυρίαν Μαρίαν Παυλόβναν μεγάλην ἡγεμονίδα πασῶν τῶν Ρωσιῶν, ἡγεμονίδα κληρονόμον τῆς Σαξονοβεϊμαρικῆς ἡγεμονίας κτλ. (μετεφράσθη καὶ γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ. Ἰέννη 1806 εἰς 8ον· τότε ἐκαλεῖτο εἰσέτι Α. Π. Γεωργίου).

2) Ἀντιπανάκεια ἤτοι περὶ τῶν αἰτίων ἃ τὰς νόσους δυσιάτους ἢ ἀνιάτους μὴ τοιαύτας καθ' ἑαυτὰς οὔσας, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπεργάζονται (μετεφράσθη καὶ λατινιστὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ γραφομένου ἤδη Γεωργιάδου) Βιέννη 1810 εἰς 8ον.

3) Πραγματεία περὶ τῆς τῶν ἑλληνικῶν στοιχείων ἐκφωνήσεως, ἑλλ. καὶ λατ. Παρίσιοι 1812 εἰς 8ον. Ἔκδ. α' Βιέννη 1810.

4) Πανηγυρικὸς λόγος περὶ ἀναβάσεως εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος ἐνὸς πρίγκηπος ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Βαυαρίας, Βιέννη 1833.

5) Δημητρίου Μόσχου Λάκωνος «τὰ καθ' Ἑλένην καὶ Ἀλέξανδρον» Βιέννη 1833.

6) Ἀνατροπὴ τῶν δοξασάντων, γραψάντων καὶ τύποις κοινωνησάντων

ὅτι οὐδεὶς τῶν νῦν τὴν Ἑλλάδα οἰκούντων ἀπόγονος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐστὶν (ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ) Ἀθῆναι 1843 (1).

7) Εἰδύλλιον ποιμενικὸν κατὰ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὸ τοῦ ἰατροῦ ἄξίωμα τοῦ Ἀντωνίου Τυπάλδου Ἀλφονσιάτου, Βιέννη 1807 εἰς 8ον σελ. 13. Δωριστὶ κατὰ μίμησιν τοῦ α΄ εἰδυλλίου τοῦ Θεοκρίτου.

8) Ὀθωνιάς, ποιήματα ἡρωϊκὰ κατὰ τὴν γηθόσυνον ἐτήσιον ἡμέραν τῆς εὐτυχοῦς εἰς Ναύπλιον ἀφίξεως τοῦ γαληνοτάτου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὄθωνος τοῦ Α΄ ὑφ' οὗ καὶ Γερμανιστὶ μετεφράσθη, Ναύπλιον 1834 εἰς 16ον ἐκ τῆς τυπογραφίας Κωνσταντίνου Ράλλη. Ἀφιεροῦται τῇ Ματθίλδῃ μεγάλῃ ἡγεμονίδι τῆς Ἔσσης Δαρμστάτης βασιλικῇ ἡγεμονίδι τῆς Βαυαρίας. Τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ποίημα ἔχη 501 στίχους σ. 1-20, τὸ δὲ Γερμανικὸν πεζὸν σ. 20 41. Καὶ ᾠδὴ εἰς Ὄθωνα περιέχουσα 2200 στίχους.

9) Ménoire sur la contagion des Maladies exotiques etc. par Anastase Géorgiade, de Philippopolis en Grèce, docteur en médecine et chirourgie, membre de la Societé minéralogique de Jéna, associé correspondant des Curieux de la nature de Stale, de la Societé médicale d'Émulation de Paris e.tc. Paris 1832..

10) Περὶ τῶν ἔτι σωζομένων ἀρχαίων ἐθιμοσυνῶν σ. 16-32 ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ ἐκδοθέντι κατὰ τοῦ Φαλμεράϋερ, Les Grecs d'aujourdhui.

11) Πυρετοῦ πεμφιγώδους ἢ λοιμοῦ ἀφορισμοί, παρεκβολαί. Ἐν Λευτεκίᾳ τῶν Παρισίων, ἐν Λονδίνῳ, ἐν Βιέννῃ ,ΑΩΛΒ΄.

12) Ὁμιλία εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ Πανεπιστημίου 5 Μαΐου 1837.

13) Μετάφρασις τοῦ Ἰωσὴφ Ἰακώβου Πλάγκε περὶ τῶν γυναικείων ἀσθενειῶν, ἣν ἤρξατο τῇ 20 Δεκεμβρίου 1840 καὶ ἀπεπεράτωσε τῇ 20 Μαΐου 1841 ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ σώζεται ἐν τῷ Κώδι 232 τῶν χειρογράφων Ἀλεξίου Κολυβᾶ. Ἐγράφη τῇ χειρὶ Σ. Κ. Σ. Σμυρνούλη ἐν φύλλοις 50-117 (Σ. Λάμπρου, Νέος Ἑλληνομνήμων) τόμ. ιστ΄ σ. 468.

14) Ἰωάννου Δανιήλου Μεσγέρου ἰατροφιλοσοφικὴ ἀνθρωπολογία μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ γερμανικοῦ μετὰ προσθήκης τινῶν ὑποσημειώσεων ὑπὸ Α.Γεωργιάδου Φιλιππουπολίτου ἰατροῦ καὶ χειρούργου καὶ τῆς ἐν Ἰένῃ ἑταιρείας τῶν ὀρυκτολόγων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς Ἅλῃ ἑταιρείας τῶν τῆς φύσε-

---

(1) Περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος ἔγραψεν ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος: περὶ τῆς ἐπικοιήσεως σλαβικῶν τινων φύλων εἰς Πελοπόννησον, Ἀθῆναι 1843 — Φραγκῖσκος Ζαμβάρδης (μετάφρασις τοῦ ἔργου τοῦ Κ. Hopf. : Οἱ Σλαῦοι ἐν Ἑλλάδι ἢ τοι ἀνασκευὴ τῶν θεωριῶν τοῦ Φαλμεράϋερ, Βενετία 1872—Γ.Κρέμος Γενεαλογία τῶν νῦν Ἑλλήνων ἐν «Κλειοῖ» τοῦ 1871. Πρβλ. Τ.Εὐαγγελίδου Ὄθωνα, Ἀθ. 1893 σ. 144. Φιλίππου Ἰωάννου, λόγον Ὀλυμπιακόν, Ἀθ. 1870 σ. 38 σημ. α΄, Γ΄.

ως περιέργων μέλους ἀντεπιστέλλοντος. Βιέννη ἐν τῇ τυπογραφίᾳ Γ. Βενδώτη 1810 εἰς 8ον ἔκδ. β' Παρίσιοι 1812

Ὁ Λευκίας ὑπῆρξε καὶ εὐεργέτης τοῦ Πανεπιστημίου (ἰδὲ Δημητρίου Α. Δημητριάδου, Εὐεργέται τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθ. 1921 σ. 204).

Ὁ βιογραφούμενος ἀνὴρ μελετηρότατος καὶ πολυγραφικώτατος τυγχάνων ἐν τέλει τῆς ἐκδόσεως «τῶν καθ' Ἑλένην καὶ Ἀλέξανδρον» ἔγραψε μελέτην περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος Ὄθωνος.

Γεώργιος Κλεόβουλος ἐγεννήθη ἐν Φιλιπουπόλει, φθίνοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατρίδι, καὶ ἐν Κυδωνίαις μετὰ τοῦ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ ὑπὸ τὸν Βενιαμὴν τὸν Λέσβιον καὶ τὸν Γρηγόριον Σαράφην Ἀπελθὼν εἶτα εἰς Παρισίους ἐσπούδασε τὴν νέαν παιδαγωγικὴν μέθοδον τὴν **ἀλληλοδιδακτικὴν** κληθεῖσαν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν τέως **συνδιδακτικὴν**, ἣν ἦχεν ἤδη ἐφεύρει οἱ Μπὲλ καὶ Λαγκάστερ καὶ ὁ Ἑλβετὸς Πεσταλότζη καὶ ἀνέπτυξεν ἔτι περαιτέρω ὁ Γάλλος Σαραζέν, οὗ τὰ συγγράμματα καὶ τοὺς πίνακας μετέφρασεν ὁ Κλεόβουλος εἰς τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ἐξέδωκεν (ἀναλώμασι τοῦ ἄρχοντος Μολδαβίας Ν. Ρωσσέτου Ροσνοβάνου ἐν Ἰασίῳ 1820) καὶ ἐφήρμοσεν ἐπιστρέψας εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐν τῇ Σχολῇ Ὀδησσοῦ (1819) καὶ Βουκουρεστίου (1820-1). Ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα καὶ διωρίσθη διδάσκαλος ἐν Τήνῳ τῷ 1824 καὶ εἶτα ἐν Σύρῳ, ὅπου καὶ ἀνέπτυξε τὸ παιδαγωγικὸν σύστημα αὐτοῦ μέχρι τοῦ θανάτου 28 Ἰουνίου (1828)· ἐφήρμοσε δ' αὐτὸ ἐν Αἰγίνῃ τὸ πρῶτον καὶ εἶτα ἐν ὅλῃ τῇ ἐπικρατείᾳ ὁ ἀοίδιμος Κυβερνήτης Ι. Καποδίστριας. Ἴσχυσε δὲ μέχρις οὗ ἐπικράτησε τὸ νῦν σύστημα. Τὸ αὐτὸ σύστημα ἠκολούθησεν εἶτα καὶ ἡ χήρα αὐτοῦ καὶ ὁ Ἰωάννης Κοκκώνης ὡς καὶ ὁ Α. Πολίτης ἐν Ἑπτανήσῳ (1).

Χρυσοβέργης Κουροπαλάτης. Οὗτος κατήγετο ἐξ Ἀγχιάλου ἐκ Βυζαντιακοῦ οἴκου (2). Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος γεννηθεὶς ἐσπού-

---

(1) Περὶ αὐτοῦ ἰδὲ Τ. Ε. Εὐαγγελίδου, ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία ἀπὸ τῆς ἁλώσεως μέχρι σήμερον (1453-1930) μετὰ προλεγομένων περὶ τῆς παιδείας παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, καὶ τοῖς τουρκοκρατουμένοις Ἕλλησιν ἐν Ε' τόμῳ σ.17-42 τοῦ Πανελληνίου Λευκώματος τῆς ἐθνικῆς 100ετηρίδος, Ἀθ. 1930. Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ: Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας κατὰ τοὺς πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως χρόνους ἐν «Ἀγωγῇ» τῶν λειτουργῶν τῆς Μέσης ἐκπαιδεύσεως Ἀθ. 1915 τεῦχος Β' σ. 74-82 καὶ ἐν Ρόδῳ 1916 ἰδιαιτέρως σ. 16. Α. Βρετοῦ. Νεοελληνικὴ Φιλολογία σ. 277 Β' τόμου.

(2) **Λουκᾶς Χρυσοβέργης** ὑπῆρξε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1156-1169), κατήγετο πιθανῶς ἐξ Ἀγχιάλου, ἀφοῦ ἄλλως δὲν ἀναφέρεται ἡ πατρίς του,

δασεν αὐτόθι τε καὶ ὡς ἐκ τῆς γαλλομαθείας αὐτοῦ ἴσως καὶ ἐν Γαλλίᾳ. Μεταβὰς εἶτα εἰς Ῥωσίαν ἐγένετο δημόσιος ὑπάλληλος (1). Ἐδίδασκεν ἐν Ἀγχιάλῳ τῷ 1821, κατὰ Ματθαῖον τὸν Παρανίκαν, (Σχεδίασμα σελ. 45). Οὗτος λίαν φιλογενὴς ἀνὴρ γενόμενος μεταφράσας ἐξέδωκεν ἰδίοις ἀναλώμασι α) τὴν περιήγησιν τοῦ Ἀναχάρσιδος τοῦ ἀββᾶ Βαρθολομαίου, Βιέννη 1819-20 εἰς 8ον τόμ. Ζ΄ μετὰ Πινάκων καὶ προοιμίου μακροῦ ἐν ᾧ ἐν σελίδι ιδ΄ λέγει ὅτι γινώσκει τὴν ἑλλ. βιβλιογραφίαν β) λόγον ἐπιβατήριον εἰς Μητροπολίτην Ἀγχιάλου Ἰωάσαφ τὸν Πάτμιον ἐκφωνηθέντα : Μαρτίου 17 τοῦ 1800 ἀντιγραφέντα ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ Κεφαλιανοῦ (2) ἐξεδόθη ὑπὸ Ι. Σακελλίωνος ἐν Παρνασσῷ τόμ. Ι 1886 σελ. 457-468.

Τούτου συγγενὴς εἶναι ὁ Χ. Χρυσοβέργης ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ ἐν Ἑλλάδι († 1896) καὶ καθηγητὴς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Εὐελπίδων καὶ ποιητὴς τῆς γιγαντομάχου ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς χερσονήσου (Ἀθῆναι 1873 εἰς 8ον σελ. κβ΄ † 117.

Ὁ **Γεώργιος Χρυσοβέργης** συγγενὴς τοῦ προηγουμένου ἐγεννήθη ἐν Ρυσίῳ (Ἀριτσοῦ), ὁπόθεν καὶ ὁ πάππος τοῦ Κοραῆ Ἀδαμάντιος ὁ Ρύσιος, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος. Μαθητεύσας παρὰ τῷ Παναγιώτῃ Μάντζαρη (1816-27) ἐν τῇ γειναμένῃ, ἀπῆλθεν εἶτα εἰς Βυζάντιον πρὸς σπουδὴν περαιτέρω. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους Σχολῇ σπουδάζων ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀγγλοκρατουμένην Κέρκυραν. Τότε ἐκεῖ εἶχεν, ὡς γνωστόν, ἱδρυθῇ ὑπὸ τοῦ Λόρδου Τκίλφορδ τῷ 1824 ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία, εἰς ἣν προσελήφθη ὡς μαθητὴς τὸ πρῶτον καὶ εἶτα ὡς διδάσκαλος. Τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι ἀποκαταστάντων ὁ Χρυσοβέργης κατῆλθε τῷ 1833 εἰς Ναύπλιον, ὅπου διωρίσθη δημοδιδάσκαλος καὶ ὡς τοιοῦτος βραδύτερον ἐχρημάτισεν ἀπὸ τοῦ 1841 μέχρι τοῦ 1846 καὶ ἐν Ἀθήναις, τό τε ἐπάγγελμα αὐτοῦ εὐδοκίμως ἐξασκῶν, ὡς ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Σμυρναίους συστατικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων περὶ Χρυσοβέργη φαίνεται, καὶ τὴν φιλολογίαν καλλιεργῶν. Μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις ὁ ἐκ Ρυσίου διδάσκαλος ἀπέπλευσαν εἰς

ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ διαδεξάμενος αὐτὸν Μιχαὴλ ὁ Γ΄ (1169-1177) προσωνυμεῖται **ὁ τοῦ Ἀγχιάλου**, ὁ δὲ Γεδεὼν ὁ συγγραφεὺς τῶν πατριαρχικῶν πινάκων (σ. 365) λέγει ὅτι ἦτο συγγενὴς ἴσως ἢ ἀνάστημα μητροπολίτου τινὸς Ἀγχιάλου, οὗ χειρόγραφον σώζεται ἐν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ ὑπ' ἀριθμ. 1379. Ἐκαλεῖτο δὲ **ὕπατος τῶν φιλοσόφων** διὰ τὴν παιδείαν.

(1) Ρωσσικὸς ἐπωνυμ[ούμενος] σύμβουλος.

(2) Ὁ λόγος εὑρηται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. ΦΚΓ΄ χειρογράφῳ τῆς Πατμιακῆς βιβλιοθήκης.

Σμύρνην τῇ 27 Ἰανουαρίου 1846. Τὰς τῆς Εὐαγγελικῆς δὲ σχολῆς ἡνίας ἀναλαβὼν μετερρύθμισε τὰ κατ' αὐτὴν ἐπωφελῶς εἰς Γυμνάσιον ἀνακηρύξας.

Γυμνασιάρχης ἐπὶ 2 1]2 ἔτη διατελέσας ἀπεχώρησε τῇ 5 Ἰουνίου 1848 ἐκ Σμύρνης. Ἀπελθὼν εἰς Βυζάντιον ἐχρημάτισε σχολάρχης Ταταούλων. Αὐτόθι μέχρι τοῦ 1861 παραμείνας, τῷ 1862 κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου συγγράφων καὶ διδάσκων ἀπέθανε μετὰ τὸ 1862. Τούτου συγγενὴς τυγχάνει ἡ λογία κυρία Κρυσταλλία Χρυσοβέργη.

ΕΡΓΑ ΑΥΤΟΥ :

α) Περὶ τῆς ἐν Ζακύνθῳ ἑλλ. ἐπιγραφῆς.

β) Συνοπτικὴ ἱστορία τῆς Ἑπτανήσου.

γ) Δοκίμιον περὶ τῆς ἐν Ἄργει Νικοκρεοντείου ἐπιγραφῆς, Ναύπλιον 1844.

δ) Περὶ τῆς Μενεκρατείου ἐπιγραφῆς (Κερκύρας) Ναύπλιον 1844.

ε) Σκαρλᾶτος ἢ τοῦ ἐπιδορπίου τὰ θαυμάσια.

στ) Ἀνάμικτα ἢ φιλολογικαὶ τινὲς καὶ ἀρχαιολογικαὶ παρατηρήσεις καὶ ἐπιστασίαι ἐπί τινων ἤτοι ἀμφιβόλων ἢ οὐχὶ καλῶς ἑρμηνευθέντων χωρίων τῆς ἀρχ. ἑλλ. γλώσσης, Κων]πολις 1860 εἰς 8ον σελ. 100.

ζ) Ὁ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ δεσποτικὸς θρόνος μετὰ τοῦ ἄμβωνος ἢ αὐτοσχέδιος διατριβὴ ἱστορική, ἀρχαιολογικὴ καὶ φιλολογική, Ἀθῆναι 1861 εἰς 8ον σελ 117.

η) Αὐτοσχέδιος διατριβὴ πρὸς τὴν περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς ΕΙ πραγματείαν τοῦ ἰατροῦ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ ἐν Ἀμαλθείᾳ Σμύρνης ἀριθμ. 426-427.

θ) Ἑλληνικὸν Ἐγχειρίδιον.

ι) Παράρτημα ἢ ἀναγκαῖαί τινες ἀναπτύξεις τῶν εἰς ἕκαστον μάθημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐγχειριδίου, Ἀθ. 1842 εἰς 16ον σελ. 96.

ια) Γραμματικὴ τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς γλώσσης κατὰ παράθεσιν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, Ἀθ. 1852.

ιβ) Περὶ δημιουργίας λέξεων.

ιγ) Δοκίμιον ἢ βραχεῖαί τινες παρατηρήσεις εἰς δύο χωρία τοῦ κατὰ Λεωκράτους λόγου τοῦ ρήτορος Λυκούργου κτλ.

Ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς μετά τινος τραχύτητος συγγραφῆς τῶν ἔργων τοῦ Χρυσοβέργη, καθαπτομένου τῶν λογίων τῶν συγχρόνων, ἀνεπτύχθησαν φιλολογικαὶ ἔριδες μεταξὺ τῶν τότε λογίων καὶ δὴ Χρυσοβέργη καὶ Κωνσταντίνου Ἀσωπίου ἐν τῷ «Αἰῶνι» τοῦ Ἰωάννου Φιλήμονος, ἐν τῷ «φίλῳ τοῦ λαοῦ» καὶ ἐν τῷ «Παθαμάνθει»· διότι προϋκειτο περὶ κατοχῆς τῆς ἕδρας φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἐπετέθη λάβρως ὑπερασπίζων τὸν διδάσκαλόν του Ἀσώπιον ὁ καθηγητὴς Φίλιππος Οἰκονομίδης, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ

Φιλίππου Ἰωάννου, διὰ τοῦ «**Μισαγύρ·ου**», ἀπαντήσας εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Χρυσοβέργη Δοκίμιον ἢ βραχείας τινὰς παρατηρήσεις εἰς 2 χωρία τοῦ κατὰ Λεωκράτους λόγου τοῦ ρήτορος Λυκούργου ἐκδεδομένου ὑπὸ τοῦ Α. Κοραῆ, Μόναχον 1839 εἰς 8ον σ. 63.

Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου
διδάκτορος τῆς φιλολογίας

Ἀντώνιος Κομιζόπουλος, ὁ φιλικός.

Τῶν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀπὸ τοῦ ἐπαχθοῦς τουρκικοῦ ζυγοῦ ἀγώνων τοῦ ὑποδούλου ἑλληνισμοῦ μέτοχοι διετέλεσαν κατὰ δύναμιν καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Φιλιππουπόλεως. Τοῦτο τεκμηριοῦται ἐκ τῶν βιοπραγιῶν, ἃς ὑπέστησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατά τε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769 καὶ τὴν τοῦ 1821. Διότι κατὰ μὲν τὴν πρώτην συνελήφθησαν οἱ πρόκριτοι αὐτῶν ὡς ἔνοχοι, ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἐραβδίσθησαν, τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν διηρπάγησαν καὶ αἱ οἰκίαι κατεκάησαν καὶ πολλοὶ ἐφονεύθησαν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς τρομοκρατίας διαρκεσάσης ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, (1) κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ὁ μὲν μητροπολίτης Σαμουὴλ «περιπλεχθεὶς εἰς τὰ πράγματα κατ' ἐπιταγὴν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας μετέβη εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ὅπου καὶ παρητήθη», (2) ἀπηγχονίσθησαν δέ τινες τῶν προὐχόντων καὶ σημαινόντων πολιτῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ πρὸς μητρὸς πάππος τοῦ ἐν Ὀδησσῷ μεγάλου φιλανθρώπου καὶ ἐθνικοῦ εὐεργέτου Γρηγορίου Μαρασλῆ Ἰωάννης Σκάρλος.

Ἡ τῶν Ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν συμμετοχὴ τῶν μεγάλων κινημάτων, τῶν σκοπούντων τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ **Γένους** ἀπὸ τῶν Τούρκων, εἶναι εὐεξήγητος. Λείψανα ὄντες τοῦ Βυζαντιακοῦ ἑλληνισμοῦ, ὅστις ἐπὶ αἰῶνας διεφύλαξε τὴν ὀχυρὰν φύσει καὶ τέχνῃ πόλιν των εἰς τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν (3) μέχρι τῆς διὰ συνθήκης παραδόσεως αὐτῆς εἰς τοὺς Βουλγάρους ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Ἄννης τῆς Σαβοϊανῆς (4) εἴκοσι περίπου ἔτη πρὸ τῆς κατακτήσεώς της ὑπὸ τῶν Τούρκων (1363), πρὸς δὲ ἐνισχυθέντες σὺν τῷ χρόνῳ ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑπὸ ἀδιαλείπτως μετοικούντων εἰς τὴν πόλιν των

---

1) **Κ. Κούμα**, ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, τόμ. Χ, σελ. 384, Βιέννη, 1831.

2) **Γ. Τσουκαλᾶ**, ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφὴ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, σελ. 84, Βιέννη, 1851.

3) **Ἴδε Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου**, Δύο ἔγγραφα ἐκ Φιλιππουπόλεως τοῦ 19ου αἰῶνος, Θρακικά, τόμ. Π, 1929, Ἀθῆναι, σελ. 333-341.

4) **Καντακουζηνοῦ**, ἱστορ. ΙΙΙ, 66.

ἐξ ἄλλων μερῶν ἀκραιφνῶν Ἑλλήνων(1) διετέλουν οὐ μόνον ἐμμένοντες ἀπαρασάλευτοι εἰς τὸν ἐθνισμόν των, ὃν διεφύλαττον ἐν τῇ βορειοδυτικῇ τῆς Θράκης γωνίᾳ μεταξὺ ἀλλοφύλων διὰ τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. ἀλλὰ καὶ ἐλπίζοντες εἰς τὴν ἀνασύστασιν τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τῇ βοηθείᾳ τοῦ ξανθοῦ ἀπὸ βορρᾶ ὁμοδόξου γένους, κατά παραδόσεις, ἀποκαλύψεις καὶ τὸν Ἀγαθάγγελον, ἀφ' οὗ χρόνου ἡ Ρωσσία προσῆλθεν ἀρωγὸς εἰς τοὺς ἐν Τουρκίᾳ χριστιανοὺς δι' ἰδίους πολιτικοὺς σκοπούς. Τὴν ἐλπίδα δὲ ταύτην ἐκράτυνον καὶ αἱ Ρωσσικαὶ ὑποκινήσεις τῶν ραγιάδων καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἐπανάστασιν καὶ ἀπολύτρωσιν ἀπό τοῦ ἀφορήτου τυραννικοῦ τῶν Τούρκων ζυγοῦ, αἱ διενεργούμεναι ἐπιτηδείως διὰ πρακτόρων καὶ προκηρύξεων καθ' ἕκαστον τῶν Ρώσσων κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον (2) καὶ αἱ ἀποστελλόμεναι ἑκάστοτε πρὸς συγγενεῖς καὶ φίλους συμπολίτας των μετ' ἐκκλησιαστικῶν συνήθως δώρων ἐπιστολαὶ τῶν εἰς Ρωσσίαν ἀποδημησάντων καὶ ἐγκαταστάντων Φιλιππουπολιτῶν καὶ ἄλλων Θρακῶν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος.

Εἰς τὴν διατήρησιν δὲ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν εἰς τὰ πάτρια ἐμμονὴν ἔν τε τῇ πόλει καὶ περιχώροις τὰ μάλιστα συνέβαλλε καὶ ἡ ἀνακαίνισις τῆς ἀπὸ πολλοῦ χρόνου λειτουργούσης ἑλλην. σχολῆς, στεγασθείσης ἀπὸ τοῦ 1770 ἐν ἰδίῳ κοινοτικῷ κτιρίῳ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ὑπὸ τὸ ὄνομα **Ἑλληνικὴ κεντρικὴ σχολή.** Διότι ἐν ταύτῃ πρὸς τοῖς ἐμπορικοῖς μαθήμασι καὶ τῇ τουρκικῇ γλώσσῃ ἐδιδάσκετο ἡ πάτριος ἱστορία, τὰ θρησκευτικὰ καὶ τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ οὐχὶ εὐκαταφρονήτως, (3) ὡς τεκμαίρεται ἐκ τῶν ἀποφοιτησάντων αὐτῆς λογίων Φιλιππουπολιτῶν. Ἐκ τούτων μνημονευτέοι οἱ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τρόφιμοι αὐτῆς : **Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος** ἱερεύς, καὶ διδάσκαλος ἐν τῇ αὐτῇ σχολῇ, συγγραφεὺς τῆς πρώτης ἱστορίας τῆς πόλεως (4), **Ἀναστάσιος Γεωργιάδης Λευκίας,** σπουδάσας τὴν ἰατρικὴν ἐν Γερμανίᾳ, καθηγητὴς καὶ πρῶτος κοσμήτωρ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὀθωνείου Πανεπιστημίου, μέλος διαφόρων ἀκαδημειῶν καὶ συγγραφεὺς φιλολογικῶν καὶ ἰατρικῶν συγγραμμάτων, (5) **Γεώργιος Κλεόβουλος,** σπουδάσας φυσικομαθηματικὰ καὶ παιδαγωγικὰ ἐν Γαλ-

(1) **Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου,** αὐτόθι, σελ. 347, δ'.

(2) **Κ. Παπαρρηγοπούλου** : Τὰ διδακτικώτερα πορίσματα τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, Ἀθῆναι, 1899, σελ. 500.

(3) **Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου** : Τὰ ἑλληνικὰ ἐν Φιλιππουπόλει σχολεῖα, Θρακικά, τόμ. II, 1929, σελ. 95 καὶ ἑξ.

(4) **Κ. Οἰκονόμου** : Ἱστοριογραφικὴ περιγραφὴ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως Βιέννη, 1819.

(5) **Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου** : Ὁ Στενίμαχος, Ἀθῆναι, 1929, σ. 5 σημ. 4, καὶ τοῦ παρόντος βιβλίου σ. 75.

λίᾳ εἰσηγητὴς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τοῦ Καποδιστρίου τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς τότε λεγομένης μεθόδου, (1) **Παναγιώτης Χατζη'Αλεξίου** ἱδρυτὴς τῆς ἐν Καλκούτᾳ ἑλληνικῆς κοινότητος μετ' ἐκκλησίας (1782) καὶ σχολείου (οὗ διδάσκαλος μεταπεμφθεὶς ὑπ'αὐτοῦ διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1786 καὶ ὁ περιώνυμος Ἀθηναῖος Δημήτριος Γαλανός) (2) ἀνὴρ διαπρέψας ἐπ' ἀρετῇ καὶ περινοίᾳ, πρὸ πάντων δὲ ἐπ' εὐσεβείᾳ καὶ φιλογενείᾳ, ὅστις ἀναγορευθεὶς μαΐστωρ ἀμπατζῆς τῷ 1766 κατὰ τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἀρχείου τοῦ ρουφετίου τῶν ἀμπατζήδων μετηνάστευσεν οἰκογενειακῶς εἰς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας μετ' ἄλλων πολλῶν Φιλιππουπολιτῶν, (3) ὁ κληρικὸς **Εὐγένιος** «ἀνὴρ μέτοχος ἑλληνικῆς παιδείας καὶ διδάσκαλος αὐτῆς» ψηφισθεὶς μητροπολίτης, Φιλιππουπόλεως τῷ 1807, (4).

Ἀγάπιος Ἀρχιμανδρίτης Κῷος, διδάσκαλος καὶ ἔμπειρος στιχουργὸς κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα (5), **Γεώργιος Παπακωνσταντίνου** Μουσικὸς διδάσκαλος καὶ ἱεροψάλτης, ἐκδότης ἐκκλησιαστικῆς ἀνθολογίας καὶ στιχουργὸς σχολικῶν ποιημάτων (6), **Νικόδημος ἀρχιμανδρίτης** διδάσκαλος καὶ εἶτα ἡγούμενος τῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῆς τῶν ἁγίων

---

(1) **Τοῦ αὐτοῦ,** Θρακικά, αὐτόθι, σελ. 99. σημ. 2 καὶ **Φιλίππου Ἰωάνου,** λόγος Ὀλυμπιακός, Ἀθῆναι, 1878, σελ. 28 καὶ 32.

(2) **Ἠλία Τανταλίδου,** Ἰνδικὴ ἀλληλογραφία Γρηγορίου ἱερομονάχου, Σιφνίου, Κων)πολις, ἔτ. 1852, σελ. ιβ'.

3) Ἴδε. **Νικολ. Παπαδοπούλου,** Ἑρμῆς ὁ κερδῷος, τόμ. Π, σελ. 329, Βενετία 1817,—**Κ. Κούμα,** αὐτόθι, τόμ. ΧΠ, σελ. 550, Βιέννη 1832. **Κ. Οἰκονόμου** αὐτόθι. σελ. 29—**Γ. Τσουκαλᾶ,** αὐτόθι, σελ. 42, σημ. λς'.

4) **Γ. Τσουκαλᾶ,** αὐτόθι, σελ. 34.

5) Ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Γεωργ. Παπακωνσταντίνου Μουσικοῦ ἐξεδόδη τῷ 1846 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ τῶν κληρονομηθέντων ὑπ' αὐτοῦ διαφόρων συγγραμμάτων «τὸ φανάρι τοῦ Διογένους» ἐπιγραφόμενον «Ἐπάνοδος τοῦ Διογένους», δρᾶμα ποιηθὲν εἰς στίχους πολιτικοὺς ὁμοιοκαταλήκτους κατὰ τὴν 18ην ἑκατονταετηρίδα. Ὁ ἐκδότης ἐν τῷ προλόγῳ του γράφει: «Μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ ἀοιδίμου πνευματικοῦ μου πατρὸς; διατρίβων ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ βουλόμενος εἰς τύπον νὰ ἐκδώσω τὰ κατὰ κληρονομίαν διάφορα αὐτοῦ συγγράμματα καὶ ἀρξάμενος πρῶτον ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Φαναρίου αἴφνης εἶδον ὅτι αὐτὸ τοῦτο ἀπαραλλάκτως τοῦ πρωτοτύπου ἐξεδόθη δίς, πρῶτον ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ δεύτερον ἐν Ἑρμουπόλει. Ἀναμφιβόλως ἐκλάπη· καθὸ καὶ ἀποσιωπᾶται τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ».

6) **Γεωργίου Παπακωνσταντίνου Μουσικοῦ,** διδασκάλου τῆς Τριαδικῆς σχολῆς ἐν Φιλιππουπόλει, Ἀνθολογία πάσης τῆς ἐνιαυσίου ἐκλησιαστικῆς ἀκολουθίας, ἑσπερινοῦ, ὄρθρου τε καὶ λειτουργίας, τῆς τε μεγάλης τεσσαρακοστῆς καὶ τοῦ Πάσχα. Μελισθεῖσα παρὰ διαφόρων μουσικῶν παλαιῶν τε καὶ νέων κατ' ἐκλογὴν τῶν ἐμμελεστέρων καὶ γλαφυρωτέρων μαθημάτων. Νῦν τὸ. πρῶτον ἐκδοθεῖσα εἰς τύπον δι' ἐρυθρῶν σημείων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1846. Ἐν τῷ τέλει ἐπισυνάπτονται καί τινα σχολικὰ ᾄσματα μετὰ τοῦ μέλους των.

Ἀναργύρων, μέγας εὐεργέτης τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος (1), **Γεώργιος Μαυρίδης** μεγαλέμπορος (2), πάντες στυλοβάται τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγώνων τοῦ ὑποδούλου ἔθνους.

Ἀναμφιβόλως μεταξὺ τῶν ἀπὸ πάσης ἑλληνικῆς γῆς προσδραμόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἀγωνιστῶν ἦσαν καὶ Φιλιππουπολῖται, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου δὲν ἐπαύοντο, κατ' ἐθνικὴν παράδοσιν, θητεύοντες ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ, ὅπως κτήσωνται τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν καὶ προσερχόμενοι προθύμως ὡς ἐθελονταὶ κατὰ πᾶσαν τῆς πατρίδος ἀνάγκην χάριν τῆς πραγματώσεως τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας. Οὕτως ἱκανοὶ μετέσχον τῶν Κρητικῶν ἐπαναστάσεων τοῦ 1866 καὶ 1896, πολλοὶ δὲ τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ 1886, τοῦ πολέμου τοῦ 1897, τῶν Βαλκανικῶν πολέμων τοῦ 1912-1913 καὶ τοῦ Μικρασιατικοῦ ἀγῶνος. Τούτων μνημονευτέοι οἱ ἀλήστου μνήμης τελειόφοιτοι τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων Γεώργιος Παπαλάμπρου, λοχαγὸς πεζικοῦ, υἱὸς τοῦ αἰδεσιμωτάτου ἐφημερίου τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἐν Φιλιππουπόλει, πατρὸς Λάμπρου, πεσὼν ἡρωϊκῶς ἐν τῇ αἱματηρᾷ μά-

---

1) Ἡ λογιότης τοῦ φιλοπάτριδος ἀνδρὸς καταφαίνεται ἐκ τῆς ἐκτενοῦς ἀντιγράφου αὐτοῦ διαθήκης ἀπὸ τοῦ ἔτους 1852, εὑρεθείσης ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς ἐν Φιλιππουπόλει οἰκογενείας τῶν Γκιουμουσγερδανέων, ἧς ὁ Μιχαλάκις βέη ὡρίσθη ὑπὸ τοῦ διαθέτου εἷς ἐκ τῶν τεσσάρων ἐκτελεστῶν της. Ἡ διαθήκη καταλαμβάνουσα τέσσαρας μεγάλας σελίδας πυκνῶς καὶ εὐαναγνώστως γεγραμμένας εἶναι συντεταγμένη ἐν καθαρευούσῃ γλώσσῃ, ἀψόγως ἀπό τε συντακτικῆς καὶ ὀρθογραφικῆς ἀπόψεως. Δεῖγμα δὲ τῆς στιχουργικῆς δεξιοτεχνίας τοῦ ἀνδρὸς παρατίθεμαι ἐνταῦθα καὶ τὸ ἀκόλουθον ἰαμβεῖον ἐπίγραμμα, κεχαραγμένον ἐπὶ μαρμαρίνης κρήνης κατασκευασθείσης ἐν τῇ αὐλῇ τῆς μονῆς, ἧς ἐπὶ ἔτη μέχρι τοῦ θανάτου του ἡγουμένευεν :

«Πηγὴν Σιλωὰμ καὶ στοὰν Σολομῶντος
καὶ δρόσον βλύζουσαν γλυκερὸν νᾶμα
ὁ Νικόδημος τήνδε ἀρχιμανδρίτης,
ἐκ τῆς Φιλίππου σειρὰν ἕλκων τοῦ γένους
καὶ προστατεύων τῆς μονῆς παναισίως
ἀδρᾷ δαπάνῃ πάλαι ἐξαρθρωθεῖσαν
εἰς κάλλος ἀνήγειρε θείᾳ συνάρσει».
«Νικόδημε τῶν πόνων μισθοὺς δέχου. 1830, Αὐγούστου 24»,

(2) Ἀπόγονος Βυζαντιακῆς οἰκογενείας, οὗ πρόγονος ἦτο ὁ ἄρχων λογοθέτης Κωνσταντῖνος Μαυρουδόγλου διατελέσας πρωτομαΐστωρ τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ρουφετίου τῶν Ἀμπατζήδων (1730-1733), (ἴδε **Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου** Θρᾳκικά, τόμ. II, ἔτ. 1929, σελ. 351). Γλωσσομαθὴς ἐφιλοξένησεν ἐν τῷ ἀρχοντικῷ του οἴκῳ τὸν ἐκ Φιλιππουπόλεως διαβάντα ἐν ἔτει 1833 Γάλλον ποιητὴν Ἀλφυνσον Λαμαρτῖνον (ἴδε Alf. de Lamertine, voyage en Orient, 1831 - 1833, σελ. 250-252, Paris, τόμ. II, ἔτ. 1881).

χη τῶν Καϊλαρίων καὶ ὁ Δημήτριος Ἀθ. Θωμᾶ, ἀντισυνταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ, συγγενὴς τῶν εὐπατριδῶν Γκιουμουσγερδάνη, ὑποκύψας ἐκ τῶν κακουχιῶν ἐν τῷ Μικρασιατικῷ μετώπῳ, ἀμφότεροι πρώην ἀξιωματικοὶ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ὃν κατέλιπον, ὅπως ὑπηρετήσωσιν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν.

Πιθανῶς τινες τῶν ἀγωνιστῶν Φιλιππουπολιτῶν συγκατελέγοντο ἐν τῇ τάξει τῶν ἀτάκτων ἐκ Βουλγαρίας λεγομένων ἱππέων, ὧν ἡγεῖτο ὁ γενναῖος ὁπλαρχηγὸς καὶ εἶτα ὑπασπιστὴς τοῦ πρώτου βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Ὄθωνος Χατζηχρῆστος, ὁ ἐκ τῶν περιχώρων τῆς Φιλιππουπόλεως ὁρμώμενος, τελείως δὲ ἐξελληνισθείς, οὗ ἡ κατὰ τὸν ἀγῶνα δρᾶσις ἔν τε τῇ Πελοποννήσῳ, τῇ ἀνατολ. καὶ δυτικῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι εἶναι γνωστὴ ἐκ τῆς ἱστορίας (1). Δυστυχῶς ὅμως τὰ ὀνόματα τῶν ἡρώων ἐκείνων, ὥσπερ καὶ μυριάδων ἄλλων, παρέμειναν ἡμῖν ἄγνωστα. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τινὲς τῶν μεγαλεμπόρων Φιλιππουπολιτῶν τῶν τε ταξειδευόντων δι' ὑποθέσεις των καὶ τῶν ἐγκαθεσταμένων ἐν τῇ Αὐστρουγγαρίᾳ καὶ τῇ Ρωσίᾳ ἐγένοντο μέλη τῆς Φιλικῆς ἑταιρείας, προσενεγκόντες τὸν ὀβολόν των, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐν Μόσχᾳ Ἀντώνιος Κομιζόπουλος, περὶ οὗ θὰ εἴπωμεν ὀλίγα, ἐξ ἀφορμῆς αὐτογράφου του πρὸς τοὺς συμπολίτας του, περιελθόντος ἐσχάτως εἰς τὴν ὄψιν ἡμῶν.

Ὁ Ἀντώνιος Κομιζόπουλος ἀνῆκεν εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν ἐν Φιλιππουπόλει μεγαλεμπόρων καραμπατζήδων Κοϊμζόγλου. Ταύτης οἱ πρόγονοι ἐγκατέστησαν εἰς τὴν Φιλιππούπολιν ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν, ἀρχομένου τοῦ 18ου αἰῶνος. «Ὁ Νικόλαος Κοϊμζῆς, ὅστις ἐν Μαρασίῳ (2), ἦλθε πρὸ 120 ἢ 130 ἐτῶν ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν μετὰ τῶν δύο ἑτέρων του ἀδελφῶν, ὧν ὁ εἷς εἶναι πρόπαππος τοῦ περιφήμου ἐν Ὀδησσῷ ἐμπόρου Γρηγορίου Μαρασλῆ, ὁ δ' ἕτερος κτίτωρ τῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Μαρίνης» (3). Ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ ἐν Φιλιπουπόλει ρουφετίου τῶν ἀμπατζήδων (1685-1856) (4) διαπιστοῦται, ὅτι ὁ δεύτερος ἀδελφὸς ὠνομά-

---

(1) Ἴδε, **Σπυρ. Τρικούπη,** Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἔκδ. β', Λονδῖνον, 1862, τόμ. III, σελ. 109, 172, 202, τόμ. IV, 335. 358.

(2) Προάστειον τῆς Φιλιπουπόλεως παρὰ τῇ δεξιᾷ τοῦ Ἔβρου ὄχθῃ, ἐξ οὗ ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν Μαρασλῆς ὁ εἰς Ὀδησσὸν ἐγκαταστὰς Γρηγόριος Κοϊμζῆς. Οἱ κάτοικοι τοῦ προαστείου Ἕλληνες καὶ Βούλγαροι ὑπήγοντο εἰς τὴν ἐνορίαν τῆς μητροπόλεως πρὸ τῆς οἰκοδομήσεως ἐν αὐτῷ ἐκκλησίας (1830).

(3) Kostadin D. Moravenow, Pamiatnik za Plovdivskoto christijansko nasselinie vil grada, (=Ὑπόμνημα περὶ τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Φιλιππουπόλεως), συνταχθὲν περὶ τὸ 1850-1860 καὶ ἐκδοθὲν τῷ 1930 δαπάνῃ τοῦ δήμου Φιλιππουπόλεως ὑπὸ A. Peew, Plovdiv, σελ. 39.

(4) Ἴδε, **Μυρτίλ. Ἀποστολίδου,** Δύο ἔγγραφα ἐκ Φιλ]πόλεως, Θρακικά,

ζετο **Γεώργιος** Κωνσταντίνου Κοϊμζῆς, ἀναγορευθεὶς μαΐστωρ ἀμπατζῆς τῷ 1732· ἐξ ἐπιταφίου δὲ πλακὸς ἐν τῇ αὐλῇ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Μαρίνης, σωζομένης μέχρι τοῦ 1855, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Μωραβένωφ ὁ τρίτος ἀδελφὸς ὠνομάζετο **Ἰωάννης** (1), χρυσοχόος τὸ ἐπάγγελμα. Κατὰ ταῦτα ἔγγονος τοῦ ἑνὸς τῶν νεωτέρων ἀδελφῶν, πιθανώτατα τοῦ τρίτου, ἦτο ὁ εἰς Ὀδησσὸν, φθίνοντος τοῦ 18ου αἰῶνος, μεταναστεύσας **Γρηγόριος Μαρασλῆς** πατὴρ, οὗ ὁ ὁμώνυμος υἱὸς εἶναι ὁ πασίγνωστος μέγας ἐθνικὸς εὐεργέτης καὶ μυστικοσύμβουλος τῆς Ρωσσικῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς, τοῦ δὲ δευτέρου, τοῦ Γεωργίου ἔγγονος ὁ **Ἀντώνιος Κομιζόπουλος.** Τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ Νικολάου Κ. Κοϊμζῆ υἱὸς ἦτο ὁ εὐδοκιμήσας ἐν τῇ ἐμπορίᾳ καὶ δωρητὴς τοῦ ρουφετίου τῶν ἀμπατζήδων γενόμενος **Χρῆστος Κοϊμζῆς,** ἀποθανὼν τῷ 1796. Τούτου υἱοὶ ἦσαν ὁ **Νικόλαος Χρ. Κοϊμζῆς,** ἀναγορευθεὶς μαΐστωρ ἀμπατζῆς τῷ 1761, ὁ παροιμιώδης ἐπὶ πλούτῳ (2) καὶ φιλανθρωπίᾳ καταστὰς, δαιμόνιος δὲ τὸν ἐμπορικὸν νοῦν καὶ μέλος τῆς φιλικῆς Ἑταιρίας, **Χατζῆ-Γιοβαννῆς Χρ. Κοϊμζόγλου,** ἀποθανὼν τῷ 1854, (οὗ υἱὸς ἦτο ὁ λόγιος ἔμπορος **Χατζῆ-Κωστάκις Χατζῆ Ἰωάννου Κοϊμζόγλου** καὶ ἔγγονος ὁ κτηματίας **Γιάγκος Χατζῆ Κωστ. Κοϊμζόγλου** ἀποθανὼν ἐν Φιλιππουπόλει τῷ 1917 ἄκληρος), καὶ ὁ **Ἀργύριος Χρ. Κοϊμζόγλου** μεγαλέμπορος ὡσαύτως, καταλιπὼν πέντε υἱοὺς ἐμπόρους πάντας, ἦτοι τὸν εἰς Βιέννην ἐγκαταστάντα **Γεώργιον,** οὗ υἱὸς ὁ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει νῦν ζῶν λόγιος κτηματίας **Μιχαὴλ Γεωργίου Κοϊμζόγλου,** τὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐμπορευόμενον **Χρῆστον,** οὗ υἱὸς εἶναι ὁ ἐν Βερολίνῳ νῦν καπνέμπορος **Ἀργύριος Χρ. Κοϊμζόγλου** καὶ τοὺς **Κωστάκην, Μιχαλάκιν καὶ Ἀναστάσιον,** ἀποθανόντας ἄνευ διαδόχων.

Ὁ Κομιζόπουλος μετὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, Γαλάτη καὶ τοῦ Σέκερη ὠνομάσθησαν δεύτεροι ἐν ᾧ πρῶτοι τῆς φιλικῆς ἑταιρίας ἐκλήθησαν ὁ Σκουφᾶς, ὁ Τσακάλωφ καὶ ὁ Ξάνθος (Ι. Φιλήμονος τόμ. Α' σ. 54).

Ὁ Ἀντώνιος ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ ἑλληνικῇ κεντρικῇ σχολῇ τῆς πόλεως, ὥσπερ πάντες οἱ Κοϊμζόγλου, διακριθέντες ἐπὶ φιλομαθείᾳ, καί νεαρώτατος ἀκολουθήσας τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρός του ἀνηγορεύθη, κατὰ τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ρουφετίου τῶν ἀμπατζήδων, μαΐστωρ τῷ 1783 ὑπὸ τὸ ἐ-

---

τόμ. ΙΙ, 1929, σελ. 330 § 5. Ἡ ἐκτύπωσις τῶν ἀρχείων ἤρξατο γενομένη τῇ φροντίδι ἡμῶν ἐν τῷ Annuaire de la bibliothéque nat. à Plovdiv, 1931.

(1) K. Moravenow, αὐτόθι. σελ. 99.

(2) Ἐν Φιλιππουπόλει ἀνὰ τὸ στόμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐφέρετο μέχρις ἐσχάτων τό : «τοῦ Χατζῆ Γιωβαννῆ τὰ καλά», παροιμιώδης φράσις λεγομένη ἐπὶ πλούτῳ καὶ εὐδαιμονίᾳ τινός.

πώνυμον Κοϊμτζόγλου. Ἀτυχήσας ἐν τῇ ἐργασίᾳ του ἀπεφάσισε τῷ 1800 νὰ ἐκπατρισθῇ πρὸς δημιουργίαν καλυτέρου μέλλοντος, μεταβαίνων εἰς τὴν ὁμόδοξον Ρωσίαν, ὅπου πρό τινων ἐτῶν εἶχεν ἐγκαταστῆ ὁ συγγενής του καὶ φίλος Γρηγόριος Μαρασλῆς. Λέγεται ὅτι στερούμενος ἐπαρκῶν χρημάτων διὰ τὴν ὁδοιπορίαν του εἰσῆλθε νύκτωρ εἰς τὸν παλαιὸν ναὸν τῆς ἐνορίας του, τοῦ ἁγίου Δημητρίου, κείμενον ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Σχοινοβατῶν, καὶ μετὰ κατανυκτικὴν προσευχὴν ἀφῄρησε τὴν πολύτιμον χρυσῆν κανδήλαν, τὴν πρὸ τῆς εἰκόνος τοῦ Ἁγίου ἐξηρτημένην, ὑποσχόμενος μετὰ δακρύων εἰς τὸν ἅγιον, ὅτι θ' ἀποδώσῃ αὐτὴν πολυτιμοτέραν, ἀνακτίζων ἅμα καὶ τὸν ναὸν καλλιπρεπέστερον καὶ προικίζων αὐτόν, ἐὰν ἐπιτύχῃ ἐν τῇ ξένῃ. Μεταμφιεσθεὶς δὲ εἰς Γενίτσαρον πρὸς ἀσφάλειαν καὶ παραπλάνησιν τῶν γνωρίμων του ἐξῆλθε τῆς πόλεως λάθρᾳ, συνοδευθεὶς ὑπὸ μόνου τοῦ μητρόθεν συγγενοῦς του Κοσμᾶ, πάππου πατρόθεν τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς ταύτας, ὅστις ἔφερε καὶ τὰς μικρὰς ἀποσκευὰς τοῦ γενιτσάρου Ἀντωνίου, ἀγγαρευθεὶς δῆθεν μέχρι τοῦ πέραν τοῦ ποταμοῦ προαστείου Καρσὶ-ἀκᾶ. Ἐκεῖθεν ἀναβὰς τοῦ προηγουμένου δι' αὐτὸν ἵππου ὑπὸ Μωαμεθανοῦ φίλου του διὰ τοῦ Αἵμου καὶ τῆς Βλαχίας ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ἐγκατέστη ἐν τῇ Μόσχᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κομιζόπουλος, ἐξελληνίσας οὕτω τὸ τουρκώνυμον Κοϊμζόγλου Κομίζογλου. (1)

Ἐν Μόσχᾳ ὁ Κομιζόπουλος ὡς ἔμπορος ηὐδοκίμησε, διακαιόμενος δὲ ὑπὸ θερμῆς πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα ἀγάπης μυεῖται εἰς τὴν ἑταιρείαν τῶν φιλικῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς Νικολάου Σκουφᾶ ἀναβάντος ἐξ Ὀδησσοῦ εἰς Μόσχαν πρὸς διάδοσιν αὐτῆς (1815) καὶ γίνεται εἷς τῶν πρώτων συμπρακτόρων αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὸν μετ' ὀλίγον χρόνον πρόωρον τοῦ Σκουφᾶ θάνατον μεταξὺ τῶν ὀκτὼ πρώτων μελῶν τῶν ἰθυνόντων τὰ τῆς ἑταιρείας, ὡς μυστικὴ ἀρχή, ἤτοι τοῦ Τσακάλωφ, Ξάνθου, Γαζῆ, Ἀναγνωστοπούλου, Σέκερη, Πατσιμάδη, Λεβέντη, κατ' ἔγγραφον τῆς ἑταιρείας ἀπὸ 22 7βρ. 1818 συγκατελέγετο ὁ Κομιζόπουλος (2). Εἶναι γνωστὸν τὸ ἔργον τῆς Φιλικῆς ἑταιρείας ὑπὸ τὴν ἀκάματον ἐνέργειαν καὶ μεγάλην

---

(1) Ὡσαύτως **Κομιζόπουλος** μετωνομάσθη βραδύτεροον καὶ ὁ προμνημονευθεὶς τῆς αὐτῆς οἰκογενείας **Μιχαλάκης Ἀργυρ.Κοϊμζόγλου**.τελειόφοιτος τοῦ ἐν Ἀθήναις γυμνασίου, οὗ τὸ πτυχίον φυλάσσει ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς οἰκογονείας του καθ' ἃ ἀνεκοίνωσέ μοι δι' ἐπιστολῆς, ὁ ἐν Βιέννη ἀνεψιός του Μιχαὴλ Γεωργίου Κοϊμζόγλου, ἀλλ' εἶτα ἐπιδοὺς εἰς τὴν ἐμπορίαν ἐπανέλαβε τὸ Κοΐμζόγλου, ὅπερ ἔφερον πάντες οἱ ἀδελφοί του.

(2) Ἴδε **Σπυρ. Τρικούπη**, αὐτόθι, τόμ. Ι, σελ. 7 καὶ ἑξῆς καὶ τὸ ἔγγραφον τῆς φιλικῆς ἑταιρείας φέρον τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἰθυνόντων, σελ. 314, καὶ **Κ. Παπαρρηγοπούλου**, ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἔκδοσις νεωτάτη ὑπὸ Π. Καρολίδου, τόμ. VI, σελ. 6, Ἀθῆναι, 1925.

ἐπιτηδειότητα τῶν ἀνδρῶν τούτων, οἵτινες ἐν σμικρῷ χρόνου διαστήματι κατώρθωσαν νὰ συναρμολογήσωσι καὶ νὰ καθυπαγάγωσιν εἰς τινα πειθαρχίαν καὶ διεύθυνσιν τὰς ἀπ' αἰῶνος προϋπαρχούσας διαθέσεις καὶ δυνάμεις τοῦ ἔθνους, αἵτινες πρότερον ἐνήργουν ἀσυναρτήτως καὶ ἐνίοτε οὐχὶ ἐν συνειδήσει τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπεδίωκον (1). Ὁ Κομιζόπουλος ὡς φιλικὸς δὲν περιώδευσεν οὐδὲ κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀρξαμένου τοῦ ἀγῶνος,ἀλλὰ παρέμεινεν ἐν Μόσχᾳ μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του ἕνεκα τῶν ἐμπορικῶν ὑποθέσεων καὶ τῆς ἡλικίας του, ἐρχόμενος ἀρωγὸς κατὰ δύναμιν εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα. (2)

Ὅτε δὲ εἶδε τὸ τμῆμα τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος ἀπελευθερωθὲν καὶ ἀποτελέσαν ἀνεξάρτητον βασίλειον, τότε ἀπαλλαγεὶς τῶν περὶ τὸν ἀγῶνα περισπασμῶν του ἔστρεψε τὴν προσοχήν του πρὸς τὴν ὑπόδουλον γενέτειραν καὶ ἐξεπλήρωσε τὴν ἣν ἔδωκεν εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον ἱερὰν ὑπόσχεσιν.Τῇ γενναίᾳ ἀρωγῇ αὐτοῦ «ζήλῳ εὐσεβεῖ τῶν ἐνοριτῶν ἐκ βάθρων ἀνῳκοδόμηται τῷ 1830, Μαρτ. 15» κατ' ἐπιγραφὴν ἐπὶ ἐντετοιχισμένης πλακὸς ἄνωθι τῆς ἀψίδος τοῦ ἁγίου βήματος ὁ ἐνοριακός του ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ὃν καὶ ἐπροίκισε διὰ κεφαλαίου, ὅπως ἐκ τῶν ἐτησίων τόκων του διατηρῆται εὐπρεπῶς. Χαλκογραφίαι τοῦ ναοῦ ἐκτυπωθεῖσαι ὑπὸ τοῦ χορηγοῦ αὐτοῦ ἐν Μόσχᾳ τῷ 1832 διενεμήθησαν εἰς τοὺς συμπολίτας του. (3) Βραδύτερον δὲ ἁδρᾷ δαπάνῃ ἑτέρου ἐνορίτου, βαίνοντος ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Κομιζοπούλου, ἐφιλοτεχνήθη ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἑλλάδος μετακληθέντος καλλιτέχνου Ἀ. Καλουμένου τὸ λαμπρὸν μαρμάρινον τέμπλον, ὁ ἄμβων, ὁ ἀρχιερατικὸς θρόνος καὶ ὁ λοιπὸς μαρμάρινος διάκοσμος τοῦ ναοῦ, ὡς μαρτυρεῖται ἐξ ἐπιγραφῆς σῳζομένης εἰσέτι κάτωθι τῆς εἰκόνος τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐπὶ τοῦ τέμπλου: «Τὸ λαμπρὸν τοῦτο τέμπλον ἀνηγέρθη δαπάνῃ τοῦ ἀοιδίμου Ἰωάννου Γεωργίου Πολίτου εἰς μνημόσυνον αἰώνιον, ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1869», περαιτέρω δὲ ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος «ἔργον Α. Καλουμένου».

Ὁ Κομιζόπουλος πρὸς τῇ γενναίᾳ εἰς τὸν ναὸν τῆς ἐνορίας του ἀρωγῇ διεκόσμησε καὶ τὸ τέμπλον αὐτοῦ, ξυλόγλυπτον τότε, δι' εὐμεγέθων ἀργυρῶν κανδηλῶν ρωσικῆς κατασκευῆς καὶ διὰ μεγάλης εἰκόνος τοῦ ἁγίου Ἀν-

---

(1) **Κ. Παπαρρηγοπούλου**, τὰ διδακτικώτερα πορίσματα τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, σελ. 547 καὶ ἑξῆς.

(2) Ἐκ τοῦ ἀρχείου ὅμως τοῦ Διονυσίου Ρώμα τοῦ ὑπὸ τοῦ Δ. Γρ. Καμπούρογλου δημοσιευθέντος μανθάνομεν ὅτι κατῆλθεν εἰς Τεργέστην τῷ 1819 καὶ παρέμεινεν ἐν τῷ λοιμοκαθαρτηρίῳ ἐπὶ 40 ἡμέρας καὶ ἔγραψε πρὸς τὸν Ρώμαν νὰ εἰσπράξῃ χρηματικόν τι ποσὸν παρὰ Χίου ἐμπόρου καὶ ἐπέστρεψε πάλην εἰς Ρωσίαν.

(3) Ἀντίτυπον διασῴζεται ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Φιλιππουπόλεως (50×64 ἑκ. ὑπ' ἀριθ. 260.

τωνίου, ἔργου ὀνομαστοῦ Ρώσου ἁγιογράφου. Ἀλλ' ὁ φιλόθρησκος ἀνὴρ μὴ ἐπιλανθανόμενος καὶ τῶν ἄλλων ναῶν τῆς γενετείρας του ἀπέστειλεν εἰς αὐτοὺς κανδήλας, εἰκόνας καὶ ἱερὰ σκεύη, εἰς δὲ τὸν μητροπολιτικὸν τῆς ἁγίας Μαρίνης ναὸν μέγα βαρύτιμον Εὐαγγέλιον μετὰ χρυσοτεύκτου καὶ πολυτίμοις λίθοις καὶ ἀδάμασι διακοσμήτου περιβλήματος, (1) οὗ χρῆσις ἐγίνετο μόνον κατὰ τὰς μεγάλας δεσποτικὰς ἑορτάς. (2) Ὡσαύτως ἐδωρήσατο εἰς τὴν ἱερὰν ἑλληνικὴν μητρόπολιν χρυσῆν καὶ λιθοκόλλητον βαρύτιμον ἀρχιερατικὴν μίτραν πρὸς χρῆσιν τοῦ ἑκάστοτε Ἕλληνος μητροπολίτου (3).

Μετ' ὀλίγα ἔτη οἱ ἐνορῖται τοῦ παρακειμένου ἐπὶ τοῦ λόφου Εὐμολπιάδος ναοῦ τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τοῦ ἐπικαλουμένου τῆς Παναγίας, φιλοτιμηθέντες, ὅπως ἀνεγείρωσι καὶ αὐτοὶ καλλιπρεπῆ τὸν ναόν των κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ νεοκτίστου ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου κατηδάφισαν τὸν παλαιότατον ναόν των καὶ ἀρξάμενοι τῷ 1844 ἀνοικοδομοῦντες αὐτὸν ἐκ βάθρων ἠτήσαντο καὶ τὴν ἀρωγὴν τοῦ Κομιζοπούλου. Ὁ φιλόπατρις καὶ φιλόθρησκος ἀνὴρ δὲν ἐφάνη γενναιόδωρος, ὡς ἠλπίζετο, ἀποστείλας μικρὰν μόνον συνδρομὴν μετὰ τῆς ἀκολούθου αὐτογράφου ἐπιστολῆς (4).

«Εὐγενέστατοι Κύριοι,

Τὴν ἀπὸ τὰς 15 τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς τοῦ παρόντος χρόνου ποθητήν μοι ἐπιστολήν σας ἔλαβον καὶ ἐξ αὐτῆς ἔδον μετ' εὐχαρηστήσεως ὅτι κτίζετε τὸν θεῖον ναὸν ἐκ θεμελίων κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ θείου ναοῦ τῆς ποτὲ Ἐνορίας μου τοῦ ἁγίου Δημητρίου. Ἐπαινῶ τὸν ζῆλόν σας εἰς τὰ καλὰ ἔργα καὶ ἡ χάρις τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου νὰ σᾶς βοηθήσῃ.

Ἂν καὶ ἱκανοὺς χρόνους ἤδη λείπω ἀπὸ τὴν φίλην πατρίδα καὶ οὐδὲ ἐλπίδα ἔχω νὰ τὴν ξαναΐδω, ἡ ἀγάπη ὅμως πρὸς αὐτὴν καὶ τὸ σέβας πρὸς τοὺς ἐντίμους καὶ ἀγαθοὺς συμπολίτας μου πάντοτε διατηρῆται καὶ ἐπιθυμῶ

---

(1) Konstadin D. Moravenow, αὐτόθι, σελ. 103.

(2) Ἴδε καὶ Ἀ. Ἀμπρου Ἐνυάλη, «Ἑλληνισμός», Ἀθῆναι, ἔτ. 1929, σελ. 636.

(3) Τότε Εὐαγγέλιον καὶ ἡ ἀρχιερατικὴ μίτρα σῴζονται νῦν ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Μαρίνης. Ταῦτα οἱ νῦν Βούλγαροι ὁμόδοξοι ἐνορῖται προσπαθοῦσιν, ὡς μανθάνω, νὰ διαφυλάξωσιν ἀπὸ τῆς ἀπληστίας μεγαλοσχήμου Ἑλληνοφάγου κληρικοῦ, βουλομένου νὰ οἰκειοποιηθῇ αὐτά.

(4) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εὑρέθη ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς οἰκογενείας Γκιουμοὺς—γερδάνη. Εἶναι αὐτόγραφος μετὰ καθαροῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος καὶ καταλαμβάνει μίαν ὅλην σελίδα. Ἐν τῇ ἐκτυπώσει της διετηρήθησαν αἱ ὀλίγαι ἀνορθογραφίαι ὑπογραμμιζόμεναι, τὸ δὲ κτίζοντος πιθανῶς κατὰ lapsus calami ἐγράφη ἀντὶ τοῦ κτιζομένου. Ὁπωσδήποτε εἶναι αὕτη τρανὸν δεῖγμα τῆς φιλοπατρίας καὶ ἑλληνομαθείας τοῦ ἀνδρός, καὶ ἐπὶ γήρασι οὐδῶ, ζῶντος ἀπὸ ἡμίσεως σχεδὸν αἰῶνος μεταξὺ ἀλλογλώσσων καὶ ἀλλοφύλων.

νὰ ἀκούω τὴν εὐημερίαν σας καὶ τὸν πρὸς τὰ καλὰ τῆς πατρίδος ζῆλόν σας.

Διὸ καὶ εὐχαρίστως δέχομαι τὸ πρόσκλημά σας, ἔντιμοι συμπολῖται, καὶ νὰ μεθέξω καὶ ἐγὼ μὲ τὸ κατὰ δύναμίν μου εἰς τὸν κοινὸν ἱερὸν ζῆλόν σας τοῦ κτίζοντος ἤδη ἱεροῦ ναοῦ.

Γράφω πρὸς τοὺς εὐγενεστάτους κυρίους Πασχάλην καὶ Κωνσταντῖνον Παππαδάτους νὰ σᾶς μετρήσουν διὰ λογαριασμόν μου τουρκικὰ γρόσια χίλια δίδοντάς τους τὴν ἀνήκουσαν ἀπόδειξιν νὰ μοὶ τὴν ἐξαποστείλουν.

Ὡς πρὸς τὰς χρείας σας γνωρίζω, ὅτι ἀσήμαντος εἶναι ἡ προσφορά μου ἀλλὰ καὶ τὸν ὀβολὸν τῆς χήρας ἐδέξατο ὁ Κύριος. Διὸ καὶ παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε εὐμενῶς τὴν μικρὰν ταύτην προσφοράν μου.

Εὔχομαι δὲ πρὸς τὸν Κύριον καὶ τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον νὰ σᾶς ἐνδυναμώσῃ διὰ νὰ τελειώσετε τοῦτο τὸ ἀγαθὸν καὶ θεάρεστον ἔργον καὶ νὰ ἀνταμείψῃ τὴν προθυμίαν καὶ τὸν ζῆλόν σας.

Σᾶς συγχαίρομαι καὶ μὲ τὴν ζωηφόρον ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου μας ἐπιθυμῶντας σας νὰ τὴν πανυγηρίσετε φαιδρῶς καὶ χαρμοσύνως εἰς ἔτη πολλά.

Καὶ μὲ ὅλην τὴν βαθυτάτην ὑπόλειψιν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ διαμένω τῆς εὐγενείας σας προθυμότατος δοῦλος.

Μόσκβα 17 Ἀπριλλίου 1845.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΟΜΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

«Πρὸς τοὺς εὐγενεστάτους Κυρίους Ἐπιτρόπους καὶ Ἐνορίτας τοῦ θείου ναοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐπονομαζομένου τῆς Παναγίας.

Εἰς Φιλιππούπολιν.»

Ὁ Κομιζόπουλος μεθ' ὅλον τὸ φιλόφρον τῆς παρατιθεμένης ἐπιστολῆς δὲν ἠθέλησε προφανῶς νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ γενναίως εἴτε διότι ἔκρινε περιττὴν τὴν ἀνέγερσιν καὶ ἄλλου μεγαλοπρεποῦς ναοῦ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἑκατὸν βήματα μακρὰν τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, δυναμένου λίαν ἀνέτως νά ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ἐνοριτῶν ἀμφοτέρων τῶν ναῶν εἴτε διότι ἔκρινε περιττὴν γενναιοτέραν ἀρωγὴν εἰς ναόν, οὗτινος ἐνορῖται ἦσαν οἱ ἑκατομμυριοῦχοι μπεγλικτσῆδες (1) Δημήτριος Μήτσορας Μετσοβίτης καὶ ὁ Στογιάννης Θεοδώρου Τσαλίκογλου (Τσαλίκωφ) καὶ ἱκανοὶ ἄλλοι μεγαλέμποροι. Μετὰ ἓν ὅμως ἔτος, πυρποληθείσης τῆς

(1) Ἡ λ. τουρκικὴ ἐκ τοῦ μπεγλίκ. Οὕτω ἐλέγοντο οἱ ἐξωνούμενοι παρὰ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως τὸν φόρον τῶν αἰγοπροβάτων τῆς βαλκανικῆς χερσονήσου. Ἐκ τούτου πολλοὶ τζορμπατζῆδες (αὐθέντται) ἐν Φιλιππουπόλει ἐπλουτίσθησαν.

κεντρικῆς ἑλληνικῆς σχολῆς κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊὰν τῆς πόλεως τῷ 1846 μετὰ τοῦ πλείστου μέρους τῆς ἐν αὐτῇ πλουσίας εἰς κώδικας ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ἐκκλησιαστικῶν πατέρων βιβλιοθήκης, προσήνεγκεν γενναῖον χρηματικὸν ποσὸν πρὸς ἀνέγερσίν της καὶ τὴν βιβλιοθήκην αὐτῆς ἐφρόντισε νὰ πλουτίσῃ διὰ δωρεᾶς πολλῶν βιβλίων γενομένης ὑπὸ τῆς κυρίας Μαυροκορδάτου (1).

Ὁ Κομιτζόπουλος ἀπέθανεν ἐν Μόσχᾳ ἄγαμος ἐν βαθεῖ γήρατι πρὸ τοῦ 1850. Ἐκληροδότησε δὲ μέρος τῆς περιουσίας του περιδέσας εἰς ὁμολογίας τῆς Ἐθνικῆς τῆς Ἑλλάδος Τραπέζης εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Γεωργίου καὶ Μάνθου Ριζαρῶν ἱδρυθεῖσαν τῷ 1842 ἐκκλησιαστικὴν Ριζάριον σχολήν, ὅπως ἐκ τῶν τόκων αὐτῆς ἐκπαιδεύηται ὡς ὑπότροφος νέος τις ἐκ Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν περιχώρων αὐτῆς ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν ἑλληνισμὸν τῆς βορείου Θράκης ὡς ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος. Ἕνεκα δὲ τῆς ὑπερτιμηθείσης ἀξίας τῶν ὁμολογιῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἀποφάσει τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς σχολῆς, μετ' ἐνέργειαν τοῦ Φιλιππουπολίτου καὶ ὑποτρόφου αὐτῆς διδάκτορος τῆς Θεολογίας τοῦ καθηγητοῦ Νικολάου Τσιγκερίδου ἀντὶ ἑνὸς προσελαμβάνοντο δύο ὑπότροφοι καταγόμενοι ἐκ τῆς βορείου Θράκης (2). Αὕτη ἦτο ἡ τελευ-

---

(1) Ἴδε **Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου**, Θρακικά, τόμ. II, 1929, σελ. 113, σημ. 1.

(2) Διὰ τοῦ κληροδοτήματος τούτου πολλοὶ μέχρι τοῦδε τῶν ἐκ τῆς βορειοδυτικῆς Θράκης Ἑλλήνων διήνυσαν ὡς ὑπότροφοι τὴν μέσην ἐκπαίδευσίν των ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ. Τούτων δύο μόνον ἐγένοντο ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι, οἱ Φιλιππουπολῖται Γεώργιος Τζωαννόπουλος, ἐφημέριος τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς κεντρικῆς σχολῆς καὶ Ἰωάννης Μακούλης, διδάσκαλος ἐν τῇ αὐτῇ σχολῇ καὶ εἶτα ἱερεὺς ἐν Κύπρῳ, διδάσκαλοι δὲ χωρὶς νὰ ἱερωθῶσιν οἱ Φιλιππουπολῖται Γεώργιος Δημητριάδης, ὁ θεολόγος Νικόλαος Τσιγκερίδης καὶ ὁ Ποιμενίδης, ὁ Στενιμαχίτης φιλόλογος Γεώργιος Μουσαῖος καὶ ὁ Βουδενώτης θεολόγος Ἀργύριος Πολυχρονίδης. Πάντες δὲ οἱ λοιποὶ τῶν μέχρι τοῦ 1906 ἀποφοιτησάντων τῆς σχολῆς ἐτρέποντο, παρὰ τὰς πρὸς τὸ κληροδότημα ὑποχρεώσεις των, εἰς ἄλλα ἐπαγγέλματα. Ἄγνωστόν μοι, πῶς διατίθεται νῦν τὸ κληροδότημα μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Ἑλλην. Κοινότητος Φιλιππουπόλεως.

Ὁ ναὸς τῆς Παναγίας εἶναι ὁ πρῶτος τῶν ἐν Φιλιππουπόλει ἑλληνικῶν ναῶν ἁρπαγεὶς ὑπὸ τῶν ὁμοδόξων Βουλγάρων τῷ 1852 ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι εἰς τὴν ἐκ βάθρων ἀνοικοδόμησιν αὐτοῦ τῷ 1844 συνέδραμον κατὰ τὸ πλεῖστον αὐτοί, καθ' ὅσον ἐνορῖται αὐτοῦ ἦσαν οἱ Βούλγαροι ζάπλουτοι μπεγλικτζῆδες Τσαλίκογλου, οἱ μεγαλέμποροι Γκέσογλου καὶ ἄλλοι τινές, μέγα ἰσχύοντες παρά τε τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ καὶ τοῖς Πατριαρχείοις. Ἐκ τούτου ἐπετράπη ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς νὰ τελῆται ἐν αὐτῷ ἡ λειτουργία καὶ σλαυιστὶ χάριν τῶν Βουλγάρων Φιλιππουπολιτῶν παρὰ τὰς διαμαρτυρίας καὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων, προσπαθούντων νὰ διατηρήσωσιν ἐν ταῖς χερσὶ των τὰ ἀπ' αἰώνων εὐαγῆ των ἱδρύματα καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς γλῶσσαν τῶν πατέρων των. Οἱ Ἕλληνες ἐνορῖται τοῦ ναοῦ, συμποσούμενοι εἰς 39 οἰκογενείας

ταία ἐθνικὴ πρᾶξις τοῦ φιλοθρήσκου καὶ φιλοπάτριδος ἀνδρός, μεγάλου εὐεργέτου τῆς ἑλληνικῆς ποτε κοινότητος Φιλιππουπόλεως.

Δημήτριος Ι. Μπίρδας

Καὶ οὗτος δυνατὸν νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν λογίων Φιλιππουπολιτῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, διότι μετὰ τὴν λῆψιν τοῦ ἰατρικοῦ του πτυχίου ἐγ-

---

κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα, μὴ ἀνεχόμενοι τὴν σλαυικὴν γλῶσσαν προέτειναν εἰς τοὺς Βουλγάρους συνενορίτας των ν' ἀποδώσωσιν αὐτοῖς ἄσμενοι τὰ δοθέντα χρήματα πρὸς ἀνάκτισιν τοῦ ναοῦ, ὅπως ἀποχωρήσωσιν ὡς μειονοψηφία τῆς ἐνορίας καὶ κτίσωσιν ἕτερον ναὸν ἴδιον· ἀλλ' οἱ Βούλγαροι δὲν ἐδέξαντο τὴν πρότασιν, διότι ἦτο ἀδύνατον διὰ τοῦ εὐτελοῦς ποσοῦ τῆς ἀρωγῆς των 190 Ὀθωμανικῶν λιρῶν, νὰ ἱδρύσωσι περικαλλῆ ναὸν ὡς τὸν καταληφθέντα, καθ' ἃ ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ ναοῦ καταφαίνεται: «Οἱ Βούλγαροι 19 χιλιάδας γροσίων δεδώκασιν ὡς συνδρομὴν εἰς τὴν ἀνέγερσιν καὶ ἀντ' αὐτῶν εἰλήφασι στασίδια διὰ τὰς γυναῖκάς των. Φιλιππούπολις, 13 Ἰανουαρίου 1860, ὁ ἐπίτροπος Σωτήρ. Κ. Τσικερδέκης». (Ἴδε, Ἀμερολήπτου, Περὶ τοῦ τρόπου καὶ τῶν μέσων, δι' ὧν πρόκειται νὰ μεταβληθῇ ἡ Φιλιππούπολις εἰς Πλόβδιφ, Ἀθῆναι, ἔτ. 1860, φύλλ. α', σελ. 22). Ὁ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως οὗτος ναὸς ἦτο παλαιότατος, κτισθεὶς ὑπό τινος Ἀμάντου, θάψαντος ἐν αὐτῷ τὸ θυγάτριόν του Ἐπιφάνιον κατ' ἐπιγραφὴν ἐπὶ πλακὸς εὑρεθεῖσαν ὑπὸ τὸ ἱερὸν σύνθρονον κατὰ τὴν τελευταίαν ἀνοικοδόμησίν του ἐκ βάθρων. (Ἴδε, Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, Θρᾳκικά, τόμ. ΙΙ, ἔτ. 1929, σελ. 348, σημ. 4). Ὁ ἐν ἔτει 1578 διελθὼν τῆς πόλεως Gerlach ἐπισκεψάμενος αὐτὸν περιγράφει ὡς ἑξῆς: «Ἐπὶ τοῦ τρίτου λόφου (δηλ. τῆς Εὐμολπιάδος) εὑρίσκεται παλαιά τις μικρὰ ἐκκλησία ἑλληνική, ἐφ' ἧς εἶναι ἐζωγραφημένος ὁ ἅγιος Ἐλευθέριος καὶ ἄλλοι ἅγιοι· ἐντὸς δ' αὐτοῦ ὑπάρχει τοιχογραφία παριστῶσα ὁλόκληρον τελετήν. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του φέρει τις προσφορὰν ἐν μανδυλίῳ, ἑκατέρωθεν δ' αὐτοῦ πορεύονται ἐντεῦθεν μὲν δύο κρατοῦντας λαμπάδας, ἐκεῖθεν δὲ ἕτεροι δύο κρατοῦντες κυκλοτερεῖς δίσκους, ὄπισθεν δ' ἀκολουθεῖ ἄλλος φέρων δισκοποτήριον ἐπικεκαλυμμένον διὰ μανδήλας, μεθ' ὃν ἕτερος φέρων κανδήλαν. Ἄνωθεν τῆς ὅλης τοιχογραφίας ὑπάρχει ἐπιγραφή τις—ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ—καὶ ἄλλα τινά». (Perioditschesko spisanie, τόμ. VI, ἔτ. 1883, Sredets, σελ. 108-111, μετάφρασις βουλγαρικὴ Jirecek ἐκ τοῦ ὁδοιπορικοῦ, ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ Samuel Gerlach, ἐν ἔτει 1674, ἐν Frankfurt). Τῷ 1698 ἀνεκτίσθη αὖθις καὶ ἐζωγραφήθη δαπάνῃ καὶ φροντίδι τοῦ ῥήτορος Ἀνδρονίκου, οὗτινος, ὡς καὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του, αἱ εἰκόνες ἦσαν ἐζωγραφημέναι ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ νάρθηκος καὶ διετηροῦντο ζωηραὶ μέχρι τῆς ἐκ βάθρων τῷ 1844 ἀνοικοδομήσεώς του μετὰ τῆς ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ νάρθηκος ἐπιγραφῆς, ἧς εὐτυχῶς τὰ κυριώτερα μέρη, λίαν ἐκτεταμένης οὔσης διεφύλαξεν ὁ Τσουκαλᾶς. (Ἴδε, Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου, αὐτόθι). Ἐν ἔτει 1844 κατεδαφισθεὶς αὖθις ἀνηγέρθη λιθόκτιστος κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου τῇ συνδρομῇ τῶν Ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν, δόντων τῶν Βουλγάρων μόνον 190 λίρας πρὸς ἀγορὰν στασιδίων διὰ τὰς γυναῖκάς των. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1872 διατελεῖ μητροπολιτικὸς τῶν Βουλγάρων ναὸς καὶ ἐν τῇ αὐλῇ αὐτοῦ εἶναι οἱ τάφοι τῶν πρώτων Βουλγάρων μητροπολιτῶν τῆς Πλόβδιφ, Παναρέτου καὶ Ναθανιήλ.

κατέστη εἰς τὴν Φιλιππούπολιν, ὅπου ἐξήσκησε τὴν θείαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ τέχνην μέχρι τοῦ θανάτου του, πολλαπλῶς ἐθνικῶς δράσας καὶ μεγάλης ὑπολήψεως ἀπολαύων παρ' ἅπασι τοῖς συμπολίταις. Ἐγεννήθη τῇ 12 Δεκεμβρίου 1800 ἐν Βελβενδῷ τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ πατρὸς ἱερέως καὶ πρωτοπρεσβυτέρου Ἰωάννου μητρὸς δὲ Ναζῆς Δήμου. Τὴν ἐκπαίδευσίν του συνετέλεσεν ἐν τῷ ἀκμάζοντι τότε Ἑλληνικῷ σχολείῳ τῆς πατρίδος του ὑπὸ τὸν σοφολογιώτατον ἐν ἱερεῦσι κύριον Νικόλαον Χ' Τριανταφύλλου. «οὗ ἡ καλοκαγαθία, ἐπιμέλεια καὶ αἱ μέγισται πρὸς ἐμὲ εὐεργεσίαι δὲν θέλουν ἐξαλειφθῆ ἀπὸ τὴν μνήμην μου μέχρι τελευταίας εἰσπνοῆς» (1) κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ τωύτου.

Ἀπολυθεὶς τῆς σχολῆς τῷ 1820 διετέλεσε διδάσκαλος τῶν Ἑλληνικῶν εἰς τὴν πλησίον τῇ γενετείρᾳ του κώμην Καταφύγιον ἐπὶ δύο ἔτη, ἐξ ἧς παθούσης κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατέφυγεν εἰς Ζέμονα, ὅπου ἐδίδαξεν ἐν τῇ ἑλληνικῇ αὐτῆς σχολῇ ἕτερα δύο ἔτη 1822-24. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Πέστην τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἐκμαθὼν τὴν Λατινικὴν ἐφοίτησεν εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη. Κατόπιν ἐγκατέστη εἰς Βιέννην ὡς διδάσκαλος τῶν ἀνεψιῶν τοῦ ζαπλούτου καὶ φιλογενοῦς Μάρκου Καρζιᾶ, ἐξασκούμενος ἅμα εἰς τὰς κλινικὰς τῆς ἰατρικῆς, χειρουργικῆς ὀφθαλμολογίας καὶ μαιευτικῆς ἐπὶ δύο σχεδὸν ἔτη. Τῇ 9 Ἰουλίου 1830 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς ἐν Γερμανίᾳ Χάλλης καὶ ἐγκατέστη ἀμέσως εἰς Φιλιππούπολιν κατὰ σύστασιν τῶν ἐν Βιέννῃ ἐμπορευομένων Φιλιππουπολιτῶν. Ἐνοσήλευσεν ἐπιτυχῶς καὶ τὸν διελθόντα τῷ 1833 διὰ τῆς Φιλιππουπόλεως Γάλλον ποιητὴν Ἀλφόνσον Λαμαρτῖνον ἐν τῇ παρὰ τῷ Αἵμῳ κώμῃ Γενίκιοϊ. Ἀπέθανε τῷ 1855 ἐν Φιλιππουπόλει ἀφεὶς μίαν θυγατέρα, τὴν ἐρίτιμον κυρίαν Θεοφανὼ Ζήση Νέμτσογλου ἧς ἔγγονος ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἰατρὸς Ζήσης Δημ. Νέμτσογλου.

Ἔργα αὐτοῦ : Διατριβὴ ἐναίσιος ἰατρικὴ πραγματευομένη ἐν γένει περὶ ζωῆς. Ἐν Ἄλλῃ, 1830, λατινιστὶ καὶ ἑλληνιστί. Ἐν τῷ τέλει αὐτῆς σύντομος αὐτοβιογραφία τοῦ συγγραφέως μέχρι τοῦ χρόνου τῆς εἰς ἰατρὸν ἀναρρήσεώς του.

Ὁ **Κωνσταντῖνος Δημ. Παπαδόπουλος** ἐγεννήθη ἐν Φιλιππουπόλει τελευτῶντος τοῦ ΙΗ αἰῶνος ἐσπούδασεν αὐτόθι καὶ εἰς Μόσχαν ἀπελθὼν ἔλαβε τὸ πτυχίον τοῦ διδάκτορος (μαγίστωρ) τῆς φιλολογίας. Τὸν διδάσκαλον μετερχόμενος αὐτόθι ἔγραψε «Γραμματικὴν ρωσο-γραικικὴν ἤτοι μέθυδον διὰ νά σπουδάσῃ τις εὐκόλως τὴν ρωσσικὴν διάλεκτον, τύποις ἐκδο-

(1) σελ. 78 τῆς ἐναισίμου διατριβῆς τοῦ αὐτοῦ.

θεῖσαν εἰς χρῆσιν τῶν ὁμογενῶν, ἐν Μόσχᾳ 1816».Ταύτην ὁ φιλογενὴς ἀνὴρ ἀφιεροῖ τῷ τότε ὑπουργῷ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας Κόμητι Ἰωάννῃ Α. Καποδίστριᾳ. Ὁ αὐτὸς ἐξέδοτο καὶ ἄλλο ἔργον νέοι διάλογοι ρωσο-γραικικοὶ Πετρούπολις 1826.

Ἰωάννης Λεοντόπουλος ἐγεννήθη ἐν Μυριοφύτῳ κατὰ τὸ β΄ ἥμισυ τοῦ ΙΙΙ΄ αἰῶνος.Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους σχολῇ ὑπὸ τὸν Ματθαῖον τὸν Γανοχωρίτην διδάσκοντα τὰ γραμματικά, ὡς εἴπομεν, (1737-9), διωρίσθη εἶτα διδάσκαλος ἐν Μυριοφύτῳ καὶ εἶτα ἐν τῇ Μ. Σχολῇ ἴσως ἀπὸ τοῦ 1813 καὶ κατόπιν ἰδιωτικῶς ἐν τοῖς οἴκοις ἐπιφανῶν Ἑλλήνων. Κληθεὶς δ' εἶτα ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας ἐδίδαξεν ἐν τῇ σχολῇ Ραιδεστοῦ, μέχρι τοῦ 1822 καὶ εἶτα τῷ 1823 ἐν τῇ τοῦ Μυριοφύτου. Λαβὼν μέρος ἐν τῇ συντάξει τοῦ ἑλληνικοῦ Λεξικοῦ **«Κιδωτὸς»** τῷ 1816 εἰργάσθη ἐνδελεχῶς καὶ ἀπέθανε τῷ 1828, γέρων, ὡς φαίνεται ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ τῇ προτασσομένῃ εἰς τὴν Γραμματικὴν, ἣν ἐξέδοτο ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1826 (1) καὶ ἐν ᾗ γράφων τῷ Ἡρακλείας Ἰγνατίῳ λέγει : «γήρατι καὶ τοῖς τῆς πονηρᾶς τύχης κύμασι προσπαλαίοντα καὶ οὐ μικρὸν ἐκλελοιπότα καὶ ἀπαυδήσαντα». Υἱὸς τούτου ὑπῆρξεν ὁ τῷ 1881 ἀποθανὼν ἐπίσκοπος Μυριοφύτου Βρηγόριος κατὰ Γεδεὼν (Χρον. πατρ. ἀκαδ. σ. 210 σημ.) Περὶ τούτου μετ' εἰκόνος ἔγγραψεν ὁ Γεδεών, ἐν τῇ μνήμῃ Γανοχώρων.

Ματθαῖος ἐγεννήθη ἐν Αἴνῳ μεσοῦντος τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος· ἐσπούδασεν ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους Σχολῇ ὑπὸ τὸν Σέργιον Μακραῖον τὸ πρῶτον διδάξαντα ἀπὸ τοῦ 1777-1793. Διάκονος χειροτονηθείς, κατὰ Γεδεὼν (Χρον. πατρ. Ἀκαδημ. σ. 205) καὶ κατόπιν ἱερεὺς διωρίσθη διδάσκαλος τῆς ἐν Ἐπιβάταις σχολῆς; ἐφ' ἱκανὸν (1796-8), ὅτε τῷ 1802 ἴσως καλεῖται ὡς διδάσκαλος εἰς τὴν Μ. τοῦ Γένους σχολὴν τῶν γραμματικῶν, ζῶν ἐν θαυμαστῇ σεμνότητι βίου, διὸ καὶ πάντες ὑπελήπτοντο αὐτόν· ἀποσυρθεὶς τῆς δημοσίᾳ διδασκαλίας ἐδίδασκε κατ' οἶκον τοὺς παῖδας τῶν Καλλιμαχῶν καὶ Μαυρογενῶν, τῇ προστασίᾳ τῶν ὁποίων κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1807 προχειρίζεται μητροπολίτης Αἴνου, ὅπου, ὡς γράφει ὁ πολὺς Σαμουὴλ ὁ Κύπριος **«εἰ καὶ μὴ ἐδίδασκεν ἦν σιωπῶσα διδασκαλία τῆς ἀρετῆς»**. Πολλαχῶς τὴν πατρίδα εὐεργετήσας προῆχθη εἰς μητροπολίτην Θεσσαλονίκης

---

(1) Νέα ὁδηγὸς ἢ ἐγχειρίδιον περὶ κλίσεως, ὀρθογραφίας καὶ συντάξεως τῶν Ὀκτὼ τοῦ λόγου μερῶν συλλεγὲν ἐκ διαφόρων ἐγκρίτων Γραμματικῶν σαφῶς, συντόμως καὶ ἀνελλιπῶς ὡς οἷόν τε. Μέρος πρῶτον ἰαμβικόν. «Σοφὴ μέλισσα ἀνθέων, ὧν ἂν θέλῃ συνάζει κηρίον τε καὶ μέλι». παρὰ Γ. Χασιώτῃ περὶ τῶν δημωδῶν μνημείων, Ἀθ. 1910 σ. 191.

τῷ 1821 καὶ τῷ 1823, μηνὶ Αὐγούστῳ, εἰς τὸν θρόνον Κυζίκου ὅπου ἀπέθανε κατ' Ἰούλιον τοῦ 1831, καταλιπὼν τὰ ἑξῆς ἔργα : α) «ἀντίρρησιν πρὸς τὴν ἐν εἴδει ἀπολογίας περὶ τῆς εἰς τὸ χυδαῖον ἰδίωμα μεταφράσεως τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ἀποσταλεῖσαν τῇ τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίᾳ ἐπιστολὴν τοῦ Τορνόβου Ἱλαρίωνος» Κωνσταντινούπολις 1841 β) ἐπανάληψις τῆς Λογικῆς Εὐγενίου (κατὰ Ἀναστάσιον τὸν Οἰκονόμον Ἀμπελακίων, ἀπολογία ἱστορικοκριτικὴ ἐν Τριεστίῳ 1814 σ. 218) γ) περιγραφὴν τῆς Κυζίκου κατὰ Γεδεὼν (Χρονικὰ Πατριαρχ. Ἀκαδ. σ. 207 σημ.)

Ματθαῖος ὁ ἐκ Γανοχώρων ἐγεννήθη μεσοῦντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ μετὰ τὰ πρῶτα γράμματα ἐσπούδασεν ἴσως ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους σχολῇ ἐν ᾗ εἶτα καὶ ἐδίδαξεν κατὰ μὲν τὸν Κωνστάντιον (Ἐλάσσονες συγγραφαὶ ὑπὸ Θ. Ἀριστοκλέους σ. 361) κατὰ τὰ ἔτη 1786-9 ἢ κατὰ Γεδεὼν (χρον. πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας σ. 203 1787, 88 καὶ 89 καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Γανοχώροις 1790 κατὰ Παρανίκαν (Σχεδίασμα κτλ. σ. 44). (1) Τῷ 1794 καὶ ἐντεῦθεν ἐδίδαξεν ἐν Μυριοφύτῳ. Κατὰ τὸν συγγραφέα Κ.Ν.Σάθαν (Νεοελληνικὴ Φιλολογία σ. 615) ἐδίδαξε καὶ ἐν Βουκουρεστίῳ. Ἄγνωστον ποῦ ἀπέθανε πρὸ τοῦ 1807, ὅτε ὁ Νικόδημος ὁ Νάξιος, καλῶν αὐτὸν Μυριοφωτηνόν, ἀναγράφει ὡς μακαρίτην. Τὰ περὶ τῶν 4 διδασκάλων Ματθαίων συγχρόνων ὄντων εἶναι συγκεχυμένα, ὡς εἴπομεν ἐν τοῖς περὶ σχολείων.

Ὁ Ματθαῖος, ἐκτὸς τῆς ἐκδεδομένης Γραμματικῆς, Βιέννη 1795 καὶ 1816 καὶ τοῦ περὶ συντάξεως (Βρετοῦ Νεολ. Φιλολ. τόμ. Β' 260, 272), Γ. Χασιώτου, περὶ τῶν δημωδῶν Μνημείων, Ἀθ. 1910 σ. 180-1, ἔγραψε καὶ τὰ ἑξῆς :

α) Θεματογραφία καὶ ψυχαγωγικὴ ἑρμηνεία τῶν στοιχείων α, β, γ τῆς Ἰλιάδος, Ἱεροσ. βιβλ. ὑπὸ Α. Παπ. Κεραμέως Α' 364.

β) Θέματα διὰ στίχων ἰαμβικῶν, αὐτόθι.

γ) Ἐπίγραμμα καὶ στίχοι εἰς τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Κοσμᾶν (Κωσταντῖνον) Γανοχωρίτην, γραφέα τῆς βίβλου.

δ) Περὶ μέτρου ἰαμβικοῦ εἰς 100 στίχους Ἰαμβείους· ἐγράφη Ἰουλίου 10 1787, αὐτόθι.

ε) Τρεῖς ἐπιστολαὶ ἰαμβικαὶ εἰς τὸν ἄνω μνημονευθέντα Κωνσταντῖνον· αὐτόθι.

στ) Ἐπιγράμματα 11 : εἰς Χριστόν, εἰς Θεοτόκον, εἰς Πρόδρομον, εἰς ναὸν μητροπόλεως Γάνου, εἰς ὁσίους Ὀνούφριον καὶ Πέτρον, εἰς Ζωοδόχον

(1) Ἀλλὰ ἡ σχολὴ αὕτη ἱδρύθη τῷ 1795 ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας Μελετίου τοῦ Λερίου.

Πηγήν, εἰς Προφήτην Ἠλίαν, εἰς Ἀναργύρους, εἰς Σταυρόν, εἰς Ἅγιον Προκόπιον, εἰς τὸν ἅγιον Παρθένιον, ἐπιτύμβιον ἀνδρογύνου, αὐτόθι 365, εἰς ὅρκον σωτήριαν Βασιλείου τοῦ Ποστελνίκου (Σάθας Νεοελ. φιλ. σ. 615).

ζ) Ἡρωελεγεῖα εἰς τὴν χώραν τῶν Γανοχώρων καὶ εἰς τὰς ἐν αὐτῇ Πηγάς, ἀλλὰ ταῦτα εἰσὶν ἑτέρου συμπολίτου τοῦ Ματθαίου, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Μυριοφυτινοῦ, αὐτόθι.

η) Θέματα εἰς τὸ περὶ συντάξεως, αὐτόθι 366.

θ) Ἐγχειρίδιον περὶ συντάξεως τῶν τοῦ λόγου μερῶν . . . . ἐγράφη τῷ 1792 κατὰ Μάρτιον διὰ χειρὸς τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Γανοχωρίτου ἐξεδόθη δ' ἐν Βιέννῃ 1795, αὐτόθι 379.

ι) Περίληψις τῆς λογικῆς Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, αὐτ. 382 καὶ 384.

ια) Μεταγλώττισις τῶν Κατηχήσεων Θεοδώρου Στουδίτου Κῶδιξ 7 Παναχράντου Ἄνδρου (Λάμπρος ἐν ἐπετηρίδι Γ' Παρνασσοῦ 131).

ιβ) Ματθαίου Μυριοφύτου Γανοχώρων περὶ συντάξεως, χάριν τῶν παρ' αὐτῷ παιδείας ἕνεκα φοιτώντων νέων ἐν χειρογράφῳ 65 τῆς Ἱ. Ε.Ε.Ε. Ἰδὲ Νέον Ἑλληνομνήμονα τόμ. Ζ' σ. 82-3.

ιγ) Περὶ τῆς τοῦ Ἑρμογένους ρητορικῆς (Ν. Λογάδου, πρόλογος τῆς τοῦ Ἑρμογένους ρητορικῆς, ἧς, κατὰ Γεδεών, ἐξεδόθησαν 35 τυπογραφικὰ φύλλα (Χρον. Πατρ. Ἀκαδημίας σ. 205 σημ.).

Ὁ **Μιχαὴλ Ἀναστάσιος** ἐγεννήθη ἐν Φιλιππουπόλει τοῦ ΙΗ' αἰῶνος φθίνοντος. Διδαχθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ γράμματα ἀπῆλθεν εἰς Ρωσίαν καὶ δὴ εἰς Μόσχαν καὶ ἐνταῦθα ἐδίδασκε τὴν ἑλληνικὴν εἴς τε Ἕλληνας καὶ Ρώσους διὰ τοῦτο προέβη καὶ εἰς σύνταξιν α) «Γραμματικῆς τῆς Ρωσικῆς διαλέκτου ἐρανισθείσης μετ' ἐπιμελείας παρὰ Ἀναστασίου Μιχαὴλ τοῦ ἐκ Φιλιππουπόλεως τῆς κατὰ τὴν Θράκην καὶ ἀφιερωθείσης τῇ τιμίᾳ τῶν ἐν Μόσχᾳ πραγματευομένων Ρωμαίων ἀδελφότητι, ἐν Μόσχᾳ 1796 ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ τυπογραφίᾳ τῆς Οὐνιβερσιτᾶς (Πανεπιστημίου β) ποιήματος Νὺξ καὶ Ἡμέρα Ρωσίας, ὡς εἶπεν ὁ Ἀναστάσιος Γεωργιάδης Λευκίας ὁ Φιλιππουπολίτης τῷ Βρετῷ. Φαίνεται δ' ὅτι ἐν Μόσχᾳ καὶ ἐν γένει ἐν Ρωσίᾳ ὑπῆρχον κέντρα Θρᾳκῶν.

Χρῆστος Νικολαΐδης. Ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει τελευτῶντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος· μετὰ τὰ πρῶτα ἐν τῇ γειναμένῃ γράμματα ἀπῆλθεν εἰς Ἑλβετίαν καὶ ἐσπούδασε νομικά. Θέλων ὅμως νὰ ὠφελήσῃ τοὺς μαχομένους Ἕλληνας ἐξέδοτο ἐν Γενεύῃ τῷ 1824 ἐκ τοῦ γαλλικοῦ μεταφράσας τὸ βιβλίον : «Κοινωνικὴ περιέχουσα τὴν γυμναστικὴν καὶ πρακτικὴν τοῦ πεζικοῦ στρατεύματος» εἰς 2 τόμους εἰς 8ον, ὧν ὁ δεύτερος κατὰ τὸν Βρετὸν περι-

έχει τὰ σχήματα καὶ τοὺς πίνακας» Κατελθὼν ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου (1828 - 1831) εἰς τὴν Ἑλλάδα διωρίσθη δικαστής.

Ἰωάννης Παπαδόπουλος κατήγετο ἐξ Ἀδριανουπόλεως καὶ λόγιος ὢν ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὰς ἀρχὰς ΙΘ΄ αἰῶνος, ὁπόθεν μεταβὰς εἰς Δαμασκὸν προέστη ἐπὶ πολλὰ ἔτη τῶν πραγμάτων τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Ἀντιοχείας μετὰ μεγάλης φήμης καὶ ἀνιδιοτελείας ὡς γράφει περὶ αὐτοῦ ὁ ἐκ Περιστάσεως λόγιος ἀρχιμανδρίτης Κύριλλος Ἀθανασιάδης ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀθηνῶν **«Σωτῆρι»** τοῦ 1890 σ. 257.

Ἐκ Γανοχώρων κατήγετο καὶ ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις διδάσκαλος **Κοσμᾶς** (1820-1). Οὗτος τῷ 1816 ἐξέδοτο ἐν Βιέννῃ Παρακλητικὸν κατὰ τῆς πανώλους περιέχον τέσσαρας παρακλήσεις, δαπάναις τοῦ Ἁγίου Τάφου.Παρ' αὐτῷ ἐδιδάχθη ὁ ἐκ Χώρας πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἱερόθεος (οὗ ἰδὲ τὸν βίον)

Ὁ **Κοσμᾶς Κοκκίδης** ἐγεννήθη ἐν Γάνῳ τῆς Θρᾴκης τελευτῶντος τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατρίδι καὶ εἶτα ἐν τῇ ἀκμαζούσῃ σχολῇ τῆς Χίου. Ἀρξαμένης τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κατῆλθεν εἰς τὴν μαχομένην Ἑλλάδα καὶ ὡς γραμματεὺς τοῦ Νικολάου Μπόταση μετέσχε τῶν ἀγώνων περὶ τὸν Ἀκροκόρινθον καὶ τὴν Ἀκρόπολιν Ἀθηνῶν. Τῷ 1829 ἱδρυθείσης τῆς σχολῆς Εὐελπίδων ἐν Ναυπλίῳ, προσελήφθη καθηγητὴς καὶ εἶτα ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἀπέθανεν ὡς συμβολαιογράφος τῷ 1864 μεταφράσας ἐκ τοῦ Λατινικοῦ τὸ «**μωρίας Ἐγκώμιον**» τοῦ περιφήμου Ὁλλανδοῦ Δεζιδερίου Ἐράσμου, τοῦ ἐφαρμόσαντος τὴν ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν ἐρασμιακὴν προφοράν.

Τούτου υἱὸς εἶναι ὁ **Ἱφικράτης Κοκκίδης**, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Ἰανουαρίου 1834 ὅπου καὶ ἐσπούδασεν ἐπιμελῶς τὰ ἐγκύκλια καὶ εἶτα ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ τῶν Εὐελπίδων. Ἀποσταλεὶς εἶτα συνεπλήρωσε τὰς στρατιωτικὰς σπουδὰς ἐν Βερολίνῳ.Κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1867 διωρίσθη ἀξιωματικὸς τῶν γενικῶν Ἐπιτελῶν.Κατὰ τὸν Ρωσο-τουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877-8 ἐχρημάτισεν ἐπιτελάρχης τοῦ εἰς Δομοκὸν εἰσβαλόντος ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τῷ 1881-8 μέλος τῆς καταλαμβανούσης τὰς νέας χώρας τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου ἐπιτροπῆς. Τῷ 1896 προαχθεὶς εἰς ὑποστράτηγον ἐδίδασκεν ἐν τῇ σχολῇ τῶν Εὐελπίδων τὴν στρατιωτικὴν γεωγραφίαν καὶ τῇ ἐνεργείᾳ του ἐξεδόθησαν νέοι στρατιωτικοὶ χάρται ἐν Βιέννῃ τῆς τε παλαιᾶς Ἑλλάδος καὶ τῶν νέων χωρῶν,στρατιωτικὴ Γεωγραφία (Ἀθ. 1891) καὶ πλεῖστα ἄλλα λιθογραφημένα στρατιωτικὰ ἔργα.

Ἀδελφὸς τούτου εἶναι ὁ **Δημήτριος Κ. Κοκκίδης** γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις κατ' Ὀκτώβριον 1841. Ἐσπούδασεν αὐτόθι ὑπὸ τὸν γυμνασιάρ-

χην Χορτάκην· βραβευθεὶς ἐν διαγωνισμῷ ἀπεστάλη εἰς Βερολῖνον καὶ Παρισίους ἀναλώμασι τοῦ ἐν Βιέννῃ ζαπλούτου ὁμογενοῦς βαρώνου Σ. Σίνα πρὸς σπουδὴν τῆς ἀστρονομίας διὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις ἱδρυθὲν Ἀστεροσκοπεῖον, οὗ, ἐπανακάμψας ἐξ Ἑσπερίας, διωρίσθη ἐπιμελητὴς ὑπὸ τὸν διευθυντὴν Ι. Σμὶθ καὶ συγχρόνως ὑφηγητὴς τῆς ἀστρονομίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ καθηγητὴς τῆς μηχανικῆς ἐν τῇ σχολῇ Εὐελπίδων καὶ τῇ 10 Ἀπριλίου 1877 ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας καὶ τῇ 30 Μαρτίου 1881 τακτικὸς καὶ συγχρόνως, θανόντος τοῦ Σμίθ, διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπείου μέχρι τοῦ θανάτου, συμβάντος ἐν Ἀθήναις τῷ 1896. Ὁ Κοκκίδης ἵδρυσε τοὺς ἀνὰ τὸ κράτος μετεωρολογικοὺς σταθμοὺς καὶ κατέγραψεν ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ ὑπὲρ τὰς 3,000 φωτομετρικὰς παρατηρήσεις

ΕΡΓΑ ΑΥΤΟΥ

α) Μαθήματα ἀστρονομίας, Ἀθῆναι τόμ. Α΄ 1884 τόμ. Β΄ 1887.

β) Θεωρητικὴ Μηχανικὴ (ἀτελὴς)

γ) Μελέτη περὶ Κλαυδίου Πτολεμαίου ἐν «**Ἴλισσῷ**» 1871 σελ. 25 31 καὶ 97—102.

Περὶ αὐτοῦ ἰδὲ Ἡμερολόγιον Κ. Σκόκου 1897—Θρακικὴν ἐπετηρίδα 1897 σελ. 318. Ὑπῆρχεν ἔτι Κ.Κοκκίδης δικηγόρος ἐν Μιτυλήνῃ ἀποθανών, οὗ ὁ υἱὸς Γεώργιος δημοσιογραφεῖ ἐν Ρόδῳ, ἐκδίδων τὴν **Νέαν Ρόδον** μέχρι σήμερον.

Ὁ **Στέφανος Κ. Καραθεοδωρῆς** ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει τῷ 1789· Ἐσπούδασεν αὐτόθι τε καὶ ἐν Κυδωνίαις συμμαθητὴν τῷ 1809 ἔχων τὸν Γεώργιον Κλεόβουλον τὸν Φιλιππουπολίτην. Τελευτῶντος 1809 ἀπῆλθεν εἰς Πίσαν πρὸς σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας καὶ ἰατρικῆς ἔχων σύμβουλον τὸν αὐτόθι διατρίβοντα Οὐγγροβλαχίας Ἰγνάτιον, μεθ' οὗ σώζεται ἡ ἀλληλογραφία (1814—9). Χάριν περιηγήσεως καὶ μελέτης τῷ 1811—2 συναντῶμεν αὐτὸν ἐν Φλωρεντίᾳ, ἔνθα συνηντήθη μετὰ τοῦ ἄλλοτε συμμαθητοῦ του ἐν Κυδωνίαις Νικολάου Θησέως, φιλογενοῦς Κυπρίου νέου (ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἠλία Τανταλίδου βιογραφίᾳ σ. 25), μεθ' οὗ τῷ 1816 ἀπῆλθεν εἰς Τεργέστην. Ἀνακηρυχθεὶς διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς τῷ 1819 ἐπέστρεψεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου διωρίσθη σχολάρχης. Σώζεται μάλιστα καὶ ἡ πραγματεία του **περὶ διοργανώσεως τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει παιδείας.** Διδάξας μετὰ τριῶν ἄλλων τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Ἰταλικὴν (Λόγιος Ἑρμῆς 1820 σ. 354—6, ὅπου ὁ λόγος του(1), κατελήφθη

1) Πρβλ. καὶ λόγον τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1819 (Λόγιος Ἑρμῆς σ. 778—9) ὑπῆρχον δὲ καὶ 3 παιδαγωγικὰ σχολεῖα (κοινά).

ὑπὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὅτε ἡ σφόδρα τουρκοκρατουμένη Θρᾴκη βεβαίως δὲν ἠδύνατο μὲν νὰ συνεπαναστατήσῃ, ἀλλ' ἠλεκτρίσθη ἐκ τῆς προκηρύξεως τῶν περὶ ἀπελευθερώσεως τοῦ γένους ἐλπίδων. Οὐχ ἧττον ὁ Καραθεοδωρῆς, σεβαστὸς ὢν τοῖς Τούρκοις ὡς ἰατρὸς παρέμεινεν ἐν τῇ πατρίδι του, ἀλλὰ τῷ 1824 ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἠναγκάσθη ὅμως ἐν τάχει νὰ ἐπιστρέψῃ, ἵνα μετὰ δύο ἔτη τύχῃ εὐνοϊκωτέρας περιστάσεως πρὸς ἐγκατάστασιν. Καὶ ὄντως τῷ 1824 εὐνοηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Μαχμοὺτ Β΄ κατέστη ἰδιαίτερός του ἰατρὸς καὶ τῇ εἰσηγήσει του ἱδρύθη ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰατρικὴ Σχολὴ ἧς ὡρίσθη πρῶτος διευθυντὴς καὶ καθηγητὴς ἰσόβιος († 11 Ἀπριλίου 1867) καὶ ὡς τοιοῦτος ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὰ ἐθνικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ πράγματα, πολλὰ γράψας οἷον **Εἰδύλλια** (Τεργέστη 1816), Ὕμνοι καὶ Εἰδύλλιον ὁ Τάφος 1817, Βακχικά, ἀπόλογοι τρεῖς 1826, δρᾶμα ἡ παρθενομάρτυς ἢ ἡ «Χία ἐν Καισαρείᾳ», τῷ 1830 περιέχουσα ἐθνικὸν ἐνδιαφέρον μέγα ἀλλ' ἀτελής, περὶ τῆς ἐπιστήμης τοῦ καλοῦ, περὶ τῆς πανώλους καὶ τῶν κατ' αὐτῆς προφυλακτικῶν μέτρων, θέσις, περὶ ἠθικοῦ χαρακτῆρος, ἐπίτομος Βοτανική, περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς ΕΙ (Κων)πολις 1847), εἰς ὃ ἀπήντησεν ὁ Γ. Χρυσοβέργης, καὶ πλείστας πραγματείας ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὸς ὑπῆρξε τῶν ἱδρυτῶν.

Τούτου υἱὸς ἦν ὁ **Ἀλέξανδρος Καραθεοδωρῆς** γεννηθεὶς τῷ 1833 ἐν Βυζαντίῳ ὁπόθεν μετὰ τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς ἀπελθὼν εἰς Παρισίους ἐσπούδασε τὴν νομικὴν παρακολουθῶν καὶ μαθηματικὰς ἐπιστήμας. Ἐπανακάμψας εἰς Κωνσταντινούπολιν μετήρχετο τὸν δικηγόρον καὶ τὰ μέγιστα διεκρίθη ἡ σπουδαιότης τἀνδρὸς ἐν τῇ πολυκρότῳ δίκῃ τοῦ Παναγίου Τάφου κατὰ τοῦ σφετερισθέντος τὰ ἐν Ρουμανίᾳ κτήματα ἡγεμόνος Κούζα. ὅτε καὶ ἐξέδοτο ἴδιον τρίτομον σύγραμμα γαλλιστί. Ἐκραγείσης τῆς μεγάλης Κρητικῆς ἐπαναστάσεως 1866—9 ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τοῦ μεγάλου Βεζύρου Ἀλῆ Πασᾶ συνετέλεσεν εἰς τὸν κατευνασμὸν τῶν ἐπαναστατῶν καὶ διωρίσθη ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῷ 1874 πρεσβευτὴς ἐν Ρώμῃ, ὁπόθεν μεταπεμφθεὶς ἀνέλαβε τὴν ὑφυπουργίαν πάλιν καὶ διεπραγματεύθη τὰ ζητήματα μετὰ τῆς Ρωσίας πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1877—8, μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὁποίου ἐπέμφθη ὡς α΄ πληρεξούσιος τῆς Πύλης εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου, ἐξ οὗ ἡ Τουρκία ἐξῆλθε κεκολωβημένη. Ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, ἀλλὰ διαφωνήσας πρὸς τὸν Σουλτὰν Χαμὴτ παρητήθη καὶ τῷ 1885 ἡγεμὼν τῆς Σάμου, εἶτα τῷ 1895 τῆς Κρήτης Γενικὸς διοικητής, ἐξ ἧς θέσεως παραιτηθείς, ὡς διαφωνήσας πρὸ τὸ κέντρον, συνέγραψε ποικίλας μελέτας ἐν τῷ ἐν Βυζαντίῳ ἐκδιδομένῳ περιοδικῷ

«Κόσμῳ» ὡς καὶ περὶ τῶν τριῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν, μεταφράσεις Ἀράβων καὶ Περσῶν ποιητῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν, περὶ τῶν τύμβων Νεμρὼδ—Δὰγ καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀπέθανε τῷ 1906.

Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆς ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ τῷ 1841. Σπουδάσας ἐν τῇ πατρίδι μετέβη εἰς Παρισίους εἶτα καὶ ἐνεγράφη ἐν τῇ **σχολῇ τῶν Γεφυροποιῶν.** Ἐπανακάμψας εἶτα εἰς Βυζάντιον διωρίσθη διευθυντὴς τῶν δημοσίων ἔργων, μεθ' ὃ παρὰ τῇ ἐπιτροπῇ τοῦ Δουνάβεως μετὰ τὸ 1878 ἀντιπρόσωπος τῆς Πύλης καὶ κατόπιν προήχθη εἰς σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας. Τῷ 1906 διωρίσθη ἡγεμὼν τῆς Σάμου, ὁπόθεν ἀποσυρθεὶς διέτριβεν ἐν Ἀθήναις ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1922. Ἔγραψε διαφόρους μελέτας καὶ δὴ περὶ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου.

Ὁ Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆς ἐξάδελφος τοῦ διδασκάλου καὶ ἰατροῦ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ. Οὗτος ἐγεννήθη τῷ 1802 ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ μετὰ τὰς οἴκοι σπουδὰς μετέβη εἰς Πάδουαν, Παρισίους καὶ Λονδῖνον καὶ τὴν ἰατρικὴν διδαχθεὶς ἐπανέκαμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ συστηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου προσελήφθη ἰατρὸς ὑπὸ τῶν Σουλτάνων Μαχμοὺτ καὶ Μεδζίδ. Κυρίως τὸν ἄνδρα διέκρινεν ἐπιτηδειότης περὶ τὴν χειρουργικήν. Ἐδημοσίευσε δ' ἱκανὰς μελέτας ἐν εἰδικοῖς περιοδικοῖς. Ἀπέθανε τῷ 1879.

Στέφανος Καραθεοδωρῆς εἶναι υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου, γεννηθεὶς τῇ 1η Ἰανουαρίου 1834 σπουδάσας δὲ Νομικὰ ἐν Βερολίνῳ· τῷ 1854 διωρίσθη τῆς Πύλης ἐπιτετραμμένος ἐν Πετρουπόλει, μεθ' ὃ ἐστάλη τῷ 1878 εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου· καὶ εἶτα πρεσβευτὴς εἰς Βρυξέλλας, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1908, γράψας ἱκανὰ ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλολογικοῦ Συλλόγου καὶ ἰδίας πραγματείας. Τὴν κόρην αὐτοῦ ἐνυμφεύθη ὁ καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Γεώργιος Στρέϊτ. Ὁ Καραθεοδωρῆς λόγιος ὢν καὶ μέλος πολλῶν συλλόγων ἔγραψεν ἱκανὰ ἔργα (1).

---

(1) Τούτου υἱὸς εἶνε ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου Κωνσταντῖνος γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1873, ὅπου ἐσπούδασε μαθηματικὰ καὶ εἶτα μηχανικὴν ἐν Βελγίῳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ πάλιν. Οὕτω μεμορφωμένος τῷ 1920 κατῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλλάδα καὶ προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του, συντελέσας εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Πανεπιστημίου Σμύρνης. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῷ 1822 μετέβη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐδίδαξεν ἔν τε τῷ Πολυτεχνείῳ καὶ τῷ Πανεπιστημίῳ.

Ὁ Στέφανος ἔγραψε :

α') Du droit international concernant les grands cours d' eau Leipzig 1861.

β') Τὸ αὐτὸ γερμανιστί: Das Stromgebiet, Hambourg 1887.

γ') Les imperatrices Byzantines, Bruxelles 1889.

Ὁ **Σκράντης Ἀρχιγένης** ἐγεννήθη ἐν Ἐπιβάταις (Ἱπποβάταις) παράλιῳ πολίσματι τῆς Θράκης ἐν Προποντίδι τῷ 180[1]. Ἐσπούδασεν ἐν Βυζαντίῳ ὑπὸ τὸν ἐκ Ρυσίου Νικόλαον Λογάδην, χρηματίσας δ' εἶτα διδάσκαλος ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ προσπορισάμενος ἱκανὸν ἀργύριον ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς· ἐκεῖ δὲ σπουδάζων ἐδίδασκε συγχρόνως καὶ ἐλάμβανε καὶ 200 δραχμὰς μηνιαῖον ἐπίδομα παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, κατὰ σύστασιν τοῦ αὐτόθι πρεσβευτοῦ αὐτῆς Ρεσὶτ πασᾶ, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ὑπηρετήσῃ εἶτα τῇ τουρκικῇ κυβερνήσει. Οὕτω δ' ἀνέτως πλέον τὸν βίον ἔχων ἐπεσκέψατο τὸ Λονδῖνον, τὴν Πίζαν, τὴν Φλωρεντίαν, τὴν Βιέννην, τὰς Βρυξέλλας καὶ τὴν Χάλλην καὶ τῷ 1843 ἐκλήθη μετὰ τοῦ Ρεσὶτ πασσᾶ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς αὐτόθι ἰατρικῆς σχολῆς. Χρήματα δ' οὕτω πολλὰ κτησάμενος ἐφάνη χρήσιμος τῇ γενετείρᾳ, ἔνθα ἀνιδρύσατο τὰ φερώνυμα **Ἀρχιγένεια καθιδρύματα** περιλαμβάνοντα ναὸν τῶν **ἁγίων 40 μαρτύρων,** παρθεναγωγεῖον καὶ ὀρφανοτροφεῖον θηλέων καθὼς καὶ τὸ ἀπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ κληθὲν **Ἑλένειον** ἑλληνικὸν ἐκπαιδευτήριον ἀρρένων, ὧν τὴν συντήρησιν ἐξησφάλισαν διὰ τὸν τόκον κεφαλαίου κατατεθειμένου ἐν Τραπέζῃ. Θετὸς υἱὸς αὐτοῦ ἦν ὁ Μαδύτιος ἰατρὸς Φώτιος Κ. Ε. Ἀρχιγένης, ὁ ἄλλοτε συμφοιτητὴς ἡμῶν ὁ προώρως ἀποθανών. Ὁ Ἀρχιγένης ἀπεβίωσε τῷ 1874.

ΕΡΓΑ :

α) Ὑγειονομία ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί, Παρίσιοι 1840.

β) Στοιχεῖα ἰατρικῆς παθολογίας, αὐτ. 1842.

Βίον αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ Ἰωάν. Βαλαβάνης ἐν τῷ Συμπληρώμ. ἐγκυκλ. Λεξικοῦ Μπάρτ. ἐν λέξει καὶ ὁ Δ. Μ. ἐν τῷ τοῦ Ἐλευθερουδάκη ἐν λέξει.

Περὶ Ἀρχιγένους ἴδε **«Θρακικὴν Ἐπετηρίδα»** τοῦ 1897 σ. 128 μετ' εἰκόνων καὶ **«Θρακικῶν»** τόμ. Β' 1929 σ. 372—384 ὑπὸ Ἀδαμαντίου Ταμβακίδου, ὅστις ἀναγράφει καὶ τὴν μέχρι σήμερον κατάστασιν τῶν

---

[1] Ἀλλὰ τῷ 1924 ἐκλήθη εἰς Μονάχον ὡς καθηγητὴς τῶν Μαθηματικῶν, γράψας περὶ τὰς 50 πραγματείας. Ἐφέτος δὲ καὶ πρύτανις. Μέλλει δὲ νὰ δεχθῇ τὴν ἰσοβιον πρυτανείαν τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

Ἀρχιγενείων Ἐκπαιδευτηρίων μετὰ πίνακος τῶν ἐν τῇ ἐθνικῇ τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος χρημάτων τοῦ Ἀρχιγένους.

Κουμπάρης Κυριακὸς (1760—1830) ἐγεννήθη ἐν Μεσημβρίᾳ. Μετὰ τὰ πρῶτα ἐν τῇ γειναμένῃ γράμματα ἀπῆλθε μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Ἀλεξάνδρου (1773-1862) καὶ Σταματίου (1778-1857) εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον ἐξ οὗ ἐκτήσατο ἱκανὸν πλοῦτον. Ἡ φιλικὴ ἑταιρεία ἤδη ἀπὸ τοῦ 1815 ἕδρα ἐν Βυζαντίῳ, κατηχήθησαν δὲ τῷ 1818 καὶ οἱ ἀδελφοὶ Κουμπάραι, ὧν ὁ Κυριακὸς μετὰ τοῦ Σ. Μαύρου καὶ Ι. Μπάρμπα διωρίσθησαν ἔφοροι τῶν αὐτόθι ἑταίρων καὶ ἐπόπται ἀνὰ τὴν Ἀνατολήν. Ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1821 διέσωσεν ὁ Κυριακὸς πλείστους Ἕλληνες διὰ τοῦ φίλου των Καρᾶ Ἀλῆ, μέγα τότε ἰσχύοντος. Φοβούμενοι ὅμως νὰ διατρίβωσιν αὐτόθι ἀπῆλθον εἰς Ὀδησσόν, ὅπου πολλοὺς τῶν φυγάδων περιθάλποντες συνετέλεσαν εἰς τὴν διάσωσιν αὐτῶν. Τὸ γένος τῶν Κουμπάρηδων σώζεται ἔτι ἐν Βυζαντίῳ, Ἑλλάδι καὶ Ρουμανίᾳ.

Τῷ 1818, κατὰ τὸν «Λόγιον Ἑρμῆν» τῆς Βιέννης (σ. 573) (1) ὁ Ἀλέξανδρος Κουμπάρης συνέδραμε τὴν ἐν Μεσημβρίᾳ σχολήν, εἰς ἣν καὶ βιβλιοθήκην συνέστησε καὶ καλοὺς διδασκάλους διώρισεν. Ἀριστείδης δὲ Κουμπάρης ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν διευθυντὴς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορικοῦ Μετεωρολογικοῦ σταθμοῦ.

Ἀγάθων Παντοκρατορινὸς ἐγεννήθη ἐν Περιστάσει ἀρχομένου τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος καὶ εἶτα μοναχὸς καρεὶς ἀπῆλθεν εἰς Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἐγένετο τυπικάριος τῆς μονῆς Παντοκράτορος, λαβὼν ἅμα καὶ τὸ ὀφφίκιον τοῦ μεγάλου ἐκκλησιάρχου τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἀπέθανε τῷ 1887.

ΕΡΓΑ ΑΥΤΟΥ:

α) Ἀκολουθία εἰς τὰ καταθέσια τῆς τιμίας ζώνης τῆς θεοτόκου Κώδ. 6243, 2 σελ. 41.

β) Ἀκολουθία τοῦ παρακλητικοῦ κανόνος εἰς τὴν τιμίαν ζώνην τῆς Θεοτόκου, αὐτόθι σελ. 85.

γ) ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ τῆς τιμίας ζώνης, αὐτόθι σελ. 101.

δ) ἕτερος κανὼν οὗ ἡ ἀκροστιχὶς κατ' ἀλφάβητον, αὐτόθι σελ. 127.

---

(1) Πρβλ. Μ. Ι. Γεδεών, Χρονικὰ τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας, Κων]πολις 1883 σ. 197 σημ. Εἰκόνα τοῦ Κυριάκου ἔχει τὸ ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν τοῦ Κ. Ἐλευθερουδάκη ἐν λέξει.

ε) 8στιχον ἰαμβικὸν γραφὲν τῷ 1883 ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Λάμπρου, Κατάλογος ἔνθ' ἀλλαχοῦ τόμ. Β' σελ. 422—3).

στ) βίος μετ' ἐγκωμίων τοῦ ὁσίου Ἀγάθωνος τοῦ ἐρημοπολίτου, αὐτόθι 6, 243, 3.

Μὴ λησμονῶμεν ὅτι καὶ ὁ μέγας τοῦ Γένους διδάσκαλος καὶ ἐνθουσιώδης πατριώτης, ὁ **Γεώργιος Α. Γεννάδιος**, ὁ Ἠπειρώτης, ἐγεννήθη ἐν Σηλυμβρίᾳ, ἔνθα, ὁ πατήρ του διετέλει ἐφημέριος, ἀλλὰ τοῦ πατρὸς ἀποθανόντος τῷ 1789, ἡ χήρα μήτηρ παραλαβοῦσα τὰ τέκνα αὐτῆς ἀπῆλθεν εἰς Δολιανά, τὴν πατρίδα, ὅπου ἐκπαιδευθεὶς ἀπέβη διάσημος ὑπηρέτης τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐλευθερίας (περὶ αὐτοῦ ἐγράφησαν τόσα ὅσα περὶ οὐδενὸς νεωτέρου Ἕλληνος). Προχείρως ἰδέτω ὁ βουλόμενος τὰ ὑπ' ἐμοῦ γραφέντα ἐν Πανελληνίῳ λευκώματι τῆς ἐθνικῆς ἑκατονταετηρίδος, Ἀθ. 1930 τόμ. Ε' σ. 235—236. Ἐπίσης καὶ ὁ ποιητὴς καὶ μαχητὴς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου **Θεόδωρος Ἀφεντούλης** ἐγεννήθη ἐκ πατρὸς Θρᾳκὸς ἐν Ζαγορᾷ τοῦ Πηλίου (1824—8 Ἀπριλίου 1893, οὗ τὸν βίον ἰδὲ ἐν τῷ ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ Ἐλευθερουδάκη ἐν λέξει. Ἐπίσης «Λεύκωμα» Ι. Χατζηϊωάννου τόμ. Γ' σ. 209.

Ἱερόθεος Γαννοχωρίτης ἐγεννήθη φθίνοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατρίδι ὑπὸ τὸν διδάσκαλον Ἀλέξανδρον Λεοντόπουλον (;) (1824). Εἶτα εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπελθών, ὅπου Θρᾷκες ἐπατριάρχευον, ἐξηκολούθησε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἀκροώμενος μαθημάτων παρὰ τῷ συμπολίτῃ διδασκάλῳ Κοσμᾷ, καὶ τῷ ἐξ Ἀγχιάλου Ἀνθίμῳ (Ἀδὰμ καλουμένῳ πρότερον). Ταῦτα ἐγένοντο πρὸ τοῦ 1824. Εἶτα ἀρχιεπίσκοπος Θαβωρίου προχειρισθείς, τῷ 1850 ἐξελέγη πατριάρχης Ἀντιοχείας. Διῴκησε δὲ καλῶς τὸν θρόνον καὶ ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν τῷ 1855 (ἰδὲ Ἀπομνημονεύματα βιοτῆς . . . Ἱεροθέου πατριάρχου Ἀντιοχείας Κων]πολις 1882— Μ. Ι. Γεδεών, ἐπιφανεῖς κληρικοὶ τῶν τελευταίων ἐτῶν (1821—1921), Ἀθ. 1829 σ. 15, καὶ ἐν Λευκώματι» Ι. Χατζηϊωάννου τόμ. Ε' 1930 σ. 56.

Λόγιος Καλλιπολίτης ὑπῆρξε καὶ ὁ **Κωνσταντῖνος Χρυσοκέφαλος** κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Οὗτος ἔγραψε: Τερψίνουν ἢ νέαν Γραμματικὴν ἁπλοελληνικὴν περιέχουσαν ἀνελλιπῶς τὸ κάλλιστον ἐκ πάντων τῶν γραμματικῶν καὶ διηρημένην εἰς τόμους τρεῖς, ἥτις συνετέθη ὡς οἷόν τε εὐμεθόδως εἰς χρῆσιν τῶν ὁμογενῶν νέων, ἀφιερωθεῖσα τῷ ἐκλαμπροτάτῳ καὶ μεγάλῳ ἑρμηνεῖ κυρίῳ κυρίῳ Δημητρίῳ Μουρούζῃ καὶ τὸ νῦν πρῶτον τύποις ἐκδίδεται δι' ἰδίων ἀναλωμάτων. Τόμος πρῶτος ἐν ᾧ περὶ τῶν ὀκτὼ μερῶν τοῦ λόγου καὶ διαφόρων ρημάτων καὶ διαλόγων ἑλληνιστὶ καὶ ρωμαϊστὶ μετὰ σχολίων τῶν τοῦ λόγου μερῶν. Ἐν Λειψία 1811. Καὶ ὁ συγγενής

του Μακάριος Χρυσοκέφαλος ἐξέδετοΘεοδοσίου Α΄πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (1178—83) τὴν βιογραφίαν Λεοντίου Ἱεροσολύμων, Βιέννη 1793(;) σ. 380—434.

Ὁ **Στέφανος Κουμανούδης** ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει τῷ 1818. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ὑπὸ τῆς ἐκ πατρὸς μάμμης του εἶτα δέ, ὅτε ὁ πατήρ του ἐγκατεστάθη ἐν Βελιγραδίῳ, ἐμαθήτευσεν ἐν τῇ ἐκεῖ σερβικῇ σχολῇ. Τῷ 1826, μετακληθέντος ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς παροικίας ἐκ Ζαγορίου τοῦ διδασκάλου Πανταζῆ Μισίου, ἐδιδάχθη τὰ ἑλληνικὰ κυρίως γράμματα ὑπ' αὐτοῦ, εἶτα δὲ ὑπὸ τῶν διαδεχθέντων αὐτὸν Γεωργίου Ζαχαριάδου καὶ Γεωργίου Κλήδη. Τῷ 1832 μετέβη εἰς Σιλίστριαν κατεχομένην τότε ὑπὸ τῶν Ρώσων, παρὰ τῷ ἐκ μητρὸς θείῳ του, δημάρχῳ τῆς πόλεως. Ἐκεῖ ἐξέμαθε καὶ τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν, εἰργάσθη δὲ ἐν τῷ δημαρχείῳ ὡς γραφεὺς καὶ διερμηνεύς. Τῷ 1835 ἀνακληθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρός του ἀπεστάλη πρὸς περαιτέρω σπουδὰς εἰς Μόναχον, ὅπου διετίαν ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς Γερμανικῆς καὶ Λατινικῆς ἐγένετο δεκτὸς εἰς τὸ ἐκεῖ Πανεπιστήμιον καὶ ἐν εγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολήν, τῶν πρὸς τοῦτο τεταγμένων καθηγητῶν, μεθ' ὧν ἐγνωρίσθη, θεωρησάντων περιττὸν νὰ τὸν ὑποβάλωσιν εἰς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις. Ἐπὶ τριετίαν ἐκεῖ διήκουσε τοῦ φιλέλληνος Θειρσίου καὶ ἄλλων, κατόπιν δὲ μεταβὰς εἰς Βερολῖνον ἠκολούθησεν ἐπὶ διετίαν τὰς παραδόσεις τῶν Βαὶκ καὶ Ρίττερ καὶ εἶτα διέμεινεν ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ ἥμισυ ἐν Παρισίοις, σπουδάζων τὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν Σορβόνην καὶ τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας. Ἀποφασίσας τῷ 1843 νὰ κατέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ καθηγητικοῦ του ἐπαγγέλματος ἐθεώρησε προτιμότερον, ἀντὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Γερμανίαν πρὸς κτῆσιν τοῦ τυπικοῦ διπλώματος, νὰ λάβῃ τοῦτο ἐν Ἑλλάδι, ὑποβαλόμενος εἰς ἐξετάσεις ἐν τῷ ἀρτισυστάτῳ Πανεπιστημίῳ. Ἀλλ' οἱ καθηγηταὶ ἠρνήθησαν νὰ τὸν ἐξετάσωσιν ἄνευ μαθητικῶν ἀποδείξεων, ἀπῆλθε δὲ ὁ Κουμανούδης εἰς Βελιγράδιον, παραμείνας οὕτως ἀνεξέταστος καὶ ἀπτυχίωτος καθ' ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον. Εἰς Βελιγράδιον ἐδημοσίευσε τῷ 1845 διατριβήν: **«Ποῦ σπεύδει ἡ τέχνη τῶν Ἑλλήνων τὴν σήμερον»** καὶ κατέγινεν εἰς μεταφράσεις πεζῶν καὶ ἐμμέτρων ἔργων ἐκ τῆς Γερμανικῆς καὶ Γαλλικῆς, ἔγραψε δὲ καὶ στίχους ὧν τινας ἐδημοσίευσε κατόπιν ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἐπανῆλθε τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1845 καὶ διωρισθη τὸν ἑπόμενον μῆνα ὑφηγητὴς τῆς λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, χάρις εἰς τὴν προστασίαν τοῦ Ἰωάννου Κωλέττη, ὅστις,διαγνώσας τὴν ἀξίαν του, ἀπήλλαξεν αὐτόν, ὡς φέρεται καὶ ἐν τῷ σχετικῷ ἐγγράφῳ, παντὸς πρὸς δοκιμασίαν τύπου. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητής, ἀπὸ δὲ τοῦ 1851 καὶ ἑξῆς τακτικὸς τοῦ αὐτοῦ μαθήματος. Καὶ τὸ μὲν ἀξίωμα τοῦ κοσμήτορος πλέον ἢ ἅπαξ ἀπεδέξατο, ὄχι ὅμως καὶ τὸ τοῦ

Πρυτάνεως, προσενεχθὲν αὐτῷ τῷ 1870, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ, λόγῳ τῶν διοικητικῶν φροντίδων, καὶ μεταβάλῃ τὴν ἕξιν καὶ σειρὰν τῶν μελετῶν του. Ἐπὶ τεσσαρἰκοντα ἔτη διδάξας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀπεσύρθη ἑκουσίως τῷ 1887. Τότε οἱ ἀπὸ τοῦ 1845 διατελέσαντες μαθηταί νου ἐτίμησαν αὐτὸν διὰ μαρμαρίνης προτομῆς του.

Κυριωτάτη αὐτοῦ ἀσχολία ὑπῆρξεν ἡ ἐπὶ μακρὰ ἔτη γραμματεία του εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν, ἀπὸ τῆς ἀναβιώσεώς της καὶ δὴ ἀπὸ τῆς 24 Μαΐου τοῦ 1859, μέχρι τῆς 29 Δεκεμβρίου τοῦ 1895, ὅτε παρητήθη. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἵδρυσε τὸ μουσεῖον τῆς ἑταιρείας, ἐξετέλεσε πλείστας ἀνασκαφάς : τοῦ Διονυσιακοῦ Θεάτρου, τῆς Στοᾶς τῶν Γιγάντων, ἀπεκάλυψεν, ἐβεβαίωσε καὶ ἔδωκε τὸν ἀληθῆ χαρακτηρισμὸν τῆς Στοᾶς τοῦ Ἀττάλου, ἐνήργησε τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Κεραμεικοῦ καὶ τοῦ Διπύλου, τῆς Στοᾶς τοῦ Εὐμένους, τοῦ Ἀσκληπιείου, τῆς Ρωμαϊκῆς ἀγορᾶς. τῆς Ἀδριανείου βιβλιοθήκης, τοῦ Ὀλυμπιείου, τοῦ περὶ τὸ Ζάππειον χώρου, Ἱδρυθέντος δὲ τοῦ Κεντρικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, εἰς ὃ μετηνέχθησαν καὶ τὰ τῆς ἑταιρείας ἀντικείμενα ἐπώπτευσεν εἰς τὴν κατ' ἐκλογὴν μεταφορὰν τῶν ἐν διαφόροις θέσεσι τῶν Ἀθηνῶν ἀποκειμένων ἀρχαιοτήτων καὶ εἰς τὴν κατάλληλον αὐτῶν τοποθέτησιν μετὰ τοῦ Γενικοῦ ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων Παναγιώτου Καββαδία.

Ὁ Κουμανούδης ὑπῆρξεν ἑταῖρος ἀντεπιστέλλων τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας, τῆς Πρωσσικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, ἑταῖρος τακτικὸς τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, τῆς ἐν Γοτίγγῃ Ἑταιρείας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ ἄλλων πολλῶν ἑταιρειῶν καὶ συλλόγων. Ἔγραψε :

Τὸ Λατινοελληνικὸν λεξικὸν τοῦ Οὐλερίχου (ἐπανειλημμένως ἐκδοθὲν καὶ οὕτω διασκευασθὲν καὶ αὐξηθέν, ὥστε ἡ τετάρτη ἔκδοσις παραβαλλομένη πρὸς τὴν τοῦ Οὐλερίχου δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς νέον ὅλως ἔργον). Τῷ 184 ι συνέγραψε μελέτην περὶ Πινδάρου καὶ τῷ 1854 λατινιστὶ κριτικὴν διατριβὴν ἐπιγραφομένην: «Specimen emendationum in Longinum, Apsinem, Menandrum, Aristiden aliosque artium scriptores», «Ἐπιγραφὰς ἑλληνικὰς κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνεκδότους» (1860) ἐξέδοτο «Ἀττικῆς ἐπιγραφὰς ἐπιτυμβίας»(1871).Ἐκ τούτων δὲ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ὑπ' ἄλλων δημοσιευθεισῶν, καὶ ἐκ τῆς μελέτης πλείστων συγγραφέων καὶ μάλιστα μεταγενεστέρων συνήγαγε πλῆθος ἀθησαυρίστων λέξεων, ἃς ἐξέδοτο ἐν τῇ «Συναγωγῇ λέξεων ἀθησαυρίστων ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Λεξικοῖς» (1883), «Συναγωγὴν νέων λέξεων ὑπὸ τῶν λογίων πλασθεισῶν» εἰς 2 τόμους (1899) ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μαρασλῆ. Πρὸς τούτοις ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Κ. Ξανθοπούλου καὶ Δ. Μαυροφρύδη τὸ περιοδικὸν «Πλάτων» (εἰς 4 τόμους 1861-1863), ἔνθα ἐδημοσίευσε τὰς «Ἐφηβικὰς ἐπιγραφάς», καὶ τὸ «Ἀθήναιον» (εἰς 10 τομ. 1872-1881) μετὰ τοῦ Εὐθυμίου Καστόρχη καὶ τὴν γ' περίοδον τῆς

«Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος» (1883 κ. ἑ.), συντάττων καὶ τὰ πεπραγμένα ἐν τοῖς «Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας». Γενόμενος δὲ καὶ εἰσηγητὴς ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ ἔγραψε καὶ αὐτὸς ἐπικὸν ποίημα τὸν «Στράτην Καλοπίχειρον» πολλάκις ἐκδοθέντα, καθ' οὗ ἡ ἐκκλησία ἐπετέθη δριμέως. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων διατριβῶν του ἀναφέρομεν τὰς κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου Σιμωνίδου τοῦ Συμαίου τοῦ πλαστογράφου ἀρχαίων δῆθεν κειμένων, καθ' ὧν ἠγέρθη ὁ Σύρου Ἀλέξανδρος Λυκοῦργος ἐν Γερμανίᾳ, κατὰ τῶν ἐν Γερμανικοῖς δημοσιεύμασι διϊσχυριζομένων ὅτι ἀπεκαλύφθησαν ἐν Ὀλυμπίᾳ Σλαυικὰ κτίρια (Πανδώρα τόμ. Β' τεῦχος 31) καὶ κατὰ τοῦ Σκαρλάτου Δ. Βυζαντίου σχετικῶς πρός τινα σημεῖα τοῦ τριτόμου βιβλίου αὐτοῦ «Ἡ Κωνσταντινούπολις». Ὑπ' αὐτοῦ ἐξεδόθη «Ἡ πολιτικὴ ἑνότης τῶν Ἑλλήνων» (1853) καὶ περὶ «Φιλελληνισμοῦ» (1866).

Αἱ παραδόσεις τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ μαθημάτων τῆς ρωμαικῆς γραμματολογίας καὶ τοῦ βίου τῶν Ρωμαίων ἐλιθογραφήθησαν, διάφορα διστιχουργήματα, ὧν τινα εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ λατινικήν, πολλαὶ διατριβαί του, τέλος δὲ κατάλογος τῶν ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1875 ὑφ' Ἑλλήνων δημοσιευθέντων βιβλίων μένουσιν ἀνέκδοτα· διότι δὲν ἠθέλησε νὰ τυπωθῶσιν, ὅτε, ὁ γράφων ταῦτα μετέβη ἐκ μέρους τοῦ ἐκδότου Γ. Φέξη καὶ ἐζήτησε πρὸς ἔκδοσιν τῷ 1896.

Ἀναστάσιος Κουρμουζιάδης ἐγεννήθη τῷ 1823 εἰς τὸ χωρίον Τσακίλι (Πετροχώριον) τῆς διοικήσεως Μετρῶν. Μετὰ τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς εἰς τὴν Σχολὴν Κουρουτσεσμὲ Κων)πόλεως ἐξηκολούθησε μαθήματα φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ. Ἀκολούθως ἐδίδαξεν ἐν Ἐπιβάταις, Σηλυβρίᾳ, Τραπεζοῦντι, Χάσκιοϊ (Κων)πόλει) καὶ 40 ἔτη ἐν τῇ Μεγ. τοῦ Γ. Σχολῇ Ἀριθμητικὴν Ἀπέθανε τῷ 1875 ἐν Μέτραις. Ἐδημοσίευσε περὶ τῶν Ἀναστεναρίων καὶ ἄλλων τινῶν παραδόξων ἐθίμων καὶ προλήψεων (Θράκης) ἐν τῇ ἐπετηρίδι τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς καὶ ἰδιαιτέρως τῷ 1873 ὡς καὶ Ἀριθμητικὴν Πρακτικὴν τῷ 1882.

Ὁ **Δαμιανὸς Λιβερόπουλος** ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Δωδεκαετὴς κατέφυγεν εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐκεῖθεν ἀπῆλθε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κοσμᾶ εἰς Πελοπόννησον (Μιστρᾶν). Τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων ἀποκατασταθέντων ἐπὶ Καποδιστρίου ἐσπούδασεν ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ Αἰγίνης καὶ εἶτα ἐν Ἀθήναις. Ἐγγραφεὶς ἐν τοῖς φοιτηταῖς τοῦ Πανεπιστημίου τῷ 1839 ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ ἀπεφοίτησε τῷ 1842 καὶ διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῷ σχολείῳ. Τῷ 1852 διωρίσθη καθηγητὴς ἔκτακτος ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1856, ὅτε ἐκλήθη ὑπὸ τῆς Κοινότη-

τος τῆς ἑλληνικῆς ἐν Βιέννῃ ὡς προϊστάμενος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ἐνταῦθα δὲ καὶ ἀπέθανε μετὰ ἔτος τῷ 1857, μὴ καταλιπὼν ἔργα τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ μαθήσεως.

Ὁ **Ἀλέξανδρος Παπᾶ Γεωργίου Εὐμορφόπουλος** (Λαυριώτης) ἐγεννήθη τῷ 1835 ἐν Ἀδριανουπόλει· τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ γειναμένῃ καὶ ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους Σχολῇ. Τῷ 1860 ἀπῆλθεν εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἀρχιμανδρίτου Εὐγενίου τοῦ Ξηροποταμηνοῦ καὶ τοῦ πολλοῦ ἀρχιμανδρίτου Βενιαμὶν Λαυριώτη ὑφ' οὓς τὰ κατὰ τὸν μοναχικὸν βίον διδαχθεὶς ἐστράφη περὶ τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας τοῦ ἁγιωνύμου Ὄρους, γράφων καὶ ἐκδίδων ἐν ἐφημερίσι καὶ περιοδικοῖς ἔγγραφα Βυζαντινὰ καὶ τῶν κάτω χρόνων, ἀφορῶντα τὸν ἐθνικὸν ἡμῶν βίον· διὰ ταῦτα καὶ ἐπεσπάσατο τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἁπανταχοῦ ἱστορικῶν (πρβλ. Byzantinische Zeitschrift 1906, τόμ. ΙΕ' σ. 517). Διὰ τὴν περὶ τὸ διοικεῖν πεῖραν ἐξελέγη ἀρχιγραμματεὺς τῆς ἱερᾶς κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὄρους (1864-78), ὅτε ἀπεσύρθη τοῦ κοπιώδους τούτου ἔργου ἵνα ἀφοσιωθῇ τελείως εἰς τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ μελέτας(1) εἰς ἃς ἡ ἀγχίνοια καὶ ἡ φιλομάθεια εἵλκυον αὐτόν. Καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ συχνὴ ἔκδοσις πολυτίμων ἁγιορειτικῶν ἐγγράφων καὶ ἡ παροχὴ τῆς συνδρομῆς αὐτοῦ εἰς ἀντιγραφὰς κωδίκων διά τε τοὺς ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἑσπερίᾳ σοφούς, οἵτινες καὶ διὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν ἐτίμησαν διὰ παρασήμων καὶ τῆς δάφνης τοῦ ἀξιωματικοῦ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ὡς προσενεγκόντα μεγίστην συμβολὴν εἰς τὴν μεσαιωνικὴν ἱστορίαν διὰ τῶν δημοσιευμάτων αὐτοῦ. Ἤδη καὶ ἐκκλησιαστικῶς τιμηθεὶς ἀπὸ τοῦ 1872 διὰ τοῦ ὀφφικίου τοῦ μεγάλου Χαρτοφύλακος τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ συνδεδεμένος δι' ἀλληλογραφίας πρὸς τοὺς σπουδαιοτάτους μεσαιωνοδίφας τοῦ Κόσμου ἐθεωρεῖτο καύχημα τῆς Μονῆς Λαύρας καὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐν γένει καὶ διὰ τοῦτο θανόντα τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1905 ἐθρήνησεν ἥ τε Ἐκκλησία καὶ ἡ χορία τῶν διεθνῶν μεσαιωνοδιφῶν διὰ συλλυπητηρίων γραμμάτων πρὸς τὴν Μονὴν Λαύρας, ἧς κατήρτισε τὸν Α' κώδικα περιλαμβάνοντα τὰ σπουδαιότερα ἔγγραφα. Τὰς βιογραφικὰς ταύτας σημειώσεις ἠρύσθημεν ἐκ τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» τοῦ πεφιλημένου του περιοδικοῦ, ἐν ᾧ τὰς πλείστας τῶν μελετῶν του ἐδημοσίευσεν (1905 τόμ. ΚΕ' σ. 466-468) ὡς καὶ ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, καὶ τῇ «Ἑβδομαδιαίᾳ ἐπιθεωρήσει» τοῦ «Νεολόγου» Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν «τοῖς Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς» τῆς Πετρουπό-

(1) Ἐν τῇ «Θρακικῇ Ἐπετηρίδι» τοῦ 1897 ἐδημοσίευσε τὴν ἑορτὴν τῶν 40 Μαρτύρων ἐν Ἀδριανουπόλει σ. 32-4.

λεως (τόμ. Ε' 1898 καὶ Θ' 1902). Ἰδιαιτέρως δ' ἐξέδοτο ἐν Κων]πόλει τῷ 1905 τὸ βιβλίον «ἡ ἐν Ἄθῳ ἱερὰ Μονὴ τῆς Μεγίστης Λαύρας». Ἐξιχνιάζων δὲ τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἄθω ἀνεκάλυψε καὶ τοῦ Ροδίου ποιητοῦ Κωνσταντίνου Ἀσηκρίτου τὴν ἔμμετρον ἔκφρασιν τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐν Βυζαντίῳ (Τ. Ε. Εὐαγγελίδου Ροδιακά, Ρόδος 1917 σ. 43 - 50). Ταύτης πρώτη ἔκδοσις ἐγένετο ὑπὸ Γ. Π. Βεγλερῆ ἐν Ὀδησσῷ τῷ 1896. Ἐξέδοτο δὲ καὶ ὁ E. Legrand ἐν Revue des Etudes Grecques 1896 σ. 32-65 μετὰ σχολίων ὑπὸ Theodore Reinach (αὐτόθι σ. 66-103 πρβλ. καὶ Σίμου Μενάρδου ἐν Byzantinisch-Neogriechische Jahrbücher τοῦ N. Βέη τόμ. Ε' σ. 419-422. Τῶν ἔργων του ἐξεδόθη ἀναγραφὴ ἐν **Γρηγορίῳ Παλαμᾷ** τῆς Θεσσαλονίκης. Περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Λαυρεώτου ἔγραψεν ὁ Θρᾴξ λόγιος Κωνσταντῖνος Γ. Κουρτίδης ἐν τῷ **«Ἔβρῳ»**, ἔτος 14ον ἀριθ. 987.

Ὁ **Βλάσιος Γ. Σκορδέλης** (1) ἐγεννήθη ἐν Στενημάχῳ τῆς Θρᾴκης τῷ 1835. Τὰς πρώτας σπουδάς του ἔκαμεν ἐν τῇ πατρίδι του· μεταβὰς δὲ εἰς Ἀθήνας ἐτελείωσε τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς καὶ εἶτα ἐπὶ τετραετίαν ἐφοίτησεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἐγγραφεὶς εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολήν. Τῷ 1858 νεαρώτατος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἥτις ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν διεύθυνσιν τοῦ πατρικοῦ ἑλλην.σχολείου καὶ τὴν ἐποπτείαν τῶν ἄλλων ἐκπαιδευτηρίων. Μετὰ πενταετῆ εὐδόκιμον διδασκαλίαν καὶ πατριωτικὴν δρᾶσιν προσεκλήθη Διευθυντὴς τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ἑλληνικοῦ γυμνασίου, ὅπερ ἐπὶ 12 συνεχῆ ἔτη διηύθυνεν ἐν ἐποχῇ σπουδαιοτάτῃ ὄχι μόνον διὰ τὴν Φιλιππούπολιν ἀλλὰ καὶ δι' ὅλον τὸν ἑλληνισμόν· διότι οἱ πανσλαβισταὶ τὴν Φιλιππούπολιν εἶχον ἐκλέξῃ ὡς κέντρον τῶν ἐργασιῶν των. Αἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐργασίας τοῦ Β. Σκορδέλλη ἀνεγνωρίσθησαν καὶ ἐξετιμήθησαν ὑπὸ πάντων τῶν ἐνδιαφεραμένων. Τὰ δὲ ἐν ταῖς ἐφημερίσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἄρθρα του κατέστησαν αὐτὸν γνωστόν.

Τῷ 1867 ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης ἀπέστειλε τὸν Β. Σκορδέλην εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς πληρεξούσιον ἀντιπρόσωπόν της διὰ τὸ βουλγαρικὸν ζήτημα. Τὰ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἄρθρα του ἐν τῷ **Νεολόγῳ** καὶ τῷ **«Φάρῳ τοῦ Βοσπόρου»** ὡς καὶ τὸ γαλλιστὶ ἐκδοθὲν φυλλάδιον Le Bulgarisme et Philippopolis βαθεῖαν ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν. Ἐν τινι συνεντεύξει αὐτοῦ μετὰ τοῦ περιφήμου Μ. Βεζύρου Ἀλῆ πασσᾶ εἶχε τὸ θάρ-

(1) Ἡ παροῦσα βιογραφία ἐν σκιαγραφίᾳ ἐγράφη ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς καὶ παρεδόθη μοι ἵνα δημοσιευθῇ ἐν τῇ ὑπ' ἐμοῦ τῷ 1897 ἀγγελθείσῃ Ἱστορίᾳ τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας.

ρος ὁ Β. Σκορδέλης νὰ εἴπῃ πρὸς αὐτὸν ὅτι ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐνθαρρύνουσα τοὺς Βουλγάρους δημιουργεῖ νέον ἐπίφοβον πολέμιον, ὅτε ἐκεῖνος ἀπήντησεν ὅτι εἰς τὴν Τουρκίαν μόνον οἱ Ἕλληνες εἶναι ἐπικίνδυνοι. Ἐν Κωνσταντινουπόλει διέτριψεν ἓν περίπου ἔτος, ὅτε κατώρθωσε διὰ τῶν παρὰ τῷ Πατριαρχείῳ ἐνεργειῶν του τὴν ἵδρυσιν ἱερατικῆς σχολῆς ἐν τῇ σταυροπηγιακῇ Μονῇ τοῦ Βατσκώβου, διαλυθεῖσαν ὕστερον δυστυχῶς.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοιαύτης δράσεως δὲν ἠμέλει ὁ Β. Σκορδέλης τὰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ ἐργασίας. Τῷ 1860 εἶχεν ἐκδώσῃ τὸ **Ἐγκόλπιον τοῦ Ἑλληνόπαιδος**, ἀληθῆ ἐθνικὴν κατήχησιν. Ἐν δὲ τῇ **Πανδώρᾳ** ἐδημοσίευσε λίαν ἐνδιαφερούσας διατριβὰς περὶ τῶν ἐθίμων τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος, ἐξ δὲ παραμύθια παροιμίας, καὶ λεξιλόγιον, οὗ μνείαν καὶ Γάλλοι καὶ Γερμανοὶ φιλόλογοι ἐποίησαν· ἐξέδωκε πρὸς τούτοις ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Ἑλλ. Φιλολογ. Συλλόγου Κων)πόλεως καὶ ἐν ἄλλοις πολλὰς ἀρχαίας ἐπιγραφάς, ὧν τὰς πλείστας αὐτὸς ἀνεκάλυψε καὶ ἀνέγνωσε.

Τῷ 1875 ἀπεστάλη εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ ἐπεδόθη ἰδιαιτέρως εἰς σπουδὰς ἀφορώσας εἰς τὴν δημοτικὴν παίδευσιν. Ἐν Γερμανίᾳ ἐξέδωκεν ὡς ἐναίσιμον διατριβὴν τὰς **Θρᾳκικὰς Μελέτας** (Meditationes Thracicae, Lepzig 1877) καὶ ἐν τῇ **Βορειογερμανικῇ Ἐφημερίδι** μικρὸν ἀλλὰ περιεργότατον λεξιλόγιον τῶν κατοίκων τῆς Ροδόπης.

Ἐπανελθὼν ἐκ Γερμανίας ἀπεκατεστάθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1878, ὅπου συνειργάσθη μετὰ τοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου καὶ ἄλλων παιδαγωγικῶν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ἐν Ἑλλάδι τοῦ νέου παιδαγωγικοῦ συστήματος. Τῷ δὲ 1880 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐγκαινιασθέντος ἐν Τριπόλει Διδασκαλείου τῆς Πελοποννήσου, ἐν ᾧ διετίαν μόνον διδάξας ἀληθῶς θαύματα κατώρθωσε κατὰ τὴν ὁμολογίαν πάντων. Παραιτηθεὶς δὲ καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας ἐργάζεται εἰδικώτερον περὶ τῆς δημοτ. ἐκπαιδεύσεως. Ἐξέδωκε σειρὰν διδακτικῶν βιβλίων, ἅτινα διακρίνει σαφήνεια καὶ πνεῦμα ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς μορφώσεως τῶν παίδων. Ἐξέδωκε δὲ καὶ ἄλλα συγγράμματα παιδαγωγικά, τοὺς **Γονεῖς τοῦ Ρήγα**, πρακτικὸν ὁδηγὸν ἐθνικῆς ἀγωγῆς, **Ἡμερολόγιον Δημοδιδασκάλου**, κατὰ τὸ πλεῖστον μεταφρασθὲν εἰς γαλλικὰ καὶ γερμανικὰ περιοδικά, **Ὁδηγὸν τῶν δημοδιδασκάλων** καὶ ἰδιόρρυθμόν τι βιβλίον διὰ τὸν λαὸν **Πίστις καὶ Πατρίς**. Μετέφρασε δὲ ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὴν **Γιασνάγιαν Πολιάναν** τοῦ ρώσσου Τολστόϊ. Ἐν ἐφημερίσι δὲ καὶ περιοδικοῖς ἐδημοσίευσεν ἀναριθμήτους διατριβὰς παιδαγωγικάς, φιλολογικὰς καὶ ἐθνικῆς ὑποθέσεως.

Ὁ Β. Σκορδέλης ἀπὸ 35αετίας διετήρει ἐν Ἀθήναις τὸ ἄριστον ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον, ὅπερ διευθύνει ἡ εὐπαίδευτος αὐτοῦ θυγάτηρ μετὰ τοῦ ἐκ Δεμὶρ Δεσίου τῆς Βιθυνίας καθηγητοῦ Κλεάνθους Χουρμούζη, ἐν ᾧ φοιτῶσι τὰ κοράσια τῶν καλλίστων Ἀθηναϊκῶν οἰκογενειῶν. Ἀπέθανε κατ'

Ὀκτώβριον τοῦ 1898. Τὸ παιδαγωγικὸν περιοδικὸν τοῦ Γεωργίου Δροσίνη «Ἐθνικὴ Ἀγωγὴ» τοῦ 1898 σ. 268 ἀφιεροῖ βιογραφικὸν σημείωμα καὶ κρίσεις περὶ τοῦ ἐξόχου τούτου παιδαγωγοῦ μετ' εἰκόνος (1).

Ὁ **Ἄνθιμος (Δημήτριος) Ἀλεξούδης** ἐγεννήθη Μαδύτῳ (2) τῷ 1825· ἐνταῦθα δὲ ἐδιδάχθη καὶ τὰ πρῶτα γράμματα παρὰ τοῦ πατρὸς διδασκάλου ὄντος καὶ φονευθέντος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τῷ 1840 ὁ ἐπίσκοπος Κλαυδιουπόλεως Παντελεήμων Μαδύτιος ὢν προσέλαβε τὸν δεκαπενταετῆ Δημήτριον εἰς Ραιδεστόν, ὅπου διέμεινε μέχρι τοῦ 1844 ἀκούων, μαθήματα ἐν τῇ αὐτόθι σχολῇ. Εἶτα τὸ Βυζάντιον καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐπισκεψάμενος προσεκολλήθη διαφόροις ἀρχιερεῦσιν ὡς τῷ ἐκ Κέας μητροπολίτῃ Κυζίκου Μελετίῳ Παγκάλῳ, ἕως οὗ τῷ 1847 (25 Δεκεμβρίου) χειροτονεῖται διάκονος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου Κουταλιανοῦ Ἄνθιμος ἀποκληθείς. Ἐν τῷ μεταξὺ διήκουσε μαθήματα ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους Σχολῇ (1845)· Μετ' οὐ πολὺ δευτερεύων (διάκονος) τῶν Πατριαρχείων διορισθεὶς προεχειρίσθη τῇ 27 Φεβρουαρίου 1855 μητροπολίτης Βελεγράδων πολλὰς ἐξαρχικὰς λειτουργείας τελέσας καὶ συνοδικὸς γενόμενος ἀπὸ τοῦ 1862 καὶ ἐντεῦθεν πολλάκις. Τῷ 1887 μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀμασείας ὅπου ὑπέργηρος ἠσχολεῖτο περὶ τὰ γράμματα καὶ ὑπογραμμὸς ἐγένετο τοῖς ἄλλοις ἀρχιερεῦσι. Μέλος δὲ διατελῶν πλείστων ἐθνικῶν σωματείων ἐτιμήθη ὑπό τε τῆς Τουρκικῆς καὶ Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διὰ παρασήμων (3). Ἀπέθανε τῷ 1907.

ΕΡΓΑ ΑΥΤΟΥ

α) Ἱστορικὴ περιγραφὴ τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Βελεγράδων, Κέρκυρα 1868.

β) Χρονολογικοὶ κατάλογοι τῶν ἀπὸ Χριστοῦ μέχρι σήμερον χρηματισάντων ἀρχιερέων εἰς ἑκάστην μητρόπολιν καὶ ἐπισκοπὴν τῶν ἐν τῷ οἰκου-

(1) Ἐκ Φιλιππουπόλεως κατήγετο καὶ ὁ διδάσκαλος τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Ἀκαδημίας τῷ 1819 ὁ **Γεώργιος Φιλιππουπολίτης** (ἐκτὸς ἂν εἶναι ὁ Κλεόβουλος), ὡς ἀναγινώσκω ἐν τῷ καταλόγῳ συνδρομητῶν τῆς ἱστορίας τῆς Βλαχίας τοῦ Δ. Φωτεινοῦ. Πρβλ. καὶ Θεοδώρου Ἀθανασίου περὶ τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων ἐν Ρουμανίᾳ Ἀθ. 1898 σ. 93.

(2) Περὶ αὐτῆς ἰδὲ Χρυσοστόμου Α. Παπαδοπούλου : Μάδυτος ἡ πόλις τῆς Χερρονήσου, Ἀθῆναι 1890.

(3) Περὶ αὐτοῦ ἰδὲ Ε. Ι. Δράκου, Θρᾳκικά, Ἀθῆναι 1892 σελ. 124-132 καὶ Γ. Παπαδοπούλου, ἡ σύγχρονος ἱεραρχία τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολ. Ἐκκλησίας Ἀθῆναι 1895 σελ. 640-645 καὶ συμπλήρωμα Ἐγκυκλ. Λεξικοῦ Μπάρτ ἐν λέξει Βελέγραδα — Μ. Ι. Γεδεών, Ἐπιφανεῖς κληρικοὶ τῶν τελευταίων ἐτῶν 1821-1921, Ἀθ. 1929 σ. 3-4.

μενικῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ ὑπαγομένων, ἐν «Νεολόγῳ» Κων)πόλεως τοῦ 1891-2 καὶ ἐντεῦθεν (ἀνετυπώθησαν συμπληρωθέντες ὑπὸ Μ. Γεδεὼν ἐν «Λευκώματι Ι. Χατζηϊωάννου τόμ. Δ' καὶ ΣΤ'.)

γ) περὶ τῆς σημασίας τῶν τίτλων: «προέδρων καὶ τόπον ἐπέχοντος» ἐν «Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ».

δ) Ἐπιγραφὰς καὶ συνοδικὰς πράξεις Ἀχρίδος ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορ. καὶ ἐθνολ. ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος τόμ. Δ' σελ. 547-574.

ε) Ἔγγραφα Γρηγορίου Ε' αὐτόθι σελ. 268-275.

στ) Σημειώματα τῶν χειρογράφων, αὐτόθι σελ. 275-281.

ζ) Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς Ἐκκλησίαις τῆς συνοικίας Κάστρου, πόλεως Βερατίου τῆς μητροπόλεως Βελεγράδων εὑρισκομένων ἀρχαίων χειρογράφων αὐτόθι τόμ. Ε' σελ. 352-269 κτλ.

Γεώργιος Σπυρίδης ἐγεννήθη ἐν Περιστάσει τῷ 1844 ἐσπούδασεν αὐτόθι καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἀπελθὼν εἰς Γαλλίαν μετήρχετο κατ' ἀρχὰς μὲν τὸν ἰδιωτικὸν διδάσκαλον ἐν Μασσαλίᾳ τὸ πρῶτον καὶ εἶτα ἐν Παρισίοις, ἐν τῇ societé Academique de Comptabilité de Paris, ὅπου καλῶς ἐκμαθὼν τὴν Γαλλικὴν ἐδημοσιογράφει καὶ ἐδίδασκε συγχρόνως λογίους Γάλλους τὴν νεοελληνικήν, εἶτα δ' ἀπελθὼν εἰς Λονδῖνον τὸ αὐτὸ μετήρχετο ἐπάγγελμα. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας τῷ 1895 ἐδίδασκε τὴν Γαλλικήν. Ἐξέδωκε δὲ καὶ γαλλιστὶ ἱκανὰ ἔργα ὡς Les Jeux Olympiques, Athénes 1899 καὶ Langue Grèque actuelle moderne Paris—Athéne· 1894. Ἦτο ἀνώτερος τῆς ἐλευθέρας Στοᾶς ἀξιωματικὸς καὶ officier d' Academie.

Τούτου ἀδελφὸς ἦτο ὁ ἰατρὸς καὶ φαρμακοποιὸς Κ. Σπυρίδης, βουλευτὴς κατὰ τὸ 1920.

Κύριλλος Ἀθανασιάδης ἐγεννήθη ἐν Περιστάσει τῷ 1825 ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατρίδι καὶ εἶτα ἐν τῇ ἀρτισυστάτῳ Θεολογικῇ σχολῇ τῆς Χάλκης. Ἀποφοιτήσας τῷ 1851 φέρει τὸν ἀριθμὸν 51 τῶν ἀποφοίτων ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς σχολῆς. Εἶτα προσελήφθη ἐν τῷ ἐν Βυζαντίῳ Μετοχίῳ τοῦ Παναγίου Τάφου μεθ' ὃ εἰς Ἱεροσόλυμα ἀποσταλεὶς διωρίσθη σχολάρχης τῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ (1861-1863), ὅτε τῷ 1862 ἐξέδοτο Ἑρμηνείαν εἰς τοὺς Ἀναβαθμοὺς τῆς Ὀκτωήχου τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου. Ἐν τοῖς μετέπειτα ἀπὸ τοῦ 1863-1873 ἐχρημάτισεν ἀντιπρόσωπος τῆς ἁγιοταφικῆς ἀδελφότητος ἐν Ἀθήναις, ὅπου τυχὼν βιβλιοθηκῶν ἔγραφε διαφόρους διατριβὰς ἐν τῷ «Εὐαγγελικῷ κήρυκι», «Σωτῆρι» (1890 τόμ. ΙΓ' σ. 145-148 καὶ 257-266) καὶ ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων ἀναγομένας. Τῷ 1873 ἀπεστάλη ὡς ἀντιπρόσωπος εἰς Σμύρνην, ὁπόθεν ἔγραφεν ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ

Ἀληθείᾳ», ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Νικοδήμου. Ἀπελθὼν εἰς Περίστασιν ἠσχολεῖτο περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν φιλολογίαν. Ἐνταῦθα δὲ καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1895, καταλιπὼν πλουσίαν βιβλιοθήκην καὶ ἀνέκδοτον ἔργον περὶ τῶν χειρογράφων τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου· διότι τὰ χειρόγραφα τῆς βιβλιοθήκης Ἱεροσολύμων ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀθ. Παπ. Κεραμέως ἐν Πετρουπόλει.

Ὁ Ἀθανασιάδης ἐξέδοτο :

α) Τὸ Καταμόνας, Ἱεροσόλ. 1881.

β) Τὰ κατὰ τὸν ἀοίδιμον Θεοφάνην πατριάρχην Ἱεροσολύμων ἐν «Σωτῆρι» Ἀθηνῶν 1889.

γ) Τὰ κατὰ τοὺς πατριάρχας Ἱεροσολύμων Παΐσιον, Παρθένιον καὶ Ἐφραὶμ ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορ. καὶ ἐθνολ. ἑταιρείας τόμ. Δ΄ σ. 211-62.

δ) Τὰ κατὰ τὸν Νεκτάριον πατριάρχην Ἱεροσολύμων ἐν « Σωτῆρι » 1880 τόμ. Β΄.

ε) Τὰ κατὰ Δοσίθεον πατριάρχην Ἱεροσολύμων ἐν «Σωτῆρι» 1890, σ. 150-2, 1891 καὶ 1892.

στ) Τὰ κατὰ τὸν Παρθένιον πατριάρχην Ἱεροσολύμων ἐν Δελτίῳ κτλ. 1893 σ. 234-52.

ζ) Σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Διονυσίου ὑπογεγραμμένον καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρείας Νεκταρίου ἐν «Σωτῆρι» 1880 τόμ. Β΄ σ. 145-9.

Ἀθανάσιος Μεγακλῆς. Ἐγεννήθη τῷ 1848 ἐν Ἀδριανουπόλει ὅπου τὸ πρῶτον ἐκπαιδευθεὶς εἰσήχθη τῷ 1866 εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ Θεολογικὴν σχολὴν ἐξ ἧς ἀπεφοίτησε κατὰ τὸ 1871, ὅτε διωρίσθη ἐν τοῖς πατριαρχείοις ὑπογραμματεὺς καὶ τῷ 1876 ἀρχιγραμματεὺς τῆς Συνόδου καὶ τῷ 1878 πρωτοσύγκελλος ἐπὶ Ἰωακεὶμ Γ΄,ὅστις καὶ τῷ 1882 προεχειρίσατο μητροπολίτην Σισανίου καὶ τῷ 1893 Θεσσαλονίκης.

Κλεόβουλος Μιχαὴλ ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει τῷ 1848.Μετὰ τὰ ἐν τῇ πατρίδι πρῶτα γράμματα ἀπῆλθεν εἰς Ἰωάννινα καὶ ἀποπερατώσας τὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ Σχολῇ τῶν Ἰωαννίνων ἐσπούδασεν ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ Χάλκης, ἐξ ἧς ἀποφοιτήσας τὸ 1871 (139 ἀριθμὸν ἀποφοίτων ἔχων) διεκρίθη ὡς διδάσκαλος καὶ εἶτα καθηγητὴς ἐν τῇ ἐν Χάλκῃ ἐμπορικῇ σχολῇ. Τῷ 1878 ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἐπανακάμψας διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῇ θεολογικῇ Σχολῇ Χάλκης, ὁπόθεν τῷ 1888 ἐκλήθη ἐπὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐν Φαναρίῳ Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς μέχρι 1888, ὅτε μετετέθη ὡς διευθυντὴ τῆς θεολογικῆς τῷ 1898-1900· ἀνεκλήθη ὅμως καὶ αὖθις ὡς διευθυντὴς

τῆς Μ. Σχολῆς ἐν τῷ μεταξὺ κεχειροτονημένος ἀπὸ τοῦ 1901 μητροπολίτης Σάρδεων ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι. Ἀπέθανε τῷ 1918 23 Φεβρουαρίου καταλιπὼν ἔργα τινά.

Ἀριστοτέλης Κουρτίδης ἐγεννήθη ἐν Μυριοφύτῳ τῆς Θράκης τῷ 1858. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατρίδι καὶ ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ. Τῷ 1878 κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας πρὸς περαιτέρω ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ σπουδὴν τῆς Νομικῆς,ἀλλὰ περὶ τὴν λογογραφίαν ἀσχολούμενος δὲν ἠκολούθησε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπεδόθη ὁλοψύχως εἰς λογογραφικὰ ἔργα συνεργαζόμενος ἐν τῇ **«Διαπλάσει τῶν παίδων»**,γράφων ὑπὸ ψευδώνυμον Αἰμίλιος Εἰμαρμένος.Ταύτην ἐξέδιδεν ὁ Ν.Ὑδραῖος,οὗ ἐνυμφεύθη τέλος καὶ τὴν ἀδελφήν. Συγχρόνως δὲ μετέφραζε καὶ ἐξέδιδε χρήσιμα βιβλία καὶ τέλος ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν διδακτικῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα ἐπὶ μακρὸν χρόνον μέχρι τοῦ θανάτου ἐγκεκριμένα ὄντα ἦσαν ἐν χρήσει ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις ἐξ ὧν ἱκανὰ χρήματα συλλέξας ἀπῆλθε τῷ 1889 εἰς Γερμανίαν καὶ παρακολουθήσας παιδαγωδικόν, μαθήματα ἐν Ἰένῃ παρὰ τῷ W. Rein ἠξιώθη τοῦ διπλώματος παιδαγωγοῦ τῷ 1893. Διδάκτωρ ἤδη κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα καὶ διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ Ἀρσακείῳ καὶ εἶτα διευθυντὴς τοῦ ἐν Πειραιεῖ διδασκαλείου τῶν θηλέων καὶ ὡς τοιοῦτος ἀπέθανε ἅπαις τῷ 1928, καταλιπὼν πλεῖστα συγγράμματα καὶ οὐ σμικρὰν περιουσίαν. Τὸ ἐν Ἀθήναις **«Θρακικὸν Κέντρον»** τιμῶν τὴν μνήμην αὐτοῦ ἐτέλεσε τὴν 20 Δεκεμβρίου 1928 ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας φιλολογικὸν μνημόσυνον τοῦ ἀνδρός, καθ' ὃ, μετὰ εἰσηγητικὸν λόγον τοῦ προέδρου Φιλίππου Μανουλίδου, ὡμίλησαν ὁ ἀκαδημαϊκὸς Δ. Γρ. Καμπούρογλους, ὁ ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος Δ. Λάμψας,καὶ ὁ λογογράφος Γρηγόριος Ξενόπουλος ὅστις ἔγγραψε καὶ ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένῃ «Νέᾳ Ἑστίᾳ». Ἀπήγγειλε δὲ ἡ Κυρία Φερέντσιο, ἀνέγνω ἓν τῶν διηγημάτων τοῦ Κουρτίδου καὶ τρία ποιήματα ὁ μικρὸς Λάκης Κουρούκλης. Περί τε τοῦ βίου καὶ τοῦ μνημοσύνου ὡς καὶ ἀναγραφὴν τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους Κουρτίδου ἐδημοσιεύθησαν ἐν ἐκτάσει ἐν τοῖς **«Θρακικοῖς»**(1929 τόμ. Β' σ. 243-246) ὑπὸ τοῦ Καμπούρογλου μετ' εἰκόνος καὶ ἐν σελίδι 492-505 τὰ ὑπὸ τῶν ρητόρων τοῦ μνημοσύνου λεχθέντα. Ἐν ταῖς σελίσι ταύταις ἐδημοσιεύθη καὶ κατάλογος τῶν ἔργων τοῦ ἐκλιπόντος τὸν βίον Ἀριστοτέλους Κουρτίδου.

Κοσμᾶς Μυτίλος Ἀποστολίδης ἐγεννήθη ἐν Φιλιππουπόλει τῷ 1869 (ὁ 9βρίου) ἐκ πατρὸς Ἀποστόλου Κοσμᾶ Καφταντζῆ Ἕλληνος ὑφασματεμπόρου, οὗ ὁ πάππος Θωμᾶς Κοσμᾶ μετηνάστευσεν ἐξ Ἠπείρου εἰς Φιλιππούπολιν, λήγοντος τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ἐκ μητρὸς ἑλληνίδος Αἰκατερίνης, ἧς ὁ πατὴρ Κωνσταντῖνος Χατζῆ Σωτηρίου ἐγκατέστη ἐκ Στε-

νιμάχου εἰς Φιλιππούπολιν, μεσοῦντος τοῦ 19ου αἰῶνος, μετερχόμενος τὸ ἐπάγγελμα τοῦ καραμπατζῆ].

Τὴν ἐγκύκλιον ἐκπαίδευσιν ἔλαβεν ἐν τοῖς ἄριστα ἐπὶ τῶν χρόνων του λειτουργοῦσι σχολείοις τῆς γενετείρας του. Ἀπεφοίτησε κατὰ τὸ 1887 τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων ὡς διδάσκαλος πρώτης τάξεως καὶ ἐδίδαξεν ἐν αὐτοῖς ὡς ἑλληνοδιδάσκαλος ἐπὶ τριετίαν 1887-1890 καὶ ἐπὶ ἓν ἔτος 1890 - 91 ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κεντρικῇ σχολῇ τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Τῷ 1891 κατελθὼν εἰς Ἀθήνας ἐδίδαξεν ὡς δημοδιδάσκαλος ἐπὶ ἑπταετίαν 1891-1898 ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς Λυκείοις τῶν Χαραλ. Διοσκουρίδου, Βασιλ. Βουλγάρεως καὶ Ἀθανασ. Παπαγεωργίου, σπουδάζων ἅμα ἐν τῷ ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ. Τῷ 1897 ὑποστὰς εὐδοκίμως τὰς ἐπιστημονικάς του ἐξετάσας ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλολογίας.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν γενέτειραν ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς ἐπὶ πενταετίαν 1898-1903 ἐν τοῖς Ζαριφείοις διδασκαλείοις τῶν ἀρρένων καὶ τῶν θηλέων, διευθύνας ἅμα καὶ τὸ οἰκοτροφεῖον τῶν ἀρρένων. Τῳ 1903 μετέβη εἰς Γερμανίαν πρὸς τελειότερόν του ἐπιστημονικὸν καταρτισμὸν καὶ ἠκολούθησε μαθήματα ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου ἐπὶ διετίαν 1903-1905. Μετὰ τὰς ἐν Γερμανίᾳ σπουδάς του διηύθυνε ἐπὶ τετραετίαν 1905-1909 τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς ἐν Ζαγαζικίῳ τῆς Αἰγύπτου ἑλληνικῆς Κοινότητος. Εἶτα ἀνέλαβε θέσιν καθηγητοῦ ἐν τῷ Ἀβερωφείῳ γυμνασίῳ καὶ τῷ ἀνωτέρῳ ἑλλην. παρθεναγωγείῳ Ἀλεξανδρείας, διατελῶν ἅμα καὶ ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ νομισματικοῦ μουσείου τῆς Κοινότητος, ὧν τοὺς καταλόγους συνέταξε. Μετὰ ἓξαετῆ κοπιώδη ὑπηρεσίαν 1909-1915 παρὰ τῇ κοινότητι Ἀλεξανδρείας, παθὼν τὴν ἀκοήν, ἀπεχώρησε καὶ ἰδιώτευσεν ἐν Ἀθήναις μέχρι τέλους τοῦ 1920. Κατὰ τὸ 1921 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γενέτειραν τὸ δεύτερον χάριν τῆς ὑγείας αὐτοῦ καὶ τῆς γυναικός του Σμαροῦς Φιλιππουπολίτιδος, ἣν ἀφαρπάσας ὁ θάνατος μοιραίως κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐν τοῖς παρὰ τῷ Αἵμῳ λουτροῖς τοῦ Χισὰρ ἐβύθισεν αὐτὸν εἰς ἄληστον πένθος. Ἔκτοτε ἡσυχάζει ἐν τῇ Φιλιππουπόλει.

ΕΡΓΑ ΑΥΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΕΥΘΕΝΤΑ :

Αον **Λογοτεχνικά** :

α) «Διηγήματα» (1891-1905) ἐν τῷ Νεολόγῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐφημ. Σταύρου Βουτυρᾶ, τῇ Σαββατιαίᾳ ἐπιθεωρήσει αὐτοῦ, τῷ περιοδικῷ Κήρυκι Κων]πόλεως. τῇ Θρακικῇ ἐπετηρίδι Ἀθηνῶν (1897) καὶ ταῖς Εἰδήσεσι τοῦ Αἵμου, ἐφημερίδι Φιλιππουπόλεως, ἐν ὅλῳ δεκαεπτά (17).

β) «Λόγια τῆς Καρδιᾶς» (1899-1903), Σοννέττα ἐν ταῖς «εἰδήσεσι τοῦ Αἵμου».

γ) «Μοιραῖα», ἐπικολυρικὰ ποιήματα, ἐπαινεθέντα ἐν τῷ πρώτῳ Μιστριωτείῳ διαγωνισμῷ τοῦ 1921, εἰς τεῦχος τῷ 1928 ἐν Ἀθήναις.

Βον **Παιδαγωγικά :**

α) «ὁ διδάσκαλος» (1904), παιδαγωγικὴ μακρὰ μελέτη, ἐν «ταῖς Εἰδήσεσι τοῦ Αἵμου», χάριν τῶν ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ δημοδιδασκάλων.

β) «περὶ τοῦ σκοποῦ τῶν τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως σχολείων» (1906) ἐν τῇ ἐφημερίδι τοῦ Καίρου «Χρόνῳ».

γ) «περὶ ἀγωγῆς» (1907), παιδαγωγικὴ μελέτη, ἐν τεύχει ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τύπ. Κασιμάτη.

δ) «περὶ τῆς διὰ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐθνικῆς καὶ τελείας ἀγωγῆς» (1908). Λόγος πανηγυρικὸς ἐν τεύχει, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τύποις Ἰωνᾶ—Κασιμάτη.

ε) «παιδαγωγικαὶ σελίδες, περὶ τῆς ἐν τοῖς σχολείοις ἀνεπαρκοῦς τῶν παίδων προόδου,» μακρὰ ἐπιστημονικὴ παιδαγωγικὴ μελέτη. Μέρος α΄ καὶ β΄ κεφ. VII ἀπὸ ἰατρικῆς καὶ ὑγιεινῆς ἀπόψεως (1914 ἐν τῷ Ταχυδρόμῳ καὶ Ὁμονοίᾳ, ἐφημερίσιν Ἀλεξανδρείας, Μέρος γ΄ κεφ. XXIII, ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως (1915) ἐν τῷ Τηλεγράφῳ ἐφημ. Ἀλεξανδρείας.

Γον **Φιλολογικά :**

α) «Ἑλέγου ἀνασκευῆς» κατάλυσις, ἤτοι ὁ κ. Γεώργιος Παπανδρέου ὡς κριτικός, γλωσσολόγος, γραμματικός, φιλόλογος καὶ συγγραφεὺς ἐξεταζόμενος (1912) ἐν τεύχει εἰς 8ον σελ. 99, τύπ. Κασιμάτη Ἰωνᾶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

β) «Φιλολογικὰ σκαριφήματα:» 1) Βέλγαι, Ρῆμοι, Δουρικορτόρα, Γαλάται, Κορφιώτης, Νικολάκις κτλ. 2) Χρῆστος—Χριστος. 3) αὖθις Χριστος, Μαρία—Μαριὰμ καὶ 4) Γερμανοὶ (1914—1915) ἐν τῷ Τηλεγράφῳ ἐφημ. Ἀλεξανδρείας.

Δον **Ἱστορικά :**

α) «Περὶ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας» (1902), μελέτη ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ περιγραφικῆς ἀπόψεως, ἐν τῷ περιοδικῷ τῶν Ἀθηνῶν «Ἑλληνισμῷ». Ἀνετυπώθη καὶ ἐν τῇ ἐφημ. Πειραιῶς «Χρονογράφῳ».

β) «Περὶ τῶν ἀρχαίων Θρακῶν,» Θρακικὰ Ἀθηνῶν (1928), τόμ. Ι.

γ) «Περὶ τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων αὐτῆς ὀνομάτων Κενδρισὸς καὶ Εὐμολπιάς», (1928) αὐτόθι. Τὸ αὐτὸ βουλγαριστὶ ἐν τῷ Annuaire de la bibl. nat. à Plovdiv. (1926).

δ) «Τὰ ἑλληνικὰ ἐν Φιλιππουπόλει σχολεῖα ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ καθεστῶτος» (1929) αὐτόθι, τόμ. ΙΙ.

ε) «Δύο ἔγγραφα ἐκ Φιλιππουπόλεως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν 19ου αἰῶνος (1929) αὐτόθι.

στ) «Ὁ Στενίμαχος», ἤτοι συνοπτικὴ τῆς πόλεως Στενιμάχου ἱστορία ἀπὸ τῶν παλαιῶν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων (1929), Ἀθῆναι, τύπ. Πυρσοῦ.

ζ) «Le siège et la prise de Philippople par les Goths, ἐν τῳ Sbornik B. Diakovitch (1927), Sophia.

η) «Ἡ ἀρχαία Φιλιππούπολις», ἐπ' ἀφορμῇ μιᾶς κριτικῆς, βουλγαριστὶ Plovdiv, (1928) εἰς τεῦχος καὶ ἐν τῇ ἐφημερίδι Φιλιππουπόλεως «Γιούγ» (=μεσημβρία).

θ) «Ἡ ἅλωσις τῆς Φιλιππουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων», βουλγαριστί, (1929) ἐν τῇ ἐπισήμῳ τοῦ δήμου Φιλιππουπόλεως ἐφημερίδι, ἀριθ. 22.

ι) «Τὰ ἀρχαιότατα τῆς Φιλιππουπόλεως ὀνόματα, Εὐμολπιὰς Κενδρισός», βουλγαριστὶ (1929), αὐτόθι, ἀρ. 23 καὶ 24.

ια) Πονηρόπολις - Φιλιππόπολις», βουγαριστί (1930) αὐτόθι, ἀριθ. 36.

ιβ) «Τὰ ἀρχαιότατα τῆς Φιλιππουπόλεως ὀνόματα», ἀπάντησις εἰς κριτικὴν τοῦ ἀρχαιολόγου Μαβροδίνωφ, βουλγαριστί (1930), αὐτόθι, ἀριθ. 40.

ιγ) «Ἡ λαμπρότης τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς μεσαιωνικῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἀνάκτορα», βουλγαριστί (1930), αὐτόθι, ἀριθ. 60.

Εον. **Ἀρχαιολογικά :**

α) «Θρακικαὶ ἐπιγραφαί» (1899-1903) ἐν ταῖς Εἰδήσεσι τοῦ Αἵμου.

β) «L'inscription de la bague du village Ézérovo, nouvelle explication (1926) ἐν τῷ Annuaire de la bibliothèque nat. à Plovdiv.

γ) Inscriptions inédites ou non commentées de Plovdiv et ses environs (1927) αὐτόθι.

δ) «Αὖθις διὰ τὴν ἀρχαίαν Φιλιππούπολιν», βουλγαριστί (1928) εἰς τεῦχος, Πλόφδηφ, τύπ. Γούτεμβεργ.

ε) «Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Φιλιππουπόλεως» (1929), «Θρακικὰ» Ἀθηνῶν, τόμ. ΙΙ.

στ) «Αὖθις διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ δακτυλίου ἀπὸ τῆς κώμης Ἐζέροβο ἐπιγραφήν». Ἀπάντησις εἰς κριτικὴν τοῦ δ]ρος Β. Βεσσεβλῆεφ (καθηγητοῦ τοῦ ἐν Σόφιᾳ ἐθν. πανεπιστημίου), διασαφήσεις, προσθῆκαι, βουλγαριστὶ (1930), ἐν τεύχει εἰς 8ον σελ. 39, τύπ. Χρ. Δάνωφ-Πλόβδιφ.

ΥΠΟ ΕΚΤΥΠΩΣΙΝ :

«Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ρουφετίου τῶν ἀμπατζήδων» μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν Βουλγαρικὴν ὑπὸ τοῦ δ]ρος Ἀλ. Πέεφ. Οἱ δύο πρῶ-

τοι κώδικες (1685-1817), ἐν τῷ Annuaire de la bibliothèque nationale à Plovdiv 1931 (1928).

Ἐκτὸς αὐτῶν ἔχει ἑτοίμην ἐκτενῆ ἱστορίαν τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ διαφόρους λογογραφικάς, παιδαγωγικάς, γλωσσικάς, φιλολογικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς διατριβάς.

Βλάσιος Γαβριηλίδης, ἐγεννήθη ἐν Ἐπιβάταις χωρίῳ τῆς Θράκης κατὰ τὸ 1848. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ. Ἀποπερατώσας τὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν ἐπιτυχῶς ἀπεστάλη ὑπὸ τῶν θαυμασάντων τὴν εὐφυΐαν τοῦ νεαροῦ Βλασίου ὁμογενῶν, πρωτοστατοῦντος τοῦ Γ. Σίνου εἰς Γερμανίαν πρὸς περαιτέρω σπουδήν· ἐγγραφεὶς ἐν τοῖς φοιτηταῖς τοῦ Πανεπιστημίου Λειψίας παρηκολούθησε μαθήματα φιλολογίας καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν, ἀποστέλλων συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδιδόμενον περιοδικὸν «**Ἑπτάλοφος**» σειρὰν μελετῶν, ἥτις ἐνεποίησε μεγίστην ἐντύπωσιν. Τῷ 1873 ἐν Λειψίᾳ ἐξέδοτο γερμανιστὶ πολιτικὴν πραγματείαν. Κατελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1874, ἐπεδόθη εἰς τὴν προσφιλῆ αὐτοῦ δημοσιογραφίαν, ἔχων πάντα τὰ ἐφόδια εὐδοκιμήσεως καὶ ἔγραφεν ἐν τῷ «Νεολόγῳ» τοῦ Σ. Βουτυρᾶ καὶ εἶτα ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσῃ «**Μεταρρυθμίσει τῆς Θράκης**». Ἀλλά, κατὰ τὸν Τουρκο-Ρωσσικὸν πόλεμον τοῦ 1877—8, γράψας ἐπιλήψιμον ἄρθρον μετὰ τοῦ συνεργάτου του Κλεάνθους Τριανταφύλλου καὶ ἀπειλούμενος νὰ συλληφθῇ κατέφυγε λάθρᾳ εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἄρχεται τὸ τόσον ἔνδοξον στάδιόν του. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξέδοτο μετὰ τοῦ συμφυγάδος του τὸν «**Ραμπαγᾶν**», ἐφημερίδα δημοκρατικὴν καὶ σατυρικήν, εἶτα δὲ μόνος τὸ «**Μὴ χάνεσαι**» ἀπὸ 17 Ἰανουαρίου τῷ 1880 ἕως 22 Φεβρουαρίου 1883, ὅπερ ὕστερον μετωνομάσθη «**Ἀκρόπολις**», ἥτις τοσαύτην ἔλαβε σὺν τῷ χρόνῳ ἐπίδοσιν καὶ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς χώρας, ἀκολουθοῦσα τὴν πολιτικὴν τοῦ ἀοιδίμου Χ. Τρικούπη, ἀπὸ τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1883—10 Δεκεμβρίου 1920. Γινώσκων καλῶς τὰ τῆς δημοσιογραφίας κατήρτισεν ἐπιτελεῖον ὅλον ἐκλεκτῶν χειριστῶν τοῦ καλάμου, οἵτινες βραδύτερον ἀποσπασθέντες αὐτοῦ, ἵδρυσαν ἰδίας ἐφημερίδας οὕτως, ὥστε δύναταί τις εἰπεῖν, ὅτι οἱ νέοι δημοσιογράφοι ἐξεκολάφθησαν ἐν τοῖς γραφείοις τοῦ Γαβριηλίδου, οὗτινος ὁ κάλαμος εἶχε τοσαύτην σφοδρότητα, ὥστε πολλάκις προεκάλεσεν ἐπιθέσεις τῷ μὲν 1894 τὴν τῶν στρατιωτικῶν, καταστρεψάντων τυπογραφεῖον καὶ βιβλιοθήκην, ἀπόντος αὐτοῦ εἰς Σουηδίαν, καὶ ἀντικαθισταμένου ὑπὸ τοῦ Ἐμμανουὴλ Ρέπουλη· διότι ὁρμώμενος ἀπὸ τῆς ἰδέας, ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος πρέπει νὰ εἶναι γεωργικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἐν ταὐτῷ προὐκάλεσε τὴν μῆνιν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ βραδύτερον τῶν φοιτητῶν διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Γ. Σωτηριάδου γενομένην μετάφρασιν τῆς τριλογίας τοῦ Αἰσχύ-

λου «Ὀρεστείας» καὶ παράστασιν (6—9 Νοεμβρίου 1903) ἐν τῷ βασιλικῷ θεάτρῳ. Οἱ φοιτηταὶ ὑπὸ τῶν τῆς καθαρευούσης ὀπαδῶν καὶ δὴ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Γ. Μιστριώτη παρακινούμενοι ἐζήτησαν τὴν ματαίωσιν τῆς διδασκαλίας τῆς «Ὀρεστείας» καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν γραφείων τῆς «Ἀκροπόλεως» ὡς ὑποστηριζούσης αὐτήν. Ὀπαδὸς τῆς φυτοφαγίας καὶ ὀπωροφαγίας, συνίστα τοῖς φίλοις τὴν γελωτοθεραπείαν, ἣν καὶ ὁ ἴδιος ἐφήρμοζεν ἅπαντι τῷ θυλάκῳ. Ἀπέθανε τῇ 11 Ἀπριλίου 1920 καὶ ἐτάφη δημοσίᾳ δαπάνῃ, καταλιπὼν μνήμην ἄληστον παρὰ τοῖς συγχρόνοις διά τε τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἐπιχειρηματικότητα,ἐκδοὺς καὶ πληθὺν βιβλίων καὶ περιοδικῶν ὡς «Ἀκρόπολιν φιλολογικήν», «Κυριακάτικην», «Ὑπερωκεάνειον» καὶ «Ὀλυμπιακήν», ἔργον καλλιτεχνικώτατον καὶ ὠφελιμώτατον. Ἀφῆκε μίαν μόνην θυγατέρα τὴν κυρίαν Θ. Συνοδινοῦ, ὅστις, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ του, ἐξέδιδε τὴν «Ἀκρόπολιν μέχρι τὴν 10 Δεκεμβρίου 1920.

Λάμπρος Γ. Ἐνυάλης. Ἐγεννήθη ἐν Φιλιππουπόλει τῷ 1848, τοῦ πατρός του Γεωργίου Ἰωάννου (Γενεράλη) καταγομένου ἐκ Μελενίκου, Τὰς πρώτας σπουδάς του διῆλθεν ἐν τῇ ἑλληνικοῖς σχολείοις τῆς πόλεως ταύτης, τὰς δὲ γυμνασιακὰς καὶ πανεπιστημιακὰς ἐν Ἀθήναις. Μαθητὴς τοῦ Γυμνασίου ἔτι ὤν, ἐδημοσίευσε τὰ πρῶτά του **Διηγήματα**, δημοσιευθέντα ἐν τῷ **Χρόνῳ** τοῦ Ἰωάννου Βιθυνοῦ καὶ ἐν τῇ **Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ** περιοδικῷ ἐκδιδομένῳ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Σκαλίδου ὑπὸ ψευδώνυμον. Ἐνωρίτατα ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν χρηματίσας συνεργάτης τῶν **Καιρῶν** κοῦ Π. Κανελλίδου καὶ τῆς **Στοᾶς** τοῦ Θρᾳκὸς Ἀριστείδου Βαμβᾶ, μετὰ ταῦτα δὲ τακτικὸς συντάκτης τοῦ **Νεολόγου Ἀθηνῶν** τοῦ Ν. Μανιτάκη, τῆς **Καρτερίας** τοῦ Ἀντ. Δαμασκηνοῦ καὶ τῆς **Πρωΐας** τοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἰωάνν. Ἀντωνυπούλου, δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου τοῦ Θ. Δηλιγιάννη. Ἐδημοσίευσε δύω τομίδια διηγημάτων του, ὧν τινα μετεφράσθησαν εἰς τὴν Ἰταλικήν, ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλα **τοιαῦτα** δημοσιευθέντα εἰς ἐφημερίδας ἐν ἐπιφυλλίδι, εἰς τὸ **Ἡμερολόγιον** Κ. Σκόκου καὶ τὴν **Ποικίλην Στοὰν** τοῦ Ἰω. Ἀρσένη.

Μετὰ ὑπηρεσίαν εἰς δύο συνόδους τῆς Βουλῆς,ὡς βοηθοῦ τῶν Διευθυντῶν τοῦ στενογραφικοῦ γραφείου αὐτῆς Φ. Παρασκευαΐδου καὶ Ἀναστ Βαρελίδου, διωρίσθη γραφεὺς Α΄ τάξεως ἐν τῷ Προξενικῷ Γραφείῳ τῆς ἐν Κων)πόλει Β. Πρεσβείας, μετὰ ταῦτα δὲ εἰς διαφόρους προξενικὰς θέσεις. Ὑπηρετῶν ἐν Ἐλασσόνι ἐπολέμησεν ἀποτελεσματικώτατα τὴν ὀργιάζουσαν ἐν τοῖς βλαχοφώνοις χωρίοις ρουμανικὴν προπαγάνδαν, κατήρτισε δὲ πλήρη συλλογὴν τῶν ἐν τοῖς βλαχοφώνοις χωρίοις ᾀδομένων ἑλληνικῶν δημωδῶν ᾀσμάτων. Τῆς συλλογῆς ταύτης τὸ πρῶτον μέρος ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ

δμωνύμῳ περιοδικῷ τῆς Ἑταιρείας τοῦ **Ἑλληνισμοῦ** μετὰ προλόγου τοῦ Χρ. Χρηστοβασίλη, γραμματέως τότε τοῦ **Ἑλληνισμοῦ**. Τὸ δεύτερον ὡσαύτως εἰς σειρὰν φυλλαδίων μεταγενεστέρων τοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ. Κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα εἰργάσθη εἴπερ τις καὶ ἄλλος ὑπὲρ τῆς εὐοδώσεως αὐτοῦ, ἐπίσης δὲ κατὰ τὴν γενομένην ἀναγραφὴν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας ἐπὶ Χιλμῆ πασσᾶ καὶ τὸν καταρτισμὸν τοῦ στρατιωτικοῦ χάρτου τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τοῦ τότε στρατιωτικοῦ ἀκολούθου τῆς ἐν Κων)πόλει Πρεσβείας στρατηγοῦ Πατρόκλου Κοντογιάννη, τυχὼν ἐπανειλημμένως τῆς ἐκφράσεως εὐαρεσκειῶν τῆς Κυβερνήσεως. Διευθύνων κατόπιν τὸ Γεν. Προξενεῖον Ἰωαννίνων ἐπέτυχε ν' ἀποστείλῃ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον λεπτομερεστάτην περιγραφὴν τῆς ὀχυρώσεως τοῦ Μπιζανίου, ἥτις, ὡς ἐγνώσθη μετὰ ταῦτα, ἐχρησίμευσε πολὺ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἰωαννίνων. Μετὰ τοὺς δύο πολέμους διωρίσθη ἐν Κύπρῳ, ὅπου καὶ εὗρεν αὐτὸν τὸ ὅριον τῆς ἡλικίας. Ὁ μονάκριβος υἱὸς του ἔπεσε κατὰ τὴν τριήμερον μάχην τοῦ Κιλκὶς κατ' Ἰούλιον τοῦ 1913.

Ἀδαμάντιος Διαμαντόπουλος, ἐγεννήθη ἐν Ἀγχιάλῳ τῷ 1869 καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους Σχολῇ καὶ ἐν Σμύρνῃ, ὅπου ἦσαν ἐγκατεστημένοι συγγενεῖς αὐτοῦ, εἶτα ἐν Κιέβῳ τὴν Θεολογίαν. Ἀποπερατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐπανέκαμψεν εἰς Σμύρνην καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν ᾗ ἐμαθήτευσεν Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, ἐν ᾗ ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1902, μεθ' ὃ μετακληθεὶς εἰς Ρωσσίαν διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ἐν Σεβαστουπόλει πρακτικοῦ Λυκείου καὶ κατόπιν καθηγητὴς τῆς ἐν Ὀδησσῷ ἑλληνικῆς ἐμπορικῆς σχολῆς, διδάσκων συγχρόνως καὶ ἐν τῷ αὐτόθι Θεολογικῷ Σεμιναρίῳ ἀπὸ τοῦ 1907—1919, ὅτε, ὡς ἐκ τῆς ἐν Ρωσσίᾳ μεταπολιτεύσεως, ἠναγκάσθη νὰ ἔλθῃ εἰς Σμύρνην ὡς καθηγητὴς τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς, συντάσσων ἅμα καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Χρυσοστόμου τοῦ ἐκ Τριγλείας τῆς Βιθυνίας νεομάρτυρος,ἱδρυθὲν περιοδικὸν «**Ἱερὸς Πολύκαρπος**» μέχρι τῆς ἐπελθούσης ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καταστροφῆς τοῦ Αὐγούστου 1922, ὁπότε κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ Ἀρσακείου, ἐν ᾧ εἰσέτι διδάσκει καρποφόρως. Περὶ τὰ γράμματα ἀσχολούμενος θερμῶς ἐξέδοτο τὰς ἑξῆς μελέτας: 1) Μᾶρκος ὁ Εὐγενικὸς καὶ ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδος 1899. 2) Ψυχολογικὰ μελετήματα 1895. 3) Ἡ περὶ Ἀκαθίστου Ὕμνου ἀλήθεια 1912. 4) Σύλβεστρος ὁ Συρόπουλος καὶ τὰ ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου 1923. 5) Ἀπόπειρα πρὸς ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα 1924. 6) Ψυχολογία τῆς Ρωσικῆς ἐπαναστάσεως 1924. 7) Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης καὶ πλείστας πραγματείας ἐν περιοδικοῖς καὶ ἐφημερίσι Σμύρνης, Κωνσταντινουπόλεως, Ὀδησσοῦ, Πετρουπόλεως, Ἱεροσολύμων καὶ Ἀθηνῶν.

Σταμάτιος Ψάλτης, ἐγεννήθη τῷ 1869 ἐν Σαράντᾳ Ἐκκλησίαις ὅπου καὶ τὰ πρῶτα ἐδιδάχθη γράμματα. Εἶτα ἐνεγράφη ἐν τοῖς Ζαριφείοις Διδασκαλείοις τῆς Φιλιππουπόλεως, διευθυνομένοις τότε ὑπὸ σειρᾶς λογίων καὶ φιλογενῶν ἀνδρῶν (ὡς ἐγράψαμεν ἐν τοῖς περὶ τῶν σχολείων). Εἶτα κατελθὼν εἰς Ἀθήνας ἐνεγράφη ἐν τοῖς φοιτηταῖς τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς καὶ τὸν κύκλον τῶν σπουδῶν ἐνδελεχῶς παρακολουθήσας ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τῆς Φιλολογίας τῷ 1894. Ὑπέβαλεν δὲ εἶτα τῷ 1895 ἐναίσιμον διατριβὴν λατινιστί, ἣν κατόπιν ἑλληνιστὶ μεταφράσας ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Μαρασλῇ τῷ 1905 ὑπὸ τὸν τίτλον «Θρᾳκικὰ ἢ μελέται περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς πόλεως Σαράντα Ἐκκλησιῶν». Ἡ μελέτη αὕτη καὶ αἱ κατόπιν γλωσσολογικαὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐργασίαι συνετέλεσαν νὰ προσληφθῇ ὡς συντάκτης τοῦ Ἑλληνικοῦ Λεξικοῦ ἀπὸ τοῦ 1912 καὶ ἐντεῦθεν μέχρι τῆς ἐγκεφαλικῆς αὐτοῦ παθήσεως,ἐξ ἧς καὶ ἀπέθανε τῷ 1927. Τὸν βίον καὶ τὴν ἀναγραφὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ μετ' εἰκόνος ἐδημοσίευσεν ἐν τοῖς **«Θρακικοῖς»** ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Γ. Π. Ἀναγνωστόπουλος (σ. 240—243).

Γεώργιος Ι. Λαμπουσιάδης ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει τῷ 1858 ἐκ γονέων εὐπόρων. Ἐφοίτησεν ἐν τοῖς σχολείοις τῆς πατρίδος του καὶ εἶτα ἐν Ἀθήναις. Ἀπελθὼν εἰς τὴν γειναμένην, μετὰ τὸν Ρωσο-τουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877-8, διωρίσθη διδάσκαλος ἐν τῇ πατρίδι καὶ εἶτα ἐν διαφόροις πόλεσι τῆς Θρᾴκης καὶ ἐν τέλει ἐν τῷ Γυμνασίῳ καὶ τῷ Ζαππείῳ Παρθεναγωγείῳ Ἀδριανουπόλεως. Ἐπὶ πεντηκονταετίαν μετελθὼν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ διδασκάλου, ὅπερ ἀπὸ κλίσεως ἠγάπησε, δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς αὐτό, ἀλλὰ περιηγούμενος καὶ ἐξετάζων τάς τε ἀρχαιότητας καὶ τοῦ μεσαίωνος ἐρείπια, ἀναγινώσκων ἐπιγραφὰς καὶ χειρόγραφα ἔγραψε πλείστας μελέτας διαφωτιστικὰς τῆς θρᾳκικῆς ἱστορίας καὶ τῶν μνημείων αὐτῆς, τῆς τοπογραφίας, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας καὶ τῆς βιογραφίας πλείστων Θρᾳκῶν. Τῶν μελετῶν τούτων πλεῖσται ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» καὶ ἐν τῷ «Νεολόγῳ» Κωνσταντινουπόλεως, τινὲς δὲ καὶ εἰς αὐτοτελῆ βιβλία. Ἱκαναὶ δὲ μένουσιν ἀνέκδοτοι. Ἐν τοῖς**«Θρακικοῖς»** τοῦ 1928 (τόμ. Α' σ. 282 ἑξῆς ἐδημοσιεύθησαν : α) Τρεῖς ἀνέκδοτοι μελέται περὶ Ἀδριανουπόλεως (σ. 282-290). β) Περὶ τῆς Μονῆς Λαμποῦς (σ. 290-298). γ) Ἡ Ἑλληνικὴ κοινότης Ἀδριανουπόλεως ἐπὶ Τουρκοκρατίας (σ. 298 -311). δ) Γλωσσάριον τῆς Ἀδριανουπολίτιδος διαλέκτου (σ. 474-482). Ἐν δὲ τοῖς τοῦ 1929 (τόμ. Β' σ. 87 ἑξ.) α) Ὁδοιπορικὸν τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης (σ. 87-93). β) Συνέχεια τοῦ γλωσσαρίου Ἀδριανουπόλεως (σ. 226-242). γ) Ὁδοιπορικὸν (σ. 323-324 καὶ 474). δ) Δημο-

τικὰ τραγούδια Ἀδριανουπόλεως (σ. 492-500). Βίον αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ὁ Δ. Καμπούρογλους καὶ ὁ Κ. Γ. Κουρτίδης ἐν τοῖς «**Θρᾳκικοῖς**» 1928, σ. 244-247 μετ' εἰκόνος, καὶ ὁ Μανουὴλ Γεδεὼν σ. 279-282.

Ὁ **Χρυσόστομος Παπαδόπουλος** ἐγεννήθη ἐν Μαδύτῳ τῆς Θρᾳκικῆς Χερσονήσου τῇ 1 Ἰουλίου 1868· ἐσπούδασεν ἐν τῇ ἐν Φαναρίῳ **Ἰωακειμείῳ** ἱερατικῇ σχολῇ (1884 1887) καὶ εἶτα ἐν τῇ ἐν Ἱεροσολύμοις Σχολῇ τοῦ Σταυροῦ (1887-1888) καὶ εἶτα ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ Σμύρνης (1888-1889), μεθ' ὃ ἀπῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐπὶ διετίαν ἀκροασθεὶς τῶν μαθημάτων τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς (1889-1891) τοῦ Πανεπιστημίου καὶ βοηθῶν τὸν διευθυντὴν τοῦ Χριστιανικοῦ Μουσείου ἀοίδιμον Γεώργιον Λαμπάκην συνεστήθη εἶτα ὑπ' αὐτοῦ, γραμματέως ὄντος τῆς βασιλίσσης, τῇ Α. Μεγαλειότητι τῇ Ὄλγᾳ, ἥτις λαβοῦσα ἐνδιαφέρον ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὴν Θεολογικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Κιέβου, ὅπου διακούσας ἐφ' ἱκανὸν (1891-1893) ἐστάλη εἶτα εἰς Πετρούπολιν (1893-1896) ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς ὁποίας, συμπληρώσας τὸν κύκλον τῶν σπουδῶν, ἐκηρύχθη διδάκτωρ (2 Σεπτεμβρίου 1895), ὑποβαλὼν ἐναίσιμον διατριβὴν «**περὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσστόμου**», δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ «Χριστιανικῷ Ἀναγνώσματι». Κληθεὶς νὰ διδάξῃ τὰ Ἑλληνικὰ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἀπεποιήθη καὶ ἀπελθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα διωρίσθη τῷ 1895 καθηγητὴς τῆς κατὰ τὸ 1893 ἀνασυσταθείσης Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ, ἧς μετ' ὀλίγον ἐξελέγη διευθυντής, γράφων συγχρόνως καὶ ἐν τῇ «Νέᾳ Σιών». Τῷ 1909 ἀπομακρυνθεὶς τῆς σχολῆς μετέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἔνθα διωρίσθη, χειροτονηθεὶς ἀρχιμανδρίτης, προϊστάμενος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς «Εὐαγγελιστρίας» ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Φωτίου, γράφων καὶ ἐν τῷ «**Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ**» καὶ «**Πανταίνῳ**» πραγματείας ἐπιστημονικάς, ἀναφερομένας εἰς τὸν κύκλον τῶν σπουδῶν αὐτοῦ. Τῷ 1910 τὸ ἐθνικὸν πανεπιστήμιον διὰ τὰς σοφὰς μελέτας του τὸν ἀνεκήρυξεν ἐπίτιμον διδάκτορα. Μετ' ὀλίγον (1911) καλεῖται τῇ 13 Ἰουλίου εἰς Ἀθήνας ἀντὶ τοῦ Πενταπόλεως Νεκταρίου ὡς διευθυντὴς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ἣν διηύθυνε μέχρι τοῦ 1923, ὅτε διορίζεται καὶ καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου (25 Ἰανουαρίου 1914). Τῇ 10 Μαρτίου 1923 ἐξελέγη μητροπολίτης Ἀθηνῶν. Ὁ Χρυσόστομος εἶναι εὐρυτάτης μορφώσεως καὶ συγγραφεὺς δοκιμώτατος, γράψας 335 κατὰ τὴν **ἀναγραφὴν** τῶν ἔργων αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1890-1925, ἔργα, ἀποτελοῦσαν ὁλόκληρον βιβλίον ἐξ 24 σελίδων. Ἀπὸ τοῦ 1923 ἐκδίδει τὴν «Θεολογίαν». Διὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ ταῦτα ἐξελέγη καὶ Ἀκαδημαϊκὸς τῷ 1926. Ἔκτοτε δὲ ἔγραψεν : Ἡ ἐκκλησία Ἀθηνῶν 1928, Φύσις καὶ χαρακτὴρ τῆς Οὐνίας, οἱ Οὐνῖται ἐν Ἑλλάδι (ἐκ τῆς Ἀναπλάσεως) 1928, ἡ Ἐκκλησία Κύπρου ἐπὶ Τουρκοκρατίας (1571-1878) 1929, Ἔκθεσις πε-

πραγμένων τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν 1930. Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, Ἀθῆναι 1930 σ. ιστ + 330.

Βίον τοῦ ἀνδρὸς ἔγραψεν ὁ Γρηγόριος Παπαμιχαὴλ ἐν Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ(Ἀλεξανδρείας τόμ. ΙΓ΄ σ. 166-175 πρβλ. καὶ Χρυσοστόμου Ἀναγραφὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ, Ἀθ. 1926).

Δημοσθένης Ροῦσος ἐγεννήθη ἐν Περιστάσει τῷ 1869. Μετὰ τὰς ἐν τῇ πατρίδι καὶ ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ σπουδὰς ἀπῆλθεν εἰς Βερολῖνον πρὸς σπουδὴν τῆς φιλολογίας καὶ ἱστορίας. Τῷ 1893 διδάκτωρ ἀναγορευθεὶς τοῦ Πανεπιστημίου Λειψίας διὰ τῆς ἐναισίμου διατριβῆς «οἱ Τρεῖς Γαζαῖοι συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας τῶν Γαζαίων», Κωνσταντινούπολις εἰς.8αν σ. 71, κατῆλθεν εἰς Ρουμανίαν καὶ ἐν διαγωνισμῷ προσκολληθεὶς ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν διωρίσθη εἶτα καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς φιλολογίας.

Περὶ τὴν ἱστορίαν δὲ εἰδικῶς ἀσχολούμενος ἔγραψεν ἱκανὰς μονογραφίας ρουμανιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ ἐν τῇ ἐν Βουκουρεστίῳ ἐκδιδομένῃ «Πατρίδι» τοῦ Σ. Μ. Σίμου.—Manuscrisele Grecesci, Bucuresci 1901—Ellenismul in Romania, Bucuresci 1911.—Περὶ τῶν πρώτων ἑλληνικῶν ἐφημερίδων τῆς Βιέννης ἐν **«Ἐλευθέρῳ βήματι»** 1926 καὶ πολλὰς ἄλλας μελέτας.

Ὁ **Ἀθανάσιος Λάσκαρις** ἐγεννήθη τῷ 1869 ἐν Μαδύτῳ. Μετὰ τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῇ πατρίδι ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰσήχθη εἰς τὴν ἱερατικὴν Σχολὴν καὶ εἶτα εἰς τὴν Θεολογικὴν τῆς Χάλκης ἧς ἀποφοιτήσας διωρίσθη διάκονος τοῦ μητροπολίτου Σερρῶν Ἀποστόλου, εἶτα ἱερεὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει (Βλάγκα). Ἐνταῦθα προήχθη εἰς χωροεπίσκοπον ὑπὸ τὸν τίτλον **Μυρέων** καὶ ὡς τοιοῦτος ἐστάλη εἶτα βοηθὸς τοῦ Ξάνθης κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, ὅτε ἔδρασεν ἐθνοπρεπῶς διὸ καὶ ἐξωρίσθη εἰς Βουλγαρίαν, ὁπόθεν σωθεὶς προήχθη εἰς ἐπίσκοπον Ἀργολίδος. (Εἰκὼν καὶ βίος τἀνδρὸς ἐν Πανελληνίῳ Λευκώματι τῆς ἐθνικῆς Ἑκατονταετηρίδος Ι. Χατζηϊωάννου τόμ. στ΄ σ. 205).

Ὁ **Θαλλελαῖος Δημητριάδης** ἐγεννήθη ἐν Αἴνῳ τὸ 1882.Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Ἀθωνιάδι. Διάκονος τῷ 1908 χειροτονηθεὶς τῷ 1913 διωρίσθη ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος Αἴνου μέχρι τοῦ 1820, ὅτε μετετέθη εἰς Ἀλεξανδρούπολιν. Ἀρχιμανδρίτης διατελῶν κατὰ τοὺς πολέμους ἐξωρίσθη ἐπὶ τριετίαν εἰς Μαλγαράν, ὁπόθεν σωθεὶς διατελεῖ ἐν Ἀλεξανδροπόλει.

Ἐξ Ἀδριανουπόλεως κατήγοντο καὶ οἱ ἐν Βιέννῃ ἐμπορευόμενοι ἀδελφοὶ Σακελλαρίου, οἵτινες διὰ τοῦ ἐμπορίου πολλὰ χρήματα κερδήσαντες καὶ

πολλὰς εὐεργεσίας παρασχόντες ἔν τε Αὐστρίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ καὶ πολλάκις εἰς ἐκδόσεις συγγραμμάτων καταβαλόντες τὰ τυπογραφικὰ ἔξοδα, ἠξιώθησαν νὰ λάβωσι παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Α΄ τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου, ὡς καὶ τόσοι ἄλλοι ὁμογενεῖς, οἷον οἱ Σίναι, οἱ Βέλλιοι τῆς αὐστριακῆς πρωτευούσης. Ἐπίσης ἐν Βελιγραδίῳ ἦσαν οἱ Κουμανοῦδαι ἐγκατεστημένοι, οἵτινες ἀνῆλθον εἰς ἀξιώματα καὶ τελευταῖον ἔτι ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἦν ὁ Κ. Κουμανούδης καὶ οἱ ἐν Ἀθήναις ἔτι ἐπιζῶντες ἀπόγονοι τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Στεφάνου Κουμανούδη.

Ὁ **Παναγιώτης Θωμᾶς**, ἐγεννήθη ἐν Ἀθύρᾳ (Μπουγιοὺκ—Τζεκμετζὲ) τῷ 1852. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους Σχολῇ καὶ ἐπεδόθη ἀπὸ τοῦ 1866 εἰς τὴν λογογραφίαν, δημοσιογραφῶν ἔν τε Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἀθήναις τῷ 1888. Ἔγραψεν ἱκανὰ πεζὰ καὶ ποιητικὰ ἔργα καὶ βιογραφίας ἑλλήνων ποιητῶν καὶ λογογράφων ἐν διαφόροις περιοδικοῖς.

Ὁ **Φίλιππος Παπαδόπουλλος** ἐγεννήθη ἐν Βάρνῃ τῷ 1864. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατρίδι καὶ ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ καὶ τῷ 1867 εἰσήχθη εἰς τὴν Ριζάρειον Σχολήν, ἐν ᾗ διακούσας τὴν σειρὰν τῶν μαθημάτων μέχρι τοῦ 1872 (1) ἐνεγράφη ἐν τοῖς φοιτηταῖς τοῦ Πανεπιστημίου. Εἶτα ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν καὶ ἐπιστρέψας διδάκτωρ ἐδίδαξεν ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ καὶ εἶτα διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῇ Θεολογικῇ σχολῇ τῇ 26 Μαΐου 1918. Συνέγραψεν ἱκανὰ οἷον Λειτουργικὴν καὶ πλείστας διατριβὰς ἐν τῷ «**Ἱερῷ Συνδέσμῳ**» καὶ τῷ 1901 ἐξέδοτο τὴν Χριστιανικὴν ἀρχαιολογίαν τοῦ καθηγητοῦ Νικηφόρου Καλογερᾶ καὶ τῷ 1904 τὴν Κατηχητικήν. Ἀπέθανε τῇ 30 Νοεμβρίου 1918.

Ὁ **Γεώργιος Μιχαὴλ Μουσαῖος**, ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1825 ἐν Στενημάχῳ, ἐσπούδασεν αὐτόθι τε καὶ ἐν Φιλιππουπόλει, εἶτα ἐν Γερμανίᾳ. Τῷ 1849 ἐξέδοτο ἐν Κωνσταντινουπόλει Νικοδήμου Ναξίου Στέφανος τῆς ἀειπαρθένου ἤτοι Θεοτοκάριον, τῷ 1888 ἐν τοῖς Dissertationes philologicae Jenenses σ. 163—210 τὸ Τυπικὸν τοῦ Γρηγορίου Πακουριανοῦ. Διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀπέθανε τῷ 1896 κατὰ Φεβρουάριον.

Ὁ **Ἀριστείδης Βαμβᾶς** ἐγεννήθη ἐν Μαλγάροις (Μεγάλῃ ἀγορᾷ ;) Θράκης, τῷ 1842 ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις. Ἐπεδόθη δ' εἰς τὴν δημο-

(1) Ἰδὲ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου Ἱστορία τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς ἐπὶ τῇ 75ετηρίδι αὐτῆς, Ἀθ. 1919 σ. 238.

σιογραφίαν, ἐκδίδων τὴν «Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην» καὶ εἶτα τὴν ἐφημερίδα **«Στοὰν»** ἀπὸ τοῦ 1874-1884 καὶ ἔχων μετὰ τῶν ἀδελφῶν Περῆ τυπογραφεῖον Ἡ ἐφημερὶς αὕτη ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως αὐτῆς ἔπαιξε σπουδαιότατον πρόσωπον ἐν τῇ πολιτικῇ ἀπὸ τοῦ 1874 μέχρι τῆς διακοπῆς τῆς ἐκδόσεως. Ὁ Βαμβᾶς λόγῳ τῆς πολυσχιδοῦς μαθήσεως καὶ τῆς προσωπικῆς ἐκτιμήσεως τοῦ ἀοιδίμου Χαριλάου Τρικούπη διωρίζετο ἑκάστοτε Νομάρχης ἐν Μεσολογγίῳ, Ζακύνθῳ καὶ αὖθις ἐν Μεσολογγίῳ. Ἐχρημάτισε γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἐξέδωκε τοὺς Πανεπιστημιακοὺς νόμους καὶ πολλάκις Γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἄλλων ὑπουργείων καὶ τμηματάρχης τῆς γεωργίας, ὑπὲρ ἧς τὰ μέγιστα ἐνδιεφέρετο ὡς κλάδου πλουτοπαραγωγικοῦ τῆς χώρας καὶ διὰ τοῦτο, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰς ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ ὡς τμηματάρχου τῆς γεωργίας ἐνεργείας, συνέστησε τὴν λεγομένην **«Γεωργικὴν ἑταιρείαν»**, ἧς πρόεδρος ὁ μακαρίτης βασιλεὺς Γεώργιος Α'. Συνέστησε γεωργικοὺς σταθμοὺς καὶ ἐκαλλιέργησεν ἀγροκήπια μετὰ ἐπιβητόρων ξένων χωρῶν πρὸς διασταύρωσιν τῶν γενῶν, ἐχρημάτισε διευθυντὴς τῆς «βιοτεχνικῆς ἑταιρείας», βασιλικὸς ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ, σύμβουλος τοῦ «Ἀμαλιείου» καὶ τῆς «Φιλεκπαιδευτικῆς ἑταιρείας», συντάκτης τῆς **«Ἐφημερίδος»** τοῦ Κορομηλᾶ, τοῦ **«Ἄστεως»** τοῦ Θ. Ἀννίνου, καὶ ἀνταποκριτὴς τῆς **«Τεργεστίας Νέας Ἡμέρας»** τῶν Βυζαντίων. Ἐτιμήθη καὶ διὰ παρασήμου. Δυστυχῶς δὲν ἐπέζησε νὰ ἴδῃ τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐλευθέραν, ἀποθανὼν ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1910, ὁ δὲ νεκρὸς αὐτοῦ ἐκομίσθη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐτάφη ἐν τῷ α' νεκροταφείῳ. Λόγον ἐξεφώνησεν ὁ φίλος τῆς γεωργίας Πέτρος Καλλιγᾶς. Ὁ Βαμβᾶς κατέλιπεν ἕνα υἱὸν τὸν Κωνσταντῖνον ἀποθανόντα προώρως καὶ μίαν κόρην Σοφίαν, ἣν ἐνυμφεύθη ὁ παρ' ἡμῖν ἄριστος ὑφ' ὅλας τάς, ἐπόψεις γλύπτης Γεώργιος Μπονάνος, ὁ καταστολίσας τὴν πόλιν ἡμῶν καὶ πολλὰς ἐπαρχιακὰς πόλεις δι' ἐξόχων ἔργων τέχνης, πολλάκις βραβευθέντων. Οὗτος καὶ μνημεῖον ἀνήγειρε τῷ πενθερῷ. Ὁ καλλιτέχνης ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ μακαρίτου Βαμπᾶ ἀπέκτησε τρία ἄρρενα καὶ πέντε θήλεα τέκνα. Ὁ Βαμβᾶς ἔγραψεν ἀρκετὰ διδακτικὰ ἐν χρήσει ὄντα ἐν τοῖς σχολείοις οὐ μόνον τῆς ἐλευθέρας ἀλλὰ καὶ τῆς δούλης Ἑλλάδος. α) ὁ Μαργαριταρένιος σταυρός, β) ἡ μικρὰ ἀλώπηξ, γ) τὰ τρία διηγήματα, δ) ὁ Αἰμίλιος, ε) ἡ Μαρία ἢ τὸ ἀνθοφόρον κάνιστρον, στ) ἡ οἰκογένεια τοῦ Θωμᾶ Τέλλου ἐν Ἀθήναις τῷ 1885 ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ βιβλιοπώλου Σ. Κ. Βλαστοῦ.

Ὁ **Χρῆστος Τσούντας** ἐγεννήθη ἐν Στενημάχῳ τῷ 1857. Τὴν παίδευσιν ἔλαβεν ἐν τῇ πατρίδι καὶ εἶτα ἐν Φιλιππουπόλει καὶ ἐν Ἀθήναις. Ἀπελθὼν εἶτα εἰς Γερμανίαν ἐσπούδασεν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ ἀρχαιολογίαν. Ἀποπερατώσας τὰς σπουδάς του τῷ 1881 μετέβη εἰς Φιλιππούπολιν

καὶ διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τοῖς αὐτόθι Ζαριφείοις ἐκπαιδευτηρίοις μεθ' ὃ κατελθὼν εἰς Ἀθήνας τῷ 1883 διωρίσθη ἔφορος ἀρχαιοτήτων καὶ ὡς τοιοῦτος ἐνήργησε πλείστας ἀνασκαφὰς ἐν διαφόροις πόλεσι τῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ ἐν Σύρῳ, Δημινίῳ καὶ Σέσκλῳ τῆς Θεσσαλίας, ἐν Λακαιδαίμονι καὶ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι σχετικὰς τῶν ἀνασκαφῶν αὐτοῦ ἐπιγραφάς. Τῷ 1904 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ὁρίου τῆς ἡλικίας ἰδιωτεύων νῦν συγγράφει. Ἔγραψε : α) Μυκῆναι καὶ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς (Ἀθ. 1893, μετεφράσθη καὶ ἀγγλιστὶ τῷ 1897) β) Ἀκρόπολις ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ὠφελίμων βιβλίων. γ) Προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Δημηνιοῦ καὶ Σέσκλου (Θεσσαλία) Ἀθ. 1900. δ) Ἱστορία τῆς τέχνης (ἑλληνικῆς) Ἀθ. 1928 καὶ πλείστας διατριβὰς ἀρχαιολογικάς.

Ὁ **Χρῆστος Παπαδόπουλος** ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει τῷ 1835. Μετὰ τὴν πρώτην ἐκπαίδευσιν ἐν τῇ πατρίδι ἐνεγράφη εἶτα ἐν τῷ ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ· κατὰ τὸ 1854 ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν πρὸς σπουδὴν τῆς παιδαγωγικῆς καὶ τῆς συναφοῦς φιλοσοφίας. Διδάκτωρ ἀνακηρυχθεὶς τῷ 1858 ἀπῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα ὡς καθηγητὴς τοῦ αὐτόθι ἡμιγυμνασίου. Τῷ 1862 ἀπελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν διωρίσθη ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων καθηγητὴς τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων ἐν τῇ ἐν Χάλκῃ Θεολογικῇ Σχολῇ ἐν ᾗ, διδάξας ἐπὶ δεκαετίαν (1862-72), διωρίσθη διευθυντὴς τῆς αὐτόθι ἐμπορικῆς Σχολῆς μέχρι τοῦ 1876. Τῷ 1877 κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐγένετο, κατόπιν δοκιμασίας, ὑφηγητὴς τῆς φιλοσοφίας, διευθύνων καὶ τὸ μεταρρυθμισθὲν ὑπ' αὐτοῦ Διδασκαλεῖον Ἀθηνῶν. Μετ' εὐδόκιμον ὑφηγεσίαν τῷ 1881 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας μετὰ ἀναλόγου φροντιστηρίου. Ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, συμβάντος τῷ 1906 κατόπιν βραχυχρονίου ἀσθενείας. Ὁ Χρῆστος Παπαδόπουλος ἔγραψε : α) Περὶ ἀφομοιώσεως, Ἀθ. 1898, β) στοιχεῖα λογικῆς, γ) φιλοσοφικὴν ἠθικήν, δ) μετέφρασεν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τὴν παιδαγωγικὴν τοῦ Λινδνέρου, ε) ἔγραψε πλείστας πραγματείας ἐν τῷ περιοδικῷ «Παιδαγωγικῷ σχολείῳ» καὶ πλεῖστα ἄρθρα ἐν τῷ «Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ» Ν. Γ. Πολίτου. Τὴν περιουσίαν αὐτοῦ κατέλιπεν εἰς τὴν κοινότητα Ἀδριανουπόλεως καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον.

Ὁ **Πενταπόλεως Νεκτάριος** ἐγεννήθη ἐν Σηλυβρίᾳ ἐκ γονέων Δήμου καὶ Μπαλοῦς τῷ 1860. Μετὰ τὰ πρῶτα μαθήματα ἐν τῇ γειναμένῃ ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς σπουδὴν καὶ ἐντεῦθεν εἰς Χίον ὅπου ἐχρημάτισε διδάσκαλος ἀπὸ τοῦ 1880—1887. Μοναχὸς δὲ καρεὶς ἐν τῇ αὐτόθι «Νέᾳ Μονῇ» τῷ 1889 ἀπῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ προλύτης τῆς Θεολογίας ἀναγορευθεὶς μετέβη εἰς Αἴγυπτον καὶ ὑπηρέτησεν ἐν τοῖς πατριαρ-

χείοις τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ δὲ πατριάρχης Σωφρόνιος (1870-1899) προεχειρίσατο αὐτὸν μητροπολίτην Πενταπόλεως. Τῷ 1894 ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας διωρίσθη διευθυντὴς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς (1) ἧς παραιτηθεὶς τῷ 1911, διορισθέντος τοῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἐν Αἰγίνῃ ἱερὰν Μονὴν τῆς «Ἁγίας Τριάδος» τῶν Καλογραιῶν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1920, αἱ δὲ μοναχαὶ ἐκήρυξαν, ἄνευ ἐκκλησιαστικῆς ἀδείας, ἅγιον, οὗ τὸ σκήνωμα ἀναβλύει ἰάματα. Βιβλίον δέ τι καλογηρικὸν τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀναγράφει αὐτὸν ἀνεπισήμως μεταξὺ τῶν Ἁγίων. Ὁ Πενταπόλεως κατέλιπεν ἱκανὰ ἔργα ἐκκλησιαστικοῦ περιεχομένου, οἷον **περὶ τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων** Ἀθ. εἰς 16ον σ. δ΄ 232, **περὶ μνημοσύνων** Ἀθ. 1892 εἰς 16ον σ. 127 καὶ σειρὰν λόγων ἐν Καΐρῳ δημοσιευθέντων (2) Μελέτην ἱστορικὴν περὶ τῶν αἰτίων τοῦ σχίσματος, περὶ τῆς διαιωνίσεως αὐτοῦ καὶ περὶ τοῦ δυνατοῦ ἢ ἀδυνάτου τῆς ἑνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν: Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς, Ἀθ. 1911 τόμ. Α΄ σ. 302 καὶ Β΄.

Μιχαὴλ Γεωργίου Κοϊμτζόγλου. Λόγιος κτηματίας ἐν Βιέννῃ ὑπὲρ τὰ ἑξήκοντα ἔτη γεγονώς, υἱὸς τοῦ Φιλιππουπολίτου ἐμπόρου Γεωργίου Ἀργυρίου Κοϊμτζόγλου, ἐγκαταστάντος ἐν Βιέννῃ κατὰ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος καὶ τῆς Φιλιππουπολίτιδος Αἰκατερίνης, πρεσβυτέρας θυγατρὸς τοῦ μεγαλοκτηματίου καὶ ζαπλούτου Μιχαὴλ - βέη Γκιουμουσγερδάνη, τὰ μάλιστα κοινωφελοῦς καὶ ἐθνοφελοῦς ἀνδρός. Κατάγεται ἐκ τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν ἐν Φιλιππουπόλει μεγαλεμπόρων Κοϊμτζόγλου, ἐξ ἧς ὅ τε ἐν Μόσχᾳ φιλικὸς Ἀντώνιος Κομιζόπουλος (3) καὶ ὁ ἐν Ὀδησσῷ μέγας ἐθνικὸς εὐεργέτης Γρηγόριος Μαρασλῆς.

Ἔργα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν :

α) Geschichte der griechisch - orientalischen Kirchengemeinde «zum heil. Georg» in Wien, Wien 1912 εἰς 8ον σ. 56 μετ' εἰκόνων.

---

(1) Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς Ἀθ. 1919 σ. 152.

(2) Οἱ λόγοι ἐξεφωνήθησαν ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ Ἁγίῳ Νικολάῳ, ἐν Καΐρῳ καὶ ἐξεδόθησαν εἰς ἰδιαίτερα τεύχη.

α΄. Περὶ αἰωνίου ζωῆς.

β΄. » Πίστεως.

γ΄. » Θαυμάτων.

δ΄. » Ἐξομολογήσεως καὶ θείας Εὐχαριστίας.

Περὶ τῶν Ἱερῶν Συνόδων καὶ ἰδίως περὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν δύο πρώτων Οἰκουμενικῶν.

Περὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ.

(3) Ἰδὲ σ. 128 τοῦ βιβλίου τούτου.

β) Ἡ Ἑλληνικὴ παροικία καὶ αἱ δύο ἐν Βιέννῃ Ἑλληνικαὶ κοινότητες, ἐν τῇ μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ Ἀθηνῶν, 1930.

Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδης.

Νικόλαος Ποριώτης. Ἐγεννήθη ἐν Καλλιπόλει τῷ 1870. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατρίδι καὶ ἐν Σμύρνῃ, ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1889 ἐργαζόμενος, ὅτε ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ μετήρχετο τὸν μεταφραστὴν ἐν ἐφημερίσι. Μετὰ ἓν ἔτος, κηρυχθέντος διαγωνισμοῦ πρὸς κατάταξιν ὑπολογιστῶν ἐν τῷ ναυτικῷ, ἐπέτυχεν, ὡς τοιοῦτος δὲ διετέλεσε μέχρι τοῦ 1898. Κατὰ τὸ 1912-1915 ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν γραμματέως τῶν στολάρχων. Μελετηρὸς καὶ ἀκούραστος τὰς ἐκτὸς τῆς ὑπηρεσίας του ὥρας διέθετεν εἰς πνευματικὴν ἐργασίαν ἧς προϊόντα εἶναι μεταφράσεις ἀρχαίων τραγῳδιῶν τοῦ Εὐριπίδου: «Φοινισσῶν», «Ἱκετίδων» καὶ «Ἑκάβης», ἡ ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ μετάφρασις τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Ὄσκαρ Οὐάϊλδ «Σαλώμη» καὶ «Φλωρεντινὴ τραγῳδία», ἡ τοῦ Μέτερλιγγ «Μαρία Μαγδαληνή», τοῦ Μπενέλλη «ὁ δεῖπνος μὲ τὰ σκώμματα», τοῦ Τσιακόζα «Σὰν τὰ φύλλα», τοῦ Γολδόνη «ἡ Λοκαντιέρα», τοῦ Μολιέρου «τὰ ἐρωτικὰ πείσματα». Ταῦτα ἐξεδόθησαν εἰς αὐτοτελῆ βιβλία ὡς καὶ τοῦ Ρισπὲν «Ἱσπανικὰ παραμύθια». Ἔγραψε δὲ καὶ πρωτότυπά τινα ἔργα: »Τὰ κρυπτογραφικὰ ἀβάκια» καὶ τὴν τραγῳδίαν «Ροδόπην» καὶ πλεῖστα ἄλλα μεταφραστικὰ καὶ πρωτότυπα ἐν περιοδικοῖς καὶ ἐφημερίσι καὶ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Ἐγκυκλοπαιδικοῦ λεξικοῦ» τοῦ οἴκου Ἐλευθερουδάκη διατελεῖ συντάκτης αὐτοῦ. Ἐπιτήδειος περὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν μουσικῶν τύπων, ὡς ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν ξένων μουσουργῶν, ἐξέδοτο τόμον περιέχοντα μουσουργήματα τοιαῦτα ἑλληνιστὶ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ξένη λύρα» καὶ «τὸ Ὀρατόριον τοῦ Παύλου» τοῦ μουσουργοῦ Μένδελσον.

Ὁ **Γερμανὸς Στρυνόπουλος** Μητροπολίτης Θυατείρων ἐγεννήθη τῇ 15ῃ Σεπτεμβρίου 1872 ἐν Δελλιώναις (ἐπαρχία Σηλυβρίας) Θρᾴκης ἐκ πατρὸς Παντολέοντος Ι. Στρυνοπούλου καὶ μητρὸς Ἑλένης τὸ γένος Κων. Κύρογλου καὶ βαπτισθεὶς ὠνομάσθη Λουκᾶς. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου τῆς πατρίδος αὐτοῦ τῷ 1888 εἰσήχθη εἰς τὴν ἐν Φαναρίῳ Πατρ. Κεντρ. Ἱερ. Σχολὴν καὶ ἐκεῖθεν τῷ 1889 εἰς τὴν Θεολογ. Σχολὴν τῆς Χάλκης, ὁπόθεν καὶ ἀπεφοίτησεν ἀριστοῦχος τῷ 1897, κεχειροτονημένος διάκονος. Προσελήφθη ἀμέσως ὡς διευθυντὴς τῶν Σχολῶν καὶ Ἱεροκῆρυξ Ραιδεστοῦ 1897-99 καὶ Μετρῶν 1899-1900. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους τούτου ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου ὡς ὑπότροφος ταῦ Ζωγραφείου Κληροδοτήματος εἰς Γερμανίαν πρὸς ἐπέκτασιν τῶν σπουδῶν ἐν τῇ Θεολογίᾳ καὶ τῇ Φιλοσοφίᾳ. Ἐφοίτησεν ἐπὶ τετραετίαν εἰς τὰ Πανεπιστήμια

Ἄλλης, Λειψίας, Στρασβούργον καὶ Λωζάνης καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λειψίας κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1903. Ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1904 προσελήφθη ὡς καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ Χάλκης καὶ ἐξηκολούθησε τοιοῦτος μέχρι Αὐγούστου τοῦ 1907, χειροτονηθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ εἰς πρεσβύτερον καὶ προχειρισθεὶς ἀρχιμανδρίτης. Τῷ 1907 διωρίσθη διευθυντὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης ἐξακολουθῶν ἅμα νὰ διδάσκῃ θεολογικὰ μαθήματα ἐν αὐτῇ καὶ τῷ 1912 ἐξελέγη τιτουλάριος Μητροπολίτης Σελευκείας, παραμείνας καὶ μετὰ ταῦτα διευθυντὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς μέχρι τοῦ 1922. Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1922 ἐξελέγη μητροπολίτης τῆς ἄρτι ἱδρυθείσης Μητροπόλεως Θυατείρων καὶ Ἐξαρχίας Δυτικῆς καὶ Κεντρῴας Εὐρώπης ἐχούσης ἕδραν τὸ Λονδῖνον. Ἐκλεγέντος Ἐξάρχου τῆς Κεντρῴας Εὐρώπης, τοῦ μητροπολίτου Ἀμασείας τῷ 1924, ὁ μητροπολίτης Θυατείρων ὠνομάσθη Ἔξαρχος Δυτικῆς καὶ Βορείου Εὐρώπης, ἑδρεύων ἐν Λονδίνῳ καὶ ἀντιπροσωπεύων τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον παρὰ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Καντουαρίας, Πριμάτῳ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, τελευταῖον δὲ καὶ παρὰ τῇ Παλαιοκαθολικῇ καὶ τῇ Σουηδικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Διδάσκων ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ ἐξετύπωσε χάριν τῶν μαθητῶν κείμενα Ἐγκυκλοπαιδείας τῆς θεολογίας, εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, δογματικῆς καὶ συμβολικῆς, ἀνέκδοτα ἔτι. Ἐκτὸς τῆς ἐναισίμου αὐτοῦ διατριβῆς «Αἱ φιλοσοφικαὶ ἰδέαι τοῦ Ἱππολύτου» ἐδημοσίευσε διαφόρους θεολογικὰς διατριβὰς ἐν τῷ «Νέῳ Ποιμένι», τῇ «Ὀρθοδοξίᾳ» καὶ ἐν ἄλλοις περιοδικοῖς. Ἐξετέλεσε πλείστας ἀποστολὰς ἐν Ρωσίᾳ, ἐν Γενεύῃ, ἐν Λωζάννῃ, ἐν Φιλλανδίᾳ, ἐν Ἀμερικῇ καὶ διατελεῖ τακτικὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὰ ἐν Εὐρώπῃ Θεολογικὰ καὶ Ἑνωτικὰ συνέδρια.

Ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν Πανεπιστημίων Ὀξφόρδης καὶ Νέας Ὑόρκης διὰ τοῦ τίτλου τοῦ διδάκτορος τῆς θεολογίας καὶ ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων Ἑλλάδος, Ρωσίας, Σερβίας καὶ Σουηδίας δι' ἀνωτέρων παρασήμων.

Γεώργιος Ν. Μακρίδης, ἐκ Καλλιπόλεως καταγόμενος διετέλεσε κατ' ἀρχὰς τηλεγραφικὸς ὑπάλληλος τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ὑπηρετήσας ἐν Βηρυτῷ, εἶτα δὲ ἐπὶ πολλὰ ἔτη δημοσιογράφος, συνεργάτης τακτικὸς καὶ μεταφραστὴς ἐκ τῆς τουρκικῆς εἰς τὴν τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδιδομένην γαλλιστὶ ἡμιεπίσημον ἐφημερίδα «La Turquie», ὅτε καὶ ἐπανειλημμένως ἀνεπλήρωσε τὸν ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Τουρκίας τακτικὸν ἀνταποκριτὴν τοῦ παρισινοῦ «Χρόνου». Πραγματικὸν αὐτοδημιούργημα χάρις εἰς τὴν ἀκούραστον ἐργατικότητά του ὁ Γεώργιος Μακρίδης ὄχι μόνον εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν ἐτελειοποιήθη ἀλλὰ καὶ τὴν τουρκικὴν ἄριστα ἐξέμαθεν, ἀ-

ναλαβὼν τὴν ἐκ τῆς τουρκικῆς μετάφρασιν πολλῶν σπουδαίων ἱστορικῶν ἔργων, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτεύουσαν θέσιν κατέχει ἀναμφιβόλως τὸ μέχρις ἑνὸς ἐξαντληθὲν περιζήτητον ἔργον «La Vie des Janissaires» (Ἡ Ζωὴ τῶν Γενιτσάρων) μετ' Ἄτλαντος πολυχρώμου, ἔργον γραφὲν κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν τουρκικὴν ὑπὸ τοῦ κατόπιν Μεγάλου Βεζύρου γενομένου Δζεβὰτ πασσᾶ (Procès de Suléimau Pacha), ἔργον πολύκροτον, πρὸ πολλοῦ ἐξαντληθὲν καὶ τοῦτο, ὡς καὶ τὴν δικαστικὴν ἐφημερίδα «Annales Judiciaires», τὰ περισωζόμενα ἔν τισι βιβλιοθήκαις ὀλίγιστα τεύχη τῆς ὁποίας θεωροῦνται ἀτίμητα.

Ἐκλεγεὶς εἶτα (1883) καθηγητὴς τῆς Γαλλικῆς εἰς τὴν Μ. τοῦ Γένους Σχολήν, τὸ Λύκειον Χατζηχρήστου καὶ τὸ Παρθεναγωγεῖον «Παλλάς», ἀργότερον δὲ καὶ εἰς δύο ἀνωτέρας κυβερνητικὰς τουρκικὰς σχολάς, τὴν Πολιτικὴν Σχολὴν (Μουλκιὲ) καὶ τὴν σχολὴν Ἰδαδιέ, ἐξέδωκε χάριν τῶν μαθητῶν τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς καὶ τῶν ἑλληνοπαίδων ἐν γένει σειρὰν ὅλην γαλλικῶν διδακτικῶν βιβλίων, γενόμενος οὕτω πραγματικὸς διδάσκαλος τοῦ Γένους. Μία ὁλόκληρος γενεὰ ἑλληνοπαίδων, ἐκπαιδευθεῖσα εἰς τὰ ἐν Τουρκίᾳ ἐθνικὰ καὶ κοινοτικὰ ἐκπαιδευτήρια, πολλοὶ τῶν ὁποίων καὶ σήμερον ἀκόμη κατέχουσι καὶ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, θέσεις ὑπουργῶν, γερουσιαστῶν, βουλευτῶν, δημάρχων, καθηγητῶν, ἐπιστημόνων κλπ. εἶναι παλαιοὶ τρόφιμοι τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς, διδαχθέντες τὴν γαλλικήν, ἥτις πραγματικῶς ἐξυπηρέτησεν αὐτοὺς εἰς τὰς κατόπιν σπουδάς των καὶ εἰς τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ σταδιοδρομίαν των. Τόσον τὰ βιβλία ταῦτα ἐξετιμήθησαν παρὰ τοῦ ἐπὶ τῆς Παιδείας Γαλλικοῦ Ὑπουργείου, ὥστε εἰς τὸν συγγραφέα ἀπενεμήθησαν αἱ Ἀκαδημιακαὶ Δάφναι (Palmes Académiques), ὀνομασθέντα τότε Officier d'Académie.

Ἀπέθανε τῷ 1895 πάμπτωχος, σχετικῶς δὲ νέος, πρὶν ἢ ἀποπερατώσῃ τὸ Γαλλο-Ἑλληνικὸν λεξικόν του, εἰς τὸ ὁποῖον μετὰ μοναδικῆς ἀφοσιώσεως ἀφιέρωσε τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς πολυκυμάντου ζωῆς του.

Κωνσταντῖνος Γ. Μακρίδης υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω ὑπῆρξεν ἀπόφοιτος τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς, ἐγγραφεὶς κατ' ἀρχὰς ὡς φοιτητὴς τῆς Ἰατρικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, τὰ μαθήματα τοῦ ὁποίου παρηκολούθησεν ἐπὶ διετίαν. Ἀλλά, κηρυχθέντος τοῦ Ἑλληνο - τουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1897, κατετάχθη ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ μετέσχεν εἰς τὰς περιπετειώδεις ἀτυχεῖς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ἐν Θεσσαλίᾳ. Παραιτηθεὶς εἶτα τῆς σπουδῆς τῆς ἰατρικῆς, ἐπανῆλθεν εἰς Κων]πολιν, ὁπότε καὶ ἤρξατο τὸ δημοσιογραφικὸν καὶ φιλολογικὸν αὐτοῦ στάδιον, ὡς συνεργάτης τοῦ «Ταχυδρόμου», ἐφημερίδος ἐκδιδομένης τότε ἐν Κων]πόλει ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Δημ. Βέλλη, ὅτε καὶ τὸ πρῶτον ἀνέπτυξε τὰ ἰδιαίτερα αὐτοῦ προ-

σόντα καὶ τὴν ζηλευτὴν αὐτοῦ ἰδιοφυΐαν περὶ τὴν πολιτικήν, φιλολογικὴν καὶ κοινωνικὴν σάτυραν, πράγματα ἄγνωστα σχεδὸν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν Κων]πόλει, ὅπου ὑπὸ τὸ καθεστὼς τοῦ Χαμὴτ ἀγρία ἐξησκεῖτο προληπτικὴ λογοκρισία.

Ἡ ἐν Τουρκίᾳ μεταπολίτευσις τῷ ἐμπνέει τὴν ἰδέαν τῆς ἱδρύσεως ἑβδομαδιαίου σατυρικοῦ φύλλου, τοῦ «Ἐμπρὸς» καὶ τὴν συγγραφὴν ἐπιθεωρήσεως, τοῦ «Ἔξω Φρενῶν», τὸ ὁποῖον καὶ ἐπανειλημμένως ἐπαίχθη ἐν Κων]πόλει. Τὸ «Ἐμπρὸς» καὶ τὸ σατυρικὸν ἡμερολόγιον «Σατὰν» ἐξέδωκεν ἐπὶ πολλὰ κατὰ συνέχειαν ἔτη, παρὰ τὰς ὁσημέραι ἀγριώτερον ἐξασκουμένας πιέσεις παρὰ τοῦ δῆθεν φιλελευθέρου πολιτεύματος, καὶ τὰς ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, στρατιωτικῶν καὶ μή, διώξεις του. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν διετέλεσε καὶ συνεργάτης τοῦ «Νεολόγου» καὶ ἀνταποκριτὴς πολλῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων τοῦ Ἐξωτερικοῦ, ἐν αἷς καὶ τῆς «Ἀμαλθείας» Σμύρνης.

Κηρυχθέντος τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἀναλαμβάνει τῷ 1916 τὴν διεύθυνσιν τοῦ «Ταχυδρόμου», τοῦ Ἀντωνίου Γεράρδου, εἰς ὃν, ὡς Ἕλληνα ὑπήκοον, ἀπηγόρευσεν ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις τὴν ἐν Τουρκίᾳ ἐξάσκησιν τῆς δημοσιογραφίας καὶ ἐπὶ δύο καὶ πλέον ἔτη δημοσιογραφεῖ καὶ πάλιν ὑπὸ τὰς γνωστὰς περιοριστικὰς τῆς ἐλευθερίας συνθήκας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἅμα τῇ ἀνακωχῇ παραχωρεῖ τῷ Ἀντωνίῳ Γεράρδῳ τὴν ἐπιχείρησιν καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ «Ταχυδρόμου» μετὰ τῶν τυπογραφικῶν του ἐγκαταστάσεων, ἵνα περιορισθῇ πλέον ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀρχαιοτέρου τῶν ἐν Κων]πόλει ἑλληνικῶν δημοσιογραφικῶν ὀργάνων, τοῦ ἱστορικοῦ καταστάντος «Νεολόγου», ὃν, μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἱδρυτοῦ του Σταύρου Ι. Βουτυρᾶ, ἀναλαμβάνει ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ υἱοῦ τούτου, Ἀλεξάνδρου Βουτυρᾶ καὶ τοῦ δημοσιογράφου κ. Α. Ι. Αἰγίδου.

Μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 καταφεύγει καὶ αὐτὸς οἰκογενειακῶς ἐν Ἑλλάδι, ὅπου καὶ μεταφέρει καὶ τὸ κέντρον τῆς δράσεώς του. Ἐκδίδει τὴν «Κωνσταντινούπολιν», ἥτις ταχέως ἐπιβάλλεται καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ὁλοψύχως ἀφιεροῦται, καταστήσας αὐτὴν ὄργανον διαφόρων πολιτικῶν εἰς τὰ προσφυγικὰ ζητήματα ἀπόψεων, τὰς ὁποίας ἡ πορεία τῶν πραγμάτων ἐδικαίωσεν ἀπολύτως. Ἀπέθανε νεώτατος τῷ 1929, ἡ δὲ στέρησις τοιούτου πολυτίμου παράγοντος ἐν τῇ προσφυγικῇ κοινωνίᾳ ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον νὰ εἶναι λίαν αἰσθητὴ καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν ἐνταῦθα Κωνσταντινουπολιτῶν.

Νικόλαος Γ. Μακρίδης, ἰατρός. Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Γεωργίου Μακρίδου ὑπῆρξε καὶ αὐτὸς ἀπόφοιτος τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς.

Ἐχρημάτισε κατ' ἀρχὰς δημοσιογράφος, τὰ πρῶτα βήματά του σημειώσας ἐν τῇ ἐν Κων]πόλει ἐκδιδομένῃ τότε «Ἐπιθεωρήσει» τοῦ Ἐπ. Κυρια-

κίδου καὶ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ ἀοιδίμου δημοσιογράφου Ὀδυσσέως Ἰαλέμου. Ἀνασταλείσης τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐφημερίδος ταύτης, προσελήφθη εἰς τὴν «Νέαν Ἐφημερίδα» τοῦ Σπ. Καραγιαννίδου, ἀφ' ἧς ἀποχωρήσας συνειργάσθη ἐπί τινα καιρὸν εἰς τὴν ἡμιεπίσημον γαλλικὴν ἐφημερίδα «La Turquie» ἀφ' ἧς μετ' ὀλίγον μετεπήδησεν εἰς τὸν τότε ἀκμάζοντα «Νεολόγον». Ἀποφασίσας ἀργότερον ν' ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Ἰατρικῆς, ἐγκατέλειπεν τὴν Κων)πολιν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν, καὶ ἠκολούθησεν ἐνταῦθα τὰς ἰατρικὰς σπουδάς, διατελῶν ἅμα ἀνταποκριτὴς τοῦ «Νεολόγου» Κωνσταντινουπόλεως, μετερχόμενος καὶ τὸν διδάσκαλον τῆς Γαλλικῆς, τὸν μεταφραστὴν καὶ τὸν δημοσιογράφον.

Ἐπανελθὼν καὶ ἐγκατασταθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὅπου ἐξήσκησε τὴν ἰατρικὴν ἐπὶ 25 περίπου ἔτη, δὲν ἔπαυσεν δημοσιογραφῶν καὶ συγγράφων, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀπέχων τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων. Ἐγένετο συγγραφεὺς ἰατρικῶν καὶ ἠθικοϊστορικῶν ἔργων μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχει τὸ «Ὁ Ἀλύτρωτος Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ Ἁγία Σοφία» σύγγραμμα. Ὡς μέλος τῆς Ἐφορίας τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς, διετέλεσεν καὶ ἐπὶ δύο ἔτη καθηγητὴς τῆς Ὑγιεινῆς, τιμητικῶς διδάξας καὶ τελευταῖον μέλος τοῦ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Ἐθνικὸς Σύμβουλος). Τὸ βῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κων)πόλεως εἶναι πολὺ γνώριμον εἰς αὐτόν. (Βραβεῖον Ἀρετῆς Μαυρογένους βέη, Πεντσκονταετηρὶς Σ. Ι. Βουτυρᾶ, φιλολογικὸν μνημόσυνον Γ. Σουρῆ κλπ.)

Ἅμα τῇ Μικρασιατικῇ καταστροφῇ κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, ὅπου καὶ προσελήφθη ἀμέσως ἔκτακτος ἀνώτερος ὑγειονομικὸς ὑπάλληλος εἰς τὸ τότε συγκροτηθὲν Ὑπουργεῖον Ὑγιεινῆς, Προνοίας καὶ Ἀντιλήψεως. Προήχθη εἶτα εἰς βαθμὸν μονίμου Τμηματάρχου Α΄ τάξεως καὶ κατόπιν εἰς τὸ τοῦ Διευθυντοῦ, κατέχει δὲ σήμερον τὴν θέσιν τοῦ Νομιάτρου Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καὶ Ὑγειονομικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ.

Ἀχιλλεὺς Θ. Σαμοθράκης Ἰατρὸς ἐγεννήθη ἐν Αἴνῳ τῆς Θράκης. Μετὰ τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς ἐν τοῖς Ζαριφείοις Διδασκαλείοις ἐνεγράφη εἰς τὴν Ἰατρικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς Ἰατρικῆς τῷ 1906 ἐγκατεστάθη εἰς Ζαγατζὶκ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ἐξήσκησε τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα ἐπὶ δεκαπενταετίαν λίαν εὐδοκίμως.

Προσκληθεὶς κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1920 ὑπὸ τοῦ κ. Ἀντωνίου Σαχτούρη, Ὑπάτου Ἁρμοστοῦ Θράκης, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν καὶ διοργάνωσιν τοῦ Πολιτικοῦ Νοσοκομείου Ἀδριανουπόλεως, ἔχοντος δύναμιν 120 κλινῶν.

Μετὰ παραμονὴν ἐν Ἀδριανουπόλει ἐπὶ ἑπτάμηνον ἐγκατεστάθη κατὰ

τὸ 1921 ἐν Ἀλεξανδρουπόλει, ἐργαζόμενος ὡς ἰατρὸς καὶ καταγινόμενος συγχρόνως εἰς μελέτας.

Ἐδημοσίευσεν ἀρκετὰς πραγματείας Ἰατρικῆς καὶ Ἱστορικῆς ὕλης εἰς τὰ Αἰγυπτιακὰ φύλλα «Ταχυδρόμος», «Τὰ Νέα», «Κλειώ», «Αἴγυπτος», ὡσαύτως ἐν τῷ ἰατρικῷ περιοδικῷ «Ἰατρικὴ Πρόοδος» τῆς Θεσσαλονίκης.

Εἶναι συνεργάτης τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας διὰ τὴν ἀρχαίαν ἐν γένει Γεωγραφίαν, ἰδίως δὲ διὰ τὴν γεωγραφίαν τῆς Θράκης καὶ τῶν «Θρακικῶν».

Ἀνδροκλῆς Ἀνδρεάδης Καθηγητὴς τῆς Παθολογίας ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει τουρκικῷ Πανεπιστημείῳ ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. **Ν. Παρίτσης** καθηγητὴς ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικῆς Πρεσβείας καὶ συγγραφεύς, **Ἰωάννης Παντούρης** διδάκτωρ τῆς φιλολογίας καὶ εἶτα Γυμναρχιάρχης Σάμου.

Σωτήριος Ἀντωνιάδης, Στενιμαχίτης ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ εἰς τὴν γειναμένην ἐπανακάμψας μετήρχετο τὸ ἐπάγγελμα. Τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καταληφθείσης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῇ 5 Σεπτεμβρίου 1885 ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς πατρίδος του.

Ὁ Ἰωάννης Θ. Φραγκίδης ἐγεννήθη ἐν Περιστάσει τῷ 1868 Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Μ τοῦ γένους Σχολῇ καὶ εἶτα ἐγγραφεὶς ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου ἐγένετο διδάκτωρ τῷ 1889. Ἔγραψε περὶ Τιριστάσεως (Περιστάσεως) ἐν τῇ «Ἀκαδημίᾳ» Κλ. Κοκκαλάτου (Ἀθ. 1888 ἀρθμ. 9 σ. 136 ἑξ.)

Ὁ **Κυριακὸς Ζάμπας** ἐγεννήθη ἐν Περιστάσει τῷ 1866. Ἐσπούδασεν αὐτόθι τε καὶ ἐν τοῖς Ζαριφείοις τῆς Φιλιππουπόλεως (1881—1886) καὶ εἶτα ἐν τῷ Πανεπιστημείῳ τὴν Φιλολογίαν (1887—1891). Διδάκτωρ ἀναγορευθεὶς διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Ἀδριανουπόλει (1892—4), εἶτα ἐν Κύπρῳ καὶ Σμύρνῃ καὶ Τραπεζοῦντι· παραιτηθεὶς διδάσκει ἰδιωτικῶς ἐν Ἀθήναις τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Γερμανικήν. Ὁ Ζάμπας εἶναι ἔξοχος μελετητὴς τοῦ Ὁμήρου καὶ συγγραφεὺς καὶ μεταφραστὴς Ἑλλήνων συγγραφέων ἐν τῇ σειρᾷ Γ.Φέξη. Ἐκδίδει περιοδικῶς ἀπὸ τοῦ 1912 τὸ «**Νέον Φῶς**» καὶ φοιτητὴς ὢν 1888 ἔγραψε πραγματείαν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀλφαβήτου κατὰ τὸν Κίρχοφ. Μετὰ τοῦ Κ.Κωνσταντινίδου (Νέϋ) ἐξέδιδε τὴν «**Πολύμνιαν**» περιοδικὸν καλαισθητικὸν μετ' εἰκόνων τῶν ὡραιοτέρων Ἀθηνίδων.

Ὁ **Ἰωάννης Τζανέτης** ἐγεννήθη ἐν Χρυσαμπέλῳ—Κουμβάῳ — τῷ 1880, ἐσπούδασεν ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους Σχολῇ καὶ ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ Σχολῇ Ἰωαννίνων καὶ ἀκολούθως ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησε τῷ 1904. Χειροτονηθεὶς διάκονος ὑπηρέτησεν ἐν Ραιδεστῷ ὡς Ἀρχιδιάκονος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἡρακλείας Γρηγορίου Καλλίδου θείου αὐτοῦ ἐκ μητρὸς, ἐπὶ τριετίαν κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκων τὰ θρησκευτικὰ ἐν τῇ Ἀστικῇ σχολῇ Ραιδεστοῦ ὢν καὶ γραμματεὺς τῆς Μητροπόλεως, μεθ' ὃ προαχθεὶς εἰς πρεσβύτερον κατὰ τῷ 1907 ἀπεστάλη ὡς Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος (Πρωτοσύγκελλος) ἐν Κεσσάνῃ, ἕδρᾳ τμήματος τῆς Ἐπαρχίας Ἡρακλείας, ἐν ᾗ θέσει διαμένων προήχθη τῷ 1910 εἰς βοηθὸν Ἐπίσκοπον τῆς Μητροπόλεως Ἡρακλείας ὑπὸ τὸν τίτλον Ναζιανζοῦ. Ἐν Κεσσάνῃ ὑπέφερε πολλὰ ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων Βουλγάρων καὶ κατόπιν τῶν Τούρκων, οἵτινες ἀλληλοδιαδόχως καταδιώκοντες αὐτὸν διήρπασαν δὶς τὴν Μητρόπολιν, τὰ ἀρχιερατικὰ αὐτοῦ ἄμφια καὶ τὰ ὀλίγα ἔπιπλά του, τὰ ὁποῖα πάντα ἠναγκάσθη ὁ Μητροπολίτης Ἡρακλείας νὰ χορηγῇ αὐτῷ. Κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τελευταίως τῶν Τούρκων καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν γυναικοπαίδων ἠναγκάσθη νὰ ἐξέλθῃ ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ βροχῶν νύκτα καὶ ἡμέραν πυροβολούντων ὄπισθεν καὶ φονευόντων τῶν Τούρκων, ὁπόθεν πεζὸς ἀπὸ Κεσσάνης καταδιωκόμενος μόλις μετὰ ὀλίγων ἐπιζησάντων ἔφθασεν εἰς Μακρὰν Γέφυραν τὴν πρωΐαν ἡμιθανής. Ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος δὶς πυροβοληθεὶς ὑπὸ ἀνθρώπων τῆς ἐξουσίας ἔξωθεν τῆς Κεσσάνης.

Ὅτε τὸ 14 σῶμα τῶν Τούρκων Λαζῶν καὶ Ἀράβων διήρπασε καὶ κατέκαυσε τὰ Μάλγαρα καὶ τὰ πέριξ χωρία μέχρι τῆς Χαριουπόλεως ὁ Ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ Ἰωάννης ἀπεστάλη μετὰ ἐπιτροπῆς τῶν τριῶν ἐθνῶν καὶ ἐπισκέφθη τὰ καταστραφέντα χωρία, ὅτε καὶ ὑπέβαλε τῇ ἱερᾷ Μητροπόλει Ἡρακλείας σπουδαίαν ἔκθεσιν ἀρχομένην ἀπὸ τῶν λέξεων, **γιάμα, γιάκ, κὲς,** καὶ διεκτραγῳδοῦσαν τὰς καταστροφὰς ἀνθρώπων καὶ χωρίων.

Μετὰ δωδεκαετίαν ἐν Κεσσάνῃ προσελήφθη ἐν Ραιδεστῷ ὡς καθηγητὴς πρωτοβάθμιος τῶν ἱερῶν ἐν τῷ ἡμιγυμνασίῳ Ραιδεστοῦ ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Σταῦρος Παπαπαναγιώτου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀγχιάλῳ τῷ 1888. Μετὰ τὰ ἐν τῇ πατρίδι πρῶτα γράμματα ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ ζωγραφικήν. Τῷ 1909 ἀποφοιτήσας τῆς καλλιτεχνικῆς σχολῆς ἔλαβε μέρος εἰς τὸν **Ἀβερώφειον καλλιτεχνικὸν διαγωνισμὸν** καὶ ἐπιτυχὼν ἐστάλη πρὸς εὐρυτέρας σπουδὰς εἰς τὴν κατ' ἐξοχὴν πόλιν τῆς θείας τέχνης, εἰς Μόναχον. Περατώσας τὰς ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ Ἀκαδημίᾳ σπουδὰς ὑπὸ τὸν καθηγητὴν Τσίμελ κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐξέθετο τὰ ἔργα αὐτοῦ, συνιστάμενα κυρίως ἐξ ἀπόψεων Μονῶν τοῦ Ἁγίου

Ὄρους καὶ Κρήτης. Νῦν ἀσχολεῖται, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, εἰς ἀπεικονίσεις τοπίων καὶ ζώων.

Ὁ **Στέλπων Κυριακίδης** ἐγεννήθη ἐν Κομοτινῇ τῷ 1887· ἐσπούδασεν αὐτόθι τε καὶ ἐν Ἀθήναις. Διδάκτωρ τῆς Φιλολογίας ἀναγορευθεὶς διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Ἰωαννίνοις καὶ εἶτα διευθυντὴς τοῦ ἐν Λευκωσίᾳ Παγκυπρίου Γυμνασίου κατὰ τὰ ἔτη 1912-1914. Εἰς Ἀθήνας ἐπανελθὼν διωρίσθη συντάκτης τοῦ ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης (1914 - 1918). Κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ καθηγητοῦ Ν. Γ. Πολίτου, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου καὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ «Λαογραφία», οὗ ἱκανοὺς ἐξέδοτο τόμους μέχρι τοῦ εἰς τὸ ἐν ἔτει 1926 ἱδρυθέντος Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης διορισμοῦ του ὡς καθηγητοῦ τῆς θρησκείας καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων, καὶ τῆς λαογραφίας. Μέχρι τοῦδε ἐξέδοτο, ἐκτὸς τοῦ ἐν τῇ »Λαογραφίᾳ» ἔργου του καὶ αὐτοτελῆ συγγράμματα : α) Παρατηρήσεις περὶ τῶν νεοελληνικῶν βαπτιστικῶν ὀνομάτων, Ἀθ. 1916. β) Κυπριακαὶ ἐπῳδαί, Ἀθ. 1918. γ) Ἡ Δυτικὴ Θράκη καὶ οἱ Βούλγαροι, Ἀθ. 1919, ἐν ᾗ διεκτραγῳδεῖ τὰς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐπενεχθείσας καταστροφὰς κατά τε τὸν Μεσαίωνα καὶ κατὰ τοὺς μεταβαλκανικοὺς πολέμους (1912-1919). δ) Αἱ γυναῖκες εἰς τὴν λαογραφίαν, Ἀθ. 1921. ε) Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας, Ἀθ. 1926 καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐν τῇ Λαογραφίᾳ, ἐν περιοδικοῖς καὶ ἡμερολογίοις. Ὁ κ. Κυριακίδης κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη ὑπῆρξεν ἐπόπτης τῶν «Θρακικῶν» μετὰ τοῦ κ. Τσοῦντα καὶ Κουρτίδου.

Ὁ **Κωνσταντῖνος Ἀσημιάδης** ἐγεννήθη ἐν Καλλιπόλει τῷ 1872 Μετὰ τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῇ πατρίδι ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰσήχθη εἰς τὴν θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης. Ἀποφοιτήσας τῷ 1902 προσελήφθη παρὰ τῷ μητροπολίτῃ Νικομηδείας Φιλοθέῳ Βρυεννίῳ ὡς πρωτοσύγκελλος. Τῷ 1908 ἐγένετο Χαριουπόλεως ἐπίσκοπος βοηθὸς τοῦ Νικομηδείας καὶ εἰργάσθη εἰς ἵδρυσιν σχολείων καὶ ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας, ἐφ' ᾧ καὶ ἡ Μ. Ἐκκλησία τῷ 1911 τιμῶσα τὸν ῥέκτην ἄνδρα προήγαγεν αὐτὸν εἰς μητροπολίτην Μελενίκου, ἵνα ἐργασθῇ ἐν τῇ Μακεδονικῇ ταύτῃ ἐπαρχίᾳ ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας καταπολεμουμένης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἀλλ' ἐκραγέντος τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου οἱ Βούλγαροι, ἐν τῷ συμμαχικῷ πολέμῳ τοῦ 1913 βλέποντες ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ἦτο κάρφος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν διὰ τὴν ἐθνοπρεπῆ ἐπὶ διετίαν (1911-1913) δρᾶσίν του ἐφόνευσαν μαρτυρικώτατα οἱ ἀπαίσιοι.

Ὁ **Κωνσταντῖνος Δημητριάδης** ἐγεννήθη ἐν Στενημάχῳ τῷ 1881. Ἐσπούδασεν οἴκοι τε καὶ ἐν Ἀθήναις ἐν τῇ πολυτεχνικῇ Σχολῇ τὴν

Γλυπτικήν. Τῷ 1904 πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους καὶ ἐφοίτησεν ἐν τῇ ἐνταῦθα Ecole nationale des Beaux Arts ἐξ ἧς ἀπεφοίτησε λαβὼν καὶ μετάλλιον εὐδοκιμήσεως. Ἀπὸ τοῦ 1907 καὶ ἐντεῦθεν ἐκθέτει ἔργα τῆς σμίλης του ἔν τε Παρισίοις, Ἀμερικῇ καὶ Ἀθήναις. Ἠσχολήθη δὲ εἰς ἐκτέλεσιν μεγάλων μνημειωδῶν ἔργων ἐκ 12 παραστάσεων **«εἰς τοὺς ἠτημένους τῆς ζωῆς»**. Κατεσκεύασεν ἀναμνηστικὸν τῆς ἁγίας Λαύρας ἡρῷον ὡς καὶ τοιοῦτον ἐν Χίῳ. Γνωστά του δὲ ἔργα εἶναι ἡ «Λουομένη», ἡ «Βακχίς» ὁ «Σκεπτικιστὴς» καὶ προτομαὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου, Ζὰν Μωρεάς, Βενιζέλου, Ρωμάνου, Μαρτζώκη, Σεράϊγ καὶ τῆς Ναπιερκόφσκας· ἀλλὰ τὸ κράτιστον τῶν ἔργων του εἶναι ὁ **«Δισκοβόλος»** στηθεὶς ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ καὶ ἐν τῷ Ζαππείῳ Κήπῳ κατὰ τὸν ἄξονα τῶν προπυλαίων τοῦ Σταδίου Ἀθηνῶν. Διατρίβει ἐν Παρισίοις καλλιεργῶν τὴν τέχνην του.

Ὁ **Σωφρόνιος Κεχαγιόγλου** ἐγεννήθη ἐν Ραιδεστῷ ὅπου ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα καὶ εἶτα ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τῷ 1880 ἀπῆλθεν εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ ἐκάρη μοναχός. Ἐκεῖθεν εἰς Σκίαθον ἀπελθὼν ἐμόνασεν ἐν τῇ Μονῇ τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ» ἧς κατὰ τὸ ἔτος 1877-1889 ἐξελέγη ἡγούμενος. Ἐκλιπόντος τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς Προδρόμου (1) τῆς ἐπὶ τῆς πλησιοχώρου νήσου Σκοπέλου, ἐκλήθη ὁ Σωφρόνιος κατὰ τὰ ἔτη 1895 καὶ διατελεῖ τοιοῦτος μέχρι τῆς σήμερον, μεγαλοπρεπῶς ἀνακτίσας αὐτὴν καὶ κτήτωρ νέος γενόμενος. Τοιαύτην δ' ἐπεδείξατο ἐπιμέλειαν περὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν αὐτῆς καὶ τὴν φυτείαν ἀμπέλων, ὥστε ἐξάγει σήμερον θαυμάσιον **Προδρομίτην οἶνον.** Ὁ Σωφρόνιος εἰς ἀρχιμανδρίτην προαχθεὶς εἶναι λογιώτατος καὶ συγγραφεὺς καὶ ἐκδότης ἱκανῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων καὶ πνευματικὸς ἀπολαύων ἀμερίστου σεβασμοῦ ἀπανταχοῦ ἔν τε τῇ νήσῳ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ ἀκόμη. Κατάλογον τῶν χειρογράφων τῆς Μονῆς ἐξέδωκεν ὁ Τρ. Εὐαγγελίδης ἐν τῇ **«Σκιάθῳ»** (Ἀθ. 1913 σ. 216-217).

Νικόλαος Καλτσᾶς καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Μίνιγκαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἐγεννήθη εἰς Στράντζαν, ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἀστικὴν σχολὴν Σηλυβρίας καὶ εἰς τὸ Ροβέρτειον Κολλέγιον τῆς Κων]πόλεως, ὅπου καὶ κατόπιν ἐδίδαξεν. Κατὰ τὸ 1919 μετέβη εἰς Ἀμερικὴν ὅπου συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του. Ἐξέδωκεν Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (Νέα Ὑόρκη 1912).

(1) Ἡ Μονὴ καλεῖται τοῦ Δοκίμου.

Πολύδωρος Παπαχριστοδούλου ἐκ 40 Ἐκκλησιῶν, καθηγητὴς τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς, λογογράφος. Ἐξέδωκε 4 τομίδια Θρακικῶν Ἠθογραφιῶν ἀπὸ τοῦ 1925 καὶ δημοσιεύει ἠθογραφίας εἰς διαφόρους ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Διηύθυνε ἐπὶ διετίαν τὰ «**Θρακικὰ**» (1928-29) ἐν οἷς ἐδημοσίευεν ἀρκετὰ Λαογραφικά. Ὁμοίως συνέγραψε διάφορα ἀναγνωστικὰ διὰ τὰς δημοτικὰς Σχολὰς ἐγκεκριμμένα παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῆς παιδείας.

Βασίλειος Ἀθ. Μυστακίδης ἐγεννήθη ἐν Κοντοσκαλίῳ τοῦ Βυζαντίου κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1859. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀθανάσιος, προῦχων τῆς Βάρνης, ἐθνικώτατος καὶ ὠφελιμώτατος παράγων τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Κοινότητος, φυλακισθεὶς ἐπὶ τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως τοῦ Βάττεμβεργ, ὁπόταν αὕτη κατέλαβε τὰ Ἑλληνικὰ μοναστηριακὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα. Μετὰ τὴν φοβερὰν πυρκαϊὰν τοῦ Κοντοσκαλίου, ἡ οἰκογένεια Μυστακίδου ἐνεκατεστάθη ἐν Ξηροκρήνῃ τοῦ Καταστένου, ἔνθα ὁ νεαρὸς Βασίλειος ἐτελείωσε τὸ σχολαρχεῖον τοῦ παρακειμένου Μεγάλου ρεύματος (Ταξιαρχῶν), ἐφορεύοντος τότε (1867) τοῦ Γαβριὴλ Κρεστίδου, εἶτα Κρέστοβιτς πασσᾶ, γενικοῦ διοικητοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Εἶτα ἐφοίτησεν εἰς τὴν ἐν Φαναρίῳ Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολήν, ἔνθεν ἀπεφοίτησε τῷ 1876. Τῷ 1876-1878 ἰδίας ἐτέλεσε περὶ τὴν γλωσσομάθειαν σπουδάς. Τῷ 1878-1880 συντάκτης τοῦ «Νεολόγου» παρὰ τῷ Σταύρῳ Βουτυρᾷ, παρ' ᾧ ἰδίαν ἀνέπτυξε δρᾶσιν, μεταφράσας καὶ δημοσιεύσας αὐτὰ τὰ πρωτότυπα τῶν πρακτικῶν τῆς Ροδόπης καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Τουρκοελληνικῆς Συνδιασκέψεως. Ἠνοήθη ἰδιαιτέρως ὑπὸ τοῦ Βράϊλα Ἀρμένη, μένοντος τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἔγραφε δὲ καὶ ἐν τῇ ἐφημερίδι «Θράκῃ» ἧς παυθείσης, διωρίσθη σχολάρχης εἰς Αἶνον (1880-1882), ὅθεν ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Συλλόγου εἰς τὰ Ζαρίφεια Διδασκαλεῖα τῆς Φιλιππουπόλεως· ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀδίκου παύσεως τοῦ λαμπροῦ γυμνασιάρχου Κ. Τσιούλκα σὺν ἄλλοις παρητήθη καὶ ἀπὸ 1883 ἐξηκολούθησε σπουδὰς ἐν Ἀθήναις καὶ Γερμανίᾳ μέχρι τοῦ 1890, ὅτε κατὰ Ἰανουάριον ἠξιώθη διδακτορικοῦ διπλώματος (ὅρα τὰ **Excerpta Crusiana** καὶ τὴν ἐναίσιμον διατριβὴν **Byzant. Deutsche Beziehungen zur Zeit der Ottonen** 1892).

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Πόλιν, ἔγραφεν ἰδίας διατριβὰς πρὸ πάντων εἰς τὸν «Νεολόγον», ὅτε κατ' ἀνωτέρας εἰσηγήσεις καὶ παρακλήσεις μετέβη ὡς ἀνώτατος καθηγητὴς εἰς τὴν Ροδοκανάκειον Ἱερατικὴν Σχολὴν τῆς Καισαρείας, μείνας ἐπὶ διετίαν (1890-1892), περιηγηθεὶς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἐπαρχίαν Καππαδοκίας, διδάσκων, συμβουλεύων καὶ ἐνισχύων.

Ἐπιστρέψας πάλιν εἰς τὴν Πόλιν ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῶν Μουσείων Ὀ. Χαμδῆ βέη ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως

καὶ τῶν Μουσείων εἰς Τροίαν (μετὰ Δαϊρπφελδ, Βρύκκνερ τῷ 1893). Τῷ 1894 ἐφορεύων τὰς σκαφὰς ἐν Ζινδζιρλῇ ΒΔ. Συρίας (Σήμερον τῆς Ἀλεξανδρέττας),μετὰ τοῦ Von Luschan, Koldweri κτλ. μετέβη μέχρι τοῦ Εὐφράτου καὶ διηρεύνησε τὰ κατὰ μέρη ἐκεῖνα. Ἐπανακάμψας διωρίσθη συντάκτης τῆς «Ἐκκλησ. Ἀληθείας», ὅτε κατὰ Μάϊον 1895 ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Μουσείου ἵνα μεταβῇ εἰς τὰς δοκιμαστικὰς σκαφὰς τῆς Ἐφέσου ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ (Berndorf, Humann, Heberdey). Κατὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν διωρίσθη γυμνασιάρχης Θεσσαλονίκης 1895-1896. Ὁ ἐναρκτήριος λόγος του ἐδημοσιεύθη τῇ 30ῇ Σεπτεμβρίου 1895 ἐν τῷ «Φάρῳ τῆς Μακεδονίας» προκαλέσας κρότον διὰ τὴν παρρησίαν του.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1896 ἐκλήθη καὶ αὖθις ὑπὸ τοῦ Χαμδῆ βέη ἵνα ὁριστικὴν ἀναλάβῃ ἐν τῷ Μουσείῳ θέσιν ἣν ἐτήρησε μέχρι τοῦ 1922 τιμώμενος παρὰ τοῖς Τούρκοις. Διηυθέτησε δὲ καὶ διηύθυνε τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Μουσείου. Παρητήθη οἰκείᾳ βουλήσει λόγῳ ὑγείας καὶ οἰκογενείας, ἐγκατασταθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ. Τῷ 1899 ἐκλήθη εἰς τὴν ἕδραν τῆς Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς,ἐγκρίσει τοῦ Ὑπουργείου, συναινοῦντος τοῦ Χαμδῆ βέη. Εἰργάσθη, ἠγωνίσθη μετὰ θάρρους ἐν ἡμέραις δυσχειμέροις κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ἀπόντος τοῦ Σχολάρχου, διευθύνων αὐτήν, ὑποστὰς ἐπιδρομὰς τῶν Τούρκων πρὸς ἀνεύρεσιν ἀσυρμάτου, χαρτῶν ἐπιληψίμων κλπ.(1). Ἐξελέγη Μέλος τοῦ Ἐθν. Μικτοῦ Συμβουλίου, εἰς ὃ ὁ Πατριάρχης Μελέτιος ὥρισεν αὐτὸν ἐπίτροπον διὰ τὰ συνθηκολογικά. Εἰς Θεσσαλονίκην ἐπέστρεψεν ἐκ νέου τῷ 1927 κατ' Ἰούνιον.

Ἔγραψε Γεωγραφικὸν χάρτην τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας τὸν καλλίτερον ἑλληνιστὶ ἐν Μονάχῳ 1908 ἐκδοθέντα, μέγαν μὲ νέα στοιχεῖα. Ἄλλαι αὐτοῦ ἐργασίαι εἶναι ἐν τῇ «Ὀρθοδοξίᾳ» Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῇ «Ἑβδομάδι» τοῦ Δ. Καμπούρογλου, ἐν τῇ «ἐφημερίδι Κορομηλᾶ», «Παρνασσῷ», «Δελτίῳ Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας», «Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ», «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», «Σαββατιαίᾳ Ἐπιθεωρήσει», «Ἐπιφυλλίδες περὶ τῶν ἐν Τροίᾳ κατὰ σειρὰν ἐν τῷ «Νεολόγῳ» καὶ «Ἐφημερίδι τοῦ Κορομηλᾶ» (1886). Ἐν τῷ «Νέῳ Ποιμένι» τακτικῶς καὶ τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» καὶ πρότερον ἀλλ' ἐπὶ Μελετίου καὶ μετὰ ταῦτα, καὶ ἐν τοῖς «Ἠπειρωτ. Χρονικοῖς»,«Θρακικοῖς»,τῇ «Ἐπετηρίδι Βυζαντινῶν Σπουδῶν»,καὶ «Θεολογίᾳ» πλειστάκις. Πραγματεῖαι ἐν Γερμανίᾳ τυπωθεῖσαι εἶναι ἰδίως τὰ περὶ Κρουσίου. Ἀρχαιολογία τῶν Ἀνατολικῶν Ἐθνῶν ἐν«ΙΘ'Ἑκα-

(1) Εὐτυχῶς ἡ Τουρκικὴ ἐφημερὶς «Τερζουμάνι Χακικάτ» ὑπεχρεώθη νὰ διαψεύσῃ τὰς συκοφαντίας ταύτας.

τονταετηρίδι τοῦ Ε. Κυριακίδου». Φέρει παράσημα : Ἑλληνικόν, δύο Γερμανικά, δύο Τουρκικὰ καὶ εἶναι μέλος διαφόρων σοφῶν ἑταιρειῶν κλπ.

Ὁ κ. Β. Α. Μυστακίδης εἶναι ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν συνεργατῶν τῶν «Θρακικῶν».

Ἀπόστολος Δοξιάδης ἰατρός. Ἐγεννήθη ἐν Στενημάχῳ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας τότε, καὶ ἀργότερον τῆς Βουλγαρίας, τῷ 1874 κατὰ μῆνα Φεβρουάριον. Τὰς πρώτας γυμνασιακάς τους σπουδὰς ἔκαμεν ἐν τῇ πατρίδι του, εἰς τὸ Γυμνάσιον Φιλιππουπόλεως καὶ τὰ Ζαρίφεια Διδασκαλεῖα.

Τῷ 1890 μετέβη εἰς Βιέννην ὅπου ἤρχισε καὶ ἀποπεράτωσε τὰς ἰατρικάς του σπουδάς. Ἀργότερα μετέβη εἰς Βερολῖνον, Παρισίους, Ζυρίχην. Ἐν Βιέννῃ ἐχρημάτισε βοηθὸς τοῦ μεγάλου Nothnagel. Ἐξήσκησεν τὸ ἐπάγγελμά του κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἐν Στενημάχῳ καὶ Φιλιππουπόλει. Προήδρευσεν τῆς Κοινότητος ἀπὸ τοῦ 1903—1915. Διωχθεὶς ἐκεῖθεν ἠναγκάσθη νὰ δραπετεύσῃ ἐκ Βουλγαρίας κατὰ τὸ 1915, ὅτε ἦτο ὑπόδικος ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ.

Ἐν ἔτει 1915 ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας.

Ἦτο ὁ πρῶτος πρόεδρος τῆς Πανθρακικῆς Ἑνώσεως, ἡγηθεὶς τῆς σχετικῆς κινήσεως διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Θράκης μετὰ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ μεγάλου πολέμου. Προήδρευσε καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀλυτρώτων. Ἀπὸ τοῦ 1917 ἔλαβεν μέρος ἐνεργὸν εἰς τὴν κίνησιν διὰ τὴν προστασίαν τῆς μητέρας καὶ τοῦ παιδιοῦ, συνεργασθεὶς ἐν τῷ Πατριωτικῷ ἱδρύματι Περιθάλψεως ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ κ. Ἠετμεζᾶ.

Κατὰ τὸ 1919 μετέβη μετὰ τῶν κυριῶν καὶ τοῦ προέδρου τοῦ Πατριωτικοῦ Ἱδρύματος, ἐντολῇ τῆς Κυβερνήσεως, εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, Κων)πολιν καὶ Πόντον πρὸς περισυλλογὴν τῶν ὀρφανῶν καὶ ὀργάνωσιν τῆς περιθάλψεως τῶν θυμάτων πολέμου.

Κατὰ τὸ 1920 μετέβη, παρακλήσει τῆς Κυβερνήσεως, εἰς Θράκην μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της, πρὸς ὀργάνωσιν τῆς ὑπηρεσίας Ὑγιεινῆς καὶ Περιθάλψεως. Κατὰ τὸ 1922, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν Πλαστήρα, ἀνέλαβεν Ὑπουργεῖον περιθάλψεως, ὀνομάσας αὐτὸ «Ὑπουργεῖον Ὑγιεινῆς, Προνοίας καὶ Ἀντιλήψεως». Ἔθηκε τὰς βάσεις τῆς Ὑγειονομικῆς Ὑπηρεσίας ἐν Ἑλλάδι, μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀποτελούσης ἓν τμῆμα τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν.

Ἐχρημάτησεν Ὑπουργὸς ἐπὶ Προεδρείας Κροκιδᾶ, Γονατᾶ, Βενιζέλου καὶ Καφαντάρη, ὁπότε κατὰ τὸ 1924 παρητήθη καὶ ἀνέλαβεν ἀμέσως τὴν προεδρείαν τοῦ Πατριωτικοῦ Ἱδρύματος. Κατὰ τὸ 1928, συσταθέντος τοῦ Ὑφυπουργείου Ὑγιεινῆς, ἀνέλαβεν, παρακλήσει τοῦ κ. Βενιζέλου, πρῶτος, ὅπως ὀργανώσῃ τοῦτο. Θέσας τὰς βάσεις αὐτοῦ καὶ συνδέσας σχέσεις μετὰ

τοῦ Τμήματος Ὑγιεινῆς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, παρητήθη τοῦ Ὑπουργείου, ἀναλαβὼν καὶ πάλιν τὴν προεδρείαν τοῦ Πατριωτικοῦ Ἱδρύματος Περιθάλψεως, ἀναδιοργανώσας τοῦτο διὰ πλήρους νομοθεσίας.

Ἔγραψεν ἱκανὰς ἐπιστημονικὰς διατριβὰς ἐν περιοδικοῖς, ἐν τοῖς «Παναθηναίοις» τόμ. ΚΕ' σ. 212—116 ὁ ἐν Θράκῃ Ἑλληνισμὸς καὶ ἐφημερίσι καὶ ἐν τοῖς «Θρακικοῖς» τοῦ 1928 τόμ. Α' σελ. 53-67 διατριβήν : ἀπελευθέρωσις—ὑποδούλωσις Θράκης.

Σωφρόνιος Σταμούλης ὁ μητροπολίτης Ἐλευθερουπόλεως ἐγεννήθη ἐν Σηλυβρίᾳ τῇ 21 Ἰανουαρίου 1875. Τὰς ἐγκυκλοπαιδικὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐποιήσατο ἐν τῇ παλαιγενεῖ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ, ἧς ἀπεφοίτησε τῷ 1893, μεθ' ὃ ἀποσταλεὶς εἰς Ἀθήνας ἠκολούθησε μαθήματα νομικῆς καὶ φιλοσοφίας. Ἐκραγέντος τῷ 1897 τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, ὁ ἐνθουσιώδης Θρᾷξ κατετάγη ἐθελοντὴς καὶ ὑπέστη πάσας τὰς περιπετείας τοῦ δυσπραγοῦς ἐκείνου πολέμου. Ὑποστὰς τῷ 1898 τὰς νομίμους δοκιμασίας ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τῆς Νομικῆς. Ἀλλὰ τῆς θεολογίας περὶ πολλοῦ ποιούμενος ἐγγραφεὶς ἐν τῇ σχολῇ αὐτῆς ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν. Ἐνταῦθα ἐπὶ 5 1)2 ἔτη ἀκροασάμενος ἐκλεκτικῶς τοὺς διασημοτέρους Καθηγητὰς Γοτίγγης, Ἰένης καὶ Βερολίνου, ἠξιώθη μετ' ἐπαίνων τοῦ διπλώματος τῆς Θεολογίας ἐν Ἰένῃ, ὑποβαλὼν ἐναίσιμον διατριβὴν Gibt es ein Naturrecht?

Κατελθὼν εἰς Βέρροιαν ἐχειροτονήθη διάκονος καὶ εἶτα ἀρχιμανδρίτης ὑπὸ τοῦ Βερροίας καὶ Ναούσης Ἀποστόλου, μεθ' οὗ συνειργάζετο καὶ ἐδίδασκεν τὰ θρησκευτικὰ ἐντοῖς σχολείοις καὶ τὸ θεῖον κήρυγμα τακτικῶς ἐπετέλει. Τῷ 1908 διωρίσθη ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος ἐν Καβάλλᾳ, ὅπου διὰ τὴν ἐθνικὴν δρᾶσίν του μετὰ τοῦ Δράμας Χρυσοστόμου Καλαφάτη τοῦ ἐκ Τριγλείας κατόπιν ἐθνομάρτυρος Χρυσοστόμου Σμύρνης, ἡ Πύλη ἠξίωσε τὴν ἀνάκλησίν του. Τὸ Πατριαρχεῖον διώρισεν εἶτα αὐτὸν ἐπόπτην τῶν σχολῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ ὡς τοιοῦτος ὑπηρέτησε μέχρι τοῦ 1917, ὅτε κατὰ τὴν 28 Φεβρ. ἐξελέγη μητροπολίτης Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως καὶ τῷ 1923 Βερροίας καὶ εἶτα Ἐλευθερουπόλεως μεθ' ἕδρας τὸ Πράβιον, ἐν Μακεδονίᾳ ὅπου διατελεῖ πνευματικὸς ποιμὴν μέχρι σήμερον. Ἐκτὸς τῆς ἐναισίμου του διατριβῆς ὁ Ἐλευθερουπόλεως ἐξέδοτο ἐν τῇ «Παιδαγωγικῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ» τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἰένης W. Rein μελέτην περὶ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ἐπὶ Τουρκοκρατίας, καὶ τουρκιστὶ μεταφρασθεῖσαν, διατριβὰς ἐν τῇ τοῦ Rein Zeitschrift für Philosophie und Pädagogik, ἐν τῇ Minerva τῆς Ostande καὶ ἐν τῇ Byzàntinische Zeitschrift καὶ ἐν ἄλλοις γερμανικοῖς περιοδικοῖς. Πολλὰς δὲ μελέτας ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» ἐν τῷ «Εὐαγγελισμῷ» τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῇ «Θρακικῇ Ἐπετηρίδι» τοῦ 1897 καὶ ἐν τοῖς «Θρᾳ-

κικοῖς». Ἡ δρᾶσις τοῦ ποιμενάρχου Σωφρονίου Σταμούλη ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἐθνικωτάτη (βίον αὐτοῦ ἐν ἐκτάσει μετ' εἰκόνος ἴδε ἐν «Πανελληνίῳ Λευκώματι» Ι. Χατζηϊάννου τόμ. στ' σ. 63-4).

Κωνσταντῖνος Γ. Κουρτίδης. Ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει τὸ 1870. Ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιον Ἀδριανουπόλεως τὸ 1888. Ἐφοίτησεν ἓν ἔτος εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἐδίδαξεν ἓν ἔτος εἰς τὴν πατρίδα του. Διετέλεσε ἐπὶ πέντε ἔτη σχολάρχης τῶν ἐκπαιδευτηρίων Σουφλίου. Ἀκολούθως ἐγγραφεὶς εἰς τὴν Ἰατρικὴν Σχολὴν Ἀθηνῶν τὸ 1895 ἀνηγορεύθη ἀριστοῦχος διδάκτωρ τῆς Ἰατρικῆς τὸ 1899.

Ὡς ἰατρὸς ὑπηρέτησε δύο ἔτη εἰς τὴν ὑγιεινομικὴν ὑπηρεσίαν Αἰγύπτου, ὅπου ἐβραβεύθη διὰ τὰς περὶ χολέρας ἐργασίας του εἰς τὸ Λοιμοκαθαρτήριον Σινᾶ ὑπὸ τοῦ Ὑγειονομικοῦ Συμβουλίου τῆς Αἰγύπτου. Ἐχρημάτισε ἐπαρχιακὸς εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ 3 εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ δύο ἔτη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ Καβάλλαν ὡς ὑγιεινομικὸς ἰατρὸς κατὰ τὸ 1914-1915.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Θράκης ἐχρημάτισε βουλευτὴς εἰς τὴν Γ' καὶ τὴν Δ' Ἐθνοσυνέλευσιν καὶ τὸ τρίτον κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 19 Αὐγούστου 1928. Ἐχρημάτισε Ὑπουργὸς Γεν. Διοικητὴς Θράκης ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1924 μέχρι Ἰουλίου 1925. Ἐδημοσιολόγησε ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας μέχρι τῆς σήμερον εἰς τὰ φύλλα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀδριανουπόλεως καὶ Θεσσαλονίκης. Ὡς λογογράφος εἰσήγαγε τὸ χρονογράφημα εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ εἶναι πατὴρ τοῦ χρονογραφήματος καὶ διηγήματος εἰς αὐτήν, ἀρχίσας ἀπὸ τὴν «Νέαν Ἀλήθειαν» καὶ ἔπειτα εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ πρὸ πάντων ἡμερολόγια.

Ἐξέδωκε μέχρι τοῦδε τὰ «Ἅπαντα» εἰς δύο μικρὰ τεύχη καὶ τὰ «Θρακικὰ» ἐπιτομὴν τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας Θράκης, ἔχει ἤδη τελειώσει τὴν Ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Θράκης εἰς ὀγκώδη τόμον (850 σελίδες μεγάλαι), ὅστις εὑρίσκετσι ἕτοιμος πρὸς ἐκτύπωσιν. Ἠσχολήθη πρὸ 40 ἐτῶν καὶ εἰς τὴν λαογραφίαν. Ἐβραβεύθησαν εἰς τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κων]πόλεως ἑπτὰ συλλογαί του λαογραφικῆς φύσεως.

Γλωσσομαθής, γνωρίζει τὴν Ἑλληνικήν, Γαλλικήν, Βουλγαρικήν, Τουρκικὴν καὶ Ἀραβικήν.

Ὁ **Δημήτριος Καλλίμαχος** ἐγεννήθη ἐν Καλλιπόλει. Ἐσπούδασεν ἐν Βυζαντίῳ καὶ κληρικὸς γενόμενος μετήρχετο τὸν ἱεροκήρυκα. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους λαβὼν μέρος ἀπέστελλε ἀνταποκρίσεις εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν». Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν εἰς Πάτμον καὶ Ἀλεξάνδρειαν καὶ νῦν εὑρίσκεται ἐν Ἀμερικῇ.

Ἔγραψεν ἱκανά : α) Οἱ Ἕλληνες ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὴν Γαλλικὴν κατο-

χήν (1798-1801), ἐξ ἀνεκδότων Πατμιακῶν ἐγγράφων, Κάϊρον 1912. β) Τὰ ἐν Καΐρῳ σχολεῖα τῶν Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἀπὸ Ἰωαννικίου (1645-57) μέχρι Θεοφίλου (1806-1825) ἐν «Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ» Ἀλεξανδρείας 1913 τόμ. ΙΒ' σ. 289-304. γ) Συμπληρωματικὸν κατάλογον τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Πάτμου ἐν «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι». δ) Πλείστας μελέτας εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ ὡς καὶ ἐν τῷ «ἡμερολογίῳ τοῦ Αἰγυπτιώτου Ἑλληνισμοῦ» τοῦ 1912. Ἐπίσης ἐξέδοτο : Ἀπὸ τὸ στρατόπεδον, ἡ ἐποποιΐα τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου, Ἀθ. 1913.

Ἀπόστολος Τρύφωνος. Ἐγεννήθη ἐν Κριθίᾳ τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου τῷ 1876. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατρίδι καὶ ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους σχολῇ, εἶτα δὲ ἐν τοῖς μαθηταῖς τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς ἐγγραφεὶς ἀπεφοίτησε τῷ 1902. Προσληφθεὶς ἐν τοῖς πατριαρχείοις ὡς διάκονος καὶ ἐπὶ μακρὸν ὑπηρετήσας προήχθη εἰς γραμματέα τῆς ἱερᾶς Συνόδου καὶ ὡς τοιοῦτος τῷ 1913 εἰς μητροπολίτην Ρόδου ὅπου μέχρι τοῦδε διατελεῖ. Περὶ αὐτοῦ ἴδε «Ροδιακὰ» Τ. Εὐαγγελίδου, τόμ. Β' μέρος Α', Ἀθ. 1929 σελ. 33. Εἰκόνα ἐν «Πανελληνίῳ Λευκώματι» (ἔνθ' ἀλλαχοῦ σ. 95).

Λόγιος Σηλυβριανὸς εἶναι καὶ ὁ **Ἀρσένιος** ὅστις ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ ὑπὸ τὸν Ν. Κριτίαν τὸν Προυσαέα (1752-1762;), ἐπὶ δὲ τῆς σχολαρχίας τοῦ Σεργίου Μακραίου (1777-1793) ἐχρημάτισε δεύτερος διδάσκαλος, ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν τοῖς Καταστίχοις τῆς σχολῆς, κατὰ τὸν Γεδεὼν (Χρον. Πατρ. Ἀκαδημίας σ. 202-3), ἀλλ' ὁ πατριάρχης Κωνστάντιος Α' (ἐν Ἑλλ. Φιλ. συλλόγῳ Κωνσταντινουπόλεως Β' σ. 281 ἑξ.) λέγει ὅτι ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1784 τελευτοῦντος. Ἀσθενήσας καὶ παραιτησάμενος ἐφησύχαζεν ἐν τῷ ἐν Μπαλατᾷ οἴκῳ τοῦ Κωνσταντίου Μουρούζη ὑφ' οὗ προστατευθεὶς προεχειρίσθη μητροπολίτης Προικοννήσου τῷ 1790 († 1795). Ὁ Ἀρσένιος ἦν λογιώτατος καὶ ἄριστος διδάσκαλος· διὰ τοῦτο βλέπομεν τὸν Σέργιον Μακραῖον γράφοντα αὐτῷ : «...τρεῖς διδάσκοντες ἐν τῇ σχολῇ τὰ γραμματικὰ οὐδὲ τὸ τρίτον τῆς σῆς τότε διδασκαλίας ἀναπληροῦσι»

Λόγιοι Σηλυβριανοὶ εἶναι ὁ **Μανουὴλ Δημητρίου** ὅστις τῷ 1807 1810 ἐδίδασκεν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. Οὗτος ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐσπούδασεν ἐν τῇ κατὰ Κουρούτσεσμεν σχολῇ καὶ εἶτα διωρίσθη καὶ γραμματεὺς τῆς σχολῆς ἐπὶ Δωροθέου Πρωΐου. Περὶ αὐτοῦ ἀναφέρει ἡ Γεωγραφία τῶν ἀδελφῶν Καπετανάκη ἐν Καταλόγῳ τῶν συνδρομητῶν (πρβλ. Μ. Γεδεὼν ἐν Χρονικοῖς Πατριαρχικοῖς Ἀκαδημίας, Κων]πολις 1883 σ. 205 σημείωσις).

Ἐπίσης λόγιος Σηλυβριανὸς εἶναι ὁ **Ἀναστάσιος**, ὅστις ἐσπούδασεν ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους Σχολῇ τῷ 1833 ὑπὸ τὸν Νικόλαον Λογάδην, τοῦ ὁποίου ὁ διδάσκαλος ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Παράλληλον φιλοσοφίας καὶ χριστιανισμοῦ» ἐδημοσίευσε τοῦ μαθητοῦ του ἐπίγραμμα ἑξάστιχον. (Μ. Γεδεών, αὐτόθι σ. Ε').

Ἐν Νικομηδείᾳ τῷ 1880 ἱδρύθη σχολή, ἧς διδάσκαλος ἐχρημάτισε μέχρι τοῦ 1812 ὁ **Γεώργιος Γανοχωρίτης**.

Μετὰ τὸ 1815 διδάσκαλος ἐν τῇ παρὰ τὸ Φανάριον ἐνορίᾳ τοῦ Μουχλίου ἐδίδαξεν ὁ ἐκ Μηλιοῦ τῶν Γανοχώρων **Φιλόθεος** ἱερομόναχος, μαθητὴς τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας καὶ ἐπιγραμματοποιὸς λαμπρός (Γεδεών, αὐτόθι σ. 214 σημ.).

Χρυσόστομος Γ. Χρυσομαλλίδης (ψευδώνυμον τοῦ Μακεδονομάχου ἱερέως **Παπαδράκου**) ἐγεννήθη ἐν Ἡρακλείᾳ τῆς πρὸς τὴν Προποντίδα Θρᾴκης τῷ 1872. Τὰς σπουδάς του ἔκαμεν ἐν τῇ κατὰ τὴν νῆσον Χάλκην Θεολογικῇ σχολῇ προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν. Ἐκραγέντος τοῦ ἀπρομελετήτου πολέμου τοῦ 1897, τοσοῦτος ἐνθουσιασμὸς κατέλαβε τὸν εἰκοσιπενταετῆ Χρυσόστομον, ὥστε, ἐμφανισθεὶς πρὸ τοῦ τὴν σχολὴν διευθύνοντος ἀοιδίμου Γρηγορᾶ, ἐζήτησε τὴν εὐλογίαν του ὅπως κατέλθῃ εἰς τὴν ἐμπόλεμον μητέρα Ἑλλάδα. Ὁ Γρηγορᾶς φοβούμενος μήπως τυχὸν ἡ σχολὴ χαρακτηρισθῇ ὑπὸ τῆς Τουρκίας ὡς ἑστία ἐπαναστατῶν καὶ οὐχὶ σπουδαστῶν τὸ κατ' ἀρχὰς ἠρνήθη, ἀλλ' εἶτα μεθ' ὅρκου ἀπεδέξατο τὴν πατριωτικὴν ἐπιθυμίαν τοῦ φιλελευθέρου σπουδαστοῦ καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν εὐλογίαν, εὐχηθεὶς νὰ ἐπιστρέψῃ νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος. Πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει ἦτο ὁ ὕστατος γόνος τῆς μεγάλης φαναριωτικῆς οἰκογενείας Νικόλαος, Μαυροκορδάτος, πρὸς ὃν παρουσιασθεὶς ὁ Χρυσόστομος ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τῆς πρεσβείας πρὸς κάθοδον εἰς Ἀθήνας μετὰ τῶν 140 εὐσταλῶν ἐθελοντῶν.

Ὁ Πρεσβευτὴς ἐνθουσιασθεὶς ἐκ τῶν φιλοπατρίδων αἰσθημάτων του συνέστησεν αὐτὸν τῷ Γενικῷ προξένῳ μακαρίτῃ Εὐγενιάδῃ, ὅστις ἐφοδιάσας διὰ σχετικῶν διαβατηρίων ηὐχήθη αὐτῷ ταχεῖαν τὴν νίκην.

Οὕτως ἐφωδιασμένοι οἱ ἐθελονταὶ ἐπεβιβάσθησαν τοῦ ὑπὸ ἀγγλικὴν σημαίαν ἀτμοπλοίου «Ἀλκυὼν» ἐλεύθεροι πλέον τοῦ ἐκ τῶν Τούρκων φόβου καὶ ἰδοὺ αὐτοὶ μετὰ παμμεγίστης σημαίας, δωρηθείσης αὐτοῖς ὑπὸ τῶν πατριωτῶν Σμύρνης, ἀποβιβαζόμενοι ἐν Πειραιεῖ ὑπὸ τὰς ἐνθουσιώδεις ζητωκραυγὰς τοῦ ἀνὰ τὴν παραλίαν συνωστιζομένου πλήθους. Ἀποστέλλονται εἰς τὸ μέτωπον καὶ λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς μάχας τοῦ Δομοκοῦ, γενναίως

ἀγωνισθέντες. Ἀλλ' ὁ πόλεμος ἔληξεν ἐντὸς μηνὸς ἀδόξως καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐξῆλθε τοῦ ἀγῶνος συντετριμμένη.

Ἀλλ' ὁ Παπαδράκος, μεθ' ὅλην τὴν ἐθνικὴν ἐκείνην δυσπραγίαν δὲν ἀπελπίζεται καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον ἐκεῖνο ζητεῖ νὰ δράσῃ ὡς διδάσκαλος. διὰ νὰ διδάξῃ, νὰ κατηχήσῃ τὴν Μακεδονικὴν καὶ Θρακικὴν νεολαίαν περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, προγυμνάζων αὐτὴν εἰς τοὺς μέλλοντας ἀγῶνας.

Οἱ ἀπαίσιοι Βούλγαροι τῆς ἑλληνικῆς ἀποδυσπετήσεως, ὡς ἐκ τῆς ἥττης ἐπωφελούμενοι, διὰ τῶν κομιτατζήδων εἰσβάλλουσιν εἰς Μακεδονίαν καὶ τρομοκρατοῦσι διὰ τῶν ἀπαισίων μεθόδων των, τῆς ἐξοντώσεων τῶν Ἑλλήνων διδασκάλων καὶ προυχόντων τῶν ἐμμενότων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἰδέαν. Τῷ 1904, ἀρξαμένης τῆς ἐθνικῆς ἀντιδράσεως ἐν Μακεδονίᾳ διὰ τῆς ἀποστολῆς ὁπλαρχηγῶν μετὰ ἐνθουσιωδῶν παλληκαρίων, ὁ Παπαδράκος θραύει τὸν κάλαμον τοῦ εἰρηνικοῦ διδασκάλου καὶ ἐμφανίζεται, πελώριος τὸ ἀνάστημα καὶ μεμεστωμένος τὴν ψυχὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων, ὡς ὁπλαρχηγὸς Μακεδονομάχος τὰ μέγιστα συντελέσας μετὰ τῶν ἰδίων ἀνδρῶν, εἰς τὴν κατὰ τῶν κομιτατζήδων ἐθνικὴν ἄμυναν.

Τῶν πραγμάτων ὁπωσδήποτε ἐν τῇ προσφιλεῖ Μακεδονίᾳ εἰρηνευσάντων καὶ τῶν ἑλληνικῆς ἰδέας παρὰ τοῖς πολυπαθέσι κατοίκοις ἀναζωπυρωθείσης, ὁ Παπαδράκος, ἐνθουσιασμένος ἐκ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔργου του ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας καὶ προσέφερε κωὶ αὖθις τὰς ὑπηρεσίας του.

Τὸ δέ ὄνομά του διαιωνίζουσι τὰ ἄπειρα πιστοποιητικὰ τῶν ἀνωτέρων του, οἵτινες ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἐτίμησαν τοὺς κατὰ τοὺς διαφόρους ἐπαναστάσεις τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἑαυτοὺς ὁλοκαύτωμα προσενεγκόντας ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ.

Εἰκόνα τοῦ Παπαδράκου ἐν τῷ συλλαλητηρίῳ τοῦ πεδίου τοῦ Ἄρεως, πρὸ τοῦ μνημείου τῶν ἐν Δραγατσανίῳ πεσόντων Ἱερολοχιτῶν, δύναται νὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ἀριστείδου Ν. Κυριακοῦ ἐκδοθείσῃ «Νέᾳ Ἑλλάδι», ἐν ᾗ ἀναγράφονται ἐν ἐκτάσει τὰ κατὰ τὸν ἱερέα Παπαδράκον (Ἀθῆναι 1910 σ. 17 καὶ 161).

Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς ἀγῶνας ἔλαβεν ἐπίσης ἐνεργὸν μέρος ὡς ἱερεὺς καὶ μαχητὴς ἐν τοῖς διαφόροις στρατοπέδοις, ὡς δεικνύουσι τὰ διάφορα τῶν σωματαρχῶν πιστοποιητικά : τοῦ στρατηγοῦ Π. Δαγκλῆ, τοῦ Δ. Ἰωάννου, τοῦ Στ. Ρέγκλη καὶ τῶν κ. κ. Δ. Οἰκ. Καλαποθάκη καὶ Περικλ. Α. Ἀργυροπούλου.

Δὲν παρέλειψε δὲ καὶ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ τὰς θεολογικὰς μεθ' ἃς διωρίσθη διδάσκαλος ἀλλαχοῦ τε καὶ ἐν Μακεδονίᾳ. Νῦν εἶναι διωρισμένος ἱερεὺς τοῦ παρὰ τὸ Νεκροταφεῖον ἱεροῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων.

Αὔρα Θεοδωροπούλου ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει τῷ 1880. Μετὰ τὰς ἐν τῇ πατρίδι σπουδὰς κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐνεγράφη ἐν ταῖς φοιτιτρίαις τοῦ «Ὠδείου Ἀθηνῶν». Ἀποφοιτήσασα τούτου ἠσχολεῖτο περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Μουσικῆς, ἣν τόσον ἠγάπησεν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας. Διορισθεῖσα καθηγήτρια τοῦ Ὠδείου ἐνυμφεύθη τὸν Σπῦρον Θεοδωρόπουλον (Ἅγιν Θέρον) κοινωνιολόγον, οὗ ἠσπάσθη τὰς κοινωνικὰς ἀρχὰς καὶ ἀπὸ τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς καὶ ἐντεῦθεν (1922) ἐκηρύχθη διαπρύσιος διδάσκαλος «τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικός», ἐκδίδουσα πρὸς τοῦτο εἰδικὸν περιοδικὸν «ὁ ἀγῶνας τῆς γυναίκας». Ἐξέδοτο καὶ τὰ ἔργα: **«Ἡ μουσικὴ διὰ τῶν αἰώνων»**, **«Μουσικὲς μελέτες»**, «ἴαμβοι καὶ ἀνάπαιστοι», Παλαμᾶ - Καλομοίρη, **μουσικὲς ὁμιλίες, ἱστορία τῆς μουσικῆς.**

Ἐξ Ἀγχιάλου κατήγετο ὁ βιβλιογράφος **Κωνσταντῖνος Μαυρομμάτης** ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ τοῦ Σπύρου Λάμπρου «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι» (τόμ. ΙΖ΄ σ. 74) ὅστις ἔγραψε διάφορα ἔργα.

Ἐξ Αἴνου εἵλκε τὸ γένος καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης **Ἰωάσαφ Μαυρομμάτης** ὃν συναντῶμεν ἐν τῷ «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι» (τόμ. Η΄ σ. 72).

Σημειείσθω ὅτι τὸν «Θρᾳκικὸν Ἕβρον,»τὸν τοσαύτην ἀνὰ τῶν αἰώνων σχόντα αἴγλην, τῶν νεωτέρων Θρᾳκῶν τις ἐξύμνησεν ὑποβαλὼν πεντάπρακτον δρᾶμα εἰς 1832 στίχους ἰαμβικοὺς εἰς τὸν Βουτσιναῖον Διαγωνισμὸν τοῦ 1870, ἀλλ' ὁ κριτὴς τοῦ ποιητικοῦ ἀγῶνος δὲν ἔκρινεν αὐτὸν βραβεύσιμον (ἴδε Ἔκθεσιν Ἀθ. 1870 σ. 16-18). Ἐπίσης εἰς τὸν αὐτὸν διαγωνισμὸν ὑπεβλήθη καὶ «Θρᾳκικὸν ᾆσμα» μὴ βραβευθὲν (Ἔκθεσις Ἀθ. 1876 σελ. 112).

Ὁ **Γρηγόριος Μαρασλῆς**, οὕτω κληθείς, ὡς καταγόμενος ἔκ τινος παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν χωρίου Μαρᾶς (1). Ὁ πάππος αὐτοῦ ἐκαλεῖτο Ἰωάννης Σκάρλος ἀπαγχονισθεὶς τῷ 1769. Ἐγεννήθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος καὶ,ὡς ἐσυνήθιζον τότε, ἀπῆλθεν εἰς Ὀδησσόν, ὅπου εἰς τὸ ἐμπόριον διατρίβων ἐκτήσατο ἱκανὴν περιουσίαν, ὥστε νὰ καταστῇ σημαῖνον μέλος τῆς αὐτόθι ἑλληνικῆς κοινότητος, ἧς ἐχρημάτισε καὶ ἔφορος καὶ φιλικὸς

(1) Περὶ αὐτοῦ τοῦ χωρίου ἔχοντος 382 κατοίκους ἰδὲ τὴν ἀπογραφὴν τῆς 19 Δεκεμβρίου 1920 τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, Ἀθ. 1921 σ. 1. Περὶ Γ. Μαρασλῆ ἔγραψεν ὁ Συνόδης Παπαδημητρίου ἐν Byzantiskoi Vremenik Πετρουπόλεως τόμ, XVI σ. 208-10.

κατηχήθη καὶ τοὺς μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐκ Τουρκίας φεύγοντας ὁμογενεῖς ποικιλοτρόπως ἐπροστάτευσε καὶ εἰς τὸν μεγαλοπρεπῆ ἐνταφιασμὸν τοῦ Γρηγορίου Ε΄ ἐν Ὀδησσῷ τὰ μέγιστα συνήργησεν. Ἀπέθανε μετὰ τό 1831, καταλιπὼν ἱκανὴν περιουσίαν καὶ υἱὸν φερώνυμον τὸν **Γρηγόριον Γρ. Μαρασλῆν** ἐν Ὀδησσῷ γεννηθέντα κατὰ τὸ 1831. Μετὰ τὰς πρώτας αὐτόθι σπουδὰς ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους ὁπόθεν ἐπιστρέψας τῷ 1850 διωρίσθη δημόσιος ὑπάλληλος καὶ διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς διπλωματικῆς δεξιότητος κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ μυστικοῦ συμβούλου τῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὸν Ρωσο-τουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877 - 8 διωρίσθη δήμαρχος Ὀδησσοῦ, ἣν ἰδιαζόντως ἀγαπήσας κατέστησεν ἐφάμιλλον τῶν εὐρωπαϊκῶν πόλεων μετὰ **θεάτρου μελοδράματος** α΄ τάξεως, δημοτικῶν κτιρίων καὶ θαυμασίας Βιβλιοθήκης, πολλὰ ἐξ ἰδίων δαπανήσας, ἐφ' ᾧ οἱ κάτοικοι, τιμῆς χάριν, τὴν εἰς βιβλιοθήκην ἄγουσαν **ὁδὸν Μαρασλῆ** ὠνόμασαν. Ἀλλὰ φιλογενὴς ὢν τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ δὲν περιώρισε μόνον ἐν Ὀδησσῷ ἀλλ' ἐπεξέτεινεν αὐτὴν καὶ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, ὑδρύσας φερώνυμα ἐκπαιδευτήρια ἔν τε τῇ Φιλιππουπόλει, Κωνσταντινουπόλει, Ἀθήναις, Θεσσαλανίκῃ καὶ Κερκύρᾳ καὶ τὸ ἐν Παλαιῷ Φαλήρῳ «Ἐνυδρεῖον» (Aquarium) καὶ τέλος τῇ συστάσει τοῦ ἐμπνευσμένου λογίου καὶ καθηγητοῦ Λυσάνδρου Χατζηκώνστα συνέστησε τὴν **Μαράσλειον Βιβλιοθήκην** ἧς τὸ μὲν α΄ ἐπεμελεῖτο ὁ Χατζηκώνστας, εἶτα δὲ ὁ καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν σχολείων Ὀδησσοῦ Ἀναστάσιος Μάλτος. Ἐν αὐτῇ ἐξεδόθησαν 118 ὀγκώδη ἐκ μεταφράσεως καὶ πρωτότυπα βιβλία, ὑποβοηθήσαντα σπουδαίως τὰ γράμματα παρ' ἡμῖν. Γέρων ἤδη ἐνυμφεύθη καὶ ἀπέθανε ἄπαις τῷ 1907 καὶ ἐτάφη ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ἐν Ὀδησσῷ ἑλληνικοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος, καταλιπὼν μνήμην ἀγαθὴν τοῖς ἐπιγιγνομένοις.

Δωρόθεος Πρώϊος μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως

Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἀνδρῶν τῶν χρόνων τῶν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ὑπῆρξε καὶ ὁ μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως καὶ ἐθνομάρτυς Πρώϊος.

Δὲν γνωρίζομεν πότε ἐγεννήθη οὗτος εἰς Χίον ἀλλὰ μόνον ὅτι, ἀφοῦ ἐδιδάχθη αὐτόθι τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ γράμματα, ἐχειροτονήθη τὸ 1786 διάκονος καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν δι' εὐρυτέρας σπουδάς. Διὰ νὰ κατορθώσῃ τοῦτο ἐπώλησε τὸ μερίδιον τοῦ πατρικοῦ του κτήματος καὶ τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν καὶ τιμητικὸν διὰ τὸν Πρώϊον. Περισσότερον χρόνον ἐσπούδασεν εἰς τὴν Πῖσαν τῆς Ἰταλίας, τὸ δὲ 1792 ἐπῆγε καὶ εἰς Γαλλίαν καὶ ἐγνώρισε τὸν πολὺν χημικὸν Lavoisier καὶ τὸν Κοραῆν, ὅστις ἀκόμη

τότε δὲν ἦτο πολὺ γνωστός. Ἀπὸ τὴν Γαλλίαν ἐπῆγεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἔπειτα διὰ Βελγίου, Γερμανίας, Αὐστρίας, Μολδοβλαχίας ἐπέστρεψεν εἰς Χίον, ὅπου διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας τὸ 1793 (1). Διηύθυνε τότε τὴν σχολὴν τῆς Χίου ὁ Ἀθανάσιος Πάριος διδάσκαλος μὲ ὄνομα γνωστόν, ἀλλὰ μὲ περιωρισμένην ἀντίληψιν, ὅστις εἶχε τὴν γνώμην ὅτι οἱ Ἕλληνες οἱ σπουδάσαντες εἰς Εὐρώπην εὐκόλως γίνονται ἄθεοι καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ὑπέβλεπε καὶ ἐπομένως δὲν ἦτο εὔκολος ἡ ἁρμονικὴ συνεργασία μεταξὺ Παρίου καὶ Πρωΐου. Δι' αὐτὸ ὅταν κατὰ τὸ ταξείδι τοῦ Καπετὰν—πασᾶ εἰς τὸ Αἰγαῖον ὁ διερμηνεὺς τοῦ στόλου Κωνσταντῖνος Χαντζερῆς ἐγνώρισε εἰς Χίον τὸν Πρώϊον καὶ τὸν ἐζήτησε διδάσκαλον τῶν παιδιῶν του, οὗτος δὲν ἐδίστασε νὰ ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1797, ἠκολούθησε δὲ τὸν Χαντζερῆν εἰς Βλαχίαν, ὅπου οὗτος διωρίσθη ἡγεμών. Ἀφοῦ δ' ὁ Χαντζερῆς ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1799, ὁ Πρώϊος ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Βλαχίαν καὶ ἦλθεν εἰς Κων)πολιν, ἀλλ' ὄχι καὶ εἰς Χίον. Μὲ τὰς νέας οἰκονομίας του ἐταξείδευσε πάλιν εἰς Γαλλίαν καὶ ἤκουσε μαθηματικὰ εἰς τὴν Ecole Polytechnique τῶν Παρισίων ὅπου εἶχε συμμαθητὴν τὸν Φαβιέρον καὶ ὅπου ἔκαμε καὶ ἐξετάσεις τὸ 1800 (2). Τὰ ταξείδια καὶ τὰ μαθήματα ποὺ ἀκούει εἶναι χαρακτηριστικὰ τοῦ ἰδιορρύθμου πνεύματος τοῦ Δωροθέου Πρωΐου.

Ἐκ Παρισίων ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Κων]πολιν, ὅπου διορίζεται ἱεροκῆρυξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ γίνεται ἔπειτα καὶ ἀρχιμανδρίτης. Τὸ 1804 ἱδρύθη εἰς τὸν Κουρουτσεσμὲν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Μουρούζη νέα σχολὴ τοῦ Γένους, ἡ διεύθυνσις τῆς ὁποίας ἀνετέθη «ἀριστίνδην» εἰς τὸν Πρώϊον (3), «ἄνδρα περιώνυμον καὶ μέγα ὄνομα ἐπὶ σοφίᾳ ἔχοντα». Ὁ Δωρόθεος Πρώϊος διηύθυνε τὴν πατριαρχικὴν σχολὴν τοῦ Κουρουτσεσμὲ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, μέχρι τοῦ 1807, ἂν καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἐξελέγη καὶ ὑπεγράφετο μητροπολίτης Φιλαδελφείας. Τὴν λαμπρὰν ἐργασίαν τοῦ Πρωΐου δεικνύει καὶ ὁ περισωθεὶς κῶδιξ σχετικῶν ἐγγράφων αὐτοῦ καὶ δημοσιευθεὶς εἰς τὸν 13 τόμον τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κων]-

(1) Τὰς πληροφορίας αὐτὰς καὶ τὰ τῆς διοικήσεως τῆς σχολῆς τοῦ Κουρού—Τσεσμὲ ὑπὸ τοῦ Δωροθέου Πρωΐου βλ. εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ ἐν Κ)πόλει ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τ. 13 (1880) σελ. 203 κέξ.

(2) Πρὸ ἐτῶν ὁ διευθυντὴς τοῦ Πολυτεχνείου στρατηγὸς André εἰς τελετὴν πρὸς τιμὴν τοῦ Φαβιέρου κατέθηκε καὶ στέφανον ἀναμνηστικὸν καὶ τοῦ Δωροθέου Πρωΐου, ὁ στέφανος δ' οὗτος κοσμεῖ σήμερον τὴν εἰκόνα τοῦ Πρωΐου εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν καὶ Ἱστορικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν· περὶ τῆς διαμονῆς ἐν Παρισίοις καὶ τῶν ἐξετάσεων τοῦ Πρωΐου βλ. καὶ Τρ. Ε. Εὐαγγελίδην ἔνθ' ἀνωτέρω σ. 64 σημ. 4.

(3) Περὶ τῆς σχολῆς ταύτης βλ. πρὸ πάντων : Β. Μυστακίδου, Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ Κουρουτσεσμὲ 1888 σελ. 53 κ. ἀ.

πόλεως. Ἐπίσης τὰ πολυάριθμα χειρόγραφα ἀλγέβρας, ἀριθμητικῆς κλπ. τὰ ὁποῖα ἡτοίμαζε χάριν τῶν μαθητῶν του.

Ὡς διευθυντὴς τῆς Σχολῆς Κουρουτσεσμὲ ἤρχισε καὶ ἄλλο σπουδαιότατον ἔργον, τὴν σύνταξιν μεγάλου λεξικοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς Κιβωτοῦ, τὴν ὁποίαν οἰκονομικῶς μὲν συνέτρεξαν οἱ Ζωσιμάδαι καὶ ἄλλοι ὁμογενεῖς, ἐπιστημονικῶς δὲ καθωδήγησεν ὁ Κοραῆς. Ὁ πρῶτος τόμος τῆς Κιβωτοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν εἰργάσθη πολὺ καὶ ὁ μαθητὴς τοῦ Πρωΐου Νικόλαος Λογάδης, ἐξεδόθη τὸ 1819, τὸ δ' ὑπόλοιπον μέρος χειρόγραφον ἠγοράσθη καὶ ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ λογίου Ἕλληνος Ἀλεξάνδρου Κάσδαγλη εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην Ἀθηνῶν.

Ἀπὸ τοῦ 1807 μέχρι τοῦ 1813 ὁ Πρώϊος ἦτο μητροπολίτης Φιλαδελφείας, ἀλλὰ περὶ τῆς πρώτης του ταύτης ἀρχιερατείας ὀλίγας εἰδήσεις γνωρίζω, ὅτι δηλ. ἐπροστάτευε πάντοτε τὰ γράμματα. Τὸ 1813 προήχθη εἰς μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως, περὶ ταύτης δὲ τῆς ἀρχιερατείας ἔχομεν πλείνας εἰδήσεις.

Καὶ δὲν ἠδυνήθη μὲν νὰ ἱδρύσῃ εἰς Ἀδριανούπολιν ἱερατικὴν σχολήν, ὅπως ἤθελε, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ ἀναπτύξῃ τὰ ὑπάρχοντα ἑλληνικὰ σχολεῖα τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει τότε ἡσυχάζοντος πρώην πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ἕκτου καὶ διακεκριμένων Ἀδριανουπολιτῶν, πρὸ πάντων τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ βαρώνου Γεωργίου Σακελλαρίου. Σχολάρχην διώρισε τὸν Στέφανον Καραθεοδωρῆν, ἀξιόλογον ἄνδρα. Τὰ σχολεῖα ταῦτα καὶ τὸν Πρώϊον ἐπεσκέφθη ὁ Γάλλος Vicomte de Marcellus καὶ εὐφήμως ἀναφέρει (1). Σημειώματα σχετικὰ πρὸς τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει ἐργασίαν τοῦ Πρωΐου συνέλεξεν ἀπὸ τὰ βιβλία του ὁ μακαρίτης λόγιος Γεώργιος Λαμπουσιάδης, ὡς μοῦ ἔγραφεν τὴν 9 Μαΐου 1911, τὰ ὁποῖα ὅμως δυστυχῶς δὲν ἐδημοσιεύθησαν καὶ δὲν γνωρίζω τὶ ἀπέγιναν μετὰ τὸν θάνατόν του. Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ὁ Πρώϊος ἀνέκτισε τὸν μητροπολιτικὸν ναόν, ἔκτισε δὲ καὶ μητροπολιτικὸν οἶκον, ὅπου ἐτέθη τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα, τὸ ὁποῖον δημοσιεύω ὅπως ἀντέγραψεν καὶ μοῦ ἀπέστειλεν ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ν. Παπαδάκης, πρώην ἔφορος ἀρχαιοτήτων εἰς Θράκην:

Δωρόθεος Πρώϊος λαμπρᾶς ἐκ Χίου,
ἱεράρχης τε σοφὸς κλεινῆς Αἰλίας,
συνδραμόντων τῶν ταύτης οἰκητόρων
τόνδε εὔτολμος ἐνεόχμωσε δόμον,
τῶν γ' αἰωνίως ἄφθιτον εἴη κλέος.

(1) Εἰς τὰ Souvenirs de l'Orient, Paris σ. 2 (1839) τ. 537. Βλ. καὶ Β. Μυστακίδου, Ὀκτὼ κεφάλαια ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν σχολείων κατὰ τὸν ιη' καὶ ιθ' αἰῶνα. Τεσσαρακονταετηρὶς τῆς καθηγεσίας Κόντου 1909 σ. 390 κ. ἑξ.

Ὅτι ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα καὶ ἦτο φιλόκαλος ὁ Πρώϊος δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ὑπῆρξεν ἐν τούτοις ἀντίδρασις κατὰ τοῦ Πρωΐου εἰς Ἀδριανούπολιν, ὡς φαίνεται εἰς τὸ βιβλίον τὸ καλούμενον **Κρίτωνος στοχασμοί**, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ἠδυνήθην νὰ εὕρω εἰς Ἀθήνας μέχρι τῆς στιγμῆς καὶ θὰ ἤμην εὐγνώμων εἰς ἐκεῖνον, ὅστις θὰ μοὶ ἔδιδε προσωρινῶς τοῦτο πρὸς ἐξέτασιν ἢ καὶ θὰ μοὶ ἔγραφε τὰς κατὰ τοῦ Πρωΐου αὐτόθι παρατηρήσεις.

Τὸ 1820 ἐκλήθη ὁ Δωρόθεος Πρώϊος ὡς συνοδικὸς εἰς Κων[πολιν, ὅπου ἔμελλε νὰ εὕρῃ μαρτυρικὸν θάνατον τὸ 1821. Περὶ τῆς ἡμέρας τῆς ἀπαγχονίσεως τοῦ Πρωΐου ὑπάρχουν διάφοροι εἰδήσεις, ἡ πιθανωτέρα εἶναι κατὰ τὰς σημειώσεις τοῦ Γεωργίου Λαμπουσιάδη, ὅτι ἐτελεύτησε τὴν δευτέραν Ἰουνίου 1821 (1).

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ἐν συντόμῳ ὁ ἐθνομάρτυς Πρώϊος, νοῦς φωτισμένος, μετρημένος, προοδευτικός, πρόθυμος ὑπὲρ παντὸς καλοῦ.

Κ. Ἄμαντος

---

(1) Βλ. Δ. Καμπούρογλου, Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ, Ἀθηνᾶ, τ. 27 (1916) σ. 227 σημ. Ἀλλ' ἐπίσης ἐν σημειώσει τῆς 7-1-20 ἐν «Νέῳ Ἄστει» δέχεται ὅτι ὁ ἀπαγχονισμὸς ἐγένετο τῇ 2 Ἰουνίου 1821. Κατὰ σημείωμα συγχρόνου δημοσιευθὲν εἰς τὴν Πανδώραν τ. 14 (1864) σελ. 204 ἀπηγχονίσθη τὴν 4ην Ἰουνίου 1821, κατ' ἄλλο δὲ (Ἑλληνικὰ 3, 483) τὴν 3ην Ἰουνίου.

ΕΓΚΩΜΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΙΖΥΗΝΟΥ

ΥΠΟ Κ. ΠΑΛΑΜΑ, Ν. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ, Θ. ΒΕΛΙΑΝΙΤΗ.

Τὸ **«Θρᾳκικὸν Κέντρον»** (1) Ἀθηνῶν θέλον νὰ τιμᾷ τοὺς τιμήσαντας τὴν Θρᾴκην λογίους ἄνδρας ἐτέλεσε καὶ διὰ τὸν Κουρτίδην καὶ διὰ τὸν Βιζυηνὸν φιλολογικὸν μνημόσυνον τῇ 29 Ἀπριλίου 1930, ἐν ᾧ ἐν μέσῳ πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου ὡμίλησαν, ὁ ποιητὴς Κ. Παλαμᾶς καὶ ὁ ἰατρὸς Ν. Βασιλειάδης καὶ ἐκ μέρους τῆς «Ἑνώσεως τῶν Συντακτῶν» ὁ πρόεδρος αὐτῆς Ἄριστος Καμπάνης. Ὁ Παλαμᾶς ἐν μέσῳ σιγῆς βαθείας εἶπε τάδε :

Κύριε πρόεδρε καὶ κύριοι τοῦ Θρᾳκικοῦ κέντρου,

Ἦτον ἰδέα ἐμπνευσμένη τοῦ Θρᾳκικοῦ Κέντρου νὰ τιμήσῃ τὸν Γεώργιο Βιζυηνό, τὸν ποιητὴ κατ' ἐξοχὴν τῆς Θρᾴκης ποὺ ἔκανε νὰ δονηθοῦν πρωτάκουστα οἱ χορδὲς τῆς Θρᾳκικῆς λύρας, καὶ νὰ τὸν τιμήσῃ στὸ χρόνο ἀκριβῶς ποὺ πανηγυρίζουμε τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας. Ἐπλησίαζε στὸ τέρμα του ὁ δέκατος ὄγδοος αἰών. Ἔζοῦσε τότε, μοναδικὸς γιὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἄγνὸς ποιητὴς μεγάλου ἔθνους. Προφήτης,καὶ μὲ τὴν ἀρχαϊκή του ποίηση, τοῦ ἀπαράμιλλου ρωμαντικοῦ λυρισμοῦ ποῦ θ' ἄνθιζε πολλὰ χρόνια ὕστερ' ἀπὸ τὸν τραγικό, τὸν ἡρωϊκὸ πάντα θάνατό του ἐπάνω στὴ λαιμητόμο. Ὁ ποιητὴς αὐτός, εὑρέθηκε μέσα σὲ κάποιο του χειρόγραφο πῶς ἔγραφε τὸ ὄνομά του ἑλληνικά : **Ἀνδρέας ὁ Θρᾴξ !** Εἶναι ὁ Ἀνδρέας Chenier ὁ γάλλος ποιητὴς ἀπὸ τὴν Ἑλληνίδα μητέρα. Δηλώνεται σὲ κάποιο του ποίημα μὲ τὰ λόγια αὐτά: «Τολμῶ, νέος ἐγὼ ἱεροφάντης εἰς τὰ » ἄντρα τοῦ Περμησσοῦ, ν' ἀναμιγνύω γαλλικὰ τραγούδια μὲ τοὺς ἑλληνι- » κοὺς χορούς». Καὶ ἡ Μοῦσα του ποτισμένη κι' αὐτὴ μὲ τὸ μητρικό του γάλα, καὶ στοργικὰ καὶ λυρικὰ τὰ προσφωνεῖ τ' ἀρχαϊκὰ Θρᾳκικὰ ὀνόματα. «Χαίρετε, Θεοὶ τοῦ Εὐξείνου, Ἕλλη, Σηστός, Ἄβυδος, καὶ ὦ νύμφη τοῦ Βοσπόρου καὶ ὦ νύμφη Προποντίς, ποὺ βλέπετε σήμερα τὸ μισοφέγγαρο τοῦ βαρβάρου Ὀσμανλῆ νὰ προσεγγίζῃ τὴ δύση του. Χαῖρε, μητέρα μου Θρᾴκη, ποὺ εἶσαι καὶ τοῦ Ὀρφέως ἡ μητέρα ! Γαλατᾶ, πολυπόθητε κι' ἀπὸ καιρὸ

(1) Ὁ ἐπιμελητὴς τῆς ἐκδόσεως **τῶν «Θρᾳκικῶν»** κ. Περικλῆς Παπαχριστοδούλου ἐδημοσίευσε λαμπρὰν Κριτικὴν περὶ Βιζυηνοῦ μετ' εἰκόνος ἐν τῷ Α' τόμῳ 1929 σ. 238-240.

στὰ μάτια μου· γιατὶ ἐκεῖ μιὰ ἑλληνοπούλα στὴ νέα της ἄνοιξη, ὡραία, στὸ κρεββάτι ἑνὸς ἀντρὸς ποὺ ἡ Γαλλία τὸν ἔθρεψε, μ᾽ ἐγέννησε Γάλλο στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Βυζαντίου.»

Ὕστερ᾽ ἀπὸ χρόνια καὶ καιρούς, καὶ σὰν ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἐκείνους τόπους ποὺ τοὺς ἐπικαλεῖται ὁ Σενιέ, ἀκούεται μιὰ φωνή, ὡς νὰ τὴν ἔφεραν ὀρφικὴ τὰ ρεύματα τοῦ Ἔβρου. Στὸ λάλημά της ὅσο κι᾽ ἂν εἶναι σύντομο καὶ μὲ τὴν ἀφελῆ μονοτονία της, ξεδιπλώνεται γοργὰ ἡ Θρᾴκη ἀκέρια ἡ πανάρχαια, μητέρα τῆς μητέρας, ἡ Θρᾴκη ἡ κοσμογονική : εἶναι τοῦ Γεωργίου Βιζυηνοῦ τὸ «Θρᾳκῶν Ἄσμα»:

Ἀπὸ τὴ Θρᾴκη, βρὲ παιδιά,
ἀπὸ τὴν Πιερία
ἐβγῆκεν ἡ θρησκεία.
Κ᾽ ἐσπείραν αὖρες τοῦ Θρᾳκιᾶ
ἀπ᾽ τὴ χρυσή της δᾴδα
μιὰ σπίθα στὴν Ἑλλάδα.
Καὶ τὴν ἐσπείρανε κοντὰ
στὴν παλαιὰν Ἀθῆνα,
στὴν πρώτην Ἐλευσίνα.
Κ᾽ ἐγίνη φῶς στὰ σκοτεινά!..
Γι᾽ αὐτὸ καθεὶς ἂς προσπαθᾶ,
τὸ φῶς νὰ φέρῃ τώρα
στὴν πρώτη του τὴ χώρα!

Κ᾽ ἐξακολουθεῖ ὁ σοφὸς τραγουδιστής, ὅσο ἄσοφα κι᾽ ἂν πολεμᾶ νὰ μᾶς τὸ τραγουδήσῃ τὸ τραγούδι του,

Ἀπὸ τὴ Θρᾴκη, βρέ παιδιά,
ἀπ᾽ τὸν Ὀρφέα ἐγίνη
ἡ πρώτη ψαλτωσύνη.
Καὶ τῆς Μαρίτσας τὰ νερὰ
τὴ σύραν γάλι γάλι
ὡς κάτου στ᾽ ἀκρογιάλι.
Καὶ τὴν ἐπήγαν στὰ νησιὰ
μὲ τὴ δική μας λύρα
τὴ νιόπαντρη καὶ χήρα.
Κι᾽ αὐτὴ παντρεύτηκε ξανὰ
καὶ γέννησε στὰ ξένα
τραγούδια ξακουσμένα.

Γι' αὐτό, τὸ μέτωπο ψηλά,
Θρακόπουλα καϋμένα,
καὶ ψάλλετε μ' ἐμένα ! »

Στὸ λιτότατα ντυμένο μικρὸ στιχούργημα τοῦτο σὰν ἕνα τραγούδι ποὺ συνοδεύει λαϊκὸ χορό, ποὺ δὲ λέγεται· χορεύεται μόνο, κάνει τὴν παρέλασή της ἡ ἱστορία τῆς πρωτόγονης Θράκης. Δόστε στὸ ἐκθαμβωτικὸ ἀπὸ πνευματικὸ φῶς φαινόμενο τοῦ ἑλληνισμοῦ τὰ δύο βαθύτερα καὶ μαζὺ πλατύτερα γνωρίσματά του. Θρησκεία καὶ Ποίηση. Αἱ Πιερίδες. Ἡ ὀρφικὴ λύρα. Ἀπὸ τὴ Θράκη μᾶς ἦρθαν. Ἡ Θράκη πηγὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ ἀπὸ τὴ Θράκη νεόφερτος ποιητὴς τὰ παιδιὰ τῆς Θράκης καλεῖ νὰ ἐπαναφέρουν μίαν ἀναγέννηση στὴν πολυσήμαντη μικρὴ πατρίδα των ποὺ εἶναι ἡ Ἑλλάδα, πρωταρχική. Ὑπάρχει μιὰ μυστικὴ στιγμὴ στὴν ἔμπνευση τῶν ποιητῶν ποὺ χωρὶς ἐκείνη δύσκολα θὰ ἠμποροῦ νὰ κρατηθῇ στὸ ὕψος ποὺ τοῦ πρέπει τὸ τραγούδι των. Ὁ ποιητής, ἀνάγκη καὶ γιὰ μιὰ στιγμή, νὰ τὸ πιστέψῃ πὼς εἶναι **ἐντεταλμένος**. Τέτοιος ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ Γεωργίου Βιζυηνοῦ καθορίζει, δίνει σχῆμα καὶ περίγραμμα στὴν Ἑλληνικὴ καταγωγή του. Τῆς περιορίζει τὸ πλάτος, γιὰ νὰ τῆς μεγαλώσῃ τὸ βάθος. Εἶναι κ' ἐκεῖνος Θρᾷξ. Τοῦ χρησιμεύει ἡ καταγωγή του γιὰ νὰ τὴν ἐκδηλώσῃ τὴν ποίησή του. Ἡ ποίησίς του φιλοδοξεῖ, ἀγωνίζεται νὰ τὴν δυναμώσῃ τὴ νεοελληνικὴ λύρα· κάποια χορδή νὰ τῆς προσθέσῃ, θρακική. Τῆς πρέπει. Γιατὶ ἀπὸ τὴ Θράκη πρῶτα πρῶτα μᾶς ἦρθαν καὶ ἡ θρησκεία καὶ ἡ ποίησις. Ὅσο κι' ἂν ἄλλαξαν οἱ καιροὶ ἀπὸ τὴν ὀνειρεμένην Ἑπτάλοφον ἕως τὴ φτωχὴ Βιζῶ ποὺ τῆς πῆρε καὶ τὸ πατρωνυμικό του ὄνομα ὁ Γεώργιος Βιζυηνός, δανείζεται καὶ ξαναδημιουργεῖ τοὺς ὑποβλητικοὺς μύθους, σωματώνει μαρτυρικὰ ἐπεισόδια τῆς ἱστορίας της. Καὶ παίρνει καὶ μᾶς φαίρνει στὰ χέρια του χώματα θρακικὰ αἱματοζυμωμένα, ἀπὸ τὸ πέρασμα τῆς ὀσμανικῆς καὶ τῆς ἀλλόφυλης τυραννίας. Οἱ καιροὶ καὶ ἀλλάζουν καὶ ξαναγυρίζουν. Ἡ ἱστορία δὲν ξεγράφει ὅ,τι ἔγραψε. Θὰ δίνῃ πάντα μαθήματα στοὺς κυβερνῆτες, πάντα θὰ ἐμπνέῃ τοὺς ποιητάς. Τὰ παραδομένα συχνὰ σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ ἐξακριβωμένα γεγονότα. Ὑπάρχουν μῦθοι ποὺ εἶναι ὁ συμβολισμός των, κοσμικός. Μέσα εἰς αὐτοὺς ἡ φαντασία διανοίγει ὁρίζοντες. Δύο τέτοιοι μύθοι, θρακικοί. Ὁ ἕνας εἶναι ὁ σπαραγμὸς τοῦ Ὀρφέως ἀπὸ τὰς Μαινάδας. Ὁ Βιργίλιος-ἐπίκαιρος τὸ χρόνο τοῦτο ποὺ τοῦ γιορτάζει τὴ δισχιλιετηρίδα του - μᾶς τὸ τραγουδεῖ. Ἔχομε τὴ σοφὴ μετάφραση τῶν «Γεωργικῶν» ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο Θεοτόκη:

Καὶ τότε, ἐνῷ τὴν κεφαλὴ ποὺ τοῦ' χαν ξερριζώσει
ἀπὸ τὸ μαρμαρόλευκο λαιμό, τὴν ἐκυλοῦσε

στὴ μέση τῆς κατεβασιᾶς ὁ Οἰαγροικὸς ὁ Ἔβρος
ἡ κρύα του ἡ γλῶσσα κι᾽ ἴδια του φωνὴ τὴν Εὐρυδίκη
κράζει (καὶ τοῦ᾽ φευγε ἡ ψυχή). «ἄχ! δύστυχη Εὐρυδίκη!»
Κι᾽ ἀντιλαλοῦν ὅλες οἱ ὀχτιὲς τοῦ ποταμοῦ: Εὐρυδίκη!»

Ἡ Εὐρυδίκη εἶναι ἡ ἀθανασία τῆς ποιήσεως.

Ὁ ὀρφικὸς νοῦς καὶ στὴν ἀποσύνθεσή του παραδίδει στὰ στοιχεῖα τ᾽ ὄνομά της. Τὰ κύματα τὸ ἀντιλαλοῦν. Τὸ ξαναφέρνοον στὰ πνεύματα. Ἡ Εὐρυδίκη, καὶ σκιά, πάντα νὰ πάλλεται θὰ κάνῃ τὴν ὀρφικὴ τὴ λύρα, καὶ στὴν ὀρφάνια της. Ὁ ἄλλος μῦθος, κι᾽ αὐτὸς πολυνόητος. πολὺ πλησιέστερος γιὰ νὰ μᾶς συνταράζῃ ζωηρότερα, εἶναι ὁ Μαρμαρωμένος Βασιλιᾶς. Πασίγνωστος, περιττὴ κατασταίνει κάθε του λεπτομέρεια. Μὲ τὴν ἴδια κατάνυξη, ὅπου καρδιὰ καὶ φαντασία, καὶ ἡ θρακικὴ καὶ ἡ πανελληνία ψυχὴ ἕνα γίνονται, κάθε φορὰ ποὺ τὸν ἀκοῦν. Ὁ Γεώργιος Βιζυηνὸς τὴ δημοτικώτατη αὐτὴ παράδοση, ποὺ ζῇ μέσα της ὅλη ἡ ἀκαταδάμαστη καὶ στὴν ὥρα τοῦ ὁλέθρου ψυχὴ τοῦ Γένους μᾶς τὴ ζωγράφισε πιστά, ὑποταχτικὰ στὸ ποίημά του «ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος». Ὁ κριτικὸς ὁ ἐνδιαφερόμενος εἰς ὅλα τὰ καθέκαστα ποὺ κάνουν τὴν ἐντέλειαν ἑνὸς ἔργου τέχνης ἠμπορεῖ καὶ νὰ παρατηρήσῃ κάποια ψεγάδια στὸ ποίημα τοῦτο. Ὅμως τὰ φτερὰ ποὺ τὸ φέρνουν εἶναι τόσο ἐπιβλητικά, ποὺ κινδυνεύει καὶ ἡ κριτικώτερη παρατήρηση νὰ εἶναι μάταιος σχολαστικισμός.

Ἀπέθανε γιαγιά;—Ποτέ, παιδάκι μου, κοιμᾶται, κοιμᾶται μόνο... Ὁ μαρμαρωμένος Βασιλιᾶς εἶναι ἡ ἀθανασία τῆς Πατρίδας.

Τὰ ἰδανικὰ ποῦ ζοῦνε τοὺς λαούς, κάθε λογῆς, ἁπλᾶ περίπλοκα, χτεσινά, πανάρχαια, αἰσθήματα, προβλήματα, πράγματα, πρόσωπα, σύμβολά, δὲν πεθαίνουν· κοιμοῦνται. Πάντα εἶναι ἐπιδεικτικὰ ἑνὸς ξυπνήματος. Ποίησις καὶ λογοτεχνία, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὰ παραδομένα καὶ τὰ ἱστορημένα τῆς Θρακικῆς χώρας οὔτε ἀρχίζουν οὔτε τελειώνουν μὲ τὸ Βιζυηνό. Ἀπὸ τὸ πλούσιο τοῦτο μεταλλεῖο πηγάζουν καὶ θὰ περισυλλεχθοῦν μὲ τὸν καιρὸ μεταλλεύματα, καὶ ἀκριβώτερα ἴσως ἀπὸ τὰ θησαυρίσματα τοῦ ποιητῆ ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ. Ὅμως ὁ Βιζυηνὸς μέσα στὶς σελίδες τῆς ἱστορίας τῆς νέας μας Λογοτεχνίας θὰ κρατᾷ σημαντικὴ τὴ θέση του· θὰ εἶναι **ὁ ἔξοχος Θρᾷξ** ποιητής. Καὶ ἂς τοῦ ἔκοψεν ὁ θάνατος ὕστερ᾽ ἀπὸ τὴν τραγικὴν ἀρρώστια του ἀτερμάτιστο τὸ δρόμο ποὺ γίνονταν βαθμηδὸν στερεώτερος. Ἡ Θράκη εἶναι τὸ πολυαγαπημένο του, τὸ σὰ μονάκριβο θέμα ὅπου καὶ ἂν οἱ ποιηταὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐργασθοῦν μὲ αὐστηρὰ προγράμματα. Τὸ «Θρᾳκῶν Ἄσμα» ποὺ ἀκούσατε εἶναι σὰν τὸ προανάκρουσμα τῆς ὅλης μουσικῆς συμφωνίας. Καὶ ὁ Θρακικὸς εἰς τὰς ἐμπνεύσεις του ποιητὴς εἶναι στὴν ἱστο-

ρία τῆς ποιήσεώς μας μία καμπή. Συνεχίζει καὶ ξαναρχίζει. Καὶ ἡ συνέχειά του καὶ τὸ ξετύλιγμά του, ξετυλίγματα ποὺ πᾶν ἐμπρός, ποὺ ἀνεβαίνουν. Εἶχεν ἔρθει ἡ ὥρα καὶ ἡ ἀθηναία ποίησις, καὶ μὲ ὅλη τὴν ἀξιοσπούδαστην ἐργασία τῶν Παράσχων καὶ τῶν Παπαρρηγοπούλων της, ἐδῶ, καὶ ἀπὸ λογῆς, καὶ ἀπὸ ριζικὰ αἴτια, ἀναιμική. Τὴν ποτίζει καὶ τὴ χρωματίζει ὁ Βιζυηνός. Εἶναι ἄγγελος φωτεινὸς τῶν ποιητῶν ποὺ θὰ προβάλουν εὐρωστότεροι. Στὸ ἔργο του ἡ ποίησις τραγουδεῖ μὲ τὸ στίχο καὶ παράλληλα ἡ ποίησις διηγεῖται μὲ τὸν πεζὸ λόγο. Κ' ἐνῷ ὁ στίχος του ξαναρχίζει καὶ συμπληρώνει, ὁ πεζός του λόγος εἰς τὸ διήγημα καὶ ἀρχίζει καὶ καθιερώνει. Στέκεται στὴν πρώτη γραμμὴ μὲ τοὺς λαμπροὺς δημοσιογράφους μας ποὺ ἔδωκαν πρὸ πενῆντα ἐπάνω, κάτω χρόνων, καὶ σχεδὸν μονομιᾶς, καὶ προτοῦ νὰ κυριαρχήσουν τὰ ριζοσπαστικὰ δημοτικιστικὰ κηρύγματα, ἔδωκαν ἔγκαιρα μὲ τὴ βοήθεια, συνετὴ καὶ τῶν δύο γλωσσικῶν ρευμάτων, ἔδωκαν στὴν ἀνύπαρκτη ἕως τότε διηγηματογραφικὴ τέχνη, ἀξιοζήλευτην ὕπαρξη.

Ὁ στίχος τοῦ Βιζυηνοῦ, καὶ ἄλλοῦ τὸ εἶπα, δὲν εἶναι παρὰ σταθμὸς γιὰ νὰ τραβήξῃ ὁ ποιητὴς πρὸς τὰς ἐκτάσεις τοῦ πεζοῦ λόγου, ὅπου περπατεῖ πιὸ ἐλεύθερα καὶ κάθεται ἀναπαυτικώτερα. Καὶ σχεδὸν σὲ ὅλα θρακικός,εἶναι καὶ ὁ διηγηματογράφος, ἀποκαλυπτικός. Ἕνας ποιητὴς ἀπὸ τὰ βλέμματα ποὺ τοῦ ρίχνουν καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ τὸν ἐξετάζουν, γίνεται ὑποκείμενο στοχασμῶν καὶ παρατηρήσεων ἀνεξαντλήτων. Τὸ θέμα τῆς σημερινῆς ὁμιλίας μου θὰ μποροῦσε νὰ μὲ φέρῃ μακρυά. Δὲν μοῦ τὸ ἐπιτρέπουν καὶ ἡ ὥρα, καὶ ὁ καιρὸς ποὺ διαθέτω, καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ μνημοσύνου. Ἄλλως τε δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ μὲ ἀπασχολεῖ ὁ Βιζυηνός. Καὶ στὸ βιβλίο μου τῶν «Πρώτων Κριτικῶν» τοῦ ἀφιέρωσα σελίδες, καὶ νεκρὸ στὸ φέρετρό του τὸν ἀποχαιρέτισα καὶ προλογίζοντας ἕνα τόμο διηγημάτων του τὸν ξανακοίταξα, καὶ ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ τοῦτο Βῆμα σὲ ὁμιλία μου ἐκτεταμένη συνέπλεξα τὴν εἰκόνα του μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἄλλου, τοῦ Κρυστάλλη, τοῦ ἠπειρωτικοῦ. Εὐτύχημα θεωρῶ πως θὰ συνεχίσουν σήμερα καὶ θὰ συμπληρώσουν τὰ συντομευμένα λόγια μου δύο ἀγορηταὶ ἀπὸ τοὺς ἁρμοδιωτέρους νὰ σταματήσουν ἐπάνω στὸ ἔργο τοῦ Βιζυηνοῦ καὶ νὰ τὸ ἐξετάσουν, ὁ κ. Νικόλαος Βασιλειάδης, γνωρισμένος Βιζυηνολάτρης, καὶ ὁ Ἄριστος Καμπάνης, ποὺ ἡ ἀσχολία του στὴ δημοσιογραφία δὲν ἐμποδίζει τὴ διατριβὴ στὰ ὡραῖα γράμματα. Τέλος, θὰ ἤθελα νὰ τονίσω : Στὸ ἔτος τοῦτο ποὺ πανηγυρίζομε τὸ μεγάλο γεγονὸς τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας καὶ τῆς διαδρομῆς της ὡς τὰ τώρα χρέος ἀπὸ τὰ πρώτιστα τῶν πανηγυριστῶν εἶναι ἡ μνήμη τῶν ποιητῶν καὶ ἡ τιμὴ πρὸς ἐκείνους τῶν ποιητῶν ποὺ τὸ ἔργο των εἶναι ὁπωσδήποτ' ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὴν ὁπωσδήποτε παραδομένην ἱστορία τῶν ἀγώνων, τῶν θυσιῶν καὶ τῶν θριάμβων τοῦ Γένους καὶ φέρνει τῆς φιλοπατρίας τὸ αἴσθημα στὸ νόημα τῆς Τέχνης. Γενικῶς ὁ ποιητὴς καθὼς μνημονεύει καὶ ἀναπαρα-

σταίνει, καθὼς ἐκφράζεται καὶ ὑποβάλλει, θέλει δὲ θέλει τὰ ταξιθετεῖ καὶ τὰ μεγεθύνει. ἀκόμη καὶ τὰ μέγιστα. Εἶναι πάντα δημιουργός. Καθὼς εἶναι ἀρχὴ εἶναι καὶ τέλος· ἔγραφε πρὸ ὀλίγου ἔγκριτος συνεργάτης τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶς Δύο Κόσμων»: Δὲν τὸ γνωρίζομεν ἀρκετὰ τὸ μέρος ποὺ διεδραμάτισαν ποίηση καὶ τέχνη γιὰ νὰ διατηρήσουν τὸ αἴσθημα τοῦ ἐθνισμοῦ μέσα στὴν Πολωνία. Ὁ Chopin καὶ ὁ Mickuwez ἕνας μουσικὸς κ' ἕνας ποιητὴς ὑπῆρξαν μεγάλοι δημιουργοὶ πατριωτισμοῦ . Ἀλλὰ οἱ πατριδολάτρες ποιηταὶ ὅλων τῶν ἐθνῶν ἠμπορεῖ νὰ καυχῶνται γιὰ τέτοια κατορθώματα ὡς τὰ σήμερα. Ὁ Ζαλοκώστας καὶ ὁ Βαλαωρίτης, ὁ Μαρκορᾶς καὶ ὁ Τυπάλδος, ὁ Τερτσέτης καὶ ὁ Παράσχος. Οἱ Σολωμοὶ καὶ οἱ Κάλβοι, περιορίζομαι στὰ ὀνόματα κἄποιων πεθαμένων ποὺ ἀξίλει νὰ στέκουν ζωντανοί, καὶ θὰ ἔπρεπεν αὐτοὶ νὰ καταλάβουν θέση ξεχωριστὴ στὸν ἀπολογισμὸ τοῦ 1930. Ὁ Γεώργιος Βιζυηνὸς εὐτύχησεν. ἐνῷ δείχνει πῶς εἶναι ἀποκλειστικὰ ὁ ραψῳδὸς τῆς Θρᾴκης, νὰ κλείσῃ τὸ τραγοῦδι του ἀκέρια τὴν Ἑλληνικὴ ψυχή. Ἡ ἐπικολυρική του θρηνῳδία «Ἡ Μητέρα τῶν Ἑπτὰ» προσθέτει στὴν πατριωτική μας ποίηση ἀπροσδόκητη δύναμη νέας ζωῆς, καὶ ἁπλῶς ὡς ποίημα καὶ χωρὶς ἄλλον προσδιορισμὸν θὰ ἔφτανε γιὰ τὴ δόξα τοῦ Βιζυηνοῦ. Ὁ στέφανος τῆς Δικαιοσύνης, δὲν θὰ τοῦ ἦταν ποτὲ ἄλλοτε τόσο ταιριαστὸς ὅσο τοῦ εἶναι τώρα μὲ τὴν πρωτοβουλία τοῦ Θρᾳκικοῦ Κέντρου, στὸ ἔτος ποὺ τὸ λαμπρύνει μὲ τὸ προσπέρασμά της ἡ πομπὴ τῶν ἑκατό μας χρόνων.

29)4)1930.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Μετὰ τὸν Παλαμᾶν ὡμίλησεν ὁ κ. Νικόλαος Βασιλειάδης:

Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Ἔπειτα ἀπὸ τὰ ὡραῖα λόγια ποῦ μᾶς εἶπε ὁ μεγαλόπνευστος Παλαμᾶς γιὰ τὸ συνάδελφο καὶ φίλο του Βιζυηνὸ θὰ ἤθελε ἐγὼ νἄρριχνα σκόρπιες γραμμές, ὅπως γνώρισα τὸν ποιητὴ ὅταν ἔζησα μαζί του καὶ ὅταν τὸν αἰσθάνθηκα εἴτε στὰ χρόνια ποῦ εἶχε μεστωμένο τὸ μυαλὸ εἴτε στὰ χρόνια ποῦ ἔρριχνε μισοσβυσμένες λάμψεις στὸ ἄσυλο τοῦ Δρομοκαϊτείου. Γι' αὐτὸ δὲν θὰ κρατήσω καμμιὰ σειρὰ στὶς γραμμές μου. Γιατὶ ὅποιος θέλει τὴν ἐξέλιξι μὲ ἀκρίβεια τῆς ζωῆς του μπορεῖ νὰ τὴν εὕρῃ στὸ Ἡμερολόγιο τοῦ Σκόκου τοῦ 1894 καὶ ὅποιος ζητεῖ τὴν μορφὴ τῆς τρέλλας του μπορεῖ νὰ τὴν εὕρῃ κατὰ τὸν ἴδιο χρόνο στὴν Ποικίλη Στοὰ τοῦ Ἀρσένη. Ζοῦσε στὸ φρενοκομεῖο ὁ ποιητὴς ὅταν ἔγραφα τὶς δύο ἐκεῖνες μονογραφίες καὶ τὶς εἶχε διαβάσῃ ὁ ἴδιος πότε γελῶντας καὶ πότε διαμαρτυρόμενος στὴν ἀποκάλυψιν

τῶν μυστικῶν του. Σήμερα τὰ ὀλίγα λεπτὰ ποῦ διαθέτω θὰ τὰ ἀφιερώσω σὲ μερικὲς ἀναμνήσεις πρόσωπικές μου. Παρακαλῶ γι' αὐτὸ μὴ μοῦ καταλογίσετε οὔτε ἐγωϊσμὸ οὔτε καυχησιολογία.

Κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1889 ἤλθα νεαρὸς ἀπὸ τὴν Πόλι νὰ σπουδάσω στὰς Ἀθήνας. Ἕνα πολύτιμο συστατικὸ γράμμα εἶχα μαζί μου στὸν ποιητὴ Βιζυηνὸ καὶ αὐτὸ ἦταν ἀρκετὸ νὰ μὲ συνδέσῃ μαζί του. Τὰ μαθήματα τοῦ Πανεπιστημίου θἄρχιζαν ἀργὰ καὶ ὁ ποιητὴς μ' ἐκάλεσε ὅλες τὶς ἡμέρες νὰ μένω στὸ σπουδαστήριό του. Τοῦ ἀντέγραφα κάτι ἐκθέσεις ἑνὸς ἄγγλου μηχανικοῦ γιὰ ἕνα μεταλλεῖο στὸ Σαμοκόβι ποῦ ἐνδιαφέρετο, τοῦ ἀντέγραφα μιὰ μελέτη αἰσθητικὴ καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν βοηθήσω ν' ἀνασυντάξῃ τὴ βιλιοθήκη του. Ὡς τώρα θυμοῦμαι ἀκόμα τὰ ὡραῖα, τὰ πολλά, τὰ καλοδεμένα βιβλία ποῦ εἶχε. Εἶχε ὁλόκληρη τὴν Ἑλληνικὴ φιλολογία πρὸ πάντων τὴν ἀρχαία. Ὅλη τὴν γερμανικὴ καὶ γαλλικὴ εἰς ἐκδόσεις ὡραίας. Ἡ Φιλοσοφία καὶ ἡ Αἰσθητικὴ ἀντεπροσωπεύοντο ἀπὸ τοὺς καλυτέρους συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς. Ὅλα τὰ ἔργα τῶν κλασικῶν ζωγράφων ἦσαν εἰς θαυμάσια λευκώματα. Ἐξώδευε, παρακαλῶ, ὁ Γιωργάκης Ζαρίφης. Καὶ στὶς τελευταῖες θέσεις τοποθετοῦσε, ὅσα συγγραματά του εἶχαν ἐκδοθῆ. Τὰ «ποιητικὰ πρωτόλεια», «ὁ Κόδρος», αἱ «Ἀθῖδες Αὖραι», ἡ «Φιλοσοφία παρὰ Πλωτίνῳ», ἡ «Φιλοσοφία τοῦ Καλοῦ» καὶ δύο διδακτικὰ βιβλία Ψυχολογία καὶ Λογική. Ἐξ ἄλλου μιὰ ἰδιαίτερη θέσι εἶχε γραπτὰ τὰ φιλοσοφικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ μαθήματα τῶν διδασκάλων του μὲ σημειώσεις. Κάτω-κάτω ἦσαν σκορπιστὰ τὰ περιοδικὰ τῆς Ἑστίας καὶ τῆς Διαπλάσεως τῶν παίδων, στὰ ὁποῖα ἦτο συνεργάτης. Καὶ μίαν μέραν ὅταν τὸν ἐρώτησα τὶ ἦτο τέλος πάντων τὸ Μαριώ, αὐτὸ ποῦ τραγουδοῦσε στὰ τραγούδια του ἔμαθα τὴν ἱστορία του.

Ὁ Βιζυηνὸς γεννήθηκε στὴ Βιζὼ τῆς Θράκης. Ἦταν δεκατεσσάρων χρόνων ὅταν ἀπὸ τὸ χωριό του κατέβηκε στὴν Πόλι καὶ μαθήτεψε κοντὰ στὸν θεῖόν του ποῦ ἦταν ράφτης. Στὸν τρίτο χρόνο ὁ θεῖος του πεθαίνει καὶ τὸ Γιωργί, ὅπως τότε τὸν καλοῦσαν, στέλλεται στὴν Κύπρο νὰ ὑπηρετήσῃ στὸν Μητροπολίτη ποῦ ἦταν μακρυνὸς συγγενής του. Εἶνε πλέον τόρα δεκαεπτὰ ἐτῶν καὶ τὸ Γιωργὶ διορίζεται παιδονόμος στὸ σχολεῖο, φορεῖ ράσα, ὑπηρετεῖ στὴ Μητρόπολι καὶ ταυτοχρόνως ἀκούει μαθήματα τῆς ἀνωτέρας τάξεως. Ἀλλὰ πλέον δὲν τὸν καλοῦν Γιωργί. Εἶνε ὁ παιδονόμος κύριος Γεώργιος Βιζυηνός. Μιὰ νύκτα ὁ νέος παιδονόμος πιάνεται σ' ἕνα ἐρωτικὸ εἰδύλλιο. Κατέβαινε μὲ σχοινὶ ἀπὸ τὸ παράθυρο τῆς Μητροπόλεως στὸν κῆπο τοῦ πλαγινοῦ σπητιοῦ. Ἔπλεκε ἕνα εἰδύλλιο μὲ τὸ Μαριώ, μὲ μιὰ ὤμορφη μικροῦλα καὶ γειτονοπούλα του. Μὰ ὁ Μητροπολίτης φάνηκε πολὺ αὐστηρός. Τὸν ἐτιμώρησε ἐπὶ σαράντα ἡμέρες στὴ γραμμὴ νὰ κάμνῃ σαράντα μετάνοιες καὶ μὲ νηστεία ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, παξιμάδι μὲ νερό. Εὖ-

τυχῶς ποῦ τὴν ἴδια ἑβδομάδα ὁ Μητροπολίτης καλεῖται στὴν Κωνσταντινούπολι καὶ ὁ ἐρωτευμένος ὑποτακτικὸς τὸν ἀκολουθεῖ.

Στὴν Κωνσταντινούπολι, στοὺς κύκλους τῶν ἀρχιερέων, ποῦ εἶχαν τότε μαζευθῆ γιὰ τὸ βουλγαρικὸ ζήτημα, ὁ ὑποτακτικὸς τοῦ Μητροπολίτη Κύπρου ἔκαμε ἰδιαίτερη ἐντύπωσι. Καὶ ὅταν μαθεύτηκαν μερικὰ ποιήματά του ἔγινε ἡ ἀπόφασις νὰ τὸν σπουδάσουν. Εὑρισκόμεθα, κυρίαι καὶ κύριοι, στὸ 1872. Στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης διδάσκει τὰ ἑλληνικὰ ἕνας γλυκόλαλος ποιητὴς ὁ Ἠλίας Τανταλίδης. Ὁ Βιζυηνὸς μαθητεύει στὴ σχολὴ καὶ ὁ ποιητὴς μὲ τόσην ἀγάπη, μὲ τέτοιον ἐνθουσιασμὸν διορθόνει τὰ στιχουργήματα τοῦ μαθητοῦ του, ὥστε μεσιτεύει στὸν μεγάλον εὐεργέτη τῆς Πόλης μας, τὸν Γιωργάκη Ζαρίφη, νὰ στείλη τὸν Βιζυηνὸν ὑπότροφόν του στὰς Ἀθήνας. Ἔτσι πετᾶ τὰ ράσα ὁ νεαρὸς φοιτητὴς καὶ γράφεται στὴν Φιλολογικὴ σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου μας.

Ὁ Βιζυηνὸς ἀπὸ τὸν πρῶτον χρόνον ζητεῖ νὰ δοκιμάσῃ τὰς ποιητικὰς δυνάμεις του καὶ στέλλει στὸν Βουτσιναῖο διαγωνισμὸ τοῦ 1874 ἕνα του ποίημα «τὸν Κόδρο» ποῦ βραβεύεται. Μὲ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτὴν ὁ Βιζυηνὸς στέλλεται στὴν Γερμανία νὰ σπουδάσῃ φιλοσοφικὰ καὶ ἐκεῖ γίνεται ἀγαπημένος μαθητὴς τοῦ Λότσε στὴ Γοτίγγη, κατόπιν τοῦ Τσέλλερ στὸ Βερολῖνο καὶ τέλος στὴ Λειψία πρῶτος βοηθὸς εἰς τὸ φροντιστήριον τοῦ Βούντ. Στὸ ἀναμεταξὺ στέλλει στὰς Ἀθήνας δευτέραν συλλογὴν ποιημάτων μὲ τὸν παράξενον τίτλον «Ἄρες, Μάρες, Κουκουνάρες» καὶ βραβεύεται γιὰ δεύτερη φορά. Τὸνομά του γίνεται πλέον γνωστό. Ὁ ποιητὴς Βιζυηνός. Ποιήματά του δημοσιεύονται σὲ γαλλικὰ καὶ γερμανικὰ περιοδικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ζητεῖ νὰ ἐκδώσῃ μερικά. Γράφει στὸν διδάσκαλό του Τανταλίδη ὅτι «μάζεψε μερικὰ λουλούδια ἀπὸ τῆς ὡραῖες ὄχθες τοῦ Βοσπόρου, ἄλλα λουλούδια τοῦ νησιοῦ, μερικὲς ἀνεμῶνες τῆς Ἀττικῆς καὶ λίγο θυμάρι τοῦ βουνοῦ». Δυστυχῶς δὲν ἐπέτυχε συνδρομητάς. Ἦρα τὸ γράμμα του στὴ βιβλιοθήκη τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης καὶ τὸ δημοσίευσα στὸ Ἡμερολόγιο τοῦ Σκόκου τοῦ 1911. Ὅταν συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ὁ Βιζυηνὸς ἀναγορεύεται στὴν Λειψία διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας μὲ μιὰ ὡραία ἀκαδημαϊκὴ μελέτη «περὶ παιδιᾶς ὑπὸ ἔποψιν ψυχολογικὴν καὶ παιδαγωγικήν».

Κυρίαι καὶ Κύριοι, Εὑρισκόμεθα ἀπὸ διεθνοῦς φιλολογικῆς ἀπόψεως στὰ χρόνια τῆς ἀκμῆς τοῦ ρωμαντισμοῦ. Ὅλος ὁ κόσμος ἐντρυφᾷ στὸ ρωμαντικὸν αἴσθημα καὶ πάθος καὶ μόλις δειλὰ προβάλλουν πολὺ ὀλίγοι ποῦ τὸν ἀπαρνοῦνται. Ὁ Βιζυηνὸς ἀνήκει σ' αὐτούς, στὴν διεθνῆ πρωτοπορεία. Εἶναι κατηχημένος μὲ τὰ μαθήματα τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας τῆς σχολῆς τοῦ Βοὺντ καὶ ἡ φιλοσοφική του σκέψις, ἡ καρδιά του, ἡ αἰσθητική του κλίνουν στὸν ρεαλισμό. Ἐκεῖ θὰ λογοτεχνήσῃ. Εἶναι ὁ πρῶτος διδάκτωρ, ποῦ ἔγινε γνωστὸς πρὶν πάρῃ τὸ δίπλωμά του. Δι' αὐτὸ ἀμέσως ὕστερα

προσκαλεῖται ὡς ξένος τῆς Ἑλληνικῆς παροικίας τοῦ Λονδίνου καὶ ἀργότερα προσκαλεῖται στὸ Παρίσι ἀπὸ τὸν ἐκεῖ σοφὸν πρεσβευτήν μας Βραΐλα Ἀρμένη. Στὸ Παρίσι πρὸ πάντων ἦτο πολὺ γνωστὸς διότι ὁ μαρκήσιος Σαϊντ Ἰλὲρ εἶχε μεταφράσῃ ἀρκετὰ ποιήματά του. Καὶ δι' αὐτὸ ὅταν ὁ Βιζυηνὸς ἔστειλε στὴν Madame Adam τὸ περίφημο διήγημά του «Le pêché de ma mère» δημοσιεύθηκε μ' ἐνθουσιασμὸ στὴν «Nouvelle Revue» κ' ἐκρίθηκε ὅτι ἀνήκει στὸν νέο πολυχάρακτο δρόμο τῆς φιλολογίας. Τὸ διήγημα αὐτὸ δημοσιεύθηκε πολλὲς φορὲς γαλλικὰ καὶ ἀργότερα ἑλληνικὰ μὲ τίτλο «τὸ ἁμάρτημα τῆς μητρός μου. Ὁ Βιζυηνὸς ἦταν ἀληθινὸς πρωτόπορος τῆς σημερινῆς Διηγηματογραφίας. Καὶ κατόπιν ἔγραψε: «Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου», «τὸ μόνον τῆς ζωῆς μου ταξείδιον», «αἱ συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας», «ὁ μοσκὸβ Σελὶμ» καὶ τὸ «θλιβερὸ πανηγῦρι». Εἰς αὐτὰ τὰ διηγήματα ὀφείλει, κυρίαι καὶ κύριοι, τὶς πλούσιες ρίζες της ἡ σημερινὴ νεοελληνικὴ διηγηματογραφία. Ὅταν κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου Ραγκαβῆ γράφοντας στὴν «Νέαν Ἐφημερίδα» ἐμάζεψα ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη τὰ ὅσα εἶχε γράψῃ καὶ ἔρριψα μιὰ ματιὰ στὰ διηγήματα ἐκείνου, τότε ἐννόησα ποῖον ἦτο τὸ διηγηματογραφικὸ ἐπίπεδο τῶν Ἀθηνῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Βιζυηνοῦ. Τότε αἰσθάνθηκα τὶ ἐπαναστάτης ἦταν αὐτὸς καὶ τὶ πρωτόβγαλτο ἔργο ἔκαμε στὴν ἑλληνικὴ διηγηματογραφία. Εἰς αὐτὸν ὀφείλει τὸν φιλολογικό του δρόμον ὁ Παπαδιαμάντης, ὅσον καὶ ἂν δὲν εἶχε οὔτε τὴν μόρφωσιν ἐκείνου οὔτε τὴν αἰσθητική του. Στὸν Βιζυηνὸ δὲν θὰ εὕρετε οὔτε πολυλογία οὔτε ἀντιαισθητισμό. Ἡ κριτικὴ τοῦ μέλλοντος θὰ εἰπῇ μίαν ἡμέραν τὴν τελευταίαν λέξιν.

Ὅταν ὁ Βιζυηνὸς ἐπέστρεψε στὰς Ἀθήνας ὁ κόσμος ἐδῶ τὸν ὑποδέχθηκε μὲ ὑπερηφάνεια καὶ μ' ἐνθουσιασμόν. Ὁ Σύλλογος «Παρνασσός» ἀφιέρωσε δύο ἑσπερίδας κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ποιητὴς ἀπήγγειλε τὴν «Μητέρα τῶν Ἐφτὰ» καὶ τὴν «Κόρην τοῦ Πύργου». Καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἡ Νέα Ἐφημερὶς τοῦ Γιάννη Καμπούρογλου ἐξέδιδε εἰς διπλᾶ φύλλα τὰ ποιήματά του· Ὀλίγον ἀργότερα ἀναγορεύεται ὑφηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας. Ἀλλ' ἕνας συναγωνισμὸς κάθε ἄλλο παρὰ ἠθικὸς ἄρχισε νὰ πλέκεται ὁλόγυρά του καὶ ὁ Βιζυηνὸς δὲν εἶχε τὴν ὑπομονὴν ποῦ χρειάζεται σ' αὐτὰς τὰς περιστάσεις, οὔτε τὴν εὐλιγισία τοῦ χαρακτῆρος. Γι' αὐτὸ ἀπογοητευμένος ἐστράφηκε σὲ μιὰ ἐπιχείρησι ἑνὸς μεταλλείου στὸ Σαμοκόβι καὶ ἄρχισε νὰ πλέκῃ ὄνειρα ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ ἐγίνετο οἰκονομικῶς ἀνεξάρτητος. Ἦταν ἡ ἐποχὴ ποῦ τὸν εἶχα γνωρίσῃ

Μία χάρι, ποῦ χρεωστῶ προσωπικῶς στὸν Βιζυηνό, ἦταν ὅτι μὲ συνέστησε στὴν Νέαν Ἐφημερίδα τοῦ Γιάννη Καμπούρογλου ὡς συντάκτην στὰ καλλιτεχνικὰ καὶ τὰ ἐπιστημονικά της θέματα. Ἡ ἐφημερὶς αὐτὴ ἦταν ἕνα φιλολογικὸ κέντρο ἐκείνης τῆς ἐποχῆς καὶ ἦτο ἐφημερὶς πρὸ πάντων ἀθη-

ναϊκή. Τὰ γραφεῖά μας ἦσαν στὴν ὁδὸν Καραγεώργη καὶ τὸ γραφεῖο τοῦ Καμπούρογλου, ἦταν στὸ βάθος, ὅπου ἐσύχναζαν οἱ ἐκλεκτοὶ τῆς ἐποχῆς· Μιὰ φορὰ ἦσαν μαζεμένοι ἐκεῖ ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος, ὁ ποιητὴς Π.Συνοδηνός, ὁ Κόκκος τῶν κωμειδυλλίων, ὁ καθηγητὴς τῆς ὀφθαλμολογίας Ἀναγνωστάκης, ὁ Ροΐδης, ὁ ἠθοποιὸς Νιόνιος Ταβουλάρης, ὁ Βιζυηνὸς καὶ ὀλίγοι ἄλλοι. Τὴν βραδειὰ ἐκείνην δὲν λησμονῶ ποτέ. Τὸν λόγον εἶχε ὁ Βιζυηνὸς καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ἄκουσα ἐγὼ τότε ν' ἀναλύεται ἔτσι σαφῶς τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ δρᾶμα ὅπως ὁ Λέσιγκ τὸ ἀνέλυσε στ' Ἀμβουργιανά του Νέα. Γιὰ πρώτη φορὰ ἔνοιωσα τὴν ἀριστοτελικὴ θεωρία ἔτσι βαθειὰ νὰ ἐξηγῇ τὴν ἀρχαία δραματουργία. Γιὰ πρώτη φορὰ ἄκουσα νὰ κρεμνίζωνται ἀλύπητα τὰ δράματα τοῦ Βολταίρου. Καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ἄκουσα νέους ρυθμοὺς καὶ νέες ἰδέες στὴ γλῶσσα, στὴν μορφὴ καὶ τὴν ρεαλιστικὴ βάσι μιᾶς ἐθνικῆς ζωῆς, ἑνὸς ἐθνικοῦ συμβόλου, μιᾶς λαϊκῆς μας παραδόσεως. Δὲν διαθέτω χρόνον νὰ ἐκθέσω τὰς γνώμας τῆς συντροφιᾶς ἐκείνης, τὰ σπιθοβόλα πειράγματα τοῦ Ροΐδη, τὰ μεγαλόπρεπα θαυμαστικά τοῦ Ἀχιλλέα Παράσχου, τὶς κλάψες τοῦ Συνοδηνοῦ, ποῦ ἡ κουμπάρα του ἡ Βασίλισσα τὸν ξεχνᾶ πολλὲς φορές, κάτι σόκιν τετράστιχα τοῦ Ἀναγνωστάκη, ἀλλὰ πολὺ ἔξυπνα καὶ σ' ὅλα αὐτὰ νὰ προβάλλῃ ὁ Νιόνιος, δραματικὸς ἠθοποιός, ἀπαγγέλλοντας μὲ στόμφο ἀπὸ τὸν Βερναρδάκη, ἀπὸ τὸν Σαιξπῆρο, χωρὶς σειρὰ οὔτε λογικὴ οὔτε ποιητική. Καὶ ὁ Βιζυηνὸς νὰ θυμώνῃ, νὰ ἐντείνῃ τὴν σουγλερὴ φωνή του, νὰ συσπάνῃ τὰ καμαρωτά του φρύδια καὶ νὰ κοκκινίζῃ τὰ μῆλα τοῦ προσώπου του, ἀληθινὸς πρόσφυγας ρουμελιώτης, μὲ τὰ μακρυὰ παχειά του μουστάκια. Νὰ ἡ φωτογραφία τοῦ Βιζυηνοῦ ! Καὶ τὴν βραδειὰ αὐτὴν δὲν λησμονῶ ποτέ !

Στὴν ποίησι ὁ Γ. Βιζυηνὸς συνεχίζει εἰς γενικὴν μορφὴν τὸν διδάσκαλόν του Τανταλίδη ἀλλὰ πολὺ πλέον βαθύτερα καὶ πολὺ πλέον καλλιτεχνικά· Ἡ θρησκοληψία τοῦ διδασκάλου, ἡ θερμὴ μυστικοπάθεια κάτω ἀπὸ τὸν βυζαντινὸ τροῦλο ἐξελίχθησαν στὸ μαθητὴ μὲ γραμμὲς πιὸ καλλιτεχνικές, πιὸ κλασικὲς καὶ μὲ ψυχολογικὴ ἀνάλυσι πιὸ ἀληθινὴ καὶ πιότερο ἐθνική. Αἱ παραδόσεις τῆς Ἁγιὰ Σοφιᾶς, τῶν Ψαριῶν τοῦ Μπαλουκλῆ καὶ τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου πῆραν στὴ φαντασία τοῦ Βιζυηνοῦ ζωντανὴ εἰκόνα ποὺ εἰκόνισαν τὴν ἐθνικὴ ψυχὴ στὰ πιὸ βαθειὰ καὶ πιὸ ἁγιά τις ὄνειρα:

Στὴν Πόλι στὴν Χρυσόπορτα στὸν πύργο ἀπὸ κάτω
εἶναι ἕνα σπήλαιο πλατύ, στρωμένο σὰν παλάτι
σὰν ἅγιο παρακλῆσι

. . . . . .

Κανένας τοῦρκος δὲν μπορεῖ νὰ κρατηθῇ κοντά του

κανεὶς τῆς σιδερόπορτας ναὺρῇ τὸ μονοπάτι
νὰ πᾷ νὰ τὸ μηνύσῃ.

. . . . . .

Μές' στὸ σκοτάδι τὸ βαθὺ ἓν ἄστρο σᾶν λυχνάρι
σὰν μιὰ φλόγα μυστικὴ ἀπ' τὸ Θεὸ ἀναμμένη
γαλάζια λάμψι χύνει.

Καὶ φέγγει τὴν λευκόχλωμη τοῦ Βασιλέως χάρη,
ποὺ μὲ κλεισμένα βλέφαρα ἐξαπλωμένος μένει
στὴν ἀργυρή του κλίνη.

. . . . . .

Ὅταν τὸ 1876 ἀπέθανε στὴ Χάλκη ὁ Ἠλίας Τανταλίδης, εὐγνώμων μαθητής του γράφει ἕνα ἔξοχο παραλήρημα. Ἀπὸ τὴ λύρα ποῦ τοῦ χάρισε ὁ διάσημος δάσκαλος μιὰ κόρδα ἔχει σπάσει :

Στὴ λύρα ποὺ μὲ χάρισες
μιὰ κόρδα ἔχει σπάσει
καὶ τὸν φαιδρό της τὸ σκοπὸ
φοβοῦμαι μὴν ξεχάση
στὴν θλῖψί μου τὴν ψυχική.
ξύπνα, πατέρα, κροῦσε μου
τ' ἁρμονικό βιολί σου
καὶ ταίριασε ἀκόμα μιὰ
μὲ τὴ γλυκειὰ φωνή σου
τὴν θλιβερή μου μουσική.
Νὰ ψάλω 'να γλυκὸ σκοπὸ
τὸν χάρο νὰ κοιμήσω
νὰ μπῶ στὴ μαύρη σου σπηλιά,
πατέρα, νὰ χυμήσω
νἀρθῶ στὴν ἀγκαλιά σου.
Κ' ἢ νὰ σὲ κλέψω ἀπ' τὸ βαθὺ
τὸ παγερὸ σκοτάδι
ἢ νὰ πομείνω νὰ πιασθῶ
νὰ σκλαβωθῶ στὸν ᾅδη
γιὰ νὰ λαλῶ σιμά σου.

Στὸ λυρισμό του ὁ Βιζυηνὸς εἶναι καὶ δραματικός. Τὰ δραματικὰ γεγονότα ἔρχονται ἀλλεπάλληλα, πυκνὰ καὶ γοργὰ ποὺ συγκινοῦνε. Σὲ πολλὰ φθά-

νει τὸν Βαλαωρίτη. Ἀλλὰ καὶ πυκνὲς καὶ δυνατές του ἔννοιες θεμελιώνει μόνο στὰ γεγονότα καὶ δὲν ἐκμεταλεύεται τὸν πλοῦτο τῆς καρδιᾶς, τὸν πλοῦτο αἰσθηματολογίας. Ἀκόμα καὶ στὰ πατριωτικά του ποιήματα δὲν πινδαρίζει, ὅπως ὀρθὰ παρατηρεῖ ὁ Παλαμᾶς. Στὶ «Μάνα τῶν Ἑφτὰ» ἡ δύστυχη μάνα βλέπει σφαγμένα τὰ ἑφτὰ παιδιά της. Φεύγουν τοὺς ρώσσους οἱ τζερκέζοι καὶ τὰ σφάζουν. Καὶ τότε ἐκείνη —μεγάλη ἁμαρτία— τὰ μαζεύει σὲ σπηλιά, ἀνάφτει φωτιὰ καὶ τὰ καίει! Ὅμως ἡ τραγικὴ αὐτὴ μάνα δὲν εἶναι ἡ μεγαλόψυχη μάνα τοῦ Σολωμοῦ, ἡ μεγαλόψυχη στὸν πόνο καὶ στὴν δόξα. Ἡ μάνα τοῦ Βιζυηνοῦ, λέγει ὁ Παλαμᾶς, εἶναι ἡ ἀδύνατη γεννήτρια τοῦ ραγιᾶ, ποὺ κλαίει καὶ ξεσπάνει, καὶ ρίχνει τὸ ἀνάθεμα. Ἀπ' ἕνα ἄλλο δραματικὸ ἐπεισόδιο τοῦ ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου γράφει τὴν «Παράφρονα». Καίει τὰ χωριὰ καὶ ἀτιμάζει ὁ Τοῦρκος. Θέλει νὰ μολύνῃ κ' ἕνα μυστήριο τοῦ γάμου. Τὴ νύφη θέλει νὰ μολύνῃ. Κ' ἐκείνη ξέμυαλη σὰν Ὀφηλία τοῦ Σαιξπήρου:

Φορεῖ μισόπλεχτο στεφάνι
στ' ἀπόπλεγά της τὰ μαλιὰ
. . . . . .
καὶ τραγουδάει ἀφῃρημένη
στὴ συμφορά της τὴ βαρειά.
—Φέρτε τὰ στέφανα, φέρτε κεριὰ
γιατ' ὁ γαμβρὸς μὲ περιμένει
. . . . . .
Ἀπὸ τὴν ὄχθη ξεπετιέται
πέφτει στὶς λίμνης τὰ νερά!
καὶ ξανακλείει θλιβερά.
Κ' ἔξ' ἀπὸ τὴν ἄβυσσο δὲ μένει
παρὰ ἡ φωνή της ἡ βαρειά:
—Φέρτε τὰ στέφανα, φέρτε κεριὰ
γιατ' ὁ γαμπρὸς μὲ περιμένει.
. . . . . .

Σ' ἕνα τρίτο τραγικὸ ἐπεισόδιο ὁ ποιητὴς περιγράφει τὴν Ἐπαίτιδα τῆς Βιζύης. Μιὰ γρηὰ ζητιάνα ποὺ ζητιανεύει, γιὰ νὰ μνημονέψῃ τὰ παιδιά, ποὺ τῆς ἔχουν σκοτωμένα. Καὶ παρακαλεῖ:

Ὦ δόστε μ' εὔσπλαγχη καρδιὰ
ἓν ἄσπρο καὶ σ' ἐμένα
νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ
ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα!
. . . . . .

Οἱ Τοῦρκοι ἔσφαξαν τοὺς γιούς της, κυνηγοῦν τὴν κόρη της.

Σὰν λυσσασμένα τὰ σκυλιὰ
χυμήσανε, προφθάσαν !
Σὰν φείδια μπῆκαν στὴ φωλιὰ
καὶ μοῦ τὴν ἐρημάξαν !
Σὰν κουκουβάγια μοναχὴ
ποὺ μέσ' τὸν κάμπο κλαίει
μ' ἀφῆκαν μόνη τὴ φτωχὴ
χωρὶς ψωμὶ καὶ στέγη.
Ὦ δόστε μ' εὔσπλαχνη καρδιὰ
ἓν ἄσπρο καὶ σ' ἐμένα
νὰ μνημονέψω τὰ παιδιὰ
ποὺ μ' ἔχουν σκοτωμένα !
. . . . . .

Βοήθεια ! ἡ κόρη της ζητᾷ :

Ὦ μάνα ! τρέξε στὴ στιγμὴ
καὶ γλύτωσέ μ' ἀπὸ τὸ κρῖμα !
παρὰ γερὴ χωρὶς τιμὴ
κάλλια μ' αὐτὴ στὸ μνῆμα !

Καὶ ἡ γρηὰ - ζητιάνα ἐξακολουθεῖ :

Ὁ νοῦς μου μ' ἔχει νταλωθῆ
γαῖμα παντοῦ ξανοίγω
τοῦ γιοῦ μου ἁρπάζω τὸ σπαθὶ
στὰ στήθη της τὸ μπήγω !

Ὁ Βιζυηνὸς εἶναι δραματικὸς στὸ λυρισμό του. Μιμήθηκε τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι ποὺ ἔχει μέσα του διάλογο, ποὺ ἔχει κατασκευὴ δραματικὴ καὶ κίνησι καὶ ζωή. Μαζεύει καὶ παραδόσεις τῆς πόλης καὶ μᾶς λέγει τὸ «Συναξάρι τοῦ ἁγίου Κασιανοῦ», τὸ «Σοφιανό», τὸ «Σεϊτὰν ἀκηντισί» καὶ ἄλλα.

Ἐγὼ ὁ ἴδιος τὸν παρατηροῦσα πῶς ψυχολογοῦσε καὶ πῶς μόρφωνε τὸ θέμα τῶν «Παιδικῶν του Ποιημάτων» ποὺ μερικὰ δημοσίεψε στὴν «Ἀνάπλαση» καὶ στὴν «Ἑστία». Ἀλλ' ἡ δούλεψί τους ἔχει κάτι τὸ δασκαλικὸ ποὺ χαλνᾷ πολλὲς φορὲς τὴν ποίησί τους. Τὸ ἴδιο παθαίνει πότε-πότε καὶ μὲ τὴ φαναριώτικη μικρολογία του. Ὁ Βιζυηνὸς ψυχολογεῖ ἀντικειμενικῶς μονάχα. Δὲν εἶναι ὁ ποιητὴς καὶ ψυχολόγος τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐγώ, τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου. Δὲν ἔχει, ὅπως λέγει ὁ Παλαμᾶς, ἐνδοσκόπησι. Ἀπὸ τὸ σφάλμα

αὐτὸ ζημιώνονται οἱ ὡραῖοι του μῦθοι, ὅσο καὶ ἂν ἔχει θαυμασία τὴν εὕρεσι. Γιατὶ εὑρίσκει μὲν εὔστοχα καὶ ὑφαίνει ποιητικώτατα στὸ ρυθμὸ τοῦ ἀργαλειοῦ τὸ μυθικὸ φάδι, ἀλλὰ δὲν ἀφίνει ἀνοικτὸ ὁρίζοντα ποὺ ἀκτινοβολοῦν οἱ αἰώνιες ἀρχὲς καὶ ὁ ἠθικὸς κόσμος. Πάρετε παράδειγμα : «Τὰ μέλη τοῦ σώματος», τοὺς «Καιρούς», τὴ «Νυχτερίδα», τὸ «Μυρμήγκι», τὴ «Δεκοχτοῦρα» καὶ ἄλλα.

Ἄλλοτε πάλι σᾶς ὑπενθυμίζει κάποια μίμησι. Ἀλλὰ τόσο ἀπὸ μακρυὰ ποὺ δὲν ἔχετε δικαίωμα νὰ τοῦ τὸ πῆτε. Στὴ «Σιγηλὴ Θλῖψι» ὑποψιάζεσθε τὸ vase brisé τοῦ Σουλὺ Προυδόμ. Στὸ «Προαίσθημά του» βλέπετε ὅλης τῆς γερμανικῆς ποίησης καὶ τοῦ Ἴψεν τὴν ἐπιρροή. Ἡ μάνα ὀνειρεύεται πῶς πανδρεύουν τὸν ξενητεμμένο γιό της :

Ἡ νύφη σκέλεθρο γρηὰ
εἶχε σὰν σπίθες βλέμματα
χλωμὰ δακτύλια μακρυὰ
καὶ μέσ᾽ τὰ νύχια γαίματα.

Σ᾽ ἕνα παλάτι τὸν τραβᾷ
δυὸ - τρεῖς τὸν ἀπαντέχουνε
στὰ χέρια ὄργανα βουβὰ
τὰ δάκρυά της τρέχουνε.

Διαβαίνει τὸ ζευγάρι
τὸ λὲν «ὥρα καλή»
κι᾽ ἕνα τσαπὶ καὶ φτυάρι
τὸ πόρταλο σφαλεῖ.

Καὶ τ᾽ ὄνειρο τῆς μάνας ξεδιαλίζει :

Κάποιος τὴν θύρα της κτυπᾷ
δυὸ λογια τῆς ἐγράψανε
χωρὶς βαγγέλιο καὶ παπᾷ
τ᾽ ἀγόρι της τὸ θάψανε !

Τὸ ἴδιο καὶ στὴν «Κόρη τοῦ Πύργου». Αἰσθάνεσθε τὸν Taucher τοῦ Σίλλερ καὶ τῆς Ἄρτας τὸ Γεφύρι. Ἀλλὰ πόσον εὔμορφα πόσο μυθοπλαστικὰ καὶ στὰ ὄνειρα, τὰ μυστικά, τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς πῶς κλώθει τὴ λαϊκὴ παράδοσι τοῦ Βυζαντίου !

Σ᾽ ἄλλα του ποιήματα ὁ Βιζυηνὸς προσωποποιεῖ τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Τὴν Καταιγίδα, τὴν Ἑσπέρα, τὸ Μάρτη, τὴ Βροχὴ καὶ ἄλλα. Σ᾽ αὐτὰ

εἶναι ἔξοχες οἱ μεταφορές του, αἱ εἰκόνες του λαμπρές, ζωντανὲς καὶ γοργές. Ὁ ρυθμὸς ποικίλος. Ὁ στίχος τρεχᾶτος. Καὶ ὅμως κάτι λείπει. Τί λείπει; Πίσω ἀπὸ τὴν εἰκόνα δὲν ὑπάρχει μυστήριο. Δὲν ὑπάρχει βάθος, ποὺ σὰν τὴ Θεία Κοινωνία νὰ μεταλαβαίνῃ ἡ ψυχὴ τὴν παγκόσμια Ἀλήθεια. Διέτε πόσο εὔμορφα φυσιολογεῖ στὸ «Μάρτη» :

Ὁ Μάρτης βάλλει τ' Ἀπριλιοῦ τὰ λαμπερὰ φορέματα
Καὶ κατεβαίν' ἀπ' τὰ ψηλὰ μὲ τῶν βουνῶν τὰ ῥέματα
καὶ ὅπου εἶναι κάμποι
φωτοβολᾷ καὶ λάμπει
Μές' στὸν φελό τους τὰ δέντρα ριγοῦν καὶ συμμαζεύονται
τ' ἄνθη στοὺς κόρφους των βαθειὰ κοσμοῦνται κι' ὀνειρεύονται
καὶ τὰ λουλούδι' ἀκόμα
δὲν βγῆκαν ἀπ' τὸ χῶμα.

Ὁ Βιζυηνὸς εἶναι ἔξοχη καλλιτεχνικὴ ἰδιοφυΐα. Ἡ τεχνοτροπιά του ξετυλίχθηκε σ' ἐλεύθερο ἀέρα καὶ πῆρε καλλιτεχνικὸ δρόμο πρωτόφαντο στὴν ἐποχή του. Πῆρε τὸν δρόμο τῆς νεώτερης ἀθηναϊκῆς ποίησης μὲ τὴν πνοὴ τῆς Ἑπτανησιακῆς. Ἀλλ' ὅσο τὸν μελετῶ, ὅσον τὸν ἀναλύω τόσο τὸν βλέπω φαναριώτη. Μαθήτεψε στὴν Πόλι, εἶχε δάσκαλον τὸν Ἠλία Ταντα-λίδη καὶ ζυμώθηκε σ' ὅλη τὴ μυστικοπάθεια τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλησίας, σ' ὅλη τὴ χωριανὴ θρησκοληψία τῆς Θρᾴκης, τὴν ἴδια γνώμη εἶχα ἐδῶ κ' εἰκοσι-πέντε ἀκριβῶς χρόνια, ὅταν ἀπὸ τὸ βῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλ-λόγου τῆς Πόλεως ἔκαμα κριτικὴ γιὰ τὸν Θρᾴκα ποιητή μας, τὴν ἴδια γνώμη εἶχα γράφοντας καὶ Βιογραφία του στὸ Ἡμερολόγιο του «Σκόκου» καὶ ὕστερα στὶς «Εἰκόνες Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀθηνῶν», γράφοντας στὶς «Σελίδες στὸ Φρενοκομεῖο». Ὁ Βιζυηνὸς εἶναι ὁ μεγαλείτερος καὶ τελειό-τερος ποιητὴς φαναριώτης. Πρέπει μόνο νὰ ὁμολογήσω ὅτι δὲν ἔχει τὶς με-γάλες καὶ πρωτότυπες συλλήψεις στὴν ἐλεύθερη διάπλαση καὶ τοὺς μακρι-νοὺς ὁρίζοντας ποὺ ρίχνει τὶς ματιές του ἕνας Παλαμᾶς. Ὁ Βιζυηνὸς εἶναι ὁ πρόδρομος τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιητικῆς καὶ κατὰ τὴ φράση του.

προαν.κρούει τῶν Μουσῶν τὴν ἱλαρὰν ἀνατολήν.

Σ' ἕνα του μόνο ποίημα στ' ἄστρο τῆς Αὐγῆς, στὸν Αὐγερινό, ξανα-πλέκει τὴ φαντασία του μὲ πανθεϊστικὴ ἀντίληψι σὲ μακρυνοὺς κόσμους καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ τελευταῖά του : Δημοσιεύθηκε στὴν Ἑστία ὅταν ὁ ποιητὴς ἦταν στὸ φρενοκομεῖο.

Πρῶτο ἀπ' ὅλα τ' ἄστρα μέσ' στὸν οὐρανὸ

ἄστρο τῆς ἀγάπης σ' ἀγναντεύω
σὰν τοὺς μάγους σκύβω καὶ σὲ προσκυνῶ
σὰν ἐρωτευμένος σὲ λατρεύω !

Οἱ στίχοι τοῦ Βιζυηνοῦ εἶναι καλὰ δουλεμένοι καὶ πολὺ καλοδεμένοι. Ἡ ρυθμική τους μάλιστα πρωτόφανη τότε ἔκαμε αἴσθησι πολλή. Λείπει μόνο ἡ ἁπλότης ἐκείνη καὶ ἡ δροσερὴ ἀφέλεια, ποῦ μᾶς δίνει παράδειγμα τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι. Ὁ στίχος του δὲν εἶναι εὐλύγιστος, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ξυλένιος, ὅπως νομίζει ὁ Παλαμᾶς. Καὶ τοῦτο γιατὶ δὲν ἔχει πολὺ δουλέψει στὴ δημοτικὴ γλῶσσα. Ὅταν ἔγραφε στὴν καθαρεύουσα, ἔγραφε λαϊκὰ μὲ σύγχρονη συνθετική, καλόφωνα καὶ ζωντανά. Ὄχι ὅπως ὁ Ραγκαβῆς, ὁ Σοῦτσος, ὁ Παπαρρηγόπουλος καὶ ὁ Παράσχος. Ἔγραφε γλῶσσα ἀντίθετη μὲ τὴν τότε ἀθηναϊκὴ τῆς ἐποχῆς του.

Στὸν Πανηγυρικὸ λόγο ποὺ εἶχα ὅταν στὴν Πόλι ἑώρτασε τὴν Ἑκατονταετηρίδα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὁ μεγάλος Ἑλληνικὸς Φιλολογ. Σύλλογος τότε ὡμίλησα συγκριτικώτερα γιὰ τὸν Βιζυηνὸ ἀνάμεσα στοὺς Φαναριώτας ποιητὰς ἀπὸ τὴν ἅλωσι τοῦ 1453 ἕως στὰ 1900 (ἴδε «Εἰκόνας ἀπὸ τὸ Φανάρι» Ν. Βασιλειάδου). Ἦσαν οἱ εὐτυχισμένοι χρόνοι τῆς Ἀνακωχῆς ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸν μεγάλο πόλεμο. Ἐκεῖ, ὅταν ἦλθε ἡ σειρὰ τοῦ Γεωργίου Βιζυηνοῦ, κατέδειξα τὶ γιγάντιο ἄλμα ἔκαμε αὐτός, ἀκόμα ἕως εἰς ἕνα σημεῖο καὶ ὁ Ἡλίας Τανταλίδης μέσα στὴ λογοτεχνικὴ νέκρα τῆς Πόλης, μὲ τὲς κοινοτοπίες, τὸ ψεύτικο πάθος, τὴν ἔλλειψι αἰσθητικῆς καὶ ρυθμοῦ καὶ μουσικῆς.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1890 ὁ Βιζυηνὸς ὑποφέρει ἀπὸ κάποιαν ἄγνωστο ἀρρώστεια. Κατὰ σύστασι τῶν γιατρῶν του κάμνει λουτρὰ στὸ Γκάσταϊν. Ἕνα γράμμα του ἀπ' ἐκεῖ μ' εὐχαριστεῖ γιατὶ ἐφρόντισα νὰ μεταφερθοῦν τὰ βιβλία καὶ τὰ ἔπιπλά του. Μὲ περιγράφει τὸ δάσος καὶ τὸν θαυμάσιο καταρράκτη τοῦ Γκάσταϊν καὶ μὲ παραπονεῖται ὅτι ἔφθασε ἐκεῖ ἀργὰ καὶ κάμνει κρῦο. Στὸ τέλος κάμνει κριτικὴ γιὰ κάτι ποῦ εἶχα γράψη καὶ μ' ἐγκαρδιόνει λέγοντας «μπράβο ! μπράβο, σ' ἐμᾶς τὰ τουρκομεριτάκια». Ἀλλ' ὅταν ἐπέστρεψε στὰς Ἀθήνας δὲν ἦτο καλύτερα. Παρετήρησα μάλιστα μιὰ περίσσια νευρικότητα, μερικὲς ἀγρυπνίες πολὺ κουραστικὲς καὶ μ' ὅλα ταῦτα εἰργάζετο ἀδιάκοπα. Μετέφραζε τότε τὶς ballades ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν καὶ ἡ θαυμασία αὐτὴ μελέτη ἐξεδόθηκε ἀργότερα εἰς τὴν Ἑστία μὲ τίτλον «ἀνὰ τὸν Ἑλικῶνα». Θυμοῦμαι, πόσον ἀμίμητα μετέφρασε τὴν πασίγνωστη Λόρελαϊ τοῦ Χάϊνε, τὸ Παλάϊ τοῦ Οὔλαντ καὶ ἄλλα βαλλίσματα ἀγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, σουηδικὰ μὲ τὸν ρυθμόν των. Ταὐτοχρόνως, ἐπειδὴ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐξεδόθηκε εἰς μετάφρασιν ἡ Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Τσέλλερ, ὁ Βιζυηνὸς ἠθέλησε νὰ γράψη ὁλόκληρον

σύγγραμμα ἐπ' αὐτῆς. Καὶ θυμοῦμαι τοὺς ξαφνισμούς του ὅταν ὁ μεταφραστὴς συχνὰ πυκνὰ παρερμήνευε τὸν συγγραφέα καὶ δὲν κατελάβαινε κἂν ὅτι μερικὰ ἀπὸ τὸ γερμανικὸ κείμενο ἦσαν μεταφράσεις ἀπὸ τὸν Πλάτωνα. Καὶ φαντασθῆτε ὅτι τέτοιοι διεκδικοῦσαν τὴν θέσι του στὸ Πανεπιστήμιο !

Ἕνα πρωῒ πρὶν πάγω στὸ Πανεπιστήμιο ἔρχεται καὶ μὲ φωνάζει ἡ νοικοκυρά του. Ὁ Βιζυηνὸς δουλεύοντας ὅλην τὴν νύκτα στὴν ἐπιστημονική του ἐργασία ἦταν ξενευρισμένος. Περὶ τὰ χαράγματα δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὶς φωνὲς τῶν πετεινῶν. Βγῆκε στὸν ἐξώστη, πῆρε πέτρες κ' ἔρριχνε στοὺς πετεινούς, ἡ γειτονιὰ ἔγινε ἀνάσταση. Ἡ νοικοκυρά του πρώτη μοῦ ψιθύρισε ἂν ὁ καθηγητὴς ἔχει σωστὰ τὰ μυαλά του. Αὐτὴ ἔβαλε τὴν πρώτη διάγνωσι. Ἐγὼ ἀπὸ καιροῦ ἤξευρα ὅτι μιὰ στεγνὴ μελαγχολία τυραννοῦσε τὴν ψυχή του καὶ τὸν ἄκουα συχνὰ νὰ ψιθυρίζῃ ἕνα παληό του στίχο :

ποῦ πᾶς δικό μου ἀστέρι
στὸν ἄφωτο βυθό ;
καρτέρει με, καρτέρει
κ' ἐγὼ σ' ἀκολουθῶ !

Ἐξαφνα ἕνας διορισμὸς ἔρχεται νὰ χαροποιήσῃ τὴν ταλαίπωρη ψυχὴν τοῦ ποιητοῦ. Μὲ τὴν δωρεὰ τοῦ ἀειμνήστου Συγγροῦ τὸ Ὠδεῖον Ἀθηνῶν ἀναδιοργανώνεται καὶ διευθυντὴς τοῦ Δραματικοῦ τμήματος διορίζεται ὁ Βιζυηνός. Ὅλος ἐνθουσιασμὸς καὶ χαρὰ ὁ ποιητὴς ἄρχισε τότε νὰ συγγράφῃ Δραματολογία καὶ Ρυθμικὴ διὰ τὰς παραδόσεις του. Τότε ἔγραψε ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα ποιήματά του στὸ «Ἄστρο τῆς Ἀφροδίτης» ποῦ δημοσιεύθηκε κατόπιν στὴν Ἑστία. Καὶ τότε ἀνάμεσα στὰ κορίτσια ποῦ φοιτοῦν στὸ Ὠδεῖο Ἀθηνῶν, ἡ μικρὰ κόρη Μπετίνα Φραβασίλη εἶναι προστατευομένη του καὶ πλατωνική του ἐρωμένη Ὅλα τὰ ὄνειρα τοῦ ποιητοῦ συγκεντρόνονται ἐπάνω της. Ὁ παληὸς κλονισμὸς ἔχει βαθειὰ ταράξῃ τὴν διανόησι τοῦ ποιητοῦ. Ἡ νέα θέσις ἦταν ὅπως τὴν ποθοῦσε, ἡ ἀπασχόλησις ὅπως τὴν ἤθελε, ὁ ἔρως του σὲ μιὰ ἀγνὴ παρθένα, ἐδαύλιζε τὴ φαντασία του, ἀλλ' ὅλα αὐτὰ ἦλθαν ἀργά. Καὶ τὸ παληό του ὄνειρο τὸν καταδιώκει. Βλέπει τοῦ Ἀχέρωνα τὰ ρεύματα, βλέπει τὸ κρυερὸ ποτάμι καὶ στὸν ἴσκιο τοῦ νεροῦ βλέπει τὸ λείψανό του νὰ κυλάῃ ἀχνό :

Ἐψὲς εἶδα στὸν ὕπνο μου ἕνα βαθὺ ποτάμι
—Θεὸς νὰ μὴ τὸ κάμῃ νὰ γίνῃ ἀληθινό !

Ἦταν τὄνειρο ποῦ ἀλήθεψε στὸ τέλος.

Τὸν Μάρτιο τοῦ 1892 ὁ Σύλλογος «Παρνασσὸς» ἑώρταζε τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα του. Κατὰ τὸ πρόγραμμα ποιητὴς τῆς πανηγυρικῆς ἡμέρας ἦταν ὁ Γεώργιος Βιζυηνός. Καὶ μίαν ἑβδομάδα ἐνωρίτερα μοῦ ἀναγγέλλουν ξαφνικὰ πῶς γρήγορα στὸ ζυθοπωλεῖο τῆς Βουλῆς μὲ περιμένουν ὁ διευθυντὴς τοῦ Ὠδείου κ. Νάζος καὶ ὁ συγγραφεὺς τῶν ψυχώσεων Σῖμος Ἀποστολίδης. Πηγαίνω καὶ ἀντικρύζω τὸν ποιητὴν εἰς προσβολὴν παραφροσύνης. Ἦταν στὴν ὄψι ὠχρός, εἶχε φυσιογνωμίαν ἀγριωπὰ ἀλλοιωμένην, στὰ μαῦρα μάτια του σὰν ἕνας κόσμος ξωτικὸς νὰ σπιθοβολοῦσε καὶ νὰ ζητῇ νὰ τὸν ἀφήσουν μόνον, νὰ πάγῃ στὴν παρθένα ἐρωμένη του καὶ νὰ στιχουργῇ προχείρους στίχους, νὰ ζητῇ ἄνθη, πολλὰ ἄνθη, νὰ ράνῃ, νὰ στεφανώσῃ τοὺς γάμους του.

Ἔμεινα μαζί του ὅλην ἐκείνη τὴν νύκτα. Τί τραγῳδία! Νὰ βλέπω τὸ καλλιτεχνικὸ ἐκεῖνο κ' ἐξαίσιο μυαλὸ νὰ κρεμνίζεται σὲ παρακρούσεις. Νὰ μὲ διώχνῃ ἀπὸ παντοῦ γιατὶ θὰ ἤρχετο ἡ καλή του. Καὶ νὰ τὴν περιμένῃ, νὰ τῆς ραίνῃ λουλούδια, νὰ στολίζῃ τὸ σπίτι του μὲ λουλούδια κα ὅταν ἀπελπίζετο νὰ στενάζῃ, νὰ βογγᾷ :

Σὰ μ' ἁρπάχθηκε ἡ χαρὰ
ποῦ ἐχαιρούμουν μιὰ φορὰ
ἔτσι σὲ μίαν ὥρα
μέσ' σ' αὐτὴ τὴν χώρα
ὅλ' ἀλλάξαν τόρα !

Ἔτσι τραγοῦσε ὁ ποιητὴς μὲ τὴν πίκρα τὴν αἰώνια στὰ χείλια του.

Μεσ' στὰ στήθεια ἡ συμφορὰ
σὰν τὸ κῦμα πλημμυρᾷ
σέρνω τὸ βαρύ μου βῆμα
σ' ἕνα μνῆμα !

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Βιζυηνὸς κλείσθηκε στὸ φρενοκομεῖο. Γιὰ τὸν κόσμο τῶν γραμμάτων ἦταν πλέον νεκρός. Ἀλλ' εἶχε καὶ στιγμὲς πολὺ καλές. Ὅταν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἕνα καράβι. ἡ «Ἄμπελος», ἐβούλιασε ἐδῶ στὴν Ἀττική, ἡ εὐαίσθητη ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ τὴν ἔψαλλε μὲ πολὺν λυρισμό. Τὸ ποίημα τοῦτο ἔχω δημοσιεύσῃ στὴν Νέαν Ἐφημερίδα. Καὶ κατόπιν ἀρκετὰ ποιήματά του γραμμένα στὸ Δρομοκαΐτειο διάλεξα καὶ ἐξέδωκα στὴν Πόλι, ἰδίᾳ στὴν Φιλολογικὴ Ἠχὼ ὅταν τὴν ἐξέδιδε ὁ Γιάννης Γρυπάρης. Τρία σχεδὸν χρόνια ἀργότερα, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1896, τὸ Δρομοκαΐτειο κη-

δεύει τὸν ποιητὴ ὑπότροφό του. Στὴν πλάκα τοῦ τάφου του εἶνε χαραγμένο τὸ δίστιχο:

Καὶ μονάχα ἀντηχοῦνε στὴ μαύρη γῆ
τὰ πικρά, τὰ πικρά μου τραγούδια !

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Καὶ φίλος δ' αὐτοῦ στενὸς ἀπὸ μακροῦ χρόνου διατελῶν, ὁ λογογράφος Θεόδωρος Βελιανίτης, μόλις ἔμαθε τὸ μνημόσυνον ἀσθενῶν, ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ ἡμῖν τὰς ἑξῆς ἀναμνήσεις αὐτοῦ :

Εἰς ἕνα παλαιοβιβλιοπωλεῖον εὗρον μίαν συλλογὴν ποιημάτων τοῦ Γεωργίου Βιζυηνοῦ, ἐκδοθεῖσαν πρὸ σαράντα πέντε ἐτῶν εἰς Λονδῖνον. Εἶναι τὸ βιβλίον τοῦτο σπανιωτάτη πλέον ἔκδοσις, καὶ ἡ μόνη συλλογὴ τοῦ ποιητοῦ, φέρει δὲ τὸν τίτλον «Ἀττικαὶ αὖραι». Ἐκ τῶν ποιημάτων τοῦ Βιζυηνοῦ τὰ γνωστὰ εἶναι ὅσα περιλαμβάνουν αἱ ἀνθολογίαι· τὰ λοιπὰ τὰ ἐσκέπασε πλέον ἡ λήθη. Ἀνέγνωσα τὰς «Ἀτθίδας αὔρας», ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια μετὰ συγκινήσεως καὶ ἐνεθυμήθην τὸν ποιητὴν μετὰ τοῦ ὁποίου συνεδέθην εἰς τὴν νεότητά μου. Ἐν τούτοις τὰ ποιήματα τοῦ Βιζυηνοῦ, ἂν καὶ παρῆλθον τριάκοντα δύο ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου του καὶ ἡ ποίησις ἔλαβεν ἄλλην τροπήν, ἔκτοτε, εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀντέχουν εἰς τὸν χρόνον καὶ εἰς τὰς νέας προτιμήσεις.

Ἐπέρασαν τόσα χρόνια ἀπὸ τότε, καὶ νομίζω ὅτι αἱ θλιβεραὶ περιπέτειαι τῆς ζωῆς του εἶναι χθεσινὰ γεγονότα Τόσον ζωηρὰ ἐνετυπώθησαν εἰς τὴν μνήμην μου.

Ὁ ποιητὴς μὲ τὰς «Ἀτθίδας αὔρας» καὶ μὲ τὰ διηγήματά του ἀνήκει εἰς τὸν κύκλον τῶν συγγραφέων τῆς πνευματικῆς κινήσεως, τῆς ἀναπτυχθείσης κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσιπενταετίαν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἥτις ἤνοιξε νέους δρόμους εἰς τὴν φιλολογίαν μας. Μὲ τὸν Βιζυηνόν, πρωτοῦ ὑποστῇ τὴν καταστροφήν, ἥτις τὸν ἔκλεισε διὰ παντὸς εἰς τὸ φρενοκομεῖον, ἐβλεπόμεθα εἰς τὸ γραφεῖον τῆς «Ἐφημερίδος» διευθυνομένης τότε ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου Ρούκη. Ἤμην συντάκτης αὐτῆς καὶ διεμοιραζόμην ἓν γραφεῖον μετὰ τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ. Ἐκεῖ περὶ τὴν ἑσπέραν ἤρχετο ὁ ποιητὴς νὰ πάρῃ τὸν καφέ του καὶ νὰ κουβεντιάσῃ μαζύ μας. Ὡς δύναται νὰ ὑποθέσῃ κανείς, αἱ συνομιλίαι μας ἐστρέφοντο περὶ τὰ σύγχρονα φιλολογικὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο εἰς ὅλην τὴν ἔντασίν των. Τότε ἐδημοσίευεν εἰς τὴν φιλολογικὴν «Ἑστίαν» τοὺς «Βαλλισμοὺς» του, πρὸ πάσης δὲ δημοσιεύσεως εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο γραφεῖον μᾶς ἐδιάβαζε τοὺς στίχους του. Ἡ ἀπαγγελία του δὲν ἦτο

ἑλκυστική, καὶ ὁ τόνος τῆς φωνῆς του εἶχε τὴν ὁμοιότητα τῆς συνήθους ἐκκλησιαστικῆς ρινοφωνίας, ἐλάττωμα ἀποκτηθὲν ἀπὸ τοὺς χρόνους ποῦ ἦτο καλογεροπαῖδι. Ἀλλ' ὅταν ἀπήγγελλεν ἐθερμαίνετο, τὸ πρόσωπόν του ἐκοκκίνιζε καὶ διεκρίνετο, εἰς πᾶσαν κίνησίν του μία ἀσυνήθης ἔξαψις, δεικνύουσα ὅτι ὁ ποιητὴς ἐπαθαίνετο κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην. Τὰ ποιήματα ὅμως ἦσαν ἰδιόρρυθμα, οἱ στίχοι των ρυθμικώτατοι καὶ ἡ χάρις των μεγάλη. Ἔτσι ἀφίνοντες τὴν ἐξακολούθησιν τῆς συντάξεως τῶν ἄρθρων μας, ἠκούαμεν μετ' ἄκρου ἐνδιαφέροντος αὐτά.

Τὸ τελευταῖον ποίημα ποὺ μᾶς ἀπήγγειλεν ἦτο μία περίεργος μπαλάντα ἡ ὁποία ἤρχιζεν ὡς ἑξῆς: »Γιατὶ τὸ σπαθί σου εἶναι αἱματοβαμμένο, Ἐδουάρδε, Ἐδουάρδε;—Τὸ σκύλο μου ἔχω μ' αὐτὸ σκοτωμένο, μητέρα, μητέρα!» Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν μᾶς ἀπήγγειλε πλέον τίποτε. Ἦτο μελαγχολικώτατος καὶ σύννους. Ἦλθεν ὅμως ἕνα βράδυ, μὲ ἐπῆρεν ἰδιαιτέρως, εἰς τὴν ἐρυθρὰν αἴθουσαν τοῦ γραφείου καὶ ἐμπιστευτικῶς μοῦ εἶπεν ὅτι νυμφεύεται τὴν θυγατέρα ἑνὸς παλαιοῦ μας γνωρίμου, Ἰταλοῦ ἐξελληνισθέντος, τοῦ Ἀντωνίου Φραβασίλη, τὴν ὁποίαν εἶχε μαθήτριαν εἰς τὸ Ὠδεῖον, ὅπου ἐδίδασκε τὴν αἰσθητικήν. Καίτοι ἡ διαφορὰ τῆς ἡλικίας τῆς κόρης ἦτο ἀρκετή, ὁ Βιζυηνὸς ἐρωτευμένος παραφόρως δὲν ἀνελογίζετο ταύτην. Μοῦ ἀνήγγειλε τοὺς γάμους του διὰ νὰ μοῦ ζητήσῃ νὰ τὸν διευκολύνω ἓν δάνειον μερικῶν χιλιάδων δραχμῶν, ἀπαραιτήτων διὰ τὰ πολύτιμα δῶρα, τὰ ὁποῖα ἐσκέπτετο νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν μελλόνυμφον.

Τὰς ὀλίγας αὐτὰς χιλιάδας τὰς ὑπελόγιζεν ἕως τεσσαράκοντα, ὡς ἐγγύησιν δὲ μοῦ παρεῖχε μερικὰ μεταλλεῖα, τὰ ὁποῖα εἶχε δηλώσει εἰς τὴν πατρίδα του Θρᾴκην. Ἐπειδὴ ἡ μοῖρα δέν μὲ εἶχε καταστήσει οὔτε τραπεζίτην, οὔτε χρηματιστήν, ἠπόρουν διὰ τὴν γενομένην εἰς ἐμὲ προτίμησιν περὶ τοῦ δανείου τῶν ὀλίγων αὐτῶν χιλιάδων. Προφανῶς τοῦτο ἦτο μία ἐκδήλωσις φρενικῆς παθήσεως, τὴν ὁποίαν ἐξέλαβον ὡς παροδικὴν καὶ προσεπάθησα νὰ τὸν καθησυχάσω.

Ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἐξωργίσθη ἐναντίον μου καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι διὰ τῆς ἀρνήσεώς μου καὶ τῆς φιλαργυρίας μου τοῦ κατέστρεφα τὴν εὐτυχίαν του. Ἔφυγε χωρὶς κἂν νὰ μὲ ἀποχαιρετήσῃ καὶ μετέβη εἰς τὸν Δροσίνην, πρὸς ὃν ὑπέβαλε τὰς αὐτὰς προτάσεις· πρὸς αὐτὸν μάλιστα ἐφέρθη μετά τινος τραχύτητος. Ἡ ἱστορία αὐτὴ ἐξηκολούθησεν ἐπὶ δύο ἡμέρας. Ἐπληροφορήθην τὴν ἑπομένην, ὅτι ἡ οἰκογένεια τῆς κόρης οὐδὲν ἐγνώριζεν περὶ τῶν σχεδίων τοῦ ποιητοῦ, ἡ δὲ μελλόνυμφος ἐγνώριζεν ἀκόμη ὀλιγώτερα. Ἡ δυσχέρεια ἐν τούτοις τῆς ἐξευρέσεως χρημάτων διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν γαμηλίων δώρων τὸν κατέστησεν ἐκμανῆ καὶ οἱ φίλοι του περὶ τὰ τέλη Μαρτίου τοῦ 1893 ἐμερίμνησαν νὰ τὸν μεταφέρουν εἰς ἕνα κατάστημα τῶν φρενικῶν νοσημά-

των. Ὅταν μετέβην νὰ τὸν ἴδω, ὁ διευθυντὴς αὐτοῦ μοῦ εἶπεν ὅτι ἡ νόσος του ἦτον ἀνίατος καὶ τὰ ὅρια τῆς ζωῆς του περιωρισμένα.

Ἔφυγα μελαγχολικὸς καὶ ἐσυλλογιζόμην τὸ τέλος ἑνὸς ποιητοῦ καὶ ἑνὸς δημοσιογράφου τόσον ἐξαιρετικοῦ ταλάντου, εἰς ὅλην τὴν ἀκμήν του. Μετὰ τρία ἔτη ἔτη ἀπέθανε. Ἤμουν τότε βουλευτὴς καὶ ἐζήτησα ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην, ὅπως ἡ κηδεία του γίνῃ τιμῆς ἕνεκεν δημοσίᾳ δαπάνῃ. Οὕτω δὲ καὶ ἐγένετο.

Ὁ ἰατρὸς Νικόλαος Βασιλειάδης, φίλος του καὶ θαυμαστής του, τὸν ἐχαρακτήριζεν ὡς ἀκολούθως: «Εἰς τὰς Ἀθήνας ἐφάνη ὡς παράξενος τύπος. Κατατομὴ ἰδιαζόντως ἀνατολική. Ἦτο ἐξ ἐκείνων, αἵτινες ἐγχαράσσονται εἰς τὴν μνήμην. Τὰ μάτια του λοξὰ ὡς Κινέζου, φρύδια καμαρωτά, λοξὰ καὶ κατάμαυρα· φυσιογνωμία μινιόν, ἀλλὰ μὲ ἐξωγκωμένα μῆλα πρόσφυγος ἐξ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Καὶ φωνήν; ἄ, οὐδέποτε παρεδέχθη εἰς τὴν ζωήν του ὅτι εἶνε ὀχληρά».

Ὁ Βιζυηνὸς προῆλθεν ἐκ τῶν λαϊκῶν τάξεων τῆς θρακικῆς Βιζύης. Ὡρφάνιψε μικρός. Ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὸ χωριό του. Δέκα ἐτῶν ἐστάλη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς ἕνα ράπτην συγγενῆ του διὰ νὰ μάθῃ τὴν τέχνην. Ἐκεῖ ἀπέθανεν ὁ θεῖός του, καὶ κάποιος Χριστιανὸς τὸν ἀπέστειλεν εἰς τὴν Κύπρον πρὸς ἕνα συγγενῆ του ἀρχιερέα. Ἔγινε καλογεροπαῖδι· εἰς τὴν Κύπρον ὅμως ἐρωτεύθηκε μίαν μελαχροινὴν κόρην καὶ σύνελήφθη καθ' ἣν στιγμὴν ἀνέβαινε κινητὴν κλίμακα, ὡς ὁ Ρωμαῖος εἰς τὸ παράθυρον τῆς Ἰουλιέττας του.

Αὐτὸ τοῦ ἐστοίχισε γενναῖο ξύλο, σαράντα ἡμέρας προσευχήν, ἑκατὸν μετάνοιες καθ' ἑκάστην καὶ νηστείαν. Περὶ τὰ 1872 εὑρίσκετο ὑποτακτικὸς τοῦ Ἁγίου Κύπρου. Ὁ καθηγητὴς Γεώργιος Χασιώτης βλέπων τὴν ἰδιοφυΐαν καὶ τὴν κλίσιν πρὸς τὰ γράμματα τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ τὸ εἰσήγαγεν εἰς τὴν σχολὴν τῆς Χάλκης, ὅπου συνεδέθη μὲ τὸν ποιητὴν Ἠλίαν Τανταλίδην, τὸν ὁποῖον ἀπεκάλουν τότε τυφλὴν ἀηδόνα τοῦ Βοσπόρου. Ὅταν ἦλθε εἰς τὰς Ἀθήνας εἶχε πετάξει τὸ ράσον, ἀμέσως δὲ σχεδὸν ἐβραβεύθη εἰς τὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν τὸ ἐπικολυρικὸν ποίημά του **«Κόδρος»**. Ἔφυγε διὰ τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἐδημοσίευσε τὰς **«Ἀθῖδας αὔρας»** του. Κατόπιν ἠκολούθησε φιλολογικὰς σπουδὰς εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἀπὸ ἐτῶν ἔστελλεν εἰς τὴν φιλολογικὴν «Ἑστίαν» διηγήματα. Εἰμπορεῖ δὲ νὰ εἴπῃ κανείς, ὅτι ἀπὸ αὐτὸν ἀρχίζει τὸ ἑλληνικὸν διήγημα, τὸ ὁποῖον τοιαύτην ἔλαβεν ἐξέλιξιν ἔκτοτε. Ὁ Δ. Βικέλας, ὁ Α. Παπαδιαμάντης, ὁ Α. Καρκαβίτσας δὲν εἶχον δημοσιεύσει ἀκόμη τίποτε.

Τὰ διηγήματα αὐτὰ εἶνε λίαν πρωτότυπα· εἶνε ἠθογραφίαι τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς του καὶ ἐντυπώσεις τῆς ζωῆς του. Ἐν ᾧ δὲ εὑρίσκετο εἰς ὅλην αὐτοῦ τὴν φιλολογικὴν δρᾶσιν καὶ εἶχε διαπλασθῇ πλέον τὸ τάλαντον

αὐτοῦ, ὥστε ἀνεμένοντο ἀρτιώτερα ἔργα, αἴφνης ὅλως ἀποτόμως, ἐτερματίσθη τὸ στάδιόν του. Ὁ ποιητὴς ἐκλείσθη εἰς τὸ Δρομοκαΐτειον, **«ὅπου τὸν ἐσυντρόφευον,** λέγει ὁ Παλαμᾶς, **τὰ ὁράματα τοῦ χαλασμένου του λογικοῦ»,** μαζὺ μὲ ἕνα ἄλλο φάντασμα, μὲ τὴν ὡραίαν κόρην, ποὺ ἐφαντάζετο ὅτι ἔμελλε νὰ γίνῃ νυμφίος της καὶ ὅπου μέσα εἰς τοὺς μαραμένους στίχους του, ἐξάφνιασμα τοῦ Δρομοκαϊτείου, ἐθρήνει μετὰ πάθους τὴν ἀπώλειάν της:

«Σὰν μοῦ χάθηκ' ἡ χαρά,
ποὺ χαιρόμουν μιὰ φορὰ
ἔτσι σὲ μιὰν ὥρα,
μὲ σ' αὐτὴ τὴ χώρα,
ὅλα ἀλλάξαν τώρα.
Κι' ἀπὸ τότε ποὺ θρηνῶ
τὸ ξανθό, τὸ γαλανό,
κ' ἐπουράνιο φῶς μου,
μετεβλήθη ἐντός μου
κι' ὁ ρυθμὸς τοῦ κόσμου.

Εἶχε πραγματικῶς εἰς τὴν διάνοιάν του μεταβληθῆ ὁ κανών, ὅστις ρυθμίζει τὸν πνευματικὸν κόσμον. Ὅταν ἐσυνοδεύαμεν τὸν νεκρόν του εἰς τὸ ἀθηναϊκὸν κοιμητήριον, οἱ στίχοι αὐτοί, οἱ ἀναβλύσαντες ἀπὸ τὴν θολωμένην διάνοιάν του, προσέπαιζαν εἰς τὰ χείλη μου. Καὶ πῶς τὰ πλέκει παράδοξα τὰ πράγματα εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν ἡ μοῖρα! Δὲν ἐπέρασε πολὺς καιρὸς καὶ μίαν ἡλιόλουστον ἀττικὴν ἡμέραν, ἐσυνοδεύαμεν εἰς τὸ νεκροταφεῖον τὸν νεκρὸν τῆς ὡραίας κόρης, τῆς χαριεστάτης Μπετίνας, ἡ ὁποία χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ ἄναψε τὴ φωτιὰ τοῦ τελευταίου αἰσθήματος τοῦ ποιητοῦ, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν, μέσα ἀπὸ τὸ ταραγμένον λογικόν του ἀνέβλυσαν οἱ τελευταῖοι του στίχοι.

ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ ΘΡΑΚΗΣ

Ἡ Ἐκκλησία Θράκης πλείστους ἔσχε μάρτυρας καὶ ἁγίους ἄνδρας, περὶ ὧν ἀναφέρει ὁ Νικόδημος Νάξιος, ὁ ἁγιορείτης μοναχὸς (1748-1809) ἐν τῷ **«Συναξαριστῇ»** (ἔκδ. Βενετίας 1819 τόμοι 3. Ἔκτοτε ἐξεδόθη πολλάκις ἔν τε Ἀθήναις καὶ Ζακύνθῳ) καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὁ Τρύφων Ε. Εὐαγγελίδης ἐν τοῖς **«βίοις τῶν ἁγίων»** (Ἀθ. 1894), καὶ ὁ Κ. Δ. Δουκάκης ἐν τῷ **«Μεγάλῳ συναξαριστῇ»** (τόμ. 12, Ἀθ. 1889-1890). Περὶ τῶν ἁγίων τούτων ἀνδρῶν δὲν θὰ ἀσχοληθῶμεν ἐν τῇ παρούσῃ πραγματείᾳ, ἀλλὰ μόνον περὶ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μαρτυρησάντων τοιούτων, ἤτοι περὶ τῶν λεγομένων νεομαρτύρων, ὧν τοὺς βίους ἀναγράφουσι τὰ Ἐκλόγια, τὰ Λειμωνάρια, τὰ Νέα Λειμωνάρια, τὰ Μαρτυρολόγια καὶ τὰ Νέα Μαρτυρολόγια, τὰ ὁποῖα ἄνδρες ὡς ὁ Νικόδημος ὁ Νάξιος, ὁ ἅγιος Νικηφόρος ὁ Χῖος καὶ ἄλλοι εὐσεβεῖς χριστιανοὶ(1) συνέπηξαν γράψαντες καὶ ᾀσματικὰς ἀκολουθίας αὐτῶν, πολλῶν δὲ νεομαρτύρων οἱ βίοι δὲν ἐδημοσιεύθησαν, ἀλλὰ κεῖνται χειρόγραφοι ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις Μονῶν καὶ ἰδίως τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὡς ἀναγράφει ὁ ἀοίδιμος καθηγητὴς Σ. Π. Λάμπρος ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν χειρογράφων τοῦ Ἁγίου Ὄρους (τόμ. 2 ἔκδ. Campridge 1895-1900.

Ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνων, οἱ Τοῦρκοι κατακτηταὶ ἀνεγνώρισαν μὲν τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὁ Μωαμεθ Β' πολιτικῶς φερόμενος παρεχώρησε τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Γενναδίῳ τῷ Σχολαρίῳ (Ἀθ.1896),προνομίας σωστικὰς διά τε τὸ ἔθνος καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ προϊόντος τοῦ χρόνου τινὲς τῶν Σουλτάνων καὶ ἰδίως ὁ Σελὴμ ὁ Α' ἀρχομένου τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος (1512-1520) ἐβουλήθησαν νὰ ἐξισλαμίσωσι τοὺς χριστιανοὺς ὁμαδικῶς, ἄλλοι δὲ κατὰ τόπους, ὡς ἐν Κρήτῃ καὶ Ἠπείρῳ καὶ ἐν πολλαῖς ἐπαρχίαις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ ἄλλοι ἀρχὴν ἐπίσημον περιβεβλημένοι ἢ καὶ ἰδιῶται Τοῦρκοι ἐν τῷ δεσποτικῷ φανατισμῷ αὐτῶν μετήρχοντο τὴν κατ' οἰκογενείας ἢ κατ' ἄτομα ἐξισλάμισιν βίᾳ· καὶ ἐντεῦθεν σειρὰ ὅλη νεομαρτύρων πληροῖ τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν Μαρτυρολόγια, ἐν οἷς ἀναγράφονται ζωηρῶς τὰ φρικώδη βασανιστήρια εἰς ἃ ὑπέβαλον τὸν μελλοθάνατον χριστιανόν, καθ' οὗ ἐστρέφετο ἡ ἐπιθυμία καὶ τοῦ κοινοτέρου Μουσουλμάνου πρὸς ἐξ-

---

(1) Ἰδίᾳ ὁ Ἀθανάσιος Πάριος.

ισλάμισιν τοῦ εἰς Χριστὸν πιστεύοντος ἢ κατεδίκαζον εἰς θάνατον τὸν ἐξισλαμισθέντα, ἀλλ' ὕστερον, ἐκ τύψεως τοῦ συνειδότος, ἐπιστρέφοντα εἰς τὴν πατρῴαν πίστιν. Καθόλου δὲ οἱ Τοῦρκοι, μιμούμενοι τοὺς Ρωμαίους, οἵτινες ἐκίνησαν τοὺς δέκα ἀντιχριστιανικοὺς διωγμοὺς κατὰ τοὺς 4 πρώτους αἰῶνας, νομίζοντες ὅτι οὕτω πράττουσιν ἔργα ἀρεστὰ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς αὐτῶν θεούς, προέβαινον εἰς τὸν ἐξισλαμισμὸν τῶν χριστιανῶν, εὐελπιστοῦντες ὅτι οὕτω πράττοντες ἐπιχειροῦσιν ἔργῳ ἀρέσκοντι τῷ Αλλὰχ καὶ τῷ προφήτῃ αὐτοῦ Μωάμεθ, ὅστις ἐν τῷ Κορανίῳ διδάσκει μὲν τὴν ἀνεξιθρησκείαν ἀλλ' ἀφίνει καὶ νὰ ἐννοῆται ὅτι ἡ ἐξισλάμισις εἶναι ἔργον θεάρεστον, ὡς πολὺ ὀρθῶς ὁ ἀοίδιμος ἱστοριογράφος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος Ἰωάννης Φιλήμων ἐν τῷ **«Δοκιμίῳ ἱστορικῷ περὶ τῆς Φιλικῆς ἑταιρείας»** (Ναύπλιον 1834 σ. 15 - 17) ἀναγράφει, πλησιέστερον πρὸς τοὺς ἀγρίους τουρκικοὺς χρόνους ζῶν. Ἐντεῦθεν πλὴν τῶν ἐπὶ ἁγιωσύνῃ διαπρεψάντων Χριστιανῶν, χορία ὅλη ἐμφανίζεται **νεομαρτύρων**, στηριξάντων διὰ τῆς ἐν τῇ θρησκείᾳ τῶν πατέρων αὐτῶν ἐμμονῆς οὐ μόνον τὸν χριστιανισμὸν ἀλλὰ καὶ τὸν ἐθνισμόν, ὅστις βεβαίως μέγαν διέτρεχε κίνδυνον, ἐὰν οἱ νεομάρτυρες οὗτοι ἐνέδιδον εἰς τὰ ὑποβαλλόμενα αὐτοῖς μαρτύρια καὶ ἐξισλαμίζοντο, τοῦτο μὲν ἵνα σώσωσι τὴν ζωὴν ἢ τὴν περιουσίαν αὐτῶν, τοῦτο δὲ ἵνα καταλάβωσιν ἀξιώματα ἐν τῇ τουρκικῇ πολιτείᾳ, ὡς συνέβη κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν, ὅτε πλεῖστοι χριστιανοὶ ἠσπάσαντο τὸν μουσουλμανισμὸν ἵνα ἐπιτύχωσιν ὅ,τι ἀνωτέρω εἴπομεν, συμφώνως τῷ καθιερωθέντι ἐθίμῳ παρὰ τοῖς Τούρκοις, ὅτι ὁ ἀσπαζόμενος τὸ Ἰσλὰμ ἀπαλλάσσεται τῆς θανατώσεως, δι' ἣν δὲν ὑπῆρχεν εἰδικὸν φιρμάνιον Σουλτάνου ἢ ἄλλο διάταγμα ἐπιτάσσον τὸν θάνατον.

Οἱ νεομάρτυρες πολλάκις προεκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐχόντων προσωπικοὺς λόγους κατ' αὐτῶν ἢ διὰ τὴν οἰκειοποίησιν τῶν κτημάτων αὐτῶν ἢ ἁπλῶς ἐπὶ ψευδεῖ μηνύσει Μουσουλμάνου τινὸς ἢ Ἑβραίου, ὅτι οὗτος ἐξύβρισε τὸν Μωάμεθ ἢ ὅτι μουσουλμᾶνος ὢν ἠσπάσατο τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τότε ὁ νεομάρτυς ὁδηγούμενος, ὡς ἐπὶ τῶν Ρωμαίων πρὸ τοῦ ἀνθυπάτου, πρὸ τοῦ ἱεροδικαστοῦ καὶ δῆθεν ἀνακρινόμενος, ἵνα οὕτω τηρηθῶσιν οἱ τύποι, κατεδικάζετο μετὰ βασάνους εἰς τὸν δι' ἀγχόνης ἢ διὰ ξίφους θάνατον καὶ δὲν ἐπετρέπετο ἄλλως εἰμὴ κρυφίως ἡ ταφὴ αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου εἶτα τὰ ἱερὰ λείψανα διετηροῦντο ἐν τοῖς ναοῖς ἢ ταῖς Μοναῖς εἰς προσκύνησιν τῶν πιστῶν. (1).

---

(1) Περὶ τῶν νεομαρτύρων ἰδὲ Εὐγενίου Βουλγάρεως: πρὸς Πέτρον τὸν Κλαίρκιον ἐπιστολὴν περὶ τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ἁγίων τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ τῶν γινομένων ἐν αὐτῇ θαυμάτων Ἀθ. 1844. Νέον Μαρτυρολόγιον ἤτοι μαρτύρια τῶν νεοφανῶν μαρτύρων τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν Κωνσταντινουπόλεως κατὰ διαφόρους

Νεαρὸς Χριστιανὸς ἐξ Ἀδριανουπόλεως καταγόμενος, καὶ Λουκᾶς ὀνομαζόμενος, δεκαπενταετὴς τὴν ἡλικίαν, περιελθὼν εἰς ἔριδα ἐν Κωνσταντινουπόλει πρός τινα Τοῦρκον καὶ κτυπήσας αὐτὸν συνελήφθη ὑπὸ τοῦ φανατικοῦ Τουρκικοῦ ὄχλου, κινδυνεύων δὲ νὰ θανατωθῇ, εἶπεν : «ἀφήσατέ με νὰ τουρκεύσω». Ἦρκεσαν οἱ λόγοι οὗτοι ὅπως κατασταλῇ ἀμέσως ἡ ὁρμὴ αὐτῶν εἰς δὲ τούτων, πλούσιος, ὡς φαίνεται, ὢν, παρέλαβε παρ' ἑαυτῷ τὸν Λουκᾶν. Ἀλλ' οὗτος ὑπὸ τῆς συνειδήσεως τυπτόμενος προσεπάθησε νὰ διαφύγῃ διά τινος ἐμπόρου ἐκ Ζαγορᾶς, παρ' ᾧ τέως ὑπηρέτει, ὅστις προὐκάλεσε καὶ τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ρωσικῆς Πρεσβείας. Ἀλλ' ὁ κατέχων τὸν Λουκᾶν Τοῦρκος ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἠθέλησε νὰ ἀποδώσῃ αὐτόν, ἔδεσε μάλιστα τὰς χεῖράς του καὶ διὰ τῆς βίας περιέτεμεν. Ἡ Ρωσικὴ Πρεσβεία ἀναστείλασα πᾶσαν ἐνέργειαν περὶ ἀποδόσεως τοῦ Λουκᾶ ἵνα μὴ ἐξερεθισθῇ ὁ Τουρκικὸς ὄχλος, ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἐδέχετο αὐτὸν ἐὰν μόνος κατώρθου νὰ διαφύγῃ. Πράγματι δὲ κατώρθωσε νὰ πράξῃ τοῦτο ὁ Λουκᾶς καὶ νὰ φυγαδευθῇ εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἔνθα καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ πόθου τοῦ μαρτυρίου, μετέβη κατὰ Μάρτιον τοῦ 1802 εἰς Μυτιλήνην. Ἐκεῖ εὗρε τοὺς Τούρκους λίαν τεταραγμένους, διότι ὁλόκληρος Τουρκικὴ οἰκογένεια, ἐξ ὀκτὼ προσώπων, προσελθοῦσα εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐδραπέτευσεν. Ὁ Μητροπολίτης Μυτιλήνης καὶ οἱ δημογέροντες ἀνεκρίνοντο ἐν τῷ δικαστηρίῳ περὶ τῆς φυγαδευθείσης οἰκογενείας, ὁπότε ἐμφανισθεὶς ὁ Λουκᾶς ἐζήτησε τὴν εὐλογίαν τοῦ Μητροπολίτου καὶ ὡμολόγησε τὴν Χριστιανικὴν πίστιν. Οἱ παριστάμενοι Τοῦρκοι ὥρμησαν κατ' αὐτοῦ ὡς ἄγρια θηρία καὶ ἔρριψαν αὐτὸν εἰς τὴν φυλακήν, διότι ἐπέμεινεν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ὁ Μητροπολίτης διέταξε δεήσεις ἐν πᾶσι τοῖς ναοῖς «ὑπὲρ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Λουκᾶ», κατά τινα δὲ ἀνάκρισιν τούτου, ὁ ἱεροδικαστὴς εἶπε πρὸς τοὺς παρισταμένους Τούρκους, ἀναφερόμενος καὶ εἰς τὴν φυγαδευθεῖσαν οἰκογένειαν, «αὐτὰ τὰ πράγματα ἄλλος δὲν τὰ κάμνει παρὰ ὁ δεσπότης καὶ οἱ γέροντες, αὐτοὶ κάμνουν τοὺς Τούρκους Ρωμαίους (=Χριστιανοὺς) καὶ μᾶς προξενοῦν τόσην ἀτιμίαν». Ἠπειλεῖτο δὲ γενικὴ σφαγὴ τῶν Χριστιανῶν, ἤτις μόλις προελήφθη, ἀποδειχθέντος ὅτι ὁ Λουκᾶς μετέβη εἰς Μυτιλήνην ἔξωθεν. Οὐχ ἧττον κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μαρτυρίου τοῦ Λουκᾶ, οἱ Χριστιανοὶ ἐκ φόβου ἐκρύβησαν, διότι ἀπεφασίσθη νὰ θανατωθῇ πᾶς ὅστις ἔμελλε νὰ

καιροὺς καὶ τόπους μαρτυρησάντων Βενετίᾳ 1799 ἔκδ. β' Ἀθῆναι 1856. (Ταύτης ὑπάρχει καὶ ρωσικὴ μετάφρασις ὑπὸ J. Socolov, Πετρούπολις 1862 —Λειμωνάριον Βενετίᾳ 1819 καὶ Νέον Λειμωνάριον, Κ.Δουκάκη Μέγας Συναξιαριστής, Ἀθ. 1889-90 τόμοι 12 καὶ διάφοροι εἰδικαὶ ἀκολουθίαι, ἃς περισυλλέξας ἐξέδοτο ὁ Louis Petit, Bruxelles 1928. Λαμπρὰν δ' ἐπιστημονικὴν πραγματείαν περὶ νεομαρτύρων ἐξέδοτο ὁ νῦν μητροπολίτης Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Α. Παπαδόπουλος ἐν «Πανελληνίῳ Λευκώματι» Ι. Χατζηϊωάννου, Ἀθ. 1922 τόμ. Σ' σ. 187-200.

προσεγγίση τὸ λείψανον αὐτοῦ. Ἐν μέσῳ δὲ φρικτῶν βασάνων τῇ 25 Μαρτίου 1802 ἐξέπνευσεν ὁ νεομάρτυς (1). Ἀκολουθίαν ἔγραψεν ὁ Ἅγιος Νικηφόρος ὁ Χῖος.

Ἐκ Θράκης ἐπίσης κατήγετο καὶ ὁ νεομάρτυς Τιμόθεος, μοναχὸς Ἐσφιγμενίτης. Ἐκ Κεσσάνης ἕλκων τὸ γένος ὁ Τιμόθεος(2) καὶ ἐκεῖ ἐργαζόμενος εἶχε σύζυγον καὶ δύο θυγατέρας. Εἷς ὅμως τῶν συγχωριτῶν αὐτοῦ Τούρκων ἥρπασε τὴν σύζυγον καὶ ἐνέκλεισεν ἐν τῷ χαρεμίῳ αὐτοῦ ἐξαναγκάσας αὐτὴν νὰ ἐξισλαμισθῇ. Ὁ Τιμόθεος φοβούμενος μὴ καὶ αἱ θυγατέρες αὐτοῦ πάθωσι παρομοίαν συμφορὰν ἀπέστειλεν αὐτὰς εἰς ἕτερον χωρίαν πρός τινας συγγενεῖς. Ὅπως δὲ ἀπαλλάξῃ καὶ τὴν σύζυγον καὶ δυνηθῇ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστροφὴν αὐτῆς, κατὰ συμβουλὴν τῆς ἰδίας, ἐδέχθη προσποιητῶς τὸν ἰσλαμισμόν. Μετὰ τοῦτο ἡ σύζυγος τοῦ Τιμοθέου ἀπεδόθη εἰς αὐτόν, ἀλλ' ἀμφότεροι ἀπεκατεστάθησαν μὲν ἐν τῇ Χριστιανικῇ πίστει, προσῆλθον δὲ εἰς τὸν μοναχικὸν βίον. Ὁ Τιμόθεος ἐμόνασεν ἐν τῇ Μονῇ Ἐσφιγμένου, βαρέως δὲ φέρων ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ τὸ ὅτι ἔστω καὶ προσποιητῶς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς συζύγου αὐτοῦ ἐδήλωσεν ἑαυτὸν Μουσουλμᾶνον, μετέβη εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ ὁμολογήσας μετὰ παρρησίας τὴν Χριστιανικὴν πίστιν τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1820, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον. Λέγεται δὲ ἐν τῷ μαρτυρίῳ αὐτοῦ, ὅτι πολλοὶ τῶν Χριστιανῶν κατοίκων τῆς Κεσσάνης, ὅπως σώζωσι τὰς συζύγους καὶ τὰς θυγατέρας, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν αὐτῶν ἀπὸ τῶν τυράννων, ἠναγκάζοντο νὰ προσέρχωνται εἰς τὸν ἰσλαμισμόν.

Νεομάρτυς ἐπίσης εἶναι καὶ ὁ **Μαυρουδῆς** ὁ Ἀδριανουπολίτης, ὅστις ἐμαρτύρησεν πρὸ δύο αἰώνων.

Ἐπίσης ἐξ Ἀδριανουπόλεως κατήγετο καὶ ὁ **Δῆμος** μαρτυρήσας τῇ 5 Ἀπριλίου 1763 ἐν Σμύρνῃ (Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη τόμ. Γ' σ. 609) καὶ τῇ 25 Ἰουνίου 1810 ἐμαρτύρησεν ἐν Σμύρνῃ ἐπίσης ὁ ἐκ Βάρνης **Προκόπιος** καὶ τὶς οἶδε πόσοι ἄλλοι ἄγνωστοι ἡμῖν, ὧν ὅμως τὰ ὀνόματα γινώσκει ὁ Κύριος.

Ἐξ Αἴνου δὲ ὁ νεομάρτυς **Στέφανος** μαρτυρήσας τῇ 17 Ἀπριλίου 1821. Τούτου τὴν ἐγγονήν, ὡς εἴπομεν, ἐνυμφεύθη ὁ ἐξ Ἠπείρου διδάσκαλος Αἴνου Νικόλαος Χατζόπουλος.

---

(1) Ἔπιθι Δουκάκην, Μέγας Συναξαριστὴς τόμ. Γ' σ. 376-97. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου ἐν Πανελληνίῳ Λευκώματι Ι. Χατζηϊωάννου τόμ. στ' σ. 197. Καὶ ἐν ἐκτάσει ἐν τῷ Λειμωναρίῳ ἔκδ. Ἑρμουπόλεως 1856 σ. 3-15.

(2) Ἰδὲ Δουκάκη, Μέγαν συναξαριστήν (Ἀθ. 1889-90 τόμ. Ζ' σ. 178, 162—Νέον Μαρτυρολόγιον σ. 271-80—Ἀθωϊτικὸν Πατερικὸν ρωσ. Μόσχα 1871 11 σ. 213-22 — J. Socolov, ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα Α' σ. 149-50 — Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, οἱ Νεομάρτυρες ἐν Πανελληνίῳ Λευκώματι τῆς ἐθνικῆς ἑκατονταετηρίδος Ι. Χατζηϊωάννου Ἀθ. 1922 τόμ. ΣΤ' σ. 199.

ΘΡΑΚΕΣ ΜΟΥΣΙΚΟΙ

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ὀρφέως, τοῦ Εὐμόλπου καὶ τοῦ Θαμύριδος ἐκληρονόμησαν τὸ μουσικὸν τάλαντον τῶν προγόνων των καὶ οὐ μόνον ὡς ἐθνικοὶ ἀλλὰ καὶ ὡς χριστιανοί. Πρῶτος ἐξ ὅσων γινώσκω, ἐγὼ τοὐλάχιστον, εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Ἰωάννης Βατάτζης (1222-1254) (1). Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Ὀρεστιάδι (2) (Ἀδριανουπόλει) ἐκ γένους ἰδιωτικοῦ. Ὁ πάππος του Κωνσταντῖνος Βατάτζης ἐγένετο στρατηγὸς τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ θέματος τῶν Θρακησίων καὶ πολλὰ ἐπετέλεσε κατορθώματα πολεμικὰ κατά τε τῶν Τούρκων καὶ τῶν Φράγγων, ἀλλ', ὡς συνήθως, γίνεται ἀντικατεστάθη ὁ ἥρως οὗτος ὑπὸ ἀνικάνου στρατηγοῦ Λαπαρδᾶ καλουμένου, τοῦ πολλῶν κακῶν προξένου τοῖς Ἕλλησι γενομένου. Ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας, τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Φράγγων καταληφθέντος τῷ 1204, ὁ τότε ἀνακηρυχθεὶς ὑπὸ

---

(1) Ὁ Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης ἐν τῷ Συναξαριστῇ, ἔκδοσις Ζακύνθου 1868 τόμ. Α' σ. 227 ἀναφέρει ὅτι εὗρεν ἐν Μαγνησίᾳ τῇ ὑπὸ Σιπύλῳ βίον αὐτοῦ γραφέντα κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ τοῦτον ὑπ' ὄψει λαβὼν συνέθετο ᾄσματικὴν ἀκολουθίαν καὶ κανόνα οὗ ἡ ἀκροστιχὶς λέγει : «Θείῳ Βατάτζῃ βασιλεῖ ὕμνον πλέκω ὁ Νικόδημος». Ἐπίσης «τὸν κατὰ πλάτος βίον αὐτοῦ μετέφρασεν ἡ ἐμὴ ἀδυναμία εἰς τὸ ἁπλοῦν, ἐξ οὗ καὶ συνώψισα τὸ παρὸν συναξάριον ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον ᾄσματικὴν ἀκολουθίαν εἰς τὴν τούτου βασιλικὴν μεγαλειότητα, ἅπερ εὑρίσκονται νῦν εἰς τὴν Μαγνησίαν». Πράγματι δὲ ὁ Ἐφέσου Ἀγαθάγγελος εὑρὼν αὐτὴν ἐξέδοτο τῷ 1872 ἐν Κωνσταντινουπόλει τύποις «Ἀνατολικοῦ Ἀστέρος» εἰς 8ον σ. 56. Ἐν ταῖς σελίσι 30-56 ἐτύπωσε καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Νικοδήμου ἀναφερόμενον χειρόγραφον, οὗ ἀγνοεῖται νῦν ἡ τύχη. Εὐτυχῶς ὁ πρὸ ὀλίγου ἀποθανὼν Βυζαντινολόγος Α. Heisenberg εὗρε Βυζαντινὸν χειρόγραφον, δημοσιευθὲν ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένῃ, μετὰ τὸν τοῦ K. Krumbacher θάνατον Byzantinische Zeitschrift τοῦ 1905 τόμ. XIV σ. 160-233 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν : Kaiser Johann Batatzes der Barmherzige. Τὸ χειρόγραφον ἐναπόκειται ἐν τῇ Βατικανῇ βιβλιοθήκῃ Ρώμης ὑπ' ἀριθμὸν 576 (φύλλα 229α, 250β). Τὸ περιεχόμενον τοῦ Κώδικος τούτου ἐδημοσίευσεν ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς Analecta (München 1901 σ. 40-45, ποιεῖται δὲ μνείαν αὐτοῦ καὶ ὁ Ἀντώνιος Μηλιαράκης ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας καὶ τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου, Ἀθ. 1898 σ. 417-422). Ὁ Κώδιξ εἶναι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ μέρη τινὰ ἐγράφησαν κατὰ τὸν ΙϚ' αἰῶνα. Εἶναι ἀνώνυμος, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἔγραψεν αὐτὸν μοναχός τις ἐκ Μαγνησίας, ἔνθα ἐφυλάσσοντο τὰ λείψανα τοῦ Βατάτζη, ἐγράφη δὲ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἀδριανουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1365.

(2) Ἰδοὺ πῶς περιγράφει τὸ Βατικανὸν χειρόγραφον τὴν Ὀρεστιάδα : «Πόλις ἐν καλλίστῳ τοῦ παντὸς χώρου κειμένη ἅλσεσί τε τερπνοτάτοις καὶ λειμῶσι κομῶσα καὶ ποταμοῖς ἀρδομένη ἀεννάοις τε καὶ μεγίστοις». Ἐν τῷ αὐτῷ χειρογράφῳ §§ 4, 14 καὶ 6, 29 ἀναφέρεται ὅτι ὁ Βατάτζης ἦν Θρᾷξ.

τοῦ λαοῦ αὐτοκράτωρ Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις (1204 - 1222) ἀνεῦρεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰωάννου Βατάτζη τὸν ἄξιον στρατηγὸν καὶ ἐνῷ τὴν θυγατέρα του ἐζήτει εἰς γάμον πρίγκηψ τις Βρεττανὸς ἐν Νικαίᾳ παρεπιδημῶν, αὐτὸς προὐτίμησε τὸν ἁπλοῦν ἐξ Ἀδριανουπόλεως πολίτην Βατάτζην καὶ κατέστησεν αὐτὸν γαμβρὸν καὶ διάδοχόν του. Ὁ Ἰωάννης ὑπῆρξεν ἔξοχος προσωπικότης καὶ βασιλεὺς συνετὸς καὶ γενναῖος· ἐπιμεληθεὶς δὲ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς νεοπαγοῦς αὐτοκρατορίας καὶ αὐξήσας αὐτὰς διὰ τῶν πρὸς τοὺς Βουλγάρους, ἐχθροὺς τῶν Φράγγων, συμμαχιῶν καὶ πρὸς τοὺς Γενουάτας ἐχθροὺς τῶν Βενετῶν καὶ οὐ σμικρὰς φροντίδας καταβαλὼν περὶ τῆς γεωργικῆς τῆς χώρας ἀναπτύξεως, ἀνεκτήσατο πλείστας χώρας Θρᾴκην καὶ Μακεδονίαν, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Θρᾴκης.

Τὸ κράτος ἐπεξετάθη μέχρι Σμύρνης καὶ Νυμφαίου, ὅπερ ἦν δευτέρα πρωτεύουσα τοῦ κράτους, περιλαμβάνοντος τὰ Δ. παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καί τινας νήσους, τὴν Δυδίαν, Φρυγίαν καὶ Βιθυνίαν· πρὸ Α. δὲ συνώρευε πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν Κομνηνῶν ἱδρυθεῖσαν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος, ἧς τὴν ἱστορίαν ἐξέδωκα ἐν Ὀδησσῷ τῷ 1898. Δυστυχῶς δὲν κατώρθωσαν, λόγῳ τῶν φιλοδοξιῶν νὰ ἑνωθῶσι τὰ ἑλληνικὰ ταῦτα Κράτη τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τὸ Δεσποτάτον τῆς Ἠπείρου νὰ ἀποτελέσωσιν ἐνιαῖον ἑλληνικὸν βασίλειον πρὸς καταπολέμησιν τῶν Τούρκων καὶ τῶν Φράγγων, ἀλλὰ καὶ οὕτως ὁ Βατάτζης ἐπετέλεσε κατὰ τὴν μακρὰν βασιλείαν του νὰ ἀνακτήσηται οὐκ ὀλίγας χώρας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1254 νὰ ἀφήσῃ ὄνομα Χριστοῦ καὶ φιλοπάτριδος βασιλέως. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ἵδρυσε τὴν παρὰ τὴν Σμύρνην Μονὴν τῶν Σωσάνδρων (εἰς τιμὴν τῆς Γοργοεπηκόου Παρθένου κατὰ τὸν βίον Βατάτζη, τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, κατὰ τὸν Γρηγορᾶν Α΄ 44,17). Ἀποθανὼν δὲ ἐτάφη ἐν Μαγνησίᾳ καὶ τὰ ἱερὰ λείψανα αὐτοῦ ἦσαν ἰατήρια κατὰ τῶν μετὰ πίστεως προσερχομένων εἰς προσκύνησιν Χριστιανῶν. Ἡ εἰκὼν τοῦ Βατάτζη, ὅστις καὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἦν ἐδήμων καὶ ἐποίησε ἐκκλησιαστικὰ ἄσματα, ἐσώζετο μέχρι τῆς Μικρασιατικῆς τοῦ 1922 καταστροφῆς, ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐν Μαγνησίᾳ (1).

Συγγενὴς βεβαίως τοῦ Βατάτζη τούτου εἶναι καὶ ὁ Θρᾷξ Βασίλειος Βατάτζης ὁ κατὰ τὸν ΙΗ΄αἰῶνα 1727 περιηγηθεὶς τὴν Ἀσίαν καὶ ἐκδοὺς ἐν δεκαπεντασυλλάβοις στίχοις τὰ κατὰ τὴν περιοδείαν του· ἔκδ. Ε. Legrand ἐν Mélanges orientaux Paris 1886 μετ' εἰσαγωγῆς καὶ χάρτου ἐν Λονδίνῳ τῷ 1732 ἐκδοθέντος, τῇ ὑποδείξῃ τοῦ Βατάτζη. Περὶ αὐτοῦ ἔγραψε καὶ ὁ

(1) Ἰδὲ Ι. Γ. Παπαδοπούλου, Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Μουσικήν, Ἀθ. 1891 σ. 267-6. Πρβλ. Νικοδήμου συναξαριστὴν ἔνθ' ἀνωτέρω. Οἱ κώδικες τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης 886 888, 892 καὶ 893 ἀναγράφουσιν αὐτοὺς ὡς μουσικοὺς καὶ παρέχουσι καὶ σημειώσεις.

Σ. Π. Λάμπρος ἐν «Παρνασσῷ» (Ἀθ. 1880 τόμ. Ε΄). Κανανὸς Λάσκαρις καὶ Βασίλειος Βατάτζης. Ἰδὲ καὶ τοῦ παρόντος σ. 106).

Γεώργιος Ραιδεστηνὸς (ὁ πρεσβύτερος) ἐγεννήθη ἐν τῇ πόλει ἧς φέρει τὸ ὄνομα, μεσοῦντος τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος καὶ ἐν τῇ γειναμένῃ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀκροασάμενος μαθημάτων Ἑλληνικῶν καὶ μουσικῆς τοσοῦτον ηὐδοκίμησε διά τε τὴν φωνὴν καὶ τὴν μουσικὴν τέχνην ὥστε διωρίσθη πρωτοψάλτης τῷ 1680, ὡς ἀναφέρει ὁ Γ. Ι. Παπαδόπουλος (ἔνθ' ἀλλαχοῦ σ. 303).

Γεώργιος Ραιδεστηνὸς (ὁ νεώτερος) καὶ αὐτὸς ἐχρημάτισε πρωτοψάλτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἤκμασε δὲ κατὰ ἔτη 1833-1889). Καὶ τούτου ὁ υἱὸς **Νικόλαος** ἦν ἄριστος μουσικός.

Κωνσταντῖνος Σαββόπουλος ἐγεννήθη ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις καὶ ἐχρημάτισε ψάλτης γλυκύς· ἀπέθανε τῷ 1882.

Ἀγαθοκλῆς Παναγιώτης κατήγετο ἐξ Αἴνου καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν κατέφυγεν εἰς Ἄργος, ὅπου διωρίσθη ψάλτης. Τούτου υἱοὶ ἦσαν οἱ Κωνσταντῖνος (βουλευτὴς Φθιώτιδος καὶ βιομήχανος), ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Σωτήριος κτηματίαι.

Ἀνέστης Χανεντές ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ τοσοῦτον γλυκέως ἔψαλλε καὶ ἐκκλησιαστικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, ὥστε ὠνομάσθη χανεντές, τοῦθ' ὅπερ τουρκιστὶ σημαίνει ὁ τραγουδιστής. Ἀπέθανε τῷ 1858.

Γεννάδιος Παλαμᾶς ἐξ Ἀγχιάλου περίφημος μουσικὸς τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος.

Θωμᾶς Ραιδεστηνὸς μοναχὸς καὶ ἔξοχος μουσικὸς ἀπέθανε τῷ 1868.

Χατζαφεντούλης Σαραντεκκλησιώτης ψάλτης τῶν καλλίστων ἀποθανὼν ἐν Ἐπιβάταις τῷ 1835.

Ἰωάννης Χρυσοβέργης ἐξ Ἀγχιάλου.

Γεράσιμος Κανελλίδης ἐκ Τυρολλώης γεννηθεὶς τῷ 1833· περίφημος ψάλτης ἀποθανὼν τῷ 1881.

Ἀντώνιος Λαμπαδάριος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἀποθανὼν τῷ 1828 ἐν Ρωσίᾳ. Οὗτος ἦν ἀνεψιὸς τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου στ΄.

Κοσμᾶς ὁ Ἀδριανουπολίτης ἐπίσης ψάλτης ἐκ τῶν ὀλίγων.

Γεννάδιος Ραιδεστηνός, μοναχὸς καὶ ψάλτης καλλίφωνος.

Γεώργιος Σαραντεκκλησιώτης ἀκμάσας κατὰ τὰ ἔτη 843 — 1864 ἦτο ἐκ τῶν καλλίστων συγχρόνων μουσικῶν.

Σταυράκης Γεωργιάδης ἐξ Αἴνου γλυκύμολπος ψάλτης.

Δημήτριος Παπαγεωργίου Ἀδριανουπολίτης τῶν συγχρόνων ψάλτης γλυκύς.

Κωνσταντῖνος Σεργιάδης Ἀδριανουπολίτης σύγχρονος τοῦ πρώτου.

Συμεὼν Μανασείδης Αἴνιος ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ΄αἰῶνος.

Κωνσταντῖνος Θαλλίδης ἐκ Σωζουπόλεως· ἄγνωστον ποῦ ἐσπούδασεν ἀλλὰ ἐγένετο ἄριστος λυρικὸς ποιητὴς καὶ μουσικός. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ Ὄθωνος διωρίσθη μουσικὸς τῶν Ἀνακτόρων καὶ ἦν ἀγαπητὸς τῷ βασιλεῖ, ὅστις ἐπλήρωσεν αὐτὸν τιμῶν καὶ παρασήμων. Ἀπέθανε τῷ 1868. Οἱ συμπολῖταί του ἀνήγειραν αὐτῷ μαυσωλεῖον (1).

Ἀλλ' ὁ δόξαν μεγίστην ἀράμενος ἐκ τῶν Θρακῶν μουσικῶν ἦτο ὁ ἐκ Μαδύτου τῆς Χερρονήσου **Χρύσανθος.**

Ὁ **Χρύσανθος Μαδύτιος** ἐγεννήθη κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος ἐν Μαδύτῳ· τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ γειναμένῃ καὶ εἶτα ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ. Ἐξέμαθε καλῶς τὴν Γαλλικὴν καὶ λατινικὴν καὶ μουσικήν. Χειροτονηθεὶς ἱερεὺς προήχθη κατὰ τὸ 1814 εἰς ἀρχιμανδρίτην καὶ μουσικῶς ἐκπαιδευθεὶς διὰ τῆς ἐπισκέψεως βιβλιοθηκῶν, ἐν αἷς ὑπῆρχον μουσικὰ χειρόγραφα, ὑπὸ τὸν πρωτοψάλτην Πέτρον Βυζάντιον συνέγραψε τὸ **«Μέγα θεωρητικὸν τῆς μουσικῆς»** ἐκδοθὲν ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου τοῦ Πελοποννησίου, διὰ φιλοτίμου συνδρομῆς τῶν ὁμογενῶν ἐν Τεργέστῃ τῷ 1832, μετ' ἀλφαβητικοῦ καταλόγου Ἑλλήνων μουσικῶν ἐν παραρτήματι (2). Ἔπαιζε πλαγίαυλον καὶ Νέϊ (3). Τὴν ἀξίαν αὐτοῦ ἀναγνωρίσας ὁ Πατριάρχης Κύριλλος Ζ΄ διώρισε Καθηγητὴν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει Μουσικῆς σχολῆς, διατηρηθείσης μέχρι τῆς ἐκκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ὅτε ὁ Χρύσανθος προεχειρίσθη μητροπολίτης Δυρραχίου (1820—1833) εἶτα προαχθεὶς εἰς τον θρόνον Σμύρνης (1833 - 1836) μετετέθη εἰς Προῦσαν (1836 - 1846) (4). Ἀπέθανε

---

(1) Περὶ πάντων τούτων ἰδέτω ὁ ἀναγνώστης τοῦ Γ. Ι. Παπαδοπούλου, τὰς συμβουλὰς εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν. Ἀθ. 1891—Τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορικὴ ἐπισκόπησις τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, Ἀθ. 1904.

(2) Ἐξεδόθη ὡς ἴδιος ὑπὸ τοῦ Θ. Παπαπαράσχου Φωκαέως ἐν τῇ Κρηπῖδι θεωρητικοῦ καὶ πρακτικοῦ Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, Κων)πολις 1842, κατὰ Γεδεὼν ἐν Δελτίῳ τῆς ἑταιρείας Μεσαιωνικῶν ἐρευνῶν, Κων)πολις 1881 σ. 88 σημ.

(3) Ἔγραφε μονοσυλλάβους φθόγγους ἐν ταῖς συνθέσεσί του καὶ διὰ τοῦτο κατηγορηθεὶς ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου εἰς Μάδυτον, ὅπου διδάσκων μουσικὴν συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν αὐτῆς παρὰ τῷ λαῷ ἐφ' ᾧ καὶ τῇ μετιτείᾳ ἰσχυρῶν ἀνεκλήθη εἰς Βυζάντιον, ἀναγνωρισθείσης τῆς ἀξίας του.

(4) Ὁ Ἀλεξούδης ἐν μὲν τῷ καταλόγῳ Δυρραχίου ἔχει 1820-1833, ἐν δὲ τῷ τῆς Προύσης 1836-1846. Τὴν Σμύρνην ἀναγράφει ὁ Γ. Παπαδόπουλος· ἰδὲ σημ. 1 καὶ ὁ Ἀλεξούδης ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῆς Σμύρνης.

δ' ἐν Προύσῃ ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ. Ὁ Χρύσανθος τοσοῦτον ἐνδιεφέρετο περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, ὥστε ἔγραφε πρὸς Γρηγόριον ἱεροδιάκονον τὸν Χῖον ἢ τὸν ἐν Βουκουρεστίῳ, ὅπου, τὸ πρῶτον ἐχύθησαν μουσικοὶ χαρακτῆρες τῆς Νέας Μεδόδου : «Ἐχάρημεν διὰ τὴν εἰς Μολδαβίαν εὐδοκίμησίν σου, διὰ τὸν πόθον, ὃν γράφετε ὅτι πολλοὶ τῶν αὐτόθι εὐγενῶν δεικνύουσι πρὸς στερέωσιν τῆς νεοσυστάτου μεθόδου τῆς διδασκαλίας τῆς μουσικῆς» (1). Ἐκτὸς τοῦ ἐν Τεργέστῃ ἐκδοθέντος ἔργου ἔγραψε καὶ ἐγχειρίδιον τοῦ θεωρητικοῦ καὶ πρακτικοῦ μέρους τῆς μουσικῆς, ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις τῷ 1821, ὅπερ ἐξύψωσεν αὐτὸν παρὰ τοῖς μουσικοῖς τῆς Ἑσπερίας, οἵτινες εὐφήμως μνημονεύουσι τοῦ ἀνδρός. Ὁ δὲ ποιητὴς Ἠλίας Τανταλίδης ἐποίησεν ἐλεγεῖον (2).

Ἐξ Ἐπιβατῶν κατήγετο ὁ **Κωνσταντῖνος Κάλφας,** ὅστις ἦτο τοῦ Σουλτὰν Μουσταφᾶ ἀρχιτέκτων περὶ οὗ σώζεται τὸ ποίημα παρὰ τῷ Μ. Γεδεὼν (ἐν Λεξικῷ Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας Σ. Βουτυρᾶ ἐν τῷ ἄρθρῳ Κωνσταντινούπολις.)

«Περὶ τῆς εἰς τὴν Βλάγκα θαλάσσης
ποῦ ἐχερσώθη τώρα.»

Ποιημάτιον τοῦ πολλοῦ Σκοπελίτου λογίου Καισαρίου Δαπόντε, στίχοι ιθ' ἐκ τοῦ ἀνεκδότου ποιήματος «βίβλος βασιλειῶν», σωζομένης ἐν ταῖς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Μοναῖς Ξηροποτάμου καὶ Λαύρας (Ξηροποτάμου τόμ. Β' σ. 205 Πρβλ. καὶ Σ. Λάμπρου Κατάλογον τῶν χειρογράφων τοῦ ἁγίου Ὄρους ἐν λέξει Καισάριος Δαπόντες τόμ. Β'.)

Μὲ τὰ σεντούκια πλὴν μικρά, πρὸ δέκα χρόνων τώρα
ἐχέρσωσε καὶ Κωνσταντῆς Κάλφας—Καλή του ὥρα—
ἀπ' τοὺς **Πιβάτας** τὸ χωριὸ ἦτανε ὁ καλός μου
καὶ εἰς τὰ **Ἑξι Μάρμαρα** κάθουνται γνώριμός μου.
Τοῦ βασιλέως Μουσταφᾶ (3) τοῦ νῦν τοῦ τελευταίου
δαπάνῃ τε καὶ προσταγῇ. . . . . .
Ἀπὸ τὴν Βλάγκα δὲ ἔξω ἀπ' τὸ τειχίον

(1) «Λόγιος Ἑρμῆς» 1817 σ. 225-227.

(2) Ἰδὲ παρὰ Γ. Ι. Παπαδοπούλῳ Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, Ἀθ. 1891 σ. 333-335.

(3) 1757—1781.

Τὸ ποίημα ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Μ. Ι. Γεδεὼν ἐν τόμῳ Γ' τοῦ Λεξικοῦ Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας Σ. Βουτυρᾶ, Κωνσταντινούπολις 1881 σ. 1123.

ἐχέρσωσε τὴν θάλασσαν καὶ ἔκαμε χωρίον,
θάλασσαν ἑβδομήκοντα καὶ δύο χιλιάδες
Πῆχες, καθὼς μὲ ἔλεγε, θαῦμα εἰς τοὺς Καλφάδες.
Πλάτους καὶ μάκρους μέτρημα, ὡς ξεύρουν καὶ μετροῦσι
οἱ κτίσται τὰ σπητότοπα καὶ τὰ ἁπηχολογοῦσι.
Τοῦ ἔκτισε δὲ καὶ τζαμί· γιὰ τοῦ τζαμιοῦ τὴν χρείαν
Ἔκαμε τοῦτο τὸ χωριὸ καὶ τὴν ζωοτροφίαν».

ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΠΙΣΗΜΑ ΘΡΑΚΩΝ

Εἴπομεν ἐν σελ. 14 ὅτι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἔδρασαν καὶ Θρᾷκες ἱκανοί· ἐπιτυχόντες νῦν ἐγγράφοις ἀναφερομένοις εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις — διότι ἐγκατεστάθησαν καὶ ἐν Σύρῳ—παροίκους Θρᾷκας, Σέρβους καὶ Βουλγάρους, οἵτινες ἀπετέλεσαν ἴδιον συνοικισμόν, δημοσιεύομεν ἐκ τοῦ γραμματοφυλακίου τοῦ ἀοιδίμου Ἀδριανουπολίτου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Στεφάνου Κουμανούδη καὶ ἐθνοφύλακος, δωρηθέντος εἰς τὴν Ἱστορικὴν καὶ Ἐθνολογικὴν Ἑταιρείαν τῆς Ἑλλάδος καὶ δημοσιευθέντος ἐν τῷ **Δελτίῳ** αὐτῆς (Νέα σειρὰ 1928 τόμ. Α′ τεῦχος β′ σ. 131-137).

α′) **Ἐπιστολὴ Ἐπαμεινώνδα Δεληγεώργη:**

Ἀξιότιμε φίλε (1),

Διαμένων εἰς Πατήσια ἔλαβα τὴν ἐπιστολήν σας καὶ τὴν ἐσώκλειστον τοῦ ἀδελφοῦ σας (2) περιέχουσαν σπουδαίας πληροφορίας, ὧν τὴν ἀξίαν αὐξάνουσιν αἱ σημεριναὶ περιστάσεις. Διὰ ταῦτα σᾶς εὐχαριστῶ.

Δὲν σᾶς ἐπέστρεψα ἐγκαίρως τὴν εἰρημένην ἐπιστολήν, διότι σκοπὸν

---

(1) Στέφανε Α. Κουμανούδη (τὸν βίον τούτου ἰδὲ ἐν τοῖς λογίοις σ. 151 ἑξ.).

(2) Οὗτος ἐλέγετο Ἰωάννης Α. Κουμανούδης ἐγκατασταθεὶς ἐν Βελιγραδίῳ εἶτα ὅπου καὶ ἀπέθανε τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1866. Τούτου ἀπόγονος εἶναι ὁ νῦν ὑπουργὸς ἐν Σερβίᾳ.

Τὴν δωρεὰν εἰς τὴν ἱστορικὴν καὶ ἐθνολογικὴν ἑταιρείαν ἔκαμεν ὁ υἱὸς τοῦ καθηγητοῦ Πέτρος.

εἶχον κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν νὰ ἀναγνώσω αὐτὴν πρὸς τὴν Α. Μ.(1). Τοῦτο ὅμως δύνασθε νὰ πράξητε καὶ ὑμεῖς, ἐγὼ δὲ σᾶς προτρέπω φιλικῶς νὰ μὴ διστάσητε.

Σᾶς ἀσπάζομαι ὁ φίλος σας

Ε. ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗΣ

Δευτέρα 1866.

β') **Ἀριθμὸς 376.**

Ἡ ἐπὶ τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Θρακοβουλγάρων καὶ Σέρβων ἐπιτροπή.

Βεβαιοῖ ὅτι ὁ κύριος Στέφανος Κουμανούδης Ἀδριανουπολί[της] ἐζήτησε καὶ ἐνεγράφη εἰς τὸν δῆμον τῶν συνοικιζομένων Θρακοβουλγαροσέρβων καὶ ἀπολαύει ἐντεῦθεν τῶν παρὰ τῆς κυβερνήσεως ὑπὲρ τοῦ συνοικισμοῦ χορηγουμένων δικαιωμάτων.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 4 Ἀπριλίου 1851

Ἡ Ἐπιτροπὴ

(Τ. Σ.) Ὁ προσωρινὸς πρόεδρος

ΕΥ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ
Β. ΚΟΚΚΙΝΙΑΔΗΣ
Γ. Κ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ (2)

γ') **Ὁ πρόεδρος τῆς ἐπὶ τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Θρακοβουλγάρων καὶ Σέρβων ἐπιτροπῆς τῶν οἰκιστῶν (3).**

Πρὸς τὸν Κύριον Στέφανον Κουμανούδην,

Ἐν τῇ σημερινῇ συνεδριάσει ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ συνοικισμοῦ τῶν ΘΒΣ, ἐκτιμῶσα τὴν φιλοπατρίαν καὶ ἱκανότητά σας, σᾶς ἐξέλεξε παμψηφεὶ οἰκι-

(1) Τὸν βασιλέα Γεώργιον τὸν Α' (1863-1913).

(2) Ἡ κατάστασις ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῶν σημερινῶν προσφύγων Μ. Ἀσίας καὶ Θράκης.

(3) Ἡ ἐπιτροπή, κατὰ σημείωσιν τοῦ Καθηγητοῦ Κουμανούδη συνεκροτήθη ὑπὸ τῶν: Χατζῆ Χρήστου Μαυροβουνιώτη προέδρου, Εὐ Πετρίδου Θρᾳκὸς ταγματάρχου τῆς φάλαγγος εἶτα προέδρου, Ἰσχομάχου(α) δικηγόρου, Ν. Πανταλέοντος, Δ. Κυριακίδου Βυζαντίου τμηματάρχου τῆς Οἰκονομίας, Δ. Μαυροκορδάτου πρω-

(α) Οὗτος ἦν πατὴρ τοῦ ἐκ Στενημάχου συνταγματάρχου τοῦ ἱππικοῦ Ἰσχομάχου.

στὴν τοῦ συνοικισμοῦ τούτου τῶν πατριωτῶν μας ἀντὶ τοῦ παραιτηθέντος Γεωργίου Χρυσοβέργη οἰκιστοῦ. Συγχαίροντες ὑμᾶς διὰ τὸ νέον τοῦτο δεῖγμα τῆς πρὸς ὑμᾶς δικαίας ὑπολήψεως τῶν πατριωτῶν μας, πεποίθαμεν ὅτι θέλετε δεχθῇ τὸν διορισμόν σας τοῦτον καὶ θέλετε συντελέσει διὰ τῶν φώτων καὶ τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης σας εἰς τὴν πρόοδον καὶ ἀποπεράτωσιν τοῦ κοινωφελοῦς τούτου ἔργου τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν πατριωτῶν μας.

Ἀθῆναι τὴν 4 Ἀπριλίου 1851.

Ὁ προσωινὸς πρόεδρος
ΕΥ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

Ὁ προσωρινὸς γραμματεὺς
Ν. ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ

Περίεργος εἶναι ἡ σφραγὶς τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συνοικισμοῦ Θρακοβουλγαροσέρβων. Αὕτη στρογγύλη οὖσα φέρει ἐν μέσῳ τὸ fascio (ἤτοι τὸν πέλεκυν ἀμφίστομον μετὰ δεσμίδος ράβδων, σημεῖον ἑνώσεως), ἀριστερὰ τριήρη κάτωθι τῆς ὁποίας ἡ λέξις : Θρακῶν, δεξιὰ ὅρος ἐξ οὗ ἀναθρώσκει καπνὸς καὶ κάτωθι τὴν λέξιν Σέρβων, κάτω δὲ τοῦ πελέκεως λέοντα μετὰ τῆς λέξεως Βουλγάρων. Ἄνωθι δὲ αὐτοῦ τὴν λέξιν : Οἰκισταί (1).

τοδίκου, Γ. Πτολεμαίου Βυζαντίου μοιράρχου, καὶ Κ. Γαλάτη. Συμπληρωματικὰ δὲ μέλη ἦσαν: Σταυρῆς Παπαλαυρίτης Ραιδεστηνὸς λοχαγὸς τῆς φάλαγγος, Ν. Χ. Ἰγγλέσης Συληβριανὸς ἔμπορος. Ἀθανάσιος Σταύρου ἐφαπλωματοποιός, Χ. Ἰωσὴφ λοχαγὸς τῆς φάλαγγος καὶ Βαλσαμῆς Κοκκινίδης φιλιππουπολίτης ἐνωματάρχης τῆς χωροφυλακῆς

(1) Ὁ συνοικισμὸς ἐγένετο περὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν.

ΑΙ ΣΚΙΑΙ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ Ε΄ ΚΑΙ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΤΟΥ ς΄ (1)

(Αἱ σκιαὶ τοῦ Ἅδου ᾄσμα β΄ : ὁ Παράδεισος Ἀπόσπασμα)

. . . . . .

Ἐκεῖ τοὺς εἶδα νἄχουνε στὴ μέση τους, σὲ θρόνο,
Θρόνο διαμαντοκόλλητο τὸν ἅγιο ἐκεῖνον
Τὸν πατριάρχη στὴ σεπτὴ πόλι τῶν Κωνσταντίνων,
Στεφανωμένο μὲ δαφνιᾶς ἕνα μεγάλο κλῶνο.

Τοὺς εὐλογάει κι᾽ ἄρχισε μὲ δάκρυα νὰ λέῃ
Τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῶν σκυλομουσουλμάνων
Τὲς ἐκβιάσεις καὶ σφαγὲς τῶν Τούρκων τῶν τυράννων
Καὶ τὴ σκληρὴ κρεμάλα του. Καὶ χαίρεται καὶ κλαίει...

« Ἦτον ἡ πρώτη τ᾽ Ἀπριλιοῦ κοντὰ στὴ χαραυγούλα.
» Τοῦρκος Δερβίσης ἄπιστος στὸ μιναρὲ φωνάζει
» καὶ προσκαλεῖ τοὺς Τούρκους του στὸ σκοτωμὸ καὶ σφάζει
» τὸ σίδερο ἐδῶ κι᾽ ἐκεῖ... Τὶ φρίκη!... Τὶ τρεμοῦλα.

» Γέμισε ἀπὸ πτώματα τῶν Χριστιανῶν ἡ Πόλι.
» Τζακίζουν θύραις, μπένουνε στὰ σπίτια καὶ σκοτώνουν
» ὅπου κι᾽ ἂν εὕρουν Χριστιανό, καὶ πανταχοῦ ἁπλώνουν
» Τὴ βία καὶ τὸ θάνατο οἱ Γενιτσάροι ὅλοι...

» Ἀκούονται ὀλολυγμοί, καὶ κοπετοὶ καὶ θρῆνοι.
» Βλέπουν σφαγμένα τὰ παιδιὰ οἱ δύστυχες μανάδες,
» Ὁ ἄνδρας τὴ γυναῖκά του, κλαῖνε. Ἀλλ᾽ οἱ φονιάδες
» Δὲν ἄκουγαν. Καὶ ὁ Μαχμοὺτ τότε παραθαρρύνει.

» Προστάζει τὸν ἀκράτητο ὄχλο τῶν Χριστοφόνων
» ἐκεῖνα τὰ ἀδάμαστα τοῦ Κορανίου κτήνη,
» Τὰ τόσα κακουργήματα τότε νὰ παρεκτείνῃ
» Νὰ βάλουν καὶ στοὺς κληρικοὺς τὸν βρόχον καὶ τὸν φόνον.

---

(1) Κ. Κρυστάλλη. Ἔργα, ποιήματα πεζά. Ἐν Ἀθήναις 1911. Ἐγράφη τῷ 1886.

» Ἁρπάζονται οἱ κληρικοί, σκοτώνονται κρεμιῶνται
» Καὶ ἀποκεφαλίζονται, πνίγονται. Ἄλλοι φεύγουν
» Πλὴν ὅσοι ἀπ' τὸν σκοτωμὸ δὲν μπόρεσαν νὰ ἔβγουν
» Ἀπὸ τοὺς Τούρκους σφάζονται, στὸ πέλαγο πετιοῦνται.

» Σὰ λυσσασμένοι τὰ σκυλιά, τὰ τέκνα τοῦ Δερβίση
» Ἐσκότωναν, οἱ ἄπιστοι· σὰν πεινασμένοι λύκοι,
» Ποῦ μπένουνε στὰ πρόβατα, σκορπίζουνε τὶ φρίκη!
» Πέρασαν μέρες κ' ἡ σφαγὴ δὲν εἶχε ἀκόμα σβύσει,

» Ἦρθε ἡ ἐνάτη τ' Ἀπριλιοῦ, Σάββατο τὸ Μεγάλο,
» Ξημέρωσε καὶ νύχτωσε—νύχτωσε κ' ἡ ζωή μου.
» Πῆγα τὸν Ὄρθρο στὸ ναό, κάμνω τὴν προσευχή μου,
«Χριστὸς Ἀνέστη» ἄρχισα μὲ τοὺς πιστοὺς νὰ ψάλλω.

» Ἀναστηθήτω ἡ Ἑλλάς! εὐχόμην. Κοινωνάω
» Τὰ ἄχραντα μυστήρια, τὰ τέκνα μου βλογάω
» Κ' ἔξαφνα βλέπω τὴν Τουρκιὰ τριγύρω τοῦ ναοῦ μου.

» Τὴ λειτουργία σκόλασα. Μὲ πέρνουνε μ' ἁρπάζουν,
» Μὲ κλείσανε, στὴ φυλακή, τὰ σίδηρα μοῦ βάνουν.
» Μὲ δέρουν, ἄλλοι μὲ χτυποῦν, ἀσχημισμοὺς μὲ κάνουν,
» Ἄλλοι μὲ μαστιγώνουνε, καὶ ἄλλοι μὲ χλευάζουν.

» Τέλος μὲ βγάζουν, μ' ὁδηγοῦν μὲς στὰ Πατριαρχεῖα,
» Μὲ φέρνουνε στὴ μεσανὴ τὴ θύρα ποῦ μεγάλη
» Τριχιὰ κρεμώντανε. Μ' αὐτὴν μοῦ δέσαν τὸ κεφάλι
» Ἀπ' τὸ λαιμό. Καὶ ἡ ψυχή μου πέταξεν ἁγία».

Τὸν λόγο δὲν ἀπόσωσε. Ἀπ' τὸ πλευρό του τότε
Σηκώθηκε τῆς πόλεως τ' Ἀδριανοῦ ὁ ἥρως
Καὶ λέγει· «Μήπως κ' εἰς ἐμὲ δὲν ἔπεσεν ὁ κλῆρος
» Κρεμάλας; Δὲν μὲ κρέμασαν ἄνομοι στρατιῶται;»

» Ἀντίκρυ του, σὰν ὄμορφο ἄγαλμα τοῦ Φειδίου
» Καθότανε σὲ μάρμαρο ἐκεῖνος ὁ μεγάλος
» Τῆς Ἀλαμάνας ἥρωας, σὰν Λεωνίδας ἄλλος
» Ὁ Διάκος, ὁ καταστροφεὺς κ' ἐχθρὸς τοῦ Κορανίου.

Κώστας Κρυστάλλης

Η ΜΑΓΙΣΣΑ

Εἰς τῆς Θρᾴκης τὴν ἔνδοξη χώρα
σέρναν μάγισσαις μάγο χορὸ
μὰ ἐφύσηξ' ἀγέρι ψυχρὸ
καὶ σκορπίσθηκαν τώρα.

Καὶ μιὰ μάγισσα μένει κρυμμένη
'στὴ δροσάτη θαμμένη σπηλιά,
ποῦ δὲν φτάνει ποτὲ ἀντηλιὰ
καὶ πιστὴ περιμένει.

Τὸ φυλάγει καλὰ τ' ἀκρογιάλι
ἀγρυπνᾷ γιὰ νὰ διώχνῃ θεριά,
ποῦ πλακώνουν ψηλὰ 'στὸ Βορειὰ
μὲ βοὴ καὶ μὲ ζάλη.

Κι' ἄλλαις μάγισσαις γύρισαν τώρα.
—Ποιὸς χτυπᾷ τὸ ῥαβδί τ' ἀργυρό ;
Μαγικὸ γιὰ νὰ σύρουν χορό,
ἦλθε πάλιν ἡ ὥρα !

Θ' ἀληθέψουνε ὄνειρα ἅγια
τὰ ψηλὰ θ' ἀντηχήσουν βουνά.
καὶ μὲ χίλια βαρειὰ Ὡσαννά !
θὰ λυθοῦνε τὰ μάγια.

† **Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου**

Ἐποιήθη ἐν Σηλυβρίᾳ τῷ 1899 ὅπου ἡ ποιήτρια διηύθυνε τὸ παρθεναγωγεῖον, ψάλλεται δὲ καὶ τὸ «Ἀπὸ φλόγαις ἡ Κρήτη ζωσμένη».

ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ ΔΙΩΓΜΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΑΪΚΗΝ ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΑΝ

Εἰς τὸν Β΄ τόμον τῶν Θρακικῶν (Σελ. 207—211) ἐδημοσιεύθη ἔμμετρος ἐξιστόρησις τοῦ διωγμοῦ τῶν χωρίων Σοφίδες (1915) ἐκ στίχων 181. Παρόμοια ᾄσματα φαίνεται ἐφιλοτεχνήθησαν καὶ διὰ τοὺς διωγμοὺς τῶν ἄλλων χωρίων. Ἀπεσταλείσας παρὰ τῆς Κας Ἐλπινίκης Σαραντῆ Σταμούλη δημοσιεύομεν τὰς ἀφηγήσεις τῶν διωγμῶν τῶν χωρίων Σιμιτλὴ καὶ Σκοπῶν τῆς διοικήσεως Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πολλοὶ στίχοι εἶναι ὅμοιοι μὲ τοὺς προηγουμένως δημοσιευθέντας. Ἐπίσης δημοσιεύεται καὶ στιχούργημα διὰ τὴν κατὰ τὸν πόλεμον στέρησιν τροφίμων, ἀποσταλὲν παρὰ τῆς ἰδίας Κυρίας.

Ο ΔΙΩΓΜΟΣ ΤΟΥ ΣΙΜΙΤΛΗ. (1913)

Ἀκούσατε τοῦ Σιμιτλῆ θλιμμένη ἱστορία
ὅταν ὁ χρόνος γνώρισε ἑνιακόσια δέκα τρία.
Μέσα στῆς Θράκης τὸ χωριὸ τὸ κοσμοξακουσμένο
ἕνα ἦταν τὸ Σιμιτλῆ μὲ σπήτια φημισμένο.
Εἶχε λεβέντες μὲ καρδιά, κι' ἀξίας παλληκάρια
ἀνδρειωμένα κι' ὥμορφα περήφανα λιοντάρια.
Γι' αὐτὸ καὶ Τοῦρκοι βάρβαροι τρέχουν ἀπάνω κάτου
καὶ βάλαν ἄσπλαχνη βουλή. νὰ σβύσουν τὸ ὄνομά του
Τρεῖς μέρες εἶχαν Πασχαλιά, χαρὰ καὶ πανηγύρι
καὶ εἶχαν ὅλοι χριστιανοὶ γλέντι καὶ τίρη λύρη
Μὰ τὴν Τετάρτην τὸ πρωῒ στὰς δεκαφτὰ τ' ἀπρίλη
ἀπὸ τοῦ λόφου τὴν κορφὴ ἤλθαν ἀντάρτες χίλιοι·
Χίλιοι ἀντάρτες ἤλθανε μὲ φλόγες φορτωμένοι
γιὰ νὰ χαλάσουν τὸ χωριό, οἱ τρισκαταραμένοι.
Ἄχ! οἱ καϋμέν' οἱ χριστιανοὶ στὴν ἀνθισμένη φύση
ἀπὸ τὸν ὕπνο τὸ γλυκὺ σὰν εἶχανε ξυπνήσῃ
Μὲ τρόμο αἴφνης εἴδαμε ἀντίκρυ πανωθειό τους
τοὺς Τούρκους ὅπου ἤλθανε νὰ κάψουν τὸ χωριό τους.
Πέφτουν τὰ βόλια σὰ βροχὴ, τὰ σκάγια σὰν χαλάζι
καὶ ἔλεγες πῶς ὁ οὐρανὸς ἀστροπελέκια βγάζει
Χάσαν οἱ μάνες τὰ παιδιὰ τὰ μικροχαϊδεμένα
καὶ τὰ παιθιὰ τὶς μάννες των, ἔχασαν τὰ καϊμένα.
— Ἡ κάθε μιὰ ἀρχίνησε τὴν τύχην της νὰ κλαίῃ
καὶ μιὰ τὴν ἄλλη ἔλεγε καὶ μιὰ τὴν ἄλλην λέγει:
Τ' εἶν' ὁ καπνὸς που φιίνεται, τ' εἶν' ἡ βροντὲς π' ἀκοῦμε,

τ' εἶν' ἡ μαυρίλα ἡ πυκνὴ ἀντίκρυ ποὺ θωροῦμε
Μὴν μπῆκαν οἱ καλλικάντζαροι καὶ ρίχνουνε κανόνια,
μὴ βγῆκαν ἀπ' τὸν Τάρταρο τοῦ Ἅδου τὰ τελώνια
Δὲν βγῆκαν καλλικάντζαροι καὶ ρίχνουνε κανόνια
δὲν βγῆκαν ἀπ' τὸν Τάρταρο τοῦ Ἅδου τὰ τελώνια;
μόν' ἤρθαν Τοῦρκοι βάρβαροι κι' αὐτοί μας πολεμοῦνε
καὶ τὸ δικό μας τὸ χωριὸ ζηλεύουν καὶ φθονοῦνε.
Ἄϊντ' ἀδελφοῦλες, φεύγουμε κὲ πᾶμε νὰ κρυφθοῦμε
γιατὶ ἂν δὲν προλάβουμε ὅλοι θὰ σκλαβωθοῦμε.
Ἄϊντε κοπέλλες, φεύγετε νὰ πᾶτε νὰ κρυφθῆτε
καὶ μὴ στὰ χέρα τ' ἄνομα τῶν Τούρκων σκλαβωθῆτε.
Ἐμπρὸς λοιπὸν νὰ φεύγετε σ' ὁρμάνη(1) φυλαμμένο
νὰ σώσουμε τὸ βάπτισμα γιατ' εἶναι μυρωμένο.
Κάλλιο μακρὰν ἀπ' τὸ χωριὸν νὰ ζήσουμε στὰ ξένα
παρὰ νὰ πέσουμε ἔξαφνα σὲ χέρια μολυσμένα.
Σὰν πῶς ἀπ' τ' ἄγρια βουνὰ λύκοι πολλοὶ σὰν βγοῦνε
καὶ λυσσασμένοι στῶν βοσκῶν τὴν μάνδρα καταβοῦνε
Φάγουν τ' ἀρνιὰ τὰ τρόβατα τὰ γήδια ἀπὸ τὴν στάνη
καὶ πᾶνε καὶ στριμώνονται σὲ φυλαμένω ὁρμάνη,
Ἔτσι λοιπὸν οἱ χριστιανοὶ δειλὰ καὶ τρομαγμένα
ἔφευγαν οἱ καλύτεροι μέσα ἀπὸ ἕνα ρέμμα,
Οἱ Τοῦρκοι σὰν τοὺς εἶδανε μ' ἀγριωμένο μάτι
στρίψαν καὶ κόψαν τὸ στρατὶ κόψαν τὸ μονοπάτι
κανεὶς μὴ φύγη καὶ σωθῇ, κανεὶς νὰ μὴ γλυτώση
κι' ὅλα τὰ γυναικόπαιδα ἤθελαν τὰ σκλαβώσῃ.
Μὰ χωριανοὶ σὰν τ' ἄκουσαν ὅλοι ἁρματωμένοι
ὥρμησαν πάνω στοὺς ἐχθρούς, λεβέντες, ἀνδρειωμένοι.
Ἄπιστοι Τοῦρκοι! σὲ Γραικῶν λημέρια τὶ ζητεῖτε—
ρίξατε κάτω τ' ἄρματα, Γραικοὶ παραδοθῆτε—
Φύγετε, Τοῦρκοι, φύγετε, κι' ἀλήθεια σᾶς μιλοῦμε
κι' ἐμεῖς τοὺς Τούρκους οἱ Γραικοὶ ποτὲ δὲν προσκυνοῦμε.
Σ' αὐτὴ τὴ λαύρα καὶ φωτιὰ σ' αὐτὴ τὴ φλόγα πάνω
δυὸ πατριῶτες ἔλαμψαν ἀπ' ὅλους παραπάνω
Ὁ πρῶτος ὀνομάζεται Καμπούρης Παναγιώτης
κι' ὁ δεύτερος φημίζεται Σωκράτης Ἀγατσότης
Ὁ πρῶτος ἐλαβώθηκε στῆς λεβεντιᾶς τὴν χάρι
καὶ τῶμειν' ἡ λαβωματιὰ παντοτεινὸ καμάρι.
Κι' ἄλλος ἀπὸ τὴν ξενιτειὰ ποὺ ξάφνω ξεπροβάλλει
ἔδειξ' ἀνδρεία περισσὴ παλλικαριὰ μεγάλη.
Δύο ὧρες πολεμούσανε, δύο ὧρες πολεμοῦσαν
καὶ εἰς τὼν Τούρκων τὰ κορμιὰ τῆς σφαῖρες ἐσκορποῦσαν
Μ' ἀφοῦ πλέον τελείωσαν καὶ ἦσαν τελειωμένα
μπαρούτια, βόλια ἀμέτρητα, μολύβια μετρημένα
Κ' ἐνῷ δὲν ἠμπορούσανε μ' ἐχθροὺς νὰ πολεμοῦνε

(1) Δάσος. Λέξ. Τουρκική.

μὴ θέλοντας νὰ μείνουνε μηδὲ νὰ σκλαβωθοῦνε
ἔφυγαν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ὕστερα ἀπ' τόσα πάθη
κι' εὐχαριστοῦντες τὸν Θεόν, ἀπ' τῆς καρδιᾶς τὰ βάθη
Ποὺ τοὺς βοήθησε ὁ Θεὸς κι' ἔφυγαν τιμημένοι
καὶ γλύτωσαν ἀπ' τὴ σκλαβιὰ τὴ τρισβασανισμένη.
Χρήματα, ροῦχα, πρόβατα, σιτάρι γιά ψωμὶ
αὐτὸ δὲν τὸ προτίμησαν μονάχα τὴν τιμή.
Ὢ ! τιμὴ 'ν' ἡ ἐλευθερία κι' ἐλευθερία γιὰ χάρι
κι' εἶν' ἡ τιμὴ πολύτιμο λαμπρὸ μαργαριτάρι
Καλότυχ' εἶν' ὅσοι τιμὴ στὸν κόσμον ἀποκτοῦνε
καὶ σὰν τὴ κόρη τοῦ μαθιῶν προσέχουν καὶ τιμοῦνε.

Ο ΔΙΩΓΜΟΣ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ (1915)

Τὶ ὥρα φρικτή, φρικτὴ φαρμακωμένη
ποῦ ἤκουσαν τὸ διωγμὸ ἐκεῖνοι οἱ καϋμένοι (1)
Τὸν διωγμὸ σὰν ἄκουσαν ὅλοι οἱ Σκοπιανοὶ
ἐπήρανε τοὺς δρόμους καὶ τρέχουν σὰν τρελλοί.
Ἐβράδιαζε ἡ Κυριακή, ξημέρωσε Δευτέρα
φαρμακερὴ καὶ θλιβερὴ ἦταν κι' αὐτὴ ἡ μέρα.
Ἐβγῆκαν νὰ μαζεύσουνε ὅλους των τοὺς παράδες
καὶ ἔτρεχαν σὰν τρελλοὶ μέσα στοὺς μαχαλάδες(2).
Δίδουν οἱ ἄνδρες λίρες, γυναῖκες τὰ φλουριά τους
δίδουν τὰ ὡρολόγια τους καὶ τὰ διαμαντικά τους.
Τὰ πῆραν καὶ τὰ πᾶνε στὸ δικαστήριο
Θεέ μ' καὶ Παναγιά μ' ἀχ τὶ μαρτύριο.
Ἀρχίζουν καὶ κτυποῦνε τὰ ἄγρια θηριὰ
δὲν θέλουν ὡρολόγια οὔτε διαμαντικά.
Ἔχασαν τὸν Σιμόπουλο μέσα τὸ μεσημέρι
ὅποιον ἐρώτησαν εἶπαν πῶς δὲν τὸν ξεύρει.
Στὸ δικαστήριο ἐπῆγαν κ' ἐρώτησαν
εἶπαν, πῶς δὲν τὸν εἶδαν πῶς δὲν τὸν ἤκουσαν.
Μόνον τὸ βράδυ ὁ κόσμος τὸν εἶδανε τὸν Σίμο
ποῦ δυὸ ζανταρμάδες (3) τὸν πῆγαν ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ
τὸν ἄμοιρο τὸν ἐκάμαν μεγάλο φονικό.
Τρίτη ἐξημέρωσε, 'μέρα φαρμακερὴ
κι' ἄρχισαν πάλιν νὰ τρέχουν μεγάλοι καὶ μικροί.
—Δόστε, γυναῖκες, λίρες κι' ὄχι διαμαντικὰ

---

(1) Εἰς τὰς 6 Σεπτεμβρίου τοῦ 1915 οἱ Τοῦρκοι κομητατζῆδες προσεκάλεσαν εἰς τὸ 'Ελληνικὸ σχολεῖο τοὺς Ἕλληνας προϋχοντας καὶ τοὺς εἶπαν ὅτι θὰ τοὺς διώξουν ἀπὸ τὴν πατρίδα καὶ νὰ τοὺς πάνε λίρες χίλιες ὀκτακόσιες, πληρωμὴ διὰ τοὺς ἀγωγιάτες.

(2) Λ. Τ. Συνοικίες.

(3) Λ. Τ. Χωροφύλακες.

νὰ δοῦμε νὰ χορτάσωμεν τ' ἀνήμερα θεριά!
Τίς χίλιες ὀκτακόσιες τίς μαζέψανε, τίς πᾶν'
θαρρεῖς πῶς εἶνε κόλλυβα νὰ καθίσουν νὰ τὰ φᾶν'.
Χάθηκε ὁ Παπᾶ Κυριάκος ἡμέρα φανερὰ
τρέχουν καὶ τὸν ζητοῦνε μέσα στὸ μαχαλᾶ,
Στὸ μαχαλᾶ δὲν εὑρέθηκε οὔτε μέσ' στὸ χωρίο,
κρυφὰ τὸ εἶχαν ἀκούσει, ἦταν στὸ δικαστήριο.
Ὁ ἄμοιρος φωνάζει βαθειά, πολὺ βαθειὰ
κι' ἐκεῖνοι ἐκτυποῦσαν τὰ πόδια του βαρυά.
Γιὰ νὰ μὴν τ' ἀκούσουν καὶ τὸν γυρέψουνε
γιατ' εἶχανε στὸ νοῦν τους νὰ τὸν παστρέψουνε.
Τὸ ἄκουσαν οἱ συγγενεῖς, τὸν ἄκουσαν οἱ φίλοι
πῆγαν παρακάλεσαν ἐδόσαν καὶ κεφίλη(4)
Τί θέλαν νὰ τοὺς δώσουν καὶ τὸν γλυτώσουνε;
Τοὺς δόκαν πολλὲς λίρες νὰ τόνε ἐσώσουνε.
Θέλουνε τὲς λίρες, θέλουνε καὶ τὰ φλουριὰ
καὶ θέλουν νὰ κρατήσουν τὸν δύστυχο παπᾶ.
Τὴν ὥρα ποῦ ἐφύγανε πῆγαν στὴ φυλακὴ
νὰ τὸν ἀφήσουν ὑγιεία τ' ἀδέλφια καὶ δικοί
—'Εφέντη. σὲ παρακαλούμ', ἡ ὥρα μας περνάει
δόσε τὸν παπᾶ Κυριάκο μας, μονάχος νὰ μὴ μένῃ.
'Εκεῖνος σὰν τὸ ἤκουσε μέσ' ἀπὸ τὴ φυλακή.
ἐφώναζεν ὁ ἄμοιρος σά' νὰ εἶχε τρελλαθῇ.
Δὲν γίνετ' νὰ μὲ ἀφήσετε δῶ μέσα μοναχό.
'γὼ τὴν ζωήν μου χάνω, ἐγὼ θὰ τρελλαθῶ.
'Εφέντη, τοὺς παρακαλεῖ, ὡς νὰ τοὺς ποδιαβάσῃ.
—Αὔριο στέλνομε τὸν παπᾶ, στὸ δρόμο θά σᾶς φτάσει.
Ὥρα φρικτή, ὥρα κακιά, ὥρα κατηραμένη
ποῦ ἔμεινε στὴ φυλακὴ στὴ πάντα λασπωμένη.
Ξημέρωνε Τετάρτη κι' ἔξω ἀπ' τὸ χωριὸ
ἐγέμισεν ἁμάξια, δὲν εἶν' ἕνα καὶ δυὸ
μόν' εἶναι ὀκτακόσια ὅλα γιὰ τὸ Σκοπό.
Πὸ δυὸ καὶ τρεῖς φαμίλιες στὴ κάθε ἅμαξα,
διέταξαν καὶ τὰ ρούχα νὰ τὰ πᾶν' στὴ ἐκκλησιά.
Τριπόδια καὶ καθέκλες, καθρέπτες καὶ μπορά,
σεντούκια ὁλογέματα τὰ πᾶν' στὴ ἐκκλησιά.
Γέμισεν ἡ ἐκκλησιά, γεμίσαν τρία σχολιὰ
κι' ἀκόμη δὲν εὐκαίρωσαν τὸν ἕνα μαχαλᾶ.
Τέλος γεμάτα σπίτια ὅλοι ἀφήσαμε,
ρακιά, κρασιά, καζάνια δὲν τὰ ἐγγίσαμε,
Πρόβατα ἀφήσαμε σουργιά, ἀγέλες τ' ἀγελάδια
'φήκαμ' ἀμπέλια ἀτρύγητα 'φήκαμ' γεμάτ' ἀμπάρια.
Δυὸ καὶ τρεῖς γειτόνοι πήρανε ἕνα ἁμάξι
καὶ τί θὰ πρωτοβάλουν ροῦχα καὶ φαγητά;

(4) λ. τ. ἐγγυητή.

Γρηὲς δὲν περπατοῦνε, οὔτε μωρὰ παιδιὰ
ποιὸς θὰ πρωτοκαθήσει ἐπάν' στὸν ἀραμπᾶ ; (5)
Τὴν δέκα Σεπτεμβρίου ἡμέρᾳ Πέμπτη
μαύρη ἦταν ὅλη καὶ μαῦρος οὐρανὸς
Τὰ σπίτια ὅλα ἔτριζαν κι' ἡ πόρτες συχνοκλοῦσαν
κι' αὐτὰ τὰ παραθύρια μας μόνα τους ἐκτυποῦσαν,
Τὰ δένδρα ὅλα σάλευαν, θαρρεῖς πῶς ἐθρηνοῦσαν
καὶ τὰ πουλιὰ ἐπάνω τους μᾶς πικροκελαϊδοῦσαν.
«Ποῦ θὰ σᾶς πᾶνε δύστυχοι, ποιὸν δρόμο θὰ διαβῆτε ;
γεμάτα σὰν τὰ σπίτια σας πούποτε δὲν θὰ βρῆτε.»
Μεγάλ' ἀνεμοζάλη, φουρτούνα φοβερὴ
μᾶς εἶχε ξεριζώσει, δὲν ἄφισε κλωνί.
Μαῦρο σκοτάδι πλάκωσε. Ὥρα μᾶς φώναζαν ὀκτὼ
«Νὰ φύγετε ὅλοι μέσ' ἀπὸ τὸ Σκοπό».
Στὴν ἄκρη ποῦ μᾶς βγάζανε, θεὲ ἐλεημοσύνη ! (6)
μᾶς ἄναψεν μέσ' τὴν καρδιὰ τὸ πειὸ μαῦρο καμίνι.
Τέσσερες ἀνθρώπους κράτησαν μὲ γέλασμα μεγάλο
κι' ἀπ' αὐτὸ χειρότερο στὸν κόσμο δὲν εἶν' ἄλλο.
Πελοπίδας καὶ Ζαφείρης καὶ ὁ Θεόδωρος μαζὺ
ἦταν κι' Ἀριστόδημος ὁ Κωνσταντόπουλος μαζύ.
Ἡ γυναῖκες τοὺς ἀγκαλιάζουν, τοὺς κλαῖνε τὰ παιδιὰ ...
κι' ἐκεῖνοι ἐφωνάζουν δὲν θὰ σᾶς διοῦμε πειά.
Ὥρα φρικτή, ὥρα κακιά, ὥρα καταραμένη, (7)
ἀνδρόγυνο ἐχώρισεν παιδιὰ ἡ εἱμαρμένη.
Ἀλλ' εἶναι γληγορότερον νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ
ὁ Παντοδύναμος Θεὸς κι' ὑπομονὴν νὰ δώσῃ.
Τὴν ὥρα ποῦ μᾶς βγάζανε τ' ἁμάξια εἰς τὴν ἄκρα
τὰ σπίτια μας ἐβλέπαμε μὲ δακρυσμένα μάτια.
Ἀρά γε θὰ γυρίσουμε νὰ τὰ ξαναϊδοῦμε (8)
ἢ εἰς τὸ μέρος ποῦ μᾶς πᾶν' τὸν τάφον μας θὰ βροῦμε ;
Ἀλλὰ ἀπ' τὰ σπήτια χειρότερη ἦταν ἡ ἐκκλησιὰ
τὴν ὥρα ποῦ ἐφεύγαμε ἐγέμισε θηριά.
Ἀκόμη δὲν προφθάσαμε γιὰ νὰ βγοῦμε
καὶ τί ἀκοῦμε; Τὰ θεριὰ κτυποῦνε τὴν καμπάνα.
Θεέ μου, δόσ' ὑπομονὴ καὶ δύναμι εἰς ὅλους (9)
λυπήσου, εὐσπλαχνίσου, ποῦ εἶν' τὰ μικρὰ στοὺς δρόμους.
Γιατὶ γυναῖκες καὶ παιδιά, ἄνδρες μικροὶ μεγάλοι
στοὺς δρόμους ὅλοι εἴμεθα μαζὺ μ' ἀνεμοζάλη.
Ἐβράδυασε, ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμη περπατοῦμε, (10)

---

(5) Λ. Τ. Ἄμαξα.
(6) Ὅρα «Θρᾳκικὰ» Β' σ. 208 στίχ. 40-41.
(7) Αὐτόθι στ. 42-45.
(8) Αὐτόθι στ. 47-51.
(9) Αὐτ. στίχ. 53—57.
(10) Αὐτ. στίχ. 62—63.

ἀλλὰ καὶ κατὰ ποῦ μᾶς πᾶν' ὅλοι μας ἀγνοοῦμε.
Τέλος ἐπερπατούσαμε ἀκόμη λίγη ὥρα
καὶ βλέπουμε ἀπὸ μακρυά νὰ φέγγουνε τὰ σπίτια
Ἦταν ἡ Γέννα π' ἔφεγγε, ἀλλ' ὅταν εἶχε μάθει.
πῶς ὅλο τὸ Σκοπὸ περνᾶ, τὸ φῶς της εἶχε χάσει. (11)
Ἔξω ἀπὸ τὴν Γέννα μᾶς ἄφησαν διὰ νὰ κοιμηθοῦμε
ἀλλὰ σ' αὐτὴν δὲν ἄφησαν οὔτε νερὸ νὰ πιοῦμε.
Πρωῒ πάλιν μᾶς σήκωσαν καὶ δρόμον περπατοῦμε
μὲ κόπον καὶ μὲ βάσανα Μπουνὰρ Χισσὰρ περνοῦμε.
Βγῆκαν γυναῖκες καὶ παιδιὰ διὰ νὰ μᾶς θρηνήσουν
ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐπέτρεψαν οὔτε νὰ μᾶς μιλήσουν.
Μόν' ὅταν ἐπερνούσαμε ἐπαίζαν τὰ βιολιά,
ἐπαίζαν τὰ νταβούλια μὲ γέλοια καὶ χαρά.
Μπουνὰρ Χισσὰρ ἀφήνουμε καὶ δρόμο περπατοῦμε,
τὰ πόδια μας ἀρχίσανε πάλι νὰ σταματοῦνε.
Τέλος μᾶς σταματήσανε λίγο ψωμὶ νὰ φᾶμε
καὶ πάλιν μὲ τὰ δάκρυα στὸν δρόμον μας νὰ πᾶμε.
Περνοῦμε δρόμο ἀρκετὸ τὰ πόδια μας θρηνοῦμε
καὶ εἰς τὰς τρεῖς τῆς νυκτὸς μᾶς ἄφισαν νὰ κοιμηθοῦμε.
Γιὰ στρῶμα εἴχαμε τὴν γῆ, τὰ χόρτα μαξιλάρι, (12)
τὸν οὐρανὸ γιὰ πάπλωμα, τὸν χάρο νὰ μᾶς πάρῃ.
Πρωῒ πάλι μᾶς σήκωσαν πάλιν οἱ ζανταρμάδες
τ' ἁμάξια ἐχωρίσανε εἰς τέσσερες μαχαλάδες.
Γιὰ νὰ τὰ βάλουν στὴ σειρὰ τ' ἁμάξια ὅλα θέλουν
μεγάλη ζάλη γίνεται, πολλὰ κακὰ μᾶς φέρουν.
Πάλιν τ' ἁμάξια ἄρχισαν ὅλα νὰ προχωροῦνε,
γυναῖκες καὶ πολλὰ παιδιὰ ἄρχισαν νὰ πατοῦνε.
Ἄλλη γυναῖκα φώναζε, ἄλλο παιδὶ θρηνοῦσε
ἄλλο ἁμάξι ἔπερνε πόδια καὶ προχωροῦσε.
Μητέρα γύρευε παιδί, καὶ τὸ παιδὶ μητέρα,
πικρὲς φωνὲς κάθε στιγμὴ γεμίζαν τὸν ἀέρα.
Μιὰ μητέρα δύστυχη εἶχε παιδὶ στὰ στήθη,
τὴν πῆρ' ὁ ὕπνος ὁ γλυκὸς κι' αὐτὴ ἀπεκοιμήθη.
Τ' ἁμάξι ἐπροχώρησε κι' αὐτὸ ἔπεσε κάτω
ἀμέσως καὶ τὸ δύστυχο βρῆκε τὸν μαῦρο τάφο.
Ἀπὸ ὀθωμανικὰ χωριὰ περνοῦσαμ' ἀπὸ μέσα
καὶ ὅλοι μᾶς περιγελούσανε καὶ ὅλοι μᾶς γελοῦνε.(13)
Τέσσαρες νύκτες περάσαμε μέσα στὴ ἐρημία
τὴν πέμπτη νύκτα μᾶς εἴπανε θὰ πᾶμ' εἰς πολιτεία.
Τὴν πέμπτη νύκτα ἦταν σωστό, ἐφθάσαμε εἰς Τσόρλο
διαταγὴ ὅμως φρικτὴ νὰ πᾶμε ἀπ' ἄλλον δρόμο.
Τὸν δρόμο μας ἀλλάξανε, σὲ ἔρημον μᾶς πᾶνε

(11) Αὐτ. στίχ. 64—65.
(12) Αὐτ. σελ. 208-209 στιχ. 70-82.
(13) Αὐτ. στίχ. 101—106.

κι' ὥρα τρεῖς τῆς νυκτὸς σταματήσαμε νὰ φᾶμε.
Ἀφοῦ δὲ πάλιν φάγαμε, πέφτουμε νὰ κοιμηθοῦμε(14)
μὲ πίκρες καὶ μὲ βάσανα τὰ σπήτια μας ξεχνοῦμε.
Πρωῒ πάλιν μᾶς σήκωσαν μᾶς βάλαν στὴ σειρά,
μᾶς λέν' ὅτι τὸ βράδυ θὰ πᾶμε στὴ Ἡρακλειά.
Μιὰ μέρα ἐπεράσαμε χωρὶς χωριὸ νὰ διοῦμε(15)
σταμάτησαν τὰ πόδια μας δρόμο νὰ περπατοῦμε.
Τέλος τὸ βράδυ φθάσαμε εἰς τήν Ἡράκλεια
ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ, Θεέ μου, εἶνε πέντε χωριά.
Σοφίδες, Ἅγιο Στέφανος, Τουρλιὰ καὶ Σαμακόβι
μαζὺ ἦταν καὶ τὸ Σκεπαστό, μιὰ τύχη εἶχαμ' ὅλοι.
Περάσαμε κι' ἀπὸ ἐκεῖ καὶ δρόμο περπατοῦμε
καὶ εἰς Σουλτὰν Τσιφλὶκ (16) μᾶς ἔφεραν ὅπου καὶ κατοικοῦμε(17)
Στὴν ἄμμο μᾶς ἁπλώσανε, στὸ κῦμα τῆς θαλάσσης,
τρομάζεις τὸ ἀπέραντο νερὸ νὰ τὸ κυτάζης.
Θάλασσα, ποῦ ὅλα τὰ νερὰ καὶ τὰ ποτάμια πίνεις
πιὲ τὰ δάκρυά μας πλατύτερη νὰ γίνης.
Δύο τρεῖς ἡμέρας ἤμεθα στὴν ἄμμο ἁπλωμένοι
κατόπι εἰς γιουρτχανάδες (18) ἐμπήκαμε οἱ καϋμένοι.
Ἄλλους τοὺς πᾶν' εἰς Ὁμουρδζᾶ τσιφλίκι, μὲ μαῦρα δάκρυα
καὶ οἱ πλούσιοι ἠῦραν σπίτια στὴ Ἡράκλεια.
Ἐδῶ ποῦ μᾶς ἐφέρανε ἐτάζανε ψωμὶ
κι' οἱ ἄνομοι δὲν ἔδωσαν οὔτε βουκιὰ ψωμί.
Γιὰ ὅρκο μᾶς ἐδόκανε τὴν κάθε μιὰ ψυχή,
τριακόσια δράμια στάρι καὶ ὄχι ψωμί.
Πέρνουνε ἡ γυναῖκες τὰ ροῦχα τὰ καλὰ
κρυφὰ πᾶνε νὰ τὰ πουλήσουν μέσ' τὴν Σηλυβριά. (19)
—Εἴθε ὁ Πανδοδύναμος νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ
μικρὴ μεγάλη κι' ἄμοιρη καρδία νὰ ἡμερώσῃ.
Γιατὶ εἶνε μέγας ὁ Θεός, αὐτὰ ποῦ μελετᾶμε :
«Πάλιν μὲ χρόνους μὲ καιροὺς πάλι δικά μας θἄνε».
Εἰς τὸ Σουλτὰν τσιφλίκ' καθήσαμε πενῆντ' ὀκτὼ ἡμέρες,
ἔπειτα ἤλθε διαταγὴ νὰ χωρίσουμε ὁ καθ' ἕνας.
Ἄλλους τοὺς πάν' εἰς Ἡράκλεια καὶ ἄλλους εἰς Τσορλοῦ
καὶ ἄλλους μὲ βαπόρια τοὺς πᾶν' στ' ἀντικρυνά. (20)
Σουλτὰν Τσιφλὶκ ἀφήσαμε, γλυτώσαμε τὴν πεῖνα
ἔξω ἀπὸ τὴν Τσορλοῦ φθάσαμε μᾶς κάνουν καραντίνα
Ἡ καραντίνα ἤτανε δύο ὧρες μακρυά,

---

(14) Αὐτ. στίχ. 108—109.
(15) Αὐτ. στίχ. 110—111.
(16) Χωριὸ παραθαλάσσιο μεταξὺ Σηλυβρίας καὶ Ἡρακλείας.
(17) «Θρᾳκικὰ» Β' σ. 209 στιχ. 121-127.
(18) Κτίρια ὅπου ἔκαμναν τὰ γιαούρτια.
(19) «Θρακικὰ» Β' σ. 210 στιχ. 130-133.
(20) Αὐτ. σελ. 146 147.

ξεφόρτωσαν τὰ ροῦχά μας μέσα στὴ ἐρημιά.
Στὴν Τσόρλου ὅλοι ἔτρεχαν ἀμάξια γιὰ νὰ βροῦνε,
τὰ ροῦχα νὰ φορτώσουνε γιὰ νὰ μὴ βράδυαστοῦνε,
Ἀλλὰ, πολλοὶ ἐξημερώθησαν ἐκεῖ στὴ καραντίνα,
τοὺς ἔδερνε τὸ κρύο, ἡ βροχὴ, τοὺς ἔδερνε ἡ πείνα.
Ἡ καραντίνα ἔγεινε χωρὶς καμμιὰ ἀρρώστεια
μόνον νὰ μᾶς παιδεύουνε, γιὰ νὰ μᾶς πάρουν γρόσια.
Μὲ πίκρες καὶ μὲ βάσανα, μὲ δάκρυα καὶ πεῖνα
ὅλα τὰ χωριὰ περάσαν ἀπὸ τὴν καραντίνα !
Τέλος μᾶς ἐρρίξανε ὅλους μεσ' τὴν Τσόρλου
κανέναν δὲν τὸν ἔμελλε γιὰ νὰ μᾶς πᾶν' ἀλλοῦ.
Τὰ σπίτια ὅλα γέμισαν, τὰ μαγαζιά, σχολεῖα,
ἐγέμισαν οἱ δρόμοι ὡς καὶ ἡ ἐκκλησία.
Τοὺς δρόμους ὅλους τρέχουν, τὰ ροῦχά τους πωλοῦν,
παράδες γιὰ νὰ πάρουν ψωμὶ διὰ νὰ βροῦν,
Τ' ἀλεῦρι δέκα γρόσια ἔχει ἡ ὀκᾶ
κ' ἐκεῖνο τὸ πωλοῦνε μὲ τὸν βεσικᾶ. (21)
Τὴν 'μέρα ἕνα ταγήνι (22) δίδουν μισὴ ὀκᾶ
μᾶς πέρνουν δύο γρόσια στὴν κάθε φαμιλιά.
Γιατὶ πολλοὶ ἀπέθνησκαν στοὺς δρόμους ποὺ γυρνοῦσαν
ἀπὸ τὴν πεῖνα ἔπεφταν καὶ ἄλλοι λιγοθυμοῦσαν.
Χωρὶς θυμίαμα καὶ κερί, χωρὶς παπᾶ τοὺς θάφταν,
γυναῖκες τοὺς σηκόνανε καὶ μοναχές τους σκάπταν.
Τσόρλου σκληρή, Τσόρλου πικρή, Τσόρλου φαρμακερή!
ἐχώρισες ἀδέλφια, μητέρα ἀπ' τὸ παιδί!
Γιατὶ πολλοὶ ποθάναν 'πὸ κρύο κ' ἀπὸ πεῖνα
κι' ὅλοι ἔφευγαν μακρυὰ νὰ βροῦν ἐλευθερία.
Οἱ πλούσιοι ἔταζαν παράδες καὶ ἐπέρναν βεσικὰ
καὶ οἱ πτωχοὶ πουλοῦσαν τὰ ροῦχα στὰ τσαρσιά, (23)
Ἄλλοι ἔφυγαν στὴν Πόλι καὶ ἄλλοι στὰ Ἑλληνικὰ
κι' ἄλλοι στὴν Ρουμανία νὰ φᾶν' χορταστικά.

Ὑπὸ Σκοπιανῆς κόρης

Η ΠΕΙΝΑ.

Στὰ χίλια ἐνιακόσια ἔτος δέκα ἕξη
Τουρκία ἐβουλήθηκε τὸν κόσμο νὰ παιδέψῃ.
Ἐβουλήθηκαν οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ
νὰ παιδέψουν τοὺς ἀνθρώπους, ὅλους τοὺς Χριστιανούς.
Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς ἐγράψω τὶ παιδεία φοβερὴ

---

(21) Λ. Τ. δελτίον.
(22) Λ. Τ. σιτηρέσιον
(23) Λ. Τ. Ἀγορά.

ποῦ παιδεύουν τὶς ἀνθρώποι καὶ μεγάλοι καὶ μικροί.
Θέλω νὰ σᾶς διηγηθῶ τὰ βάσανά μας ὅλα,
μὰ ἂν τὰ γράψω στὸ χαρτί, δὲ θὰ τὰ πάρ' ἡ κόλλα
Νὰ ἦταν οὐρανὸς χαρτὶ κι' ἡ θάλασσα μελάνη
νὰ ἔγραφα τὰ πάθη μας καὶ πάλι δὲ μὲ φθάνει.
Τὰ πάθη μας ἂν βουληθῇ κανεὶς γιὰ νὰ τὰ λέγῃ
πρέπει ἡ γλῶσσα νὰ λαλῇ καὶ ἡ καρδιὰ νὰ κλαίγῃ.
Πρώτη σᾶς κάνω τὴν ἀρχὴ τὰ πάθη μας νὰ λέγω
πῆρα κοντύλι καὶ χαρτί, νὰ γράφω καὶ νὰ κλαίγω,
θέλω νὰ σᾶς διηγηθῶ ὅλα τὰ βάσανά μας
νὰ φανερώσω τὰ κρυπτὰ ποῦ ἔχει ἡ καρδιά μας.
Ἂν σᾶς εἰπῶ καταλεπτῶς ὅλη τὴν ἱστορία
θὰ μείνετε ἐκστατικοί, ὅλοι σὲ ἀπορία.
Πῶς λοιπὸν νὰ ἀρχινήσω τώρα νὰ σᾶς διηγηθῶ
ὅπου νοῦς μου δὲν τὸ φθάνει τέτοιον κίνδυνο φρικτό.
Ἂς ἀφίσω τ' ἄλλα ὅλα νὰ σᾶς πῶ γιὰ τὸ ψωμὶ
ὅπου ὑποφέρουν κόσμος, μέρα νύχτα νηστικοί.
Σεισμούς, πολέμους πάθαμε, σφαγὴ φοβερωτέρα,
ἡ πεῖνα μᾶς ἐφάνηκε 'πο ὅλα χειροτέρα.
Δὲν εἶναι μέρες δυὸ καὶ τρεῖς, δὲν εἶνε ἕνα μῆνα.
μόν' εἶναι καθημερινῶς, παντοτεινὴ ἡ πεῖνα.
Κόσμος γενῆκαν ἀσκηταὶ καὶ τρῶνε χορταράκια,
κούσιτα (1), φροκαλόσπορα, ὅλα πικρὰ φαρμάκια.
Ὅσα πικρὰ καὶ ἄσχημα ὅλα μᾶς τὰ ταῖσαν
πήρανε τὰ ροῦχά μας γυμνοὺς μᾶς ἀφίσαν.
Ἐλεεινοὶ καὶ ἄθλιοι ἐμείναμ' οἱ καϋμένοι
τὸ τέλος μας δὲν ξεύρουμε τὸ τὶ θὰ ἀπογένῃ.
Στὰ χίλια ἐνεακόσια, ἔτος δέκα ἕξη
ὁ κόσμος ἐσκοτίνιασε γιὰ μᾶς καὶ δὲν θὰ φέξει.
Ὅλος ὁ κόσμος σκοτεινὸς κι' οἱ ἄνθρωποι λυπημένοι
ἔξω 'πὸ τὰς οἰκίας τους γυμνοὶ καὶ πεινασμένοι.
Ὅλοι, πτωχοὶ καὶ πλούσιοι, ὅλοι στερηθῆκαν,
ὅλοι τὶς πόρτες πιάσανε καὶ κατηγορηθῆκαν.
Γιὰ τὸ ψωμὶ θαμάζετε ὁ κόσμος τί νὰ κάνῃ,
μὲ τὸν παρᾶ πηγαίναιε ψωμὶ διὰ νὰ βροῦμε
καὶ πάλι μᾶς ἐδέρναν καὶ μᾶς κατηγοροῦνε.
Ὑπομονὴ ποῦ κάνουμε ὡσὰν αὐτὸ τὸ χῶμα,
ποῦ τὸ πιτοῦν καὶ δὲ μιλεῖ γιατὶ δὲν ἔχει στόμα.
Μὲ τοὺς ἐχθροὺς παλέβουμε, μὲ τ' ἄγρια θηρία
κι' ἀπὸ κανένα δὲν ἔχουμε καμμιὰ παρηγορία.
Ἀλλοίμονον πλέον σὲ μᾶς, δὲν βρίσκεται βοτάνι,
οὔτε κανένας ἰατρὸς τὰ πάθη μας νὰ γιάνῃ.
Θεέ μου Παντοδύναμε, ἐλέησε καὶ σῶσε,
κανεὶς δὲν βρίσκεται νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ;

---

(1) Λ. Τ. Καναρόσποροι.

Ἡμᾶς πλέον μᾶς ἄφισαν σ' ἕνα πλατὺ κανάλι,
ὡσὰν ἡμᾶς πολυπαθεῖς στὸν κόσμο δὲν εἶν' ἄλλοι.
Πῶς πασχίζουνε τὰ πλοῖα στὴ φουρτούνα σὰ βρεθοῦν
ἔτσι κινδυνεύει ὁ κόσμος καὶ κοντεύουν νὰ χαθοῦν.
Ὅπως κινδυνεύ' ὁ ναύτης σὲ φουρτούνα σὰ βρεθῇ
ἔτσι κινδυνεύ' ὁ κόσμος ἡ ζωή του νὰ χαθῇ.
Ὁλοτελῶς χαθήκαμεν καὶ εἴμεθα χαμένοι
καὶ μείναμεν ἐλεεινοὶ καὶ καταφρονεμένοι.
Χάσαμε τὰς ἐλπίδας μας σάν τὸ δεντρὶ τὰ φύλλα
ὁποῦ τὰ πέρνει ὁ ἄνεμος καὶ φαίνονται τὰ ξύλα.
Ἀκόμη φέτος θά σᾶς πῶ, τίποτες ἂν δὲν γένῃ
ξέβρετε ὅτι εἴμεθα ὅλοι τελειωμένοι.
Θεέ μου Παντοδύναμε, κύταξε τοὺς καϋμούς μας,
κύταξε τοὺς βασάνους μας καὶ ἀναστεναγμούς μας.
Γιατί, Χριστέ, μᾶς ξέχασες καὶ δὲν μᾶς ἐνθυμεῖσαι
καὶ τόσο μᾶς ἐμίσησες καὶ δὲν μᾶς ἐλυπᾶσαι ;
Γιατί, Χριστέ, ἀπόστρεψες 'πὸ μᾶς τὸ πρόσωπό σου
καὶ τόσου κατηγόρησες τὸ πλάσμα τὸ δικό σου ;
Γιατί, Χριστέ, μᾶς ἔρριξες σὲ τόση δυναστεία,
καὶ μᾶς παιδεύουν οἱ ἐχτροὶ δὲν εἶνε ἁμαρτία ;
Ἐὰν καὶ δὲν λυπᾶσαι μᾶς, λυπήσου τὰ παιδάκια,
τὶς χῆρες καὶ τὰ ὀρφανὰ ποῦ κλαῖνε στὰ σοκάκια.
Κλαῖνε καὶ τρέχουν γιὰ ψωμὶ, μὰ τὸ ψωμὶ δὲν βρίσκουν
καὶ κάθε 'μέρα δυστυχεῖς ἀδίκως ἀποθνήσκουν
Ἀχ ἀλλοίμονον ἔχει τιμὴ πολὺ μεγάλη τὸ ψωμί,
σ' ἐκείνους ποῦ πεινοῦνε.
Τί δυστυχία ἐλεεινὴ, τί φοβερὰ τρομάρα,
ὅλος ὁ κόσμος γενικῶς πρέπει νὰ βάλουν μαῦρα.
Ὅλου τοῦ κόσμου ἡ καρδιὲς βρίσκονται λυπημένες,
διότι πλέον μείναμε 'πὸ ὅλα στερεμένες.
πρῶτον ἀπὸ τὰς οἰκίας τους, δεύτερον 'πὸ τὴν τροφή τους
τρίτον 'πὸ τοὺς ἀνθρώπους τους ποῦ χάσαν τὴν ζωή τους.
Θάνατος πρέπει εἰς ἐμᾶς χωρὶς ἀμφιβολία,
παρὰ νὰ εἴμεθα στὰ βάσανα, οὲ τέτοια δυστυχία.
Μέσ' στὴν Τουρκία εἴμεθα ὅλοι περιπλεγμένοι
καὶ πλέον δὲν ἠξεύρομεν τὸ τέλος τὶ θὰ γένῃ.
Θεέ μου Παντοδύναμε, ἐσὺ νὰ μᾶς ἐσώσῃς
καὶ ἀπὸ τοῦτον τὸν λιμὸν νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃς.
Ὡς τέκνα σου λυπήσου μας καὶ ὡς δούλους σου σπλαχνίσου.
Συγχώρησέ μας, Κύριε, καὶ παῦσε τὴν ὀργή σου.
Ναὶ, Κύριε, γνωρίζομεν ὅλα τὰ σφάλματά μας
διότι δὲν φυλάττωμεν καλῶς τὰς ἐντολάς μας.
Ναὶ, Κύριε, τὸ ξεύρομεν καὶ τὸ ὁμολογοῦμεν
ὅτι πάντες σὲ πταίομεν καὶ σὲ ἀνησυχοῦμεν.
Ἀλλὰ ἐσὺ ὡς ἀγαθὸς πάλιν συγχώρησέ μας
κι' ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ γλήγορα γλύτωσέ μας.

Δέξαι, Θεέ μου, δέησι ἀπ' ὅλον τὸν λαόν σου
καὶ μὴ τὸ βασανίζεις πιὰ τὸ πλάσμα τῶν χειρῶν σου.
Πολὺ σᾶς ἐπιβάρυνα μὲ τὶς πολυλογίες
ἀλλὰ ὑέλω νὰ ξεύρετε δι' ὅλες τὶς αἰτίες
καὶ νὰ καταλάβετε τὰ ὅτι μᾶς ἐκάνουν,
ὅτι πασχίζουν ζουντανοὶ στὸν Ἅδη νὰ μᾶς βάλουν,
Γι' αὐτὸ λοιπὸν σᾶς 'μολογῶ γιὰ ὅλα τὰ συμβάντα,
ὅπου μᾶς ἐσυνέβησαν καὶ τά χουμε διὰ πάντα.
Τὸ φοβερὸν δυστύχημα ποῦ μᾶς συνέβη τώρα,
ποτὲ δὲν ἠκολούθησε στὴν ἰδική μας χώρα
Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς ἐγράψω τὶ παιδίες καὶ καϋμούς,
ὅπου ὑποφέρ' ὁ κόσμος ἀπὸ τοὺς 'Οθωμανούς.

Σουλάννας Σταματίου, Τυρολινᾶς.

ΤΟ ΓΚΡΕΜΙΣΜΑ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ ΤΗΣ ΣΗΛΥΒΡΙΑΣ

Σηλυβριά, τὸ κάστρο σου εἶναι πολὺ μεγάλο
γιὰ τοῦτο ἐπεθύμησα τραγοῦδι νὰ τὸ βγάλω.
Νὰ δῆτε τί ὑπέφερα ποῦ ἤμουν στρατιώτης
ποῦ ἔφθειρα τὰ νειάτα μου τῆς τρυφερῆς μου νειότης.
Πολὺ τὸ ἐπαινούσανε Σηλυβριᾶς τὸ κάστρο
κι' ὅλοι τὸ θεωρούσανε σὰν τ' οὐρανοῦ τὸ ἄστρο.
Διαταγὴ ἐδόθηκε, πρέπει νὰ τὸ γκρεμίσουν (1)
καὶ μέσα στὰ θεμέλια του πρέπει νὰ μὴν ἀφίσουν.
Γιατὶ ἀνάγκη εἶχανε πέτρα γιὰ νὰ προφθάσουν,
γιατὶ οἱ δρόμοι χάλασαν καὶ πρέπει νὰ τοὺς σιάξουν.
Φυκιάρι, καζμὰ (2) καὶ μὲ βαρειὸ κτυποῦνε ὁλημέρα,
τὶ ἔφταιξα ὁ δυστυχὴς σὲ τούτηνα τὴν σφαῖρα;
'Εκεῖ ὁποῦ σκεπτόμουνα κι' ἔλεγα τὶ νὰ κάμω,
εὐθὺς μὲ ἀνεβάζουνε εἰς τὸν καλὲ (3) ἐπάνω
'Ολη τὴν μέρα στὴ δουλειά, τὸ βράδυ κάνω ντέρσι (4)
κι' ἡ πρώτη τους διαταγὴ γιὰ νὰ φοροῦμε φέσι.
'Η καραβάνα ἤτανε σοῦπα μὲ μπλιγοῦρι
τὸ βράδυ εἴχαμε κουκιὰ κι' ἐκεῖνα μ' ἀναποῦρι.
Χιλίαρχος, τσαούσηδες (5) ἤτανε 'Αραπάδες

(1) Τὰ τείχη κατεδάφισε τὸ 1905 τῷ Αον ἀμελὲ ταμπουροῦ (ἐργατικὸν τάγμα) Μακροχωρίου διὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ ὑλικά του διὰ νὰ στρωθῇ ὁ ἁμαξωτὸς δρόμος Μεγάλου Τσεκμετζέ—Σηλυβριᾶς—Τυρολλώης, ὅστις καὶ δὲν ἐπερατώθη.

(2) Λ. Τ. Σκαπάνη.

(3) Λ. Τ. Τείχη.

(4) Λ. Τ. Διδασκαλία.

(5) Λ. Τ. Λοχίας.

οἱ ἄτιμοι μᾶς κάνανε καὶ κλάψανε μανάδες.
Ὅλο μὲ ξύλο, μὲ βρυσιὲς ἤτανε ἡ προσταγή τους
τοὺς εὔχομαι ἀπὸ καρδιᾶς νὰ τῶβρουν στὴ ψυχή τους.
Στὴν κόλασι νὰ τοὺς ἰδῶ νὰ καίουντ' ὁλημέρα
γιατὶ πολλὰ μᾶς κάνανε σὲ τούτηνα τὴ σφαῖρα.

Μᾶς ἔλιωσαν οἱ ἄθλιοι ἐπάνω στὸ ποδάρι,
ὁ αἴτιος ποῦ ἔγινε ὁ διάβολος νὰ τὸν πάρῃ.
Ὅλο μὲ ἄχ, καὶ μὲ τὸ βάχ, δουλεύαμ' οἱ καϋμένοι,
τὸ βράδυ ἐπιστρέφαμε στὸν ἴδρω βουτημένοι.
Στὸν ἴδρω καὶ στὰ βάσανα καὶ μέσ' τὰ καταφρόνια
ἤτανε τῆς τύχης νὰ τραβῶ σὲ τούτανα τὰ χρόνια.
Νομίζεις κι' ἤταν ἐκ Θεοῦ ἡ πέτρες νὰ σκληραίνουν
νὰ τὶς κτυπᾶς μὲ τὸ σφυρὶ κι' ἐκεῖνες νὰ μὴ σπάνουν.
Νάξευρες, μανοῦλά μου, πῶς κάνω τὸ νυχτέρι
πῶς ξημεροβραδυάζουμαι μὲ τὸ σφυρὶ στό χέρι.

Τόσα εἶναι τὰ μαρτύρια ποῦ τοῦ Χριστοῦ περάσαν
κορμιὰ σὰν τριαντάφυλλα τὰ κάναν καὶ γεράσαν.
Ἂν πήγαινες στὸν ἰατρὸ νὰ πῇς τὰ βάσανά σου
αὐτὸς ὁ ἀφιλότιμος ἔβριζε τὰ παιδιά σου.
Εἴχαμε κι' ἄλλη μιὰ δουλειά, δουλεύαμ' στὰ βαγκόνια
ὡσὰν τὸ τραῖνο μὲ φωτιὰ ποῦ πάει μέσ' τὴν Κόνια (1).
Εἴχαμε κι' ἕνα Νούφριο ἔπαιζε μπουραζάνι (2).
κι' ὅλη τὴν μέρα ὁ δυστυχὴς τραβοῦσε ραμαζάνι (3).
Δὲν ἔφθανε ἡ πεῖνά του κι' ὅλα τὰ βάσανά του
ποῦ στὸ σοκάκι ἔμειναν τὰ δυστυχῆ παιδιά του,

πηγαίναμε εἰς τὴν δουλειὰ μᾶς ἔπαιζε τὸ μάρσι
κι' ἐκεῖνος ἀπ' τὴν συλλογὴ κόντευε νὰ τὰ χάσῃ.
Ἀπὸ τὴν νύχτα στὴ δουλειὰ ποῦ τὰ πουλιὰ κοιμοῦνται,
αὐτοὶ οἱ ἀφιλότιμοι Θεὸ πειὰ δὲν φοβοῦνται,
ὑμώνει ὁ χιλίαρχος, ὁ γιοὺζ μπασῆς (4) κτυπάει
ὁ ὂν μπασῆς (5) κλωτσοβολᾶ κι' ὁ ἰατρὸς γελάει.

---

(1) Τὸ Ἰκόνιον.
(2) Λ. Τ. σάλπιγξ.
(3) Λ. Τ. Νηστεία.
(4) Λ. Τ. Ἑκατόνταρχος.
(5) Λ. Τ. Δεκανεύς.

ΚΩΣΤΗΣ ΙΓΝΑΤΟΓΛΟΥΣ (1).

Οἱ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ Γένους ἀγῶνες διεξήχθησαν κυρίως εἰς ὀρεινὰς καὶ ἀπομακρυσμένας ἐκ τῆς τουρκικῆς πρωτευούσης ἐπαρχίας, ὅπου ἦτο δυνατὸν νὰ εὐδοκιμήσουν περισσότερον. Δὲν ἦσαν ὅμως σπάνιαι αἱ ἐθνικαὶ ἐξεγέρσεις καὶ εἰς κεντρικώτερα σημεῖα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἐπεδίωκαν μὲ τὴν αὐτὴν λαχτάραν ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸν ἀνυπόφορον ζυγὸν τῶν Ὀθωμανῶν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ ταύτην εἶναι ἀξιοσημείωτος ἡ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Θράκῃ ἐμφάνισις τοῦ Ἰγνάτογλου ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσεν τῆς Ἑλλάδος· διότι μαρτυρεῖ ὅτι ἡ ἐπαναστατικὴ ἰδέα εἶχε διατρέξει ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον καὶ ἐζωντάνευσε τὸ αἴσθημα τῆς ἐλευθερίας, τὸ ἔμφυτον εἰς τὴν καρδίαν κάθε Ἕλληνος.

Ὁ Ἰγνάτογλους Κωστῆς ἐγεννήθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν κωμόπολιν Τσαντὼ τῆς ἐπαρχίας Σηλυβρίας, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἕτερον ἐπώνυμόν του Τσάνταλης. Οἱ γονεῖς του ἦσαν ἐκεῖ γεωργοὶ καὶ αὐτὸς δέ, ἀφοῦ ἔμαθεν ὀλίγα γράμματα, ἔγινεν εἰς τὴν νεανικήν του ἡλικίαν καρραγωγεύς. Ἀλλὰ τὸν νεαρὸν ἐκεῖνον χωρικὸν διέκρινε μεταξὺ τῶν ὁμοχωρίων του παράστημα ἀρρενωπὸν καὶ φρόνημα ἐλεύθερον, ὥς ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν μποροῦσε ν' ἀνεχθῇ τὰς ἀκαταπαύστους αὐθαιρεσίας τῶν Τούρκων, ἕως ὅτου ἕνα σύνηθες, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπεισόδιον, τὸν ἔκαμε μίαν ἡμέραν νὰ ξεσπάσῃ, νὰ ἐπιδοθῇ εἰς ὅ,τι προωρίζετο.

Εἶχεν ὑπάγει κάποτε εἰς τὸν πεταλωτὴν τὸ ἄλογόν του, διὰ νὰ τὸ πεταλώσῃ. Μόλις δὲ ὁ τεχνίτης ἐκάρφωσε πέταλα εἰς τὰ δύο πόδια τοῦ ζώου, παρουσιάσθη ἕνας Τοῦρκος, ὁ ὁποῖος τὸν ἠνάγκασε μὲ ὕβρεις βαρείας νὰ σηκώσῃ τὸν ἵππον τοῦ γκιαβούρη, καὶ νὰ πεταλώσῃ τὸν δικόν του. Ἡ ὀλιγόλεπτος ἐκείνη σκηνὴ ἀναπαρίστανεν ἐν περιλήψει ὁλόκληρον τὸ δρᾶμα τοῦ ἀλυτρώτου ἑλληνισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἔβλεπε μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του ὁ Κωστῆς νὰ δέχεται τὰ σκληρὰ κτυπήματα τῶν Τούρκων, ἤκουε τοὺς κρυφούς του στεναγμοὺς καὶ καταληφθεὶς ἀπὸ τὴν ἱερὰν ἀγανάκτησιν ἐσκότωσε πάραυτα τὸν βάρβαρον ἐκεῖνον ἀγᾶν καὶ κατέφυγεν εἰς τὰ ὄρη τῆς Στράντζας. Ἀφοῦ δὲ ἐσχημάτισεν ἐκεῖ ἕνα μικρὸ καπετανᾶτον ἀπὸ μερικὰ διαλεκτὰ παλληκάρια, ἤρχισεν ἐξοντωτικὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν κυριάρχων, τοὺς ὁποίους κατεδίωκε συχνὰ καὶ μέσα εἰς τὰ κέντρα των, ὅπου ἐπε-

---

(1) Ὅρα καὶ σ. 43 τοῦ παρόντος τεύχους (Ταμβακίδου).

χείρει παρατόλμους ἐπιδρομάς. Τόσον δὲ τρόμον ἐνέσπειρεν εἰς αὐτοὺς, ὥστε τ' ἀποστελλόμενα πρὸς καταδίωξίν του ἀποσπάσματα δὲν ἐπήγαιναν ἐκεῖ, ὅπου ὑπῆρχε πιθανότης νὰ συναντήσουν τὸν « Κιουτσοὺκ Μοσκὸβ », ὡς ἀπεκάλουν χαρακτηριστικῶς τὸν Κωστῆ, διότι μὲ τὴν σκοπευτικήν του δεινότητα καὶ μὲ τὸ καταπληκτικόν του θάρρος τοὺς ἔκαμνε τὴν ἐντύπωσιν Ρώσου πολεμικοῦ ἀρχηγοῦ.

Δυστυχῶς ἡ γεωγραφικὴ τῆς Θράκης θέσις δὲν ἐπέτρεπε ν' ἀνάψῃ μεγάλη πυρκαϊὰ ἀπὸ τὸν μικρὸν αὐτὸν σπινθῆρα, κ' ἔτσι τὸ κίνημα τοῦ Ἰγνάτογλου ἦτο μοιραῖον νὰ μὴν ἁπλωθῇ. Ἐν τούτοις, οἱ Ἕλληνες τῶν παρὰ τὴν Μαύρην Θάλασσαν τμητάτων τῆς Θράκης εἶχαν ἀποκτήσει ἕνα θερμότατον προστάτην, ὁ ὁποῖος δὲν ἐκηλίδωσε ποτὲ τὸ στάδιόν του μὲ λῃστείας, εὐεργετοῦσε τοὺς πτωχοὺς Χριστιανοὺς καὶ Μουσουλμάνους, καὶ ἐπὶ δέκα περίπου ἔτη κατεδίωκε τοὺς ἀπλήστους γαιοκτήμονας, τοὺς αἱμοχαρεῖς Τουρκαλβανοὺς τσελιγκάδες καὶ ὅλους ἐν γένει τοὺς τυρρανίσκους τῆς ὑπαίθρου, ἕως ὅτου συλληφθεὶς μὲ προδοσίαν, ὀλίγον μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ἀπηγχονίσθη εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τῆς γενετείρας του Τσαντῶς. Ἀλλὰ τὸ ὄνομά του δὲν ἐξηλείφθη ἀπὸ τὴν εὐγνώμονα μνήμην τῶν Θρακῶν, τὰ διάφορα δὲ τραγούδια μὲ τὰ ὁποῖα τὸν ἐξύμνησεν ἡ λαϊκὴ Μοῦσα ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ γενναιόψυχος ὁπλαρχηγὸς δικαιοῦται νὰ καταλάβῃ κάποιαν θέσιν μεταξὺ τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἐλευθερίας, διότι εἶχεν ἀφιερώσει τὴν ζωήν του εἰς ἕνα ἰδανικὸν, πῶς νὰ ἐξαφανίσῃ τοὺς Τούρκους καὶ νὰ χαρῇ ἐλευθέραν τὴν θρακικὴν πεδιάδα μ' ἑλληνικὴν τὴν πλουσίαν της βλάστησιν.

Νὰ πιάσω Τούρκους σὰν τραγιὰ στὴ σούγλα νὰ τοὺς ψήσω,
Νὰ διῶ ἑλληνικὸ φυτὸ, κ' ὕστερις νὰ πεθάνω.

Ἐν Ξάνθῃ τῇ 14ῃ Ἰανουαρίου 1931

ΦΩΤΙΟΣ Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ.

Τραγούδια τοῦ Ἰγνάτογλου (1)

1

Πότε θὲ νἄρθ' ἡ ἄνοιξη, νάρθῃ τὸ καλοκαῖρι, Κωστῆ μου,
Κωστῆ μου Τσάνταλη,
ὁποῦ ἀνθίζουν τὰ βουνά, καὶ πρασινίζει ὁ κάμπος, Κωστῆ μου,
Κωστῆ Ἰγνάτογλου,
Νὰ βγάλω τὰ ποδήματα, νὰ βάλω τὰ τσαρούχια, Κωστῆ μου,
Κωστῆ μου Βοϊδόβα.

(1) Τὰ τρία πρῶτα ἀπεστάλησαν παρὰ τοῦ κ. Φωτ. Ἀποστολίδου, τὸ τέταρτον παρὰ τῆς Κας Ἑλπιν. Σαραντῆ.

Νὰ πάρω τὸ τουφέκι μου, νὰ βάλω τὸ σπαθί μου, Κωστῆ μου,
Κωστῆ μου Τσάνταλη.
Νὰ πάρω δίπλα τὰ βουνά, τῆς Στράντζας τὰ Μπαλκάνια, Κωστῆ μου,
Κωστῆ μου Ἰγνάτογλου,
Καὶ νὰ σφυρίζω κλέφτικα, νὰ μαζωχτοῦν οἱ κλέφτες, Κωστῆ μου,
Κωστῆ μου Βοϊβόδα.
Νὰ πιάσω Τούρκους ζωντανούς, στὴ σούγλα νὰ τοὺς ψήσω, Κωστῆ μου,
Κωστῆ μου Τσάνταλη
Νὰ διῶ ἑλληνικὸ φυτό, κι' ὕστερα ἂς πεθάνω, Κωστῆ μου,
Κωστῆ μου Ἰγνάτογλου.

2

Πότε νἀρθῇ ἡ ἄνοιξη, νἀρθῇ τὸ καλοκαῖρι, Κωστῆ μου
Κωστῆ μου Τσάνταλη.
νὰ πρασινίσουν τὰ βουνά, νὰ λουλουδίσῃ ὁ κάμπος.
Δόσμε, νενέ μ'. τὸ χέρι σου, πατέρα τὴν εὐχή σου,
καὶ πὲς ποῦ δὲν μὲ γέννησες, καὶ δὲν εἶμαι παιδί σου,
Νὰ βγάλω τὰ ποδήματα, νὰ ποδηθῶ τσαρούχια
Νὰ πάρω δίπλα τὰ βουνὰ καὶ δίπλα τὰ Μπαλκάνια
Νὰ βγάλω κλέφτικια σφυριά, νὰ μαζωχτοῦν οἱ κλέφτες,
Νὰ στήσω τὸ σπαθάκι μου, ποῖος θὰ τὸ πηδήσῃ
κεῖνον θὰ βάλουν βόϊβοδα, κεῖνον θὰ βάλουν πρῶτο.
Κι' ἡ μάνα του τὸν ἔλεγε καὶ τὸν παρακαλοῦσε:
Κωστῆ ν' ἀλλάξῃς ὄνομα, Κώστα νὰ μὴ σὲ λένε,
θὰ λάβῃς Τούρκου μαχαιριὰ καὶ τούρκικο μαρτίνι.
Καὶ τὸν Κωστῆ τὸν πιάσανε, πάνε νὰ τὸν κρεμάσουν.
Χίλιοι τὸν πᾶν ἀπὸ μπροστὰ καὶ τρεῖς χιλιάδες πίσω
Καὶ ὁ Κωστῆς πηγαίν' μπροστά, σὰ μῆλο μαραμένο.
Κι' ἡ μάνα του τοὺς ἔλεγε καὶ τοὺς παρακαλοῦσε.
Σ' ὅλες τὶς πόλεις τρέξετε, σ' ὅλους τοὺς κασαμπάδες
μὰ στ' Αὐδημιοῦ τὸν κασαμπᾶ ἐκεῖ νὰ μὴν τὸν πᾶτε:
γιατ' εἶναι ἡ Ἀγάπη του, γιατ' εἶναι ἡ Καλή του.
Καὶ κεῖνοι τὸν περάσανε κάτ' ἀπ' τὰ παραθύρια
Κ' ἐκείνη τὸν μιλοῦσε . . . . . .
—Ἐσύ 'σουν τὸ γιαλδίζι μου, ἐσὺ εἶσαι τὸ γιαλδίζι μ'
μήδ' ἀπὸ χίλιους πιάνουσαν μηδ' ἀπὸ δυὸ χιλιάδες
καὶ τώρα πῶς καὶ πιάσθηκες μὲ δυὸ μὲ τρεῖς νομάτους ;
—Ἀνάθεμα τὰ μάτια μου, ποὺ μὲ ἀποκοιμίσαν
καὶ ἤρθαν καὶ μὲ πιάσανε μὲ δυὸ μὲ τρεῖς νομάτους.
Μουστάκι μου μπουρμὰ μπουρμά, φρύδια μου γαϊτανένια
πῶς θὰ δεχτῆτε τὸ σκοινί, 'πὰ στῆς ὀξειᾶς τὸν κλῶνο ;
Γιά διὲς σκοινὶ πὰ λιγδωθῇ, κλῶνος ποὺ θὰ ραγίσῃ
ὡς τοῦ Κωστῆ μου τὸ κλωνὶ στὴ μαύρη γῆς θἀγγίξῃ.

3

Κωστῆ μου, ποῦ βραδυάζεσαι
Κωστῆ μου, ποῦ κοιμᾶσαι ;
—Στὴ φυλακὴ κοιμοῦμαι
καὶ δὲν τσακίζεται.
Ἔχει πόρτες σιδερένιες
καὶ χαλκάδες μπουρουντζένιες.
—Τραγούδησε, Κωστῆ μου,
νὰ διῇς ἐλευθεριά.
—Τόσες φορὲς τραγούδησα
καὶ λεφτεριὰ δὲν εἶδα
λεπτόκαρπο ἐφύτεψα
καὶ τὸν καρπό της ἔφαγα
καὶ λεφτεριὰ δὲν εἶδα.

4

Ἰγνάτογλους ὁ Βοϊβόντας τοὺς Τούρκους θανατώνει
καὶ τοὺς Ρωμιοὺς ἅμα ἀκούει, (1) πλαλεῖ καὶ τοὺς γλυτώνει.
Πότε θαλθῇ ἡ ἄνοιξις, πότε τὸ καλοκαῖρι
νὰ βγάλω τὰ ποδήματα νὰ σφίξω τὰ τσαρούχια,
νὰ πάρω δίπλα τὰ βουνὰ δίπλα τὸ μονοπάτι
νὰ πάγω στὸ Καρὰ Τεπέ (2) νὰ στήσω τὸ μπαϊράκι,
νὰ πίνω τὸ γλυκὸ κρασί, νὰ στρίβω τὸ μουστάκι.
Ἀϊντίστε νὰ πηγαίνουμε, ἀϊντίστε νὰ διαβοῦμε,
νὰ πᾶμε νὰ πατήσουμε Μεμὲτ ἀγᾶ κονάκι.
Πῆγαν καὶ τὸν ἐβρήκανε στὴν κλίνη ποῦ κοιμᾶται,
πικρὴ σαΐτα ρίξανε στὴ δεξιά του πλάτη.
Ποιὸς εἶναι ποῦ μὲ βάρεσε στὴ δεξιά μου πλάτη ;
—Εἶν' ὁ Κωστῆς Ἰγνάτογλους, ὁ πρῶτος μπαϊρακτάρης. (3)
—Μὰ ἐγὼ χαμπάρι (4) σ' ἔστειλα μὲ δέκα σοβαρῆδες (5),
πέντε νὰ φέρουν τὰ φλουριὰ καὶ πέντε τοὺς ἀϊναλῆδες. (6)

---

(1) Ἀντὶ «ἅμα ἀκούει», κατ' ἄλλην ὑπαγόρευσιν «ὅπου τοὺς δῇ».

(2) Ἀντὶ «Καράτεπε» κατ' ἄλλους «Καράκιοϊ» τοποθεσία παρὰ τὴν Τζαδὼ καὶ ἀντὶ τοῦ 6 στίχου κατ' ἄλλους : «νὰ στήσω τὸ βαϊράκι μου στῆς Στράντζας τὰ μπαλκάνια».

(3) Λ. Τ. Σημαιοφόρος.

(4) Λ. Τ. Εἴδησις.

(5) Λ. Τ. Ἱππεῖς.

(6) Λ. Τ. Φλουριὰ ἀξίας 80 γροσιῶν.

ΑΙ ΣΦΑΓΑΙ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ τεύχους ἐλήφθη παρὰ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ προέδρου τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ἀδριανουπόλεως κ. Δημ. Μελανίδου διατριβὴ διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἀδριανουπόλεως εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ 1821, ἐξ ἧς ἀποσπῶμεν τὸ φιρμάνιον, τὸ ὁποῖον ἀπέστειλεν ὁ Σουλτάνος πρὸς τὸν Νομάρχην Ἀδριανουπόλεως Δερβὶς Βέην διὰ τοῦ Μουσταφᾶ, ταχυδρόμου τοῦ Πρωθυπουργοῦ του, δι' οὗ παραγγέλλει τὴν ἄμεσον σύλληψιν καὶ θανάτωσιν τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ΣΤ :(1)

Καὶ ἐκ τῆς ἀποσταλείσης ἱστορικῆς ἀφηγήσεως τῆς καρατομήσεως τῶν προκρίτων Ἀδριανουπόλεως «κατὰ τὸ 1821» τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ κ. Ν. Παρασχίδου, ἀποσπῶμεν τὰ κατωτέρω:

Τὴν ἑσπέραν τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, προέβησαν οἱ Γενίτσαροι εἰς τὴν σύλληψιν τῶν παρόντων ἐν τῷ κελλίῳ τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως τῆς Ἀδριανουπόλεως Δημογερόντων καὶ τῶν ἐξεχόντων προκρίτων, ἐκ τῶν πέριξ

---

(1) Τὸ φιρμάνιον κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἀδριανουπόλεως εὑρέθη εἰς τ' ἀρχεῖα τοῦ Ἱεροδικαστηρίου Ἀδρ)πόλεως ἡ πιστή του δὲ μετάφρασις ἔχει ὡς ἑξῆς:
« Πρὸς τὸν Νομάρχην Ἀδριανουπόλεως Δερβὶς Βέην, υἱὸν Σεχσουβὰρ ἐκ τῶν Ἀρ-
« χιθυρωρῶν τῆς ὑψηλῆς μου Αὐλῆς (εἴη διαρκὴς ἡ δόξα αὐτῆ). Σὺ ὁ τιμῶν τὴν
« χορείαν τῶν εὐγενῶν καὶ δεδοξασμένων, ὁ πεπροικισμένος μὲ σπανίας ἀρετὰς καὶ
« ἔξοχον μεγαλοψυχίαν, ἐνδιαζόντως ἀξιωθεὶς τῆς μεγάλης εὐσπλαγχνίας τοῦ αἰω-
« νίου Βασιλέως, ἐν τῇ ἀφίξει τοῦ Ὑψηλοῦ τούτου φιρμανίου μου θὰ γνωρίσῃς τὰ
« ἑξῆς: Ἐπειδὴ ἐξηκριβώθη, ὅτι καὶ ὁ ἐκ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχείας
« τῶν Ρωμαίων ἀπολυθεὶς καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει ἐξορισθεὶς Κύριλλος, ὁ προκάτο-
« χος τοῦ φονευθέντος Πατριάρχου, ἐνέχεται ἐπίσης εἰς τὸ κίνημα τὸ παρασκευαζό-
« μενον μεταξὺ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Ἔθνους καὶ ἐδέησε νὰ ἐξαλειφθῇ καὶ οὗτος ἐκ τοῦ
« προσώπου τῆς γῆς πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ἄλλων, ἐξέδωκα μυστικῶς τὸ ὑψη-
« λὸν τοῦτο φιρμάνιον, δι' οὗ διατάσσω τὴν ἀπαγχόνισιν τοῦ εἰρημένου Κυρίλλου
« ἐντὸς τῆς Ἀδριανουπόλεως, μετὰ τῆς ἣν περιβάλλεται ἐνδυμασίας καὶ σοῦ ἀπο-
« στέλλω τοῦτο ἐσφραγισμένως διὰ τοῦ Μουσταφᾶ, ταχυδρόμου τοῦ Πρωθυπουργοῦ
« μου, μετὰ τῆς διαταγῆς ὅπως, ἅμα λάβῃς γνῶσιν τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ, σπεύσῃς
« καὶ συλλάβῃς αὐτοπροσώπως τὸν εἰρημένον Κύριλλον καὶ κρεμάσῃς αὐτὸν ἐντὸς
« τῆς Ἀδριανουπόλεως μὲ τὴν περιβολήν του,χωρὶς νὰ παράσχῃς τὴν ἐλαχίστην ὑπό-
« νοιαν εἰς οὐδένα καὶ εἰδοποίησης ἀνυπερθέτως εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν ἐκτέ-
« λεσιν τῆς διαταγῆς μου ταύτης. Φοβοῦ καὶ ἄπεχε τοῦ ν' ἀντιπράξῃς καὶ πρόσεξον
« νὰ συμμορφωθῇς τελείως πρὸς αὐτήν, καθότι εἶναι ἱερὰ καὶ ὑποχρεωτικὴ δι'ἅπαν-
« τας. Οὕτω καὶ εἰς τὸ ἱερόν μας σύμβολον πιστεύσατε».

τῆς πόλεως προαστείων, οὓς καὶ ἔρριψαν παραχρῆμα εἰς τὴν κυρίως φυλακήν, ὅπου ἐκρατοῦντο οἱ κακοῦργοι.

Οἱ προύχοντες, ἐξ ὧν διεκρίνετο ὁ ἐκ Φιλιππουπόλεως ἕλκων τὸ γένος πλούσιος, ὁ πολὺς καὶ μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας Νικ. Χ΄΄ Στάνογλου, Πρόεδρος τῆς Δημογεροντίας, μετὰ τὴν φυλάκισίν των συνῆλθον αὐτόθι εἰς σύσκεψιν περὶ τοῦ πρακτέου, ἐκτὸς τοῦ ἄνω Προέδρου των, ὃν οἱ Γενίτσαροι ἐκράτουν, τιμῆς ἕνεκεν, εἰς ἰδιαίτερον μέρος τῆς φυλακῆς κατάμονον. Μετὰ τὴν ἐν λόγῳ σύσκεψιν, συμφωνήσαντες ἔγραψαν μίαν γραφήν (1) ὅλοι ὁμοῦ ἐξ 26 ἀτόμων ὑπογράψαντες πρὸς τὸν τέως Πατριάρχην Κύριλλον Ἀδριανουπολίτην, τότε ἰδιωτεύοντα ἐν τῇ πατρίδι του καὶ ἐκπληροῦντα χρέη ἀντιπροσώπου τοῦ Ἀρχιερέως Ἀδριαν)πόλεως Δωροθέου τοῦ Πρωΐου, κληθέντος εἰς Κων)πολιν ὡς μέλους Συνοδικοῦ καὶ μὴ ἀντικατασταθέντος ἔτι ἕως τότε. Οἱ προύχοντες διὰ τῆς γραφῆς των ἔγραφον πρὸς τὸν Κύριλλον νὰ δωροδοκήσῃ ἁδρὰ τοὺς γενιτσάρους, καὶ ἐπιτύχῃ οὕτω τὴν ἀποφυλάκισίν των, καὶ ὅσα χρήματα ἤθελε δώσῃ, ἀμέσως ἤθελον τοῦ τὰ ἐπιστρέψῃ ἅμα ὡς ἐξήρχοντο τῆς φυλακῆς μὲ τὸ περιπλέον.

Ἀλλ' ὁ Κύριλλος λαβὼν τὴν γραφὴν των ἀντὶ νὰ ἐνεργήσῃ ὅπως τῷ ἔγραφον προέβη, δι' οὓς λόγους αὐτὸς ἐγνώριζε, νὰ δωροδοκήσῃ ἀπ' εὐθείας τὸν τότε Μουσελίμην, Ὑποδιοικητὴν τρόπον τινά, τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ὁ δὲ κατάμονος διατελῶν προὔχων Νικ. Χῆ Στάνογλου ἠναγκάσθη ἐν ἀγνοίᾳ ὅλων νὰ προβῇ εἰς ἁδρὰν δωροδοκίαν τῶν ἐξεχόντων ἐκ τῶν Γενιτσάρων, τοὺς ὁποίους προσωπικῶς ἐγνώριζεν καὶ ἤλπιζεν ἄφευκτα νὰ ἀποφυλακισθῇ.

Ὅτε ὅμως ταῦτα ἐλάμβανον χώραν περὶ τὰ τέλη τῆς Μεγάλης ἑβδομάδος, ἦλθεν ἡ εἴδησις ὅτι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἤρχισεν ἤδη ὁ ἀπαγχονισμὸς τῶν συλληφθέντων Συνοδικῶν καὶ προὐχόντων κατοίκων, καὶ ὅτι ἐπίκειται καὶ ἡ κρεμάλα τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε΄ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα.

Ἅμα λοιπὸν ἔφθασαν αἱ εἰδήσεις αὗται ἐκ Κων)πόλεως ὁ τότε Μουσελίμης συνεκάλεσε τοὺς Γενιτσάρους εἰς συμβούλιον γιὰ τὸ ζήτημα τῶν ἐν φυλακῇ προυχόντων. Καὶ οἱ μὲν Γενίτσαροι, δωροδοκηθέντες ἀπ' εὐθείας παρὰ τοῦ Νικ. Χῆ Στάνογλου, ἐπέμενον μόνον αὐτὸν νὰ ἀποφυλακίσουν, ὡς πολὺ καλὸν καὶ ἥσυχον πολίτην, ὁ δὲ Μουσελίμης, δωροδοκηθεὶς παρὰ τοῦ Κυρίλλου, ὡς εἴπομεν διὰ λογαριασμὸν τῶν προυχόντων, ἐπέμενεν εἰς τὴν

---

(1) Ἡ γραφὴ αὐτῶν περισωθεῖσα παρὰ τοῦ πατρός μου Χῆ Ἰωάννου Παρασχίδου, ὅστις κατέγινε καθ' ὅλον τὸν βίον συγγράφων τὴν ἱστορίαν τῆς Θράκης μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ἀξίας μεγάλης, ἐκάη δυστυχῶς μετὰ πολλῶν χειρογράφων του καὶ τῆς βιβλιοθήκης ἐκ χιλίων τόμων εἰς τὴν μεγάλην πυρκαϊὰν τῆς Ἀδριανουπόλεως τῷ 1905.

ἀποφυλάκισιν ὅλων τῶν προυχόντων, ἐξαιρέσει μόνον τοῦ Νικ. Χ΄΄ Στάνογλου, ὃν ἔπρεπε νὰ κρεμάσουν. Ἐκ τῶν δύο δὲ αὐτῶν ἀντιθέσεων γνώμης δὲν ἠδύνατο, φυσικῷ τῷ λόγῳ, νὰ ἐπέλθῃ ποιά τις συνεννόησις καὶ ὁμοφωνία Διὰ τοῦτο ὀργισθέντες καὶ φιλονικήσαντες οἱ Γενίτηαροι μὲ τὸν Μουσελίμην ἠξίωσαν τὴν καρατόμησιν ἁπάντων τῶν 27, μηδενὸς ἐξαιρουμένου, καὶ διελύθη οὕτω τὸ συνελθὸν κατὰ τύπον μόνον Συμβούλιον καὶ ἡ ἀπόφασις ἐγένετο μετὰ χαρᾶς δεκτὴ παρ' ὅλων, προκειμένου νὰ λείψουν ἐκ τοῦ μέσου Χριστιανοὶ καὶ μένουν ὀλιγώτεροι.

Προέβησαν δὲ νὰ συλλάβουν καὶ τὸν ἰατρὸν Στέφανον Καραθεοδωρῆν ὅστις πρὸ τριῶν ἐτῶν εἶχεν ἐπιστρέψῃ ἐκ Πίζης τῆς Ἰταλίας, τελειώσας τὰς σπουδάς του καὶ ἐκάθητο εἰς τὴν πατρικήν μου οἰκίαν, θεῖος ὢν τοῦ πατρός μου καὶ ὅστις διὰ νὰ γλυτώσῃ ἐκρύφθη μεταξὺ τοῦ τοίχου τῆς πατρικῆς μου οἰκίας Χ΄΄ Ἰωάννου Παρασχίδου ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἕως ὅτου παρέλθῃ ἡ ἐνσκήψασα καταιγίς. Αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ Καραθεοδωρῆς, ἀφοῦ ἐκάθησε δώδεκα ὅλα ἔτη εἰς τὴν πατρικήν μου οἰκίαν, μετερχόμενος τὸν διδάσκαλον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Σχολήν, ἀνεχώρησεν εἶτα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφήσας τὴν βιβλιοθήκην καὶ ὅλα τὰ ἔπιπλά του

Τὴν Κυριακὴν λοιπὸν τοῦ Θωμᾶ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἀπὸ τὸ Πάσχα λίαν πρωῒ οἱ Γενίτσαροι παραλαβόντες ἐκ τῆς φυλακῆς ὅλους τοὺς κρατουμένους προκρίτους ἔφερον εἰς τὴν ἐνορίαν τοῦ Χριστοῦ, ὀλίγον ἀπεχούσης τῆς Παναγίας, ὅπου ἔκειτο ἡ οἰκία τοῦ Νικ. Χ΄΄ Στάνογλου, ἔναντι τῆς θύρας τῆς φερωνύμου ἐκκλησίας ἐξ Ἀνατολῶν. Ἀμέσως ἐγονάτισαν ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας τοῦ Νικ. Χ΄ Στάνογλου καὶ διέταξαν τὸν δήμιον (τζελάτην) νὰ πάρῃ τὴν κεφαλήν του. Φαντασθῆτε τώρα τοὺς θρήνους καὶ γόους τῆς γυναικὸς καὶ τῶν παιδιῶν τοῦ θύματος, ποὺ ἠκούοντο εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν μέχρι τῆς πατρικῆς μου οἰκίας. Ὁ δήμιος παίζων, τὸ πρῶτον ἐκτύπα ἐλαφρὰ τὴν μάχαιραν πρὸς τυραννίαν τοῦ θύματος. Καὶ εἷς γέρων Γενίτσαρος, τοῦ ὁποίου ἐξηντλήθη ἡ ὑπομονή, βλέπων τὸν δήμιον παίζοντα τῷ ἐπέπληξε λέγων «τί παίζεις, ἄθλιε, μὲ τὸ θῦμα; δὲν ξεύρεις ἡ μάχαιρα αὕτη μετ' οὐ πολὺν καιρὸν θὰ πέσῃ ἀμείλικτα ἐπὶ τῶν λαιμῶν μας ;» ὡσεὶ προβλέπων ὅπερ καὶ συνέβη μετὰ πέντε ἔτη. Καὶ ἀφοῦ ἀπεκεφάλισαν αὐτὸν οἱ Γενίτσαροι προυχώρησαν εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ Ἄστεως καὶ εἰς τὰ πέριξ τῆς πόλεως, ἀποκεφαλίζοντας κατὰ σειρὰν τοὺς προκρίτους.Τελευταῖος δὲ ἐξ ὅλων ἔμεινεν, ἀφοῦ παρέστη αὐτόπτης μάρτυς τῆς καρατομήσεως τῶν 27 προκρίτων, ὁ γενικὸς γραμματεὺς Δημ. Ζῶτος, ὅν, ὡς λίαν νέον, ἐπίτηδες ἐκράτησαν ἕως τὸ δειλινὸν μὲ σκοπὸν νὰ τὸν ἐξισλαμίσουν, ἐὰν ἐδέχετο, προσενεγκόντες καὶ δύο ὡραίας τουρκάλας διὰ νὰ τὸν προσελκύσουν,καὶ αἵτινες ἐφώναζον «ἔλα λυπήσου τὴ νιότη σου, καὶ πάρε μίαν ἀπ' τὰς δυό μας» Ἀλλ' αὐτὸς περιεφρόνει αὐτὰς καὶ ἐμυκτήριζε λέγων : «Χριστιανὸς ἐγεννήθην,

Χριστιανὸς θὰ πεθάνω», κόψατέ με νὰ γλυτώνω. Καὶ οὕτω περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐτελείωσεν ἡ τρομερὰ καὶ ἀπάνθρωπος αὕτη καρατόμησις τῶν προκρίτων Ἀδριανουπόλεως τοῦ 1821, τοῦ ἄνω Δημ. Ζώτου ἀποκεφαλισθέντος εἰς τὸ προάστειον Κιρισχανέ.

Τὴν ἄλλην δὲ ἡμέραν, Δευτέραν, λίαν πρωΐ, οἱ Γενίτσαροι πορευθέντες κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ Συνοδικὸν τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως καὶ συλλαβόντες τὸν Κύριλλον καὶ τὸν Πρωτοσύγκελλόν του Ἀγαθάγγελον ἀπηγχόνισαν, δέσαντες τὰ σχοινία ἀπὸ τὴν σιδηρᾶν κιγκλίδα τοῦ παραθύρου τῶν Γραφείων τοῦ Συνοδικοῦ. Κατὰ κακὴν δὲ μοῖραν τοῦ Κυρίλλου τὸ σχοινίον ἐκόπηκε, καὶ ἔπεσεν οὗτος ζῶν ἔτι εἰς τὸ λιθόστρωτον τοῦ δρόμου. Μία δὲ τουρκάλα ἔγκυος οὖσα καὶ ἰδοῦσα αὐτὸν ἐτρόμαξε τοσοῦτον, ὥστε παρευθὺς πεσοῦσα εἰς τὴν γῆν ἀπέθανεν.

Τὰ πτώματα τῶν 32 θυμάτων διέταξαν νὰ μεταφέρωσι καὶ ρίψωσιν εἰς τὸν ποταμὸν Ἕβρον, ὅστις ἔτυχε κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας νὰ εἶναι πλημμυρισμένος. Οἱ δὲ φορεῖς τῶν πτωμάτων καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν καὶ πάλιν ὑπῆρξαν οἱ καλοί μας συμπατριῶται οἱ Ἑβραῖοι, ὑβρίζοντες καὶ χλευάζοντες τὰ θύματα. Ἐξέδωκαν δὲ οἱ Γενίτσαροι καὶ διαταγὴν αὐστηρὰν μὴ τυχόν τις τῶν Χριστιανῶν τολμήσῃ παίρνων ἕν πτῶμα καθ' ὅλον τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ νὰ τὸ ἐνταφιάσῃ. Οὕτω λοιπὸν ἐκ τῶν σωμάτων ἄλλα μὲν ὑπὸ τοῦ ρεύματος μετεφέρθησαν εἰς τὴν παραλίαν πόλιν Αἶνον, ἄλλα δὲ ἐσκεπάσθησαν ὑπὸ τῆς ἰλύος τοῦ ποταμοῦ. Μόνον δὲ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίλλου μεταφερθὲν ὑπὸ τοῦ Ἕβρου εἰς τὸ χωρίον Κούλελι-βουργὰζ ἐνεταφιάσθη κρύφᾳ ὑπό τινος τῶν χωρικῶν ἐντὸς τοῦ ἀγροῦ, καὶ ὕστερα ἀπὸ δέκα ἔτη μετεφέρθησαν τὰ ὀστᾶ του εἰς τὴν ἱερὰν Μητρόπολιν εἰς μίαν λάρνακα, ὅπου ἐφυλάττοντο μέχρι τῆς φυγῆς μας ἐξ Ἀδριανουπόλεως τῷ 1922.

ΟΙ ΜΟΡΑΛΗΔΕΣ ΤΗΣ ΣΤΕΝΗΜΑΧΟΥ

Ἡ πατρίς μου Στενήμαχος ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀνέκαθεν ὡς ἑστία καθαρῶς Ἑλληνικὴ καὶ διὰ τοῦτο ἐπανειλημένως ὑπέστη ἐπιθέσεις ὑπὸ ἀτάκτων στιφῶν ὅπως τοῦτο ἀναγράφεται εἰς τὴν ἐσχάτως ἐκδοθεῖσαν ἱστορίαν τοῦ Κου Μυρτίλου Ἀποστολίδου.

Οἱ Τοῦρκοι προσεπάθησαν νὰ μὴ γείνῃ γνωστὴ ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821. Διὰ τοῦτο ἀπηγόρευσαν τὴν εἰσαγωγὴν ὁποιουδήποτε ἐντύπου ἀκόμη καὶ ἀγράφου χάρτου, μολυβιῶν, πλακῶν κτλ. Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπικοινωνήσουν οἱ Στενημαχῖται μετὰ τοῦ ἔξω κόσμου. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτοι ἦσαν ἀγωγιᾶται καὶ μετέφερον ἐμπορεύματα ἐκ τοῦ Αἰγαίου διὰ Ξάνθης καὶ ἐκ Κων)πόλεως, ἐπληροφορήθησαν τὰ συμβαίνοντα καὶ μετέβησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ νὰ συμμετάσχουν τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος. Οἱ ἐπιζήσαντες ἐκ τούτων ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα μας, φέροντες ἀδεία τῶν Τουρκικῶν Διοικητικῶν ἀρχῶν, φουστανέλλας. Οὗτοι ὠνομάσθησαν καὶ Μοραλῆδες· διότι προήρχοντο ἀπὸ τὸν Μωρηά. Αὗται αἱ ὀλίγαι λέξεις εὑρέθησαν σημειωμέναι εἰς τὸ περιθώριον ἑνὸς Ὀκτωήχου παλαιοῦ, εὑρεθέντος εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Μαρίνης. Ἐσημειώθησαν δὲ ὑπὸ τοῦ ἱερέως τοῦ ναοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ ἄλλον χάρτην καθ' ὅτι ἀπηγορεύθη ἡ πώλησίς του.

Α. Π. ΛΟΞΙΑΔΗΣ

Ἰωσὴφ Λεφάκης μητροπολίτης Μεσημβρίας. Οὗτος ἐξ Ἄνδρου καταγόμενος, διετέλεσε διδάσκαλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς τοῦ Μεγάλου Ρεύματος, τῷ δὲ 1806 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Μελιτινῆς. Ἐκλεγεὶς μετά τινα ἔτη μητροπολίτης Μεσημβρίας, ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας τῷ 1818. Ἀπέθανε κατὰ Μάϊον τοῦ 1821, πυροβοληθεὶς ὑπὸ τῶν συλλαβόντων αὐτὸν Τούρκων στρατιωτῶν, εἶτα δὲ νεκρὸς πλέον ἐκρεμάσθη διὰ βρόχου ἀπό τινος δένδρου.

Δ. Π. Πασχάλης

(Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια)

Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ (1)

Ἐπάνω στὰ γυρίσματα τῶν καιρῶν καὶ ὀλίγας ἡμέρας προτοῦ σηκωθοῦν τ' ἄρματα τοῦ Μωρηᾶ καὶ τῆς Ρούμελης, ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἔστειλε μυστικὸν ἀπεσταλμένον στὴν Πόλι, διὰ νὰ μεταφέρῃ τ' ἀναγκαῖα μηνύματα ποῦ ἔπρεπε νὰ λάβουν ἐγκαίρως οἱ Ἕλληνες τῆς βασιλευούσης.

Αὐτὸς ὁ ἀπεσταλμένος ποὺ ἔφθασε στὴν Πόλη στὰς 23 Μαρτίου τοῦ Εἰκοσιένα, ἦτο ὁ φιλικὸς Σταμάτης Κουμπάρης ἀπὸ τὴν Μεσημβρίαν τοῦ Εὐξείνου, ἐνθουσιώδης ἑταῖρος ἀπὸ τὸ 1816 φλογερὸς ἀγωνιστής, τοῦ ὁποίου ὁ πατριωτισμὸς ἐπήγαζε μᾶλλον ἀπὸ τὸ ἔνστικτον παρὰ ἀπὸ τὴν σκέψιν. Μαζὶ μὲ τὰ μηνύματα πρὸς τοὺς Ἕλληνας τῆς Πύλης ὁ Κουμπάρης ἐπῆρε καὶ τὰς προκηρύξεις τῆς Φιλικῆς πρὸς τοὺς Μωραΐτες, Ρουμελιῶτες, Ψαριανούς, Ὑδραίους καὶ Σπετσιῶτες, ποῦ ἦταν τυπωμένες ἐπάνω σὲ χονδρὸ χαρτὶ ἄσπρο, μ' ἐπικεφαλίδα τὸν Φοίνικα. Ἐμπῆκε σ' ἕνα πλοῖο ἀγγλικὸ ἀπὸ τὴν Ὀδησσό, μὲ ναῦλο τριάντα πέντε δίστηλα. Μὲ βοηθητικὸν νοτιᾶν, ἔφθασαν στὸ μπογάζι—στενὸ τῆς Πόλης—καὶ ἐνῷ ἐκατέβαιναν μὲ βόλτες πρὸς τὸν Τοπχανέ, διεσταυρώθησαν μ' ἕνα ἄλλο Ἐγγλέζικο.

Οἱ δύο καπεταναῖοι ἀντήλλαξαν τοὺς συνήθεις χαιρετισμούς. Μὲ τὴν «τρόμπα μαρίνα», ὁ πρῶτος ἠρώτησε τὸν δεύτερον.

—Τὶ νέα ἀπὸ τὴν Πόλι ; . . . .

Ὁ δεύτερος ἀπήντησε σύντομα καὶ ἀόριστα.

—Μεγάλα νέα, οἱ Τοῦρκοι μὲ τοὺς Γραικούς.

Εἶχε νυκτώσει, ὅταν τὸ πλοῖον ἀπὸ τὴν Ὀδησσὸν ἄραξε στὸν Τοπχανέ. Ὁ Κουμπάρης μόλις ἀπεβιβάσθη εὑρέθη ἐξαφνικὰ μέσα εἰς κατάστασιν τρομοκρατίας. Καϊκτσῆδες καὶ χαμάληδες ἦσαν ὅλοι ὡπλισμένοι. Ὑγρὴ ὁμίχλη ἐσκέπαζε τὴν προκυμαίαν. Πυροβολισμοὶ ἠκούοντο ἀπὸ διάφορα σημεῖα.

Ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Ὑψηλάντου ἐτράβηξε θαρραλέος πρὸς τὸ «Χαβιαρόχανον», ὅπου συνήντησε κάποιον ἄνθρωπόν του, μὲ τὸν ὁποῖον ξαναγύρισε στὸ πλοῖον, ὅπου εἶχεν ἀφίσει τὰ πράγματά του.

«Ἐπῆρα—γράφει εἰς τὸ χειρόγραφον ἡμερολόγιόν του—τὰ γράμματα τοῦ Ὑψηλάντου πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ τὰς χαρτίνας Σημαίας, ὅπου τὰ εἶχα εἰς τὴν κάμαραν τοῦ πλοίου κρυμμένα. Μερικὲς ἔβαλα εἰς τὰ ὑποδήματα μου καὶ ἄλλες ἔδωσα εἰς τὸν Βασίλην καὶ ἔβαλεν εἰς τὰ ὑποδήματά του.

---

(1) Δ. Γατοπούλου : «Τὰ 100 Ἑλληνικὰ χρόνια» (σελ. 1-4).

Ἔστειλα αὐτὸν ἐμπρὸς καὶ μετ' ὀλίγον ἐπάγησα καὶ ἐγώ. Αὐτὸ τὸ ἔκαμα ὅπου ἐὰν πιασθῇ ὁ ἕνας, ὁ ἄλλος νὰ γλυτώσῃ».

Ἔτσι ἀπεβιβάσθη ὁ Κουμπάρης εἰς τὴν Πόλη. Τὴν ἑπομένην συνηντήθη μὲ πολλοὺς φιλικοὺς καὶ παρέδωσε τὰ γράμματα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Ὅλοι τὸν συνεβούλευσαν νὰ φύγῃ ἀμέσως.

Τοῦ ἀνήγγειλαν τὰς τρομερὰς ἀποφάσεις τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου κατὰ τῶν Δεσποτάδων καὶ τῶν Γραικῶν. Αὐτὸς ἀπαθὴς καὶ ἀδιατάρακτος, τὰ ἐσημείωσε μὲ τὸ ρωσσικὸν ἀλφάβητο ὑπολογίζων νὰ μὴ . . . ἀνακαλυφθῇ, ἂν συνελαμβάνετο !

Ἀφελὴς καὶ ἄκαμπτος, ἐννοοῦσε νὰ ἐκτελέσῃ μὲ κάθε θυσίαν τὴν ἐντολήν του. Καὶ ἀπὸ τὸ καφενεῖον τοῦ Τοπχανέ, παρηκολούθει ἄφοβα τὰ συμβαίνοντα, τοὺς ἀγρίους φόνους τῶν Χριστιατῶν καὶ τὴν τρομοκρατίαν τῆς παραλίας.

«Ἐφόρτωναν— Ἔγραφε πρὸς τὸν Ὑψηλάντην—πλοῖα Τουρκικὰ τῆς ἀνατολῆς κανόνια, τουφέκια, μπάλες, μπαρούτια καὶ ἐπάνω εἰς τὴν κουβέρταν τὰ ἐγέμιζαν στρατεύματα, ὅλοι ὡπλισμένοι καὶ ἀδιακόπως πυροβολοῦσαν ἐπάνω εἰς τὰ πλοιάρια, ὅπου ἀπερνοῦσαν, ἔχοντας μέσα Γραικοὺς καὶ φραγκοφορεμένους καὶ πολλοὺς ἐσκότωναν . . . . . »

Εἰς τὸ Μπαλοὺκ Παζάρι, ὁ Κουμπάρης, ἔπειτα ἀπὸ μερικὲς ἡμέρες, παρευρέθη μεταξὺ τοῦ πλήθους καὶ παρηκολούθησε τὴν θανατικὴν ἐκτέλεσιν τεσσάρων ἀρχιερέων.

Κάποιος ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ὄχλον, ἐτόλμησε νὰ φωνάξῃ δι' ἕναν ἀπὸ τοὺς μελλοθανάτους δεσποτάδες, ὅτι εἶναι «ἅγιος ἄνθρωπος». Καὶ οἱ δήμιοι τὸν ἐκρέμασαν καὶ αὐτὸν ἀμέσως, χωρὶς κανένα μπουγιουρντί. Ταυτοχρόνως, ἡ τραγῳδία εἶχε ξεσπάσει στὰ Πατριαρχεῖα. Ὁ Μουρούζης ἀπεκεφαλίσθη. Ἡ οἰκογένειά του «ντομνίτσα Φροσύνη μὲ τρεῖς γυιοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρες» εἶχαν ἐξαφανισθῇ. Κανεὶς δὲν ἐγνώριζε τὶ ἀπέγιναν.

Ὁ Κουμπάρης δὲν ἐννοοῦσε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Πόλη ἐὰν δὲν κατώρθωνε νὰ στείλῃ μὲ ἀσφάλειαν, τὰς προκηρύξεις τοῦ Ὑψηλάντου πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἐπαναστάσεως. Μέσα εἰς ἐκείνην τὴν κόλασιν πυρός, αἵματος, σπαραγμοῦ καὶ μανίας, ὁ ἀκέραιος καὶ φλογερὸς φιλικός, συγκρατῶν τὸ μῖσος ποῦ ἐκόχλαζε μέσα του, ἐξηκολούθει νὰ ζητῇ τὴν εὐκαιρίαν.

Ἐπὶ τέλους τὴν εὗρῆκε. Ἕνα ὑδραίϊκο καράβι, ἄνοιξε πανιὰ καὶ ἐσήκωνε ἄγκυρα γιὰ τὴν Ὕδρα. Στὸ κατάρτι του ἐκυμάτιζε σημαία ρωσσική. Ὁ Κουμπάρης ἐπρόφθασε καὶ ἐμίλησε κρυφὰ μὲ τὸν καπετάνιο. Ἀφοῦ προηγουμένως τὸν ὥρκισε, τοῦ παρέδωκε τὰ ἔγγραφα καὶ τὰς προκηρύξεις τοῦ Ὑψηλάντου. Τὸ καράβι «ἐμίσευσε» ἀμέσως γιὰ τὴν Ὕδρα. Ἐλεύθερος καὶ ἱκανοποιημένος πλέον ὁ Κουμπάρης, εὗρῆκε ἀμέσως ἄλλο πλοῖον διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ὀδησσόν. Ἦτο φορτωμένο μὲ κρασιὰ καὶ ἀνάμεσα στὶς

βαρέλες, ἦσαν κρυμμένοι δεκαοκτὼ Χριστιανοὶ φυγάδες καὶ ἕνα παιδάκι βρέφος, ποὺ ἐφοβοῦντο μήπως κλάψῃ καὶ προδώσῃ τοὺς ἄλλους. Τὴν τελευταία στιγμή, μόλις ἄνοιξαν τὰ πανιά, ἕνας τσαούσης ἐπλησίασε στὴν «κρασόσκαλα» καὶ ἐζήτησε τὸν πλοίαρχο. Ὁ Κουμπάρης εἶδε τὸν τσαούση καὶ ἐπρόφθασε νὰ ᾽πῇ στὸν καπετάνιο :

— Ἂν ἰδῶ, ὅτι ἔρχεται μαζῆ σου ὁ τσαούσης ἢ καὶ ἐσένα θ᾽ ἀφίσω καὶ θὰ φύγω, ἢ θὰ πάρω καὶ τὸν τσαούση στὸ πλοῖο καὶ βγαίνοντας στὴ Μαύρη Θάλασσα θὰ τὸν ρίξω στὸ πέλαο...

Ὁ καπετὰν Γρηγόρης ᾽Αλεξίου, ἕνας θαλασσόλυκος καὶ καλὸς πατριώτης, ἀπὸ τὰ Καββάκια, τοῦ ἀπήντησε μὲ συγκίνησιν :

— Κάμε ὅπως σὲ φωτίση ὁ Θεὸς· μόνον νὰ γλυτώσουν ἡ ψυχὲς ὅπου ἔχομεν μέσα...

Τὸ καράβι ἐστάθηκε γιὰ μερικὲς στιγμὲς ὅσο λαμπάντα ὁ τσαούσης ἐζήτησε ἀπὸ τὸν καπετάνιο τὸ φιρμάνι, ἔρριξε μιὰ ματιὰ καὶ ἔφυγε. Σὲ λίγο τὸ καράβι ἐξεμπουκαζάρισε, πυροβολούμενον ἀπὸ Τούρκους στρατιώτας, ποῦ εὑρίσκοντο εἰς ἄλλα πλοῖα φορτωμένα μὲ πολεμεφόδια καὶ κατώρθωσε νὰ βγῇ εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος. Ἦτο μεγάλη Παρασκευή. Τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα, ὁ Κουμπάρης ἔστελλεν, ἀπὸ τὴν ᾽Οδησσόν, μηνύματα καὶ ἔκθεσιν εἰς τὸν Ὑψηλάντην, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς του.

ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΘΡΑΚΗΣ

Τὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνῆκον μέρος τῆς Θράκης—ἡ Δυτικὴ Θράκη—ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νομῶν Ἔβρου μὲ πρωτεύουσαν τὴν ᾽Αλεξανδρούπολιν καὶ Ροδόπης μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κομοτινήν, ἥτις εἶναι καὶ ἕδρα τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Θράκης καὶ ᾽Ανατολικῆς Μακεδονίας εἰς ἣν ὑπάγονται οἱ νομοὶ Καβάλλας καὶ Δράμας.

Τὸ εἰς τὴν Τουρκίαν ἐναπομεῖναν μέρος— ἡ ᾽Ανατολικὴ Θράκη — ἔχει τὸν νομὸν Κωνσταντινουπόλεως (Istambol) εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ αἱ ἐν Μικρᾷ ᾽Ασίᾳ ὑποδιοικήσεις Σκουτάρεως καὶ Χαρταλιμῆς, ᾽Αδριανουπόλεως (Edirné), Σαράντα Ἐκκλησιῶν (Kir Klareli) καὶ Ραιδεστοῦ (Tekir dag). Ἡ τέως διοίκησις Καλλιπόλεως ὑπάγεται εἰς τὸν νομὸν Δαρδανελλίων (Tchanak Kalé).

Τέλος ἡ Βουλγαρικὴ—Βόρειος Θράκη—ἔχει τοὺς νομοὺς Φιλιππουπόλεως (Ιλόβδιφ), Παλαιᾶς Ζαγορᾶς (Στάρα Ζαγόρα), Πύργου (Βουργάς), Χασκόβου, Μουσταντλῆ καὶ Πασμακλῆ.

ΠΙΝΑΞ

Ἀναλυτικὸς τῶν Περιεχομένων

Α.

Ἀβερώφειον Γυμνάσιον 71.
Ἀβραμιώτης Διονύσιος 117.
Ἄβυδος 196
Ἀγαθάγγελος 129, 252
Ἀγαθάγγελος (ἱερομόν.) 108
Ἀγαθάγγελος Ἱερώνυμος Ρόδιος 108.
Ἀγαθάγγελος Οἰκουμ. Πατριάρ. 113, 114, 115.
Ἀγαθούπολις 17.
Ἀγάθων (ὅσιος) 150.
Ἀγακίδης Ἰω. Σιατιστεὺς 75.
Ἀγατσώτης Σωκράτης 234.
Ἀγγελῆς Ἰωάννης 81.
Ἀγγελίδης Μακεδὼν 74.
Ἁγία Ἄννα 108.
Ἁγία γῆ 110.
Ἁγία Θέκλα 119.
Ἁγία Λαύρα, 119, 182, 226.
Ἁγία Μαρίνα, 132, 133, 253.
Ἁγία Παρασκευὴ 69.
Ἁγία Σοφία, 162, 178, 205.
Ἅγιοι 173.
Ἅγιοι Ἀπόστολοι 155.
Ἅγιοι Θεόδωροι 69, 190.
Ἅγιοι Πάντες 74.
Ἅγιον Ὄρος 71, 92, 96, 98, 101, 102, 106, 108, 149, 153, 154, 157, 173, 181, 182, 218, 220, 226.
Ἅγιος Ἀθανάσιος 86, 223.
Ἅγιος Γεώργιος 107, 153.
Ἅγιος Δημήτριος 134, 135, 136, 137.
Ἅγιος Ἰωάννης Θεολόγος 66, 188.
Ἅγιος Ἰωάννης Κλίμακος 89.
Ἅγιος Κωνσταντῖνος 131.
Ἅγιος Νικηφόρος ὁ Χῖος 218, 221.
Ἅγιος Νικόλαος 76.
Ἅγιος Παρθένιος 143.
Ἅγιος Προκόπιος 143.
Ἅγιος Σάββας 119.
Ἅγιος Στέφανος 239.
Ἀγκαριὸ 109.
Ἀγυιὰ τῆς Θεσσαλίας 115.
Ἀγχίαλος 16, 17, 29, 31, 51, 77, 82, 85, 89, 90, 91, 92, 110, 116, 125, 126,150, 180. 191, 224.
Ἀγχιαλῖται 59.
Ἀγχιαλίτης Ἄνθιμος (Παγώνης) 118.
Ἀδαμάντιος ὁ Ρύσιος 126.
Ἅδης 234, 243.
Ἀδριανὸς 231.
Ἀδριανουπολίτης Δημήτριος 74.
Ἀθανασιάδης 159.
Ἀθανασιάδης Γεώργιος 81.
Ἀθανασιάδης Κύριλλος 144, 158.
Ἀθανάσιος 53, 183.
Ἀθανάσιος Γ' 116, 117.
Ἀθανάσιος Ε' 110, 111.
Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης 10, 11, 30.
Ἀθανάσιος 13 (Μητροπολίτης Ἀδριαν. 1697-1709).
Ἀθανάσιος (Μητροπολίτης Ἀδριαν· 1722-39) 61, 62.
Ἀθανάσιος (νεομάρτ.) 105.
Ἀθανάσιος (Πατρ. Ἱεροσολ.) 118.
Ἀθανασίου Θεόδωρος 16.
Ἀθανασίου Σπυρίδων Ἰθακήσιος 74.
Ἀθῆναι 46, 71, 75, 80, 95, 103, 108,114,

116, 117, 120, 124, 126, 138, 144, 151, 152, 153, 155, 156, 158, 160, 161, 162, 164, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 187, 189, 190, 191, 192, 194, 195, 196, 202, 203, 204, 210, 212, 216, 218, 228.

'Αθύρας (Μπουγιουκ-Τζεκμετζὲ) 170.
'Αθωνιὰς 169.
'Αθωνιὰς 'Ακαδημία 64, 108.
Αἰγίδης Α. Ι. 177.
Αἰκατερίνη 160, 173.
Αἰμίλιος 171.
Αἰμίλιος Εἱμαρμένος 160.
Αἰμιμόντιον 49.
Αἷμος 8, 134, 140, 161, 162, 163.
'Αϊνατζῆ Σουλεϊμὰν 11.
Αἶνιοι 17, 22, 45.
Αἰνῖται 45.
Αἶνος 16. 17, 18, 20, 22, 31, 44, 45, 46, 66, 67, 68, 69, 107, 117, 141, 167, 178, 183, 191, 221, 224, 252.
Αἰσχύλος 165.
Αἰσώπειοι (μῦθοι) 93.
Αἰτωλὸς Γεώργιος 92.
'Αλαμάνα 231.
'Αλβανοὶ 43.
'Αλέκος Πασᾶς Βογορίδης 30.
'Αλέξανδρος 27, 123, 125, 147, 149.
'Αλέξανδρος (ἱερεὺς) 71.
'Αλέξανδρος Μουρούζης 77.
'Αλέξανδρος Σισμὰν Γ' 8.
'Αλεξανδρούπολις 31, 41, 68, 169, 179, 256.
'Αλεξιάδης 'Αλέξ. Ε. 75.
'Αλεξιάδης ('Αλεξούδης). Δημ. 72.
'Αλεξίεβιτς Πέτρος 99.
'Αλέξιος Τζέτζης Σπανὸς ὁ 'Ηπειρώτης 63.
'Αλέξιος (Τσάρος τῆς Ρωσσίας) 84.
'Αλεξίου Παναγ. 60.
'Αλεξίου Γρηγόρης 256.
'Αλεξούδης Ἄνθιμος 72, 98, 157.
'Αλῆ Μπέης 91.
Ἄλλη 121, 175
'Αλτιναμάζης Μ. 33, 45.
'Αλτιναμάζης 'Αργύριος 45.
'Αλφονσιάτος Τυπάλδος 'Αντώνιος 124.
'Αμάλθεια 127, 177.
Ἄμαντος Κ. 195.
'Αμάσεια 72, 175.
'Αμβρακικὸς 40.
'Αμβροσιάδης 'Ιω. 16.
'Αμηρᾶς 'Αθαν. 84.
'Αμηρᾶς Σταυράκης 66.
'Αμισὸς 8.
'Αμπελῖνον 76.
'Αμπελινιῶται 76.
»'Αναγέννησις» 96.
'Αναγνωστάκης 205.
'Αναγνωστόπουλος 133, 134.
'Αναγνωστόπουλος Γεώργιος 81.
'Αναγνωστόπουλος Γ. Π. 167.
'Ανακρεόντειοι 100.
'Ανάργυροι 143.
'Αναστάσιος 133, 189.
'Αναστάσιος (Σηλυβριανὸς) 189.
'Αναστάσιος Γεωργιάδης Λευκίας 76.
'Ανάστασις 110.
'Ανατολικὴ Ἐκκλησία 88.
'Ανατολικὴ Θρᾴκη 36, 56, 167, 245, 256.
'Ανατολικὴ Ρωμυλία 30, 31, 77, 179, 183 184, 216.
«'Ανατολικὸς 'Αστὴρ» 66.
'Ανάχαρσις 126.
'Ανδρεάδης 'Ανδροκλῆς 179.
'Ανδρέου 'Ιάκωβος 83.
'Ανδρέας ὁ Θρᾷξ 196.
'Ανδρέας Chenier 196, 197.
'Ανδρόνικος 79.
'Ανδροῦτσος Γ. 71, 74.
Ἄνθιμος ('Αδὰμ) 150.
Ἄνθιμος 'Αντιοχεὺς 109.
(Πατριάρ. 'Ιερουσ).
Ἄνθιμος Ε' 115, 116.
Ἄνθιμος (ἱεροδιάκονος) 74.
(εἶτα Βιδύνης)
Ἄνθιμος (Χῖος ἱερομ.) 119.
Ἄννα ἡ Σαβοϊανὴ 128.
Ἄννινος Θ. 171.
Ἄνται 6, 7.

Ἀντιόχεια 144, 150.
Ἀντιπανάκεια 121, 123.
Ἀντωνιάδης Ἀλ. 34.
Ἀντωνιάδης Σωτήριος 179.
Ἀντωνόπουλος Ἰωάν. 165.
Ἀντώνιος 27, 134.
Ἀντώνιος ὁ Βερροιεὺς 114.
Ἀνώνυμος 16.
Ἀπόκαυκος Ἀλέξιος 102.
Ἀπόλλων 123.
Ἀπολλωνία 49.
Ἀποστολίδης Κρατῖνος 81.
Ἀποστολίδης Μυρτίλος Κωνσταντῖνος 81, 120, 128, 253.
Ἀποστολίδης Σῖμος 213.
Ἀποστολίδης Φωτ. Γ. 246.
Ἀπόστολος 71, 169.
Ἀπόστολος 186.
Ἀπόστολος Τρύφωνος 188.
Ἄραβες 6, 7, 147, 180.
Ἀραλικὴ θάλασσα 106.
Ἄραψ Νικηφόρος 84.
Ἀρβανιτάκης Σπ. 17.
Ἀρβανίτης Ἰωάννης 81.
Ἀργυρόπουλος Περικλῆς Α. 190.
Ἄρδας 56.
Ἄρειος Πάγος 117.
Ἀρεσμόσιος Ἰωάννης 24.
Ἀρξουμανίδης Ἰάκωβος 27.
Ἀρία ὁμοφυλία 5.
Ἀριστοκλῆς Θ. 142.
Ἀριστοτέλης 64.
Ἀρμένιοι 107, 110.
Ἀρσένης 201.
Ἀρσένης Ἰω. 165.
Ἀρσένιος 71, 77, 85, 108.
Ἀρσένιος ὁ Ἐλασσῶνος 87.
Ἀρσένιος (Σηλυβριανὸς) 188.
Ἄρτα 85.
Ἀρχιγένεια Ἐκπαιδευτήρια 69, 70,148, 149.
Ἀρχιγένης Σαράντης 65, 69, 80, 148, 149.
Ἀρχιγένης Στέφανος 80.
Ἀρχιγένης Φώτιος Κ. Ε. 148.
Ἀρχιμανδρίτης Ἀγάπιος 130.
Ἀσημιάδης Κωνσταντῖνος 56.
Ἀσκληπιὸς 123, 140.
Ἀστεροσκοπεῖον 72.
Ἀσηκρίτης Κων)τῖνος (Ρόδιος) 155.
Ἀστικὴ 49, 71, 74, 75, 180, 182,
Ἄστυ (Κάστρου) 12.
Ἀσώπιος Κων)τῖνος 127.
Ἀττίλας 6.
Αὐγερινὸς 51, 210.
Αὐγουσταία ὁμολογία 86.
Αὐγούστα Οὐϊνδελικῶν 100.
Αὐδίμι 72.
Αὐδιμιώτης Θεοχάρης 72.
Auguste Dozon 9.
Aymon 105.
Αὐξεντιάδης Ἀναγνώστης 16.
Αὐτοκρατορικὴ Σχολὴ 53.
Ἀφεντούλης Θεόδωρος 150.
Ἀφθόνιος 62.
Ἀχελὸς 91, 92.
Ἀχμὲτ (βεζύρης) 90.

Β

Βαγιαζὴτ 42.
Βαγιαζὶτ Α΄ 9.
Βάγιας Κωνσταντῖνος 71.
Βαὶκ 151.
Βαλαβάνης Ἰωάν. 148.
Βαλαωρίτης 201, 206.
Βαλκανικὸς 56.
Βαλτζίογλους Δημητράκης 57, 58.
Βαμβακᾶς Χ. 33.
Βαμβᾶς Ἀριστείδης 165, 170, 171.
Βάμβας Ἰωάννης 21.
Βάμβας Νεόφυτος 21.
Βαρβάτης 17.
Βάρδαρα 107.
Βαρθολομαῖος ἀββᾶς 126.
Βαρλαὰμ ὁ Μολδοβλαχίας 95.
Βαρελίδης Ἀναστ. 165.
Βάρνα 16, 17, 170, 183, 221.
Βασαράβας Κων. 103.
Βασαράβας Κων)τῖνος 98, 100.

Βασίλης 254.
Βασιλειάδης 71.
Βασιλειάδης Ν. 196, 200, 201, 211,213, 216.
Βασιλειοβίτσης Ἰβάνος 99.
Βασίλειος 27.
Βασίλειος (ἐξ Ἀθηνῶν) 75.
Βασίλειος Βουλγαροκτόνος 7.
Βασιλεύς Ἀλέξανδρος 33, 69. 182.
Βάσσος Δ. (Πλωτάρχης) 18.
Βατάτζης Βασίλειος 106, 223, 224.
Βατάτζης Ἰωάννης 42.
Βατάτζης Κωνσταντῖνος 222.
Βατάτζης Ἰωάννης αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας 106, 222, 223.
Βατοπεδινὸς Θεόφιλος 77.
Βατραχομυομαχία. 62.
Βάττεμβεργ 183.
Βαυαρία 123, 124.
Βαφείδης Πέτρος 74.
Βεγλερῆς Γ. Π. 155.
Βεζερτζόγλους Ἀντ. 35.
Βεζύρης 104.
Βεζύρης Ἀλῆ Πασᾶς 146, 155.
Βεζύρης Σουλεϊμὰν 78.
Βελεσσὸς 74.
Βεκίλης Δημητρ. Μιχαήλου 68.
Βελιανίκης Θ. 196, 214.
Βελιγράδιον 113.
Βέλλης Δημ. 176.
Βέλλιος 170.
Βελούδης Ἰ. 85, 99.
Βενδώτης Γ. 125.
Βενέδικτος 116, 117.
Βενετία 84, 93, 109, 116, 218.
Βενιαμὶν ὁ Λέσβιος 125.
Βενιέρης Α. 65.
Βενιζέλος 182, 185.
Βεργάδης Ἰωάννης 65, 81.
Βερναρδάκης 205.
Βερναρδάκης Γρηγόρ. 81.
Βέρροια 114, 186.
Βερώνης Μᾶρκος 65.
Βεστιάριος 104.
Βηθλεὲμ 111.
Βιέννη 36, 99, 109, 112, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 132, 140, 142, 144, 145, 148, 149, 151, 154, 169, 173, 174, 185.
Βιζιρτζῆς Πολ 35.
Βιζύη 37, 207.
Βιζυηνὸς Γεώργιος 196, 197, 198, 199. 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207. 208, 209, 210, 211, 212, 413, 214, 215.
Βιθυνία 156.
Βυζὼ 198, 202.
Βικέλας Δ. 216.
Vicomte de Marcellus 194.
Βίκτωρ Οὺγκὼ 48.
Βιλαέτιον 53, 83.
Wilhelm von Regel 89, 90, 102.
Βιθυνὸς Ἰωάννης 165.
Βιργίλιος 198,
Βιρτεμβέργη 89.
Βισβίζη Δόμνα 18, 19, 46, 47.
Βισβίζης Ἀντώνιος 17, 18, 19. 20, 46, 48.
Βισβίζης (υἱὸς) 47.
Βλάσιος 27.
Βλαστὸς Σ. Κ. 171.
Βλαχία 8, 10, 103, 104, 122, 134, 193.
Βλαχογιάννης Ἰω. 23.
Βλάχοι 10.
Βλαχομολδαυία 13.
Βλάχος Ἄγγελος 40.
Βογιατζῆς Ἰωάννης 81.
Βοήλας 16.
Βολταῖρος 205.
Von Luschan 184.
Βόρειος Θρᾴκη 33, 138.
Βορωνάκης Ἀλέξανδρος 81.
Βοτσιάδης Ι. (ἐκ Κων]πόλεως) 75.
Βουθρωντεὺς Κόντης Ἀθανάσιος 62.
Βουκουρέστιον 17, 31, 78, 99, 100. 103, 104, 121, 122, 125, 142, 226.
Βουλγαρίδης (Πρόεδρος Δημογεροντίας) 41.
Βούλγαρις Βασ. 161.
Βούλγαρις Εὐγένιος 64, 100, 102, 143
Βούλης Δ. 21.
Βοὺντ 203.

Βουτυρᾶς Ἀλέξ. 177.
Βουτυρᾶς Σταῦρος 58, 161, 164, 177, 178, 183, 226.
Βουχάρα 106.
Βραΐλας Ἀρμένης 183, 204.
W. Rein 186.
Βρετὸς 100, 112, 142, 143.
Βρεττανικὸν Μουσεῖον 104.
Βρύκκνερ 184.
Βρυσάκια 19.
Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία 49, 50.
Βυζάντιος 8, 75, 84, 90, 92, 96, 98, 101, 102, 104, 106, 107, 109, 110, 116, 117, 127, 146. 147, 149, 155, 157, 158, 183, 187, 197, 222.
Βυζάντιος Πέτρος 225.
Βυζάντιος Σκαρλάτος Δ. 153.

Γ.

Γαβριὴλ (νεομάρ.) 105.
Γαβριὴλ Γ' (Πατριάρχης) 97.
Γαβριὴλ Ἐφέσου 111.
Γαβριὴλ πασᾶς Χρίστοβιτς 30.
Γαβριηλίδης Βλάσιος 164.
Γαζῆς Ἀνῦσιμος 20, 134.
Γαλάξιον 16, 17, 65.

Γαλανὸς Δημήτριος (Ἀθηναῖος) 130.
Γαλατᾶς 93, 196.
Γάνος 142, 144.
Γάνος καὶ Χώρα 69.
Γανόχωρα 189.
Γανοχωρίτης 69.
Γανοχωρίτης Ἀλέξανδρος 67.
Γανοχωρίτης Γεώργιος 189.
Γεβίδης Ἰω. Γεώργ. 16.
Γεδεὼν Μ. 30, 60, 61, 62, 65, 69, 71, 72, 73, 77, 78, 82, 85, 88, 93, 97, 99, 104, 105, 106, 107, 108, 111, 112, 113, 114, 116, 141, 142, 143, 150, 158, 168, 188, 189, 226.
Γεδεὼν ἁγιορίτης (ἐφημέρ.ἑλλην.) 89,
Γεδεὼν ὁ Κύπριος 108.
Γεμιστὸς Γεώργ. Πλήθων 103.
Γέννα 238.
Γεννάδιος Γεώργ. 117.
Γεννάδιος Γεώργ. Α. 150.
Γεννάδιος (ὁ Καστορίας) 118.
Γεννάδιος Σχολάριος 12, 103.
Γενεύη 70, 96, 143,
Γιενίκιαϊ 140.
Γενικὸς 102.
Γενίτσαροι 12, 17, 87, 176, 230, 249, 250, 251, 252.
Γενίτσαρος 134.
Γενουᾶται 49, 223.
Γενουατικὸς 68.
Γεράρδος Ἀντ. 177.
Γεράσιμος 69.
Γεράσιμος 116.
Γεράσιμος Γ' (Πατριάρχης) 82.
Γερμανία 82, 106, 107, 109, 122, 129, 140, 151, 153, 156, 159, 160, 161, 164, 170, 172' 174, 183, 184, 186, 193, 203, 216.
Γερμανοὶ 87, 88.
Γεωγραφικὸν Ρουμανίας 106.
Γεωργιάδης 123.
Γεωργιάδης Α. 124.
Γεωργιάδης Σταυράκης 224.
Γεωργίου Θεόδωρος 78.
Γεωργίου Στυλιανὸς 74.
Γεωργίου Φρατζέσκος 68
Γεώργιος Α' 171.
Γεώργιος 122.
Γεώργιος 133.
Γεώργιος 224.
Γεωργίου Α. Π. 123.
Γιάγκος Χατζῆ Κωστ. Κοϊμζόγλου 133.
Γιαννάκης Χαραλ. 72.
Γιαννίτσης 46, 47.
Γιαννόπουλος Πύρρος Ἠπειρώτης 82.
Γιαννούλης 104.
Γιαννούλης Εὐγένιος 105.
Γιάσιον 101.
Γιεδὶκ Ἀχμὲτ 11.
Γιλδιρὶμ 9, 64.
Γκάσταϊν 211.
Γκερδάνης Γκιουμοὺς 80.

Γκίκας Παρασκευᾶς 16.
Γκιουμουλτζίνα (Κομοτινή) 56, 58.
Γιουμουρτζίνα 16.
Γκιουμουσγερδάνης 132.
Γκιρτζῆς Ἐλευθέριος Ἀλ. 56.
Γολδόνη 174.
Γονατᾶς 185.
Γότθοι 6.
Γουλιανὸς Κωνσταντῖνος 105.
Γουναράδες 77.
Γούναρης Βλάσιος 26, 27.
Γραμματικὴ (Γραμματίκοβον) 114.
Γρηγορᾶς Α΄ 223.
Γρηγορᾶς 189.
Γρηγοριάδαι (ἀδελφοί) 67.
Γρηγοριάδης Β. 65.
Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον 87, 88.
Γρηγόριος Δ΄ 116, 117.
Γρηγόριος Ε΄ 27, 69, 115, 158, 192, 230, 256.
Γρηγόριος (ὁ Ἀδριανουπ.) 65.
Γρηγόριος ὁ Μέγας 115.
Γρηγόριος (Ἐπίσκοπος Μυριοφύτου)73.
Γρηγόριος ὁ Χῖος 226.
Γρυπάρης Γιάννης 213.

Δ.

Δαβὶδ Ε. 65.
Δαβὶδ ὁ Κομνηνὸς 97.
Δαγκλῆς Π. 190.
Δούκα 82.
Δακία 121.
Δρακάκη Μαριορίτζα 18.
Δαλίδης Ἰωάνν. (ἐξ Ἀμπελίνου) 76.
Δαμασκηνὸς Ἀντ. 165.
Δαμασκηνὸς Ἀρ. Ἰωάννου 63.
Διαμασκηνὸς (νεομάρ.) 105.
Δανιὴλ 119.
Dante Aligheri 40.
Δαπόντης Καισάριος 30, 78, 95, 226.
Δαιρπφελδ 184.
Δαρδανέλλια 72 256.
Δαυλὶς 5.
Δάσιος Σπυρίδων 35.
Δεβρῶν 74.
Δεδέαγατς 58, 68.
Δεληγιώργης Ἐπαμεινώνδας 227, 228.
Δελημιχάλης Ξανθ. 35.
Δελφοὶ 5, 127, 146.
Δεμὶρ Δὲς 156.
Δερβὶς Γ'ένης 349.
Δέρκοι 102.
Δέρκων 115
Δζαφὲρ Ταγιὰρ 33, 34.
Δζεβὰτ πασᾶς 176.
Δημητρακόπουλος Α. 87, 89, 99, 101, 1 7.
Δημητριάδης Γεώργ. 81.
Δημητριάδης Δημήτρ. Α. 125.
Δημητριάδης Θαλλελαῖος 169.
Δημητριάδ ς Κων)τῖνος 181.
Δημητριάδης Παναγιώτης 80.
Δημητριάδης Σπυρίδων 71.
Δημήτριος 103.
Δημητρίου Ἀλέξιος 68.
Δημητρίου Μανουὴλ 77, 188.
Δημητρίου Πολυχρόνιος ὁ Θρᾷξ 109.
Δημογέροντες 249.
Δημογεροντία 13, 14. 19, 20, 27. 250.
Δημοκράνεια 34.
Δῆμος 172.
Δῆμος 221.
Δήμου Καζῆς 140.
Δηλιγιάννης Θ. 165.
Διάκος 231.
Διαμαντῆς Νικολάου Ὀλύμπιος 19.
Διαμαντῆς Στ. 16.
Διαμαντόπουλος Ἀδαμάντιος 166.
Διβάνι 91.
Διγενὴς Ἀκρίτας 181.
Διδυμότειχον 7, 42, 43, 56, 58.
Διοκλητιανὸς (Αὐτοκράτωρ) 49.
Διονύσιος 84.
Διονύσιος Ε΄ 116.
Διονύσιος (ἱεροδιάκονος) 87.
Διονύσιος (Πατριάρχ.) 159.
Διονύσιος Πύρρος ὁ Θετταλὸς 77.
Διοσκουρίδης Χαράλ. 161.
Δοξιάδης Ἀπ. 185, 253.

Δομοκὸς 189.
Δοσίθεος 104.
Δοσίθεος (Πατριάρχης Ἱερ.) 13, 30, 93-95, 102, 103, 159.
Δουκάκης Δ. 83.
Δουκάκης Κ. Δ. 218.
Δούκας Ἰωάννης 101.
Δούκας Ν. 118.
Δούκισσα δ' Ἀμπραντὲς 47.
Δούναβις 7, 90.
Δρακοντίδης Χριστόφορος 81.
Δρέσδη 107.
Δρικαῖος Γρ. 16.
Δροσίνης Γεώργιος 157.
Δρυϊνούπολις 65, 66.
Δρύστα (Τούλτσα) 98, 99.
«Δύο Κόσμοι» 108.
Δυτικὴ Θράκη 31, 32, 33, 34, 35, 57, 58, 71, 181, 256.
Δυτικολατινικὴ 119.
Δωδώνη 65.
Δωρόθεος (ἁγιοταφίτης 111.
Δωρόθεος ὁ Πρώϊος 15, 26, 29, 64, 69, 84, 188, 192, 193, 194, 195, 250.

Ε.

Ἕβρος 33, 34, 35, 37, 44, 76, 197, 199, 252.
Ἐδουάρδος 215.
Ἐθνομάρτυς Γρηγόριος Ε' 50.
Ἐθνομάρτυρες 28.
Εἰρηνούπολις 31.
Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια 63, 72, 73, 93, 105, 167, 184, 186.
«Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος» 108.
Ἐλασσὼν 79, 165.
Ἑλένη 104, 123, 125, 174.
«Ἐλευθερία» 108.
Ἐλευθέριος Θεοχάρης Ὑπατεὺς 22.
Ἐλευθερίου Ἰωάννης 16.
Ἐλευθερουδάκης 148, 150, 174.
Ἐλευθερούπολις 114, 186.
Ἐλευσὶς 197.
Ἐλευσίνια 18.
Ἑλικὼν 5, 211.
Ἑλλάδιος Ἀλέξανδρος 61, 105.
Ἑλλάδιος Ἀλέξ. (Λαρισσαῖος) 97.
Ἕλλη 196.
Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία 61.
Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις 15, 26, 49, 50, 74, 76, 80, 126, 145, 192, 221, 245.
Ἑλληνικὴ Κοινότης 13, 31, 67, 108, 155, 161, 167, 174.
Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος 83, 105, 116, 117, 118, 147, 156, 188, 193, 210, 211.
Ἑλληνόπαιδες 41.
Ἑλλήσποντος 22, 41, 70, 96.
Ἐνβὲρ Βέης 57.
Ἐνετία 96.
Ἐνυάλης Λάμπρος Γ. 165.
Ἑξηντάρης Γεώργιος 35, 36.
Ἑξηντάρης Θεόλ. 35.
Ἐορδαία 114.
Ἐπανάστασις τοῦ 1821 41,
Ἐπιβάται 65, 67, 69, 70, 148, 153, 164, 224, 226.
Ἐπίδαυρος 24.
Ἑπτάνησος 125.
Ἑπταπύργιον (Γεδὶ-Κουλὲ) 91.
Ἔρασμος 144.
Erbiceanu C. 98.
Ἑρμογένης 117.
Ἑρμογένης 143.
Ἑρμούπολις 45.
Ἐσκῆ Σαράϊ. 7.
Ἑσπερία 64, 65, 82, 85, 86, 96, 106, 110, 145, 154, 158, 159.
Ἑταῖροι 15, 16.
Εὐαγγελίδης 74.
Εὐαγγελίδης Μαργαρίτης 32.
Εὐαγγελίδης Τρύφων Ε. 5, 59, 104, 108, 155, 182, 188, 218.
Εὐγένειος 130.
Εὐγενιάδης 139.
Εὐγενίδεια 83.
Εὐγενικὸς Μᾶρκος 101.

Εὐγένιος 79.
Εὐγένιος Αἰτωλὸς 61.
Εὐγένιος (ἱερομόναχος) 77.
Εὐγένιος (Μητροπ.) 82.
Εὐγένιος Ξηροποταμηνὸς 154.
Εὔδεν (ναύαρχος Ρῶσσος) 45.
Εὐθυκράτης Κωνσταντῖνος 71.
Εὐμένης 152.
Εὔμολπος 5, 222.
Εὐμορφόπουλος Ἀλέξανδρος Παπᾶ Γεωργίου 154.
Εὐρυδίκη 199.
Εὐριπαῖος 35.
Εὔριπος 19, 46.
Εὐστρατιάδης Στυλιανὸς Ἴμβριος 74.
Ἔφεσος 101, 184.
Ἐφημερὶς τῶν Ἀθηνῶν 117.
Ἐφημερὶς τῶν Κυριῶν 66.
Εὐφρωσὶν 159.

Ζ.

Ζαβίρας Γ. 101, 102, 108, 109.
Ζαγατζὶκ 178.
Ζακύνθιος 80.
Ζαλοκώστας 201.
Ζαμαρίας Ἀλέξιος 81.
Ζάμπας Κυριακὸς 179.
Ζαμπέλιος Ε. 87.
Ζὰν Μωρεὰς 182.
Ζανέττος Ἀρ. 35.
Ζανέττος Ἰωάν. 81.
Ζάππας Κωνσταντῖνος 66.
Ζάππειον 66, 167, 182.
Ζαρίφεια 81, 83, 131, 161, 167, 172, 178, 179, 183, 185.
Ζαρίφης Γ. 81.
Ζαρίφης Γιωργάκης 202, 203.
Ζαφείρης 237.
Ζαφειρόπουλος 35.
Ζαφράνης Μανικάτης Ἰωάννης 109
Ζαχαριάδης Ἀβραὰμ (ἐκ Πάφρας) 74.
Ζαχαριάδης Ἰωάννης 76.
Ζαχαριάδης Γεώργιος 151.
Ζαχαριάδης Γ. Κ. 228.
Ζερλέντης Περ. 104, 105.
Ζήνων 123.
Ζήσης Ἀγγελέσας 51.
Ζιομετίκος Α. 65, 66.
Ζορμπᾶδες ἢ Δερεμπεῖδες 11.
Ζυγομαλᾶς Θεοδόσιος 90, 92.
Ζυμβρακάκης 32.
Ζωοδόχος Πηγὴ 143.
Ζωσιμάδαι 194.
Ζῶτος Δ. 35, 251, 252.

Η.

Ἠλιάδης Μανασσῆς 72.
Ἡλιούπολις 74, 75.
Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι 182.
Ἤπειρος 75, 144, 160, 218, 221, 223.
Ἠπειρώτης 74, 150.
Ἠπειρῶται 74.
Ἠπειρωτικὸς 83.
Ἡράκλεια 73, 97, 98, 101, 116, 141, 180, 189, 239.
Ἡρακλείτσα 30.

Θ.

Θαβώριον 150.
Θαλλίδης Κων 225.
Θάμυρις 5, 222.
Θανάσογλους Θαν. 51.
Θεαγένης 76,
Θεοδόσιος 70.
Θεοδόσιος Α' 151.
Θεοδοσίου 6.
Θείρσιος 151.
Θεοδώρητος 70.
Θεοδωρόπουλος Σπ. (Ἅγις Θέρος) 191.
Θεοδωροπούλου Αὔρα 191.
Θεόδωρος 94.
Θεόδωρος 237.
Θεόδωρος (Γαζῆς) 118.
Θεόδωρος Κολοκοτρώνης 23.
Θεόκριτος (Ὄθων) 124, 125.
Θεόληπτος (Μητροπολ. Φιλιππ.) 86.

Θεόληπτος Β' 87.
Θεομήτωρ 135.
Θεοτόκης Κωνσταντῖνος 198.
Θεοτόκης Νικηφόρος 64.
Θεοτόκος Παραμυθίας (Βλὰχ-Σεράϊ)88.
Θεοτόκος 136, 137, 142, 149.
Θεοφάνης (Πατρ. Ἱεροσολύμων) 159.
Θεόφιλος 188.
Θεοφυλάκης 80.
Θεοφύλακτος 35.
Θεοφύλακτος (ἀρχιεπ. Βουλγαρίας) 99.
Θερμοπύλαι 19.
Θεσσαλο-Μακεδονο-Θρᾷκες 22.
Θησεὺς Νικόλαος 145.
Θρᾷκες 26, 107, 143, 150, 162, 167,191, 222, 227.
Θρᾴκη 5, 41, 59, 65, 66, 71, 72, 74, 75, 83, 84, 85, 90, 101, 102, 109, 112,114, 116, 117, 129, 143, 144, 145, 146,148 153, 155, 160, 162, 164, 167, 170,174' 778, 179, 185, 186, 187, 194, 196,197, 198, 199, 201, 210, 218, 221, 223,232, 246, 256,
«Θρᾳκικὰ» 19. 20, 45, 67, 69, 79, 112, 148, 160, 162, 163, 167, 168, 179,181, 183, 184, 185, 186, 187, 233.
«Θρᾳκικὴ Ἐπετηρὶς» 70.
Θρᾳκικὸς 83.
Θρᾳκόπουλο 48.
Θρᾷξ 106, 115, 150, 155, 165, 186, 196, 198, 199, 210, 223.
Θωμᾶς Δημήτριος Ἀθ. 132.
Θωμᾶς Κοσμᾶ 160.
Θωμᾶς Παναγ. 170.
Θωμόπουλος Στέφ. 115.

Ι.

Ἰάκωβος 93.
Ἰάκωβος ὁ Νεοκαισαρείας 107.
Ἰάκωβος Ρίζος Νερουλὸς 111.
Ἰάλεμος Ὀδυσσεὺς 178.
Ἰάσιον 17, 50, 82, 95, 98, 99, 101, 104, 105, 109. 125.
Ἰατρουδάκης Γ, (ἀρχιμανδρίτης) 81.
Ἰβηρία 110.
Ἰβηρίτης Ἰωακεὶμ 64.
Ἴβηρ Ἄνθιμος 105.
Ἰβραὴμ Πασᾶς 23.
Ἰβραΐμ 111.
Ἰγνάτιος 73.
Ἰγνάτιος 145.
Ἰγνάτιος (ὁ Ἡρακλείας) 141.
Ἰγνάτογλους Κωστῆς 43. 245, 246,247, 248,
Ἱερεμίας Β' 87.
Ἱερεμίας Β' ὁ Τρανὸς 79, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 102.
Ἱερεμίας Δ' 112.
Ἰένη 121, 123, 124, 160, 186.
Ἱερόθεος 67.
Ἱερόθεος 85.
Ἱερόθεος (Πατριαρ. Ἀντιοχείας) 118. 144, 150.
Ἱερόθεος Γανοχωρίτης 150.
Ἱερόθεως ὁ Λρύστας 99.
Ἱερόθεος ὁ Μονεμβασίας 87, 93.
Ἱερουσαλὴμ 111.
Ἱεροσόλυμα 88. 93, 99, 105, 107, 109, 110, 111, 117, 118. 119, 144, 150, 151, 158, 166, 168.
Ἱεροσολυμιὰς 111.
Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη 99, 104.
Ἰησουῖται 86, 88, 105.
Ἰθακήσιος Εὐγένιος 64.
Ἰθακήσιος Γεράσ. 70, 71.
Ἴψεν 209.
Ἰκόνιον 111, 112.
Ἴμβρος 34.
Ἰνδίαι 82.
«Ἰνδικὴ Ἀλληλογραφία» 82.
Ἰντζιγὶς 49.
Ἰόππη 111.
Ἰόνιος 80.
Ἰορδάνης (νεομάρ.) 105.
Ἰορδανίδης Γεώργιος 75.
Ἰουδαϊκὰ 100.
Ἰουλιέττα 216.
Ἱπποκράτης 122.

Ἰσὰκ-Πασᾶ 42.
Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης 166.
Ἰσλὰμ 36.
Ἰσμαήλιον 16.
Ἰσοκράτης 62.
Ἴστρος 5, 7.
Ἰσχόμαχοι 82.
Ἰωακεὶμ Γ' 159.
Ἰωακείμειος 168.
Ἰωάννης 27.
Ἰωάννης 75.
Ἰωάννης 133, 140.
Ἰωάννης (νεομάρ.) 105.
Ἰωάννης Ε' 7.
Ἰωάννης ὁ Βλάχος (νεομάρ.) 105.
Ἰωάννης Κομνηνὸς Μόλυβδος 100.
Ἰωάννης ὁ Μυριοφυτινὸς 143.
Ἰωάννης Πρόδρομος Μενοικεὺς 10.
Ἰωάννης Σισμάν Γ' 8.
Ἰωάννης, Τσάρος 90,
Ἰωάννης Hübner 109.
Ἰωαννίδης Δαμιανὸς 81.
Ἰωαννίδης Ι. (Σάμιος) 75,
Ἰωαννίκιος 16.
Ἰωαννίκιος 79.
Ἰωαννίκιος 187,
Ἰωαννίκιος (Μητροπ. Λήμνου) 107.
Ἰωάννου Δ. 190.
Ἰωάννου (Γενεράλη) Γεώργιος 165.
Ἰωάννου Ζώης 62, 63.
Ἰωάννου Φίλιππος 128.
Ἰωάσαφ (Πατριάρχης) 60.
Ἰωάσαφ (ἡγούμενος) 119.
Ἰωάσαφ Β' 86, 89.
Ἰωάσαφ (Ἀγχιάλου) 82.
Ἰωάσαφ ὁ Κορίνθου 94.
Ἰωάσαφ ὁ Πάτμιος 126.
Ἰώβ ε' (πατριάρχης Μόσχας) 88.
Ἰωνᾶς 121.
Ἰωνικὴ 122.
Ἰωσηφίδης Γρηγόριος Σ. 96.

Κ.

Καβάκια 50.
Καβάσιτος (οὐχὶ Καζάβιτος) 98.
Καββαδίας Παναγιώτης 152.
Καϊλάρια 132.
Καινὴ Διαθήκη 10, 96, 175.
Καῖρης Σωφρόνιος 77, 78.
Καισάρεια 63, 75, 86, 111, 113, 146, 183.
Κάκαρις 65.
Κακοσοῦλι 44.
Κακουλίδης 35.
Καλαμβοκίδης Δημήτριος (ἐκ Μελενίκου) 76.
Καλαποθάκης Δ. Οἰκ. 190.
Καλαφάτης Χρυσόστομος ὁ Σμύρνης 186.
Κάλβος 201.
Καλεύρας Ἀχιλεὺς 36.
Καλλικράτεια 34.
Καλκούτα 82.
Καλλιγᾶς Πέτρος 171,
Καλλίδης Γρηγόριος 180.
Καλλιμάχαι 141.
Καλλιμάχης Ἀλέξανδρος (ἡγεμὼν Μολδαβίας) 69.
Καλλίμαχος Δημήτριος 187.
Καλλίνικος 69, 77.
Καλλίνικος ὁ Μουντανιώτης (Ἀδριανουπόλεως) 111, 112.
Καλλίνικος (Πατριάρχης) 103.
Καλλίπολις 36, 41, 42, 56, 70, 96, 174, 175, 181, 187, 256.
«Καλλίπολις» 71.
Καλλιπολῖται 41, 70.
Καλλιπολίτης 105, 150.
Καλλιπολίτης Δημήτρ. 71.
Καλλιπολίτης Διονύσιος 108.
Καλλιπολίτης Μάξιμος 70, 96, 97.
Κάλλιστος Νικηφόρος 158.
Καλλίφρων Β. 66.
Καλογερᾶς Νικηφόρος 170.
Καλομοῖρα 46, 47.
Καλομοίρης 191.
Καλοπόδη Ἑλένη 66.
Καλούμενος Α. 135.
Καλτσᾶς Νικόλαος 182.

Καλφάδες 227.
Κάλφας Κωνσταντῖνος 226.
Καμπάνης Ἄριστος 196, 200.
Καμπούρης Παναγιώτης 234.
Καμπούρογλους Γιάννης 204, 205.
Καμπούρογλους Δημήτρ. Γρ. 160, 168, 184.
Κανάρης 47.
Κανελλίδης Γεράσιμος 224.
Κανελλίδης Π. 165.
Κάννιγξ Γ. 21.
Καντακουζηνὸς Κωνσταντῖνος 104.
Καντεμίρης Δημ. 102.
Καπετανάκη 188.
Καπετὰν Βαγγέλης 43.
Καπετὰν Κούταβος 45, 46.
Καπετὰν Λάζος 43.
Καπετὰν-πασᾶς 193.
Καπετὰν Ἀντ. Χ'' Βισβίζης 18.
Καποδίστριας 78, 115, 125, 130 141.
Καππαδοκία 183.
Κάππος Ἀντώνιος 70 71.
Καππέλη 121.
Καρᾶ Ἀλῆς 149.
Καρᾶ-Ἀλῆς Καπουτὰν Πασᾶς 41.
Καραγάτς 33.
Καραγεώργη 205.
Καραγιαννίδης Σπ. 178.
Καρὰ Θεοδωρῆς Ἀλέξανδρος 146.
Καραθεοδωρῆς Κων)τῖνος 112, 147.
Καραθεοδωρῆς Στέφανος 65.
Καραθεοδωρῆς Στέφανος 80, 82.
Καραθεοδωρῆς Στέφανος Κ. 112, 125, 127, 145, 146, 147, 194, 251.
Καραϊσκάκης 22,25.
Καρακατζανίδης Ἰωάννης 81.
Καρᾶ-Κετσιλῆ 56.
Καρατάσος 18.
Καρὰ Τεπὲ 248.
Καρζιᾶς Μᾶρκος 140.
Καρκαβίτσας Α. 216.
Κάρλοβιτς 78.
Καρπενήσιον 102.
Καρσὶ-ἀκᾶ 134.
Καρυοφύλης Ἰωάννης 102, 103, 104.
Καρυοφύλης Ἰωάννης 100.
Καρυοφύλλης Μανουὴλ 100.
Καρυοφύλλης Μιχαὴλ 104.
Κάρυστος 45.
Κάσδαγλης Ἀλέξανδρος 194.
Κασιγόνης Δημ. 71.
Κασιμάτης 162.
Καστόρχης Εὐθύμιος 152.
Κατακουζηνοὶ 42, 59, 90.
Κατακουζηνὸς 60.
Κατακουζηνὸς Ἀνδρόνικος 92.
Κατακουζηνὸς Ἰωάννης(αὐτοκράτωρ)99.
Κατακουζηνὸς Ἰωάννης 102.
Κατακουζηνὸς Ματθαῖος 102.
Κατακουζηνὸς Μιχαὴλ (Σεϊτάνογλου)90, 91, 92.
Κατελοῦζοι 22.
Καπηδζήμπασης 91.
Κατραμῆς Ν. 85, 117.
Καυσοκαλυβίτης Νεόφυτος 61.
Καφαντάρης 185.
Καφταντζῆς Ἀπόστ. Κοσμᾶ 160.
Κέκος Κων)τῖνος 81.
Κέλκος Ἀδαμάντιος 16.
Κεντρικὴ Σχολὴ 80.
Κεσσάνη 36, 41. 180, 221.
Κεχαγιόγλους Σωφρόνιος 182.
Κίεβον 88, 166.
«Κιβωτὸς» 74, 141.
Κιὶκ 64.
Κιλκὶς 166.
Κινλόγλου-Ἀγᾶ 42.
Κιρζαλῖδες 30.
Κιπριλῆ Μεμὲτ 45.
Κιρισχανὲς 64, 252.
Κίρκος Μιχαὴλ 36.
Κισνέβιον 76.
Κίρχοφ 179.
Κλαύδιος (Ρωμ. Αὐτοκράτωρ) 49.
Κλαυδιούπολις 157.
Κλεόβουλος Γεώργιος 82, 125, 129, 145.
Κλήδης Γεώργιος 151.
Κλήμης (Μητροπ. Λήμνου) 94.
Κόδρος Κ. 65,
Κοζᾶκοι 95.

Κοϊμζῆς Γεώργιος Κ. 133.
Κοϊμζῆς Νικόλαος 132, 133,
Κοϊμζῆς Νικόλαος Χρ. 133.
Κοϊμζῆς Χρῆστος 133.
Κοίμησις 80.
Κοϊμζόγλου 133.
Κοϊμζόγλου 132, 133, 134, 173.
Κοϊμζόγλου Ἀργύριος Χρ. 133.
Κοϊμζόγλου Μιχαήλ Γεωργ. 133, 173.
Κοϊμζόγλου Γεώργ. (Αργ.) 173.
Κοκκίδης Γεώργιος Κ. 145.
Κοκκίδης Δημ. Κ, 144.
Κοκκίδης Κ. 145.
Κοκκίδης Ἱφικράτης 144.
Κοκκίδης Κοσμᾶς 144.
Κόκκινος Γ. 35,
Κόκκινος Κ. Ι. 74, 75.
Κοκκινιάδης Β. 228.
Κοκολᾶτος Κλ. 179.
Κόκκος 205.
Κοκκώνης Ἰωάννης 125.
Κόλασις 40.
Κολυβᾶς Ἀλέξιος 63, 124.
Κολυκαραία 27.
Κομίζογλου 134.
Κομίζογλου 134, 135, 136, 137.
Κομιζόπουλος Ἀντώνιος ὁ φιλικὸς 30, 128, 132, 133, 137, 138, 173.
Κομνηνοὶ 97, 98, 101, 223.
Κομνηνὸς Ἀλέξιος 98.
Κομνηνὸς Ἀναστάσιος 16.
Κομνηνὸς Ἄνθιμος 98, 101. 102.
Κομνηνὸς Βασίλειος 97.
Κομνηνὸς Γεώργιος 97.
Κομνηνὸς Θεόδωρος 97.
Κομνηνὸς Ἰσαάκιος 97, 98.
Κομνηνὸς Ἰωάννης, 96, 97, 98, 99, 100-101.
Κομοτινὴ 181, 256.
Κόνια 244.
Κοντογιάννης Πάτροκλος. 166.
Κοραῆς Ἀδαμάντιος 126, 192, 194.
Κοράνιον 36. 41, 230.
Κορέσιος Γεώρ. 63.
Κορίνθιος Μανουὴλ 59.
Κορνοφωλέα 57.
Κορσικὴ 97.
Κορυδαλλεὺς Θεόφιλος 63, 89,102, 103.
Κορφηνὸς Γ. Π. 16.
Κοσμᾶς διδάσκαλ. 144, 153.
Κοσμᾶς Λιβερόπουλος 153.
Κοσμᾶς ὁ Ἀδριανουπολίτης 224.
Κοσμᾶς ὁ Γανοχωρίτης 143.
Κοσμᾶς (Κων)τῖνος) Γανοχωρίτης 142.
Κοσσυφοπέδιον 8.
Κοτότσος 51.
Κούζας 146.
Κουκουλᾶς 71.
Κούλελι—βουργὰζ 252.
Κουμάνοι 6.
Κουμανούδης 170.
Κουμανούδης Κ. 170.
Κουμανούδης Στέφανος 65, 151, 170, 227, 228.
Κούμας Κ. 112,
Κουμπάραι 149.
Κουμπάρης Ἀλέξ. Δ. 16, 72.
Κουμπάρης Ἀριστείδης 721,149.
Κουμπάρης Δ. Ε. 17.
Κουμπάρης Κυριακὸς 16, 149,
Κουμπάρης Παναγιώτης Λαμ. 16.
Κουμπάρης Σταμάτιος 16, 17, 254, 255, 256.
Κουντίδης Ἀργυράκης 75.
Κουντουριώτης Γεώργιος 24.
Κουρούκλης Λάκης 160.
Κούρουτσεσμὲς 193, 194.
Κουρτίδης Ἀριστοτέλης 160.
Κουρτίδης Κων)τῖνος, 35, 36, 56, 57,58, 155, 168, 181, 187, 191.
Κουρτίδης Π. 34.
Κουταλιανὸς Ἄνθιμος 157.
Κούταλις 70.
Κουτζικούρης Ε. 18.
Κουτλουμουσιανὸς Βαρθολ. 119.
Κρεστίδης Γαβριὴλ 183.
Κρέστοβιτς πασᾶς 183.
Κριθία 188.
Κριμαία 91

Κριμαϊκὸς 43, 45, 111, 246.
«Κριτὴς Ἀληθείας» 89.
Κριτίας Νικόλαος ὁ Προυσαεὺς 100,188.
Κριτόπουλος Γεώργ. 60.
Κριτόπουλος Θωμᾶς 60.
Κροκιδᾶς 8
Κροκιδᾶς 185.
Κροκιδᾶς Π. 102.
Κρούσιος Μαρτῖνος 60, 86, 88, 89, 90, 184.
Κρυστάλλης 200, 231.
Κυδωνίαι 78, 82, 125, 145.
Κυζικηνὸς Γεώργιος 79, 80.
Κύζικος 94, 116, 142, 157.
Κυπριανὸς (νεομάρ.) 105.
Κυριακὴ τῆς Γρονθοδοξίας 103.
Κυριακίδης Ε. 185.
Κυριακίδης Ἐπ. 178.
Κυριακίδης Στίλπων 32, 181.
Κυριακὸς 149.
Κυριακὸς Ἀριστείδης Ν. 190.
Κύριλλος Β' (ἐκ Βερροίας) 94, 97,
Κύριλλος Στ' (Οἰκουμ. Πατριάρχ.) 27, 28, 29, 65, 111, 112, 113, 194, 224, 230, 249, 250, 252.
Κύριλλος Ζ' 225.
Κύριος Εὐθύμιος Κανελλόπουλος 58.
Κυρίτζης 93.
Κυριτζίδης Πέτρος 65, 74, 81.
Κυρίτσης ὁ Μιχάλης 91.
Κύρογλους Κ. 174.
Κώκιας Χ. 16.
Κωλέττης Ἰω. 24, 151.
Κωνσταντῆς 93.
Κωνσταντινίδης 16.
Κωνσταντινίδης Γεώργιος 26, 29.
Κωνσταντινίδης Γ. Χ. 114, 119.
Κωνσταντινίδης Γρ. 11.
Κωνσταντινίδης Δανιὴλ 71.
Κωνσταντινίδης Κων. Α. 71.
Κωνσταντινίδης Κ. (Νέϋ) 179.
Κωνσταντινίδης Μιχαὴλ 75.
Κωνσταντινίδου Ι. 50.
Κωνσταντῖνοι 230.
Κωνσταντῖνος 75.
Κωνσταντῖνος 171.
Κωνσταντῖνος 224.
Κωνσταντῖνος Ἱερεὺς 54.
Κωνσταντῖνος ὁ Πωγωνᾶτος 7.
Κωνσταντῖνος (Σερμπετζόγλου) 111.
Κωνσταντίνου Ἀπόστολος 81.
Κωνσταντίνου Γ. Π. 70.
Κωνσταντινούπολις 14, 15, 21, 26, 29, 34, 42, 45, 51, 53, 57, 60, 61, 66, 69, 72, 74, 75, 79, 80, 83, 86, 89, 90, 91, 97, 99, 100, 101, 104, 105, 106, 112, 114, 116, 117, 118, 127, 133, 141, 142, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 156, 158, 159, 161, 165, 166, 167, 169, 170, 172, 175, 176, 178, 179,181, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 189,192, 193, 194, 195, 202, 203, 210, 211,213, 215, 220, 224, 225, 226, 230, 250, 251, 253, 254, 256.
Κωνστάντιος 142.
Κωνσταντόπουλος Ἀριστόδημος 75,237.
Κωνσταντόπουλος Ν. 35.
Κώστας Δημήτρ. 16.
Κῶος 130.
Κῶος Νικόλαος Γ. 64.
Κώστογλους Σ. 34.

Λ.

Λαγκάστερ 125.
Lady Mary Worstey Moutegue 78.
Λακωνία 97.
Λακωνικοὶ 97.
Λαλᾶ Κουρουσοῦ 42.
Λαμαρτῖνος Ἀλφόνσος 140.
Lamius 89.
Λαμπαδάριος Ἀντώνιος 224.
Λαμπάκης Γεώργιος 168.
Λαμπουσιάδης Γ. Ι. 63, 115, 167, 194, 95.
Λάμπρος Σπ. 93. 100, 106, 107, 111,124, 143, 150, 191, 218, 224, 226.
Λάμψας Δ. 160.

Λαπαρδᾶς 222.
«Λαογραφία» 108
Λαρισσαῖος Μᾶρκος 62.
Λάσκαρις Ἀθανάσιος 169.
Λάσκαρις Θεόδωρος 222.
Λάσκαρις Κανανὸς 106, 224.
Λασκαρούδογλους Δημήτριος 68.
Λατῖνοι 7.
Λατινόφρονες 100.
Λάτρης Γ. Ι. 11.
Lavoisier 192.
Λαυριώτης Ἀλέξανδρος 155.
Λαυριώτης Βενιαμὶν 154.
Λεβάδεια 116.
Λεβέντης 134.
Λέγηρος Λ. 96.
Λεγρὰνδ Αἰμ. 99, 100, 104, 106, 155,223·
Λειψία 70, 89, 106, 107, 108, 109, 150 164, 175, 203.
Λεκλέρκιος Πέτρος 109.
Λεμπέρης 27.
Λεονταράκης Ἀρτηνὸς 79.
Λεόντιος 151.
Λεοντόπουλος Ἀλέξανδρος 82, 150.
Λεοντόπουλος Ἰωάννης 30, 73, 141.
Lequien 96.
Λέσβιος 80.
Λέσιγκ 205.
Λέτσογλους Δημήτριος 17.
Λευκίας Γεωργιάδης Ἀναστάσιος 82, 120, 121, 122, 125, 129, 143.
Λευτέκια τῶν Παρισίων 124.
Λεφάκης Ἰωσὴφ 253.
Λεωνίδας 231.
Λεωκράτης 127, 128.
Λιβερόπουλος Λαμιανὸς 153.
Λιβόρνος 20.
Λιθουανία 88.
Λικίνιος Ἀνδρέας 105.
Λικίνιος 6.
Likhatscef Nicolas 97,
Λινάρδου Ἀθηναΐς 66
Λίνδερος 172.
Λιόλογλους Γεώργιος 43.
Λιόλος Λαζόπουλος 22.
Λιτὴ 85.
Λιτίτζης Δημήτριος 62.
Λητὼ 123.
Λογάδης Νικόλαος 77, 143, 148, 189, 194.
«Λόγιος Ἑρμῆς» 18, 19, 65, 112, 145, 149.
Λογοθετίδης Γ. 65.
Λονδανὸς Ἀνδρέας 89.
Loparev Ch. 99.
Λόρελάϋ 211.
Λόρδος Γκίλφορδ 126.
Λότσε 203.
Λουθηρανοὶ 86.
Λουθηροκαλβῖνοι 97.
Λούθηρος Μαρτῖνος 86.
Λούκαρις Κύριλλος 86, 88, 96, 105,194.
Λουκᾶς 174, 220.
Λουλὲ Μπουργὰζ 17.
Λυκίδης Μιχ. 55.
Λυκοῦργος 127, 128.
Λυκοῦργος Ἀλέξανδρος ὁ Σύρου 153.
Λυσίμαχος 49.

Μ.

Μαβροδίνωφ (ἀρχαιολόγος) 163
Μαγκριώτης Ἰω. 74.
Μαδύτιος Χρύσανθος 225.
Μαδύτιος 114.
Μάδυτος 17, 71, 157, 168, 169, 225.
Μαινάδες 198.
Μακάριος 63.
Μακάριος (ὁ Ἰωαννίνων) 82.
Μακεδονία 6, 49, 85, 107, 114, 116, 186, 190, 223, 256.
Μακεδόνες 107.
Μακεδονικὴ Δυναστεία 49.
Μακεδονικὸν 56.
Μακεδονικὸς 83.
Μακεδὼν 115.
Μακρὰ Γέφυρα (Οὐζοὺν Κιοπροῦ) 33, 36, 180.

Μακραῖος Σέργιος 64, 141, 188.
Μάκρη 45.
Μακρῆς Βησσαρίων 100.
Μακρίδης Γεώργιος Ν. 177.
Μακρίδης Κωνστ. Γ. 176.
Μακρίδης Νικ. Γ. 177.
Μακρυγιάννης Ι. 23.
Μάλγαρα 32.
Μαλκότζης Μπερτῆς 68.
Μάλτος Ἀναστάσιος 192.
Μανάβης Πασχάλης (Δήμαρχος Σουφλίου) 57.
Μανασίδης Συμεών 225.
Μανιτάκης Ν. 165.
Μανουὴλ (Μανωλάκης) 103.
Μανουηλίδης Φίλ. 35, 36.
Μαντὰμ Ρεκαμιὲ 47.
Μαντινιὸς Γεώργιος 81.
Μάντζαρης Παναγιώτης 126.
Μαξιμῖνος 6.
Μαράσιον 132.
Μαρασλῆς Γ. 152.
Μαρασλῆς Γρηγόριος 128, 132, 133,134, 167, 173, 192.
Μαργούνιος Μάξιμος 89.
Μαρία 98.
Μαρία 171.
Μαρῖνος Θεμιστοκλῆς 71.
Μαρίτσα 197.
Μαριὼ 202,
Μαρκέλλος Λάσκαρις Παπᾶ 17.
Μαρκορᾶς 201.
Μᾶρκος ὁ Εὐγενικὸς 166.
Μαρμαροτούρης Ἰω. 117.
Μαρτζώκης 182.
Μαρώνεια 16, 45, 74.
Μασσὼν Μιχαὴλ 117.
Μαστροδημήτρογλους Γιάννης 51.
Ματζαράκογλους Βασίλειος 74.
Ματθαῖος 141.
Ματθαῖος (ὁ Αἴνου) 67, 68, 69.
Ματθαῖος ὁ Γανοχωρίτης 72, 73, 141.
Ματθαῖος ὁ ἐκ Γανοχώρων 142, 143.
Ματθαῖος Μυριοφύτου Γανοχώρων 143.
Ματθαῖος ὁ Ἰωαννίνων 88.
Ματθαῖος ὁ Κρὴς 85.
Ματθίλδη τῆς Ἔσσης Δαρμστάτης 124.
Ματσόπουλος Γ. 35.
Μαυρίδης Γεώργιος 131.
Μαυρογέναι 141.
Μαυρογένης Σ, 112.
Μαυρογένους Βέη Ἀρετὴ 178.
Μαυροκορδᾶτος Ἀλέξανδρος 78, 100, 103, 104.
Μαυροκορδᾶτος Γ. (πρίγκηψ) 104, 105.
Μαυροκορδᾶτος Νικόλαος 99, 100, 189.
Μαυρομιχάλης Κυριακούλης 216.
Μαυρομμάτης Ἰωάσαφ 191.
Μαυρομμάτης Κωνσταντῖνος 191.
Μαῦρος Σ. 149.
Μαυρουδῆς 221.
Μαυροφρύδης 152.
Μαχμοὺτ 230.
«Μεγάλη Ἑλλὰς» 67.
Μεγακλῆς Ἀθανάσιος 159.
Μεγάλο (νησὶ) 53.
Μέγας Ῥήτωρ 102.
Μεζεβίρης Ἀπόστολος 76.
Μεθόδιος Ἡρακλείας 79.
Μεθόδιος ὁ Λέριος (μητροπολίτης Ἡρακλείας) 73.
Μελάγχθων Φίλιππος 86.
Μελανδρινὸς Δ. 74.
Μελανίδης Δημ. 249.
Μελανίων Β. Π. 74.
Μελᾶς Κωνστ. 56.
Μελεγχάρης Ν. 51.
Μελένικος 90.
Μελέτιος Ἀθηνῶν 95, 103.
Μελέτιος (ὁ Ἡρακλείας) 73.
Μελέτιος (Μητροπ. Μυριοφύτου) 72.
Μελέτιος Πατριάρχ. Ἱεροσολύμων) 107, 184.
Μελίκης Γεώργιος Ραοὺλ 60, 93.
Μελίτη 67.
Μελιτινὴ 253.
Μενάρδος Σῖμος 155.
Μενεκράτειος 127.
Μένιτες 50.

Μένδελσον 174.
Μεσηβρία 16, 31, 60, 72, 90, 117, 149, 253 254.
Μεταξᾶς Νικόδημος 89.
Μέτερλιγγ 174.
Μέτραι (Τζατάλτζα) 31, 71, 102, 153,
Μετσοβίτης Μήτσορας Δημήτριος 137.
Μέτσοβον 80.
Μέσγελος Ἰωάννης Λανιήλου 124.
Μεσθενεὺς Φώτιος 71.
Μεσσήνη Σικελίας 103.
Μεχμὲτ Α΄ 9.
Μεχμὲτ Ἀλῆ 111.
Μεχμὲτ Βαγιαζὶτ Β΄ 10.
Μεχμὲτ Β΄ 9, 10.
Μεχμὲτ Δ΄ 11.
Μεχμὲτ Κιουπρουλῆς (Βεζύρης) 95.
Μεχμὲτ Σόκωλης (Βεζύρης) 90.
Μικρασιατικὴ 66.
Μικρὸν Δέρειον 56.
Mikuwez 201.
Μισαὴλ (ὁ Πέτρας) 119.
Μίσιος Πανταζῆς 151.
Μιστριώτης Γ. 165.
Μιχαὴλ Ἀναστάσιος 82.
Μιχαὴλ Ἀναστάσιος 143.
Μιχαὴλ Ἀντώνιος 27.
Μιχαὴλ βέης Γκιουμουσγερδάνης 173.
Μιχαὴλ Κλεόβουλος 159.
Μιχαήλογλους Γρηγόριος 64.
Μιχαλάκης 133.
Μιχάλμπεης 92.
Μιχαλόπουλος Μ. Κρὴς 74.
Μήδεια 31, 34, 90.
Μηλιὲς Ζ. 18.
Μήτοκος 49.
Μητροφάνης (ἐπίσκοπος Χουσίου) 101.
Μητροφάνης ὁ Γ΄ 86.
Μηχανίδης 16.
Μοισία 6, 7.
Μόκαλης Εὐάγγελος 58.
Μολδαβία 10, 69, 91, 101, 102, 125, 226.
Μολδοβλαχία 95, 101, 193.
Μόλιβδος Ἰωάννης (ἐξ Ἡρακλείας)101.
Μόλυβος 21.
Μονεμβασία 85, 87, 89, 93.
Μονὴ Ἁγίου Παύλου 101, 102.
Μονὴ Ἐσφιγμένου 221.
Μονὴ Εὐαγγελισμοῦ 182.
Μονὴ τῆς Θεοτόκου 119.
Μονὴ Ἰβήρων 107.
Μονὴ Λαύρας 154, 155.
Μονὴ Προυσοῦ 108.
Μονὴ Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων101.
Μονὴ Ράδουλ 103.
Μονὴ Σκαλωτῆς 67.
Μονὴ Συναγόβου 98, 100, 105.
Μονόφθαλμος Χριστόδουλος (ὁ Ἀκαρνὰν) 118.
Μοραλῆδες 253.
Monfaucon 96, 98,
Μόσκβα 137.
Μόσκοβοι 99.
Μόσχα 80, 82, 87, 88, 93, 113, 118,132, 134, 135, 138, 140, 141, 143, 173.
Μοσχοβία 94.
Μοσχόπουλος Ν. 32, 33.
Μόσχος Δημήτριος Λάκων 123.
Μουδανιὰ 67.
Μοῦδρος 32.
Μουεζίνης 37.
Μουρὰτ Α΄ 9.
Μουρὰτ Β΄ 9.
Μουρούζη Ζωὴ 81
Μουρούζης Δ. 150, 193, 255.
Μουρούζης Κωνσταντῖνος 188.
Μουσᾶ 9.
Μουσαῖος 5.
Μουσαῖος Γεώργιος 81.
Μουσαῖος Γεώργιος Μιχαὴλ 170.
Μουσελίμης Διονύσιος 105.
Μουσελίμης 250, 251.
Μουσικὴ Σχολὴ 112.
Μουσπυνιώτης Ἀναστ. 67.
Μουσταντλῆ 256.
Μουσταφᾶς (Πασᾶς) 90.
Μουσταφᾶς 249.

Μπακάλμπασης Ἀν. 35, 36.
Μπαλασάκης Σφέτκος 51.
Μπαλᾶνος Γεώργιος (ἐξ Ἀθηνῶν) 75.
Μπαλάσκας 47.
Μπαλοὺκ Παζάρι 255.
Μπαλουκλῆ 205.
Μπαρασάμβας Κων)τῖνος 104.
Μπάρμπας Ι. 149.
Μπὲλ 125.
Μπενέλλη 174.
Μπετίνα Φραβασίλη 212, 217.
Μπιζάνι 156.
Μπίκας Θεοχάρης 74.
Μπίλιος Ἀλεξανδρῆς Κυρίτσης 73.
Μπιλμὶζ Ἀθανάσιος Σωζοπολίτης 74.
Μπίρδας Δημήτριος Ι. 139.
Μπονᾶνος Γεώργιος 171.
Μποστανζημπάσηδες 11.
Μπότασης Νικόλαος 144.
Μπότασης Παναγ. 24.
Μπότσαρης 47.
Μπότσης Δ. 51.
Μπουνὰρ Χισὰρ 238.
Μπουλαῖρ 56.
Μπούμπουλης 35.
Μπρίκας Γ. 35.
Μῦλοι 19, 22, 23, 25.
Μυρέων 169.
Μυριοφυτινὸς Ἰωάννης 30.
Μυριόφυτος 42, 72, 73, 141, 142, 160, 186.
«Μισαγύρτης» 128.
Μυσὸς Δημήτριος 86.
Μυστακίδης Β. Α. 19, 21, 45, 66, 67,70, 77, 81, 135, 183, 185.
Μυτιληναῖος 116.
Μυτιληναῖος Μελέτιος 67.
Μυτιληναῖος Σεραφεὶμ 97.
Μυτιλήνη 67, 220.
Μωάμεθ Β΄ 218, 219.
Μωάμεθ Δ΄ 11.
Μωραβένωφ 133.
Μωραΐτες 254.

Ν.

Ναδὴρ 106.
Ναζαρὲτ 111.
Ναῖρ Βέης 33.
Ναζιανζοῦ 180.
Νανζιανζοῦ Ἰωάνν. 180.
Νάξιος Νικόδημος 170, 218.
Νάξος 218.
Νάπιερ Γκόφσκα 182.
Ναυαρῖνον 45, 51.
Ναύαρχος Κουντουριώτης 57.
Ναύπακτος 85.
Ναύπλιον 124, 126, 127, 144, 219.
«Νέα Μονὴ» 172.
Νεάπολις 117.
«Νέα Ἑλλὰς» 108.
Νεκτάριος ὁ Ἀλεξανδρείας 159.
Νεκτάριος (Πατρ. Ἱεροσολ.) 159.
Νεκτάριος Πενταπόλεως 168, 172.
«Νεολόγος» 58, 66, 167, 176, 178, 183, 184.
Νεομάρτυς Στέφανος (ἐξ Αἴνου) 44, 67.
Νεοχώριον 115.
Νεμρὼδ—Δὰγ 147.
Νέμτσογλου Ζήσης Δημ. 140.
Νέμτσογλου Θεοφανὼ Ζήση 140.
«Νέος Ἑλληνομνήμων» 100, 107, 108, 111, 124, 143, 188, 191.
Νεόφυτος Ἀδριανουπόλεως 105.
Νεόφυτος Ε΄ (Μητροπ. Ἡρακλείας) 97.
Νεόφυτος (Μητροπολίτης Μυριοφύτου) 29, 61, 73, 83.
Νεόφυτος (Πατριάρχης) 68, 77, 93.
Νεοχώριον (Βοσπόρου) 110.
Νέστορος Ζαφείριος 17.
Νέστωρ Κωνσταντῖνος 17.
Νήφων (Πατριάρχης) 100.
Νίκαια 93, 95, 106, 222, 223.
Νικηφόρος 7.
Νικηφόρος (διάκονος) 87.
Νικηφόρος (μητροπ.) 80.
Νικηφόρος Ἱερομόναχος 88.
Νικηφόρος (μητροπ. Αἴνου) 66.

Νικόδημος ἀρχιμανδρίτης 130.
Νικόδημος ὁ Νάξιος 142.
Νίκογλους Ἰω. Παπᾶ 17.
Νίκογλους Κων. Παπᾶ 17.
Νικόδημος (Πατριάρχ.) 158.
Νικοκρεόντειος 127.
Νικολαΐδης Δημήτριος 81.
Νικολαΐδης Ντούλας 81.
Νικολαΐδης Χρῆστος 143.
Νικόλαος 27.
Νικόλαος (νεομάρ.) 105.
Νικολάου Κριονᾶς Παπᾶ 17.
Νικολάου Παρασκευᾶς 17.
Νικολάου Φραγκῖσκος 24.
Νιόνιος 205.
Νοταρᾶς Ἐλεάβουλκος Θεοφάνης 85.
Νοταρᾶς Χρύσανθος (Πατρ. Ἱεροσ.)99.
Nothnagel 185.
Νουρεδὶν Βέης 33.
Νούφριος 144.
Ντέκα 117.

Ξ.

Ξάνθη 169, 246, 253.
Ξανθόπουλος Θ. 97.
Ξανθόπουλος Κ. 152.
Ξάνθος (φιλικὸς) 14, 133, 134.
Ξενόπουλος Γρηγ. 160.
Ξόδηλος Ἀθ. 17.

Ο.

Ὀβρένοβιτς Μιλὸς 111.
Ὀδησσὸς 22, 24, 59, 72, 82, 93, 98,125, 128, 132, 133, 134, 149, 155, 166, 173, 191, 192, 254, 255.
Ὀδρῦσαι Θρᾷκες 49.
Ὀδυσσεὺς 22, 24, 25.
Ὄθων ὁ Α΄ 124, 225.
Ὀθωνιὰς 124.
Ὀθώνειον 122, 129.
Οἰκονομίδης Ἀποστ. 71.
Οἰκονομίδης Φίλιππος 127.
Οἰκονόμος Ἀναστάσιος 142.
Οἰκονόμος Κωνσταντῖνος 129.
Οἰκονόμος Κ. ὁ ἐξ Οἰκονόμων 126.
Οἰκονόμου Κωνσταντῖνος 79, 81.
Οἰκονόμου Κύριλλος (υἱὸς) 70.
Οἰκονόμου Σοφ. Κ. 109.
Ὄλγα 168.
Ὀλυμπία 153.
Ὄλυμπος 5.
Ὅμηρος 62, 179.
Ὁμουρδζᾶ 239.
Ὀνησιφόρος (μητροπολίτης) 88.
Ὀνούφριος 142.
«Ὀρθόδοξος Ἑλλὰς» 101.
Ὀρθόδοξος Ὁμολογία 100.
Ὀρλὼφ 30.
Ὀρτάκιοϊ 57.
Ὀρφεὺς 5, 9, 196, 197, 198, 222.
Ὀσκὰρ Οὐάϊλδ 174.
Ὀσμανίδαι 9.
Ὀσμανλῆς 196.
Οὐγγροβλαχία 104, 145.
Οὔγγροι 10.
Οὔλανδ 211.
Οὐάλης 6.
Οὐλέριχος 152.
Οὐζούμογλους Γεώργιος 64.
Οὐνία 168.
Οὐνῖται 168.
Οὖνοι 6.
Ὀφηλία 207.
Ὀ. Χαμδῆ Βέης 183, 184.

Π.

Παγασιτικὸς 40.
Παγίδας Γ. 65.
Πάγκαλος Μελέτιος 157.
Παΐσιος Νέρης 78, 79, 80.
Παΐσιος (Σταγῶν) 70.
Παΐσιος (Πατριάρχης) 159.
Παΐσιος Πρικαίος (Μητροπολίτης) 50, 51, 52.
Πακουριανὸς Γρηγόριος 170.
Παλαιὰ Ζαγορὰ 256.

Παλαιόκαστρον 41.
Παλαιολόγοι 91.
Παλαιολόγος 205.
Παλαιολόγος Ἀντών. 17.
Παλαιολόγος Παῦλος 17.
Παλαιστίνη 110.
Παλαμᾶς Γεννάδιος 224.
Παλαμᾶς Γρηγόριος 111.
Παλαμᾶς Ι. 117.
Παλαμᾶς Κ. 191, 196, 201, 207, 208, 210, 211, 214, 217.
Παμμακάριστος 10.
Πανάγιος Τάφος 13, 64, 105, 110, 118, 144, 146, 158, 159.
Παναγιώτης Ἀγαθοκλῆς 224.
Παναγιώτης Χ΄΄ Ἀλεξίου 130.
Παναγιώτου Κ. 50.
Πανδώρα 29.
Πάνορμος 75, 94.
Πανούσιος 27.
Πανταλέων Ν. 229.
Παντελεήμων (Μαδύτιος) 157.
Παντοδύναμος Ἀναστάσιος 61.
Παντοκρατινὸς Ἀγάθων 149.
Παντούρης Ἰωάνν. 179.
Παπαγεωργίου Ἀντώνιος 79.
Παπαγεωργίου Δημήτριος 224.
Παπαγεωργίου Ν. 65, 81.
Παπαγεωργίου Πέτρος 81.
Παπαδάκης Ν. 194.
Παπαδᾶτος Ἀχιλλεὺς 36.
Παπαδᾶτος Ἰωάννης 35.
Παπαδᾶτος Κων)τῖνος 137.
Παπαδᾶτος Πασχάλης 137.
Παπαδιαμάντης 204, 216.
Παπαδοπούλου Ἀλεξάνδρα 232.
Παπαδόπουλος Α. Κεραμεὺς 85, 97, 98, 99, 104, 107, 118, 119, 142, 159.
Παπαδόπουλος Γ. Ι. 224.
Παπαδόπουλος Ἰωάνν. 144.
Παπαδόπουλος Κάρπος 22, 23, 24, 25.
Παπαδόπουλος Κομνηνὸς Ν. 88.
Παπαδόπουλος Κων)τῖνος 140.
Παπαδόπουλος Φίλιπ. 170.
Παπαδόπουλος Χρῆστος 65, 172.
Χαπαδόπουλος Χρυσόστομος 111, 114, 168, 173.
Παπαδρᾶκος 189, 190.
Παπαευγενίου Ἀθανάσιος 36, 39.
Παπάζογλους 43.
Παπαθανάσης Ἀλ. 35.
Παπαϊωαννίδης Κ. 49, 52, 54.
Παπᾶ Κυριάκος 236.
Παπαλάμπρος Γεώργ. 131.
Παπαμιχαὴλ Γρηγ. 169.
Παπαναστασίου Θ. 16.
Παπανδρέας 75.
Παπανδρέου Γεώργιος 162.
Παπαντωνίου Π. 16.
Παπακωνσταντινόπουλος Γ. 80.
Παπακωνσταντίνου Γεώρ. 130.
Παπαπαναγιώτου Ἰωάννης. 180.
Παπαρρηγόπουλοι 200.
Παπαρρηγόπουλος 211.
Πάπας Γρηγόριος ΙΓ΄ 87.
Πάπας Γρηγόριος ιστ΄ 89.
Πάπας Οὐρβανὸς Ε΄ 7.
Παπᾶ Στρατῆς 73.
Παπαφλέσσας 50.
Παπαχριστοδούλου Πολύδωρος 183.
Παρανίκας Ματθαῖος 63, 65, 73, 77, 89, 101, 104, 105, 116, 117, 118, 126, 142.
Παρασκευαΐδης Φ. 165.
Παρασχίδης 249.
Παράσχοι 200.
Παράσχος 201.
Παράσχος Ἀχιλλεὺς 205, 211.
Παρθένιος ὁ Α΄ 94, 95, 97.
Παρθένιος Γ΄(ἱερομάρτυς Πατριαρχ.)95.
Παρθένιος Δ΄ ὁ Μογιλάλος 11.
Παρθένιος 159.
Πάριος Ἀθανάσιος 193.
Παρίτσης Ν. 179.
Πασμακλῆ 256.
Πασχάλης Δ. Π 253.
Πάτμος 63.
Πατουσαῖοι 117.
Πατριάρχης Γερμανὸς 58.

Πατριαρχικὴ Ἀκαδημία 70, 72, 74, 77, 82, 98, 99, 100, 104, 116, 142, 143, 160, 188, 189, 225.
Πατρικόπουλος Κ. 74.
Πατσίδου Σοφία 26.
Πατσιμάδης 134.
Πάσχα 87.
Παυλίδης Εὐστάθιος 17.
Παῦλος ὁ Ρῶσος (νεομάρ.) 105.
Παυλόβνα Μαρία 123.
Παχώμιος (ὁ Καισαρείας) 87.
Παχώμιος Β' ὁ Πατέστος 87.
Πέεφ Ἀλ. 163.
Πελοπίδας Δ. 17.
Πελοπίδας 237.
Πελοπίδου Παναγιώτης Γ. 225.
Πελοποννήσιος 80.
Πελοπόννησος 85, 88, 132, 153, 156.
Πελτέκης Ἄνθιμος 74.
Πεντάπολις 49, 168, 173.
Πεντεδέκας Κ. 16, 17.
Περίνθιος 100, 101.
Περιστερὰ 76.
Πέρσαι 147.
Πετμεζᾶς 185.
Πεσταλότζη (Ἑλβετὸς) 125.
Πετρίδης Γεώργιος (ἐξ Ἠπείρου) 75.
Πετρίδης Εὐ. 228, 229.
Πετρίνογλους Δ 51.
Πέτρος 142.
Πετσινάκοι 6.
Πηγᾶς Μελέτιος Πατρ. 70, 88, 89, 90.
Πηλοπλαστικὴ 44.
Πιαλῆς Βεζύρης 90.
Πιερία 197.
Πινάκογλους Θεοδωράκης 51.
Πίνδαρος 152.
Pinds (στρατηγὸς Ρῶσσος) 45.
Πλάγκε Ἰωσὴφ Ἰακώβου 124.
Πλακίδης Ἀπόστολος 75.
Πλανίτσας Ἀσλάνης 51.
Πλαστήρας 185.
Πλάτων 212.
Πλόβδιφ 82, 256.
Πλωμάριον Λέσβου 65, 74.
Πολιτεία 14.
Πολίτης Α. 125.
Πολίτης Ἰωάννης Γ. 135.
Πολίτης Ν. 108, 172, 181.
Πολυανὴ 107.
Πολυειδὴς Θεόκλητος 107, 108.
Πολυζώης 66.
Πολύκαρπος 110, 118.
Πολωνία 35, 88, 201.
Πόποβιτς Θεοφάνης 107.
Ποργιάτης Θ. Ἀθανάσιος 17.
Ποριώτης Νικόλαος 174.
Πορφύριοι 93.
Πορφύριος Α' Μητροπολίτης Νικαίας 93, 94, 95, 96.
Πορφύριος ὁ Β' 95.
Πουτσιτέλλας 51.
Πρατσόλης Δ. 51.
Πρίματος 175.
Πρόδρομος 142.
Προικόννησος 77, 81, 118, 188.
Πρόοδος 58.
Προκοπίου Δημήτριος 98, 102.
Προκόπιος (Πατριάρχης) 83.
Προκόπιος Μηνᾶς 116, 117.
Προφήτης Ἠλίας 143.
Πρωτοσύγκελλος Θεόκλητος 27.
Πτολεμαῖος Κλαύδιος 145.
Πτολεμαΐς 111.
Πύργοι 256.
Πύργος 31.
Πύρρος Διονύσιος Θετταλὸς 117, 118.

Ρ.

«Ραδάμανθυς» 127.
Ραγκαβῆς Ἀλέξανδ. 204, 211.
Ραιδεστὸς 10, 33, 35, 36, 42, 72, 174, 180, 182, 256.
Ραιδεστηνὸς—οἱ 116, 118.
Ραιδεστηνὸς Γεννάδιος 224.
Ραιδεστηνὸς Γεώργιος (ὁ πρεσβύτερος) 224
Ραιδεστηνὸς Γεώργ. (ὁ νεώτερος) 224

Ραιδεστηνὸς Θωμᾶς 224.
Ραλλάκης 103.
Ράλλης Γεώργιος 51.
Ράλλης Ἰάκωβος 92, 93.
Ράλλης Κωνσταντῖνος 124.
Ράσκωφ Πέτρος (συνταγματάρχης) 58.
Ρεβελάκης Πέτρος 117.
Ρέγκλης Στ. 190.
Ρεΐντερος Στανίσλαος τοῦ Ἀτσεσμέϊερ 100.
Reiii W. 160.
Ρενδίνη 85.
Ρένιον 17, 50.
Ρέπουλης Ἐμμανουὴλ 164.
Ρεσὶτ πασᾶς 148.
Ρήγας Φερραῖος 14.
Ριζάρειος Σχολὴ 114.
Ριζάρης Γεώργιος 138.
Ριζάρης Μάνθος 138.
Ρῖζος Π. Ι. 24.
Ρισπὲν 174.
Ρίττεν 151.
«Ροδιακὰ» (Εὐαγγελίδου) Ρόδος 65,108, 155, 188.
Ροδινιὰ 109.
Ροδόπη 34, 130, 156, 183, 256.
Ρόδος 51, 65, 87, 108, 145, 155, 188.
Ροϊδης Γρηγόριος 59, 77, 78.
Ροϊδης 205.
Ροιμήταλκος 49.
Ρὸς (Στρατηγὸς) 47.
Ρούκης Ἀριστείδης 214.
Ρουμελιῶτες 254.
Ροῦσος Δημοσθένης 169.
Ρύσιον (Ἀριστοῦ) 126.
Ρωξάνη 78.
Ρωμαῖος 216.
Ρωμαῖοι 153.
Ρωμάνος 182.
Ρωσσικὸν Πατριαρχεῖον 87.
Ρωσσέτης Ν. Ροσνοβάνης.
Ρώτας Κων)νῖνος 81.

Σ.

Σαββόπουλος Κων)τῖνος 224.
Σαββόπουλος Γ. 74.
Σάθας Κ. Ν. 66, 85, 87, 89, 97, 98, 99, 101, 107, 108, 109, 112, 142, 143, 221
Σαὶντ Ἰλὲρ 204.
Σαϊρογλους Γ. 53.
Σαϊτίδης Κων)τῖνος 76.
Σαῖξπηρ 205, 207.
Σακελλαρίου Φίλιπ. 81.
Σακελλαρίου 169.
Σακελλαρίου Γεώρ. 194.
Σακελλίων Ἰω. 89, 126.
Σαμακόβι 239.
Σαμαρτζίδης Χριστόφ. 65.
Σαμοθράκης Ἀχιλλεὺς Θ. 44, 178.
Σαμοθράκη 68.
Σαμουὴλ 128.
Σαμουὴλ 78.
Σαμουὴλ ὁ Κύπριος 141.
Σαξωνία 107, 109- 121.
Σαξωνοβεϊμαρικὴ 123.
Σαραζὲν (Γάλλος) 125.
Σαράντα Ἐκκλησίαι 34, 35, 36, 53, 54, 55, 74, 75, 83, 132, 161, 167, 179, 183, 224, 233, 256.
Σαραντακκλησιώτης Γεώργιος 224.
Σαραντακκλησιώτ.Χατζαφεντούλης 224.
Σαραντίδης Σ. 35.
Σαρηγιάννης 20.
Σαρπὺ 32.
Σάρρος Δ. 65.
Σατωβριάνδος 47.
Σαράφης Γρηγόριος 125.
Σαράφογλους Ἰγνάτιος 63.
Σαχτούρης Ἀντώνιος 33, 178.
Σαϊτάνογλου 91.
Σγουρὸς Γεώργιος 17.
Σδρόλλας Π. 34.
Σεβαστὸς ὁ Κυμινήτης 100.
Σεβαστούπολις 166.
Σεβῆρος Μιχαὴλ ὁ Φιλαδελφείας 89.
Σέκερης Π. 16, 133, 134.

Σελὴμ Α΄ 218.
Σέλιμνον 17, 80.
Σεράϊγ 182.
Σερβία 175.
Σεργιάδης Κ. 225.
Σερμπετσόγλους 27, 84.
Σέρραι 114, 169.
Σεραφεὶμ (ὁ Μυριοφύτου) 73.
Σεϋμὲν 42.
Σεφὲρ Ἀγᾶς 78.
Σηλυβρία 10, 32, 42, 69, 70, 77, 101 102, 150, 172, 174, 182, 186, 232, 243, 248.
Σηστὸς 196.
Σιβηρία 97.
Σιγανοῦ Καλλιρρόη (κ. Ι. Παρρὲν)66.
Σιλιμίνσκης Ἰω. 80.
Σιλίστρια 8, 151.
Σίλλερ 209.
Σιμιτλὴ 233.
Σιμόπουλος Σ. 75, 235.
Σῖμος Σ. Ν. 109.
Σιμπίνι 17.
Σιμωνίδης 71.
Σίναι 170.
Σιναΐδης Ἀμβρόσιος 66.
Σίνας Σ. 145.
Σινὰν πασᾶς 90.
Σῖνος Γ. 164
Σισανίου Μητροπολ. Ἀθανάσιος 159.
Σκαλίδης Ἀλέξανδρος 165.
Σκάρλος Ἰωάννης 128, 191.
Σκεπαστὸ 239.
Σκλαβῖνοι 7.
Σκόκος Κ. 93, 145, 165, 201, 203, 210.
Σκοπιανὴ 240.
Σκοποὶ 233.
Σκοπὸς 235, 236, 237, 238.
Σκορδέλλης Βλάσιος 76, 79, 80, 81, 155, 156.
Σκουλόγλους Ἀντωνάκης 51.
Σκουλόγλους Ἀσλάνης Δ. 51.
Σκουτάρεως (ὑποδιοικ.) 256.
Σκουφᾶς 133, 134.
Σκλάβοι 6, 7.
Σμαράγδα 93.
Σμάρω 161.
Σμὶθ Ι. 145.
Σμυρνάκης Γ. 102.
Σμυρναῖος Ἱερόθεος 64.
Σμύρνη 20, 32, 33, 34, 60, 65, 67, 111, 126, 127, 158, 166, 168, 174, 177, 179, 186, 189. 221, 223, 225.
Σμυρνούλης Σ. Μ. Σ. 124.
Σολωμοὶ 201.
Σολωμὸς 207.
Σουλεϊμὰν 9.
Σούλιον 43, 44.
Σουλιῶται 43,
Σουλτὰν Μαχμοὺτ Β΄ 111, 145, 147.
Σουλτὰν Μεδζιδ 147.
Σουλτὰν Μουρὰτ Α΄ 7, 8, 50.
Σουλτὰν Μουρὰτ Γ΄ 9 .
Σουλτὰν Μουσταφᾶς 226.
Σουλτὰν Μωάμεθ Α΄ 50.
Σουλτὰν Τσιφλὶκ 239.
Σουλτὰν Χαμὴτ 29, 146.
Σουλτάνα 78.
Σουλτάνη 115.
Σουλὺ Προυδὸμ 209.
Σουρμελῆς Λανιὴλ 117.
Σουρμελῆς Ἰωάννης 74.
Σουρῆς Γ. 178.
Σοῦτσος 211.
Σοφία 171.
Σουφλίον 43, 44, 56, 57, 58 187.
Σουφλιῶται 44, 57.
Σπάνιας Δημήτριος 74.
Σπαντωνάκης 78.
Σπετσιῶται 254.
Σπηλιωτάκης Ἀναγνώστης 24
Σπηλιωτόπουλος Ἀντ. Θ. 8.
Σπυρίδης Γ. 158.
Σπυρίδης Κ. 35, 158.
Σπυρίδων Κεφαλλήν. 74.
Στάϊκος 27.
Σταματιάδης Ἐπ. 116.
Σταμάτιος 149.
Σταμάτιος Παπᾶ ἢ Παπασταμάτιος 63
Σταμάτιος (νεομάρτυς) 105.
Σταματίου Σουσάννα 243.

Σταμούλη Σαραντῆ Ἐλπινίκη 233.
Σταμούλης Μιλτιάδης 35.
Σταμούλης Ἀντ. Κ. Π. 102.
Σταμούλης Σωφρόνιος 11.
Στανίδης Θεόδωρος 76.
Σταυρῆς 46, 73.
Σταυρόπουλος Βασίλ. 75.
Σταυροφόροι 49.
Στερεὰ Ἑλλὰς 24.
Στενημαχίτης Γ. 76, 120.
Στενήμαχος 82, 155, 161, 163, 170, 171, 181, 185, 253.
Στέφανος Καραθεοδ: 148.
Στέφανος νεομ. 221.
Στεφανούπολις 122.
Στεφανούδης Κ. 81.
Στεφανούδης Μ. 67.
Στέφανος Σέρβος 22.
Στέφος Δημήτριος 81.
Στουδίτης Δαμασκηνὸς 85.
Στουδίτης Θεόδωρος 143.
Στράντζα 182, 245.
Στρατηγόπουλος 17.
Στρατῆς Σκόρδος 17, 21.
Στρέϊτ Γεώργιος 147.
Στρυνόπουλος Γερμ. 174.
Στρυνόπουλος Παντολέων Ι. 174.
Συγγρός 212.
Σύλβεστρος ὁ Συρόπουλος 166.
Συμεὼν Θεσσαλονίκης 101.
Συμεὼν νεομάρτυς 105.
Συμεωνίδης Ζ. 75.
Συμωνίδης Κων)τῖνος ὁ Συμαῖος 153.
Συνάγωβον 100.
Συνέσιος 63.
Συνθήκη τῶν Σεβρῶν 34.
Συνοδινὸς Θ. 165.
Συνοδηνὸς Π. 205.
Συντεχνίαι 13, 15.
Συρῖγος Μελέτιος 103, 104.
Σῦρος 45, 47, 82, 125, 153, 172, 227.
Σχοινοβάται 134.
Σχολάριον 10.
Σχολάριος Γεώργιος 10.
Chopin 201.
Σωζουπολῖται 50, 78, 94.
Σωζούπολις 16, 29, 31, 49, 50, 51, 53, 76, 77, 78, 90, 93, 225.
Σωτηριάδης Γεώργιος 81, 164.
Σητήριος 27.
Σωτήριος 224.
Σωτήρης 16.
Σωφρόνιος (Πατρ.) 173.
Σωφρόνιος Β΄ 109.
Σωφρόνιος ὁ ἐξ Ἡλιοπούλεως 74, 75.
Σωφρόνιος Σταμούλης 114, 186, 187.

Τ.

Ταλαὰτ Βέης 57.
Ταμβακίδης Ἀδὰμ 70, 148.
Ταμπουρτζίμπασης 53.
Τάνος Εὐάγγελος 81.
«Τανρὶ Γκιδουγὶ» 50.
Τανταλίδης Ἠλίας 60, 80, 82, 112, 145, 203, 205, 206, 210, 216, 226.
Τατάουλα 127.
Ταταρία 95.
Τατὰρ Παζαρδζὶκ 80.
Τάταροι 91, 95, 96.
Τατλίκαρις Ἀθανάσιος Μιχ. 116.
Τατλίκαρις Εἰρηναῖος 117.
Τατλίκαρης Ἰωάνν. 116, 117.
Taucher 209.
Theodore Reinach 155.
Τέλλος Θωμᾶς 171.
Τερτσέτης 201.
Τένεδος 34.
Τζανέτης Ἰωάν. 180.
Τζανέττος Ἀριστ. (πρώην νομάρχ.) 41.
Τζωαννόπουλος Ἰωάν. 81.
Τήνιος Γρηγόριος (ὁ Αἴνου) 67.
Τήνιος Μανουὴλ 71.
Τῆνος 125.
Τίμιος Πρόδρομος 94.
Τιμόθεος Β΄ 94.
Τιμόθεος (νεομάρτυς) 221.
Τοκάϊα 107.
Τολστόϊ 156.

Τόνζας 11.
Τοπχανὲ 254, 255.
Τουλουτιάδης Θ. 75.
Τουρκοκρατία 59.
Τουρλιὰ 239.
Τούσας Γεώργ. 81.
Τρανσυλβανία 122.
Τραπεζοῦς 97, 98, 179.
Τριανταφύλλου Ἀλεάνθης 79, 164.
Τρίγλεια 76, 166, 186.
Τριγόβιστον 100.
Τροία 184.
Τροιζὴν 45.
Τριζώνια 22.
Τρικούπης Χ. 164, 171.
Τσακάλωφ 133, 134.
Τσακίλη (Πετροχώριον) 153.
Τσαλίκογλου (Τσαλίκωφ) Στογιάννης Θεοδώρου 137.
Τσαμία (τζαμιὰ) 37.
Τσανδὼ-Σηλυβρίας 43.
Τσάνταλης 245, 246, 247.
Τσαντὼ 245, 246.
Τσαπέκος Ἄδαμος 80.
Τσατάλτζα 56.
Τσελεπᾶς Μανουὴλ 92.
Τσέλερ 202, 211.
Τσετατζουνία 101.
Τσιακόζα 174.
Τσιγγερίδης Νικόλαος 81, 138.
Τσίλωφ Π. (ἱστορικὸς Βουλγ.) 75.
Τσίμελ 180.
Τσιούλκας Κ. 183.
Τσόγιας Κ. 74.
Τσόρλο 238, 239, 240.
Τσουκαλᾶς Γεώργ. 80.
Τσουκαλᾶς Κωνστ. 81.
Τσούντας Χρῆστος 81, 171, 181.
Τυπάλδος 57.
Τυρολλώη 36, 43, 224.
Τύρνοβον 85.

Υ.

Ὑδραῖοι 254.
Ὑδραῖος Ν. 160.
Ὑρκανία 106.
Ὑψηλάντης Ἀλέξ. 115, 254, 255, 256,
Ὑψηλάντης Δημήτριος 11, 22, 23.
Ὑψηλάντης Ἀθανάσιος Κομνηνὸς 95.
Ὑψηλὴ Πύλη 22, 91, 113, 146, 147, 148, 156, 186, 254.

Φ.

Φαβιέρος 193.
Fabricius 89, 96, 98.
Φαλμεράϋερ 124.
Φαναριῶται 85.
Φερέντσιο 160.
Φειδίας 231.
Φέξης Γ. 153, 179.
Φετὶχ 9.
Φιλαδελφεὺς Ἀλ. 102, 116.
Φιλαδέλφεια 193.
Φιλαλήθης Ἰωάννης 67.
«Φιλαλήθης» 92.
Φίλανδρος Κ. 35, 36.
Φιλήμων Ἰωάνν. 15, 127, 133, 219.
Φιλικὴ Ἑταιρεία 15, 16, 18, 132, 133, 134, 219, 250, 254.
Φιλικοὶ 15, 18.
Φίλιππος (βασιλ. Μακεδ.) 49,
Φιλιππίδης Δανιὴλ 106.
Φιλιππούπολις 8, 14, 16, 17, 44, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 120, 125, 128, 130, 132, 133, 136, 139, 140, 149, 155, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 167, 170, 171, 173, 179, 183, 185, 191, 192, 250, 256.
Φιλιππουπολῖται 139, 140.
Φιλιππουπολίτης-τις 80, 120, 121, 122, 124, 130, 131, 132,138, 143, 145, 173.
Φιλόθεος Βρυέννιος 181.
Φιλόθεος (ἱερομόν.) 189.
Φιλολογικὸς Σύλλογος (ἑλληνικὸς) 69, 116.
Φλωρεντία 64.
Φλωρίδης Φλ. 35.
Φόρτιος Ἀλέξ. 92.

Φούντας Ἰωάννης 76.
Φραβασίλης Ἀντώνιος 215.
Φραγκίδης Ἰωάννης Θ. 179.
Φραγκῖσκος Α΄ 170.
Φραγκογιάννης 51.
Φράγκοι 6.
Φραντζεσκοσάρωφ Λουκ. 17.
Φροσύνη 255.
Φυλακτὸς Ἀθανάσιος 81, 85.
Φωκὶς 5.
Φωτιάδης Λάμπρος 82, 121.
Φώτιος 31.
Φώτιος (Πατριάρχης) 168.

Χ.

Χαϊδάριον 22.
Χάϊνε 211.
Χαλκηδὼν 113.
Χάλκη 112, 119, 158, 159, 169, 172, 174 175, 180, 181, 188, 189, 203, 206, 216'
Χάλλη 109.
Χαμδῆ Βέης 184.
Χάμμερ (ἱστορικὸς) 50.
Χαμὴτ 177.
Χανεντὲς Ἀνέστης 224.
Χάνης 91, 95, 96.
Χαριλάου Πολυζώης Ἐμ. 65.
Χαρταλιμὴ 256.
Χασιώτης Εὐγένιος 81.
Χασιώτης Γ. 142, 216.
Χάσκοβον 256.
Χαντζερῆς Κωνσταντῖνος 193.
Χ'' Ἀγγελῆς Δημητρίου 68.
Χατζῆ Ἀνδρέας 72.
Χατζῆ—Ἀντώνιος—Βισβίζης 46.
Χατζῆ Βλασάκης Σταύρου 64.
Χατζηγιαννάκης Κωνστ. 35.
Χατζῆ Γιοβανῆς Χρ. Κοϊμζόγλου 133.
Χατζῆ Δημητράκης 54.
Χαζῆεστρέφαγα 42.
Σατζηλίας Β. 35.
Χατζηϊωάννης Ι. 150, 158, 169, 187.
Χατζῆ Ἰωάννης Πασχίδης 251.
Χατζῆ Ἰωάννης, Μπίλιας, Ἀλεξανδρῆς (ἀδελφοὶ) 72.
Χατζηϊωάννου Ἀναστ. 17.
Χατζηστάννου Δημήτριος 17.
Χατζηκώνστας Λύσανδρος 81, 192.
Χατζῆ Λασκαράκης 68.
Χατζῆ Μανωλάκης 67.
Χατζῆ Μαζαράκης 54.
Χατζη Νικολάου 54.
Χατζηνταῆ Σμαράγδα 81.
Χατζηπαναγιώτης Δημ. 74.
Χατζῆ Ράλλης Ἀγγελούδης 68.
Χατζῆ Στανόγλου Νικ. 250, 251.
Χατζῆ Σωτηρίου Κωνσταντῖνος 160.
Χατζῆ Τριανταφύλλου Νικόλαος 140.
Χατζῆ Χρῆστος 132, 176.
Χατζόπουλος Νικ. 44, 67, 71 221.
Χατζοπούλου Κλεοπάτρα 44.
Χάτι Χουμαγιοὺν 43.
Χάτμανος τῶν Κοζάκων 95.
Χεκίμογλους Γ. 35.
Χηνόπουλος Ἀθανάσιος 74.
Χίβα 106.
Χιλμῆ Πασᾶς 166.
Χίος 41, 48, 64, 65, 144, 172, 182, 193, 194.
Χισὰρ 161.
Χόμπουλος Νικόλαος 20.
Χορτάκης 145.
Χορτάκιος Μελέτιος ὁ Φιλαδελφείας105·
Χουρμουζιάδης Ἀναστ. 71, 153.
Χουρμούζης Κλεάνθης 156.
Χούσιον 101.
Χουσεῖν Πασᾶς (διοικ. Βιδινίου) 51.
Χρηστίδης Ἀντώνιος 53.
Χρηστίδης Ἀθανάσιος 75.
Χρηστίδης Ἀναστάσιος Μακεδὼν 67.
Χρηστοβασίλης Χρ. 166.
Χρῆστος 133.
Χριστιανὸς Γεώργ. 108.
Χριστόδουλος Μελισσηνὸς 74, 75.
Χριστοφίδης Δ. 74.
Χριστόφορος Περαιβὸς ὁ Ὀλύμπιος 22.
Χρονίδης Κ. 65.
Χρούσογλους Κωνσταντᾶς 51.

Χρύσανθος Ἱεροσολύμων 105.
Χρύσανθος (Μητροπ. Προύσης) 72, 80.
Χρύσανθος (Πατριάρχης) 62, 64, 114.
Χρυσάφης 115.
Χρυσοβέργηδες 59.
Χρυσοβέργης Θ. 35.
Χρυσοβέργης Γεώργιος 126, 127, 128. 146, 229.
Χρυσοβέργης Ἰωάννης 224.
Χρυσοβέργης Κουροπαλάτης 59, 125.
Χρυσοβέργης Χ. 126.
Χρυσοβέργη Κρυσταλλία 127.
Χρυσοκέφαλος Μακάριος 151.
Χρυσοκέφαλος Κωνστ. 70, 150.
Χρυσοσκούλιος Ἰωάνν. 106.
Χρυσόσκουλος Μιχαὴλ 105, 106.
Χρυσομαλλίδης Χρυσόστομος Γ. (ὄνομα τοῦ Παπαδράκου) 189.
Χρυσοστομικοὶ 100.
Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (νῦν Μητροπολίτης Ἀθηνῶν) 71, 72.
Χρυσόστομος (Μητροπολ.) 166.
Χωματιανὸς Ἀλέξ. 117.
Χωρηνὸς 82.

Ψ.

Ψαλλιάδης Ἀδαμάντιος 75.
Ψάλτης Σταμ. 32, 81, 167.
Ψαριανοὶ 254.
Ψύλλας Γεώργιος 117.

ΣΥΜΒΟΛΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ

ΘΡΑΚΙΚΗΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΝ

ΜΙΛΤ. ΑΝ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ

Ἓν τῶν σπουδαιοτέρων μέσων πρὸς ἀκριβῆ μελέτην οἱασδήποτε χώρας καὶ παντὸς ἐν γένει ἀνθρωπίνου ἐπιστητοῦ εἶνε καὶ ἡ Βιβλιογραφία· ἐκδίδονται πανταχοῦ βιβλιογραφικὰ δελτία ἀναγράφοντα, κατὰ τὸ δυνατόν, πλήρη σειρὰν τῶν ἐκδιδομένων ἔργων· παρ' ἡμῖν ἐκτὸς τῶν ἐφημέρως ἐκδιδομένων Βιβλιογραφικῶν δελτίων, τὰ ὁποῖα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐμφανιζόμενα δὲν παρέχουσι τῷ λογίῳ τὴν ἀπαιτουμένην ὕλην, ἐξεπονήθη παρὰ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Ν. Γ. Πολίτη Βιβλιογραφία δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας, ἐν τῇ ἐπετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἐν ἰδίοις βιβλίοις.

Ἐθεωρήθη καλὸν ὅπως εἰς τὸ ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τῆς Ἐθνικῆς Ἀνεξαρτησίας τεῦχος τῶν θρακικῶν συμπεριληφθῇ θρακικὴ βιβλιογραφία, περιλαμβάνουσα κατάλογον τῶν κατὰ τὸ διάστημα τῆς διαρρευσάσης ἑκατονταετηρίδος καὶ τῶν ὀλίγων προηγουμένων περὶ Θράκης γενικῶς ἢ περὶ πόλεων καὶ κατοίκων αὐτῆς γραφέντων. Πάντες οἱ εἰς τὰ βιβλιογραφικὰ ἀσχοληθέντες δὲν ἀγνοοῦσι τὸ δύσκολον τοῦ ἐγχειρήματος, ἀφοῦ καὶ οἱ εἰδικῶς ἀπασχοληθέντες δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λάβωσι γνῶσιν τῶν εἰς διαφόρους τόπους εἰς ἰδιαιτέρας ἐκδόσεις ἢ εἰς ποικίλα περιοδικὰ δημοσιευομένων. Βεβαίως ὑπάρχουν αἱ γενικαὶ βιβλιογραφίαι, περὶ ὧν δυναταί τις νὰ καθοδηγηθῇ, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι πλήρης. Πρόχειρον παράδειγμα ἔχομεν τὴν εἰς τὰ Ἠπειρωτικὰ χρονικὰ δημοσιευθεῖσαν Ἠπειρωτικὴν βιβλιογραφίαν. Κατήρξατο αὐτῆς ὁ ἀείμνηστος Λουδοβῖκος Bürchner, συμπληρώσεις δὲ ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Π. Βιζουκίδης δίς, ὁ κ. Ν. Βέης καὶ

πληρεστέραν ὁ ἱερομόναχος Ε. Κορίλλας μετὰ προσθήκης. Ὁ συναρμολογήσας τὴν παροῦσαν Θρακικὴν βιβλιογραφίαν οὔτε τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον διέθετεν, ἀλλ' οὔτε εἰδικότητα εἶχε περὶ ὅπωσοῦν πλήρη βιβλιογραφίαν, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς ἄλλους ἁρμοδιωτέρους ὅπως συμπληρώσωσι τὴν παροῦσαν συμβολὴν εἰς τὴν Θρακικὴν βιβλιογραφίαν.

Ἡ Διευθύνουσα τὴν ἔκδοσιν τῶν Θρακικῶν ἐπιτροπὴ διὰ τὴν ἀφορῶσαν τὴν Θρᾴκην ὕλην, ἔθεσεν ὅρια τὸν Νέστον πρὸς Λυσμὰς καὶ τὸν Αἷμον πρὸς Βορρᾶν, ἐξαιροῦσα τὴν Κων)πολιν, καθότι ἡ περὶ αὐτῆς βιβλιογραφία εἰς τὴν ἔρευναν τῶν Βυζαντινολόγων ἀνάγεται.

Εἰς τὸν κατάλογον συμπεριελήφθησαν καί τινα τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς γενικωτέραν περὶ τῆς Ἀνατολῆς βιβλιογραφίαν, ἀλλ' ὡς περιέχοντα ἀρκετὰ περὶ Θράκης (εἰς περιηγήσεις καὶ περιγραφὰς) ἐθεωρήθη εὔλογον ὅπως ἀναφερθοῦν, πρὸς ὁδηγίαν τῶν θελόντων νὰ εὕρωσι κατάλληλα βοηθήματα.

Χάριτας πολλὰς ὀφείλει ὁ γράφων εἰς τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ Διδάσκαλον τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ σεβαστὸν φίλον κ. Β. Α. Μυσταλίδην, ὁ ὁποῖος εὐγενῶς ἔδωκε σημείωσιν πλείστων βιβλίων καὶ ἄρθρων, εἰς τὰ ὁποῖα προσετέθησαν ἐντὸς παρενθέσεως τὰ ἀρχικὰ τοῦ ὀνόματός του (Β.Α. Μ.). Ὁμοίως καὶ εἰς τὰ παρὰ τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει Λρος Μυρτίλου Ἀποστολίδου καὶ τοῦ φίλου καθηγητοῦ κ. Πολ. Παπαχριστοδούλου ὑποδειχθέντα ἐσημειώθησαν τὰ ἀρχικὰ Μ. Α. καὶ Π. Π.· εἰς ἀμφοτέρους τοὺς ἀξιοτίμους Κυρίους ἐκφράζω ἐπίσης τὰς εὐχαριστίας μου. Ὁμοίως εὐχαριστῶ τὸν ἀρχαῖον γυμνασιάρχην κ. Τρυφ. Ε. Εὐαγγελίδην, ὅστις ἐκτὸς τῆς προσθήκης ἀρκετῶν συγγραμμιάτων ἐπεμελήθη καὶ τῆς ἐκτυπώσεως.

Ὡς πρὸς τὴν κατάταξιν τῆς βιβλιογραφίας προὐτίμησα τὴν χρονολογικὴν σειράν, εὐχόμενος ὅπως, συμπληρουμένης συντόμως παρὰ τρίτων τῆς Θρακικῆς βιβλιογραφίας γίνῃ πλήρης κατάλογος καθ' ὕλην καὶ κατὰ συγγραφέα.

Πρὸς ὁδηγίαν τῶν ἀπασχολουμένων, σημειῶ ὅτι ἀρκεταὶ μελέται ἀφορῶσαι τὰ Θρακικὰ θὰ ὑπάρχουν εἰς τοὺς τόμους τοῦ ἐν Κων)πόλει κατὰ τὸ 1884—86 ἐκδιδομένου παρὰ τοῦ Α. Παλαιολόγου «Ἡμερολογίου τῆς Ἀνατολῆς» ὡς καὶ τοῦ «Ἀνατολικοῦ Ἀστέρος» τοῦ ἀειμνήστου Β. Καλλίφρονος, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον ὀλίγους τόμους ἀνεῦρον καὶ ἠρεύνησα. Ὁμοίως ἀρκετὰς πληροφορίας στατιστικὰς καὶ ἄλλας ἔχει τὸ ἐπὶ ἔτη παρὰ τῆς Νομαρχίας Ἀδριανουπόλεως μέχρι τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Συντάγματος τουρκιστὶ ἐκδιδόμενον ἡμερολόγιον τοῦ Νομοῦ.

Δὲν κατωρθώθη παρὰ μέρος μόνον νὰ σημειωθῇ τῶν σχετικῶν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὸν Βαλκανικὸν καὶ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ὡς καὶ τῶν κατὰ τὴν ἀνακωχὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν διοίκησιν γεγονότων.

Ἐξήγησις συντετμημένων τίτλων περιοδικῶν

Α Α Κ = Ἀνατολικὸς Αστήρ, Κωνσταντινουπόλεως.
Α Β Ν Ρ = Annuaire de la Bibliothèque Nationale de Plovdif, Φιλιππουπόλεως.
Α Ε Α = Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς, Ἀθηνῶν.
Α Μ Ph = Annuaire du Musée de Philippople, Φιλιππουπόλεως.
Β C Η = Bulletin de Correspondence Hellénique, Παρισίων.
Β S Α Β = Bulletin de la Société Archéologique Bulgare, Σόφιας.
Δ Ε Κ = Δελτίον Ἑλλην. Ἐμπορ. Ἐπιμελητηρίου, Κων)πόλεως.
Δ Ι Ε Ε Ε= Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνῶν.
Δ Ι Ε Σ = Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς Ἑταιρείας, Σόφιας.
Δ Χ Α Ε = Δελτίον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, Ἀθηνῶν.
Ε Ἀλ. = Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, Κωνσταντινουπόλεως.
Ε Ε Β Σ = Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Ἀθηνῶν.
Ε Π = Ἀνατολικὴ Ἐπιθεώρησις, Ἀθηνῶν.
Ε Φ Σ Κ = Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, Κωνσταντινουπὸλεως.
Ε Φ Σ Κ π= Ἑλλ. Φ. Συλλόγου Κων)πόλεως παράρτημα.
Ε Φ Σ Π = Σύλλογος Παρνασσός Ἀθῆναι.
Ε Φ Σ Ππ= Συλλόγου Παρνασσοῦ Ἐπιτηρίς.
Ν Ε = Νέος Ἑλληνομνήμων, ἔκδ. Λάμπρου.
J K D A I= Jahrbücher des Kaiserlichen Deutschen, Archaeologiches Instituts, Βερολίνου.
M D A I = Mitteilungen des Deutchen Archaeologichen Instituts, Ἀθηνῶν.
R A = Revue Archéologique, Παρισίων.
R E G = Revue des Etudes Grecques, Παρισίων.
C R Ac. d'inscr=Academie d'inscriptions et belles lettres Comptes rendus.

Αἱ ἀγκύλαι [ ] παρὰ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως δηλοῦσιν ὅτι τὰ ἐν αὐταῖς προσετέθησαν παρὰ τοῦ συντάκτου τοῦ Καταλόγου.

1632 **Gullius P.** De Bosporo Thracico l. III ἐν Λουγδούνῳ Βατάβων (πρώτη ἔκδ.) εἰς 16ον.

1728 **Μελετίου.** Γεωγραφία παλαιά τε καὶ νέα ἐκ διαφόρων συγγραφέων παλαιῶν τε καὶ νέων καὶ ἐκ διαφόρων ἐπιγραφῶν τῶν ἐν λίθοις, εἰς κοινὴν διάλεκτον ἐκτεθεῖσα χάριν τῶν πολλῶν τοῦ ἡμετέρου γένους· προσφωνηθεῖσα δὲ τῷ ἐντιμοτάτῳ κυρίῳ Παναγιώτῃ Σαράφῃ. Τὰ νῦν πρῶτον ἐκδοθεῖσα Ἐνετίησι ψκη΄ παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ (Τ.Ε.Ε.) (ἔκδ. β΄ ἐπηυξημένη διὰ σημειώσεων Ἀνθίμου Γαζῆ τοῦ ἐκ Μηλεῶν τῆς Θεσσαλίας Ἐνετίησι 1807 ἐν τόμοις 4. Τὰ περὶ Θράκης ἐν Γ΄ τόμῳ σ. 50–108.

1749 **F. Cary.** Lettre au J. B. I. sur les médailles des rois de Thrace et du Bosphore Cimmérien Paris.

1752 ἢ 1757 **M. Cary.** Histoire des rois de Thrace et de ceux du Bosphore Cimmerien eclaircie par les médailles. Paris. σελ. 82—90 μετὰ πίνακος 4ον (ἔκδ. β΄ 1825).

1781 **J. Gatterer.** Herodoti ac Thucididis Thracia (χάρτης)
» De Herodoti ac Thucididi Thracia.
Commentatio geogr. tabula.
Commentatio in R. Sc. Gott. Voll. IV

	hist. p. 87	Gott. 1782
Fer ult.	ib. Vol V p. 89	» 1783
ult.	ib. Vol VI hist.	» 1785

1800 **Gatterer, J. Chr.** Abhandlung v. Thracien nach Herodot u. Thucydides aus d. Latein übersetzt u. m. e. Uebersicht u. Register begleitet v. Schlichthorst. σ. 154 μετὰ χάρτου. Gotting 1807 ὅρα 1781. (B A M).

1812 **Hadʻji Halfa.** Rumeli und Bosna geogr beschrieben 8 Wien.

1814 **Raoul-Rochette,** Histoire critique de l'Etablissement des Colonies Grecques. Paris 1815, τόμ. 4.

1819 **Κωνσταντίνου Οἰκονόμου** (ἱερέως). Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, ἢ περιγραφὴ αὐτῆς, μετὰ χωρογρ. πίνακος καὶ νομισματικοῦ. Βιέννη, εἰς 16ον. Προσφωνεῖται τῷ Φιλιππουπόλεως Παϊσίῳ.

1822 **Vergleichungstafeln** der europäischen Stamm-Sprachen und Sud-west-asiatischer: Rask über die *Thrakische* Sprachclasse ἐκ τοῦ δανικοῦ κλ. κλ. ἐν Halle 8ο (B A M).

1826 **M. G. A. M**[ano] Résumé Géographique de la Grèce et de la Turquie d' Europe, Paris.

1828 **R. Walsh**, Voyage en Turquie et à Constantinople, Paris.

1830 **C. Encholm.** Colonel de l' état-major: Notice sur les villes situées au delà des Balkans occupée par les troupes pendant la glorieuse campagne de 1829. St Petersburg (B A M).

1834 **Ἀγνώστου**. Relation d' un voyage en Roumelie, 8 Paris.

1835 **Alf. Lamartine**, Souvenirs, impressions, pensées et paysages pendant un voyage en Orient (1832-1833), Bruxelles.

1836 **Raoul Rochette**. Lettre à M. Grotefend sur quelques médailles de rois des Odryses et des Thraces.

1837 **Th. L. Frid Tafel**. De via militari Romanorum Egnatia, qua Illyrcium Macedonia et Thracia jungebantur Dissert. Geographica. Tübingae 4ον ὅρα καὶ 1841 καὶ 2.

1839 **Marcellus Vicomte de** ἔκδ. 1839 τῶν Παρισίων καὶ 1840 τῶν Βρυξελλῶν. Souvenirs de l'Orient, Paris.

» Souvenirs Litteraires.

» Les Grecs anciens et les Grecs modernes.

1840 **Boué Ami**. La Turquie d'Europe, observations sur la Géographie, Geologie, Archéologie, Végétation, état politique. Τόμος 1 μετὰ χάρτου Θράκης σ. 101—106. Τόμος 3 Gouvernement de Constantinople σ. 184 (B A M).

1841 **Th. L. Frid. Tafel**. De via Romanorum militari Egnatia, qua Illyricum, Macedonia et Thracia jungebantur. Parte orientali dissert. Geographica Tubingae εἰς 4ον (B A M).

» **Τοῦ αὐτοῦ**. Via militaris Romanorum Egnatia, qua...pars occidentalis, Tybingae εἰς 4ον ὅρα καὶ 1837 καὶ 1842 (B A M).

» **Grisebach A**. Reise durch Rumelien and nach Brussa im Jah 1839. περὶ Θράκης δύο ὁλόκληρα κεφάλαια ἐν τῷ Α' τόμῳ κλ. καὶ περὶ Αἴνου (BAM).

1842 **Sivers E W**. De Odryssarum imperio commentatio σ. 52 (B A M).

» **Beheim—Schwazrbach** De rebus Odryssarum σ. 61 καὶ Tafel Berlin (BAM)

» **Th. L. Frid. Tafel**. Die via militari Romanorum Egnatia, qua Illyricum Macedonia et Thracia jungebantur Disser: Geographica, Tubingae, εἰς 4ον σελ. CVI. Ὅρα 1837 καὶ 1841 (B A M)

1845 **v. Moltke**. Der russische-turkisch Feldzng der europaïshen Turkei 1828 καὶ 1829 (Σχετικὰ ἐκστρατείας Θράκης σ. 326—392) (B A M).

1846 **Tafel** Constantini Porphyrogeniti de provinciis regni Byzantini, Liber secundus. Europa, Tubingae εἰς 4ον σελ. XXXVI 56 (B A M).

1851 **C. Burneiste**. Uber die thrakische Pentapolis (ἐν Zeitschrift).

» **Τσουκαλᾶ** Ἱστοριογραφικὴ περιγραφὴ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως. Βιέννη σελ. 86 (Μετὰ πίνακος ἀρχαίων νομισμάτων καὶ πίνακος τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως) εἰς 16ον.

1852 **Δ. Χ. Β.** Ὁ Ἑλλήσποντος καὶ ἡ Προποντὶς «Εὐτέρπη» τόμ. Ε' σ. 46-48.

1853 **Ζ. Μουρούζη**. Τὰ κατὰ τὰς ἐξετάσεις τῶν ἐν Φιλιππουπόλει Παρθεναγωγείων.

» **Stuppe**. Uber 2 Atcische Inschriflen über die thrakisch-Kolonier Brea, Λειψία (B A M).

» **A. M. F Schultz**. De Chersonesо Thracica, capita II, Berolini σ. 114. Ἐναίσιμος διατριβὴ (B A M).

1854 **Boué Ami**. Recueil d' Itineraires dans la Turquie d' Europe. Bulgarie Balkan et Thrace 97—163 (Thrace 138—163) καὶ 39-153 Βιέννη.

1855 **A Viquesnel**, Atlas du voyage de la Turquie d' Europe. Description physique et Geologique de la Thrace. 34 planches in folio (B A M).

1857 **Dr L. Müller.** Der Kongie Lysimachus's Mynter April 17 σελ. 331-418.
1858 **L. Müller.** Die Münzen des Thrakischen Königs Lysimachus 4 Kopenhagen.
» **Gisecke Bernhard.** Thrakisch Pelasgische Stämme der Balkanhalbinsel und ihre Wanderungen in mythisches Zeit, Leipzig.
1860 **Βλ. Σκορδέλη.** Περὶ τῆς ἑλλην. κωμοπόλεως Στενημάχου «Πανδώρα» τόμ. Ι' σελ. 423-425).
» Περὶ τῆς διοικήσεως Φιλιππουτόλεως «Πανδώρα» ΙΗ' σ. 218-220.
» Περὶ τῆς ἑλληνικῆς κωμοπόλεως Στενημάχου. Αὐτόθι τόμ. Ι' σ 423-425.
» **Ἀμεροληπτου.** Περὶ τοῦ τρόπου καὶ τῶν μέσων, δι' ὧν πρόκειται νὰ μεταβληθῇ ἡ Φιλιππούπολις εἰς Πλόβδιφ. Ἀθῆναι.
» **Γρηγορίου** Μητροπολίτου Ἡρακλείας, πραγματεία περὶ τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου ἐπὶ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, Κων)πολις (Τ Ε Ε).
» **A. Conze** Reise auf den Inseln des Thrakischen Meeres 4 Hannover.
1861 **Βλ. Σκορδέλη.** Ἀνέκδοτα τινὰ περὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως (Λαογραφία) «Πανδώρα» ΙΑ' σελ. 447—453.
» **Schötensick.** Uber die Thraker als Stammväter der Goten und die Verzweigungen des gotischen Völkstammes. Hist: Untersuchung: Πρόγρ. σ. 26—10 καὶ μέρ. ΙΙ Πρόγρ. σ. 48—40.Πρόγρ. Γυμνασίου ἐν Stendal (ΒΑΜ)
Brussa. Bassorilievo con epigrafe Greca proveniente da Filippopoli εἰς Annali di Roma σελ. 380 καὶ ἑ.
» **Nicolas** B. De ingenio et fortuna Graecorum' apud Thracas coloniarum σ.69. thèse ἐν Παρισίοις εἰς 8ον (Β Α Μ).
1862 **Κ. Π. Φοίβου.** Περὶ Ἀδριανουτόλεως «Πανδώρα» σ. 68—72, 93—96, 108—112 καὶ 150—154.
1863 **Ἀδριανούπολις** (Γεωγραφικαὶ καὶ ἱστορικαὶ σημειώσεις «Χρόνος» Ἡμερολόγιον Κων)πόλεως σ. 61.
1864 **A. Viquesnel.** Voyage dans la Turquie d' Europe. Description physique et geologique de la Thrace Paris. 2 τόμοι μετὰ ἄτλαντος καὶ 33 χαρτῶν εἰς 4ον (Β Α Μ).
» **Μ. Παρανίκα.** Περὶ Θρᾳκικῆς Χερσονήσου Ε. Φ. Σ. Κ, Τόμ. Β' σ, 221—239.
» **Σ. Ἀριστάρχου.** Περὶ τινων ἀνεκδότων ἐπιγραφῶν Περίνθου Ε. Φ. Σ. Κ. Τόμ. Β' σ. 232—240.
1865 **Βλ. Σ. Σκορδέλη.** Παράδοσις δημώδης Φιλιππουπόλεως (Περὶ τοῦ χωρίου Λίτσα-Ἰσσὰρ) «Ἑπτάλοφος Νέα» Κων)πολις 154.
» Περὶ Θρᾴκης. Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τῆς ἐν Φιλιππουπόλει κεντρικῆς ἑλληνικῆς σχολῆς Λ' Ἰανουαρ. ϕωξε' Κωνστ)πολις σ. 28 (Β Α Μ).
» Ἀρχαιολογικὰ (Ἀχλανὶκ Φιλιππουπόλεως) «Πανδώρα» τόμος ΙΣ' σ. 424.
1866 » Ἀρχαιολογικὰ (Φιλιππούπολις) «Πανδώρα» τόμ. 16 σ. 537.
» **Μ. Παρανίκα.** Περὶ Θρᾳκικῆς Χερσονήσου Ε Φ Σ Κ τόμ. Ι" σ. 18—61.
1867 **Βλ. Γ. Σκορδέλη.** Ἀρχαιολογικὰ (Φιλιπ]λεως) «Πανδώρα» τ. ΙΗ' σ. 301-302.
1868 **Γ. Π. Παπαδοπούλου.** Θρᾳκικαὶ ἐπιγραφαὶ «Πανδώρα» Τόμ.ΙΗ' σ. 457-458.
» **Βλ. Γ. Σκορδέλη.** Ἀρχαιολογικὰ [Φιλιπ]λεως) «Πανδώρα» Τόμ. ΙΘ' σ. 120.

1868 **A. Dumont.** Deux inscriptions de Thrace ἐν R. A. II σ. 441--2.
» » Souvenirs de la Roumelie Paris.
» **Bogorow.** Nekolko dena rashodka po Bulgarskite mesta (='Οδοιπορία ἐπί τινας ἡμέρας εἰς τοὺς Βουλγαρικοὺς τόπους) Boukourest. Περιγράφονται καὶ πόλεις τῆς βορείου Θράκης. (Μ. Α.)
» **Egger.** Note sur une stèle de marbre ἐν Annali di Roma σ. 133 καὶ κατ.
» **Dejardins.** Inscriptions de Valachie et de Bulgarie ἐν Annali di Roma σ. 55-57.
» **L. Heuzey.** Le sanctuaire de Bacchus Tasibastenus dans le canton de Zikuna (en Thrace) (ἐν C. R. Ac. d' insertpt. N. I. N, σ. 219-231).
1869 **A. Dumont.** Autel votif trouvé en Thrace ἐν R. A. I p. 179-185.
» 'Ολίγαι λέξεις περὶ 'Αδριανουπόλεως ἐν «Νεολόγῳ» (Β Α Μ).
» **W. Thomeschek.** Ueber Brummalia und Rosalia nebst Bemerkungen übe den bessischen Volkstamm. Sitzungsbert. du K. K. Akad. der Wiss. L Xr 351—401.
1870 **S. Zachariew.** Opisanie na Tatar-Pazartjischka-Kaaza (Περιγραφὴ τῆς περιφερείας Τατὰρ-Παζαρτζίκου, ἀρχ. Βησσαπάρας), **Wien** (Μ. Α.)
1871 **Μ. Μελιρρύτου.** Περιγραφὴ ἱστορικὴ καὶ γεωγραφικὴ ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν ἔποψιν, τῆς θεοσώστου ἐπαρχίας Μαρωνείας σελ. 85 εἰς 16ον.
» 'Η Ξάνθη καὶ ἡ ὑπὲρ τῶν παίδων ἐνδελεχὴς μέριμνα ὑπὸ ἐκπαιδευτικὴν ἔποψιν, ἐν «Μέντορι» τόμ. Γ' Σμύρνης σ. 18.
» **Aus v. Sallet.** Thracische und Macedonische Münzen. (Zeitschrift, Numismatische, Herausgegeben und redigirt von Chr. Wilh und Jos Karabaceck Wien. 3 Ihrg. Juli-December.
» **Σ. 'Αριστάρχου.** Περί τινων ἀνεκδότων ἐπιγραφῶν 'Ηρακλείας καὶ Σηλυβρίας ΕΦΣΚ τόμος Δ' σ. 1--15 μετὰ χάρτου.
» **'Ανθίμου** Μητροπ. Βελεγράδου. Περί τινων νομισμάτων καὶ ἐπιγραφῶν Μακεδονίας καὶ Θράκης Ε Φ Σ Κ. τόμος Δ' σ. 124—125.
» **Μ. Παρανίκα.** Περὶ Θρακικῆς Χερσονήσου περίληψις Ε Φ Σ Κ. τόμ. Β' σ. 221. Γ' σ. 48 καὶ Δ' σ. 189—190.
» **'Ηλία Ταντκλίδου.** Βιογραφία Στεφάνου Καραθεοδωρῆ, ἧς περίληψις, αὐτόθι Δ' σελ. 203—208.
1872 **Albert Dumont.** Rapport sur un voyage Archeologique en Thrace Archives des Missions Scientifiques et littéraires, Paris, 2me Série τόμ. VI σ. 447—515 ὅρα καὶ 1872.
» **Waser.** Thracia und seeir Tumuli. Mitth. der anthropol. Ges. in Wien II.
» **Βασιάδου 'Ηρακλέους** Θρακικός, ἤτοι περὶ τῆς ἀρχαίας Θράκης καὶ τῶν λαῶν αὐτῆς. Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῇ συνεδριάσει τῶν ἱδρυτῶν τοῦ Θρακικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου. Κων)πολις σελ. 70.
» **A. Dumont.** Rapport sur un voyage archeologique en Thrace. Paris p. 73. Extrait des Archives des Missions Tom. VI, ὅρα καὶ 1871.
» » Sécona de Panidos, εἰς R. A. Tom. II p. 229—231.
» **Βλασίου Γ. Σκορδέλη.** 'Ολίγα περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ (γρ. Θράκη) διαπρεψάντων ἀνδρῶν κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα (ἐν Χρόνῳ «Νεολόγου» Κων)πόλεως σ. 74—83.
» Αἶνος καὶ Δεδὲ-'Αγάτς, «Νεολόγος», Κων πολις ἀρ. 1012 καὶ 1014 (ΒΑΜ).

1872 **Roesbr.** Einiges über das Thrakische. Oest. Gymnasialztschr.
1873 **G. Deville.** Inscriptions inédits de Thrace Annuaire de l' Association des Etudes Grecques, Paris σ. 94—99.
» **Ι. Γ. Λ.[άτρη].** Θρακικὰ ("Ορια καὶ ὀνόματα Θρακικῶν πόλεων) ('Ο Μέντωρ 5, 337—338, Σμύρνη).
» **A. Dumont.** 'Η Θράκη καὶ αἱ ἀρχαιότητες αὐτῆς. Περίληψις Ε. Φ. Σ. Κ. Τόμος Ϛ' σ. 359.
» **'Αλ. Ζωηροῦ.** 'Η Θράκη καὶ αἱ ἀρχαιότητες αὐτῆς ἐν Ε. Φ. Σ· Κ. τόμ. ΣΤ', σ. 359—385.
» 'Επετηρὶς Θρακικὴ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου ἔτος Λ' 1872—3 Κ)πολις σ. 119.
» "Εκθεσις περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐν Θράκῃ 'Ελληνικῆς παιδεύσεως ἐν τῷ ἀνωτέρῳ σ. 51—86.
» **'Ανωνύμου.** Αἶνος καὶ αἱ δύο ἐν αὐτῇ λιμένες Δρακοντίνα καὶ Ποτισμένη ἐν «Νεολόγῳ» Κων)πόλεως ἀριθ. 1335 (Β Α Μ).
» **Miller.** Inscriptions Greques trouvées à Enos ἐν R. A. XXVI p. 84 καὶ κατ.
» » Frangments inédits de Theodore le Lecteur et de Jean d' Egée ἐν R. A. Tom. XXVI 2 serie p. 373-396.
» **Ahmed Djevat** (τουρκιστὶ ἐν γαλλικῇ μεταφράσει) Connaissances suffisantes qui se rapportent à l' Empire Ottoman.
» **'Αν. Κουρμουζιάδου.** Περὶ τῶν ἀναστεναρίων καὶ ἄλλων τινῶν παραδόξων ἐθίμων καὶ προλήψεων (Θράκης). Κων)πολις σ. 22. 'Ανατύπωσις ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς Μ. Γ. Σχολῆς τοῦ ἔτους, ὅρα 1908 Βέη (Β Α Μ).
1874 Θρακικὸς Φιλεκπαιδευτικὸς **Σύλλογος** ἐν Ραιδεστῷ. "Εκθεσις τῶν πεπραγμένων 1871—74, Κων)πολις σ. 96.
» **Σάββα Θ. Στακίδου.** 'Ιστορία τῆς ἐπαρχίας Βιζύης καὶ Μηδείας, Κων)πολις σ. 145.
» 'Επετηρὶς Θρακικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου, ἔτος Β' 1873-4 σ. 179, Κων)πολις εἰς 16ον.
—"Εθεσις περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐν Θράκῃ 'Ελλην. παιδεύσεως, ἐν τοῖς ἀνωτέρω σ. 79—142.
» **Βλαχ. Σκορδέλη.** "Εκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει 'Ελλην. Συλλόγου τῶν Φιλομενίων (1872—73) Κων)πολις.
» **Th. Mommsen.** Attaliden inschriften von Thrakishen Chersones. Hermes.
» » Observationes Epigraphicae Reges Thraciae ude a Caesase Dictatore σ. 250—263 (γενεαλογικὰ στέμμ.) (Β Α Μ).
» » Römische Geschichte 5 σ. 277—282, 1874—1909.
» **F. Wischer.** Fertede (über den Bosphorus) Göttingen.
» 'Ο ἐν Φιλιππουπόλει Σύλλογος. "Εκθεσις τῶν κατὰ τὸ 1872—3 πεπραγμένων Κων)πολις.
» **I. Millingen.** "Εκθεσις ἐπὶ πολλῶν ἐπιγραφῶν Θράκης καὶ Κυζίκου Ε.Φ.Σ.Κ. Τόμος Η' σ. 164—173.
» **Γ. Χασιώτου.** "Εκθεσις ἐπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν κανονισμῶν τῶν ἐν 'Ηπείρῳ Ζωγραφείων καὶ τῶν ἐν Θράκῃ Ζωριφείων Διδασκαλείων καὶ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν πρωτύπων δημοτικῶν σχολείων. Αὐτόθι σ. 194.
» **Σ. Μακαρείδου.** Διάλεκτος Αἴνου, "Ιμβρου καὶ Τενέδου, Λεξιλόγια, "Ασματα, "Εθιμα καὶ Μαγγανεῖαι παιδικαί, Αὐτόθι σ. 526—579.

1875 **F. Wieseln.** Spicibegium ex loquis scriptorum veterum ad Bosporum Thracium spectantibus 4 Gottingae.

» **Βατικιώτου Κ.** Ἐξωτερικὸν ἐμπόριον Ἀδριανουπόλεως «Οἰκονομικὴ Ἐπιθεώρησις» Ἀθηνῶν Τόμ. 3 σ. 149—159.

» » Ἑλληνικὴ παιδεία ἐν Ἀδριανουπόλει «Οἰκονομικὴ Ἐπιθεώρησις» Ἀθηνῶν Τόμ. 3 σ. 248—254.

» » Βιλαέτιον Ἀδριανουπόλεως. «Οἰκον. Ἐπιθεώρησις» Τόμ. 3 σ. 486—509.

» **Σ. Μανασσείδου.** Ποικίλη Ὕλη Γλωσσικὴ καὶ Λαογραφική, συλλεχθεῖσα ἐξ Αἴνου, Ἴμβρου καὶ τῶν περιχώρων Ε. Φ. Σ. Κ. Τόμ. Γ' σ. 67—79

» **Μ. Παρανίκα.** Περί τινων λογίων ἐκ Ραιδεστοῦ Ε.Φ.Σ.Κ. Τόμ. Γ' σ. 67—79.

» **Friedr. Zekeli.** Der Haemus und seine Nachbarn, die Thracisch-illyrischen-Gebirgssysteme (ἤτοι=ὁ Αἷμος καὶ οἱ γείτονες αὐτοῦ. Τὸ θρακικὸν-ἰλλυρικὸν σύστημα ὀρέων. Ἐν προγραμμ. τοῦ Fried Wilhelms Gymnasium, ὑπὸ τοῦ γυμνασιάρχου L Ranke ἐν Βερολίνῳ εἰς 4ον (B.A.M.)

» **Knoll Paul.** Die Ansiedelungen der Athaener um 5 Jahrh. Rostock σ. 36 ἐν ὅλῳ (B.A.M.).

» **Albert Dumont.** Inscriptions et Monuments Figurés de la Thrace. Archives des Missions Scientifiques et litteraires Paris, 3me Serie, Τόμ. 3. σ. 117—200.

» **F. Kawitz.** Donau-Bulgarien und d. Balkan. Ὅρα καὶ 1877. Ἱστορικὴ-γεωγραφικὴ-ἐθνογραφικὴ περιοδεία μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1860-1875 Λειψία. (B.A.M.).

» **Th. Mommsen.** Attaliden-Inschriften von trak. Chersones ἐν Hermes IX σ. 117—118.

» **Hoeck Adb** De rebus ab Atheniensilus in Thracia et in Ponto ab anno a. Chr. 373 ad annum 338 gestis, Dissertatio Kiel, Haiseler. σ. 85 εἰς 4ον.

» **Α. Πασπάτη.** Τὰ Θρακικὰ προάστεια τοῦ Βυζαντίου Ε.Φ.Σ.Κ. Τόμ. ΙΒ' σ.33-42.

» Ὁ Νομὸς Ἀδριανουπόλεως ἐν «Νεολόγῳ» Κων]πόλεως ἀρ. 2083, 2085, 2086, 2087 (B. A. M.).

1877 **Nic. Densusianu.** Les Roumains du Sud. Thrace, Paris 8ον Z. Picot 366 (Π Π).

» **F. Branconi.** Ethnographie et statistique de la Turquie d' Europe et de la Grèce, Paris,

» **Fligier.** Zur praehistorischen Ethnologie du Balkanhalbinsel, Wien.

» **Th. Scordeli.** Meditationes Thracicae ἑλληνιστὶ Θρακικαὶ μελέται σ. 46 8ον Leipzig.

» **H. Eben.** Die alten Thraker. Ἱρόγρ. Realschule v. Oberstein Idar σ. 18 4ον (B. A. M.).

» **Joseph Jirecek.** Die Heerstrasse von Belgrand nach Constantinopel und die Balkanpässe Prag. (B.A.M.).

» **A. Synvet.** Carte Etnographique de la Turquie d' Europe et dénombrement de la population Grecque de l' Empire Ottoman Paris σ. 56 (B.A.M.)

» **Edward Stanford.** Carte Ethnographique de la Turquie d' Europe et de la Grèce Memoire sur la répartition actuelle des races avec tableaux statistiques, traduit de l' Anglais, Paris σ. 48. Καὶ τούτου μετάφρασις μετ' ἐθνογραφικοῦ χάρτου ὑπὸ Ι.Γ.Γ. (B.A.M.).

1877 **Alexander Riese**. Orpheus nnd die Mythischen Thraker, εἰς Jahrbücher für class. philol. hft. 4, σ. 225—240 (B.A.M.).

» **A. Fontrier**. Inscription de Gallipoli ἐν B. C. H. Τόμ. 2 σ. 409 et suite.

» **Χρ. Παππαδοπούλου**. Ἡ στήλη τῆς Καλλιπόλεως. «Νεολόγος» Κων)πόλεως ἀρ. 2602 13 Ὀκτωβρ.

» **Δωροθέου Σχολαρίου** Μητροπολίτου Λαρίσσης, ἔργα καὶ ἡμέραι, ἤτοι ἐκλογὴ ἀλληλογραφίας, περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ συστάντων καὶ προικισθέντων σχολείων καὶ δωρεῶν μετ' ἐνεστώσης στατιστικῆς καὶ περιγραφῆς τῶν ἐπαρχιῶν Σωζοαγαθουπόλεως καὶ Δημητριάδος κτλ. Ἀθῆναι εἰς 8ον σ. η'†624.

» **A. Dumont**. Inscriptions et monuments figurés de la Thrace. Phodope, Hemimont Europe et Thrace, proprement dite, Paris. Ὅρα καὶ 1875.

» **A. von Sallet**. Münzen von Aemus in Thracia, Zeitschrift fur Numismatik Red. von Alfr. v. Sallet. Bd 5 2. Hefte Berlin.

» **H. Eben**. Die alten Thraker 4 Oberstein.

» **Ephorus Krafft**. Die Politischen Verhältnisse des Thrakischen Chersones in der Zeit von 560 bis, 413 V. Chr. Στουτγάρδη. Τούτου ἀπόσπασ. ἴδιον ἐκ τῶν συγχαρητηρίων τῆς 400ετηρίδος τοῦ Πανεπιστημ. Τυβίγγης σ .133—147 (B. A. M.).

1878 **H. Kiepert**. Lehrbuch, der Alten Geographie, Berlin σ. 320 ἑξ.

» **Dumont**. Inscriptions Grecques de l' Hemus. B. C. H. σ. 401—412.

» **Ὀδ. Ἰαλέμου**. Ἔκθεσις περὶ τῆς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους κατασταστάσεως τῆς παιδείας. Ε.Φ.Σ.Κ. Τόμ. ΙΑ' σ. 112.

» **Bompois H. Ferdinand**. Lettre à M. W. H. Waddihton, membre de l' Institut sur quelques monnaies anépigraphes attribuées indûment à la ville de Maronea en Thrace. Paris Detaille 55 p. 4.

» **K. Chassang**. Περὶ τῆς Γραμματικῆς Διονυσίου τοῦ Θρακὸς. Ἐν τῷ Annuaire de l' Association pour l' encouragement des études Grecques en France, ἔτος ια', («Κλειὼ» 1 Ἀπριλίου).

» **Μ. Παρανίκα**. Ἐκπαιδευτικὰ Ε. Φ. Σ. Κ. Τόμ. 1Α' σ. 76 (σχολὴ ἐν Ἐπιβάταις).

» **L. Geitler**. Die poetischen Traditionen der Thraken u Bulgaren Prag. 8 τσεχιστὶ σ. 102 (B.A.M.).

» **Ἀνωνύμου**. Περὶ τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει νοσοκομείου, ἐν Κων]πόλει.

1879 **Α. Κρήτη**. Περὶ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Πρακτικὰ τοῦ συνεδρίου τῶν Ἑλλην. Συλλόγων, σελ. 226—237.

» **Γρ. Κ. Λαζίδου**. Ἔκθεσις τοῦ ἐν Ραιδεστῷ Θρᾳκικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου. Πρακτικὰ τοῦ συνεδρίου τῶν Ἑλλην. Συλλόγων σ. 261—267.

» **Arch. Antonin**. Reise in Rumelien (ρωσσ.) 4ον St Petersburg.

» **F. Wieseler**. De Cyanees sive Sympligadibus 4 Gottingae.

» **A. Mordmann**. Μολυβδόβουλλα τῆς Δύσεως ἤτοι Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης Ε.Φ.Σ.Κ. τόμ. 1Γ'.

1880 **Am. Hawette Besnault**: Sur quelques villes anciennes de la Cherssonnese de Thrace ἐν B. C. H. τόμ. Δ' p. 505—520.

» Migrazioni dall' Asia nelle Thracia, Fencrie Misi (Bulletino di Archeologia e Storia Dalmata per cura di M. prof. Glairnie et C. Allavaie Anno III Spalati Zannoni 8.

1880 **E. Pottier.** Fragment de stèle archaïque provenant d' Abdère. B. C. A. 4eme année, σ. 256—259.

» **R. Weil.** Asklepios und Hygieia auf Muenzen von Bizeza. Zeitschrift fur Numismatik Berlin.

» Τὰ κατὰ τὸν μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως Διονύσιον, ἤτοι τηλεγραφήματα, ἐπιστολαί, ἀπαντήσεις, ἀναφοραὶ καὶ διάφορα ἔγγραφα, χρονολογούμενα ἀπὸ τῆς 5 Φεβρουαρίου 1879 μέχρι τῆς 14|6|1880. Ἐν Κων]πόλει σ. 65 καὶ ἐν «Ἀνατολικῷ Ἀστέρι» ἔτος Κ' ἀριθ. 2, σ. 9—11.

» **I. H. Mordmann.** Inschriften aus Kallipolis ἐν M. D. A. I. Τόμ. 6ος, σελ. 256—265.

» H. G. Lolling Miscellen. Altar aus Sestos M. D. A. I. Τόμ. 6, σ. 209—214. Τοῦ αὐτοῦ ἐν Iwan Muller Handbuch.

» **I. A. Knapp.** Reisen durch die Balkanhalbinsel währen des Mittelalters ἐν Mitteilungen der geegraphische Geselschaft in Wien Τόμ. 23 ἀπὸ σ. 65 ἑξ.

» **Salomon Reinach.** Antiquités de Maronéa et d' Abdéra, ἐν B. C. H. Τόμ. V σ. 87—95.

» **Μελισσηνοῦ Χριστοδούλου.** Περιγραφὴ ἱστοριογεωγραφικὴ τῆς ἐπαρχίας Σαράντα Ἐκκλησιῶν, σ. 104 Ἀθ. εἰς 16ον.

» **E. Muret.** Monnaies inédites Orsoatdies dynaste de Thrace ἐν B. C. H. V σ. 331.

» **Paul Foucart.** Decret de la ville Chersonésos à l' honneur de Diophantos, général de Mithridate ἐν B.C.H. V σ' 70—87.

» **Β. Α. Μυστακίδου.** Σιγίλλια περὶ τῶν μονῶν καὶ τῶν σχολείων Αἴνου. «Νεολόγος» Κων)πόλεως 16|10 ἀρ. 3772 καὶ 26|10 ἀρ. 3783. (B.A.M.)

» **Ἔκθεσις** τῶν ἐπιθεωρητῶν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ἐν τοῖς νομοῖς Φιλιππουπόλεως, Παζαρτζίκιοϊ καὶ Πύργου κατὰ τὸ 1880—81 ἐν Φιλιππουπόλει σελ. 15 σὺν πίνακι.

1882 **Β. Α. Μυστακίδου.** Σιγίλλια περὶ τῶν μονῶν καὶ τῶν σχολείων Αἴνου «Νεολόγος» Κων]πόλεως 12|5 ἀρ. 3937.

» **Τοῦ αὐτοῦ.** Ὅμοιον ἐν Δ.Ι.Ε.Ε. σελ. 82—107.

» » Περὶ Αἴνου ἐν «Νεολόγῳ» Κων]πόλεως, ἀρ. 3915 καὶ 3934, 12 Ἀπριλίου καὶ 3 Μαΐου.

» **Tomaschek.** Uber Brumalia und Rosalia, Wien.

» **Ἰωάννου Α. Κηπουρίδου.** Ὁ Κῶδιξ τῆς Μητροπόλεως Βιζύης ἐν Ε.Αλ. Τόμ. Γ' σ. 416—417.

» **Μ. Γ. Γεδεών.** Ἐπισημείωσις συμπληροῦσα τὸ περὶ Μητροπ. Βιζύης καὶ Μηδείας ἐν Ε.Αλ. Τόμ. Γ' σ. 417—422.

» Οἱ τελευταῖοι Μητροπολῖται τῆς Ἡρακλείας ἐν Ε.Αλ. Τόμ. Γ' σ. 544—551.

» **Π. Θωμᾶ.** Ἐπιστολαὶ ἐκ Θράκης ἐν «Ἐφημερίδι» Ἀθηνῶν 23, 28, 31 Αὐγούστου, 1, 4, 7,11, 12, 14, 15, 17, 20, 23, 26, 27, 28 Σεπτεμ. 7, 17, 29 Ὀκτ.

» Πανήγυρις ἐν Θράκῃ ἐν «Μὴ χάνεσται» Ἀθηνῶν ἀρ. 553.

» **Χρήστου Τσούντα.** Ἐπιγραφὴ ἐκ Θράκης ἐν Α.Ε.Α. σ. 263.

» Ἡ Φιλιππούπολις ἐν «Κόσμῳ» Κων]πόλεως Α' σ. 528.

» **Μ. Μαρκοπσύλου.** Στοιχειώδεις γεωγραφικαὶ καὶ ἱστορικαὶ γνώσεις τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἐν Φιλιππουπόλει σ. 43 (B.A.M.).

1883 Ἡ ἐν Ἀδριανουπόλει Σχολή. «Ἀνατολικὸς Ἀστὴρ» Κων]πόλεως, ἔτος ΚΓ' ἀριθ. 6 σ. 47.

» Παιδευτικὴ κίνησις περιφερείας Ἀδριανουπόλεως. Αὐτόθι ἀρ. 51, σ. 405—407. (Ἐκ τῆς Ἀνατολ. Ἐπιθεωρ.)

» Συνοπτικὴ ἐξεικόνισις τῆς ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1882 ἐκπαιδευτικῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Φιλεκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος σελ. 26. [Κωνσταντινούπολις] (B.A,M.)

» **Tochon d' Anneci**. Mémoire sur les médailles de Mariné frappées à Philipopoli 4 Paris.

» **Koesler**. Einiges über das thrakische (Zeitsch. f. Oestr. Gymnasium).

» **I. Reinach**. Incriptions de Maronée B.C.H. Τόμ. Η' σ. 50—53.

» **H. C. Lolling**. Inschriften ans den Künstenstadten des Hellespontos und der Propontis [Θράκης] Μ.Δ.Α.Ι. Τόμ. 9, σ. 73—77.

» **Α. Παπαδοπούλου** Κεραμέως Θεοφάνους Μηδείας καὶ Γεωργίου Ἀμοιρούτση Ἐπιστολαί. Ε. Φ. Σ. Κ. Μαυρογορδάτειος Βιβλιοθήκη Ἀνέκδοτα Ἑλληνικὰ σ. 18-35.

» **Gustave Schlumberger**. Sigillographie de l' Empire Byzantin, Théme de Macédoine Ville de Mesembria, Ville de Develtus 112, Ville de Christopolis, Ville d' Andrinople 114, Ville de Philippopolis, Eglise de Madytos 115, Eglise d' Apros, d' Hexamilion, de Ppilippopolis 116, Eglise de Mesembria, de Sozopolis 117, Eglise de Ganos, de Thiajenopolis, d' Aenos 118, Eglise de Cypselle, de Macri 119, Eglise de Carabizya, de Christopolis de Probaton 120—Théme de Thrace 122, Autres Villes du Théme de Thrace 156—161. Thémes reunis de Thrace et Macédoine σ. 167.

» **L. de Hirsch**, monnaies de Thrace et de Macedoine. Annuaire de la sec. franç. de numismstique et d' archeologie, 3, trim. Paris.

» **Salomon Reinach**. Incriptions de Maronée ἐν B. C. H. R. H' p. 50—53.

» » Chroniques d' Orient, Paris 1884.

» **I. H. Mordtmann**. Zur Epigraphie von Thrakien. Arch. epigr. Mith. q. 199—229.

» Inschriften aus den Hauran, Inschriften an Kleinasien. Zur epigraphik v. Thracien. Mittheilungen archeologiste epigraphishe, ans Onstereih-Ungarn. Wien.

» **Σ. Μαυρογένους** Βίος Κων. Καραθεοδωρῆ ἐν Ε. Φ. Σ. Κ. Τόμ. ΙΔ' σ. 3—27.

» **Ι. Ζίφου**. Ἐκπαιδευτικὴ κίνησις ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ Ὀθωμ. κράτους. Ε.Φ.Σ. Κ. Τόμ. ΙΔ' σ. 92.

» **Α Παπαδοπούλου Κεραμέως**. Φιλοθέου Σηλυβρίας. Λόγος εἰς τὸν Ὅσιον Μακάριον ἐξ Εὐβοίας, Ε.Φ.Σ.Κ. Μαυρογορδάτειος Βιβλιοθήκη σελ. 46—63.

» **Δ. Α. Μυστακίδου**. Περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Αἴνου εἰς Ε. Αλ. 6 καὶ 13 Νοεμβρίου

» Περὶ τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ ἑλληνισμοῦ εἰς Ε. Αλ. 25 Δεκεμβρίου.

» **Παπακωνσταντίνου Π**. Περὶ τῆς παιδευτικῆς κινήσεως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Ἀδριανουπόλεως εἰς Ε. Αλ. 4, 11, 18, 25 Σεπτεμβρίου.

» Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Λιτίτζης εἰς Ε. Π. 16, 23, 30 Ὀκτωβρίου.

1884 Ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν ἑπτὰ ἑλληνικῶν δήμων τῆς ἐπαρχίας Καβακλῆ ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, εἰς Ε. Π. 24 Ἰουλίου.

» Περὶ τῆς παιδευτικῆς κινήσεως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Διδυμοτείχου κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1884—85 εἰς Ε.Π. 25 Δεκεμβρίου.

1885 **Scorpil**. Einige Bemerkungen ueber archaeol. und historische Untersuchungen in Thrakien, Philipopolis σ. 79, 80, 83, 84, 86 κτλ.

» **Γιάγκου**. Καὶ ὁ Θεὸς τὸ θέλει. Βυζαντιναὶ ἀναμνήσεις. «Ἡμερολόγιον Ἀνατολῆς» Κων]πολις σ. 67—91.

» **Σ. Μαυρογένης**. Βίος Κων. Καραθεοδωρῆ, Παρίσι.

» **Α. Π. Πουρναρᾶς**. Ἐλάσσονες ἱστορικαὶ σελίδες ἐκ τῆς Θεραπειάδος. «Ἡμερ. Ἀνατολῆς» Κων]πολις σ. 98—145.

» **Erm. Skorpil** Bemerkungen ueber archeolog. und historiche Untersuchungen in Thrakien, Philippopolis.

» Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Λιτίτσης Α. Α. Κ. ἀρ. 33, 39. 40, 42 καὶ 43.

» Περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ τῆς Μητροπόλεως Βιζύης εἰς Ε. Π. 27 Αὐγούστου καὶ 3 Σεπτεμβρίου.

» Περὶ τῶν ἐν τῷ καζᾷ Ἀλῆ Τσελεμπῆ ἐπὶ τῆς Ροδόπης κειμένων χωρίων, εἰς Ε. Π. 14 καὶ 28 Μαΐου.

» Περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ τῆς Μητροπόλεως Ξάνθης εἰς Ε. Π. 6, 13, 30 Αὐγούστου.

» Περὶ τῆς παιδευτικῆς κινήσεως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Διδυμοτείχου κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1884—85 εἰς Ε. Π. 1, 15, 22, 29 Ἰανουαρ.

» **Π.** Στατιστικὴ Κεσσάνης καὶ τῶν χωρίων αὐτῆς ἐν Ε. Π. 26 Νοεμβρίου.

» Περὶ τῆς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Καλλιπόλεως παιδευτικῆς κινήσεως ἐν Ε. Π. 5 Νοεμβρίου.

» **Νικ. Α. Χατζοπούλου**. Περὶ τῆς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Μαρωνείας παιδευτικῆς καταστάσεως, ἐν Ε. Π. 12 καὶ 19 Νοεμβρίου.

» Ἀδριανουπόλεως χωρία Α. Α. Κ. ἐν ΚΔ' φύλλ. 13, 14, 17, 18 (Β.Α.Μ.)

» **Β. Α. Μυστακίδου**. Ἡ Αἶνος, «Ἑβδομὰς» Ἀθηνῶν Β' σ. 86—88.

» Περὶ τῶν ἐν Αἴνῳ Σχολείων ἐν Δ.Ι.Ε.Ε. Τόμος Β' σ. 82 107.

» Αἴνου ἀνέκδοτα σιγίλλια αὐτόθι σ. 622—625.

» Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ Κουρουτσεσμέ, Κων]πολις ἐκ σ. 65 (Β.Α.Μ.)

» **Ludwig Bürchner**. Die Besiedelung der Küsten des Pontos Euxeinos durch die Milesien. Ἱστορικὴ-φιλολογικὴ μελέτη μεθ' ἑνὸς χάρτου, Kempten σ. 75 (Β.Α.Μ.)

» Ἐκπαιδευτικὴ κίνησις εἰς τὴν ἐπαρχίαν Αἴνου, Α. Α. Κ. σ. 273.

» Ε. Κeil. De Thracum auxiliis, Ἐναίσιμος διατριβή, Berolini, σελ. 86.

» **Ἀρ. Π. Κουρτίδου**. Ἐπεισόδια τῆς εἰσβολῆς τῶν Ρώσσων ἐν Θράκῃ τῷ 1878 «Ἑβδομὰς» Β' σ. 457—458, 472—473, 481—482, 493—495.

» Μία προσθήκη περὶ Στενημάχου ἐν Ε. Π. 1 Ἰανουαρίου.

» **Ι. Α. Δ.[ημητριάδου]**. Ἀνταπάντησις σύντομος εἰς τὰ ἀνωτέρω. Σύντομος περιγραφὴ τοῦ Στενημάχου ἐν Ε Π. 15, 22 καὶ 29 Ἰανουαρίου.

» «Περὶ τοῦ Στενημάχου ὑπὸ τοὺς Τούρκους» συνέχεια ἐν τῷ φύλλῳ 12ης Φεβρουαρίου.

1885 **Β. Σ.[κορδέλη]**. Ἐπανορθώσεις τινὲς περὶ Στενημάχου ἐν Ε.Π. 19 Φεβρουαρ.
» **Ἀργυρίου Δημητριάδου**. Ἀπάντησις εἰς τὰς περὶ Στενημάχου ἐπανορθώσεις τοῦ Β. Σκορδέλη ἐν Ε. Π. 26 Φεβρουαρίου.
1886 Περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ τῆς μητροπόλεως Ξάνθης, Α.Α.Κ. ἀρ. 20 καὶ 21.
» **Β. Α. Μυστακίδου**. Οἱ σωζόμενοι ἀγῶνες τῶν ἀρχαίων ἐν Θράκῃ «Ἑβδομάς» 3 ἀρ. 112—113 σ. 184—189.
» **Α. Παπαδοπούλου. Κεραμέως**. Ἔκθεσις παλαιογραφικῶν φιλολ. ἐρευνῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ Ἀρχ. παράρτημα Ε. Φ. Σ. Κ. τόμ. 17 σ. 3—64 μετὰ χάρτου.
» **Ἰδίου**. Ἀρχαιότητες καὶ ἐπιγραφαὶ τῆς Θράκης Ε. Φ. Σ. Κ. Ἀρχ. παράρτημα 17 τόμ. σελ. 65—113.
» **Δημ. Καλέμη**. Ἡ ἐπαρχία Δέρκων. «Ἡμερολόγιον Ἀνατολῆς» σ. 135—155 Κων]πολις.
» **Ἀθ. Παλαιολόγου**. Βιζυηναὶ ἀναμνήσεις. «Ἡμερ. Ἀνατολῆς» σ. 83—119 Κων]πυλις.
« Ἀδριανούπολις. Α. Α. Κ. ἀρ. 23—23. Ὅρα καὶ ἀρ. 48 ἐπ.
» Περὶ τῆς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Μαρωνείας παιδευτικῆς κινήσεως Α.Α.Κ. ἀρ. 17 καὶ 18.
» **Hiller v. Gaertringen**. De Graecorum fabulis ad Thraces pertinentibus qaest. crit. καὶ συμπλ. σ. 81 Berolini (Β. Α. Μ.)
» **Tuma**. Die östliche Balkanhalbinsel geographisch, statistisch und Kriegshistorisch dargestellt. Wien.
» **Μ, Πχρανίκα**. Περὶ τοῦ Δέρκων Διονυσίου τοῦ Σιμουρκάση [Περίληψις] Ε. Φ. Σ. Κ. Τόμ. ΙΖ' σ. 153.
» Κάτοπτρον τῆς ἐπὶ τὸ σχολικὸν ἔτος 1884—85 ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως ἐν ταῖς ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος βοηθουμέναις Θρᾳκικαῖς καὶ ἄλλαις κοινότησι [Κωνσταντινουπόλεως] σ. 19 (Β. Α. Μ.)
» **Γ. Κ.** Ἡ ἐπὶ τῆς Ροδόπης σταυροπηγιακὴ μονὴ τοῦ Μπασκόβου «Ἀκαδημία» Ἀθηνῶν Τεῦχος α' καὶ β' σελ. 2—4 καὶ 22—23.
» **Arch. Antonini**. Aus Rumelien (ρωσ.) St Petersburg.
» **Μ. Ι. Γεδεών**. Ἀνέκδοτος Κῶδιξ τῆς Μητροπόλεως Μεσημβρίας. «Ἡμερολ. Ἀνατολῆς» σ 177 - 183.
» Διαρκὴς Ἐθνικὸν Μικτὸν Συμβούλιον· δίκη τῶν Ἀρχιγενείων καθιδρυμάτων Ε. Αλ. Τόμος 8ος σ. 14—23.
» Διαθήκη Σαράντη Ἀρχιγένους Ε. Αλ. Τόμ. 8ος σ. 23—25.
» Βακεφιὲς ἀφιερωτήριον. Ε. Αλ. Τόμ. 8ος σ. 57—59.
« **Ε. Ε Ruelle**. Note sur le manuscrit Aristotelique de Philippopolis. Annuaire de l' Association pour l' encouragement des études grecques 21eme année σ. 175—179.
» **Dobruski**, Numismatique des Rois Thraces (βουλγαριστί).
» Ministère des affaires étrangères. Affaires de Roumelie et de Grèce 2 Paris
1887 **W. Regel**. Abdera M. Δ. Α. Ι. Τόμ. 12ος σ. 161—167.
» **Β. Α. Μυστακίδου**. Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ Κουρούτσεσμε, ἤτοι περὶ τῶν

ἐκκλησιῶν Πατριαρχείων, σχολείων, ἀρχιερατικῶν ἐκλογῶν. αὐθεντικῶν οἴκων, κρηνῶν, τάφων κτλ. «Παρνασ,» Τόμοι 11, (ἐξεδόθη καὶ ἰδιαιτέρως) 1888 μετὰ πινάκων.

1887 **Γ. Κωνσταντινίδου.** Τὸ ἐν Φιλιππουπόλει ἀρτίως ἀνακαλυφθὲν νέον Ἀριστοτελικὸν ἀντίγραφον. «Παρνασσὸς» Τόμ. Ι' σελ. 332—337 (Περὶ τοῦ ἰδίου ὁ Π. Ν. Παπαγεωργίου ἐν «Φιλιππουπόλει» ἀρ. 839 Β' περιόδου 7|3|27 καὶ Γ. Κωνσταττινίδου «Ἀκρόπολις» 8|3|27.

» **Ι. Σακελλίων.** Χρυσοβέργου Κουροπαλάτου. Λόγος ἐπιβατήριος εἰς τὸν Μητροπολίτην Ἀγχιάλου Ἰωάσαφ. «Παρνασσὸς» Τόμ. Ι' σ. 457—468.

» **Γ. Μ.** Διμώδη ἄσματα ἐκ Θράκης, συλλεγέντα ὑπὸ Ἀθῆναι.

1888 **Γ. Μ. Βιζυηνοῦ.** Οἱ καλόγεροι καὶ ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου ἐνΘράκῃ «Ἑβδομὰς» Τόμ. 5ος φύλ. 32, 33, 34 καὶ 35.

» **Θ. Μ. Παρασκευοπούλου.** Ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφὴ τῆς Ἀγχιάλου μετὰ πινάκων τῶν νομισμάτων αὐτῆς σ. 96. Ἐξεδύθη πρότερον μέρος αὐτῆς ἐν «Φιλικῇ ἀνθοδέσμῃ» Κων]πολις 1886 καὶ ἐν τῇ «Ἀκαδημίᾳ» περιοδ. Ἀθηνῶν Α' α' σ. 8. Μόνον ἡ ἀρχαία ἱστορία. Συνέχεια δὲν ἐξεδόθη.

» **Ι. Θ. Φραγκίδου.** Ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφὴ τῆς Τιριστάσεως (Περιστάσεως) Γανοχώρων Θράκης, «Ἀκαδημία», Τεῦχος Θ' σ. 136 (ἀτελές). Ἐξεδόθη εἶτα εἰς τεῦχος αὐτοτελές.

» **Μ. Ι. Γεδεών.** Ὀρθοδόξων Μητροπολιτῶν οἱ ἐκδιδόμενοι κατάλογοι συμπληρούμενοι, Μητροπολῖται Ἡρακλείας Ε. Αλ. Τόμ. Η' σ. 398—402 (ἔ.σ.)

» La question Bulgare, la Revolution de Philippople en 6|18 Sept. 1885. Responsabilités, Paris σ. 66 (B.A.M.).

» **Γ. Μουσαίου Στενημαχίτου.** Γρηγόριος Παπουριανός. Τυπικὸν τῆς Μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Πετριτζονιτίσσης (Βατκόβρυ). Ἐναίσιμος διατριβή. Ἐδημοσιεύθη ἐν Dissertationes Jeunnes σ. 135—210 καὶ ἰδιαιτέρως. Κρίσεις ἐν Revue Critique 3|12 (B.A.M.)

» **Josephus Kleinsorge.** De civitatium graecarum in Ponti Euxini ora Occidentali sitarum? rebus. Ἄλλη σ. 48. (B.A.M.)

» **Ἰακ. Δραγάτση.** Ἐπανόρθωσις. Ἐπιγραφαὶ Ἡρακλείας τῆς Προποντίδος κατ' Ἰανουάρ. ἐν «Ἐφημερίδι» Ἀθηνῶν. (B A.M.),

1889 **H. Lolling.** Hellenische Landeskund ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ Iwan Müller, Handbnch d. Klassischen alterthums Wissenschaft, München.

» **Μ. Ι. Γ.** Ὀρθοδόξων Μητροπολιτῶν οἱ ἐκδιδόμενοι κατάλογοι. Συμπληρούμενος Α') Μητροπολῖται Ἡρακλειας Ε.Αλ. Τόμ. Θ' σ. 13—15 (ἄνευ τέλους).

» **Β. Α. Μυστακίδου** Αἴνου ἀνέκδοτον σιγίλλιον. Δ. Ι. Ε. Ε. σ. 622—625. (Περὶ τριῶν μονῶν τῆς ἐπαρχίος Αἴνου· τῆς Μ. Θεοτόκου τῆς Σκαλιστῆς, τῆς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Τσαδῆρι καὶ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος).

» **Ι. Σακελλίωνος.** Ἰωάννου Ε' καὶ Ἰωάννου Ζ' τῶν Παλαιολόγων χρυσόβουλον καὶ ἀργυρόβουλον περὶ τῆς κατὰ τῆς Σωζόπολιν Μονῆς τοῦ Προδρόμου. Δ.Ι.Ε.Α. Τόμ. Γ' σ. 609—621.

» **Β. Σκορδέλη.** Σημειώματα περὶ τῆς Μονῆς Βατσκόβου ἐν Στενημάχῳ Δ. Ι. Ε. Ε. Τόμ. Γ' σ. 354—358.

» **Τοῦ ἰδίου.** Περίεργον ἔθιμον ἐν Στενημάχῳ ἐν «Ἑβδομάδι» Τόμ. Η' σ. 6.

» **Γ. Λαμπουσιάδου.** Ἰγνάτιος ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ, Ε.Αλ. Τόμ. Θ' σ. 213—6, 218—20 καὶ 230—232.

1889 **P. Perdrizet**. Le dieu Thrace Zbelthiourdos, ἐν Revue des études anciennes 21ον ἔτος Τόμ. Ι' Παρίσιοι σ. 23—26.

1890 **Ι. Ν. Σβορώνου**. Ἀρχαῖα ἑλληνικὰ νομίσματα Α' Ἐβρύζελμις, Βακλεής, Ὀδρυσῶν, Α. Ε. Περ. γ' σ. 159—161.

» **Τοῦ ἰδίου**. Νομισματικὰ Ἀνάλεκτα. Νομίσματα Βυζαντίων καὶ Ροιμητάλκου Α. Ε. σ. 87—89.

» **Adolf Hoch**. Ein Revolutionsidyll auf der Balkanhal binsel aus dem Jahre 1876 ἐν Besond Bl. für Würtemberg No 5-6 σ. 75—96 Stutgart. (Β Α.Μ.)

» **Χρυσ. Α' Παπαδοπούλου** (νῦν Μακαριωτάτου μητροπολίτου Ἀθηνῶν). Μάδυτος, ἡ πόλις τῆς Χερσονήσου. Ἀθῆναι σ. 78 εἰς 16ον.

» **Ἐλ. Ταπεινοῦ**. Κατάλογος Μητροπολιτῶν Γανοχώρας ἐν Α.Α.Κ. 24]1 τόμ.19.

» Ἐκδρομὴ ἐκ Ραιδεστοῦ εἰς Μυριόφυτον ἐν Α.Α Κ. ἀρ. 30, 5 Ἀπριλίου.

» Περιοδεία εἰς τὰς κώμας καὶ πόλεις τῆς παραλίας Θρᾴκης Α. Α. Κ. 25 Ἀπριλίου.

» **Εὐστρ. Δράκου**, Μοσχονησίου, Ἀρχιερεὶς τριῶν θρακικῶν ἐπαρχιῶν Τυρολόης, Γάνου καὶ Χώρας, Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως Ε.Αλ. Ι' σ. 2201.

» **Ἀνθίμου Ἀλεξούδη**, Μητροπολίτου Ἀμασείας. Εἰδήσεις περὶ τῆς ἐν Ραιδεστῷ Μητροπόλεως καὶ τῶν ἐν τῇ Βιβλοθήκῃ αὐτῆς ἀρχαίων χειρογράφων βιβλίων ἐν Ε.Αλ. τόμ. Ι' σ. 158—9.

« **Μ. Ι. Γεδεών**. Ἐπισημείωσις (εἰς τὸ αὐτὸ) σ. 159—60.

1891 **Paul Hermann**, Athletenkopf aus Perinthos ἐν M.D.A.I. Τόμ. 15 σ.313-333.

» **Χρυσοστ. Παπαδοπούλου**. Ἱστορικὰ Μαδύτου ἐν «Νεολόγῳ». Κων]πόλεως Ἀπρίλιος.

» **Χρ. Σαμαρτζίδου**. Τὸ ὄνομα τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν. «Νεολόγος». Κων]πόλεως ἀρ. 6554 2 Ἰουνίου καὶ ἀρ. 6581 2 Ἰουλίου.

» **Μελισσηνοῦ Χριστοδούλου**. Τὸ ὄνομα τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν «Νεολόγος» Κων]πόλεως, ἀρ. 6577 20 Ἰουνίου.

» **Albert del Höck**. Odiysenreich in Thrakien in Fünbten und Vierten Jahrhündert v. Chr. ἐν «Hermes» Berlin Τόμ. XXXJ σ. 76 κ. ἑ., 137 καὶ ἑξ. (BAM).

» Der Odrysenkönig Hebrytelmis, αὐτόθι σ. 453—462, (B.A.M.)

» **Χρ Σαμαρτζίδου**. Περὶ τῆς πηγῆς τοῦ Τεάρου. «Νεολόγος» Κων]πόλεως, 26 Ἰουνίου.

» **Σωσιπάτρου Δημοσθενοπούλου** [Σ. Σταμούλη]. Ἡ Μητρόπολις Σηλυβρίας «Νεολόγος» Κων]πόλεως 23]10—7]11.

» **Jirecek**. Philippopel ἐν τῷ Das Fürstertum Bulgariens, Wien Τόμ. II, μετάφρασις βουλγαριστὶ ὑπὸ C. Argegow Τόμ. II Ὁδοιπορικὸν σ. 123—156 ἔτος 1899;

» **Μυρτίλου** [Ἀποστολίδου]. Ἡ Νεράιδα (Ἑλληνικὴ παράδοσις περὶ τῶν φρουρίων τῆς Στενημάχου) «Κῆρυξ» Κων]πόλεως (ὅρα καὶ 1894).

» Ἐπιγραφὴ τῆς Σκαπτοπαρήνης Μ Δ Α Ι σ. 267—279 (Ἡ πλάξ εὑρέθη εἰς ἄνω Τζουμαγιᾶ) (Β.Α.Μ.).

» **Schischmanow**. Stari poutouvania prez Bulgaria=ἀρχαία ὁδοιπορικὴ ἐν Βουλγαρίᾳ (δηλ. Θρᾴκη καὶ Μοισίᾳ). Ἐν τῷ Sbornik κτλ. τόμ. IX καὶ ἑξῆς (Μ. Α.).

1891 **Ματθαίου Παρανίκα**. Ἐκκλησιαστικά. Διονύσιος Δέρκων ὁ Σαμουρακάσης Ε.Φ.Σ.Κ. τόμ. ΙΑ' σ. 100—109.

1892 **P. Wolters**. Inschriften aus Perinthos MDAI Τόμ. 17ος σ. 201—203.

» **A. Dumont—Th. Homolle**. Melanges d' archéologie et d' epigraphie par Albert Dumont reunis par... XXVII Incriptions et monuments figurés de la Thrace, Paris σ. 307—581.

» **J. Mordtmann**. Zur epigraphik von Thrakien. Archäologisch-epigraphische Mittheilungen aus Osterreich. VIII σ. 199—227.

» **Γεωργ. Π. Βεγλερῆ**. Ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς. (Ἀρχαιολογικαὶ Μελέται) «Παρνασσὸς» Τόμ. 14 σ. 676—685 καὶ 748—756.

» Ἔλεγχος ἀμαθείας καὶ στυγερᾶς συκοφαντίας (Διδυμοτείχου) Ε.Αλ. Τόμ. ΙΑ' σ. 387—8.

» Ἀπόφασις ἐπὶ τῆς δίκης μεταξὺ τῆς Μουχταροδημογεροντίας Ἐπιβατῶν ἐναγούσης καὶ Φ.Α. ἐναγομένου Ε.Αλ. ΙΒ' σ. 294—5 καὶ 306—7 (δίχως τέλος).

» **Εὐστρ. Ι. Δράκου**. Τὰ Θρακικά, ἤτοι διάλεξις περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν Σηλυβρίας, Γάνου καὶ Χώρας, Μετρῶν καὶ Ἀθύρων, Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως, Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου σ. 136 εἰς 16ον.

» **W. Tomaschek**. Ueber die alten Thraker, Wiener A. K. ad. 2 vol. (Berliner Phil Wochens XIII 3 col. 94. Ὅρα καὶ 1893 καὶ 1894.

» **Α. Μηλιαράκη**. Καραγὰτς ἢ Πόρτο Λάγο καὶ ἡ λίμνη Βιστωνὶς «Ἑστία» σ. 225—227.

» **Βλ. Σκορδέλη**. Ὁ Κληδονισμὸς ἐν Στενημάχῳ ἐν Δ.Ι.Ε.Ε. Τόμ. Δ' σ.722-3.

» Τοῦρκος εἶμαι βοῦλλα κόφτω, αὐτόθι σ. 285—287.

» Χρονικὰ σημειώματα, αὐτόθι 288—290.

1893 **D. Kalopothakis**. De Thracia provincia romana. Disserthtio inauguralis, Berlin σ. 82.

» **Ι. Ἀφθονίδης**. Ἀκριβὴς τοποθέτησις πόλεών τινων Τρίμουλα, Μοσυνόπυλις, Δημητρίτου, Βρανόκαστρον, Δρυάνοβα καὶ Νικόπολις, ἐν «Παρνασσῷ» τόμ. ΙΕ' σ. 461—464.

» **Γ. Λαμπουσιάδου**. Περὶ Ἁγιασμάτων «Ἑβδομαδιαία Ἐπιθεώρησις» Νεολόγου, Κων)πολις Τόμ. Β' σ. 422—4.

» **T. Homolle**. Epigraphie de Thrace B. C. H. Τόμ. 17ος σ. 635—636.

» **W. Tomaschek**. Die alten Thraker (Eine ethnologische Untersuchung ἐν Sitzuegsbericgte der philosophisch-historischen Classe der Wienner Academie CXXVIII IV ABh CXXX 1891, II ABh CXXI I ABh (Ὅρα καὶ 1892 καὶ 1907).

» **Νικηφόρου Μαρτίνου Βελανίου**. Ἀβδηρῖται. Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Χρυσοσθένους Χρυσοσπάθη, Ἀθῆναι σ. 135.

1894 **Ν. Ι. Βασιλειάδου**. Ἐν τῷ Φρενοκομείῳ. Γεώργιος Βιζυηνὸς (μετ' εἰκόνος καὶ πανομοιοτύπου ὑπογρ.) «Ποικίλη Στοὰ» Ἀθηνῶν.

» **Μυρτίλου** [Ἀποστολίδου]. Ἡ Νεράϊδα. Ἑλληνικὴ παράδοσις περὶ τῶν φρουρίων τῆς Στενημάχου «Νεολόγος Κων]πόλεως (ὅρα καὶ 1891).

» **D. Takela**. Nekogaschniti Pavlikiani i segaschniti katolisti vif Plovdif (=οἱ πάλαι Παυλικιανοὶ καὶ οἱ νῦν καθολικοὶ ἐν Φιλιππουπόλει) Sbornik, τόμ. XI (M.A.).

1894 **Sutherland Meuzies.** Turkey old and new. London Almanach officiel Turc τοῦ 1309 (1894).

1895 **Χρυσοστ. Παπαδοπούλου.** Εὐθύμιος ὁ Μαδύτου «Νεολόγος» Κων]πόλεως Αὔγουστος.

» **Ματθαίου Παρανίκα** Περὶ τῆς ἐν Θράκῃ Ἀδριανουπόλεως (Α' Ἀρχαιολογία Β' Ἱστορία) «Παρνασσὸς» Τόμ. 17ος σ. 679—699.

» **Γ. Λαμπουσιάδου.** Περὶ Δεβελτοῦ Ε. Φ. Σ. Κ. Τόμ. ΚΔ' σ. 3—10.

» **Β. Δοβρούσκη.** Ἀρχαιολογικὰ I Chevalier ἢ Cavalier Thrace II Inscriptions σ. 1—22. Ἀπόσπασμα τοῦ XII τόμου τοῦ Σβόρνικ. Σόφια, Βουλγαριστὶ (Β. Α. Μ.).

1896 Ἐμπορικαὶ προξενικαὶ ἐκθέσεις Ραιδεστοῦ Δ Ε Κ Α 113, Πύργου 120—127, Ἀδριανουπόλεως 138—143.

» **Α. Π.** Ἀρχιγένεια ἐκπαιδευτήρια Ε. Αλ. Τόμ. ΙΖ' σ. 269—70.

» **Θάμυρις.** Ἡρόδικος ὁ Σηλυβριανός· ὀλίγαι λέξεις «Ὀλύμπια» ἔτος Α' ἀρ. 17 σ. 130 2 Μαρτίου.

» **Ν. Βασιλειάδου.** Γεωργίου Βιζυηνοῦ ποίησις ἐν τῷ φρενοκομείῳ «Φιλολογικὴ Ἠχὼ» Κων]πόλεως σ. 112 (ὅρα καὶ 1894).

» **[Α. Μετρηνοῦ].** Τὸ Καρατζάκιοϊ, ἐν ἐφημερίδι «Κωνστ]πολις» (ἀνωνύμως).

» **Κ. Παλαμᾶ.** Τὸ Ἑλληνικὸν διήγημα «Νέα Ἑλλὰς» σ, 259—269.

» **Nicolas Dournové.** Les Bulgares ont-ils de droits historiques en Macédoine, en Thrace et en Vieille Serbia. En Russe en Grec et en Francais. Moscou σ. 85.

» **Νικολάου Φαρδύ.** Τὰ ἐπὶ τῆς νοτίου θρακικῆς παραλίας Σαμοθρηΐκια τείχη, «Ἕβρος» Ἀδριανουπόλεως 12 Ἰουνίου ἔτος Ε' ἀρ. 66 καὶ 67.

» **Β. Σκορδέλη.** Κρητικὸν ἀνέκδοτον (ἐνθουσιασμὸς Στενημαχητῶν) «Ἄστυ» 25 Ἰουνίου.

» **Ν. Π. Ἀραβανοπούλου.** Ἡ ἐν Ἐξαστέρῳ[1] νόσος τῶν ἀμπέλων. Πῶς καταστρέφονται οἱ σκώληκες Ἐν «Κων]πόλει», 28 Μαΐου.

» **Γ Λαμπουσιάδου.** Περὶ Ἐβρυζέλμιδος, Θρακῶν βασιλέως Ε. Φ. Σ. Κ. Τόμ. ΚΣΤ' σ. 140—144.

» **Γ. Κωνσταντινίδου.** Μελέτη ἱστορικὴ καὶ τοπογραφικὴ περὶ τῶν Αἰγὸς ποταμῶν, Ἀθῆναι εἰς 16ον.

» **Paul Perdrizet.** Guerre des Romains contre des Scordites et les Thraces εἰς τὰς Inscriptions de Delphes B. C. H. Τόμ. 20 σ. 484—496.

» **Arthur R. Munro** Epigraphical Notes from Eastern Macedonia and Thrace, ἐν Journal of Hellenic Studies t XVJ μέρος II σ, 313—322. London.

1897 **Α. Π. Κεραμέως.** Ἡ ἐν τῇ νήσῳ Σωζουπόλεως βασιλικὴ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ ἡ τύχη τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς ἐν Byzantinsk Vremenik Πετρουπόλεως, τόμ. Ζ' σ. 660—695,

---

1) Περὶ τούτου μονογραφίαν ἔχει ὁ Τηλέμαχος Σαραντόπουλος ἐν «Ἐλπίσι» ἡμερολογίῳ μαθητῶν τῆς ἐν Κων]πολει σχολῆς Γλωσσῶν καὶ ἐμπορίας 1910, σ. 31 κ.ἑ. ἔτος β'.

1897 Περὶ θρακικῶν πόλεων ἐν Byzantinische Zeitschrift τόμ. ΙΒ' σ. 325, ἐπίσης ὁ W. Regel ἐν τῷ εἰς τιμὴν τοῦ καθηγητοῦ Ι. Βασιλίεβιτς Πουγιαλόβσκη ἐκδοθέντι ἔργῳ 1897 σ. 147—151

» **Χριστοδούλου Μελισσηνοῦ**. Ἡ Θράκη καὶ αἱ Σαράντα Ἐκκλησίαι μετά τινων διοικητικῶν καὶ ἐκκλησιαστ. ζητημάτων, Κ)πολις 12ον σ. 287.

» **Gliacou**. Ἡ Φιλιππούπολις (Πλόβδηφ) Βουλγαριστὶ ἐν τῇ ἐπετηρίδι τοῦ Γυμνασίου θηλέων Φιλιππουπόλεως ἔτος 1897—98.

» **V. Dobrousky**. Inscriptions et monuments figurés de Thrace (B. C. H. Τόμ. 21 σ. 119—120).

» **Θρακικὴ ἐπετηρὶς** τῆς ἐν Ἀθήναις Θρακικῆς Ἀδελφότητος 12ον. Ἐν αὐτῇ περιέχονται.

» **Α. Παπαδόπουλος Κεραμεύς** : Συμπλήρωμα τῆς Δυμοντείου συλλογῆς θρακικῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ἐπιγραφῶν σ. 5—16.

» **Ὀδυσσεὺς Ἰάλεμος**. Θρακικαὶ ἀναμνήσεις σ. 17—26.

» **Ὁ Ἀμασείας Ἄνθιμος Ἀλεξούδης** (Μαδύτιος). Εἰδήσεις περὶ τῆς ἐν Ραιδεστῷ Μητροπόλεως καὶ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτῆς ἀρχαίων χειρογράφων βιβλίων σ. 27—31.

» **Ἀλέξανδρος Ε Λαυριώτης** (Ἀδριανουπολίτης). Ἡ ἑορτὴ τῶν 40 Μαρτύρων ἐν Ἀδριανουπόλει σ. 27—34.

» **Χρυσόστομος Α. Παπαδόπουλος**, Μάδυτος ἡ πόλις τῆς θρακικῆς χερσονήσου κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους σ. 35—42.

» Διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Θράκης. Καταστατικαὶ πληροφορίαι σ. 3—4.

» **Νικολάου Β. Φαρδύ**. Τὸ Ζγόραφα ὡς κέντρον τῶν σεισμῶν τῆς Σαμοθράκης καὶ λείψανον τεσσάρων νήσων τοῦ Θρακικοῦ πελάγους πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων καταποντισθεισῶν σ. 48—54.

» **Πρόδικος** [Εὐστ. Ποππέσκου]. Ἡ πανήγυρις τῆς Σηλυβρίας σ. 55—69.

» **Α. Μηλιαράκης**. Καθορισμὸς τῆς θέσεως τοῦ Παπικίου ὄρους σ. 70—78.

» **Πειρατικός**. Ἀπὸ τοῦ Αἵμου σ. 79—91.

» **Κ. Γ. Κουρτίδης**. Δημώδης ἐν Ροδόπῃ, ποίησις σ. 92—101.

» **Γ. Μ. Βιζυηνός**. Οἱ Καλόγεροι καὶ ἡ Λατρεία τοῦ Διονύσου ἐν Θράκῃ σ. 102—127.

» **Νικόλ Ἀθηνογένης**. Σαράντης Ἀρχιγένης σ. 128—132.

» **Σωτ. Ἀντωνιάδης**. Περὶ Βοδενῶν καὶ Κουκλαίνης σ. 133—144.

» **Πανανὸς Ν. Κεσσίσογλου**. Ὁ Ἀντιφωνήτης σ. 145—152.

» **Γ. Λαμπουσιάδης**. Περὶ Ἐβρυζέλμιδος Θρακῶν βασιλέως σ. 153—165.

» **Α. Δ. Μετρινός**. Τὸ Ἄσμα τῆς χελιδόνος σ. 166—168.

» **Κ. Γ. Κουρτίδης**. Ὁ Κλήδονας ἐν Ἀδριανουπόλει σ. 169—172.

» **Α. Μ.** Γρηγόριος Μαρασλῆς σ. 174—180.

» **Κ. Χατζόπουλος**. Ἡ ἐπαρχία 40 Ἐκκλησιῶν σ. 180—203.

» **Μυρτίλου**. Φθινοπωρινὰ κύματα. Τοιοῦτος ὁ ἀνθρώπινος βίος σ. 204—219.

» **Τριπτόλεμος Ὀρφανός**. Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης σ. 220—232.

» **Χρῆστος Τσούντας**. Ἡ προϊστορικὴ Θράκη σ. 233 κ. ἑ.

» **Κ. Μητσοπούλου**. Φυσικὴ Γεωγραφία τῆς Θράκης 242—290.

1897 **Κ. Κουρουνιώτης**. Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι ἐκ Θράκης σ. 290—310.
» **Σαρηδών**. Θρακικαὶ ἀναμνήσεις, Δεδεαγὰτς σ. 311—317.
» **Δημήτριος Κοκκίδης**, 318.
» **Γεώργιος Βιζυηνός**, 319.

» **Paul Perdrizet**. La frontière des provinces de Thrace et de Macédoine Εἰς τὸ Voyage dans la Macédoine Première ἐν B.C.H. τ. 21 σ. 535—56.
» **Dobrousky**. Istoritschciki pogled virhou noumismatikata na thrakiiskite tsari (=ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τῆς νομισματικῆς τῶν Θρακῶν βασιλέων) ἐν τῷ Slonik τόμ. XIV (M.A.)
» **Hartvig Paul**. Bendis: Eine archaeologische Untersuchung. Leipzig (Π.Π.).
1898 **W. Sieglin**. Die Ausdenung des Hellispontes bei den antiken Geographen (ἐν Feschr. f. H. Kiepert σ. 231—331.
» **Georges Seure**. Voyage en Thrace L' emporium Romain de Pizis B.C.H. τ. 22 σ. 472—491 καὶ 510—557.
» **Τοῦ αὐτοῦ**. Le theâtre de Perinthe-Héraclée, αὐτόθι σ. 593—578.
» **Archéologie Byzantine**. Thrace (σημείωσις), αὐτόθι σ. 560—561.
» **Η. καὶ Κ Skorpil** Moyhili (=χώματα, tumuli), Plovdiv (M.A.).
» **Kalinka**. Die Kathedral von Heraklia (ἐν Arch. Jahrbsh. Βιέννη I Beibl, σ. 3-14).
1899 **Σάββα Λαχίδου**. Βιζύης καὶ Μηδείας Ἱστορία.
» **Χ. [Ἐμμ. Χασιώτου]**, Πλόβδηφ ἢ Φιλιππούπολις, ἐν τῇ ἐφημερίδι «Φιλιππουπόλις» ἀρ 2559, 2560, 2562 καὶ 2563.
» **Μυρτίλου [Ἀποστολίδου]**. Ἀρχαιολογικά, ἤτοι ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία τῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ Φιλιππουπόλεως κατακειμένων Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν «Εἰδήσεις τοῦ Αἵμου» Φιλιππουπολεως 19 Μαρτίου, 10 καὶ 28 Ὀκτωβρίου.
» **Τοῦ αὐτοῦ**. Τὰ στοιχειωμένα Χριστούγεννα (Ἑλληνικὴ παράδοσις περὶ τοῦ αὐτοῦ φρουρίου), αὐτόθι.
» **Paul Perdrizet**. Le Dieu Thrace Zbelthiourdos ἐν Revue des Etudes anciennes (Bordeaux) σ. 23—27 (Β Α Μ).
1900 **George Seure** Inscriptions de Thrace B. C. H. τ. 24 σ. 147—167.
» **Μ. Παρανίκα**. Ἐπιγραφαὶ τῆς ἐν Θράκῃ Ἀδριανουπόλεως Ε. Φ. Σ. Κ. τ. ΚΖ' σ. 389—393.
» **Ἀχιλλέως Σαμοθράκη**. Περὶ τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ καὶ τῶν παραποτάμιων ἐν ἐφημερίδι «Κων)πολις» 7 Φεβρ. καὶ «Φιλιππούπολις» 10 Φεβρουαρίου.
» **I. Grouew**. Moite cpomeni (Τὰ ἀπομνημονεύματά μου). Plovdiv. [Λόγος πολὺς γίνεται ἐν αὐτοῖς περὶ τῶν ἐν Φιλιππουπόλει Βουλγάρων καὶ τῶν τῶν ἀγώνων των πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον διὰ τὴν χειραφέτησιν αὐτῶν ἐπ' αὐτοῦ] (M.A.).
» **W. Hünerwadel**. Forschungen zur Geschichte des Könnigs Lysimachus von Thrakien Zürich.
» **Α Π. Κεραμέως**. Ἡ ἐν τῇ νήσῳ Σωζοπόλει βασιλικὴ μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ ἡ τύχη τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς «Βυζαντ. Χρονικὸ Πετρουπόλεως.
1901 **George Seure**. Voyage en Thrace. Etablissement schythiques dans la Thrace.

Tumuli et chars Thracoscythes ἐν Β. C. H. τ. 25 σ. 156—220. Inscriptions funeraires σ. 308—324.

1901 **A. Besset**. Inscriptions de la Côte Europeenne de la Mer de Marmara, αὐτόθι σ. 325.

» **Otto Rossbach**. Rhoimeitalkes König des Bosporos ἐν Διεθνεῖ Ἐφημερίδι Νομισματικῆς Ἀρχαιολογίας Τόμ. Δ' σ. 77—82.

» **G. Kazarow**. Σημειώσεις περὶ τῆς ἀρχ. Φιλιππουπόλεως Βουλγαριστὶ ἐν τῇ Slomik Τόμ. XVII Sophia.

» Ἁρπαγὴ τῆς Μονῆς τῆς Ἁγ. Ἀναστασίας Πύργου Ε.Αλ. Τόμ. ΚΑ' σ. 287—90. καὶ 352.

» **Μυρτίλλου [Ἀποστολίδου]**. Ἀρχαιολογικά, ἤτοι ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία τῶν ἐν τῷ Ἐθν. Μουσείῳ Φιλιππουπόλεως κατακειμένων Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, «Εἰδήσεις τοῦ Αἵμου» Φιλιππούπολις 27 Μαρτίου. 19 καὶ 21 Ἰουνίου καὶ 1 Ἰουλίου.

» **Bontschew**, Megalitni parmetnitsi vif Satar-planina (=μεγαλόλιθα μνημεῖα ἐπὶ τῶν Ἑλάφων ὄρους (παρὰ τῷ Αἵμῳ) ἐν τῷ Svornik (ἀνθολόγιον ἐθνικῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως) Sophia (M.A.).

» **C. Kazarow**. Beleski vrihou antitschnia Blovdiv (=σημειώματα περὶ τῆς ἀρχαίας Φιλιππουπόλεως) Sbornik κτλ. Τόμ. XVIII (M.A.).

» **Jerôme**. L' époque néolithik dans la vallée de Tonsus (Thrace) R. A. τ. XXXIX σ. 328=340.

1902 **Σεβαστείας Ἀνθίμου**. Περὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀρκαδιουπόλεως Ε. Αλ. τ. Τόμ. ΚΒ' σ. 211—213.

» Ἀδελφότης τῶν Κυριῶν «Ὁ Εὐαγγελισμός», ἐν Σηλυβρίᾳ(Κανονισμὸς) σελ. 15 Κων)πολις.

» **Μυρτίλου**. Ἀρχαιολογικὰ «Εἰδήσεις τοῦ Αἵμου», Φιλιππούπολις ἀρ. 576γ.

» **Strazulla**. Θράκη. La Serie dei re Odrysii dall 200 a. C. al 46 p. C. Ρώμη.

» (C N.) **Lischine** Collection C. N. Lischine. Monnaies Grecques Thrace. Catalogue accompagné de 24 planchec et phototypie—Mâcon. 1902 in-8° Vern 169 p. pl.

» **Α. Κεραμέως Παπαδοπούλου**. Διόρθωσις ἐπιγραφῆς ἀποκειμένης ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Γρατιανουπόλεως (Grenoble). Ὅρα ἐν τεύχ. Σεπτεμ. τοῦ «Δελτίου τοῦ ρωσ. ὑπουργείου τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως, τόμ. 343 σελ. 425-428 καὶ τὰς αὐτόθι γνώμας τοῦ Champolion καὶ τοῦ Kirhhoff καὶ τὴν περιεργοτάτην γνώμην τοῦ μακαρίτου Δήμιτσα (Μακεδονίας Γ' σ. 269—270 ἀριθ. 246), καθ' ἣν ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν τῆς γνωστοτάτης ἐν Θράκῃ Ἡρακλείας μετέθηκεν εἰς τὴν Ἡράκλειαν τὴν Μακεδονικήν. (Πρόκειται περὶ νέας ἐπιγραφῆς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος τοῦ μητρ. Ἡρακλείας Γερασίμου τοῦ ἐκ Λέρου (1727—1760), καὶ τοῦ Οὐγγροβλαχίας ἡγεμόνος Μιχαὴλ Ραποβίτσα (B.A.M.).

1903 **Μιλτιάδου Α. Λουλουδοπούλου**. Ἐξ Ἀγχιάλου, ἀνέκδοτος συλλογὴ ἠθῶν, ἐθίμων κτλ. τῶν Καρυῶν τῆς ἐπαρχίας Καβακλῆ, ἐν Βάρνῃ.

» **Σταματίου Παππᾶ Κυριακοῦ**. Τὰ κάλαντα τῆς Σκαλωτῆς «Ἔβρος» ἔτος 11 ἀρ. 717 12]2 καὶ ἀρ. 734 8]3.

» **Τοῦ αὐτοῦ**. Ἡ ἐπαρχία Αἶνος, αὐτόθι ἀρ. 742 3]5.

1903 **Ν. Καζάζη**. «Μακεδονικαὶ Διαλέξεις». Ἐν «Ν. Ἡμέρᾳ» τῆς Τεργέστης (26]8 Αὐγούστου) [Τέλος τῶν Διαλέξεων, ἐνῷ περὶ *Αἴνου, Διδυμοτείχου, Βιζύης, Λιτίτσης, Μανδρίτσης* καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Στατιστικῆς, Καὶ περὶ τῶν χωρίων τῆς ἀπὸ τοῦ Διδυμοτείχου πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς (Β.Α.Μ.).

1904 **Αν. Κ. Σταμούλη**. Αἱ ἐσοδεῖαι ἐν τῇ περιοχῇ Σηλυβρίας Δ. Ε. Κ. Τόμ. ΚΕ' σ. 401—2.

» **Μ. Ι. Γ[εδεών]**. Ἡ ἐκκλησία τῆς ἐν Θράκῃ Ἀδριανουπόλεως ἐν Ε.Αλ. τ. ΚΔ' σ. 371—6, 381—4, 414—8 (ἄνευ τέλους').

» **Τὰ Ἀρχιγένεια ἐκπαιδευτήρια**. Ε.Αλ. Τόμ. ΚΔ' σ. 93.

» **Γ. Λαμπουσιάδου**. Νίκαια, Μικρὰ Νίκαια ἢ Νίκιτσα Ε. Φ. Σ. Κ. Τόμ. ΚΗ' σ. 199—201.

» **George Seure**. Un char Thraco-Macédonien ἐν B.C.H. τ. 8ος σ. 210—237.

» **Louis Petit**. Typikon de Grégoire Pacourianos pour le monastère de Petritsos (Batskow) en Bulgarie. Texte original ἐν «Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς», Πετρουπόλεως Τόμ. ΙΑ' Παράρτημα ἀριθ 1, σ. XXXII καὶ 62—63 (Β. Α. Μ.) ὅρα καὶ 1908.

» **W. Tomaschek**. Die Alten Thraker Wien (1903--1904 ("Ορα καὶ 1892-1893.

» **F Schaffer**. Archäologiche Beobachtungen auf einer Reise in östl. Thrakien (ἐν Oester. Jahresh. VI Beibl. σ. 63—66.

1905 **Δημητρίου Χατζηδανιήλ**. Ἀπὸ Βάρνης εἰς Σωζούπολιν, Βάρνα.
Τοῦ αὐτοῦ. Ἐκ Βάρνης εἰς Λουλὲ-Μπουργάζ, Βάρνα.

» Ἐπιστολὴ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως Ε.Αλ. Τόμ. ΚΕ' σ. 432 καὶ 438—9.

» **Μιλτ. Α. Σταμούλη**. Ἡ βιομηχανία τοῦ ὀξυγάλακτος ἐν Σηλυβρίᾳ Δ. Ε. Κ. Τόμ, Ϛ' σ. 73—4.

» Οὐγγρικὴ ἀποστολὴ εἰς Ραιδεστὸν Ε.Αλ. Τόμ. ΚΕ' σ. 5.

» **Χρυσοστ. Λαυριώτου**. Γράμμα Θεοφάνους Ἡρακλείας Ε. Αλ. Τόμ. ΚΕ' σ. 58—59.

» Εἰδήσεις ἐκ Φιλιππουπόλεως καὶ Ἀγχιάλου Ε. Αλ. Τόμ. ΚΕ' σ. 202—4.

» **Δ. Α. Κονδύλη**. Περὶ γλώσσης καὶ καταγωγῆς τῶν Θρᾳκῶν ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων, Ἀθῆναι σ. 30 εἰς 16ον.

» **Σταματίου Ψάλτη**. Θρακικὰ ἢ μελέτη περὶ τοῦ Γλωσσικοῦ ἰδιώματος 40 Ἐκκλησιῶν ἐν Βιβλιοθήκῃ Μαρασλῆ, Ἀθῆναι σ. 238.

» **J. Stastny**. Thrakové Ukarka respisu Dejicus Makedonie ve starokcva σ. 13 (Β. Α. Μ.).

» **Salomon Reinach**. Xerxes et l' Hellespont ἐν R. A. 4me serie Tome VI σ. 1--14.

» **Jules Maurice**. L' atelier monétaire d' Heraclee du Thrace pendant la periode Constantinienne μετὰ πίνακος. Numismatic Chronicle, Τόμ. 5 Σειρὰ 4η σ. 120—178.

» Κωνστ. Γ. **Κουρτίδου**. Ἀλέξανδρος Εὐμορφόπουλος Λαυριώτης «Ἔβρος»,

» Ἡ Μητρόπολις Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ ἐν Ἡμερολογίῳ Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων 1905, Κων)πολις σ. 162—177.

» **Βασίλειος Κ. Στεφανίδης**. Οἱ κώδικες τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐν Byzantinische

Zeitschrift 1905, Τόμ. ΙΔ' σ. 588—611 καὶ 284 καὶ *Ν. Βέης* ἐν «Παναθηναίοις» 1906 τεῦχος 123, ὅρα καὶ 1907.

1905 **W. von Regel**. Uber die Stadt Anastasiupolis (Buru-Kalecsi), Πετρούπολις.

1906 Α. **Ι. Κατραπάνη**. Λουλούδια τῆς Θράκης Μέρος Α' Ἀθῆναι σ. 86.

» **Κ. Σπανούδη**. Ἡ πανήγυρις τῆς Σηλυβρίας «Πρόοδος» Κ)λεως 12,—19]θ.

» **Π.** Αἱ ἐν τῷ κλίματι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἱεραὶ Μητροπόλεις Η', Ἡ Μητρόπολις Δέρκων Ἡμερολόγιον τῶν Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων, Κων)πολις ἔτος Β' σ. 145—158

» Τὸ ἐμπόριον τοῦ βιλαετίου Ἀδριανουπόλεως κατὰ τὸ 1904 Δ. Ε. Κ. Τόμ. Ζ' σ. 13—14.

» **Ἀδελφῶν Βελέτσων**. Ἡ ἐν Μυριοφύτῳ βιομηχανία κεράμων καὶ πλίνθων διατρήτων Δ. Ε. Κ. Τόμ. Ζ' σ. 683—5 καὶ 612—4.

» Ἡ τυροκομία ἐν Πύργῳ τῆς Βουλγαρίας, αὐτόθι σ. 170.

» Ἐμπόριον καὶ βιομηχανία τῶν ἀλεύρων καὶ πιτύρων ἐν τῇ διοικησει Πύργου, αὐτόθι σ. 255—8 καὶ 267—70.

» Γ. Ι. **Λαμπουσιάδου**. Πόλις καὶ ἐπισκοπὴ Ἀπρω Ε. Αλ. Τόμ. ΚΣΤ' σ. 361-2.

» Ὁ Μητροπολίτης Ἀγχιάλου Ε.Αλ. Τόμ ΚΣΤ' σ. 462.

» Λίκαια Ἑλλήνων ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ Ε.Αλ. Τόμ. ΚΣΤ' σ. 473—8 καὶ 567—8, 579—80, 624—5 καὶ 639—41.

» Διωγμὸς ὀρθοδόξων ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἀν. Ρωμυλίᾳ Ε.Αλ. Τόμ. ΚΖ' σ. 497—9.

» **Τὸ Ἑλένειον παρθεναγωγεῖον**. Ε.Αλ. Τόμ. ΚΖ' σ. 235.

» **Σ.** Στκμούλη. Προσθήκη εἰς τὰ περὶ ἐπισκοπῆς Ἀπρω Ε.Αλ. Τόμ. ΚΖ' σ.535.

» **Ἐδιρναίου**. Θράκη καὶ Θρᾷκες ἐν Ἡμερολ. Σκόκου» τόμ. 21ος σ. 353—362.

» **George Seure—A. Legrand**. Exploration de quelque tels de la Thrace ἐν B. C. H. τ. 30 σ. 319—432.

» **Fr. Hiller** von Gaertringen Herakleia ἐν M. D. A. I. Τόμ. 31ος σ. 565—567.

» Χάριν τῆς Ἱστορίας. Ἐκ Καβακλῆ, ἐκ Στενημάχου, ἐκ Φιλιππουπόλεως, ἐκ Μεσημβρίας. Ὁ Μητροπολίτης Ἀγχιάλου Βασίλειος Ε.Αλ. τ. ΚΣΤ' σ. 433—437 (Β Α Μ).

» **Γ. Λαμπάκη**. Περ.ηγήσεις. Ξάνθη, Ἄβδηρα, Μπουλούστρα, Γενιτζὲ, ἐν Δελτίῳ Χριστιανικῆς Ἀρχαιολργικῆς Ἑταιρείας ΣΤ' σ. 38—48 (Β Α Μ).

» Ἐπίσημα ἔγγραφα περὶ τῶν ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ γενομένων ἐν Ε. Αλ. Τόμ. ΚΖ' σ. 593—5.

» **Association Patriotique des Thraces**. Athènes Persecution des Grecs en Bulgarie et en Roumelie Orientale, Appel aux Grandes Puissances et aux peuples de l' Europe et de l' Amerique σ. 23.

» **S. M. Levidès**. Le rôle des grandes puissances en Bulgarie et en Roumelie Orientale, Paris, σ. 23 (Revue Politique et Parlementaire) κατ' Ὀκτώβριον (Β Α Μ).

» **Diakowitch**. Lettre sur les fouilles dans un Tumulus à l' Est de Philipopoli (ἐν C R d'inscr. σ. 551—59.

1907 **Patsih**. Thrakische Spuren and der Hadrie εἰς Jahreshefte σ. 174.

» **George Seure**, Nicopolis ad Istrum, IV Variattons de la frontière Thraco Mésienne ἐν R. A. 4me serie Tom. 10 σ. 266—271 (Β Α Μ).

Ἐπίσημα ἔγγραφα περὶ τῶν ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ γενομένων Ε.Αλ. Τόμ ΚΖ' σ. 541—701.

1907 **B. Diacovitch.** Throkista grobnista pri Plovdiv, i necropol vif drevnia grad (=θρακικοὶ τάφοι παρὰ τῇ Φιλιππουπόλει καὶ νεκροπόλει ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει) Svornik κτλ. Τόμος XXVII—XXVIII (Μ. Α.)

» **Τοῦ αὐτοῦ.** Thrakiski grobi pri Plovdiv (=θρακικοὶ τάφοι παρὰ τῇ Φιλιππουπόλει), Sbornik κτλ. τόμος XXII—XXIII Sophia (Μ Α).

» **B. Dobrousky.** Archeologifscheski investija na narodnia mouzei vif Sophia (=ἀρχαιολ. εἰδήσεις τοῦ ἐν Σόφιᾳ ἐθνικοῦ μουσείου. Sophia Τόμος I (περιγραφὴ διαφόρων ἀρχ. μνημείων καὶ ἀνάγνωσις ἐπιγραφῶν τοῦ μουσείου, προερχομένων τῶν πλείστων ἐκ Θράκης, τινῶν δὲ καὶ ἐκ Μοισίας (Μ.Α.).

» **[Μιλτ. Α. Σταμούλη].** Ἡ βιοτεχνία τῆς τριχαπτοποιΐας ἐν Σηλυβρίᾳ Δ. Ε. Κ. Η' σ. 50—51.

» **Β. Κ. Στεφανίδης.** Οἱ κώδικες τῆς Ἀδριανουπόλεως Byzantinische Zeitschrift σελ. 256—284, ὅρα καὶ 1905.

» **Σ. Π[απαδημητρίου]** † Γρηγόριος Γ. Μαρασλῆς ἐν «Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς» XIV σ. 108—10.

» **Μ. Ι. Γ.** Εἰδήσεις ἐκ Κωδίκων Θρακικῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης Ραιδεστοῦ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα Ε. Αλ. τόμ. ΚΖ' σ. 552—6, 625—8, 638—40 καὶ 668.

» **Ν. Α. Ροδοπούλου.** Ὁ κλήδωνας ἢ γιαγιανοὺς (Ὀρτάκιοϊ Ἀδριανουπόλεως). Μελέτη μετ' ὀνομάτων ἐν «Φόρμιγγι» ἀρ. 3 σ. 5—6.

» **Νικητ. Βασιλειάδου.** Τὸ πανηγῦρι τῆς Παναγίας εἰς τὴν Μάδυτον. (Ἀπομνημονεύματα ἐκ τοῦ ταξειδίου μου) ἐν «Ἡμερ. Ἐθνικῶν Φιλανθρ. Καταστημάτων» Κων]πολις ἔτος Γ' σ. 231—240.

» **Ἀγγ. Σημηριώτη.** Ταξειδιωτικαὶ ἐντυπώσεις (Θράκης) «Κόσμος» Σμύρνης Β' σ. 176.

» **Δημητρίου Καλέμη.** Ἐκδρομὴ εἰς τὰ ὑδραγωγεῖα Βαξέκιοϊ ἐν Ἡμερολογίῳ Ἐθνικῶν Φιλανθρ. Καταστημάτων ἔτος Γ' σ. 150—3.

» Εἰδήσεις ἐξ ἐπαρχιῶν στατιστικαί. τοπογραφικαί, πολιτειογραφικαὶ ἐν Ε.Αλ.:

Ἀδριανουπόλεως	Τόμ. ΚΖ'	σελ.	47. 105, 194
Διδυμοτείχου	» »	»	47, 194
40 Ἐκκλησιῶν	» »	»	48
Σηλυβρίας	» »	»	107
Λιτίτσης	» »	»	195
Στράν«ζας	» »	»	357
Ἀσκοῦ Καρατζὰκιοϊ	» »	»	359
Βελιγραδίου	» »	»	360
Λουλὲ-Βουργὰζ	» »	»	373
Βαβᾶ-Ἐσκῆ	» »	»	374
Περιστάσεως κλ.	» »	»	375
Γάνου καὶ Χώρας	» »	»	453

Θρακικὸς Πατριωτικὸς Σύλλογος. Ἔκθεσις τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸ 1903 ὑπὸ τοῦ προεδρο Κ. Θ. Σπυρίδου, Ἀθῆναι σ. 15.

» **Π. Ἀξιωτίδου.** Τὸ Θρακικὸν ζήτημα ἐν «Παναθηναίοις» ἔτος Ζ' σ. 225—232.

» **J. Gvijić.** Grundlinien der geographie und geologie von Mazedonien und altserbien nebst Beobachtungen in Thrazien. Gotha (Π. Π.)

1908 «Θράκη» ὄργανον τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Πατριωτικοῦ Συλλόγου, ἐκδιδόμενον τρὶς τοῦ μηνὸς (ἐφημερὶς) ἔτος Α' (ἀριθ. 35).

1908 'Η ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ 'Ανατ. 'Ρωμυλίᾳ κατάστασις Ε.Αλ. Τόμ. ΚΗ' σ. 30-31, 136.

» Διωγμὸς 'Ορθοδόξων (Θράκης) Ε.Αλ. Τόμ. ΚΗ' σ. 50—52.

» "Εκθεσις Μητροπολιτῶν 'Ηρακλείας, Αἴνου, 40 'Εκκλησιῶν Ε. 'Αλ. Τόμ. ΚΘ' σ. 445.

» Διατριβὴ ἐξ 'Αδριανουπόλεως Ε. Αλ. Τόμ. ΚΘ' σ. 462 - 4.

» **Α. Πκπαδοπούλου Κερκμέως**. Σημείωμα περὶ Φιλιππουπόλεως ἐν «'Εκκλησ. Φάρῳ» 'Αλεξανδρείας Τόμ. Β' σ. 193—4.

» **Joannes Rozwadowski**. Thracograeca de nominum Haemi Scardique montium et fluminum quaestiones. Κρακυβία 8ον σ. 28. (Β.Α.Μ.)

» **Νίκου Α. Βέη**. Τὰ ἀνασενάρια κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἐν «Βυζαντίδι» 'Αθηνῶν Τόμ. Α' σ. 48—50. Ιρβλ καὶ Πολίτου κριτικὰ 1909 (Β Α Μ).

» **Γ[. Λαμπάκη]**. Περιηγήσεις. (Δεδέιγατς. Αἶνος. Σκαλωτή, 'Αμυγδαλιά, Μαΐστρο) ἐν Δ. Χ. Α. Ε. Τεῦχ II' σ 1—41.

» **'Αστερίου**. 'Η 'Αβδηρικὴ ἐπιγραφή, αὐτόθι σ. 62—64.

» **R. Loeper**. Reise nach Silivri u. Eregli-Perinth un J. 1905 ('Εν Ndruss. arch. Inst. Const. XIII σ. 390—391.

» **M. Louis Petit**. Typicon du monastèae de Kosmosotira près d' Aenos (1152) ἐν Bulletin de l' Institut Russe de Konstantinople Tom. XIII. (Β.Α.Μ.) σ. 17—77. "Ορα καὶ 1904.

» **Adamovic (Luji)**. Die Vegetations Veihälrnisse (La végetation de la Thrace soptentrionale). Leipzig (Π. Π.).

» **Pettazzoni Raffacele**. Le origini dei Kobiri nelle isole de naee Tracco, Roma (Π. Π.)

1909 **G. Karo**. En marge de quelques Textes Delphiques III Le monument d' Aigospotamoi ἐν Β.C.H. Τόμ. 33ος σ. 219—237.

» **Hasluck**. Αἶνου κλ. Monuments of the Gatelusi. Πανομοιότυπα ἐν Annual of the British School at Athens (Β. Α. Μ.).

» **B. Diacovitch**. Star grob nad celo izvor Plovdisko (=ἀρχαῖος τάφος παρὰ τῇ κώμῃ 'Ισβὸρ Φιλιππουπόλεως). 'Εν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι (;) τόμ. LXX (Μ. Α.).

» **B. Filow**. Stari grobove vif Tschirpansco i Starazagorsko (=ἀρχαῖος τάφος ἐν τῇ περιφερείᾳ Τσιρπὰν καὶ Στάρα-Ζαγόρας), αὐτόθι (Μ.Α.).

» **Β. Α. Μυστακίδου**. 'Οκτὼ κεφάλαια ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν σχολείων κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα (κατὰ τὸ πλεῖστον θρακικὰ) εἰς σ. 396-408 τοῦ πανηγυρικοῦ ἐπὶ τῇ 40ετηρίδι τοῦ Κόντου τόμου (Β Α Μ).

» **Διωγμὸς ὀρθοδόξων** ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ 'Ανατ. Ρωμυλίᾳ Ε.Αλ. Τόμ. ΚΘ' σ. 197—3, 116—3, 125—6.

» **'Η βουλγαρικὴ καθολικὴ προπαγάνδα** ἐν Θράκῃ Ε.Αλ. Τόμ. ΚΘ' σ. 226-7.

» **Λυπηρὰ πκρεξηγήσεις**. (Οὐζοὺν Κιοπροῦ) Ε.Αλ: Τόμ. ΚΘ' σ. 245—6.

» **'Ο Οὐνιτισμὸς** ἐν Θράκῃ Ε.Αλ. Τόμ. ΚΘ' σ. 276.

» **Μ. Ι. Γ.** 'Αποσημείωμα Γερασίμου Πατριάρχου 'Αλεξανδρείας (ἐκ κώδ. Μετρῶν καὶ περὶ ἐπισκοπῆς Μετρῶν. 'Από τὸν ἴδιον κώδικα ἐξέδωκε βραχεῖαν ἀναγραφὴν τῶν μεγάλων διερμηνέων τῆς Πύλης). Ε.Αλ. Τόμ. ΚΘ' σ. 195—6.

1909 **Χριστοφ. Κνήτη.** Συμβολαὶ εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐπισκόπων Μετρῶν καὶ Ἀθύρων Ε.Αλ. Τόμ. ΚΘ' σ. 407—8.

» Ἡ ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ κατάστασις Ε.Αλ. Τόμ. ΚΘ' σ. 457-8.

» **Κ. Δ. Παπαϊωαννίδη.** Ἄσματα δημοτικὰ Σωζοπόλεως ἐν «Λαογραφίᾳ» Α' σ. 585—650.

» Σωζοπολιτικαὶ παροιμίαι εἰλημμέναι ἐκ δημοτικῶν ᾀσμάτων «Λαογραφία» Α' σ. 693.

» **Ν. Γ. Πολίτου.** Κριτικὰ διὰ τὰ ἀναστενάρια τοῦ Βέη ἐν «Λαογραφίᾳ» Τόμ. Α' σ. 343.

» **P. Foucart.** Les Atheniens dans le Chersonèse de Thrace au IV Siècle (Extrait Mem, de E. Acad. des Inscription et belles-lettres τόμ. XXXVIII 2me partie) Paris σ. 30—35.

1910 Γεωργικὴ καὶ βιομηχανικὴ κατάστασις τοῦ νομοῦ Πύργου κατὰ τὸ 1909 Δ.Ε.Κ. Α' σ. 181—3 καὶ 195—6.

» Γεωργικὴ καὶ ἐμπορικὴ κίνησις τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως κατὰ τὸ ἔτος 1909 Δ. Ε. Κ. σ. 273—6 καὶ 385—6.

» **Ἀρχ. Ἰεζ. Βελανιδιώτου** Ἡ ἐπισκοπὴ Μετρῶν Ε.Αλ. Τόμ. Α' σ. 15.

» **Μ. Ι. Γ(εδεὼν).** Οἱ ἐπίσκοποι Μετρῶν Ε.Αλ. Τόμ. Α' ἀρ. 3-4.

» **Μ. Ι. Γ.** Οἱ ἐπίσκοποι Μετρῶν καὶ Ἀθύρων Ε.Αλ. Τόμ. ΑΑ' σ. 20—22 καὶ 30—32 (ἄνευ τέλους).

» **Στιλ. Κυριακίδου.** Ἄσματα δημοτικὰ Γκιουμουλτζίνας τῆς Θράκης. Λαογραφία Β' σ. 81—88.

» **Τοῦ αὐτοῦ.** Θρακικὴ παράδοσις περὶ Ἁγ. Κωνσταντίνου. Λαογραφία Β' σ. 201.

» Τὰ κατὰ τὸν γάμον ἔθιμα ἐν Γκιουμουλτζίνῃ. Λαογραφία Β' σ.48-59.

» Δεισιδαιμονίαι καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι ἐκ Γκιουμουλτζίνης τῆς Θράκης. Λαογραφία Β' σ. 405—432.

» **Π. Παπαχριστοδούλου.** Αἰνίγματα θρακικά. Λαογραφία Β' 193—4.

» **Κ. Ι. Κουρτίδου.** Ἐθνικαὶ Σελίδες, Μονὴ Δαδιᾶς. Τὰ ἅπαντα, Τόμος Α' Θεσσαλονίκη σ. 133—5.

» G **Wilke.** Spiral-Mäander-Keramik und Gefässelerei (Hellenen und Thraken) Würzburg (Π. Π.).

» **P. Koitschew.** Resbarkoto isconstvo vif Bulgaria (=ἡ ξυλογλυφία ἐν Βουλγαρίᾳ). Bull. de la societé archeol: Bulg. Τόμ. I Sophia. Πρόκειττι περὶ τῆς ξυλογραφίας ἰδίως τῶν ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ ἑλληνικῶν ναῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας. (Μ. Α.).

» **Dobrousky.** Archéologitschiski izvestia (=ἀρχαιολογικαὶ εἰδήσεις). Sophia. Περιγραφὴ διαφόρων ἀναγλύφων καὶ ἀνάγνωσις ἐπιγραφῶν εὑρεθέντων ἐν Θράκῃ καὶ Μοισίᾳ. (Μ.Α.)

» B. **Filow.** Monuments choisis de l' art antique en Bulgarie. Πρόκειται περὶ ἑλλην. γλυπτικῶν μνημείων ἐκ Μοισίας καὶ Θράκης. ἐν Bullet. de la societé archéol. Bulg. Τόμ.Ι. (Μ.Α.).

» Deux tumuli Thraces dans le Balkan. (près de Troian et de Gabrovo) τοῦ X- III αἰῶνος π. Χ Αὐτόθι, σελ. 155—158.

» **F. Braun.** Zur Siedelungenskunde des Bosporus.

1911 **Ν. Βασιλειάδου** Αἱ «Βοσπορίδες» τοῦ Βιζυηνοῦ. Ἡμερολ. Σκόκου, Τόμ. 26ος σ. 284—288.

» **Ἀν. Γ. Μέγα**. Θυσία ταύρων καὶ κριῶν ἐν τῇ ΒΑ Θράκῃ μετὰ 5 αἰῶνας Λαογραφία Γ' σ. 148—171.

» **Ι. Σβορώνου**. Ἰανίσκος καὶ Ἀσκληπιὸς παῖς ἐν Περγάμῳ Μυσίας, Νικοπόλει κάτω Μοισίας καὶ Σαρδικῇ Θράκη. Διεθνὴς Ἐφημερὶς Νομισμ. Ἀρχαιολογίας. Τόμ. 13ος σ. 113 128.

» **Γ. Λαμπουσιάδου**. Θρακικαὶ Μελέται, Τόμος Α'. Ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἰς Λουλὲ Βουργάζ, Ἀδριανούπολις σ. 160 εἰς 12ον.

[**Γ. Λαμπάκη**]. Περιηγήσεις. (Διδυμότειχον, Ἀδριανούπολις), Χριστ. Ἀρχ. Ἑταιρ. Δλτ. Γ' σ. 112. Μαρμαρᾶς, Ἑλλήσποντος, Καλλίπολις, Λάμψακος, Μάδυτος. Ἄβυδος. Δαρδανέλια, σ. 50—52.

» **George Seure**. Archéologie Thrace R. A. Τόμ. XVIII σ. 34, 301—316 καὶ 423—449. Ὅρα καὶ 1912—1919 καὶ 1921—1924.

» **F. W. Hasluck**. A tholostomb at Kirk-Klisse (ἐν Ann. Brit. Sch. Ath. XVII 1910|11 σ. 16—19 Τόμ. XX.

» **Paul Perdrizet**. Géta Roi des Édonnes B.C.H. Tom. 35 σ. 108—119.

» **Gawril Kazarow**. Grabwand bei Mesembria M.D.A. Τόμ. 31ος σ. 308—316.

» **J. Ivanow**. Acenova Krepost i batschkovskiat monastir (=Τὸ Ἀσένειον φρούριον, δηλ. τῆς Στενημάχου καὶ ἡ μονὴ Βατσκόβου δηλ. τῆς Πετριτσονιτίσσης) Bull. de la sosieté archeol Bulg. Τόμ. II Sophia (M.A.).

» **Foville**. Monnaies Grecques récemment acquises par le Cabinet des médailles (Thrace, Macedoine,Thessalie, Grèce centrale). Paris (Π.Π.)

1912 **George Seure**. Deux variantes thraces du type d' Artémis chasseres Paris (Π. Π.).

» **Τοῦ αὐτοῦ**. Archéologie Thrace, documents inédites ou peu connus R. A. Τόμ. XIX σ. 319-336, Τόμ. XX σ. 254-276. Ὅρα καὶ 1911, 1913-1919 καὶ 1921-1924.

» **F. W. Hesluck**. Note on the tholos tomb at K.K. (ἐν Ann. Brit. Sch. Ath. XVIII 1911-1912 p. 216). Ὅρα 1911.

» Δελτίον τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν βασιλικοῦ ὑπουργείου, ἔκθεσις περὶ ἐμπορίας, γεωργίας καὶ βιομηχανίας ἐν τῷ νομῷ Ἀδριανουπόλεως κατὰ τὸ ἔτος 1912, Ἀθῆναι.

» **Μ. Ι. Γ.** Σημειώσεις ἐκ σεισμοπλήκτων βιβλίων (Γανοχώρων) Ε.Αλ. Τόμ. Β' σ. 291 καὶ 297—9.

» Μνημεῖα Λατρείας Χριστιανικῆς ἐν Γανοχώροις Ε.Αλ. Τόμ. Β' σ. 304-5, 311-3, 325-7 καὶ Λ. Δ. 1913 σ. 362-4.

» Γανοχώρων ἐκκλησιαστικαὶ παροικίαι Ε.Αλ. Τόμ. ΑΒ' σ. 322-24, 383-5, 341-3, 352-5, 366-7. 339-92. 407-8, 413-5.

» Ἡ σηροτροφία ἐν Μυριοφύτῳ Δ.Ε.Κ. Τόμ. ΙΑ' σ. 231.

» Οἱ σεισμόπληκτοι ἑλλην. πληθυσμοὶ (Μυριοφύτου) αὐτόθι σ. 373-6.

» **Χατζῆ Σταύρου Χρυσοστόμου**. Κατάλογοι δύο τῶν χειρογράφων τῶν ἐν Ξάνθῃ τῆς Θράκης ἱερῶν ἐνοριακῶν μονῶν Παναγίας Ἀρχαγγελιωτίσσης καὶ Παναγίας Καλαμοῦς Byz. Zts σ. 65.

1912 **G. Seure**. Collection Stamoulis. Antiquités Thraces de la Propontide. Catalogue B.C.H. P. 535-641.

» **H. Delehaye**. Saints de Thrace et de Mésie. «Analecta Bollandiana» Tom. XXXI σ. 161-300.

» [**Ἀναγν. Παρχσκευοπούλου**]. Δημοτικὸν Τραγοῦδι Σωζουπόλεως. «Παναθήναια» Τόμος ΚΔ' σ. 143.

» **Ν. Π. Ἐλευθεριάδου**. Τὰ στενὰ Βοσπόρου καὶ Ἑλλησπόντου. Ἡ διεθνὴς σημασία καὶ σπουδαιότης των. Αὐτόθι σ. 1—9.

» **Ch. Picard** et **A. J. Reinach**. Voyage dans la Chersonèse et aux Iles de la Mer de Thrace ἐν B.C.H. Τόμ. 36ος σ. 275—352.

» **B. Schröder**. Thrakische Helme, Arch. Jahrb. XXVII σ. 317 ἑξ.

» **N. Mouchurow**. Antitschniti moneti na Balkanskija polonostov (Τὰ ἀρχαῖα νομίσματα τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου) Sophia (M. A.).

» **P. Moutaftschiew**. Quelques remarques sur Hissarbania et sur ses environs. (Πρόκειται περὶ τοῦ ἀρχαίου Ῥωμαϊκοῦ καὶ Βυζαντιακοῦ φρουρίου τοῦ Ἰσὰρ παρὰ τῇ Φιλιππουπόλει ἐν B. S. A. B. Τόμ. III (M.A.).

« **G. Kazarow**. Un nouveau bas-relief du cavalier thrace, αὐτόθι (M.A.).

» **Munzes Strack**. Die Antiken Münzen von Thrakiens, Berlin σ. 303—40.

» **Charles Picard**. Archéologie Thrace, R. A. Tom. XX σ. 394—396, Paris (Π. Π).

» **L. Ronzevalle**. Les emprents turcs dans le Grec vulgaire de Roumélie et specialement d' Andrinople, Paris.

» **Fridrich Münzer**. Und Mazlstrack die Antikem Münzen un Thrakien Berlin ρ. 308.

1913 **Πιὲρ Λοτί**. Ἡ Θράκη κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατάληψιν, «Ἑλληνισμὸς» Τόμ. ΙΣΤ' σ. 605- 612.

» **Ν. Καζάζη**. Ἡ Συμμαχία τοῦ Αἵμου καὶ τὰ ἑλληνικὰ δίκαια ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. αὐτόθι σ. 65—75.

» Βουλγαρικαὶ κακουργίαι ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ, αὐτόθι σ. 285—281.

» **Ashmead-Bartlott (Ellis)**. With the Turks in Thrace, by Ellis Ashmead-Bartlett in collaboration With Seabury Ashmead-Bartlett, London W. Heinemann, in 8⁰ p. 336, μετὰ χάρτου (Π.Π.).

» **P. Howelle**. The Campaign in Thrace 1912), six lectures by major P. Hoxell London (Π.Π.)

» **Ἀρχιμανδρίτου Σωφρονίου** [Σταμούλη]. Οἱ ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἡμερολόγιον «Ἐλπὶς» Κων/πολις σ. 129—132.

» **Ι. Σβορώνου**. Κότυος χαρακτή, οὐχὶ χαρακτήρ, A.E. Τόμ. 14 σ. 61—64.

» **George Seure**. Archeologie Thrace ἐν R.A. Τόμ. XXI σ. 45—76, Τόμ. XXII σ. 115—225. Ὅρα 1911, 1912, 1914—1919 καὶ 1921—1924.

» **A. Klotz**. Ueber die Bedeutung des Namens Hellespont bei der Geographen (ἐν Rh. Mus. N.F. LΣVIII σ. 286—296. Προσέτι Th. Birt. p. 635—636).

» **G. Iacob**. Säulen vom Thraki in Athen als Spolien un Vorhof der Sebinjie zu Andrinopel ἐν Hermes XLVIII p. 160

» **Μ. Ι. Γεδεών**. Θρακικαὶ ἱστορίαι ἤτοι Νεόφυτος Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως σ. 55. Γράμματα τῆς Ἀδριανουπόλεως 1689—1729 σ. 86. Μνῆμαι Γανοχώρων σ. 182 εἰς 12ον Κων)πολις.

1913 **Μ. Ι. Γ.** Ἀδριανουπολιτικῆς ἱστορίας ὑπομνήματα Ε.Αλ. Τόμ. ΛΣΤ' σ. 85—87, 91—93 καὶ 101—102.

» Νεόφυτος Μητροπολίτης Ἀδριανούπόλεως Ε.Αλ. Τόμ. ΛΓ' σ. 111—112, 116—420 ἢ 125—126 καὶ ἰδιαιτέρως.

» Θρᾳκῶν πάθη παλαιὰ Ε.Αλ. Τόμ. ΛΔ' σ. 366—9.

» Μητροπολιτῶν Φιλιππουπόλεως σημειώματα Ε.Αλ. Τόμ. ΛΔ' σ.371—2, 374—6 καὶ 387—8.

» **Κατόπιν εἰρήνης**. (Δηώσεις Θρᾴκης) Ε.Αλ. Τόμ. ΛΔ' σ. 406 - 8.

» Ὑπόμνημα τοῦ Οἰκουμ. Πατριάρχου περὶ τῶν βουλγαρικῶν βιαιοτήτων ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων τῆς Δ. Θράκης Ε.Αλ. Τόμ. ΛΔ' σ. 422—3.

» Δεινὰ πολέμου (Δ. Θρᾴκης) Ε.Αλ. Τόμ. ΛΔ' σ. 429—30.

» **Π. Κομνηνοῦ**. Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν σχολῶν ἡμῶν καὶ διδασκάλων (Ἀδριανουπόλεως) Ε.Αλ. Τόμ. ΛΔ' σ. 459—61.

» **Γ. Ἀν. Μέγα**. Παραδόσεις περὶ θησαυρῶν, Λαογραφία Δ. 22—34.

» **Πέτρου Γ. Πέτρου** Ασμάτια κωμαστικὰ ἐκ Σωζοπολεως, Λαογραφία Δ.707-5.

» **Κ. Δ. Παπαϊωάννου** Παράδοσις Σωζοπολεως. Λαογραφία Δ. 727—9.

» **Ἐλ. Ταπεινοῦ**. Ἐκδρομὴ ἀπὸ Ραιδεστοῦ μέχρι Μυριοφύτου «Ἀνατ. Ἀστὴρ» Κων)πόλεως τόμ. 29 σ. 162.

» **Βουλγαρικαὶ βιαιοπραγίαι** κατὰ τὰς ἐπισήμους ἐκθέσεις τῶν εἰς τὴν βουλγαρικὴν κατοχὴν περιελθόντων Μητροπολιτῶν Ε.Αλ. Τόμ. ΛΓ' σ.186-198.

» **Ch. Avezon** et **Ch. Picard**. Inscriptions de Macédoine et de Thrace B.C.H. Τόμ. 37 σ. 84—154 [Θρᾴκης σ. 117—154] καὶ 433.

» **Πέτρου Ἀξιωτίδου**. Ὁ ἐν Θρᾴκῃ Ἑλληνισμὸς ἐν «Παναθηναίοις» Τόμ. ΚΕ' σ. 212—216.

» **Kazarow**. Bitit na stariti Thraki (=Τὰ ἔθιμα τῶν ἀρχαίων Θρᾳκῶν). Ἐν τῇ συλλογῇ τῆς βουλγαρικῆς ἀκαδημίας, τόμ. I Sophia (Μ. Α.)

» Nouvelle inscription relative au dieu thrace Zbelsourdos, Paris (Π.Π.)

C. von Hochwaechter. Au feu avec les Turcs, journal d'opérations (campagne de Thrace, 12 octobre 14 novembre 1912) Traduit de l' allemand par le commandant Minart, Paris (Π. Π.).

» **G. Rémond**. Avec les vaincus. La Campagne de Thrace (octobre 1912, mai 1913) Paris (Π.Π.)

» **K. Scorpil**. Bemrkungen über die archäologischen Denkmäler aus der Strandja planina (ἐν Byll. soc. arch. bulg. III 1912]12 p. 233—262).

» **Alain de Penenurum**. La guerre des Balkans en 1912. Campagne de Thrace, Paris in 8°, 139 p. frg et cartes (Π. Π.)

» **Τοῦ ἰδίου**. Feuilles de route Bulgare, journal de marche d' un correspondant de guerre en Thrace dans la campagne de 1912 (Portraits plane carte) Paris (Π. Π)..

» **Colonel Desbrière**. Aperçu sur la campagne de Thrace, Paris, 8°, 54 p. carte (Π. Π.).

1914 **André Duboscq**. En Thrace Turque et Bulgare ἐν Revue Bleu, Paris σ. 635 ἑξ.

» **Ἡ ἐρήμωσις τῆς Θρᾴκης** ἐν Ε.Αλ. Τόμ. ΛΔ' σ. 156—59.

» **Τὸ ζήτημα τῶν προσφύγων Θρᾴκης** ἐν Ε.Αλ. τόμ. ΛΔ' σ. 172 4 καὶ 176—

1914 **Ἡ ἔξωσις τῶν ὁμογενῶν ἐκ Θράκης** ἐνΕ .Αλ. Τόμ. ΛΔ' σ. 170—4.
» Ὀρθοδόξων παθήματα (Μαρωνείας), Ε.Αλ. Τόμ. ΛΔ' σ. 21 καὶ 111-14, 131.
» **Βουλγαρικαὶ βιαιοπραγίαι** (Λιτίτσης καὶ Μαρωνείας) Ε. Αλ. Τόμ. ΛΔ' σ. 44 – 5.
» **Ἔκθεσις τοῦ Καπουκεχαγιᾶ** (ἐξ Ἀδριανουπόλεως) Ε.Αλ. Τόμ. ΛΔ' σ. 46—7.
» **Ἀλεξάνδρου Β. Βασιλοπούλου**. Ἡ Ὀθωμανικὴ Θράκη μετὰ γεωγραφικῶν καὶ ἱστορικῶν χαρτῶν καὶ καλλιτεχνικῶν εἰκόνων σ. 116.
» **George Seure** Archéologie Thrace. Documents inédits ou peu connus R. A. Paris Tom. XXIV σ. 54—56, ὅρα 1911-1913, 1915-1919 καὶ 1921-1924.
» **Cruautés bulgares** en Thrace 1912-13 Athènes (Π.Π.)
» **Ripert d' Alangier** (Capitaine). Sur les pas des Alliés Andrinople, Thrace, Macédoine. Paris,
» **F. de Jessen**, Lettres de Thrace, Paris.
» **Βουλγαρικαὶ ὠμότητες** ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ 1912-1913 Γεγονότα, ἐκθέσεις, ἔγγραφα, ἐπίσημοι μαρτυρίαι, Ἀθῆναι σ. 360.
» **D. Detschew**. L' inscription Thrace sur la baque d' or d' Ezérovo **B.S.A.B.** Τόμ. IV (M.A.)
» Prinos Kym antitschnata geographia na Bulgaria (Συμβολὴ εἰς τὴν ἀρχαίαν γεωγραφίαν τῆς Βουλγαρίας) Ἐν τῷ δελτίῳ τῆς ἱστορικῆς ἑταιρείας IV. Ἐτυμολογεῖ τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα Δοῦναξ [Ῥῆλα] καὶ Σκόμιον ἢ Σκόμβρος [Βιτόσσα] (M. A.)
» G **Tzenoff**. Goten oder Bulgaren. Quellen kritische Untersuchungen über die Geschichte der alten Skythen, Trakier und Makedonier, ἐν Λειψίᾳ μετὰ δύο χαρτῶν (B. A. M.)
» **A. Delattre**. Note sur une nécropole antique trouvée dans la presqu' île de Gallipoli (ἐν C. R. Acad. d'inscript. p. 268-269.
1915 **J. Chamonard, E. Dhorme** et **F. Courby**. Fouilles Archéoloqiques sur l' emplacement de la Nécropole d' Éléonte de Thrace B. C. A. Τόμ. 39ος σ. 135—240.
G **Kazarow**. Kym religiata na stara Thrakia (=περὶ τῆς θρησκείας τῆς ἀρχαίας Θράκης). Ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς βουλγαρικῆς ἀκαδημείας, τόμ. XIII (M.A.)
» V. **Avramow**. La voie de Trajan du Danube jusqu' à Philippopoll R.S.A.B. Τόμ. IV (M. A.)
» **Π. Γ. Πέτρου**. Τραγούδια τῆς πατινάδας ἐν Σωζοπόλει, Λαογραφία Τόμ. Ε' σ. 479—80.
» **Θεοδοσίου Προδρόμου**, Σωζοπολιτικὰ παραμύθια, αὐτόθι Τόμ. Ε' σ. 449-459.
» **Ν. Π. Πολίτου**. Παρατηρήσεις εἰς παραμύθια, αὐτόθι Τόμ. Ε' σ. 459—88.
» **Π. Παπαχριστοδούλου**. Τραγούδια ἐκ 40 Ἐκκλησιῶν Τόμ. Ε' σ. 605—7.
» **Δ. Χόνδρη**. Τὸ τζαμὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως, αὐτόθι Τόμ. Ε' σ. 636—7.
» **George Seure**. Archéologice Thrace. Documents inédits ou peu connus ἐν R.A. σ. 70—94 καὶ 165—208, ὅρα καὶ 1911—1914, 1916—1919 καὶ 1921—1924.
» Fc. **Unger**. Die Dariusstele am Tearos ἐν Jahrb. des Kaiserl:Deutschen Arch. Instituts. Ἀπόσπασμα ἐκ 18 στηλῶν, 4ο μετὰ φωτογραφιῶν. (B.A.M.)

1915 **Moutavtsiew**. Stari gradischta i droumove iz dolinite na Strema i Topolnitsa (=ἀρχαῖαι πολίχναι καὶ δρόμοι ἐν ταῖς κοιλάσι τῆς Στρέμας καὶ Τοπολνίτσας, παραποτάμου τοῦ Ἔβρου, Sophia (M.A.)

» **Filov**. Visobnoviavaneto na plovkiskata krepost vif vremeto na M. Avrelia (=ἡ ἀνακαίνισις τοῦ φρουρίου Φιλιππουπόλεως ἐπὶ τῶν χρόνων Μ. Αὐρηλίου). Δ Ι.Ε. Τόμ. IV Sophia (M.A.)

» G. **Jahmann**. Der Name Hellespont (ἐν Rh. Mus. N.F. LXX p. 640-644).

» G. **Genov** Gossen zoden Bulgaren 8° Leizig.

» D. **Diav**. Izbori za starata istorija i geografija na Thrakija i Makedonija 8° Sophia.

1916 H. **Lamer**. Die Dardanellen in Altertun (ἐν N. JB. f. Kl. Alt. XXXVIII p. 436—445).

» **Θρακός**. Αἱ προφητεῖαι τοῦ Σουλτὰν Μαχμοὺτ τοῦ Β' εἰς «Ἑλληνικὴν Ἐπιθεώρησιν» Ἀθηνῶν Τόμος Θ' σ. 67—69 (Πραγματεύεται περὶ τῶν Κιζιλμπάσηδων τῆς Θράκης).

» G. **Kazarow**. Beiträge zur Kulturgeschichte der Thraken Σεράγεβον.

» **George Seure**. Archéologie Thrace. Documents inédits ou peu connus R A. Τόμ. III, Paris σ. 359—386, ὅρα καὶ 1911—1915, 1917—1919 καὶ 1921—1925.

» **Ἴζετ πασᾶ Τσουνατούκα**. Κιρκασίων καὶ Θρακῶν συγγένεια [τουρκιστὶ]Κωνσταντινούπολις, ἔτος Ἑγ. 1336 σ. 167.

1917 D. **Rizoff**, Die Bulgaren in Ihren historischen, ethnographischen und politischen Grenzen, 1679—1917. Berlin.

» B. **Filov**. Denkmäler der thrakischer Kunst. [In Röm. Mitt. XXXII p. 21-73.

1918 **Μ. Ι. Γ**. Τὰ κατὰ κλήρους ὅρια τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κων]πόλεως καὶ τῆς ἐπισκοπῆς Δέρκων Ε.Αλ. τόμ. ΛΖ' σ. 35—38, 58—61, 100—102, 124—127 καὶ ΛΗ 52—54.

» Προαιωνίων λογαριασμῶν ἐκκαθάρισις (Κῶδιξ Μητροπολίτου Ἡρακλείας Μελετίου) Ε.Αλ. Τόμ. ΛΗ' 28—9 [ἐπ. συν.]

» Ῥηγίου ἀνάγλυφον καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφὴ τοῦ Σαφρᾶ,χωρίου. Ε Αλ. Τόμ. ΛΗ σ. 23.

» Καταστατικὸν Θρακικῆς Ἑ.ώσεως, Ἀθῆναι σ. 14.

» **Λάμπρου Ἐνυάλη**. Παράδοσις περὶ τοῦ ἰδιάζοντος ἱερατικοῦ καλύμματος ἐν Φιλιππουπόλει, Λαογραφία, σ. 253—5.

» **George Seure**. Archéologie Thrace. Documents inedits ou peu connus, R.A. Τόμ. V Paris, σ. 158—188 καὶ VII 276—91, ὅρα καὶ 1911—1916, 1919 καὶ 1921—1924.

» B. **Filow**. Denkmäler der Thrakischen Kunst.

» Monuments de l' art Thrace, B.C.A.B.

» **Κωνστ. Ι Ἀμάντου**. Τοπωνυμικά. Στενήμαχος εἰς Λεξικογραφικὸν ἀρχεῖον τῆς Μέσης καὶ Νέας Ἑλληνικῆς Τόμ. 6ος σ. 63—64.

» **F. M Schaffer**. Landes-Kunde von Thrakien. Eine Physiographie der ampaischen Türqei, Serajevo.

» **G. Soteriades**. An chronological map illustrating Hellenisme in the Balkan Peninsula and Asia Minor London.

1918 **Κ. Χουρμουζιάδου.** Θρακικὰ ἔθιμα ἐν περιοδικῷ «Πόντῳ» σ. 81—2.
» **Münzer-Stack**, Die Alten Münzen Thrakiens.
» G. **Kazarow.** Beiträge zü Kultür Geschichte der Thraker 8° Serajevo.
» Zur Archäologie Thrakiens III Maronia (ἐν Arch. Anz. σ. 34—47, IV Abdera σ. 47—51, V Dikili σ. 52—55.
» Zur Archäologie Thrakiens I Schapla-Dere [Mesambria?] (ἐν Arch. Anz 3—33. Πρὸς τούτοις παράρτ. ἐν Arch. Anz. 1921 σ. 346—347.
1919 **K. Andreades.** La Thrace et l' Acie Mineure dans l' histoire de l' Hellénisme ἐν «Europe nouvelle» Paris, ἔτος Β' ἀριθ. 5 τῆς 1ης Φεβρουαρίου.
» *** Les Americaius et la question de Thrace ἐν Etudes Franco-grecques, Paris 1919, σ. 481—495.
» **Στ. Κυριακίδου.** Ἡ Δυτικὴ Θράκη καὶ οἱ Βούλγαροι, Ἀθῆναι σ. 122.
» **A. Antoniades.** La puissance de l' Hellénisme et le rôle économique de Grecs en Thrace, Paris.
» Le rôle économique des grecs en Thracc, rapport soumis à la conférence, Paris 1919, σ. 35 (Π. Π.)
» **Leon Savadjian.** En Thrace Occidentale, Paris, (Edition de la Revue de Balkans).
» **Στ. Β. Ψάλτη** Ἡ Θράκη καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἐν αὐτῇ ἑλληνικοῦ στοιχείου Ἀθῆναι σ. 367.
» **George Seure.** Archéologie Thrace R. A, Τόμ, X σ. 133-172, 133-361, ὅρα καὶ 1911-1918 καὶ 1921-24.
» **Ἐπισκόπου Εἰρηνουπόλεως Φωτίου** (νῦν οἰκουμενικοῦ πατριάρχου). Ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ ἱστορικαὶ σημειώσεις περὶ τῆς βουλγαρικῆς πολιτικῆς καὶ τῶν βουλγαρικῶν κακουργιῶν πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, Ἀθῆναι, σ. 462.
» G. **Kazarow** Keltite na stara Thrakia i Macedonia (=οἱ Κελτοὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ), ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς Ἀκαδημείας Τόμ. XXIII (M.A.)
» **S. Chichof.** L' hellenisme dans la péninsule balkanique, Pilippppoli.
» **Paul Girardin**, A propos d' une carte Ethographique de l' Europe et de la répartition de l' élément Héllène en Thrace.
» Quelques témoignages sur l' Hellénité de la Thrace, Genève.
» **M. Saxon Mills.** La question de Thrace, Grecs, Boulgares et Turques, Londres.
» **Dioscure.** La Thrace. Lausanne.
» **F. Ischirkoff.** καθηγ. Πανεπιστημίου Σόφιας. La Bulgarie et la mer d'Egée, la problème de la Thrace, Berne.
1920 **Colonol Bujac.** La réoccupation de. la Macedoine Orientale et l' occupation de la Thrace occidentale ἐν Etudes Franco-Grecques, Paris, 1920, σ. 73 ἑξ.
» **Ε. Σ.** Πῶς ἐδέχθη τὴν ἐλευθερίαν ἡ Σιλυβρία. Μηνιαία εἰκονογραφημένη «Ἀτλαντὶς» Ν. Ὑόρκη Ὀκτωβρ. σ. 25.
» **Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου.** Ἡ Θράκη—Εἰς τὴν Σηλυβρίαν, Ποιήματα, «Πρωία» Κων]πολις, 12]5]10.

1922 **George Seure.** Archéologie Thrace. Documents inédits ou peu connus ΡΑ Τόμ· XV σ. 46—78, ὅρα καὶ 1911—1919 καὶ 1921—1924.

» **Δημ. Κ. Σβολοπούλου.** Ἡ Θράκη ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν διοίκησιν, Κων]πολις, σ. 117. **Τοῦ ἰδιου** τὸ αὐτὸ ἀγγλιστὶ καὶ γαλλιστί.

» **Λακωνικοῦ.** Χαῖρε Ἀδριανούπολις, δρᾶμα, σ. 58 εἰς 12ον.

» **Ἔκκλησις γυναικῶν Θράκης καὶ Μ. Ἀσίας** πρὸς τὰς γυναῖκας τοῦ κόσμου «Ἕλληνὶς» Β' ἀρ. 3 σ. 65—66.

» **Ἐλπινίκης Σταμούλη.** Ἀπὸ τὸν ὅλεθρο τῆς Μικρασιατικῆς γῆς «Ἕλληνὶς» Β' ἀρ. 10, σ. 243—244.

» **Σηλυβριανή.** Μία σφαγή, «Ἐλεύθερον Βῆμα» Ἀθηνῶν, 14 Ἀπριλ.

» **Ι. Λιδάκη.** Διὰ τὴν θρᾳκικὴν ἄμυναν ἐθελοντικὰ σώματα, «Θρᾳκικὴ Ἐπιθεώρησις» Ἀδριανουπύλεως 18 Ἀπριλ.

» **Ἔκκλησις τῶν γυναικῶν τῆς Θράκης πρὸς Ἀμερικανίδας**, «Ἐθνικὸς Κῆρυξ» Νέας Ὑόρκης 10 Μαρτίου.

Τὸ αὐτὸ γαλλιστί, ἀγγλιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ μετ' ἄλλων ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: Διαμαρτυρίαι γυναικῶν Θρᾴκης καὶ Μ. Ἀσίας, ἔκδοσις Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Ἑλληνίδων, Ἀθῆναι σ. 47.

» **Alexandre Antoniades.** Le développement économique de la Thrace σ. 128 Athènes, ἔκδοσις β'.

» Πολιτικὴ διοίκησις Θρᾴκης. Οἰκονομικὴ νομοθεσία ἐν Θρᾴκη, ΙΙ) Ἄμεσος φορολογία σ. 210, Ἀδριανούπολις 1921, ΙΙ) Τελωνειακαὶ διατάξεις σ. 248, Ἀδριανούπολις 1921, Πεπραγμένα Μάϊος 1920—Δεκέμβριος 1921, Ἀδριανούπολις 1922 Ι) Δικαιοσύνης σ. 59, ΙΙ) Ἐσωτερικῶν σ. 60, ΙΙΙ) Ἐκπαιδεύσεως σ. 23, IV) Οἰκονομικῶν σ. 68, V) Ἐθνικῆς Οἰκονομίας σ. 27, VI) Γεωργία—Ἐποικισμὸς—Δάση σ. 117, VII) Δημόσια ἔργα σ. 23, VIII) Τ.Τ.Τ. (ἄγνωστον ἂν ἐδημοσιεύθη) εἰς 12ον.

» **Nicéphore Moschopoulos** La question de Thrace ou le mensonge Bulgare, Athènes σ. 510

» La question de la Thrace, (les minorités, le debouché économique) Athènes

« **Th. Macridy** et **J. Ebersolt.** Monuments, funéraires de Constantinople II L' hypogée de Macri-Keuy B.C.H. τόμ. 46ος σ. 363—393.

» **B. Diacovith.** Trouvailles dans la nécropole de l' antique Philippople, B.I.A.B, τόμος I, Sophia.

» **Τοῦ αὐτοῦ.** Nahodki na necropolia na antitschna Plovdiv (=εὑρήματα ἐν τῇ νεκροπόλει τῆς ἀρχαίας Φιλιππουπόλεως, αὐτόθι τόμ. I (Μ. Α.).

» **D. Decev.** Thrako-keltski ezikovivsporedici. La Thrace et le Celtique 7 Sofijia.

1923. **Ὁ Ἀγχιάλου Κωνσταντῖνος**, ἐν Ε. Ἀλ. τ. ΜΓ' σ. 258.

» **Διάγγελμα τῶν πληρεξουσίων Θρᾴκης** πρὸς τὸν θρᾳκικὸν λαὸν ἐν «Ἐλευθέρῳ Τύπῳ», Ἀθῆναι 27 Ἰουλίου.

» **Σύλλογος Σαράντα Ἐκκλησιῶν** «Ὁ Καρποδαίμων» ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ (Τρίτη ἐτησία χοροεσπερὶς) περιέχει:

α) Ἡ δρᾶσις τοῦ Συλλόγου Σαράντα Ἐκκλησιωτῶν «ὁ Καρποδαίμων».

β) Σαράντα Ἐκκλησίαι (Καρποδαίμων τὸ πάλαι) Κλεάνθη Ζωναρᾶ.

γ) Ἡ ἐπαῖτις τῆς Βιζύης, Γεωργίου Βιζυηνοῦ.

δ) Ἡ Θράκη ἡ πατρὶς τῆς Μουσικῆς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, Μαζαράκη Πελτέκη. Ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν Θρᾳκῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, Κλεάνθη Ζωναρᾶ.

1923 **Γ. Λαμπουσιάδου.** Περὶ τῶν τειχῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως, Κομοτινὴ 8ον σ. 24. Τούτου Στίλπωνος Κυριακίδου Βιβλιοκρισία, ἐν Λαογραφίᾳ Η' σ.612.

» **Δ. Μ. Σάρρου.** Περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ, Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ συνθηματικῶν γλωσσῶν, Λαογραφίας τ. Ζ' σ. 521-41.

» **Ἐλπινίκη Μ. Σαραντῆ.** Τὰ δωδεκάμερα εἰς τὴν Θράκην «Ἕλληνις» ἔτος γ' σ. 16—19.

» **George Seure.** Archéologie Thrace. Documents inédites ou peu connus. R. A. τ. XVII, σ. 1-42, ὅρα καὶ 1911-1919, 1921, 1922-1924.
Chronique des Fouilles et Découverts Archéologique Thrace B.C.H. τ. 47ος σ. 541—543.

» **Batachiew.** Grad Tatar-Pazarrjik (Ἡ πόλις Τατὰρ-Παζαρτζικιου) Sophia, ἡ ἀρχαία Βησσαπάρα καὶ τὸ Βυζαντινὸν Βατκούνιον (M.A.)

» **G. Kazarow.** Monuments antiques en Bulgarie, ἐν τῷ A. B. N. P. (M.A.)

» **B. Diakovitch.** Thrakiiska kolesnitsa pri celo Mognilovo (=Θρᾳκικὸν ἅσμα παρὰ τῇ κώμῃ Μογίλοβο Φιλιππουπάλεως), ἐν τῇ A.B.N.P. (M.A.

» **Τοῦ αὐτοῦ.** Bareliefi va thrakiiskia konik (=ἀνάγλυφα τοῦ Θρᾳκὸς ἱππέως). Αὐτόθι (M.A.)

» Δελτίον τοῦ Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ροδόπης, Κομοτινή.

» **Σπύρου Ι. Ματσούκα.** Τὰ τραγούδια τοῦ Ἔβρου, 16ον σ. 30,

» **C. Lehmann-Haupt.** Aus und um Constantinopel. Zur dau Inschriften und Skulpturen von Hiéron, (ἐν Clio XVIII σ. 366-374.

» **Arthur Stain.** Römische Reichsbeamte der Provfng Thracia, Serajevo.

1924. **A. Grabar.** Une décoration murale Byzantine au monastère de Batschcovo en Bulgarie, ἐν τῷ B. I. A. B. τ. II (M.A.)

» **A. Kazoucharow.** Antitschni panetnitsi vif Staro-Zagorskia mouzei (=ἀρχαῖα μνημεῖα ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Στάρας-Ζαγόρας (Βερόης-Τραϊανῆς-Αὐγούστης ἐν Θράκῃ), αὐτόθι τ. II (M.A.)

» **George Seure.** Archéologie Thrace εἰς R.A. τ. XIX σ. 307—350, ὅρα καὶ 1911-1919, 1921-1923.

» **Α. Α. Πάλλη.** Στατιστικὴ μελέτη περὶ τῶν φυλετικῶν μεταναστεύσεων Μακεδονίας καὶ Θράκης κατὰ τὴν περίοδον 1912-1924. Ἀθῆναι σ. 24.

» **P. dela Coste-Messeliere.** Un exemplaire Perinthien d' un bronze d' Herculanun B.C.H. τ. 43 σ. 276—286.

» **Mouchmov.** Les monnaies antiques de Philippopolis ἐν A. B. N. P. Sophia. (M.A.)

» **Dr Al. Peew.** Thrakiski zadgroken pametnik (=Θρᾳκικὸν ἐπιτάφιον μνημεῖον) εἰς τὸ Juzno nebe, ἐφημερὶς ἑβδομαδιαία ἐν Φιλιππουπόλει, ἀρ. 2 Μαρτίου 3.

» **Μυρτίλου Ἀποστολίδου.** Ἀρχαῖα ὑδρία ἐν τῷ μουσείῳ Φιλιππουπόλεως. Βουλγαριστὶ εἰς τὴν ἐφημερίδα «Pravda» ἀρ. 545, Αὐγ. 12 Φιλιππούπολις.

» **Π. Παπαχριστοδούλου.** Θρᾳκικαὶ Ἠθογραφίαι, Ἀθῆναι τ. Α' σ. 128.

1924 Ἐλπινίκης Σ. **Σαραντῆ**. Κάλαντα τῶν Χριστουγέννων «Ἑλληνὶς». ἔτος δ' σελ. 249.

1925 Πανηγυρικὸν τεῦχος τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ Σεβασμιωτάτου γέροντος μητροπολίτου Ἡρακλείας Κου Γρηγορίου Καλλίδου· παράρτημα «Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ» σ. 100, Θεσσαλονίκη.

» **Ὁ πυρσὸς τῶν νέων χωρῶν** τ. Α' Ἰούλιος, σ. 3—4.

» **Χαρ. Βαμβακᾶ**. Τὰ πρῶτα βήματα πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἐν Θράκῃ διοίκησιν.

» Δημοτικὸν ποίημα. Τὸ Καμαρωτό. αὐτόθι σ. 4.

» **Γ. Ν. Φιλαρέτου**. Σπάρτακος ὁ Θρᾷξ κατὰ τῆς Ρώμης, αὐτόθι σ. 5—6.

» **Δ. Μ. Σάρρου**. Περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ, Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ Συνθημ. Γλωσσῶν, αὐτόθι σ. 6.

» **Α. Ἄργη**. Ὅταν ἤμουν ἄρρωστος, αὐτόθι σ. 7—8.

» **Ἐλπιν. Σαραντῆ**. Ἡ πανήγυρις τῆς Σηλυβρίας, αὐτόθι σ. 8—9.

» Βιογραφία Ἀν. Κ. Π. Σταμούλη, ἀρχαιολόγου, αὐτόθι σ. 9—10.

» **Κ. Κουρτίδου**. Θράκη. Ἀδριανούπολις. Τὰ τείχη της. αὐτόθι σ. 10—11.

» **Α. Ἄργης**. Βιογραφικὸν σημείωμα. ποίημα, αὐτόθι σ. 12.

» **Θ. Ραφτόπουλος**. Βιογραφικὸν σημείωμα, αὐτόθι σ. 12.

» **Α Κ. Π. Σταμούλη**. Λαογραφικὰ καὶ χωρογραφικά, αὐτόθι σ. 13—16.

» **Α. Μ. Σ.** Περὶ Ἀγριάνων ἢ Ἀχριάνων. αὐτόθι σ. 16—17.

» **Δ. Κατσάνου**. Τά δάση τῆςΘράκης ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως, αὐτόθι σ.17-18.

» **Θρᾳκικαὶ Σελίδες** σ. 18.

» **Κ. Γεραγά**. Ποῖος τύπος διοικήσεως ἐνδείκνυται διὰ τὴν Θράκην, αὐτόθι σ. 19—20.

» **Γρ. Βασίλα**. Ἡ πρόσκαιρος ἀπελευθέρωσις τῆς Θράκης μετὰ τὸν β' βαλκανικὸν πόλεμον τοῦ 1913. αὐτόθι σ. 22—23.

» **Ι. Λιάπης**. Μαρώνεια, αὐτόθι σ. 23.

» **Ξ**. Ποῖοι θεσμοὶ συνδέουν τὸν Θεσσαλονίκην μὲ τὴν Θράκην αὐτόθι, σ. 25—26.

» **Γ. Βιζυηνός**. Τὸ ὄνειρο, αὐτόθι σ. 26.

» **Α. Ἀτζεμια**. (Δημῶδες). αὐτόθι σ. 28.

» **Π. Παπαχριστοδούλου**. Θρακικὲς ἠθογραφίες Β', Ἀθῆναι σ. 132.

» **Ἐλπιν. Σαραντῆ**. Μια ἡρωΐς Θρᾶσσα Δόμνα Βισβίζη «Ἑλληνὶς» ἔτος ε' σ. 127—128.

» **Κ. Γεραγᾶ**. Ἀναμνήσεις ἐκ Θράκης 1920—1922.

« **George Seure**. Chars Thraces ἐν B.C.H. t. XXII σ. 1—38 καὶ 347—437.

» G. **Kazarow**. Roliata na starite Thraki vif predistoriata i protoistoriata na balkanseia polouostov i mala Asia (=οἱ ἀρχαῖοι Θρᾷκες ἐν τῇ προϊστορικῇ καὶ πρωτοϊστορικῇ περιόδῳ τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου) Sophia (MA)

» **Detschew**. Asklepios-ali Thrakigrieschischer Gott. B.I. A B. τ. III (M.A.)

» K. **Skorpil**. Megalitui pametnitsi i moguilista (=μεγαλόλιθα μνημεῖα καὶ χώματα) ἐν Θράκῃ, Sophia (M.A.)

» **N. Mouchmow**. Les monnaies des rois Thraces, ἐν E. M. Φ. Sophia (M.A.)

» **Filow**. Sculptures antiques de Philippople, ἐν A.B.N.P. (M.A.)

» **M. Madjarow**. Jstotschna Roumelia (=ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία, Sophia (MA).

» **I. Basanaviens**. Ueber der Sprachvarwantschaft der alten Thraken und hentigen Litauer 4, ἐν Wilna.

1925 M. **Tonew**. Untersuchungen zur geschichte Thrakiens in Vund VI jahrhund: 4, Jena.

1926 **Ἀπ. Παπαευγενίου**. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἐν Θράκῃ, Ἀθῆναι σ. 94.

» Καταστατικὸν Θρακικοῦ Κέντρου ἐν Ἀθήναις σ. 13.

» **Πύρρου Γιαννοπούλου**, Ἠπειρώτου. Μία ἄγνωστος ἱστορικὴ σελίς· ἡ ἐπανάστασις τῆς Σηλυβρίας «Χρυσαλίς», Ἀθῆναι ἔτος Α' ἀριθ. 3 σ. 10.

» **Αν. Κ. Σταμούλη**. Ἀλεξίου Ἀποκαύκου εἰκών, ἐν Δ.Ι.Ε.Ε.Ε. τ. Θ' σ. 588-9.

» Γρίτη ἐτησία χοροεσπερὶς τοῦ Συλλόγου Σηλυβριανῶν ὁ «Ἅγιος Σπυρίδων» ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ σ. 24. Ἐν αὐτῷ Ἀθαν. Καλφογλου· ἡ Σηλυβρία.

» **St. Chichiof**. Plovdiv dans son passé et son présent, βουλγάριστι καὶ γαλλιστί (Μ Λ).

» **Κ. Μ. Ἀποστολίδου**. Περὶ τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων αὐτῆς ὀνομάτων βουλγάριστί, ἐν A.B.N.P. σ. 87—96.

» **Dr M. Apostolides**. L' incription de la baque du village Crerovo, nouvelle application, αὐτόθι σ. 97=112.

» **Α. Κ. Π. Σταμούλη**. Ἀνέκδοτα βυζαντινὰ μνημεῖα ἐν Θράκῃ, ἐν Δ.Χ.Α.Ε. Ἀθῆναι, περίοδος β' τ. Γ' σ. 62—66.

» Π. **Παπαχριστοδούλου**. Θρακικὲς ἠθογραφίες μέρος Γ' σ. 130 Ἀθῆναι.

» **Κων. Κουρτίδου**. Τὰ θρακικά, ἤτοι ἡ ἀρχαία Θράκη, Ἀθῆναι σ. 112.

» **(Stanley) M. A. Casson**. Macedonia, Thracia and Illyria. Their relations to Greece from the—of Philipp son of Amyntas. Oxford (B.A.M.).

» **Mavrodinow**. Grobnitsa ot IV vek sl. Chr. vif Plovdiv (=τάφος ἀπὸ τοῦ 4ου μ. Χ. αἰῶνος ἐν Φιλιππουπόλει), ἐν τῷ A.B.N.P. σ. 21—53 (M. A.).

» G. **Kazarow**. Bulgaria vif drevnosteta (=ἡ Βουλγαρία ἐν τῇ ἀρχαιότητι) Sophia. (Πρόκειται περὶ τῆς ἱστορίας τῶν Θρακῶν ἐν τῇ ἀρχαιότητι, διότι ἡ ὑπὸ τὸν Αἷμον βόρειος Θράκη καὶ ἡ ἐκεῖθεν τοῦ Αἵμου Θράκη (Μοισία) ἀποτελοῦσι νῦν τὸ βουλγαρικὸν κράτος) (M.A.)

» **N. Mouchmow**. Monetite i monetarnitsite na Serdika (=τὰ νομίσματα καὶ νομισματοκοπεῖα τῆς Σαρδικῆς) Sophia (M.A.)

» **B. Diakovitch**. Obrazni pametnitsi na Zevs Zveltiourd (=εἰκονικὰ μνημεῖα Διὸς τοῦ Ζβελτιούρδου), ἐν τῷ A.B.N.P. (M A)

» **R. Demangel**. Le Tumulus dit de Protésilas, Paris VIII σ. 79.

» **N. Petkow**. Prinoss sa izoutschvane na moguilite *pri* grad Klissoura (=συμβολὴ πρὸς μελέτην τῶν χωμάτων παρὰ τῇ πόλει Κλεισούρᾳ ἐπὶ τοῦ Αἵμου) ἐν A.B.N.P. (M.A.)

» **Al. Poew**. Raskopka na gornatn monila pri celo Belozem (=ἀνασκαφὴ τοῦ ἄνω χώματος παρὰ τῇ κώμῃ Βελοζὲμ πλησίον τῆς Φιλιππουπόλεως, αὐτόθι (M.A.)

1927 **Νεῖρ Βεΐ** (πρ. βουλευτοῦ Θράκης) Ἀνατολικὴ Θράκη, Ἀθῆναι εἰς 12ον, τ. Α' σ, 132.

» **Dr M. Apostolides**. La siège el la prise de Philippople par les Goths. Recueil de Mémoires, B. Diakovitch, Sophia, σ. 187—194.

» **Τοῦ αὐτοῦ**. Inscriptions inédites ou non commentées de Plovdiv et ses environs ἐν A.B.N.P.

1927 **Μ. Κωτσταντοπούλου.** Μιχαὴλ Λαχανοδράκων, στρατηγὸς τῶν Θρᾳκησίων ἐν «Ἡμερολογίῳ Μεγ. Ἑλλάδος» σ. 71—87.

» **Π. Παπαχριστοδούλου.** Θρᾳκικὲς ἠθογραφίες μέρος Δ', Ἀθῆναι, σ. 128.

» **Βασ. Στεφανίδου.** Ὁ μητροπολίτης Ἄπρως ἢ ὁ μητροπολίτης Ἄπρω, ἐν Ε.Ε.Β.Σ. τ. Δ' σ. 265—166.

» **Ἐλπινίκη Ν. Σαραντῆ.** Τὰ ἔθιμα τῆς Θράκης· τί γίνεται πρὸ τοῦ γάμου, «Κυριακὴ τοῦ Ἐλευθέρου Βήματος», ἔτος α' ἀρ. 24, 22 Μαΐου σ. 7.

» **Ἰδίας.** Τὰ ἔθιμα τῆς Θράκης. Πῶς γίνεται ὁ γάμος, αὐτόθι ἀρ. 25, 27 Μαΐου σ. 7.

» **Jacques Zeviller.** Les premières siècles chrétiens en Thrace, en Macedoine, en Grèce et à Constantinople, ἐν «Βυζαντίῳ», Paris—Liege τ. 3 σ. 215-231.

« **Al. Peew.** Beguil pogled virchou minaloto na Plovdiv (=σύντομος ἀνασκόπησις τοῦ παρελθόντος τῆς Φιλιππουπόλεως). Plovdiv σ. 32 εἰς 16ον (MA).

» **K. Skorpil.** Opis na starinite vif tschernomorsca ta oblast (=περιγραφὴ τῶν ἀρχαιοτήτων ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ Εὐξείνου Πόντου), Sophia σ. XXIV +92 εἰς 8ον (M.A.).

» **S. Mladenow.** Arda, Maritsa et Toundja. Ἐν τῇ ἐπετηρίδι Diakovitch, Sophia. Πρόκειται περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῶν ὀνομάτων καὶ τῆς ἱστορίας τῶν ποταμῶν (M. A.).

» **G. Kazarow.** Trakiiskoto svetilischte pri celo Diinekli (=θρᾳκικὸν ἱερὸν παρὰ τῇ κώμῃ Διϊνεκλὶ Φιλιππουπόλεως) ἐν A.B.N.P. (M.A.).

» **Ἰδίου.** Le sanctuaire du Cavalier en Thrace près du village Diini Recueil B. Diakovitsa Plovdiv σ. 132.

» **J. Pandalew.** Stari celischta okolo Bourgas (=παλαιαὶ ἀσκήσεις περὶ τὸν Πύργον τοῦ Εὐξείνου) ἐν B.I.A.B. IV (M A).

1828 **J. Todorow.** Payanismit vif Dolna Mizia, ezitscheski koultove i bojestva (=ἡ εἰδωλολατρεία ἐν τῇ κάτω Μοισίᾳ, θρησκεῖαι εἰδώλων καὶ θεῶν), Sophia. Πρόκειται περὶ τῆς θρησκείας τῶν Θρᾳκῶν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐν Θράκῃ καὶ τῇ Μοισίᾳ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνευρεθέντων μνημείων. (M.A.)

» **Katsow-Boursky.** Tschii e Batschkovskia monastir (=τίνος εἶναι ἡ μονὴ τοῦ Βατσκόβου) Sophia (M.A.).

» **P. Moutaphtschiew.** Cercem-kale i Morià (=τὸ φρούριον Σερσὲμ καὶ ἡ Μωρία ἐν Θράκῃ), ἐν Δ.Ι.Ε.Σ. τ. VII-XIII, Sophie (M.A.).

» **Gavril I. Kazarow.** Zur Geographie des alten Thrakiens ἐν Klio, τ. XXII-σ. 84—85.

1928 **Κ. Δαβάκη** ταγματάρχου. Νεώτερος τουρκικὸς πόλεμος, 4ον μέρος, 2α περίοδος. Γενικὸν Τουρκικὸν Ἐπιτελεῖον. Τμῆμα ἱστορικόν. Ἡ ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Larcher, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Κ. Δαβάκη ἐν Γενικῇ Στρατιωτικῇ ἐπιθεωρήσει Ἀθηνῶν, τεῦχος 28 Ἀπριλίου, σ. 156—182 καὶ τεῦχος 29 Μαΐου σ. 96—135.

» **Ἀχ. Σαμοθράκη** (ἰατροῦ). Ἀρχαῖαι θρᾳκικαὶ πόλεις ἐπὶ τοῦ Ἄθω ἐν «Φωνῇ τῆς Θρᾴκης» Ἀλεξανδρουπόλεως, ἀρ. 50, 52, 53. 55, 64, 67, 71—83, 93, 98, 146, 148—150, 152—154, 160 καὶ 161 Ἀπὸ 25 Νοεμβρίου, 1928—14 Ἰουλίου 1929,

1928 **ΘΡΑΚΙΚΑ.** Τριμηνιαῖον ἐπιστημονικὸν Σύγγραμμα ἱδρυθὲν καὶ ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρᾳκικοῦ Κέντρου, σελ. 514 Περιεχόμενα.
Τὸ Θρᾳκικὸν Κέντρον πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ Θρᾷκας γ'.
» Προκήρυξις τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ δ'—στ'.
» Ἡ Θράκη καλεῖ τοὺς ἐρευνητάς της.
» Γ. **Χατζηδάκι.** Ἡ Ἑλληνικὴ Θράκη σ. 1—2.
» Σ. **Πελεκίδη.** Μνημεῖα τῆς Θράκης σ. 5—19.
» Ι.Β. **Παπαδοπούλου.** Ἐπιτύμβιος στήλη εὑρεθεῖσα ἐν Σωσθενίῳ τοῦ Βοσπόρου σ. 22—25.
» Χ. **Τσούντα.** Ἀπεικόνισις Θρᾳκῶν εἰς ἓν ἀγγεῖον σ. 26—29.
» Γ. Α. **Σωτηρίου.** Ἀνάγλυφον ἁγ. Γεωργίου ἐξ Ἡρακλείας Προποντίδος σ. 33-37.
» Κ. **Κουρτιδου.** Βυζαντιναὶ ἀρχαιότητες ἐν Ἀδριανουπόλει σ. 38—42.
» Ν. Δ. **Βέη.** Θεοδόσιος, Μητροπολίτης Μηδείας καὶ Σωζοπόλεως σ. 43—49.
» Ἀπ. **Δοξιάδου.** Ἀπελευθέρωσις—Ὑποδούλωσις Θράκης σ. 53—69.
» **Μυρτίλου Ἀποστολίδου.** Περὶ τῶν ἀρχαίων Θρᾳκῶν σ. 70—86.
» Ἀλεξ. **Παπαδοπούλου.** Παρασκηνιακὴ ἀνασκόπησις τοῦ θρακικοῦ ζητήματος σ. 87—88.
» Ἀχιλ **Σαμοθράκη.** Βασιλεὺς—ποιητὴς Κότυς ὁ Ε' σ. 89—105.
» **Στίλπωνος Κυριακίδου.** Καπουκῖνος Robert de Dreux στὴ Θράκη 1666 σ. 106—115.
» Α.Α.Σ. Ἕνα ταξεῖδι στὴ Θράκη στὰ 1433 σ. 116—123.
» Ἐλπινίκης **Σαραντῆ.** Τὰ Κρατητικὰ σ. 127—140.
» **Πολύδ Παπαχριστοδούλου.** Παροιμίες Σαράντα Ἐκκλησιῶν Ἀνατολικῆς Θράκης σ. 141—188.
» **Θεολ. Βαφείδη.** Δημώδεις δοξασίες καὶ δεισιδαίμονες συγήθειες Ἀδριανουπόλεως σ. 189—197.
» Δ. **Χατζηπαναγιώτη.** Τὸ Χαλβασάββα«ο σ. 197—198.
» Μ. **Παπαχριστοδούλου,** Ἀστερίου **Ζήκου,** Δ. **Χατζηπαναγιώτου.** Θρακικὰ ἄσματα καὶ τραγούδια σ. 199—213.
» **Παραμύθια** σ. 214—220.
» Μ. **Φιλήντα.** Ἀπὸ τὴ γλῶσσα «ῆς Θράκης σ. 221—223.
» **Πολυδ. Παπαχριστοδούλου.** Γλωσσάριο ἀπὸ τὴ Σαρανταεκκλησ. γλῶσσα. σ. 229—237.
» **Περ. Παπαχριστοδούλου.** Ὁ Βιζυηνὸς σ. 238—240.
» Γ. Ἀναγνωστοπούλου. Σταμάτιος Ψάλτης σ. 240—243.
» Κ. **Κουρτίδη.** Γεώργιος Ἰσκώβου Λαμπουσιάδης σ. 245—247.
» Ἀριστ. **Κουρτίδου,** Κώστα Γεραγᾶ. Ἀναμνήσεις ἐκ Θράκης σ. 248—250.
» Μ. Α. Σ., **Νεῖρ βέη.** Ἀνατολικὴ Θράκη σ. 250—251.
» **Προκήρυξις** Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Διαγωνισμοῦ 252.
» **Κωνστ. Μ.** Κωνσταντοπούλου, Ἰάκωβος Ἀρχιεπ. Σηλυβρίας σ. 257—260.
» **Μανουὴλ Ι. Γεδεών.** Κοσμᾶ Μητροπολίτου Βιζύης. Ἑπτὰ ἐπιστολαὶ λόγου ἄξιαι σ. 262—278.
» Ὅσα γνωστά μοι σ. 279—282 (Γ. Λαμπουσιάδης).
» Γεωργ. **Λαμπουσιάδου.** Τρεῖς ἀνέκδοτοι μελέται περὶ Ἀδρ)πόλεως.
1) Τὰ κατὰ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων ὀνόματα τῆς Ἀδρ]λεως σ. 283-289.
2) Περὶ μονῆς Λαμποῦς σ. 290—298.

3) 'Η 'Ελληνική κοινότης'Αδριανουπόλεως ἐπὶ Τουρκοκρατίας σ. 298-301.
7928 Κωνστ. Γ. **Κουρτίδου** ἰατροῦ. 'Ελληνικαὶ ἀρχαιότητες ἐν 'Αδριανουπόλει. σ. 321—317.
» Κωνστ. **Παπαϊωανίδου**, διδασκάλου. Γεωγραφικὴ περιγραφὴ Σωζουπόλεως Βορείου Θράκης σ. 318—325.
» **Α. Α. Σ.** 'Η 'Ηράκλεια κατὰ τὸ τέλος τοῦ 17ου αἰῶνος σ. 326—328.
» **Δημ. Λουκουλοπούλου.** Πάτερ—'Ιάκωβος ὁ Νέος ποὺ τελείωσε μαρτυρικὰ στὸ Διδυμότειχο τὸ 1527. Σ. 329—335.
» Κ. **Μυρτίλου** 'Αποστολίδου. Περὶ τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων αὐτῆς ὀνομάτων Εὐμολπίας καὶ Κενδρισός σ. 336—349.
» **Βλ. Σκορδέλη.** Τὰ πρακτικὰ τῆς Σχολῆς Στενημάχου (1851 Σ]βρίου 1) σ. 350-363.
» **Μαρωνείας 'Ανθίμου.** 'Ανάγλυφον τοῦ 'Αρχιστρατήγου Μιχαὴλ σ. 363—364.
» **Νίκου Α. Βέη.** Σημειώματα περὶ τῆς μονῆς Θεοτόκου τῆς Χάλκης σ.365—374.
» 'Αδ. '**Αδαμαντίου.** Αἱ γεωγραφικαὶ περιπέτειαι τοῦ ὀνόματος Θράκη (Συμβολὴ εἰς τὴν 'Ιστορικὴν Γεωγραφίαν) σ. 374—392.
» **'Αν. Σταμούλη.** Τοπωνυμικὰ Θράκης σ. 393—401.
» 'Αλφαβητικὸς κατάλογος ἐνίων ὀνομάτων πόλεων κλπ. σ. 401—402.
» **'Ελπινίκης Σταμούλη Σαραντῆ.** Σύμμικτα λαογραφικά, Τὸ παιδί, Τὰ προξένεια καὶ οἱ ἀρραβῶνες, Τὸ χτίσιμο τοῦ σπιτιοῦ, Ἔθιμα τῆς Τυρινῆς 'Αποκρηᾶς σ. 401-421.
Τραγούδια Συλλογὴ 'Αστερίου Ζήκα σ. 421-425.
Συλλογὴ Μόσχου Παπαχριστοδούλου σ. 425-428.
Κάλαντα Χριστουγεννιάτικα σ. 428-442.
'Αγιοβασιλιάτικα Κάλαντα Συλλογὴ 'Ελπινίκης Σ. Σαραντῆ σ. 422—445.
» **'Ελπινίκης Σταμούλη Σαραντῆ.** Τῶν Φώτων σ. 445—446.
» **Πολυδ. Παπαχριστοδούλου.** Δεισιδαιμονίες Σαράντα 'Εκκλησιῶν σ. 445-452.
» » Γλωσσάριο ἀπὸ τὴ Σαρανταεκκλησιώτικη γλῶσσα, σ. 461—474.
» **'Αστερίου Ζήκου.** Δεισιδαιμονίες καὶ βασκανίες 'Ιλντιρὶμ 'Αδριανουπόλεως σ. 452—453.
» **Ι. Μαγκριώτη.** "Ηθη—"Εθιμα Εὐκαρίου σ. 454—457.
» **Κ. Παπαϊωαννίδου.** "Εθιμα Σωζουπόλεως Βορείου Θράκης σ. 457—460.
» **Κ Κουρτίδου.** Γλωσσοδέτες, εὐχὲς-κατάρες 'Αδρ)πόλεως σ. 460—461.
» **Γ. Ι. Λαμπουσιάδου.** Γλωσσάριο τῆς'Αδριανουπολίτιδος διαλέκτου σ.471-482.
» **Μιλτ. Σαραντῆ.** 'Αρχιγένης σ. 483—492.
» **Κ. Κουρτίδου.** Χρ. Παπαδόπουλος καὶ Β. Γρηγοριάδης σ. 492—494.
» **Περικλ. Παπαχριστοδούλου.** 'Ιωσὴφ Ροφτόπουλος σ. 494—496.
» **Π. Π. Χ.** Κουρτίδου «Θρᾳκικά» σ. 497.
Πίνακες τῶν εἰς τὰ 4 τεύχη τοῦ Α΄ τόμου ὀνομάτων καὶ ἰδιωματικῶν λέξεων σ. 498.—514
» **Πολ. Παπαχριστοδούλου.** Τὸ χριστουγενιάτικο τραπέζι τοῦ Παπαθύμιου. Θρᾳκικὴ 'Ηθογραφία ἐν «'Ημερησίῳ Τύπῳ», 'Αθῆναι 25]12 ἀρ. 31
» Τὰ Χριστούγεννα τοῦ Παπᾶ-Σπυριδόνη, στὶς 26 Δεκεμβρίου Θρᾳκικὴ 'Ηθογραφία ἐν «Πρωΐᾳ» 'Αθῆναι 25]12 ἀρ. 1088.
» **Π. Γ.** (Πύρρου Γιαννοπούλου), πρώην Νομάρχου Ραιδεστοῦ. 'Εκεῖθεν τοῦ "Εβρου δραματικὴ ἐξιστόρισις τῶν αἱματηρῶν ἐπιδρομῶν τῶν Βουλγάρων

καὶ Τούρκων εἰς τὴν Θράκην ἐν «Ἑλλην. Ταχυδρόμῳ», Ἀθηνῶν 26]11 ἀριθ. 6035 ἐν συνεχείᾳ.

1928 **Ν. Κ. Σπυροπούλου**. Θέατρον ἐπιχειρήσεων Ἀνατολικῆς Θράκης, «Γενικὴ Στρατιωτικὴ Ἐπιθεώρησις», Ἀθῆναι, τ. 38, σ. 3—28 καὶ τ. 39 σ 3—39.

» **Μυρτ. Ἀποστολίδου**. Ἡ ἀρχαία Ἡλιούπολις [βουλγαριστὶ) Φιλιππούπολις, 8ον σ. 18.

» Αὖθις διὰ τὴν ἀρχαίαν Φιλιππούπολιν (βουλγαριστὶ) Φιλιππούπολις, 8ον σ. 18.

» **Ἐλπιν. Σταμούλη Σαραντῆ** [ἐκ συλλογῆς). Δημοτικὰ Τραγούδια Θράκης, «Ἑλληνὶς» τ. Η' σ. 82—84 καὶ 250—251.

» **Ζωῆς Μελανδινοῦ**. Ἐξέχουσαι ἑλληνικαὶ φυσιογνωμίαι. Ἑλένη Σαράντη Ἀρχιγένους αὐτόθι σ. 202—3.

» Κ. **Νίδερ**, ἀντιστρατήγου. Αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς Θράκης 1920, ἐν «Μεγάλῃ Στρατιωτικῇ καὶ Ναυτικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ», περιοδικῷ σ. 229. 237, 245, 253 καὶ 261.

» D. **Detschew**. Otschek na religiata na drevnite Thraki (=σχεδιαγράμματα περὶ θρησκείας τῶν ἀρχαίων Θρακῶν), βουλγ., ἐν τῇ Ε. Ι. Β. Β. τ. ΙΙΙ σ. 22—55 (Μ. Α.).

» G **Katsarow**. Otscherk na istoriata i bita na drevna Thrakia (=σχεδιάγραμμα περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἠθῶν τῆς ἀρχαίας Θράκης) αὐτόθι τ. Ι, σ. 1—21 (Μ. Α.).

» **S. Stanimirove**. Iz istoriata na Batschkovskia monastir (=ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς μονῆς Βατσκόβου), ἐν τῷ Λ Ι.Ε.Σ. τ. VII—VIII, σ. 113 143 (Μ. Α.)

» **Detschew**. Die dakischen Pfenzennamen, Sophia, ἐν τῇ ἐπετηρίδι τοῦ πανεπιστημίου Σόφιας. Πρόκειται περὶ τῆς Γετικῆς ὡς θρακικῆς γλώσσης διαλέκτου (Μ.Α.).

» **Zlatarsky**. Rodopskiat jounak Momtschil nevoda (=ὁ Ροδοπαῖος ἥρως Μομτσίλος, ὁπλαργηγός), ἐν τῇ Ε.Β.Ι.Β. τ. ΙΙ Sophia, ἀναφέρεται εἰς τὸν XIV αἰῶνα (Μ. Α.)

» **Ν. Bees**. Weiteres über die Islamischen Bauten Adrianopels ἐν τῇ Zeitschrift f. Geschichte der Architektur τ. VIII 3 εἰς 4ον σ. 161—169.

» Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τὸν Τσάρον Συμεὼν καὶ τὰ σχετικὰ σχόλια τοῦ Ἀρέθα Καισαρείας ἐν τοῖς «Ἑλληνικοῖς», Ἀθῆναι τ. Α' σ. 337—370

1929 **Ἡ Ταγκροβρεμένη**. Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ παραμύθια τῆς Θράκης. συλλογὴ Ἐλπινίκης Σταμούλη Σαραντῆ. «Ἡ σύγχρονη σκέψη» Σικάγου τ. Β' ἀρ. 3]6 σ. 302—3.

» **Γιάννη Παπαϊωάννου**. Ἠθογραφία (Θρακιώτικη). Τὸ παιδὶ ποῦ θὰ πιάσῃ τόπο», ἐν «Ἡμερολογίῳ». Θεσσαλονίκη 1929 σ. 192-202.

» **Κωνστ. Παπαϊωαννίδου**. Βορειοθρακικά. Περὶ τῆς ἐν Μεσημβρίᾳ καὶ Ἀγχιάλῳ τῆς Βορείου Θράκης Βυζαντινῆς οἰκογενείας τῶν Κατακουζηνῶν ἐν «Μακεδονικῷ Ἡμερολογίῳ», 1929, Θεσσαλονίκη σ. 231—235.

» Κ. **Miatew**. Keramitschtni fragmenti or Mecembria (=Κεράμεια τεμάχια ἐκ Μεσημβρίας) ἐν τῷ Δ.Α.Ι.Β. τ. V σ. 348-355 (Μ.Α.)

» **George Seure**. Νέος Ἥρως, Κοῦρος Ἥρως (γαλλιστὶ) ἐν R. E. G. τ. XLII, σ. 241—254.

» Inscriptions Grecques dn pays des Astiens, ἐνRevue des Etudes Anciennes, τ. XXXI σ, 297—313.

1929 **Θανάση Τζημήτρα**. Θρᾳκικὰ διηγήματα, Θεσσαλονίκη 16ον σ. 187.

» **Π. Πετρίδου.** Ἐπιγραφικὰ ἐκ Κορνοφωλιᾶς (Θρᾴκη) ἐν Α. Ε. 1925—1926 σ. 189—190.

» **Χρήστου Δ. Καράσου.** Ἡ Ἀνατολικὴ Θρᾴκη, Ἀθῆναι, Στρατιωτικὴ Γεωγραφία μετὰ 15 χαρτῶν σ. 156.

» **C. Kazarow.** Antitschni pametuitsi vif Bulgaria (=ἀρχαῖα μνημεῖα ἐν Βουλγαρίᾳ). Ἐπτὰ μελέται ἐν τῷ B.S.A.B. τ. II καὶ ἑξῆς, Sophia. Πρόκειται περὶ διαφόρων ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν εὑρεθέντων ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ ἰδιως ἐν Θρᾴκῃ 1910-1929 (M.A.).

» **Detschew.** Minaloto na Tschepelare (=τὸ παρελθὸν τοῦ Τσεπελαριοῦ). Πρόκειται περὶ τῆς ἱστορίας τῆς βουλγαροφώνου μωαμεθανικῆς κώμης ἐπὶ τῆς Ροδόπης Τσαπελαριοῦ καὶ τῶν ληστρικῶν ὁρδῶν τῶν Κυρτζαλίδων 1793-1832 Sophie (M A.)

» **I. Pastouhov.** Starite Thraki vif Bulgaria (=οἱ ἀρχαῖοι Θρᾶκες ἐν Βουλγαρίᾳ) Sophia (M.A.)

» Rimsko vladitschestvo vif Bulgaria (=ἡ Ρωμαϊκὴ κυριαρχία ἐν Βουλγαρίᾳ, δηλ. ἐν τῇ Μοισίᾳ καὶ Θρᾴκῃ) Sophia (M.A.)

» **R. Popow.** Dvistoritsheská Bulgaria (=ἡ μέχρι τῶν ἱστορικῶν χρόνων Βουλγαρία) Sophia. Πρόκειται περὶ τῆς παλαιολιθικῆς καὶ νεολιθικῆς ἐποχῆς, καὶ τῶν εὑρημάτων της ἐν Βουλγαρίᾳ, δηλ. Θρᾴκῃ καὶ Μοισία (M.A.)

» **S. Chichcof.** Belomorscata Thrakia (=ἡ παρὰ τῷ Αἰγαίῳ Θράκη) Plovdiv, ἐν πέντε γλώσσαις τ. ἔ. ἐν τῇ Βουλγαρικῇ, Γαλλικῇ, Γερμανικῇ. Ἀγγλικῇ καὶ Ἰταλικῇ. Γίνεται προσπάθεια ἐν αὐτῷ ὅπως ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ Δ. καὶ ἡ Α. Θράκη κατῳκεῖτο ἀπὸ αἰώνων ὑπό Βουλγάρων (M.A.)!

» **Ἀνδροκλῆ Πολυμένου** Ἔθιμα. Κουφοσάββατο, Λαζαροσάββατο καὶ Μέγα σάββατο στὴ Βίζα. Κούνιες στὴ Βίζα. Κλήδωνες ἢ Πρωτογόνατο «Λαογρσφία τόμος I σ. 266-269.

» **R. Filow.** Tonstatuette der Artemis aus dem südlichen Thakien (Bull. de l' inst. archéol. Bulg. τ. V), (M.A.).

» **N. Brunow.** Zur Frage nach dem Baustil des Paleologos zeitalters in Konstantinopel, αὐτόθι (M.A.).

» **K. Tackenberg.** Germanische Funde in Bulgarien, αὐτόθι. Πρόκειται περὶ τῶν πορπῶν καὶ ὅπλων εὑρεθέντων ἐν Θρᾴκῃ καὶ Μοισίᾳ καὶ νῦν εὑρισκομένων ἐν τοῖς μουσείοις τῆς Βουλγαρίσς ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων (M.A.)

» **Γ. Σκαρλάτου.** Ὁ βασιλεὺς μὲ τὸ ἀκάνθινον στέμμα. (Περιήγησις βασιλέως Ἀλεξάνδρου εἰς Θράκην) «Πρωΐα» Ἀθηνῶν 30 7]βρίου—4 8]βρίου.

» **Σπήλιου Χ. Σακελλαριάδου,** ἀεροπαγίτου, Πόλεις καὶ θέσμια Θράκης καὶ Ἰωνίας ἐν τῇ ἀρχαιότητι μετὰ γεωγραφικῆς καὶ ἱστορικῆς ἐπισκοπήσεως καὶ παραρτήματος τῶν κυριωτέρων ἐπιγραφῶν, τόμ. Α', Θράκη, Ἀθῆναι. σ. 312'

» **Ἐλπιν. Σταμούλη Σαραντῆ.** Τὰ τραγοῦδι τῆς Ἀρετῆς «Ἑλληνὶς» ἔτος 9ον σ. 206—208.

» **Νικολ. Β. Παππαδοπούλου.** Ἀπὸ τὸ παρελθὸν τῆς Κεσσάνης (Ἀνταποκρίσεις, ἐκθέσεις, εἰδήσεις) Ἀθῆναι σ. 130·

» **Σημειώματα** διά τὸ χέρι τῆς Παναγιᾶς καὶ τὴν περιγραφὴν τῆς Ἀδριανουπόλεως τοῦ ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ σ. 252—253.
» Β. Α. Μ. Διορθωτικὰ εἰς ἐργασίαν Μυστακίδου σ. 254.
» Σ. Σ. Σ. Διορθωτικὰ εἰς τὰ Θρακικὰ Ἔθιμα σ. 254.
» **Προκήρυξις** β' λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ Θρακικοῦ κέντρου σ. 255,
» **Παύλου Καρολίδου**. Περὶ Θρᾳκῶν καὶ Θράκης σ. 261—264.
» **De la Coste Messelière**. Ἀντίτυπον Περινθιακὸν ἑνὸς χαλκίνου τοῦ Ἡρακλείου σ. 265—273 μετ' εἰκόνων.
» **Ἰωάννου Β. Παπαδοπούλου**. Μωσαϊκὸν δάπεδον ἐν Δελειῶνες σ. 275-478.
» **Σαμίδου**. Ἐπιγραφαὶ Αἴνου σ. 279 283.
» **Κ. Παπαϊωαννίδου** Ὁ φυσικὸς λιμὴν τῆς Ἀπολλωνίας Σωζουπόλεως, πάλαι καὶ νῦν 570 π.Χ.—1930 μ.Χ. σ. 284-294.
» **Ἀδαμαντίου Ταμβακίδου**. Ἱστορία τῶν Ἀρχιγενείων ἐν Ἐπιβάταις ἐκπαιδευτηρίων σ. 372-386.
» **Δύο προικοσύμφωνα** ἐξ Ἀδριανουπόλεως σ. 385-6.
» **Β. Δεληγιάννη**. Σύμμικτα λαογραφικὰ σ. 401-413.
» **Κωνστ. Ν. Χατζοπούλου**. 40 Ἐκκλησιῶν σύμμικτα λαογραφικὰ α. 140-456.
» **Σημειώματα** εἰς διαφόρους μελέτας τοῦ τόμου «Θρακικῶν» σ. 481—486.
» **Ἀδαμαντίου Ἀδαμαντίου**. Βιβλιοκρισία Σπήλιου Χ. Σακελλαριάδου, Πόλεις καὶ θέσμια Θράκης καὶ Ἰωνίας ἐν τῇ ἀρχαιότητι κτλ. σ. 487-499.
» **Μνημόσυνα** Α. Κουρτίδου ὑπὸ Λ. Γρ. Καμπούρογλου Δ. Λάμψα καὶ Γρ. Ξενοπούλου σ. 492-506.
» **Μόσχου Παπαχριστοδουλου**. Θρακιώτικα τραγούδια σ. 201-206 καὶ 389-395.
» **Πίναξ Περιεχομένων καὶ ἀναλυτικὸς** σ. 506-524.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

1774 **Iter Buda Hadrinopolin** anno 1353 exaratum ab Antonio Verantio, nune prineum in lucem editum, Veneria 4°.

1837 **C. C. Burmeister.** Ueber die thrakische Pentapolis. ἐν Zts. f. A. W. IV, σ. 425—428.

1848 **J. T. Woemel.** Que tempore apud Aegos pot. Atheniences à Peloponnesiis victi sint Φραγχφούρτη εἰς 4ον (B.A.M.).

1876 **L. Heuzey.** Note sur le Parthénon de Néapolis en Thrace. Acad. des Inscrip. 31 III Rev. Crit. No 15 σ. 247.

» **F. Kanitz.** Tumuli in Nord-und Sud-Bulgaria. Mittheilungen der anthropol. Geselschaft Wien τόμ. VI σ. 201—204.

1877 **F. Kanitz.** Tumuli in Nord und Sud Bulgarien. Mitteilungen der anthropol. Gueschaft on, Wien τ. VI.

» **R. J. Mose.** Under the Balkans: Note ofa Visit to the Distivet of Philippopolis in 1876 with Map of the countus abjaecent to Philippopoli and Illustration from photograph, London.

» **J. G. Kohl.** Ueber die Weltstellung Konstantinopels oder uber die Land und Seewege die Zum Bosporus führen, No 1—9 Das Ausland, N. 48, σ. 974-977, No 50 σ. 991-997, No 51 σ. 1014-1017 N. 52 σ. 1033-1035.

1878 **H. Luskenbach.** De ovdine rerum a pugna apud Aegospot. commissa usque ad XXX viros institutos gestar, ἐν Ἀργεντοράτῳ (Στρασβούργῳ)(B.A.M.)

1880 **D Diefenbach.** Völkerkunde Ostenropas insbesondere d. Haemohalkinsel u. d. unterem Donaugebiete, 1 τόμος Türkisches Reich. Albanesen, Illyrien, Thraker, Griechen. Rümaner. 8 Darmstadt.

1881 **C. Jirecek.** Bieträge zur antiken geographie und epigraphik von Bulgarien und Rumelien (ἐν Monatsber, Bsrl. A. K. σ. 434-463,

1883 **G. Gello.** Rhoemetalces I penultimo re di Tracia brou III (Castrovillari 8,

1885 **We Schkorpil.** Die Thrakische Stadt Beroea (Eski-Zagra). Ἐφημερὶς τοῦ ρωσ. αὐτοκρ. ὑπουργ. τῆς Λαϊκῆς μορφώσεως, ρωσ. Ἰούλιος 3 σ. 339-396.

1891 A: **Höck.** Der Odrysen-König Hebrytelmus Hermes XXVI σ 153—162.

1893 **M. Collignon.** Rapport sur les fouilles éxécutées par m. Legrand dsns la vallée de la Toundja en Bulgarie (Tumuli de Ratckolf Tépé et de Metchbar) (ἐν C. R. Ac. d'inscr. σ. 81-87.

» **F. Schaffer.** Archéologische Beobachtungen auf einer Reise im östb. Thrakieu, ἐν Oest. Jahresh. VI, Beibl. σ. 61-66.

1907 **V, Dobrusky.** L' Asklépeion thrace aux sources de Glowa Panéges, (ἐν Dobensky, Matériaux d' archéologie en Bulgarie, VI μέρος σ. 1-87 μετὰ πίνακος) βουλγαριστί.

1918 **L. Milletich.** Razorenieto na Thrakysgite Bulgari prez 1913 Godina Sofia. Ἡ καταστροφὴ(;) τῶν Βουλγάρων Θρακῶν κατὰ τὸ ἔτος 1913 (Π.Π.)

1920 **R. Janin.** La Thrace Byzantine ἐν Echos d' Orient τόμ. XIX καὶ XX.

» **H. Glück** Das Hebdomon v. Konstantinopel u seine Reste in Makrikoï ἐν Beitr. z. vergleich. Kunstforschung r.I. ἐν Βιέννῃ (B.A.M,].

1922 B. **Diakovitch.** Funde aus der Nékropole des alten Plovdiv, ἐν Bull. insf, arch. bulg. σ. 40—61, βουλγαριστί.

Ἐν τῷ τέλει τῆς ἐκδόσεως τῆς μικρᾶς ταύτης ***Συμβολῆς*** μου εἰς τὴν καθόλου ***Θρακικὴν Βιβλιογραφίαν*** ἐπαναλαμβάνω ὅ,τι καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ προέλαβον νὰ ὑποδηλώσω. Δίδω ἀφορμὴν διὰ τῆς ἐργασίας μου ταύτης ὅπως διὰ τῆς γενναιοτέρας ἐν μέλλοντι συμπράξεως τῶν οἰκειοτέρων περὶ τὰς βιβλιογραφικὰς ἐρεύνας λογίων, καταστῶ ὠφέλιμος εἰς τὴν φίλην πατρίδα. Οὗτοι ἔχουσιν ἤδη ὑπ' ὄψιν τὰ ὑπ' ἐμοῦ εἰρημένα καὶ ἀφόβως δύνανται νὰ συμπληρώσωσι καὶ εὐχαριστιῶν τύχωσιν, ὃς ἔπραξεν ὁ ἐκ πατρὸς φίλος καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἤδη παραμένων σοφὸς καθηγητὴς κ. Β. Α. Μυστακίδης. Οὗτος ἅμα μαθὼν τὴν περὶ ἐκδόσεως διάθεσίν μου καὶ τὸν πρὸς τοῦτο ἐνδοιασμόν μου, οὐ μόνον παρώθησέ με εἰς τὴν δημοσίευσιν καὶ σοφὰς ὁδηγίας καὶ σημειώσεις ἀπέστειλέ μοι, ἀλλὰ τελευταίως καὶ ἐπὶ μερικῶν τυπογραφικῶν δοκιμίων συμπαθέστερον ἔρριψε βλέμμα, ἀγαστὴν οὕτω φιλαδελφίαν εἰς ἐμὲ ἀποδείξας καὶ πράγμασιν ἰδίαν πρὸς τὴν ἐργασίαν μου στοργήν. Τῷ εὐχαριστῶ καὶ πάλιν θερμότατα.

Καίτοι περιττὸν, οὐχ ἧττον προσθέτω ὅτι ἐν τῇ ***Συμβολῇ*** ταύτῃ, ὡς ὁ οἰκεῖος ἀναγνώστης ἀναγνωρίζει, δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὰς Ἐγκυκλοπαιδείας ἢ τὰ Λεξικὰ ἡμέτερά τε καὶ ξένα, οὔτε τὰς πολυτόμους Γεωγραφίας τῶν ξένων, ἐν αἷς ἰδιαίτερα εὐρύτατα κεφάλαια περὶ Θράκης πραγματεύονται, οὔτε τὰ Σώματα (Corpora) τῶν Ἐπιγραφῶν, οὔτε τὰς περιηγήσεις καὶ τὰ συναφῆ πρὸς ταύτας βιβλία ἢ τὰ Χρονικὰ τῶν διαφόρων σοφῶν Ἑταιρειῶν ἢ Ἀκαδημιῶν (Jahsesbericht) καὶ τὰς πολυτίμους σειρὰς πολλῶν μεγάλων περιοδικῶν κλπ. Ἀπαιτεῖται χειρισμὸς εἰδικὸς, ἐργασία δὲ πολυχρόνιος διὰ τὴν περισυλλογὴν ἐκ τῶν εἰδικωτέρων περιοδικῶν καὶ καταλόγων ἀκόμη τῶν ἐπὶ τούτῳ ἄρθρων. Ταῦτα ἄλλοις, σοφοῖς δέδοται.

Μ. Α. Σ.

Διορθωτέα

Μεθ' ὅλην τὴν καταβληθεῖσαν προσοχὴν δὲν κατωρθώθη ὅπως ἀποφευχθοῦν μερικαὶ ἐσφαλμέναι καταχωρίσεις. Τούτων τινὰ σημειοῦνται κατωτέρω. Παρακαλοῦνται δὲ θερμῶς οἱ ἔχοντες νὰ ἐπιφέρωσι προσθήκας ἢ διορθώσεις ὅπως ἀποστείλωσιν αὐτὰς εἰς τὸ Θρακικὸν Κέντρον διὰ τὸν γράφοντα, ὅπως καταχωρηθῶσιν εἰς προσεχῆ τεύχη.

Σελ. I	στ. 5 κάτωθεν	ἀντὶ **περὶ ὧν**	ἀνάγνωθι	**παρ' ὧν.**
» »	» 4 »	» **πλήρης**	»	**πλήρεις.**
» VII	» 12 ἄνωθεν	» **Thomeschek**	»	**Tomaschek.**
Αὐτόθ.	» 20 κάτωθεν	» **Βελεγράδου**	»	**Βελεγράδων.**
»	» 14 »	Τὸ 1872 νὰ μετατεθῇ εἰς στ. 11 κάτωθεν.		
Σελ. VIII	» 10 »	» **Fertede**	ἀνάγνωθι	**Festrede.**
Αὐτόθι	» 3 »	» **πρωτύπων**	»	**προτύπων.**

Σελ. IX	στ. 1	ἄνωθεν	ἀντὶ	**Wieseln**	ἀνάγνωθι **Wieseler.**
Αὐτόθι	» 20	»	»	**Kawitz**	» **Kanitz.**
»	» 8	κάτωθεν	»	**Belgrand**	» **Belgrad.**
Σελ. XI	» 9	ἄνωθεν	»	**Mordmann**	» **Mordtmann.**
» XV	» 26	»	»	**Jeunnes**	» **Jenenses.**
Αὐτόθι	» 10	κάτωθεν	»	**Σκαλιστῆς**	» **Σκαλωτῆς.**
Σελ. XVII	» 19		»	**Wocheus**	» **Wochens.**
	« 25		»	**Disserthtio**	» **Dissevatio.**
	» 34		»	**Wienner**	» **Wiener.**
Σελ. XX	» 6	κάτωθεν	»	**Könnigs**	» **Königs**
XXIII	» 22		ἀντὶ	**quelque**	» **quelques**
Σελ. XXIV	» 29		»	**Νικητ.**	» **Νικ.**
» XXVIII	» 5	κάτωθεν	»	**Thraki**	» **theater**
	»		»	**un**	» **im**
	»		»	**Sebinjie**	» **Selimje**
» XXXI	» 11		»	**Altertun**	» **Altertum**
	» 3	κάτωθεν	»	**Türquei**	» **Türkei**

ΤΟΙΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΙΣ

Ἡ Διευθύνουσα τὸ Θρακικὸν Κέντρον Ἐπιτροπὴ εὐχαριστεῖ πάντας ὅσους παρέσχον τὴν πνευματικήν των συμβολὴν εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ἔκδοσιν τοῦ ἀνὰ χεῖρας τεύχους. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1930 παρεκάλεσε διὰ τοῦ τύπου καὶ ἰδιαιτέρως, τοὺς κατέχοντας σχετικὰς εἰδήσεις, ὅπως ἀποστείλωσιν αὐτὰς διὰ νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας τεύχους. Δυστυχῶς ὀλίγιστοι παρέσχον τὴν συμβολήν των.

Ἤδη ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τοῦ παρόντος παρακαλεῖ τοὺς ἔχοντας νὰ ἐπιφέρωσι παρατηρήσεις εἴτε διορθώσεις εἰς τυχὸν παρεισφρησάσας ἀνακριβείας ὅπως εὐαρεστηθῶσι νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὰς εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου διὰ νὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς προσεχῆ δημοσιεύματα τῶν Θρακικῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκτὸς ἄλλων θὰ δημοσιευθῶσι ἄρθρα περὶ τῶν Εὐεργετῶν καὶ τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Θράκης, ὧν τινες μόνον ἀνεφέρθησαν εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν Λογίων.

Ἡ Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Εἰς σελ. 135 σημ. 2 ἀντὶ ***Τεργέστην*** ἀνάγνωθι ***Ἀγκῶνα***.
» 141 στίχ. 18 » ***Βρηγόριος*** » ***Γρηγόριος***.
» 196 » 2 » ***καὶ διὰ τὸν Κουρτίδην*** ἀνάγ. ***διὰ τὸν Κουρτίδην***
» 208 » 8 κάτωθεν ἀντὶ ***Ἀνάπλασιν*** » ***Διάπλασιν***.
» 196 Κατὰ παραδρομὴν ἐσημειώθη ὅτι ὁ κ. Περικλῆς Παπαχριστοδούλου ὑπῆρξεν ἐπιμελητὴς συντάξεως τῶν Θρακικῶν, καθότι τοιοῦτος ἦτο ὁ ἀδελφός του κ. Πολύδωρος.
» 181 Ὁ καθηγητὴς κ. Στίλπων Κυριακίδης δὲν ἦτο ἐπόπτης τῶν τῶν Θρακικῶν, ἀλλ' εὐγενῶς εἶχε δεχθῆ ὅπως ἀποτελέσῃ μέλος τῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν Θρακικῶν ἐπιτροπῆς.
» 189 Ὁ Σηλυβριανὸς λόγιος Ἀναστάσιος Μιχαηλίδης ἐξέδωκεν ἐν Κων)πόλει τῷ 1847 «Στοιχειώδη Γεωγραφίαν μεταφρασθείσαν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Α. Μιχαηλίδου τοῦ ἐκ Σηλυβρίας Ἑλληνοδιδασκάλου Χρυσουπόλεως» εἰς 16ον σελ. 56.

Ἡ Νὺξ τῆς Ἀναστάσεως τῷ 1821. Ὁ Μητροπολίτης Ἀγχιάλου Εὐγένιος Καραβίας ἐμψυχώνει τοὺς ἄλλους Ἱεράρχας πρὸ τοῦ ἀπαγχονισμοῦ των.

(Ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν εἰκόνων τοῦ Ἱεροῦ ἀγῶνος τοῦ ζωγράφου κ. Ε. Δούκα)

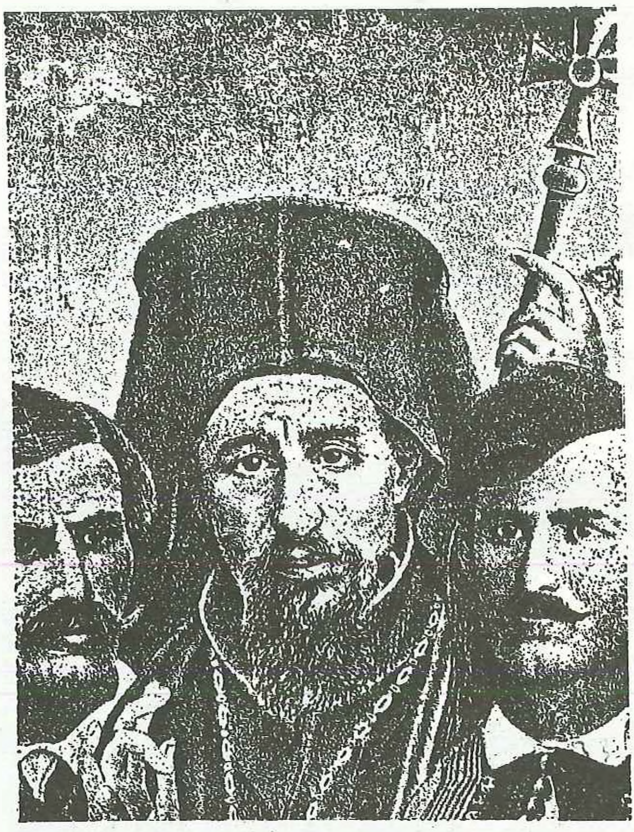

Ὁ ἐπίσκοπος Κίτρους Νικ. Λούσης (ἐκ Στενημιάχου) ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1878 ἐν Μακεδονία.

Σφραγὶς κοινότητος Λίνου 1790.

Ὁ μικρὸς Βιζβίζης

(Μουσεῖον Ἱστορ. καὶ Ἐθν. Ἑταιρείας. Ὅρα σ. 48)

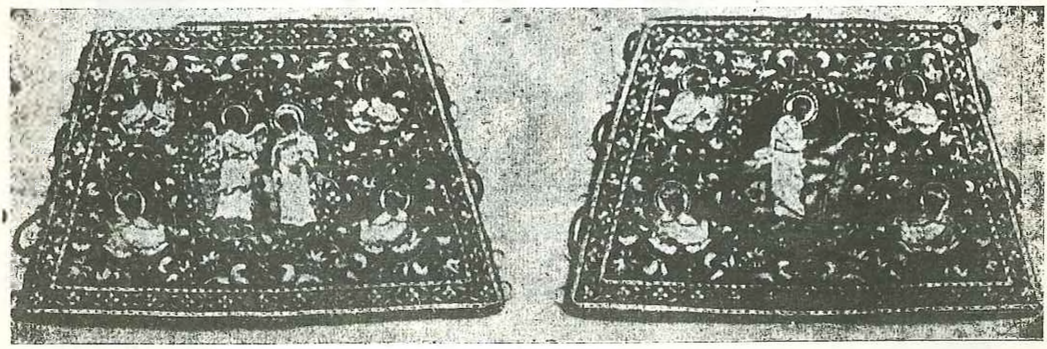

Ζεῦγος ἐπιμανίκων τοῦ Μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως Κυρίλλου μαργαριτοκόσμητον, ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ὁ Εὐαγγελισμός. Εἰς τὰς 4 γωνίας προφῆται. Ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἡ «πλάσις τοῦ Ἀδάμ». Εἰς τὰς γωνίας οἱ αὐτοὶ προφῆται.

(Ταμεῖον ἀνταλλαξίμων Κοινοτήτων)

Μίτρα τοῦ Μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως Κυρίλλου ἀπαγχονισθέντος ὑπὸ τῶν Τούρκων τὴν 18 Ἀπριλίου 1821. Ἡ ἐπιφάνεια εἶναι διηρημένη εἰς 4 ἀτράκτους, εἰς ἑκάστην ἀνὰ μία εἰκὼν ἐκ σμάλτου ἑνὸς ἁσιέρους ἐκ μαργαριτῶν καὶ περὶ τούτου τὰ Χερουβείμ. Εἰς τὴν κορυφὴν μέγας ἀστὴρ καὶ ἐπὶ τούτου ὄρθιος σταυρὸς ἐκ πολυτίμων λίθων.

Χαιρετισμὸς τῆς Δόμνας Βιζβίζη πρὸς τὸν εἰς Γαλλίαν ἀναχωροῦντα υἱόν της Θεμιστοκλῆ

(Μουσεῖον Ἱστορ. καὶ Ἐθν. Ἑταιρείας. Ὅρα σ. 48)

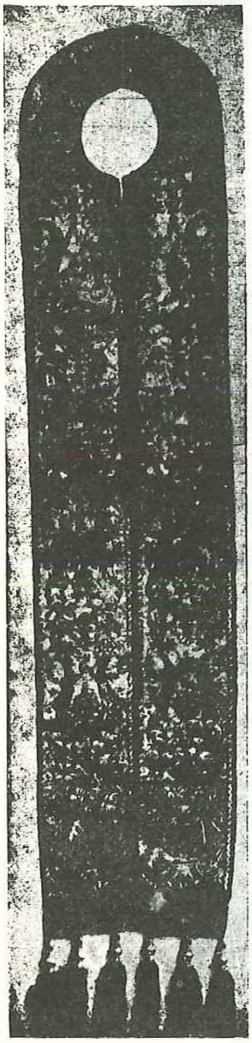

Τὸ Ἐπιτραχήλιον τοῦ Μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως Κυρίλλου, ἀπαγχονισθέντος ὑπὸ τῶν Τούρκων. 18 Ἀπρ. 1821. Ἐντελῶς χρυσοκέντητον μετὰ λεπτοτάτης τέχνης.

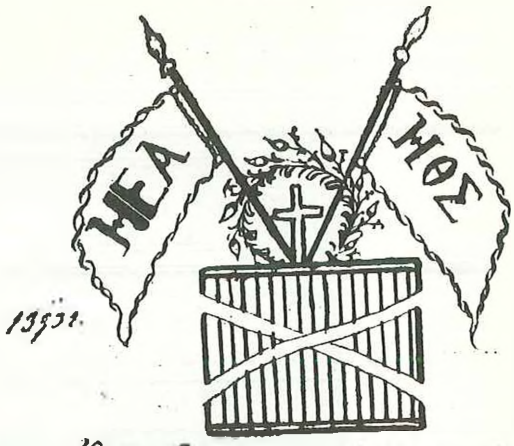

Δίπλωμα Φιλικῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἀντ. Βιζβίζη

(Ἐκ τῶν ἐγγράφων τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης)

Σφραγὶς οἰκιστῶν Θρακῶν Σέρβων καὶ Βουλγάρων

(Ὅρα σ. 227)

نومرو صوفیلو قضاسی حکومت موقته‌سی جلد

مرور تذکره‌سیدر

اسم و شهرتی
Ὀνοματεπωνυμον Εὐσταθιος Χρήστου

باباسنك اسمی
Ὄνομα Πατρος Χρῆστος

یاشی
Ἡλικία 68

صنعتی
Ἐπάγγελμα ἐμπορος

محل اقامتی
Μέρος Διαμονῆς Σουφλίου

محل عزیمتی
Μερος Ἀναχωρήσεως Ἀδριάνου

اسم و شهرتی یالاده محرر
نوکر
عزیمت ایده‌جکسندن
مرورینه مخالفت ایدلمامش ضمننده تذکره‌در
Ἐν Σουφλίῳ τῇ 10 8/Αρίου 1913
۱۳

صوفیلو حکومت موقته‌سی
Ὁ Ἀρχιαστυνόμος

Διαβατήριον προσωρινῆς Διοικήσεως Σουφλίου
(Ἀποστολὴ χ. Κ. Κουρτίδη, ὅρα σ. 56)

Χωρικοὶ Χαδίρκιοϊ Κεσσάνης
(Φωτογραφία κ. Ἱλαρ. Θαγγοπούλου)

'Ενδυμασία Σουφλίου

(Φωτογραφία κ. Κ. Κουρτίδη)

Ἐνδυμασία Ὀρτάκιοϊ Ἀδριανουπόλεως
(Φωτογραφία κ. Δ. Μελανείδου)

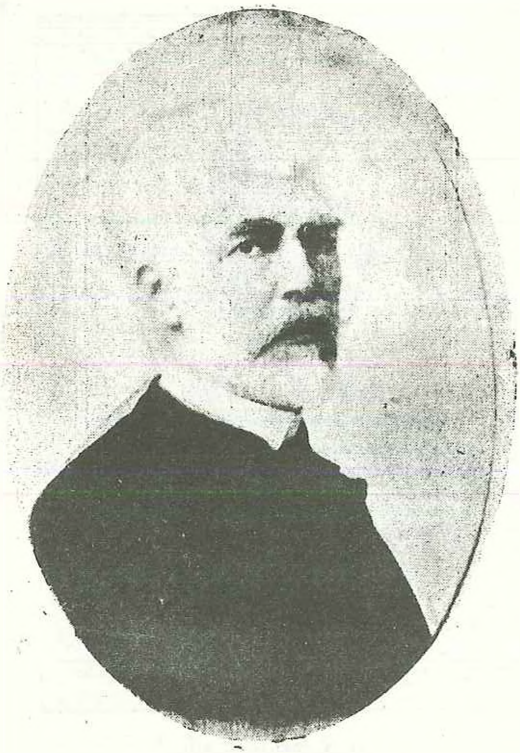

'Αριστείδης Βαμπᾶς

Όρα σ. 170

Β. Α. Μυστακίδης
Διδάσκαλος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας

Ὅρα σ. 183

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελὶς
Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ Θρᾳκικοῦ Κέντρου	2
Βράβευσις Θρᾳκικῶν	3— 4
Ὀλίγα περὶ Θρᾴκης	5—40
Συμβολὴ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν ἐπανάστ.τοῦ 1821 ὑπὸ Ἀδαμαντ.Ταμβακίδου	41—48
Ἡ Σωζόπολις κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ὑπὸ Κ. Παπαϊωαννίδου	49—52
Σαράντα Ἐκκλησίαι. Γιωργάκης Σαΐρογλου ὑπὸ τοῦ ἰδίου	53—54
Ἀπαγχονισμοὶ ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις ὑπὸ Μιχ. Λυκίδου	54—55
Ἡ αὐτονομία τῆς Γκιουμουλτζίνας (Κομοτινῆς) τοῦ 1913 ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιον Παλαιοῦ Πολεμιστοῦ	56—58
Τὰ Σχολεῖα Θρᾴκης ἐπὶ Τουρκοκρατίας	59 - 83
Λόγιοι Θρᾷκες	84--195
(Κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου : Ἀναστάσιος Γεωργιάδης Λευκίας, Ἀντώνιος Κομιζόπουλος ὁ φιλικὸς κλπ. καὶ Δωρόθεος Πρώϊος Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλ. ὑπὸ Κ. Ἀμάντου 120-125 128-141 192-195)	
Ἐγκώμια Γ. Βιζυηνοῦ ὑπὸ Κ. Παλαμᾶ, Ν. Βασιλειάδου, Θ. Βελιανίτη	196-217
Νεομάρτυρες Θρᾴκης	218-221
Θρᾷκες Μουσικοὶ	222-227
Ἔγγραφα Ἐπίσημα Θρᾳκῶν	227-229
Αἱ σκιαὶ τῶν Πατριαρχῶν Γρηγορίου τοῦ Ε'. καὶ Κυρίλλου τοῦ στ'. Ποίημα Κώστα Κρυστάλλη	230-231
Ἡ Μάγισσα Ποίημα Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου	232
Οἱ τελευταῖοι διωγμοὶ εἰς τὴν Λαϊκὴν Στιχουργίαν :	233-244
(Ὁ διωγμὸς τοῦ Σιμιτλῆ 1913, Ὁ διωγμὸς τοῦ Σκοποῦ 1915, Ἡ πεῖνα, Τὸ γκρέμισμα τοῦ Κάστρου τῆς Σηλυβρίας).	
Κωστῆς Ἰγνάτογλου ὑπὸ Φωτίου Γ. Ἀποστολίδου	245-546
Τραγούδια τοῦ Ἰγνάτογλου	246-248
Αἱ Σφαγαὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως ὑπὸ Δ. Μελανείδου καὶ Ν. Παρασχίδου	249-252
Οἱ Μωραλῆδες τῆς Στενημάχου ὑπὸ Α. Π. Δοξιάδου	253
Ἰωσὴφ Λεφάκης Μητροπολίτης Μεσημβρίας	253
Ὁ Μυστικὸς Ἀπεσταλμένος, Ἀπόσπασμα ἀπὸ «Τὰ 100 Ἑλληνικὰ Χρόνια» τοῦ Δ. Γαλοπούλου	254-256
Σημερινὴ Διοίκησις Θρᾴκης	256
Συμβολὴ εἰς τὴν Θρᾳκικὴν Βιβλιογραφίαν ὑπὸ Μιλτ. Α. Σταμούλη (Προσθῆκαι XLV Διορθώσεις XLVI)	I-XLVII
Τοῖς Ἀναγνώσταις. Τῆς Διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς	XLVII
Παρατηρήσεις	XLVIII